MARX · ENGELS
LENIN · SZTÁLIN

PROLETÁR-NEMZETKÖZISÉG ÉS HAZAFISÁG

SZIKRA

MARX - ENGELS - LENIN - SZTÁLIN

PROLETÁRNEMZETKÖZISÉG ÉS HAZAFISÁG

SZEMELVÉNYEK
MARX-ENGELS-LENIN-SZTÁLIN
MŰVEIBŐL

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1952

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

ELŐSZÓ

„Mi megtanultuk a nagy Szovjetunió Bolsevik Pártjának példájából — mondotta pártunk és népünk bölcs vezére, Rákosi elvtárs —, hogy a legjobb munka a proletárnemzetköziség, az emberi haladás érdekében, ha saját hazánk dolgozó népének érdekeit jól védjük és diadalra visszük... A hazafiság és nemzetköziség így fonódik össze nálunk elválaszthatatlan egységben, s így lesz új erők forrása, új győzelmek serkentője."

A proletár internacionalizmus a munkásosztály gazdasági és társadalmi helyzetében gyökerező, felszabadulásának objektív feltételei által meghatározott nemzetközi proletárszolidaritás ideológiája és politikája, melynek központi elve: minden ország munkásainak nemzetközi érdekközössége, egysége és együttműködése a kapitalista elnyomás és kizsákmányolás megszüntetéséért, a proletárdiktatúráért, a szocializmusért folyó harcban.

A proletárnemzetköziség eszméje és elmélete a mult század negyvenes éveiben, a tudományos kommunizmus elméletével egyszerre született meg. Marx és Engels először „A Kommunista Párt kiáltványá"-ban indokolták meg tudományosan a proletárnemzetköziség legfőbb elvét és jelszavát: „Világ proletárjai egyesüljetek!" Az internacionalizmus szellemében nevelték és irányították a különböző országok munkáspártjait, és foglaltak állást koruk külpolitikai és nemzeti kérdéseiben. Ők fogalmazták meg először az internacionalizmusnak azt a tételét is, hogy „nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom".

Lenin és Sztálin, az alkotó marxizmus lángelméi, az imperializmus, a proletárforradalmak korában a proletárnemzetköziség elméletét minden irányban továbbfejlesztették és magasabb fokra emelték. Különös részletességgel dolgozták azt ki a nemzeti és a nemzeti-gyarmati kérdésben, a proletariátus és a háború, az egy országban fennálló proletárdiktatúra nemzetközi jelentősége és szerepe, a szocialista állam külpolitikája, az internacionalizmus és hazafiság kérdésében és más kérdésekben.

Az imperializmus viszonyai között, és különösen a kapitalizmusnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal előidézett általános válságának viszonyai között a proletariátus szabadságharcának szociális bázisa óriási mértékben kiszélesedett. Ezzel együtt kibővült a proletárnemzetköziség hatóköre és tartalma. A különböző országok munkásainak egyesülése a világ minden dolgozójának egyesülésére vezet. A proletárnemzetköziség kiszélesedik a világ minden dolgozójának nemzetközi szolidaritásává az imperializmus elleni harcban. A proletárnemzetköziség harci frontja ma a világ minden elnyomott és kizsákmányolt dolgozójának, minden hazáját védő népnek, minden függet-

lenségében és önállóságában fenyegetett nemzetnek, minden nemzeti szabadságmozgalomnak, minden békeszerető országnak, az egész béketábornak, az egész haladó emberiségnek közös harci frontja. A felszabadulásért harcoló és felszabadult dolgozó nép hazafisága egybeolvad a proletárnemzetköziséggel, amelynek alapelve a más népek megbecsülése, a más népek kultúrájának, jogainak, függetlenségének tisztelete.

A proletárnemzetköziség próbaköve korunkban a Szovjetunióhoz, a nemzetközi proletariátus szocialista hazájához való viszony. A Szovjetunió vezető ereje, a Bolsevik Párt, egész története folyamán mindig a legkövetkezetesebb internacionalista politikát folytatta. A Szovjetunió a proletár internacionalizmus jegyében született meg. A Szovjetunió léte és felemelkedése, a szocializmus építésében és felépítésében elért sikerei aláásták a világimperializmust, s minden ország elnyomottjait harcra buzdítják az imperializmus ellen. A Szovjetunió győzelmes felszabadító harcának eredményeképpen győzhettek és győztek a demokrácia és szocializmus erői az európai és ázsiai népi köztársaságokban. A hatalmas Szovjetunió és a béke és szocializmus táborához tartozó többi ország közötti újtípusú nemzetközi kapcsolatokat a szocialista társadalom építésének és felépítésének közös eszméje és akarata hatja át, a marxi-lenini internacionalizmus elvei szabályozzák. A nemzeti kérdés sztálini megoldása a Szovjetunióban, a Szovjetunió valamennyi nemzetének és népének testvéri közösségben való egyesülése a kapitalista rabságból felszabadult népek jövendő egyesülésének mintája. A szovjet nép példája a világ dolgozóiban megerősíti a népek nemzetközi testvériségének lehetőségébe vetett hitet.

A szocialista hazafisággal egybeolvadó szocialista nemzetköziség korunkban a társadalmi fejlődésnek, az emberi haladásnak hatalmas hajtóereje.

*

Ez a kötet a marxizmus-leninizmus klasszikusainak a proletár internacionalizmussal többé-kevésbbé közvetlenül kapcsolatos legfontosabb fejtegetéseit, nyilatkozatait tartalmazza. Teljességre nem törekedhettünk. Egy valamennyire is teljes gyüjtemény e kötet többszörösére terjedne.

A proletárnemzetköziség konkrét tárgya és tartalma a konkrét történelmi helyzettől függően koronként, időszakonként lényegesen változik. Ezért kötetünkben a szemelvényeket megírásuk időrendjében adjuk (kivétel: 115—123. old.), s ezenkívül a következő, bővebb indokolásra nem szoruló időszakokra tagoltuk: Marx—Engels — 1845—1870; 1870 július—1895; Lenin—Sztálin — 1894—1914 július; 1914 július—1917 február; 1917 március—október; 1917 október—1923 (a kapitalizmus ideiglenes stabilizációja); 1924—1929 (kapitalista világgazdasági válság); 1930—1941 június; 1941 június—1945; 1946-tól.

Kiadványunkhoz csatoltunk: 1) tájékoztató *jegyzeteket;* 2) *névmutatót* és 3) részletes *tárgymutatót.*

1952 Május Elseje

MARX—ENGELS

Engels. „A nemzetek londoni ünnepe". A chartisták és a különböző nemzetbeli emigránsok 1845 IX. 22-i nemzetközi ünnepélyéről írott cikk (1845 október). Részlet.

...A nemzetek testvéri együttműködésének manapság inkább, mint valaha, merőben szociális jelentősége is van. Azok az agyrémek, hogy amíg a politikai szervezet fennáll, európai köztársaság, örök béke lehetséges, éppoly nevetségessé váltak, mint azok a frázisok, amelyek a népeknek az általános szabadkereskedelem jegyében való egyesülését hirdették; s miközben ilymódon minden effajta szentimentális agyrém teljesen lejáratta magát, valamennyi nemzet proletárjai már megkezdik — anélkül, hogy nagy hűhót csapnának — az *igazi testvéri együttműködést* a kommunista demokrácia zászlaja alatt. És csak a proletárok tehetik ezt meg valóban; mert a burzsoáziának minden országban megvannak a maga külön érdekei és minthogy számára az érdek a legfontosabb, soha sem tud felülkerekedni a nemzeti korlátokon; egyes teoretikusok pedig, akármennyi szép „elvet" hirdetnek is, semmit sem visznek végbe, mert ezeket az ellentétes érdekeket, mint általában minden fennállót, érintetlenül hagynak, és csak frázisokat tudnak pufogtatni. A proletároknak viszont minden országban egy és ugyanaz az érdekük, egy és ugyanaz az ellenségük, egy és ugyanazon harcot kell megvívniok; a proletárok nagy tömegének már természettől fogva nincsenek nemzeti előítéletei, s egész képzettségük és mozgalmuk lényegében humanista, nem-nemzeti. Csak a proletárok semmisíthetik meg a nemzeti korlátokat, csak az öntudatra ébredő proletariátus hozhatja létre a különböző nemzetek testvéri együttműködését...

Marx—Engels Gesamtausgabe (MEGA). I. rész. 4. köt. 460. old.

Marx—Engels. „A német ideológia". 2. kötet: „Az igazi szocializmus" (1846). Részlet.

... Itt ismét láthattuk, hogy a németek állítólagos univerzalizmusa és kozmopolitizmusa milyen korlátolt nemzeti szemléleti módon alapul.

Földet orosz és francia,
vizet angol ural ma,
de kétségkívül a mienk
az álmok birodalma.

Itt a mi hegemóniánk,
itt nem hullunk darabra;
más népeknél a puszta föld
a fejlődés alapja.[1]

Ezt az álmok birodalmát, „az ember lényegének" országát tárják a németek határtalan önérzettel a többi nép elé, mint az egész világtörténelem betetőzését és célját; minden téren úgy tekintik ábrándjaikat, mint végérvényes ítéletet a többi nemzet tettei felett és mert mindenütt csak a szemlélők és a megfigyelők szerepét töltik be, azt hiszik, arra vannak hivatva, hogy az egész világ felett törvényt üljenek és úgy intézzék, hogy az egész történelem a végső célját Németországban érje el. Hogy ez a felfuvalkodott és túláradó nemzeti gőg teljesen kicsinyes szatócs- és kézművesszínvonalú gyakorlatnak felel meg, azt már többízben láttuk. A nemzeti korlátoltság mindenütt útálatos, Németországban azonban különösen undorítóvá válik, mert itt, abban a tévhitben, hogy a nemzet és minden reális érdek fölött állnak, olyan nemzetekkel szemben érvényesítik, amelyek nemzeti korlátoltságukat és azt, hogy ez reális érdekeken alapszik, nyiltan bevallják.

MEGA. I. rész. 5. köt. 453—454. old.

Engels. „A kommunizmus alapelvei". A „Kommunista Párt Kiáltványá"-hoz készült tervezet (1847 október 23—29). Részlet.

19. kérdés: *Végbemehet-e ez a forradalom külön egy országban?*

F e l e l e t : *Nem.* A nagyipar már azáltal, hogy megteremtette a világpiacot, olyan kapcsolatba hozta egymással a föld minden népét, de különösen a civilizált népeket, hogy minden egyes nép függ attól, ami egy másiknál történik. Továbbá, a nagyipar minden civilizált országban annyira egyenlővé tette a társadalmi fejlődést, hogy mindezekben az országokban a burzsoázia és a proletariátus a társadalom két döntő osztályává, a kettőjük között folyó harc a jelenkor fő harcává lett. Ezért a kommunista forradalom nem pusztán nemzeti, hanem minden civilizált országban, azaz legalábbis Angliában, Amerikában, Franciaországban és Németországban egyidejűleg végbemenő forradalom lesz. Ez országok mindegyikében gyorsabban vagy lassabban fog kialakulni, aszerint, hogy ezek közül az országok közül melyiknek van fejlettebb ipara, nagyobb gazdagsága, jelentősebb tömegű termelőereje. Ezért Német-

országban fog a leglassabban és legnehezebben, Angliában a leggyorsabban és legkönnyebben megvalósulni. A világ többi országára ugyancsak jelentős hatása lesz s egészen meg fogja változtatni és nagyon meggyorsítja azok eddigi fejlődését. Ez egyetemes forradalom és ezért egyetemes területen is fog lefolyni.

Marx—Engels. A kommunista kiáltvány.
Jubileumi kiadás. 1948. 97—98. old.

Marx és Engels. Londonban, az 1830-as lengyel felkelés emlékére, a Testvéri Demokraták[2] által rendezett nemzetközi ünnepségen mondott beszédekből (1847 november 29).

Marx

A nemzetek összefogása és testvéri együttműködése olyan frázis, amelyet ma minden párt hangoztat, különösen a burzsoá szabadkereskedők. Persze van bizonyos fajta testvéri együttműködés valamennyi ország burzsoá osztályai között. Az elnyomók testvéri együttműködése az elnyomottakkal szemben, a kizsákmányolóké a kizsákmányoltakkal szemben. Ahogyan egy-egy ország burzsoá osztálya — a burzsoázia tagjainak egymásközti konkurrenciája és harca ellenére — összefog és testvérien együttműködik az ország proletárjaival szemben, úgy valamennyi ország burzsoái testvérien együttműködnek és összefognak valamennyi ország proletárjai ellen, noha a világpiacon harcolnak és konkurrálnak egymással. Ahhoz, hogy a népek valóban összefoghassanak, az szükséges, hogy érdekük közös legyen. Ahhoz, hogy érdekük közös lehessen, meg kell szüntetni a mostani tulajdonviszonyokat, mert a mostani tulajdonviszonyok a népek egymás közötti kizsákmányolását feltételezik: a mostani tulajdonviszonyok megszüntetése, ez kizárólag a munkásosztály érdeke. Csak neki vannak meg az eszközei is ehhez. A proletariátus győzelme a burzsoázián egyben győzelem azokon a nemzeti és ipari konfliktusokon, amelyek a különböző népeket manapság ellenfelekként szembeállítják egymással. A proletariátus győzelme a burzsoázián ezért egyben jeladás minden elnyomott nemzet felszabadítására . . .

. . . Valamennyi ország közül Angliában a legkifejlettebb a proletariátus és burzsoázia közötti ellentét. Ezért az angol proletárok győzelme az angol burzsoázián döntő jelentőségű valamennyi elnyomottnak

elnyomóik feletti győzelme szempontjából. Lengyelországot ezért nem Lengyelországban, hanem Angliában kell felszabadítani. Nektek, chartistáknak, ezért nem jámbor óhajokat kell hangoztatnotok a nemzetek felszabadításáról. Verjétek le saját hazai ellenségeiteket s akkor meglehet az a büszke tudatotok, hogy az egész régi társadalmat levertétek.

Engels

Engedjétek meg, barátaim, hogy ma kivételesen mint német beszéljek hozzátok. Nekünk német demokratáknak ugyanis különleges érdekünk fűződik Lengyelország felszabadulásához. Német fejedelmek húztak hasznot Lengyelország felosztásából, német katonák nyomják el még most is Galíciát és Poznant. Nekünk németeknek, elsősorban német demokratáknak, azon kell lennünk, hogy lemossuk nemzetünkről ezt a szégyenfoltot. Nem szabadulhat fel az a nemzet, amely ugyanakkor továbbra is elnyom más nemzeteket. Németország tehát nem szabadulhat fel, ha Lengyelország nem szabadul fel a német elnyomás alól. S ezért Lengyelországnak és Németországnak közös az érdeke, s ezért lengyel és német demokraták együtt dolgozhatnak a két nép felszabadításán. — Nekem is az a véleményem, hogy az első döntő csapás, amely a demokrácia győzelmét, valamennyi európai ország felszabadulását vonja majd maga után, az angol chartistáktól fog kiindulni; több évet töltöttem Angliában és ebben az időben nyiltan csatlakoztam a chartista mozgalomhoz. Mégpedig azért az angol chartisták fognak először felkelni, mert a burzsoázia és a proletariátus közötti harc éppen Angliában a leghevesebb. És miért ott a leghevesebb? Mert Angliában a modern ipar, a gépek, valamennyi elnyomott osztályt egyetlen nagy, közös érdekek alapján álló osztállyá, a proletariátus osztályává gyúrnak össze; mert ezáltal a szembenálló oldalon valamennyi elnyomó osztály szintén egyetlen osztállyá, a burzsoáziává tömörült. Így a harc leegyszerűsödött, és egyetlen nagy csapással elintézhető lesz. Hát nem így van? Az arisztokráciának nincs többé hatalma Angliában, a burzsoázia egyedül gyakorolja az uralmat s az arisztokráciát a maga uszályába vette. De a burzsoáziával szemben az egész nép hatalmas tömege áll félelmetes falanxba tömörülve, melynek a tőkés uralmon való győzelme egyre jobban közeledik. Az pedig, hogy így megszűnnek azok az érdekellentétek, amelyek a munkások különböző rétegeit régebben elkülönítették egymástól, valamennyi munkás életviszonyainak ez a nivellálódása a géprendszernek köszönhető; géprendszer nélkül nincs chartizmus és ha pillanatnyilag súlyosbítják is helyzeteteket a gépek, mégis, éppen ezáltal, lehetővé teszik győzelmünket. De nemcsak Angliában, valamennyi többi országban is ilyen hatással volt a géprendszer a munkásokra. Belgiumban, Amerikában, Franciaországban, Németországban vala-

mennyi munkás helyzetét egy szintre hozta és minden nap méginkább egy szintre hozza; a munkásoknak most mindezekben az országokban azonos az érdekük, tudniillik az, hogy az őket elnyomó osztályt, a burzsoáziát megdöntsék. Valamennyi nemzet munkásai életviszonyainak ez a nivellálódása, párt-érdekeik azonosulása a géprendszer eredménye s ezért a géprendszer hatalmas történelmi haladás. Mi következik ebből? Minthogy valamennyi ország munkásainak helyzete azonos, minthogy érdekeik azonosak, ellenségeik azonosak, ezért együtt is kell küzdeniök, ezért valamennyi nép burzsoáinak testvéri együttműködésével valamennyi nép munkásainak testvéri együttműködését kell szembeállítaniok.

MEGA. I. rész. 6. köt. 359—362. old.

Marx—Engels. „A Kommunista Párt kiáltványa" (1848 február). Részletek.

. . . A termékei számára szükséges egyre kiterjedtebb piac keresése végigkergeti a burzsoát az egész földgolyón. Mindenüvé be kell magát fészkelnie, mindenütt fel kell törnie a talajt, mindenütt kapcsolatokat kell létesítenie.

A burzsoázia a világpiac kizsákmányolásával valamennyi ország termelését és fogyasztását nemzetközivé tette. A reakciósok nagy sajnálatára kihúzta az ipar alól a nemzeti talajt. Az ősrégi nemzeti iparok elpusztultak és napról-napra pusztulnak. Új iparok szorítják ki őket helyükből, melyeknek meghonosítása minden civilizált nemzet életkérdésévé válik; olyan iparok, amelyek már nem a hazai nyersanyagot dolgozzák fel, hanem a legtávolabbi égövek nyersanyagát, és amelyeknek gyártmányait nemcsak magában az országban, hanem valamennyi világrészben egyképpen fogyasztják. A régi, belföldi termékekkel kielégített szükségletek helyébe újak lépnek, amelyeknek kielégítésére a legtávolibb országok és éghajlatok termékei kellenek. A régi helyi és nemzeti önelégültség és elzárkózottság helyébe a mindenfelé elágazó forgalom, a nemzetek egymástól való sokágú kölcsönös függése lép. És ez így van nemcsak az anyagi, hanem a szellemi termelésben is. Az egyes nemzetek szellemi termékei közkinccsé válnak. A nemzeti egyoldalúság és korlátoltság egyre lehetetlenebbé válik, és a sok nemzeti és helyi irodalomból világirodalom alakul.

A burzsoázia minden termelési eszköz rohamos tökéletesbítése, a végtelenül megkönnyített közlekedés révén valamennyi nemzetet,

még a legbarbárabbat is, belerántja a civilizációba. Áruinak potom ára az a nehéz üteg, amivel rommá lő minden kínai falat, amivel kapitulációra bírja a barbárok legmakacsabb idegengyűlöletét is. Minden nemzetet arra kényszerít, hogy hacsak nem akar tönkremenni, elsajátítsa a burzsoázia termelési módját; arra kényszeríti őket, hogy honosítsák meg maguknál az ú. n. civilizációt, azaz: váljanak burzsoákká. Szóval: a burzsoázia a maga képére gyúrja át a világot.

A burzsoázia a falut a város uralma alá hajtotta. Óriási városokat teremtett, a városi népesség számát a falusival szemben nagymértékben megszaporította s ezzel a népesség jelentékeny részét a falusi élet bárgyúságából kiragadta. S ahogy a falut a várostól, úgy a barbár és félbarbár országokat a civilizáltaktól, a paraszt népeket a burzsoá népektől, a Keletet a Nyugattól tette függővé.

A burzsoázia mindinkább megszünteti a termelési eszközök, a birtok és a népesség szétforgácsoltságát. A népességet összezsúfolta, a termelési eszközöket központosította, a tulajdont kevés kézben halmozta össze. Ennek szükséges következménye a politikai centralizáció lett. Független, csupán szövetséges viszonyban levő tartományok, melyeknek különböző érdekeik, törvényeik, kormányaik és vámjaik voltak, *egy* nemzetté kovácsolódtak, melynek *egy* a kormánya, *egy* a törvénye, *egy* a nemzeti osztályérdeke, *egy* a vámhatára . . .

. . . Ha nem is tartalmilag, de formailag a proletariátus harca a burzsoázia ellen eleinte nemzeti. Minden egyes ország proletariátusának természetesen mindenekelőtt a saját burzsoáziájával kell leszámolnia . . .

. . . A burzsoá osztály létének és uralmának lényeges feltétele a gazdagság felhalmozódása magánosok kezében, a tőke képződése és szaporodása; a tőke feltétele a bérmunka. A bérmunka kizárólag a munkások egymásközt való versenyén nyugszik. Az ipar haladása, amelynek a burzsoázia akarat- és ellenállásnélküli hordozója, a munkásoknak a versenyből eredő elszigetelődése helyére társulásukból eredő forradalmi egyesülésüket állítja. A nagyipar fejlődésével tehát elvész a burzsoázia lába alól maga a talaj, amelyen termel és a termékeket elsajátítja. Mindenekelőtt saját sírását termeli. Pusztulása és a proletariátus győzelme egyaránt kikerülhetetlen. . .

. . . A kommunisták a többi proletárpárttól csak abban különböznek, hogy egyrészt a proletárok különböző nemzeti harcaiban az egész proletariátus közös, a nemzetiségtől független érdekeit hangsúlyozzák és érvényesítik, másrészt abban, hogy a proletariátus és burzsoázia

között folyó harc fejlődésének különböző fokozatai során mindig az összmozgalom érdekeit képviselik.

A kommunisták tehát a gyakorlatban minden ország munkáspártjainak leghatározottabb, szüntelen továbbhaladásra ösztökélő részét alkotják; az elmélet terén a proletariátus többi tömegeivel szemben az az előnyük, hogy tisztában vannak a proletármozgalom feltételeivel, menetével és általános eredményeivel . . .

. . . Továbbá szemükre vetették a kommunistáknak, hogy el akarják törölni a hazát, a nemzetiséget.

A munkásoknak nincs hazájuk. Nem lehet tőlük elvenni azt, amijük nincs. Minthogy a proletariátusnak elsősorban a politikai hatalmat kell meghódítania, önmagát nemzeti osztállyá* kell emelnie, önmagát nemzetté kell szerveznie, ezért maga is nemzeti még, bár semmiesetre sem burzsoá értelemben.

A népek nemzeti elzárkózottsága és ellentéte mindinkább eltűnik már a burzsoázia fejlődésével, a kereskedelmi szabadsággal, a világpiaccal, az ipari termelés és az ennek megfelelő életviszonyok egyformaságával.

A proletariátus uralma még jobban eltünteti majd őket. Közös cselekvés — legalábbis a civilizált országoké — a proletariátus felszabadulásának egyik első feltétele.

Amily mértékben megszűnik az egyik egyén kizsákmányolása a másik által, oly mértékben szűnik meg az egyik nemzet kizsákmányolása a másik által.

Ha az osztályok ellentéte a nemzeteken belül eltűnt, vele tűnik a nemzetek ellenségeskedése is egymás ellen . . .

. . . A II. fejezet után világos a kommunisták viszonya a már megalakult munkáspártokhoz, tehát a chartistákhoz Angliában és az agrár-reformerekhez Észak-Amerikában.

A kommunisták a munkásosztály közvetlen céljaiért és érdekeiért küzdenek, de a jelen mozgalomban egyben a mozgalom jövőjét képviselik. Franciaországban a kommunisták a konzervatív és radikális burzsoázia ellen a szocialista-demokrata párthoz** csatlakoznak, nem mondva le

---

* Az 1888-as, Engels által szerkesztett angol kiadásban „nemzeti osztállyá" helyett: „a nemzet vezető osztályává". — *Szerk.*

** Az a párt, melyet akkor a parlamentben Ledru-Rollin, az irodalomban Louis Blanc, a napisajtóban „La Réforme" képviselt. A szociáldemokrácia elnevezés azt jelentette, hogy a demokrata vagy köztársasági párt e része, valamint ennek az elnevezésnek szerzői, többé-kevésbbé szocialista színezetűek voltak. *(Engels jegyzete az 1888-as angol kiadáshoz.)*

arról a jogukról, hogy bírálva mérlegeljék a forradalmi hagyományokból sarjadzó szólamokat és illúziókat.

Svájcban a radikálisokat támogatják, azonban nem tévesztik szem elől, hogy ez a párt ellentétes elemekből verődött össze, egyrészt francia értelemben vett demokrata szocialistákból, másrészt radikális burzsoákból.

A lengyeleknél a kommunisták azt a pártot támogatják, amelyik az agrárforradalmat vallja a nemzeti felszabadulás feltételeül, ugyanazt a pártot, mely az 1846-i krakkói felkelést szervezte.

Németországban a kommunista párt, mihelyt a burzsoázia forradalmi módon lép fel, együtt küzd a burzsoáziával az abszolút királyság, a feudális földbirtok és a kispolgáriság ellen.

De nem mulasztja el egyetlen pillanatra sem, hogy a munkásságban a burzsoázia és a proletariátus közötti kibékíthetetlen ellentétről mennél világosabb tudatot fejlesszen ki, hogy így a német munkások azokat a társadalmi és politikai feltételeket, amiket a burzsoáziának uralmával meg kell teremtenie, azonnal mint megannyi fegyvert a burzsoáziának szegezhessék, hogy a németországi reakciós osztályok bukása után azonnal megindulhon a harc maga a burzsoázia ellen.

Németországra irányítják a kommunisták legnagyobb figyelmüket, mert Németország polgári forradalom küszöbén áll és mert ezt a forradalmat általában az európai civilizáció fejlettebb feltételei között és sokkal fejlettebb proletariátussal hajtja végre, mint Anglia a XVII. és Franciaország a XVIII. században, a német polgári forradalom tehát csak közvetlen előjátéka lehet egy proletárforradalomnak.

Szóval, a kommunisták mindenütt támogatnak minden forradalmi mozgalmat, amely a fennálló társadalmi és politikai állapotok ellen irányul.

Mindezekben a mozgalmakban a kommunisták a mozgalom alapvető kérdéseként a tulajdon kérdését tartják a legfontosabbnak, bármily többé vagy kevésbbé fejlett formát öltött is az.

A kommunisták végül mindenütt az egész világ demokrata pártjainak kapcsolatán és megegyezésén munkálkodnak.

A kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyiltan hirdetik, hogy céljaik csak az egész fennálló társadalmi rend erőszakos megdöntésével érhetők el. Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunista forradalomtól. A proletárok e forradalomban csak láncaikat veszíthetik. Cserébe egy egész világot nyerhetnek.

VILÁG PROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt.
14—15, 21, 22, 23, 27—28. és 41—42. old.

Marx. Levél az „Alba" c., Firenzében megjelenő ujság szerkesztőjének (1848 május).

Uram!

„Neue Rheinische Zeitung" címmel, Marx Károly főszerkesztésében a közeljövőben, június 1-től, új napilap indul itt, Köln városában. Ez az ujság nálunk, északon, ugyanazokért a demokratikus elvekért fog harcolni, amelyeket az „Alba" képvisel Olaszországban. Nem lehet tehát kétséges, hogy milyen álláspontot fogunk elfoglalni az Olaszország és Ausztria közötti vitás kérdések tekintetében. Meg fogjuk védeni az olasz függetlenség ügyét, mindhalálig küzdeni fogunk az osztrákok olaszországi zsarnoksága ellen, ugyanúgy, mint a németországi és lengyelországi ellen. Baráti kezet nyujtunk az olasz népnek, és el akarjuk érni azt, hogy a német nemzet utasítson vissza mindenfajta elnyomást, amelyet Önökre is gyakorolnak ugyanazok az emberek, akik nálunk is mindíg elnyomták a szabadságot. Minden lehetőt meg akarunk tenni, hogy előkészítsük a szövetséget és az egyetértést két nagy és szabad nemzet között, amelyekkel egy kormány bűnös rendszere ezideig elhitette, hogy ellenségei egymásnak. Követeljük tehát, hogy az erőszakos osztrák katona-csürhét haladéktalanul vonják ki Olaszországból, és hogy az olasz népnek adják meg a lehetőséget, hogy kifejezhesse saját szuverén akaratát arra vonatkozóan, milyen kormányformát akar választani.

Hogy az olasz ügyekkel tisztában legyünk és hogy alkalmat adjunk Önöknek megítélni kijelentésünk őszinteségét, azt ajánljuk, cseréljük ki az Önök ujságját a mienkkel — mi elküldjük Önöknek a „Neue Rheinische Zeitungot" és önök elküldik nekünk az „Albát", rendszeresen minden nap. Örülnénk, ha szívesen fogadnák ezt az ajánlatot és arra kérjük Önöket, kezdjék meg, a lehető leggyorsabban, az „Alba" küldését, hogy már első számainkban hasznát vehessük.

Ha egyéb közölnivalóik is volnának, kérjük, küldjék azt el s igérjük Önöknek, hogy mindaz, ami bármely országban a demokrácia ügyét szolgálhatja, részünkről mindíg a legnagyobb figyelemre fog találni.

Baráti üdvözlettel
a „Neue Rheinische Zeitung" szerkesztősége
Marx Károly főszerkesztő

Marx—Engels. Válogatott levelek. 45—46. old.

Engels. „A prágai felkelés („Neue Rheinische Zeitung" 1848 június 18). Részletek.

... A forradalmasított Németországnak, különösen a szomszéd népekhez való kapcsolatában, szakítania kellett volna egész multjával. Saját szabadságával egyidejűleg proklamálnia kellett volna azoknak a népeknek a szabadságát, amelyeket eddig elnyomott.

És mit *tett* a forradalmasított Németország? Teljesen jóváhagyta Olaszország, Lengyelország és most Csehország régi elnyomatását is a német szoldateszka által. Ez teljesen igazolja Kaunitzot és Metternichet.

S most azt kívánják a németek, hogy a csehek bízzanak bennük?

Zokon veszik a csehektől, hogy nem akarnak egy olyan nemzethez csatlakozni, amely, miközben magát felszabadítja, más nemzeteket elnyom és sanyargat? ..

... De leginkább sajnálatra méltók maguk a hős csehek. Akár győznek, akár vesztenek, pusztulásuk biztos. A négyszázéves német elnyomás, amely most a prágai utcai harcokban folytatódik, a cárizmus karjaiba kergeti őket. Az Európa nyugati és keleti fele között igen rövidesen — talán néhány héten belül — kitörő nagy küzdelemben a cseheket a balsors az oroszok oldalára állítja, a zsarnokság oldalára a forradalom ellen. A forradalom győzni fog, s győzelmének első kárvallottjai a csehek lesznek.

A csehek e pusztulása ismét a németek bűne. A németek árulták el őket Oroszországnak.

MEGA. I. rész. 7. köt. 69—70. old.

Engels. „Német külpolitika" („Neue Rheinische Zeitung" 1848 július 3). Részletek.

... A népeket egymásra uszítani, egyiket a másik elnyomásához felhasználni és ilymódon biztosítani az abszolút uralkodói hatalom további fennmaradását — ebben állt az eddigi hatalmasok és diplomatáik művészete és tevékenysége. Németország ezen a téren kitüntette magát...

... Azokban az aljasságokban, amelyeket Németország segítségével más országokban elkövettek, nemcsak a kormányok bűnösek, hanem bű-

nös nagyrészt maga a német nép is. Ha nem olyan elvakult, szolgalelkű, ha nem tanusít olyan rátermettséget mint zsoldos, mint az „isten kegyelméből való" urak „kedélyes" porkolábja és eszköze, akkor a német név kevésbbé volna gyűlölt, átkozott, megvetett a külföldön, akkor a Németország által elnyomott népek már régen a szabad fejlődés normális állapotához érkeztek volna el. Most, mikor a németek lerázzák saját igájukat, egész külpolitikájuknak is meg kell változnia, vagypedig azokkal a béklyókkal, amelyekkel idegen népeket láncolunk meg, saját ifjú, szinte még csak megsejtett szabadságunkat döntjük rabságba. Németország abban a mértékben szabadítja fel magát, amelyben a szomszéd népeknek megadja a szabadságot . . .

MEGA. I. rész. 7. köt. 136. és 137. old.

Engels. „A magyarok küzdelme" („Neue Rheinische Zeitung" 1849 január 12).

Miközben Olaszországban már megtörtént az első visszacsapás a tavaly nyári és őszi ellenforradalom ellen, a magyar rónán befejeződik az utolsó elnyomó harc a közvetlen, a februári forradalomból fakadt mozgalom ellen. Az új olasz mozgalom az 1849-es mozgalom előjátéka, a magyarok elleni háború pedig az 1848-as mozgalom utójátéka. Ez az utójáték valószínűleg belenyúlik majd abba az új drámába, mely csendben készülődik.

Az utójáték éppoly hősies, mint az 1848-as forradalmi tragédiának első, gyors egymásutánban következő jelenetei, mint Párizs és Bécs bukása, jólesően hősies a június és október közötti, részben lanyha, részben kicsinyes közjátékok után. A terrorizmus 1848 utolsó felvonását összeköti 1849 első felvonásával.

Az 1848-as forradalmi mozgalomban 1793 óta először merészeli egy az ellenforradalmi túlerőtől körülvett nemzet a gyáva ellenforradalmárok dühével szembeállítani a forradalmi szenvedélyt, a fehér terrorral szembeállítani a vörös terrort. Hosszú idő óta először látunk igazi forradalmi jellemet, férfit, ki népe nevében vállalni merte az élethalálharcot, ki nemzete számára Danton és Carnot egy személyben — Kossuth Lajost.

A túlerő iszonyatos. Egész Ausztria, élén 16 millió fanatizált szlávval, 4 millió magyar ellen.

Tömegfelkelés, nemzeti fegyvergyártás, bankjegyek kibocsátása,

rövid úton való elbánás mindazokkal, kik a forradalmi mozgalmat gátolják, a forradalom permanenciában, — egyszóval a dicső 1793-as esztendő minden főbb vonását megtaláljuk a Kossuth által felfegyverzett, megszervezett és fellelkesített Magyarországon . . .

Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels . . . Hrsg. von Franz Mehring. 2. kiad. Stuttgart 1913. 233. old.

Engels. „A magyarországi szabadságharc" (1849 február 27). Részlet.

. . . A magyarok, utolsó meg nem tántorodó küzdői az 1848-as forradalomnak, talán el fognak bukni, miként Párizsban a júniusi hősök vagy Bécsben az október harcosai, el fogja őket veszíteni az a túlerő, mely mindenfelől szorongatja őket. Az oroszok kisebb- vagy nagyobbfokú részvételétől függ, hogy az ellenük folyó háború hamarosan véget ér-e, vagy még elhúzódik. És ha eközben mi nyugateurópaiak megmaradunk ernyedt nyugalmunkban, ha az oroszoknak magyar testvéreinket hátbatámadó gyalázatos árulására csak passzív ellenállással és tehetetlen sápítozással felelünk, akkor a magyarok elvesztek — *és legközelebb mi kerülünk sorra . . .*

„Neue Rheinische Zeitung" 1849 február 27.

Marx. „Az indiai brit uralom eljövendő eredményei" (1853 július 22., megjelent „New York Daily Tribune" 1853 augusztus 8). Részlet.

. . . Mindaz, amit az angol burzsoázia esetleg kénytelen lesz megtenni, nem fogja a nép tömegeit felszabadítani, sem nem javít lényegesen társadalmi helyzetükön, mert ez nemcsak a termelőerők fejlődésétől, hanem attól is függ, hogy azokat a nép birtokba vegye. De mindennek anyagi feltételeit az angol burzsoázia mindenesetre megfogja teremteni. S tett-e a burzsoázia valaha ennél többet? Hozott-e létre valaha haladást anélkül, hogy egyéneket és népeket ne vonszolt volna véren és szennyen, nyomoron és megaláztatáson át?

Az indiaiak nem fogják learatni a gyümölcseit a társadalom új elemeinek, amelyeket a brit burzsoázia hint el közöttük, mindaddig, amíg Nagy-Britanniában magában a most uralmon levő osztályokat nem

szorítja ki az ipari proletariátus, vagy amíg a hinduk maguk nem lesznek elég erősek, hogy az angol igát teljesen lerázzák. Bármi történjék is, egy közelebbi vagy távolabbi időszakban bizton várhatjuk az újjászületését e nagy és érdekes országnak, melynek nemes szülöttei, hogy Szaltikov herceg kifejezését idézzem, még a legalsóbb osztályokban is „kifinomodottabbak és ügyesebbek, mint az olaszok"[3], akik még megalázottságukat is ellensúlyozzák bizonyos nyugodt méltósággal, akik — természetes ernyedtségük ellenére — bámulatba ejtették a brit tiszteket bátorságukkal, akiknek országa nyelveink és vallásaink bölcsője s akik a régi germánok típusát képviselik a dzsatban* és a régi görögök típusát a brahmánban.

Nem szakadhatok el az indiai kérdéstől anélkül, hogy néhány befejező megjegyzést ne tegyek.

A burzsoá civilizáció mélységes képmutatása és veleszületett barbársága leplezetlenül szemünk elé tárul, ha anyaországától, ahol tiszteletreméltó alakot ölt magára, a gyarmatok felé fordulunk, ahol meztelenül lép fel. A burzsoázia a magántulajdon védelmezője, de hozott-e létre valaha forradalmi párt olyan agrárforradalmakat, mint amilyenek Bengáliában, Madrasban, Bombay-ban zajlottak le? Vajjon nem folyamodott-e Indiában — hogy magának lord Clive-nak, ennek a nagy rablónak kifejezését használjam — kegyetlen zsaroláshoz, mikor az egyszerű megvesztegetés nem tudott lépést tartani kapzsiságával? Nem kobozták-e el Indiában — mialatt Európában a nemzeti adósság sérthetetlen szentségéről fecsegnek — a rádzsák osztalékait, akik megtakarított pénzüket éppen a Társaság[4] kötvényeibe fektették? Nem tiltották-e meg Indiában — ugyanakkor, amikor a francia forradalom ellen „a mi szent vallásunk" védelmének ürügyével harcoltak — a kereszténység hirdetését és nem adták-e magukat — hogy hasznot húzzanak az Orissa és Bengália templomaiba özönlő zarándokokból — az emberölés és prostitució iparára, amelyet a Juggernaut[5] templomában űztek? Ime, ezek a „tulajdon, rend, család és vallás" védelmezői.

Az angol ipar pusztító hatása Indiára, egy országra, amely oly óriási, mint Európa és 1150 millió acre a kiterjedése, nyilvánvaló és megdöbbentő. De nem szabad elfelejtenünk, hogy ez csupán a termelés egész ma fennálló rendszerének szerves következménye. Ez a termelés a tőke legfőbb uralmán alapul. A tőke, mint független hatalom, létének alapvető követelménye a tőke koncentrációja. Ennek a koncentrációnak romboló hatása a világpiacokon csupán óriási arányokban leplezi le a politikai gazdaságtan azon belső organikus törvényeit, amelyek most minden civilizált városban működnek. A történelem burzsoá korszaká-

* *Dzsat* — törzs India északkeleti részén; *brahmán* — Indiában a legmagasabb papi kaszt tagja. — *Szerk.*

nak meg kell teremtenie az új világ anyagi alapját — egyrészt az emberiség kölcsönös függőségén alapuló világforgalmat és e forgalom eszközeit; másrészt az ember termelőerőinek fejlődését és az anyagi termelés átváltoztatását a természeti erők feletti tudományos uralommá. A burzsoá ipar és kereskedelem megteremtik az új világ ezen anyagi feltételeit, ugyanúgy, ahogyan geológiai forradalmak megteremtették a föld felszínét. Majd ha a nagy társadalmi forradalom úrrá lesz a burzsoá korszak eredményein, a világpiacon és a modern termelőerőkön és ezeket a leghaladottabb népek közös ellenőrzése alá veti, csak akkor nem lesz majd többé az emberi haladás ahhoz a szörnyű pogány bálványhoz hasonlatos, aki csak a megöltek koponyájából issza a nektárt.

Marx—Engels. Válogatott művek. I. köt. 332—334. old.

Marx. „Beszéd a «People's Paper» c. chartista lap alapításának 4. évfordulóján Londonban" (1856 április 14).

Az úgynevezett 1848-as forradalmak csak kisjelentőségű epizódok voltak, apró rések és repedések az európai társadalom kemény kérgén. De bepillantást engedtek az alanti mélységekbe. A látszólag szilárd felszín alatt óceánokat tártak fel, amelyeknek csak mozgásba kell jönniök és akkor sziklakontinenseket képesek darabokra zúzni. Lármásan és zavarosan kiáltották világgá a proletariátus felszabadítását, a XIX. század titkát, e század forradalmainak titkát.

Igaz, ezt a társadalmi forradalmat nem 1848-ban találták fel. A gőz, az elektromosság és a fonógép sokkal veszedelmesebb forradalmárok voltak, mint Barbès, Raspail és Blanqui. Érezzük-e, hogy a bennünket körülvevő atmoszféra 20 000 fontnyi súllyal nehezedik ránk? Éppúgy nem érezzük, mint ahogyan az európai társadalom 1848 előtt nem érezte azt a forradalmi légkört, amely körülvette és minden oldalról nyomást gyakorolt rá.

A XIX. századot egy nagy tény jellemzi, amelyet egyetlen párt sem vonhat kétségbe. Egyfelől az ipar és a tudomány olyan erőket keltett életre, aminőkről a történelem régebbi korszakaiban álmodni sem lehetett. Másfelől olyan hanyatlás jelei mutatkoznak, amellyel a római birodalom utolsó századának a történelem évlapjain feljegyzett szörnyűségei sem hasonlíthatók össze.

Korunkban különösen szembeötlő, hogy a dolgok mintegy saját ellentétüket hordják méhükben. Látjuk, hogy a gép, melynek csodatevő ereje az emberi munkát könnyebbé és termékenyebbé képes tenni —

éhínséget és elsatnyulást idéz elő. A gazdagság újonnan feltárt forrásai valami végzetes varázslat következtében nélkülözések forrásaivá válnak. Az ipar győzelmeit, úgylátszik, az erkölcsi értékek rovására vívják ki. Amilyen mértékben lesz úrrá az ember a természet felett, ugyanolyan mértékben esik az ember más emberek rabságába vagy válik saját aljasságának rabjává. Úgylátszik, még a tudomány tiszta fénye sem ragyoghat másként, mint a tudatlanság sötét hátterén. Minden felfedezésnek, minden haladásnak eredménye nyilván az, hogy az anyagi erők szellemi létre tesznek szert, az emberi élet viszont a tompa anyagi erő színvonalára süllyed. És az ellentét egyfelől a mai ipar és tudomány, másfelől a nyomor és a bomlás között, ez az ellentét korunk termelőerői és termelési viszonyai között: kézzelfogható, uralkodó és vitathatatlan tény. Egyes pártok sopánkodnak ezen; mások szeretnének megszabadulni a technika korszerű vívmányaitól, csak hogy így egyúttal megszabaduljanak korunk konfliktusaitól; vannak, akik azt képzelik, hogy az iparnak ilyen nyilvánvaló haladását okvetlenül ugyanolyan kétségtelen visszaesésnek kell követnie a politikában. Hagyján! Mi, a magunk részéről, ebben tévedhetetlenül felismerjük annak a törvénynek bélyegét, amely állandóan érezteti hatását ez ellentmondásokban. Mi tudjuk, hogy a társadalom új erőinek jó működéséhez az szükséges, hogy ezeket az új erőket új emberek hódítsák meg és ezek az új emberek — a munkások.

A munkásság is a jelenkor találmánya, ugyanúgy, mint maguk a gépek. Azokban a jelenségekben, melyek zavarba hozzák a burzsoáziát, az arisztokráciát s a visszafejlődés szerencsétlen prófétáit — mi felismerjük a mi jóbarátunk, Robin pajtás[6] művét, felismerjük az öreg vakondot, amely oly gyorsan tud túrni a föld alatt, felismerjük a nagy úttörőt — a forradalmat.

Az angol munkások — a jelenkori ipar elsőszülöttei s ők bizonyára nem lesznek az utolsók azok között, akik elősegítik azt a forradalmat, amely világszerte osztályuk felszabadulását jelenti, s amely éppoly nemzetközi, mint a tőke uralma és a bérmunka. Ismerem azokat a hősi harcokat, melyeket az angol munkások a mult század közepe óta folytattak s amelyek csak azért nem olyan híresek, mert a polgári történetírók árnyékba borították és agyonhallgatták őket. A középkori Németországban, amikor az uralkodó osztályok gaztetteit megbosszulni akarták, működött egy titkos ítélőszék, az úgynevezett „Feme ítélőszéke". Ha valamely palotán vörös keresztjelet láttak, nyomban tudta mindenki, hogy a palota urát a „Feme" elítélte. Ma Európa valamennyi palotáján ott a titokzatos vörös kereszt. Az ítélőbíró maga a történelem — az ítélet végrehajtója — a proletariátus.

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 635—637. old.

Marx. „A Nemzetközi Munkásszövetség alapító üzenete" (1864 október). Részlet.

... A politikai hatalom meghódítása vált a munkásosztály nagyszerű kötelességévé. Úgylátszik, hogy a munkásosztály megértette ezt, mert Angliában, Németországban, Olaszországban és Franciaországban egyidőben mutatkoznak az újjáéledés jelei és egyidejűleg tesznek erőfeszítéseket a munkáspárt politikai újjászervezésére. A siker egy eleme birtokukban van — nagy számuk; a szám azonban csak akkor nyom a latban, ha szervezettség egyesíti és tudás vezeti. A mult tapasztalata megmutatta, hogyan bűnhődtek a munkások összhang nélküli erőfeszítéseik közös kudarcával, mert semmibevették azt a testvéri köteléket, amelynek fenn kell állania a különböző országok munkásai között és ösztönöznie kell őket arra, hogy szilárdan kitartsanak egymás mellett a felszabadulásért vívott minden küzdelmükben. Ez a felismerés indította a különböző országok munkásait, akik 1864 szeptember 28-án összegyűltek Londonban a St. Martin's Hall-i nyilvános gyűlésen, hogy megalapítsák a „*Nemzetközi Szövetséget*".

Még egy meggyőződés hatotta át ezt a gyűlést.

Ha a különböző országok munkásosztályainak felszabadulásához testvéri egyesülésük és együttműködésük szükséges, hogyan teljesíthetik e nagy küldetésüket, amíg egy bűnös célokat szolgáló külpolitika nemzeti előítéleteket játszik ki egymás ellen és rabló háborúkban pazarolja a nép vérét és vagyonát? Nem az uralkodó osztályok bölcsesége, hanem a bűnös ostobaságukkal szembeforduló angol mukásosztály hősies ellenállása mentette meg Nyugat-Európát attól, hogy fejjel rohanjon bele egy aljas kereszteshadjáratba, amelynek célja az lett volna, hogy állandósítsák és terjesszék a rabszolgaságot az Atlanti-óceán másik oldalán[7]. Az az arcátlan helyeslés, hazug részvét vagy bárgyú közöny, amellyel Európa felsőbb osztályai végignézték, hogy Oroszország hogyan ejti zsákmányul a Kaukázus hegyi erősségét, hogyan gyilkolja le a hős Lengyelországot; a mértéket nem ismerő és ellenállás nélkül tűrt túlkapásai ennek a barbár hatalomnak, amelynek feje Szentpétervárott van, kezei pedig ott vannak Európa valamennyi kormányában — mindez megtanította a munkásosztályokat arra a kötelességükre, hogy behatoljanak a nemzetközi politika titkaiba; hogy figyeljék saját kormányaik diplomáciai tevékenységét; hogy szükség esetén hiúsítsák meg azt minden hatalmukban álló eszközzel. Ha nem tudják elejét venni ennek a tevékenységnek, egyesüljenek egyidejű leleplezésére és szálljanak síkra azért, hogy az erkölcs és igazság egyszerű törvényei, amelyeknek a magánemberek közötti viszonyt

kell kormányozniok, a nemzetek egymásközötti érintkezésének is legfőbb törvényei legyenek.

Az ilyen külpolitikáért folytatott harc része a munkásosztály felszabadításáért folyó általános küzdelemnek.

Világ proletárjai egyesüljetek!

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 361—362. old.

Marx. „A Nemzetközi Munkásszövetség szervezeti szabályzata" (1864 október). Részlet.

Tekintettel arra,

hogy a munkásosztály felszabadítását magának a munkásosztálynak kell kiharcolnia;

hogy a munkásosztály felszabadításáért folyó harc nem osztálykiváltságokért és monopóliumokért, hanem egyenlő jogokért és kötelességekért, minden osztályuralom megszüntetéséért vívott harcot jelent;

hogy a szolgaság minden formájának, minden szociális nyomornak, szellemi elkorcsosodásnak és politikai függésnek alapja a munkás gazdasági alárendeltsége azoknak, akik monopolizálják a munkaeszközöket, azaz az élet forrásait;

hogy ezért a munkásosztály gazdasági felszabadítása az a nagy cél, amelynek mint eszközt minden politikai mozgalmat alá kell rendelni;

hogy eddig minden erőfeszítés, amely e nagy célra törekedett, vereséget szenvedett azért, mert hiányzott az összetartás minden egyes országban a sokfajta munkaág között és mert nem volt testvéri szövetség a különböző országok munkásosztályai között;

hogy a munka felszabadítása nem helyi vagy nemzeti, hanem társadalmi kérdés, amely valamennyi országra kiterjed, ahol modern társadalom áll fenn és amelynek megoldása a leghaladottabb országok — gyakorlati és elméleti — együttműködésétől függ;

hogy a munkásosztály mozgalmának mostani újjáéledése Európa haladott ipari országaiban új reményt ébreszt, de egyben ünnepélyes figyelmeztetés is, hogy ne essenek vissza a régi hibákba s azt követeli, hogy múlhatatlanul egyesítsék a még mindig szétforgácsolt mozgalmakat; —

ezeket a megfontolásokat figyelembe véve alakult meg a Nemzetközi Munkásszövetség...

... Ezeknek az elveknek szellemében állították össze a következő szervezeti szabályzatot:

1. A Szövetség azért alakult, hogy a különböző országokban fennálló és azonos célért, mégpedig a munkásosztály védelméért, fejlesztéséért és teljes felszabadításáért küzdő munkásegyesületek érintkezésének és együttműködésének központi szerve legyen.

2. A társaság a „Nemzetközi Munkásszövetség" elnevezést fogadja el.

3. Évenként összehívják a munkások általános kongresszusát, amely a Szövetség szekcióinak küldötteiből fog állni. A kongresszus a nyilvánosság elé tárja a munkásosztály közös törekvéseit, foganatosítja a Nemzetközi Szövetség eredményes munkájához szükséges intézkedéseket, és kinevezi a Szövetség Főtanácsát.

4. Minden egyes kongresszus kitűzi a következő kongresszus összehívásának időpontját és helyét. A küldöttek a kitűzött időben és kijelölt helyen meghívás nélkül gyűlnek össze. A Főtanácsnak joga van szükség esetén megváltoztatni a kongresszus összehívásának helyét, de nincs joga elhalasztani azt. A kongresszus évenként meghatározza a Főtanács tartózkodási helyét és megválasztja annak tagjait. Az ilyképpen megválasztott Főtanácsnak joga van új tagokkal kiegészíteni magát.

Az általános kongresszus évi ülésein meghallgatja a nyilvános beszámolót a Főtanács előző évi tevékenységéről. Halaszthatatlanul szükséges esetben a Főtanács a kitűzött időpontnál előbb is összehívhatja az általános kongresszust.

5. A Főtanács tagjai a Nemzetközi Szövetségben képviselt különböző országok munkásai közül kerülnek ki. A Főtanács a maga tagjai sorából választja meg az ügyek viteléhez szükséges tisztségviselőket, mégpedig: pénztárnokot, főtitkárt, a különböző országok levelező titkárait stb.

6. A Főtanács a Szövetség különféle nemzeti és helyi csoportjainak nemzetközi képviseleteként működik, arra törekedve, hogy az egyes országok munkásai állandóan tájékozva legyenek osztályuk mozgalmáról valamennyi többi országban; hogy egyidejűleg és egységes vezetéssel hajtsa végre a társadalmi viszonyok vizsgálatát a különböző európai országokban; hogy a valamely tagegyesületben felmerült, de általános érdeklődésre számot tartó kérdéseket mindenki megvitassa és hogy ha azonnali gyakorlati lépésekre van szükség, például nemzetközi összeütközések esetén, a Szövetség tagegyesületei egyidejűleg és egységesen cselekedjenek. Minden olyan esetben, mikor ez szükségesnek mutatkozik, a Főtanácsnak vállalnia kell a különböző nemzeti vagy helyi társaságokban a javaslattétel kezdeményezését. A Főtanács az összeköttetés megkönnyítése érdekében időszakos beszámolókat ad ki.

7. Minthogy a munkásmozgalom sikere minden országban csak az egyesülés és szervezet erejével biztosítható, másrészt pedig a Nemzet-

közi Főtanács hasznossága jelentékeny mértékben attól függ, hogy a munkásegyesülések kevés nemzeti központjával vagy kis és szétforgácsolt helyi társaságok sokaságával lesz-e dolga, azért a Nemzetközi Szövetség tagjainak — mindegyiknek a maga országában — minden erejüket latba kell vetniök, hogy a szétforgácsolt munkásegyesületeket nemzeti központi szervek által képviselt nemzeti szervezetekbe egyesítsék. Magától értetődik azonban, hogy a szervezeti szabályzat e pontjának alkalmazása az egyes országok különleges törvényeitől függ és ha törvényes akadályok ennek nem állanak útjában, minden önálló helyi szervezet közvetlen összeköttetésbe léphet a Főtanáccsal.

7*a*. A proletariátus a vagyonos osztályok egyesített hatalma ellen vívott harcában mint osztály csak úgy cselekedhet, ha maga is külön pártba szerveződik, amely szembehelyezkedik a vagyonos osztályok által alakított minden régi párttal.

A proletariátusnak erre a politikai pártban való megszervezésére azért van szükség, hogy biztosítsa a társadalmi forradalom győzelmét és annak végső célját — az osztályok megszüntetését.

A munkásosztály erőinek egyesítése, amelyet a gazdasági harcok eredményeképpen már elértek, szintén legyen emelője a kizsákmányolóinak politikai hatalma ellen vívott harcában.

Mivel a föld és a tőke mágnásai gazdasági monopóliumaik megvédése és megörökítése érdekében és a munka leigázása érdekében mindig élnek politikai kiváltságaikkal, a politikai hatalom kivívása a proletariátus nagy kötelességévé vált.*

8. Minden egyes szekciónak joga van saját levelező titkárt kinevezni a Főtanáccsal való összeköttetés érdekében.

9. A Nemzetközi Munkásszövetségnek tagja lehet mindenki, aki elismeri és védelmezi annak elveit. Minden egyes szekció felelős az általa felvett tagok feddhetetlenségéért.

10. A Nemzetközi Szövetség minden egyes tagját, aki egyik országból másik országba költözik, a Szövetségbe szervezett munkásoknak testvéri támogatásban kell részesíteniök.

11. A Nemzetközi Szövetségbe belépő munkásegyesületek, noha a testvéri együttműködés elválaszthatatlan szövetségében egyesülnek, sértetlenül megőrzik már meglevő szervezeteiket.

12. Ez a szervezeti szabályzat minden egyes kongresszuson felülvizsgálható — feltéve, hogy a jelenlevő küldöttek $^2/_3$-a a felülvizsgálás mellett szavaz.

---

* A 7*a*. pontot, amely az 1871-es londoni konferencia határozatainak rövid összefoglalása, az I. Internacionále hágai kongresszusának (1872 szeptember) döntése csatolta kiegészítésül a szabályzathoz. — *Szerk.*

13. Mindazt, amire a jelen szervezeti szabályzat nem tér ki, külön szabályzatban fogjuk kiegészíteni, amelyet minden kongresszuson felülvizsgálatnak vetünk alá.

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 363—366. old.

Marx. „A Nemzetközi Munkásszövetség üdvözlete Abraham Lincolnnak, az Amerikai Egyesült Államok elnökének" (1865 január 7).

Sir!

Üdvözöljük az amerikai népet abból az alkalomból, hogy Önt nagy többséggel újra megválasztották.

Az Ön első megválasztásakor a mértéktartó jelszó az volt, hogy szembe kell szállni a rabszolgatartók hatalmával, újraválasztásának győzelmes csatakiáltása pedig: „Halál a rabszolgaságra!"

Európa munkásai az Amerikában folyó titáni küzdelem kezdetétől fogva ösztönösen érezték, hogy osztályuk sorsa a csillagos zászlóval fonódott össze. Vajjon az a harc a területiumokért, amely e szörnyű hőskölteményt elindította, nem azt tűzte-e ki céljául, hogy eldöntse: a bevándorló munkája termékenyítse-e meg a mérhetetlen területek szűz talaját, vagy a rabszolgahajcsár csizmája becstelenítse meg?

Ha a 300 000 rabszolgatartó oligarchiája, először a világtörténelemben, a „rabszolgaság" jelszavát merte felírni a fegyveres lázadás zászlajára, ha ugyanott, ahol alig egy évszázaddal ezelőtt először született meg egy nagy demokratikus köztársaság eszméje, ahol először bocsátottak ki kiáltványt az Emberi Jogokról és az első ösztönzést adták a XVIII. század európai forradalmának, ha ugyanezen a helyen az ellenforradalom, megfontolt következetességgel, azzal kérkedik, hogy felszámolja „a régi alkotmány megteremtése idején elfogadott eszméket", azt állítja, hogy „a rabszolgaság üdvös intézmény, valóban egyetlen megoldása a munka és tőke viszonya nagy problémájának", és cinikusan azt hirdeti, hogy embernek ember feletti tulajdona „az új építmény sarkköve" — akkor az európai munkásosztály nyomban megértette, még mielőtt a felsőbb osztályok fanatikus kiállása a konföderált gentry mellett baljóslatúan figyelmeztette erre, hogy a rabszolgatartók lázadása vészjel a tulajdon általános keresztes hadjáratára a munka ellen és hogy a munkások számára nemcsak a jövő reményei, hanem már elért eredményeik is kockán forognak ebben az Atlanti-Óceán túlsó partján folyó roppant küzdelemben. Ezért a munkások mindenütt türelemmel viselték el a gyapotválság okozta nehézségeket, szenvedélyesen harcoltak az uralmon

levők által erőszakolt rabszolgaság melletti beavatkozás ellen, és Európa legtöbb országában vérükkel adóztak az igaz ügynek.

Addig, amíg a munkások — Észak tulajdonképpeni politikai ereje — tűrték, hogy a rabszolgaság beszennyezze saját köztársaságukat, amíg a néger előtt, akit megkérdezése nélkül vettek és eladtak, azzal kérkedtek, hogy a fehérbőrű munkás legfőbb előjoga, hogy maga adja el magát és válassza meg gazdáját, addig nem juthattak el a munka igazi szabadságához, nem támogathatták európai testvéreiket a felszabadulásért vívott harcukban, de a polgárháború vörös tengere elsöpörte a haladásnak ezt az akadályát.

Európa munkásai biztosak abban, hogy miként az amerikai függetlenségi háború a felemelkedés új korszakát nyította meg a burzsoázia számára, az amerikai rabszolgaellenes háború ugyanezt eredményezi majd a munkásosztály számára. Az eljövendő kor zálogának tekintik azt, hogy Abraham Lincolnnak, a munkásosztály egyeneslelkű fiának jutott osztályrészül, hogy vezesse országát abban a páratlan küzdelemben, amely egy leigázott faj felszabadításáért és az egész társadalom átformálásáért folyik[8].

Marx—Engels. The Civil War in the United States. New York 1937. 279—281. old.

Marx levele Engelshez (1866 június 20). Részlet.

... Tegnap az Internacionále tanácsában vita volt a mostani háborúról. Előre meghirdettük és helyiségünk nagyon megtelt. Az olasz urak küldöttei is újra megjelentek. A vita, mint előrelátható volt, általában a „nemzeti kérdés" és a vele kapcsolatban elfoglalandó álláspontunk körül forgott. A vita a jövő kedden folytatódik.

Az igen szép számban megjelent franciák szabadjára engedték szívből jövő ellenszenvüket az olaszokkal szemben.

Egyébként az „ifjú Franciaország" képviselői *(nem-munkások)* azzal álltak elő, hogy minden nemzetiség és maguk a nemzetek is „elavult előítéletek". Proudhonizált stirneriánizmus. Mindent oldjanak fel kis „csoportokba" vagy „kommunákba", amelyek ismét „társulatot" („Verein") alkotnak, de nem államot. Éspedig az emberiségnek ez az „individualizálása" és a megfelelő „mutualizmus" [kölcsönös segítség] úgy megy végbe, hogy a történelemnek minden más országban meg kell szűnnie és az egész világnak várnia kell, míg a franciák megérnek arra, hogy szociális forradalmat csináljanak. Akkor majd végrehajtják előt-

tünk ezt a kísérletet, és a világ többi része, példájuk erejétől lenyűgözve ugyanezt fogja tenni. Pontosan, ahogy Fourier várta a maga mintafalanszterétől. Egyébként azok, akik a „szociális" kérdést a régi világ „babonáival" párosítják, egytől-egyig „reakciósok".

Az angolok nagyot nevettek, mikor beszédemet azzal kezdtem, hogy Lafargue barátunk és a többiek, akik a nemzetiségeket eltörölték, „*franciául*", vagyis olyan nyelven fordultak hozzánk, amelyet a hallgatóság $^{9}/_{10}$-e nem értett meg. Továbbá célzást tettem arra, hogy Lafargue, anélkül hogy ennek tudatában volna, a nemzetiségek tagadásán, úgylátszik, azt érti, hogy a francia mintanemzet majd elnyeli őket . . .

Marx—Engels. Válogatott levelek. 206—207. old.

Marx. „Utasítások az Ideiglenes Központi Tanácsnak a Nemzetközi Munkásszövetség genfi kongresszusára delegált küldöttei számára egyes kérdésekben" (1866 augusztus 1). Részlet.

. . . Társaságunk egyik különleges funkciója, amelyet eddig sikerrel töltött be, az, hogy megakadályozza a tőkések fondorlatait, akik sztrájkok és kizárások alkalmával mindig készek külföldi munkásokat felhasználni fegyverként a helyi munkások ellen. A Szövetség egyik nagy célja elérni, hogy a különböző országok munkásai ne csak úgy *érezzenek*, hanem úgy is *cselekedjenek*, mint testvérek és elvtársak a felszabadulásért vívott harcban . . .

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 1. rész. 196. old. (oroszul).

Marx levele L. Kugelmannhoz (1869 november 29). Részlet.

. . . Valószínűleg láttad a „Volksstaat"-ban az általam indítványozott határozatokat Gladstone ellen az ír amnesztia kérdésében. Most ugyanúgy megtámadtam Gladstone-t — ami itt feltűnést keltett —, mint korábban Palmerstont. Az itteni menekült-demagógok szeretik biztos távolból támadni a kontinentális zsarnokokat. Az ilyesmi engem csak akkor csábít, ha vultu instantis tyranni [a zsarnok színe előtt] történik.

De fellépésemnek ebben az ír amnesztia-kérdésben, valamint a Főtanácsban megtett további indítványomnak, hogy vitassuk meg az angol munkásosztály viszonyát Írországhoz és hozzunk róla határozatokat, természetesen más céljai is vannak, mint az, hogy hangosan és határozottan síkra szálljunk az elnyomott írekért elnyomóikkal szemben.

Mindinkább arra a meggyőződésre jutottam — és most az a fődolog, hogy ezt a meggyőződést beleverjük az angol munkásosztályba —, hogy a munkásosztály itt, Angliában soha nem cselekedhet valami döntő dolgot, amíg Írországra vonatkozó politikáját a leghatározottabban el nem választja az uralkodó osztályok politikájától, úgy hogy nemcsak magáévá teszi az írek ügyét, hanem maga kezdeményezi az 1801-ben létrehozott Unió felbontását és szabad föderális viszonnyal való helyettesítését. És ezt nem mint az Írország iránti rokonszenv ügyét kell szorgalmazni, hanem mint az angol proletariátus érdekében álló követelést. Ha ez nem történik meg, akkor az angol nép az uralkodó osztályok járszalagján marad, mert ezekkel közösen kénytelen kiállani Írországgal szemben. A munkásosztály minden mozgalmát magában Angliában megbénítja az írekkel való viszály, akik Angliában is igen jelentős részét teszik a munkásosztálynak. A felszabadulás *első feltétele* — az angol földbirtokos oligarchia megbuktatása — megvalósíthatatlan marad, mert itteni hadállása nem rohamozható meg mindaddig, míg jól megerősített előretolt állása van Írországban. Ott azonban, mihelyt az ügyet magának az ír népnek kezébe teszik le, mihelyt az ír népet saját törvényhozójává és kormányzójává teszik, mihelyt autonóm lesz, a földbirtokos arisztokrácia (nagyrészt *ugyanazok a személyek*, mint az angol nagybirtokosok) megsemisítése hasonlíthatatlanul könnyebb, mint itt, mert Írországban ez nemcsak egyszerűen gazdasági kérdés, hanem egyúttal *nemzeti* kérdés is, mert a földesurak ott, Angliától eltérően, nem hagyományos főurai és képviselői, hanem halálosan gyűlölt elnyomói a nemzetnek. És az Írországhoz való mostani viszony nemcsak Anglia belső társadalmi fejlődését bénítja meg, hanem külpolitikáját is, különösen Oroszországgal és az Amerikai Egyesült Államokkal kapcsolatos politikáját.

Minthogy pedig az angol munkásosztály feltétlenül a döntő súlyt dobja a társadalmi felszabadulás serpenyőjébe, itt kell a dolgot megfogni . . .

Marx—Engels. Válogatott levelek. 266—267. old.

Marx levele S. Meyerhez és A. Vogthoz az ír kérdésről (1870 április 9). Részletek.

... És a legfontosabb: Anglia minden kereskedelmi és ipari központjában ma a munkásosztály két *ellenséges* táborra *szakad*, angol proletárokra és ír proletárokra. Az angol átlagmunkás gyűlöli az ír munkást, mint versenytársát, aki lenyomja az életszínvonalat. Vele szemben az *uralkodó* nemzet tagjának érzi magát és éppen ezáltal saját arisztokratáinak és tőkéseinek eszközévé válik *Írországgal szemben*, ezzel pedig megszilárdítja uralmukat *sajátmaga felett*. Vallási, társadalmi és nemzeti előítéletekkel viseltetik az ír munkásokkal szemben. Körülbelül úgy viszonylik hozzá, mint a szegénysorsú fehérek (poor whites) a négerekhez az amerikai Unió egykori rabszolgatartó államaiban. Az ír kamatostól megfizet neki a maga módján. Az angol munkást az *Írország feletti angol uralom* bűnrészesének és egyszersmind ostoba eszközének tekinti.

Ezt az ellentétet mesterségesen ébrentartják és kiélezik a sajtó, a templomi szószék, a vicclapok útján, röviden: minden eszközzel, amely az uralkodó osztályoknak rendelkezésére áll. *Ez az ellentét a titka annak*, hogy szervezettsége ellenére *miért tehetetlen az angol munkásosztály*. Ez a titka annak, hogy miért tudja a tőkésosztály a hatalmat megtartani. A tőkések ennek teljesen tudatában is vannak ...

... Anglia, mint a tőke fővárosa, a világpiac mai napig uralkodó hatalma, egyelőre a legfontosabb ország a munkásforradalom számára, ezenkívül az *egyetlen* ország, amelyben ennek a forradalomnak anyagi feltételei már bizonyos érettségi fokot elértek. Ezért a társadalmi forradalom meggyorsítása Angliában a Nemzetközi Munkásszövetség legfontosabb feladata. A meggyorsítás egyetlen eszköze Írország függetlenségének kivívása.

Ezért az Internacionále feladata, hogy az Anglia és Írország közti összeütközést mindenütt előtérbe állítsa és mindenütt nyiltan Írország pártjára álljon. A londoni Központi Tanács különleges feladata, hogy az angol munkásosztályban felébressze azt a tudatot, hogy *számára Írország nemzeti felszabadítása* nem az elvont igazság vagy emberi együttérzés kérdése, hanem *saját felszabadulásának* legelső feltétele...

Marx—Engels. Válogatott levelek. 276. és 277. old.

1870 július—1895

Marx. „A Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsának Üzenete a Szövetség tagjaihoz Európába és az Egyesült Államokba" (1870 július 23). Részlet.

... Az angol munkásosztály mind a francia, mind a német munkásságnak baráti jobbot nyujt. Szilárd meggyőződése, hogy bármiképpen fejeződjék is be a küszöbönálló szörnyű háború[9], a világ munkásosztályainak az összefogása végül mégis ki fogja irtani a háborút. Az a tény, hogy miközben a hivatalos Franciaország és a hivatalos Németország testvérgyilkos küzdelembe rohan, addig a francia és német munkások a béke és barátság üzeneteit küldik egymásnak; ez az egyetlen nagy tény, amelyhez hasonlót nem találunk a mult történetében, derűsebb jövő elérkezését sejteti. Ez azt bizonyítja, hogy ellentétben a régi társadalommal, amelynek velejárója a gazdasági nyomor és a politikai téboly — egy új társadalom születik, amelynek nemzetközi elve a béke, mert minden nemzetnél ugyanaz az elv uralkodik majd: a munka! Ennek az új társadalomnak az úttörője a Nemzetközi Munkásszövetség.

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 471—472. old.

Engels levele Marxhoz (1870 augusztus 15). Részlet.

... Azt hiszem, a mieink* a következőket tehetik:

1. Csatlakozhatnak a nemzeti mozgalomhoz — hogy ez milyen erős, Kugelmann leveléből láthatod —, amennyire és amíg az Németország védelmére szorítkozik (ami adott esetben a békéig a támadást sem zárja ki);

---

* Azaz a Németországi Szociáldemokrata Munkáspárt, illetve annak vezetői, akiknek számára Engels — Marx kérésére — taktikai irányelveket ad az 1870 júliusában kitört francia-porosz háborúval kapcsolatban, hogy ezeknek szellemében fejtsenek ki agitációt a német munkások között. — *Szerk.*

2. hangsúlyozhatják eközben a különbséget a német nemzeti és a dinasztikus porosz érdekek között;

3. ellene dolgozhatnak Elzász és Lotaringia minden annexiójának — Bismarck gyanítani engedi azt a szándékát, hogy ezt a területet Bajorországhoz és Badenhez csatolja;

4. mihelyt Párizsban köztársasági, nem soviniszta kormány kerül uralomra, a vele kötendő tisztességes békéért dolgozhatnak;

5. állandóan kidomboríthatják az érdekközösséget a német és francia munkások között, akik a háborút nem helyeselték és egymás ellen nem is háborúskodnak;

6. *Oroszország* kérdésében az Internacionále Üzenete szerint* járhatnak el . . .

Marx—Engels. Válogatott levelek. 285. old.

Engels levele a Nemzetközi Munkásszövetség belga szekciói VI. kongresszusának (1870 december 23). Részlet.

. . . Különös megelégedéssel állapítottuk meg, hogy ezzel a háborúval kapcsolatban a belga szekciók azt a magatartást tették magukévá és azokat az eszméket hirdették, amelyeket a világ proletariátusának érdekei parancsolnak: bármiféle hódítás gondolatának elutasítása és a francia köztársaság támogatása. Egyébként belga barátaink ebben a tekintetben teljes egyetértésben cselekszenek a többi ország munkásaival.

Azóta, hogy a poroszok elfoglalták Rouent, ideiglenesen utolsó összeköttetéseink is megszakadtak Franciaországgal. De Angliában, Amerikában és Németországban igen gyorsan kibontakozott a munkások közt a mozgalom a hódító háború ellen, valamint a francia köztársaság támogatására. Különösen Németországban olyan méreteket öltött ez a mozgalom, hogy a porosz kormány, hódító és reakciós politikája érdekében, szükségesnek tartotta, hogy leszámoljon a munkásokkal. A német szociáldemokrata párt Braunschweigben székelő Központi Bizottságát letartóztatták, a párt számos tagját ugyanez a sors érte; mindennek tetejébe az Észak-Német Reichstag két küldöttjét, Bebel és Liebknecht polgártársakat, akik ott a munkásosztály nézeteit és érdekeit képviselték, bebörtönözték. Az Internacionálét azzal vádolják, hogy mindezeket a polgártársakat nagy forradalmi összeesküvésre hívta fel. Ez kétségkívül

* Lásd ebben a kötetben 24. old. — *Szerk.*

második kiadása a hírhedt párizsi Internacionále-összeesküvésnek, amelyet a bonapartista rendőrség állítólag leleplezett, s amely azután szánalmas, kudarcba fulladt rendőri koholmánynak bizonyult. A nemzetközi munkásmozgalom mindezen üldözések ellenére állandóan halad előre . . .

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 222—223. old. (oroszul).

Marx. Beszéd a Párizsi Kommünről a Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsában (1871 május 23).

Marx polgártárs kijelentette, hogy beteg volt és nem tudta befejezni az „Üzenetet", amelynek elkészítését vállalta, de reméli, hogy jövő keddre befejezi. A Párizsban folyó harc kérdésére áttérve a következőket mondta: „Attól fél, hogy a vég közeledik, de ha a Kommünt leverik, azzal a küzdelem csak elhalasztódik. A Kommün eszményei örökéletűek és soha nem pusztíthatják el őket: újra meg újra napirendre fognak kerülni, mindaddig amíg a munkásosztály ki nem harcolja felszabadulását. A Párizsi Kommünt a poroszok segítségével tiporják el, akik Thiers csendőreinek szerepét játsszák. Bismarck, Thiers és Favre összeesküvést szőttek a Kommün elpusztítására. Bismarck Frankfurtban kijelentette, Thiers és Favre kérték meg őt a beavatkozásra. A következmények megmutatták, hogy kész volt megtenni segítségükre mindent, amit csak tehetett a német katonák életének komolyabb kockáztatása nélkül — nem mintha drága volna számára az életük, ha semmit sem kap értük; hanem mert Franciaország gyengülését kívánta, azért, hogy még jobban kifoszthassa. Thiersnek megengedte, hogy több katonája legyen, mint amennyit a szerződés megállapított, de élelmiszerek szállítását Párizsba csak korlátolt mennyiségben engedélyezte. Régi történet ez. A felsőbb osztályok mindig egyesülnek, amikor a munkásosztály leigázásáról van szó. A XI. században háború folyt a francia és a normann lovagok között s a parasztok felkeltek ellenük. A lovagok nyomban megfeledkeztek viszályukról és egyesültek, hogy eltiporják a parasztok mozgalmát. Annak bizonyítására, hogy hogyan végezték a poroszok a rendőrmunkát, elég megemlíteni azt, hogy a poroszok által elfoglalt Rouenban 500 embert börtönöztek be azzal az ürüggyel, hogy az Internacionáléhoz tartoznak. Az Internacionále félelmet gerjeszt. A francia nemzetgyűlésben Jaubert gróf — kiaszott múmia, 1834-ben miniszter, aki mint a sajtó elleni korlátozó rendszabályok szószólója ismeretes — kijelentette, hogy a

rend helyreállítása után a kormány első kötelessége az kell hogy legyen, hogy megvizsgálja az Internacionále tevékenységét és megsemmisítse az Internacionálét . . ."

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 655—656. old. (oroszul).

Marx. „A polgárháború Franciaországban" c. művének fogalmazványa (1871 május). Részlet.

. . . A burzsoázia *sovinizmusa* pusztán becsvágy, amely nemzeti álarc mögé rejti saját igényeit. Eszköz arra, hogy állandó hadseregek segítségével örökössé tegye a nemzetközi harcokat, hogy minden egyes országban leigázza a termelőket azáltal, hogy a többi országban élő testvéreik ellen fordítja őket, eszköz arra, hogy megakadályozza a munkásosztály nemzetközi együttműködését, felszabadulásának első feltételét. E (már régóta puszta frázissá lett) sovinizmusnak valódi jellege kiütközött a Sedan utáni védelmi háború idején, amelyet minden úton-módon megbénított a soviniszta burzsoázia, — megnyilvánult Franciaország kapitulációjában, a polgárháborúban, melyet a sovinizmus főpapjának Thiersnek vezetésével, Bismarck engedélyével folytatnak! Megnyilvánult a németellenes liga kis rendőri cselszövéseiben, az idegenek elleni hajszában Párizsban a kapituláció után. Azt remélték, hogy Párizs népét (és az egész francia népet) elbódíthatják a nemzeti gyűlölet szenvedélyével, s a külföldiekkel szemben mesterségesen szított ellenségeskedés elfelejteti vele igazi törekvéseit és a hazaárulókat! . .

Marx—Engels Archivum. III. (VIII.) köt. 352. old. (oroszul).

Marx. „A polgárháború Franciaországban". Részlet a III. fejezetből és a brosúra befejező része (1871 május 30).

. . . A második császárság a kozmopolita csalás örömünnepe volt, hívására az egész világ szélhámosai összesereglettek, hogy orgiáin és a francia nép kifosztásában résztvegyenek. Még ezekben a percekben is Thiers jobbkeze Ganesco, a román csavargó, és balkeze Markovszkij,

az orosz kém. A Kommün minden idegennek módot adott arra a tisztességre, hogy egy halhatatlan ügy szolgálatában essék el. A burzsoáziának, az árulása folytán elvesztett külföldi háború és az idegen hódítóval való összeesküvése következtében kitört polgárháború közepette is jutott ideje arra, hogy hazafiasságát a Franciaországban tartózkodó németek utáni rendőrhajszákban élje ki. A Kommün egy német munkást[10] nevezett ki munkaügyi miniszterévé. Thiers, a burzsoázia és a második császárság hangos rokonszenvnyilvánításaikkal állandóan félrevezették Lengyelországot, amikor a valóságban elárulták Oroszországnak, segítették piszkos munkájában. A Kommün azzal tisztelte meg Lengyelország hős fiait, hogy őket állította Párizs védőinek élére. A Kommün tudatában volt annak, hogy új történelmi korszakot indít el és hogy félreérthetetlenül megjelölje azt, egyrészt a győzelmes poroszok, másrészt a bonapartista tábornokok által vezetett bonapartista hadsereg szemeláttára ledöntötte a háborús dicsőség hatalmas jelképét, a Vendôme-oszlopot . . .

. . . Az a tény, hogy az újabb kor leghatalmasabb háborúja után a győztes és legyőzött hadsereg szövetkezik, hogy egyesült erővel mészárolja le a proletariátust — ez a páratlan esemény nem, mint Bismarck gondolja, a feltörő új társadalom végleges elnyomását jelenti, hanem a burzsoá társadalom teljes bomlását bizonyítja. A legnagyobb hősi erőfeszítés, amire a régi társadalom még képes volt, a nemzeti háború; és erről most bebizonyosodott, hogy csupán a kormány szélhámossága, amelynek célja az osztályharc elodázása és amelyet azonnal sutbadobnak, mihelyt ez az osztályharc polgárháborúban tör ki. Az osztályuralom már nem képes többé nemzeti egyenruhával álcázni magát; a nemzeti kormányok a proletariátussal szemben egységesek!

1871 pünkösd vasárnapja után nem lehet többé béke, sem fegyverszünet Franciaország munkásai és munkájuk termékének kisajátítói között. Felbérelt katonaság vaskeze talán egyideig fékentartja mindkét osztályt. De a harcnak újra és újra ki kell törnie egyre növekvő arányokban és nem lehet kétséges, ki lesz végül is a győztes — a kisszámú kisajátító, vagy a hatalmas dolgozó többség. És a francia munkásosztály csupán előőrse az egész modern proletariátusnak.

Az európai kormányok így tesznek tanuságot Párizs előtt az osztályuralom nemzetközi jellegéről, s ugyanakkor ráfogják a Nemzetközi Munkásszövetségre — mely a tőke kozmopolita összeesküvésével szemben a munka internacionális ellenszervezete —, hogy ő mind e szerencsétlenség fő forrása. Thiers azzal vádolta, hogy a munka felszabadításának örve alatt annak despotája. Picard megparancsolta, hogy az Internacionále francia tagjai szakítsanak meg minden összeköttetést a külföldiekkel; Thiers 1835-beli, múmiává aszott bűntársa, gróf Jaubert kijelenti, hogy

minden civilizált kormány létkérdése kiirtani a Szövetség tagjait. A nemzetgyűlés kurtanemesei uszítanak ellene és az egész európai sajtó csatlakozik a kórushoz. Egy tiszteletreméltó francia író, aki Szövetségünktől teljesen távol áll, a következőképpen nyilatkozik: „A nemzetőrség Központi Bizottságának tagjai, valamint a Kommün tagjainak nagyrésze a legtevékenyebb, legértelmesebb és legenergikusabb koponyái a Nemzetközi Munkásszövetségnek . . . Olyan emberek, akik feltétlenül becsületesek, őszinték, értelmesek, hívek, tiszták és fanatikusak, a szó *jó* értelmében." A rendőrszínezetű burzsoá elme természetesen valami titkos összeesküvésfélének képzeli el a Nemzetközi Munkásszövetséget, melynek központi testülete időről időre zendüléseket rendel el a különböző országokban. Valójában azonban Szövetségünk nem más, mint az a nemzetközi kötelék, mely a civilizált világ különböző országainak leghaladottabb munkásait összefűzi. Bárhol, bármilyen formában és bármilyen körülmények között bármilyen fokot ér is el az osztályharc, csak természetes, hogy Szövetségünk tagjai állnak az előtérben. A talaj, amelyből kihajt, maga a modern társadalom. Mégannyi vérontás sem taposhatja el. Ahhoz, hogy eltapossák, a tőkének a munka fölötti önkényuralmát kellene a kormányoknak eltaposniok — saját élősdi létük feltételét.

A munkások Párizsát, Kommünjével együtt, ünnepelni fogják örökké, mint egy új társadalom dicsőséges hírnökét. Mártírjait a munkásosztály nagy szívébe zárta. Hóhérait a történelem már odakötözte ahhoz az örök pellengérhez, amelyről papjaik minden imája sem oldhatja le őket.

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 509—510. és 525—526. old.

Marx. „A német munkásoknak a francia-porosz háború és a Párizsi Kommün idején tanusított magatartásáról". A Nemzetközi Munkásszövetség londoni konferenciáján mondott beszéd (A konferencia jegyzőkönyvéből, 1871 szeptember 22). Részlet.

. . . Marx kijelentette, hogy bár a német diákokról kedvezőtlenül nyilatkozott, a munkásoknak semmit sem hozhat fel a rovására. Az elmult háború idején, amellyel kapcsolatban az osztályok harca fellángolt, a német munkások magatartása olyan volt, hogy nem lehet eléggé

dícsérni; amellett a szociáldemokrata párt kitűnően megértette, hogy Bonaparte és Vilmos nem is annyira hódítás céljából bocsátkozott ebbe a háborúba, mint inkább azért, hogy a kor eszméit elnyomja*. Az egész braunschweigi Pártbizottságot letartóztatták és egy, az orosz határon levő erődbe szállították; tagjainak nagyrésze még mindig börtönben ül hűtlenség vádjával. A német munkásosztály képviselői, Bebel és Liebknecht nem féltek a Reichstag előtt kijelenteni, hogy tagjai a Nemzetközi Munkásszövetségnek, hogy tiltakoznak a háború ellen és semmiféle háborús hitelt sem hajlandók megszavazni. A kormány nem merte az ülésen letartóztatni őket; a rendőrség csak a kijáratnál fogta el és szállította börtönbe mindkettőjüket.

A Kommün idején a német munkások gyűléseiken és ujságjaikban szüntelenül hangsúlyozták szolidaritásukat a párizsi forradalmárokkal. Amikor pedig a Kommün elbukott, Boroszlóban gyűlést hívtak össze, amelyet a porosz rendőrség hasztalan próbált megakadályozni. Ezen a gyűlésen, mint a többi, Bécsben, továbbá Németország különböző más városaiban tartott összejöveteleken üdvözölték a Párizsi Kommünt. Végül, mikor Vilmos császár és serege diadalmenetben bevonult Berlinbe, a nép ezzel a kiáltással fogadta a győzőket: „Éljen a Kommün!"...

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 663—664. old. (oroszul).

Marx. „Beszéd az I. Internacionále 7. évfordulójának ünnepségén". Ujságtudósítás (1871 szeptember 28).

Az Internacionáléról Marx azt mondotta, hogy az a hatalmas siker, amely erőfeszítéseit eddig koronázta, olyan körülményeknek tulajdonítható, amelyek nem függenek maguktól az Internacionále tagjaitól. Maga az Internacionále is e körülmények következtében alakult s egyáltalán nem az alapítók erőfeszítései hozták létre. Nem néhány tehetséges politikus műve volt; semmiféle politikusok sem tudták volna megteremteni azt a helyzetet és azokat a körülményeket, amelyek az Internacionále sikereihez szükségesek. Az Internacionále nem állított fel semmiféle külön hitvallást. Feladata — a munka erőinek megszervezése, a munkás-

* A jegyzőkönyv fogalmazványában: „A munkások már a háború kezdetén látták, hogy az a szocialista párt ellen irányul." — *Szerk.*

mozgalom különböző megnyilvánulásainak egyesítése és összekapcsolása. Az Internacionále ily erőteljes fejlődését előidéző körülmények annak az elnyomásnak a következményei, amely mindinkább ránehezedett a dolgozó népre az egész világon. Ebben rejlik sikerének titka. Az utolsó néhány hét eseményei teljes világossággal megmutatták, hogy a munkásosztálynak felszabadulásáért harcolnia kell. A kormányoknak az Internacionále ellen indított üldözései a régi Róma keresztényüldözéseire emlékeztetnek. Eleinte az első keresztények is kevesen voltak, de a római patríciusok ösztönösen érezték, hogy ha a keresztények sikert érnek el, a római birodalom elpusztul. A római üldözések nem mentették meg a birodalmat, s az Internacionále mostani üldözése nem menti meg a dolgok fennálló rendjét.

Újszerű az Internacionáléban az, hogy maguk a munkások alapították, és a munkások számára alapították. Az Internacionále megteremtéséig a munkásosztály különböző szervezetei mind olyan társaságok voltak, amelyeket az uralkodó osztályok köréből kikerülő radikális elemek alapítottak számára. Az Internacionálét viszont a munkások szervezték saját maguknak. Az angol chartista mozgalom a burzsoá radikálisok beleegyezésével és segítségével indult meg, ámbár, ha sikerrel járt volna, ez csak hasznára lehetett volna a munkásosztálynak. Anglia az egyetlen ország, ahol a munkásosztály eléggé fejlett és szervezett ahhoz, hogy az általános választójogot a saját érdekében használja fel. Ezután Marx utalt a februári forradalomra, mint olyan mozgalomra, amelyet a burzsoázia egy része támogatott az uralkodó párt ellen. A februári forradalom azonban a munkásosztálynak csak ígéreteket adott, az uralkodóosztály egyik csoportjának a helyére egy másikat állított. A júniusi felkelés az egész uralkodóosztály ellen irányuló felkelés volt, beleértve annak legradikálisabb részét is. A munkások, akik 1848-ban új embereket juttattak hatalomra, ösztönösen érezték, hogy csak az elnyomók egyik csoportját váltották fel egy másikkal s hogy ezek az emberek elárulták őket.

Valamennyi, valaha is végbement mozgalom közül a legnagyszerűbb a Kommün volt. A Kommün — s ebben nem lehet véleménykülönbség — a politikai hatalomnak a munkásosztály által való meghódítása volt. A Kommünnel kapcsolatban sok dolgot tévesen értettek. A Kommün nem szilárdíthatta meg az osztályhatalom új formájának alapját. Azáltal, hogy minden munkaeszköznek a termelő munkások kezébe való átadásával megszüntetjük az elnyomás feltételeit, és ilymódon minden, erre fizikailag alkalmas egyént arra késztetünk, hogy munkával biztosítsa megélhetését, megszüntetjük az osztályuralom és osztályelnyomás legfontosabb alapját. De mielőtt egy ilyen változás megvalósítható volna, szükség van a proletariátus diktatúrájára, ennek első feltétele pedig proletár hadsereg. A felszabaduláshoz való jogot a

munkásosztálynak a harc mezején kell kivívnia. Az Internacionále feladata, hogy megszervezze és tömörítse a munkásosztály erőit az előttük álló harcra.

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 666—667. old. (oroszul).

Marx—Engels. „A Nemzetközi Munkásszövetség londoni konferenciájának határozatai" (1871 október 17). Részletek.

...A Konferencia javasolja a Főtanácsnak, hogy valósítsa meg az Általános Szervezeti Szabályzatnak a munkásosztály általános statisztikájáról szóló 5. pontját, továbbá az 1866-os Genfi Kongresszusnak a szóbanforgó kérdésben hozott határozatait...

...A föderális tanácsok, illetve bizottságok az általuk országukban összegyűjtött anyagot évente augusztus 1-ig elküldik a Főtanácsnak, amely viszont ennek az anyagnak az alapján általános jelentést állít össze, hogy azt benyujtsa a minden év szeptemberében összeülő kongresszusnak vagy konferenciának...

...A Főtanácsnak javasoljuk, hogy mint korábban is, támogassa az egyes országok szakszervezeteinek egyre fokozódó törekvését arra, hogy kapcsolatot hozzon létre valamennyi többi ország megfelelő szakszervezeteivel. A Főtanács e tevékenységének — a különböző országok szakszervezetei közötti nemzetközi közvetítésnek — a sikere lényeges mértékben attól a segítségtől függ majd, amelyet maguk a társaságok nyujtanak az Internacionále által vállalt általános munkaügyi statisztikának.

Valamennyi ország szakszervezetei tanácsainak javasoljuk, hogy közöljék címüket a Főtanáccsal...

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 675. old. (oroszul).

Marx levele F. Boltéhoz (1871 november 23). Részletek.

... Az *Internacionálét* azért alapították, hogy a szocialista és félszocialista szekták helyére a munkásosztály igazi harci szervezetét állítsák. Az eredeti szabályzatból és az Alapító Üzenetből ez első pil-

lantásra látható. Másrészt, az Internacionále nem állhatta volna meg a helyét, ha a történelem menete a szektamozgalmat már előzőleg szét nem zúzta volna. A szocialista szektamozgalom és az igazi munkásmozgalom fejlődése mindig fordított arányban áll egymással. Amíg a szekták (történelmileg) jogosultak, addig a munkásosztály nem eléggé érett önálló történelmi mozgalomra. De mihelyt ezt az érettséget eléri, minden szekta lényegében reakcióssá vált. Az Internacionále történetében azonban megismétlődött az, ami a történelemben mindenütt megmutatkozik. Az, ami elavult, az új formában ismét fel akar támadni és fenn akarja tartani önmagát.

Az Internacionále története a *Főtanács állandó harca* volt a szekták és működvelő kísérletek ellen, amelyek magán az Internacionálén belül akarták magukat a munkásosztály igazi mozgalmával szemben fenntartani. Ezt a harcot a *kongresszusokon*, de még inkább a Főtanácsnak az egyes szekciókkal folytatott nem nyilvános tárgyalásain vívták meg.

Minthogy Párizsban a Szövetséget a proudhonistákkal (mutualistákkal[11]) közösen alapították meg, az első években természetesen ők voltak a párizsi mozgalom vezetői. Velük szemben később természetesen alakultak kollektivista, pozitivista stb. csoportok.

Németországban — a Lassalle-klikk. Én magam is két éven át leveleztem a hirhedt Schweitzerrel és megcáfolhatatlanul bebizonyítottam neki, hogy Lassalle szervezete csak szektaszervezet és mint ilyen, ellensége az *igazi* munkásmozgalom szervezetének, amelyre az Internacionále törekszik. Neki „oka" volt rá, hogy ezt ne értse meg.

1868 végén az orosz Bakunin belépett az *Internacionáléba*, azzal a céllal, hogy azon belül, *saját vezetése alatt „A Szocialista Demokrácia Szövetsége"* néven egy *második Internacionálét* létesítsen. Ő — akinek semmi elméleti tudása nincsen — igényt formált arra, hogy ebben a külön szervezetben az Internacionále *tudományos* propagandáját képviselje és hogy ezt ennek a második *Internacionálénak* különleges feladatává tegye az *Internacionálén belül*.

Programja egy jobbról-balról felületesen összekapkodott zagyvalék volt — *az osztályok egyenlősége (!), az örökösödési jog eltörlése* mint a szociális mozgalom *kiindulópontja* (saint-simonista badarság), *ateizmus* a tagok számára, mint előírt *dogma*, és mint legfőbb dogma — *a (proudhonista) tartózkodás a politikai mozgalomtól*.

Ez a gyermekmese tetszést aratott (és még van bizonyos ereje) Olaszországban és Spanyolországban, ahol a munkásmozgalom reális feltételei még kevéssé fejlődtek ki, valamint néhány nagyravágyó, üres és hiú doktrinernél a latin Svájcban és Belgiumban.

Bakunin úr számára az elmélet (az ő Proudhontól, St. Simontól

stb. összekoldult kotyvaléka) csak mellékes dolog, pusztán egyéni érvényesülésének eszköze. Ha elméletileg nulla is, mint cselszövő, elemében van.

A Főtanácsnak ez ellen az összeesküvés ellen (amelyet a francia proudhonisták főleg *Dél-Franciaországban* bizonyos mértékig támogattak) éveken át kellett harcolnia. Végre az I. 2. és 3., a IX., XVI. és XVII. számú (londoni) konferenciai határozatokkal lesujtott a rég előkészített csapás[12].

Magától értetődik, hogy a Főtanács nem támogatja Amerikában azt, ami ellen Európában harcol. Az I. 2., 3. és IX. számú határozat megadja a newyorki bizottságnak a jogszerű fegyvereket, hogy végezzen minden szektázással és működvelő csoporttal és szükség esetén kizárja őket . . .

. . . A munkásosztály „politikai mozgalmának" végcélja természetesen a „politikai hatalom" meghódítása a munkásosztály számára, és a politikai mozgalomhoz természetesen szükséges a „munkásosztály bizonyos fokig kifejlődött előzetes szervezete", amely magukból gazdasági harcaiból nő ki.

Másrészt azonban minden mozgalom, amelyben a munkásosztály mint *osztály* szembeszáll az uralkodóosztályokkal és megkísérli, hogy „külső nyomással" kényszert alkalmazzon ellenük, „politikai mozgalom". Pl. az a kísérlet, hogy egy egyedülálló gyárban vagy iparágban sztrájkokkal stb. az egyes tőkéseket a munkaidő korlátozására kényszerítsék, merőben gazdasági mozgalom; viszont az a megmozdulás, amely *törvényt* akar kikényszeríteni a nyolcórás munkanapról stb., politikai mozgalom. S ilymódon a munkások elszigetelt gazdasági mozgalmaiból mindenütt létrejön egy *politikai* mozgalom, vagyis az *osztály* mozgalma, hogy érdekeiket általános formába öltöztesse, olyan formába, amelynek általános, társadalmi kényszerként ható ereje van. Ezek a mozgalmak bizonyos „előzetes szervezetet" tételeznek fel, de a maguk részéről éppúgy eszközei is e szervezet fejlődésének.

Ahol a munkásosztály szervezkedése még nem eléggé előrehaladott ahhoz, hogy döntő hadjáratot kezdjen a kollektív erőszak, vagyis az uralkodóosztályok politikai hatalma ellen, mindenesetre elő kell készíteni erre állandó agitációval e hatalom ellen és ellenséges magatartással az uralkodóosztályok politikájával szemben. Ha nem ez történik, a munkásosztály játékszer marad az uralkodóosztály kezében, amint ezt a franciaországi szeptemberi forradalom[13] bebizonyította és amint bizonyos fokig az a játék is mutatja, amelyet Gladstone úr és Tsai egyelőre még sikerrel folytatnak Angliában . . .

Marx—Engels. Válogatott levelek. 317—319. old.

Marx. „Az állítólagos szakadások az Internacionáléban. A Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsának bizalmas körlevele" (1872 március 5). Részlet.

... A sok Kommün-menekült Londonba érkezése arra kényszerítette a Főtanácsot, hogy segélybizottsággá alakuljon át s több mint nyolc hónapon át töltse be ezt a funkciót, amely egyáltalán nem tartozik szokásos feladatai közé. Magától értetődik, hogy a Kommün legyőzött számkivetettjei nem számíthattak a burzsoázia segítségére. Ami a munkásosztályt illeti, a segélykérés nehéz időszakban ért el hozzá. Svájc és Belgium már menedéket nyujtott a menekültek hozzájuk érkezett részének, akiknek vagy támogatást kellett adni, vagy megkönnyíteni átutazásukat Londonba. A Németországban, Ausztriában és Spanyolországban összegyüjtött összegeket Svájcba irányították. Angliában mind a munkások egyéni adományait, mind a trade-unionok alapjait — ezeket mellesleg az alapszabályok értelmében csak a szakmai harc céljaira lehet fordítani — elköltötték a 9 órás munkanapért vívott elkeseredett harcra, amelynek döntő mozzanatai a Newcastle-i események voltak. Fáradhatatlan tevékenység és levelezés útján azonban sikerült a Tanácsnak kisebb pénzösszegeket összegyűjtenie, amelyeket hetenként szétosztott. Az amerikai munkások nagyobb bőkezűséggel válaszoltak a felhívásra. Milyen kapóra jöttek volna azok a milliók, amelyeket a megrettent burzsoázia képzelete oly bőkezűen az Internacionále pénztárának tulajdonított!..

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 392. old. oroszul).

Marx. „A Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsának beszámolója a hágai kongresszusnak" (1872 szeptember 2). Részletek.

... Néhány héttel a népszavazás után, amikor a császári sajtó szítani kezdte a francia népben a háborús lelkesedést, az Internacionále párizsi tagjai, a kormány üldözése ellenére, július 12-én „Felhívást" bocsátottak ki „valamennyi nemzet dolgozóihoz", amelyben a tervezett háborút „bűnös esztelenségnek" nevezték, „németországi testvéreiknek" pedig ezt mondták: „Ha szakadás jön létre köztünk ... az csak

a despotizmus teljes győzelmét vonná maga után a Rajna mindkét partján"; „Mi a Nemzetközi Munkásszövetség tagjai vagyunk — jelentették ki —, akik nem ismerünk országhatárokat". Ez a felhívás Németországban lelkes visszhangra talált s ezért a Főtanács 1870 július 23-i Üzenetében teljes joggal mondhatta: „Ugyanakkor, amikor a hivatalos Franciaország és a hivatalos Németország testvérgyilkos küzdelembe rohan, a francia és német munkások a béke és barátság üzeneteit küldik egymásnak. Már magában ez a nagyjelentőségű tény, amelyhez hasonlót nem találunk a mult történetében ... azt bizonyítja, hogy ellentétben a régi társadalommal, amelynek velejárója a gazdasági nyomor és a politikai téboly — egy új társadalom születik, amelynek nemzetközi elve a *béke* lesz, mert minden nemzetnél ugyanaz az elv uralkodik majd: a *munka!* Ennek az új társadalomnak az úttörője a Nemzetközi Munkásszövetség" (1870 július 23-i Üzenet) ...

... A különbség a nemzetközi szervezettel nem rendelkező munkásosztály és a között a munkásosztály között, amelynek van Nemzetközi Szövetsége, különösen szembeötlik, ha visszapillantunk az 1848-as forradalomra. Hosszú évekbe telt, amíg maguk a munkások megértették, hogy az 1848 júniusi forradalom saját élenjáró harcosaik ügye. A Párizsi Komműnt pedig nyomban az egész nemzetközi proletariátus üdvözletei köszöntötték.

Önök, a munkásosztály képviselői, azért gyűltek össze, hogy megerősítsék a Szövetség harci szervezetét, amelynek célja a munka felszabadítása és a nemzeti viszályok megszüntetése. S csaknem ugyanebben az időben a régi világ koronás uralkodói azért gyűltek össze Berlinben[14], hogy új láncokat kovácsoljanak és új háborúkat terveljenek ki.

Éljen a Nemzetközi Munkásszövetség!

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 484. és 490—491. old. (oroszul).

Marx. „Beszéd a Nemzetközi Munkásszövetség hágai kongresszusának befejezése után rendezett amszterdami munkásgyűlésen" (1872 szeptember 8). Részlet.

... Polgártársak! Gondoljunk az Internacionále alapelvére: a szolidaritásra. Ha állandóan erősítjük valamennyi ország munkásai között ezt az éltető elvet, el fogjuk érni azt a nagy célt, amelyre törekszünk. A forradalomnak szolidárisnak kell lennie, erre tanít bennünket

a Párizsi Kommün nagy kísérlete is, amely azért bukott el, mert nem lobbant fel egyidejűleg valamennyi fontos centrumban, Berlinben, Madridban és másutt, a párizsi proletariátus e hatalmas felkeléséhez kapcsolódó nagy forradalmi mozgalom.

Ami engem illet, folytatni fogom munkámat, és fáradhatatlanul tovább dolgozom ennek a jövő szempontjából oly gyümölcsöző munkásszolidaritásnak a megteremtésén. Nem, nem távozom az Internacionáléból, és életem hátralevő részét, éppúgy mint előző tevékenységemet, a szocialista eszmék diadalának szentelem, amelyek — erről mélységesen meg vagyunk győződve — előbb vagy utóbb a proletariátus uralmához vezetnek az egész világon.

Marx—Engels Művei. XIII. köt. 2. rész. 670—671. old. (oroszul).

Engels. „Emigráns irodalom. A lengyel proklamáció" („Der Volksstaat" 1874. 69. sz. június). Részlet.

... Azt, hogy Lengyelországot nem lehet megölni, ez az ország megmutatta 1863-ban és megmutatja minden nap. Önálló létre való joga az európai népek családjában elvitathatatlan. De különösen két nép számára szükséges Lengyelország restaurációja: a németek és maguk az oroszok számára.

Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom. Az a fegyveres erő, amelyre egy másik nép elnyomásához van szüksége, végül mindig maga az elnyomó nép ellen fordul. Amíg orosz katonák vannak Lengyelországban, az orosz nép nem vívhatja ki sem politikai, sem társadalmi felszabadulását. De Oroszország fejlődésének mostani állapotában nem fér kétség ahhoz, hogy azon a napon, amikor Oroszország elveszti Lengyelországot, magában Oroszországban a mozgalom annyira megerősödik, hogy felborítja a dolgok fennálló rendjét. Lengyelország függetlensége és az orosz forradalom kölcsönösen feltételezik egymást. Márpedig Lengyelország függetlensége és az orosz forradalom (amely a határtalan társadalmi, politikai és pénzügyi romlás és az egész hivatalos Oroszországot szétbomlasztó korrupció mellett sokkal közelebb van, mint első pillantásra látszik) a német munkások számára azt jelentik, hogy a német burzsoázia és a kormány, egyszóval a német reakció, csak saját erőire lesz utalva — ezekkel az erőkkel pedig idővel már mi magunk is le tudunk számolni.

Marx—Engels Művei. XV. köt. 222—223. old. (oroszul).

Engels levele F. A. Sorgéhoz (1874 szeptember 12—17). Részlet.

... Kilépéseddel a *régi* Internacionále teljesen lezárult és befejeződött. S ez jó. A második császárság[15] korába való volt, mikor az egész Európában uralkodó nyomás az éppen újjáébredő munkásmozgalomnak egységet és minden belső polémiától való tartózkodást írt elő. Ez volt az a pillanat, mikor a proletariátus közös, nemzetközi érdekei előtérbe léphettek. Németország, Spanyolország, Olaszország, Dánia csak akkor léptek be a mozgalomba, vagy belépőfélben voltak. A mozgalom elméleti jellege egész Európában, t. i. a tömegek között, 1864-ben valójában még nagyon tisztázatlan volt. A német kommunizmus mint munkáspárt még nem létezett, a proudhonizmus túlságosan gyenge volt ahhoz, hogy külön rigolyáival az élre kerülhessen. Bakunin új portékája még a saját fejében sem volt meg, maguk az angol tradeunionok vezetői is azt hitték, hogy a szervezeti szabályzat indokolásában megfogalmazott program alapján beléphetnek a mozgalomba. Az első nagy siker szükségképpen szétrobbantotta valamennyi frakciónak ezt a naív együttesét. Ez a siker a Komműn volt, amely szellemileg feltétlenül az Internacionále gyermeke — noha az Internacionále egy ujját sem mozdította, hogy megcsinálja —, és amelyért ennyiben teljes joggal is tették felelőssé. Mikor a Komműn által az Internacionále erkölcsi hatalommá lett Európában, rögtön elkezdődött a torzsalkodás. Mindegyik irány a maga számára akarta kiaknázni a sikert. Az elmaradhatatlan bomlás bekövetkezett. A féltékenység azoknak növekvő hatalmára, akik egyedül voltak valóban készek a régi, átfogó program alapján továbbdolgozni — tehát a német kommunistákéra — a belga proudhonistákat a bakunista kalandorok karjába hajtotta. A hágai kongresszus voltaképpen a véget jelentette — éspedig mindkét párt számára. Az egyetlen ország, ahol az Internacionále jegyében még lehetett valamit csinálni, Amerika volt, és egy szerencsés ösztön oda helyezte át a legfőbb vezetőséget. Most tekintélye ott is kimerült és minden további erőfeszítés, hogy új életet galvanizáljanak bele, balgaság és erőpazarlás lenne. Az Internacionále tíz esztendőn át uralkodott az európai történelem egyik felén — és pedig a jövőbe mutató felén — és büszkén tekinthet vissza végzett munkájára. De régi formájában túlélte magát. Hogy egy új Internacionále a régihez hasonló módon, tehát mint minden ország minden proletárpártjának szövetsége létrejöhessen, annak a munkásmozgalom olyanféle általános letörése a feltétele, mint volt 1849 és 1864 között. Ehhez most a proletár-világ túlságosan nagy és kiterjedt lett. Azt hiszem, a legközelebbi Internacionále — miután

Marx írásai néhány éven át megtették hatásukat — kezdettől fogva kommunista lesz és nyiltan a mi elveinket fogja zászlajára írni . . .

Marx—Engels. Válogatott levelek. 341—342. old.

Engels levele A. Bebelhez (1875 március 18—28). Részlet.

. . . A munkásmozgalom nemzetköziségének elvét a program* a jelen számára gyakorlatilag teljesen megtagadja. S ezt olyan emberek teszik, akik öt éven át a legnehezebb viszonyok között is a legdicsőségesebben fennen hirdették ezt az elvet. A német munkás *lényegében* annak köszönheti vezető szerepét az európai mozgalomban, hogy igazán nemzetközi magatartást tanusított a háború alatt; semmiféle más proletariátus nem viselkedett volna ilyen jól. És most azt ajánlják neki, hogy tagadja meg ezt az elvet, abban a pillanatban, mikor a külföldön a munkások mindenütt ugyanolyan mértékben hangsúlyozzák ezt az elvet, amilyen mértékben a kormányok elnyomni törekszenek minden kísérletet, amely azt valamely szervezet keretében meg akarja valósítani. És végül is, mi marad meg a munkásmozgalom nemzetköziségéből? A halvány reménység — még csak nem is az európai munkásoknak a felszabadulásukért folyó harc érdekében való későbbi együttműködésére — nem, hanem a jövendő „népek nemzetközi testvériségére" — A Béke Ligája[16] burzsoá urainak „Európai Egyesült Államára"!

Természetesen egyáltalán nem volt szükséges az Internacionáléról mint olyanról beszélni. De a legkevesebb mégis az volt, hogy az 1869. évi programhoz képest ne hátrafelé menjünk és valami effélét mondjunk: *bár* a német munkáspárt *mindenekelőtt* a megszabott államhatárokon belül működik (nincs joga az európai proletariátus nevében beszélni, főleg nincs joga valami helyt nem állót mondani), de tudatában van minden ország munkásaival való szolidaritásának és miként eddig, a jövőben is mindig hajlandó lesz az ezen szolidaritás által reárótt kötelezettségeknek eleget tenni. Az ilyen kötelezettségek akkor is fennállanak, ha nem nyilvánítjuk vagy nem tekintjük is magunkat az Internacionále részének, így például a segélynyujtás és a sztrájktörés megakadályozása munkabeszüntetések alkalmából, gondoskodás arról, hogy

---

* Annak a programnak a tervezetéről van szó, amelyet a német szociáldemokraták (eisenachiak és lassalleánusok) 1875 május 22—27-i gothai egyesülési kongresszusán fogadtak el. — *Szerk.*

a pártszervezetek tájékoztassák a német munkásokat a külföldi mozgalom állásáról, a dinasztikus érdekekből fenyegető vagy kitörő háborúk elleni agitáció, az ilyen háborúk alatt tanusítandó magatartás, mint ahogy ez például 1870-ben és 1871-ben példásan megvalósult stb...

Marx—Engels. Válogatott levelek. 345—346. old.

Marx. „A gothai program kritikája" (1875 május). Részlet.

5. „A munkásosztály a maga felszabadításán mindenekelőtt *a mai nemzeti állam keretén belül* dolgozik, de tudatában van annak, hogy valamennyi kultúrország munkásaival közös törekvéseinek szükséges következménye a népek nemzetközi testvérisége lesz."

Lassalle a „Kommunista Kiáltvány"-nyal s az összes régebbi szocialista irányokkal szemben a munkásmozgalmat a legszűkebb nemzeti szempontból fogta fel. És ebben most követőkre talált s méghozzá az Internacionále működése után!

Magától értetődő, hogy a munkásosztálynak, hogy egyáltalán harcolhasson, otthon kell *osztályként* szervezkednie és hogy küzdelmének a belföld a közvetlen csatatere. Ennyiben osztályharca, ha nem is tartalmában, de ahogy a „Kommunista Kiáltvány" mondja, „formájában" nemzeti. Ám a mai „nemzeti állam kerete" — pl. a német birodalomé, gazdasági szempontból maga is a világpiac „keretén belül" van, politikai szempontból meg az államok rendszerének „keretén belül". Minden valamirevaló kereskedő tudja, hogy a német kereskedelem egyúttal külkereskedelem is, és Bismarck úr nagysága éppen az ő sajátos *nemzetközi* politikájában rejlik.

És mire korlátozza a német munkáspárt az ő nemzetköziségét? Arra a tudatra, hogy törekvéseinek eredménye a *„népek nemzetközi testvérisége* lesz" — a polgári Szabadság és Béke Ligájától[16] kölcsönzött frázisra. Az uralkodó osztályok és kormányaik elleni közös harcban ez legyen a munkásosztály nemzetközi testvériségének az egyenértéke. Szó sincs tehát a német munkásosztály *nemzetközi funkcióiról!* És így vegye fel a harcot az ellene minden ország burzsoáziájával már testvériesült saját burzsoáziájával és Bismarck úr nemzetközi összeesküvő politikájával!

Valóban, a program nemzetközisége még a szabadkereskedelmi párténak is *mélyen alatta* áll. Az is azt állítja, hogy törekvéseinek eredménye a „népek nemzetközi testvérisége" lesz. De az *tesz* is valamit, hogy a

kereskedelem nemzetközivé legyen és egyáltalán nem elégszik meg azzal a tudattal, hogy — a népek odahaza kereskednek.

A munkásosztályok nemzetközi tevékenysége semmiképpen sem függ a „*Nemzetközi Munkásszövetség*" fennállásától. Ez csak az első kísérlet volt arra, hogy e tevékenységük számára központi szervet teremtsen; oly kísérlet, mely az általa adott ösztönzésnél fogva maradandó eredménnyel járt, de amelyet *első történelmi formájában* a Párizsi Kommün bukása után nem lehetett tovább folytatni.

Bismarck „Norddeutsche"-jének teljesen igaza volt, mikor mestere örömére azt állította, hogy a német munkáspárt új programjában megtagadta a nemzetköziséget[17].

Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 20—21. old.

Engels. „Az európai munkások 1877-ben". Második cikk („The Labor Standard", New York 1878 március 17). Részlet.

... Ilymódon négyéves belső viszály után helyreállt az európai munkásosztály teljes cselekvési egysége és az események teljesen igazolták azt a politikát, amelyet az Internacionále utolsó kongresszusának többsége hirdetett. Most újra megteremtődött az az alap, amelyen a különböző európai országok munkásai ismét szilárdan együttműködhetnek, s azt a kölcsönös támogatást nyujthatják egymásnak, amely a mozgalom fő erejét jelenti. A Nemzetközi Munkásszövetség lehetetlenné vált...*[Számos ország kormánya törvényt adott ki], amely megtiltotta ez országok munkásainak, hogy ilyen nemzetközi szövetségbe belépjenek. A kormányok megkímélhették volna magukat ettől az aggodalomtól. A munkásosztály mozgalma már túlhaladta azt a fokot, amelyen ilyenfajta formális szövetség szükséges, vagy akár lehetséges volt számára. A nagy proletár szervezet pedig nemcsak hogy teljesen betöltötte feladatát, hanem maga is tovább él, hatalmasabban, mint valaha, az egység és szolidaritás sokkal erősebb szövetségében, a cselekvés és politika közösségében, olyan közösségben, amely ma egész Európa munkásosztályát lelkesíti s amely az Internacionále legnagyszerűbb eredménye. A különböző országok munkásai között, sőt az egyes, egymagukban vett országok munkásai között is sok eltérő nézet uralkodik; de nincsenek többé szekták, nincs többé olyan igény, amely dogmatikus ortodoxiára, doktriner

* Itt a cikk angol szövegéből egy vagy két sor hiányzik. — *Szerk.*

vezetőszerepre irányulna, ezzel szemben van egy közös cselekvési terv, amelyet eredetileg az Internacionále vázolt fel, ezt a tervet ma már általánosan elismerik, mert a harc, a mozgalom szükséglete mindenütt — tudatosan vagy öntudatlanul — létrehozta; olyan terv ez, amely szabadon alkalmazható minden egyes nemzet és hely különböző feltételeihez és mégis mindenütt megőrzi alapvető vonásait, biztosítva ilymódon a cél egységét és a közös feladat elérésére alkalmazott eszközök általános összhangját, amely közös feladat — a munkásosztály felszabadítása maga a munkásosztály által.

Marx—Engels Művei. XV. köt. 396. old. (oroszul).

Engels. „Az európai munkások 1877-ben". Harmadik, befejező cikk („The Labor Standard", New York 1878 március 24). Részlet.

...Bárhová tekintünk Európában, a munkások osztálymozgalma mindenütt nemcsak sikeresen, hanem rohamosan is fejlődik, és ami még fontosabb, mindenütt ugyanazon szellemben. A teljes eszmei közösség helyreállt s vele együtt ilyen vagy olyan úton helyreállt az állandó és rendszeres érintkezés a különböző országok munkásai között. Azok a férfiak, akik 1864-ben megalapították a Nemzetközi Munkásszövetséget, akik magasra tartották a Szövetség zászlaját a harc éveiben — ezt a harcot először a külső, később a belső ellenség ellen vívták mindaddig, amíg méginkább a politikai szükségszerűség, mint a belső viszályok szakadáshoz és látszólagos visszavonuláshoz nem vezetett —, ezek a férfiak most büszkén kiálthatják: „Az Internacionále betöltötte feladatát; teljesen elérte nagy célját — a világ proletariátusának egyesítését az elnyomói ellen vívott harcra!"

Marx—Engels Művei. XV. köt. 400—401. old. (oroszul).

Marx. „George Howell úr könyve a Nemzetközi Munkásszövetség történetéről" (1878 augusztus 5). Részlet.

...A Párizsi Kommün bukása után átmenetileg természetesen minden franciaországi munkásszervezet megsemmisült, de most kezdenek ismét újjáéledni. Másrészt, napjainkban a szlávok, minden politikai

és társadalmi akadály ellenére, különösen Lengyelországban, Csehországban és Oroszországban, olyan arányban vesznek részt a nemzetközi mozgalomban, hogy azt 1872-ben még a legvérmesebb optimista sem láthatta volna előre. Az Internacionále tehát nem szűnt meg, hanem csak átlépett keletkezésének első szakaszából egy magasabb szakaszba, amelyben eredeti törekvései részben már valóra váltak. Progresszív fejlődése során még sok változáson kell majd átmennie, amíg meg lehet majd írni történetének utolsó fejezetét.

Marx—Engels Művei. XV. köt. 433. old. (oroszul).

Marx és Engels levele a Párizsi Kommün évfordulója alkalmából Londonban rendezett ünnepi szláv gyűlés elnökéhez (1881 március 21).

Polgártárs!

A legnagyobb sajnálattal kell közölnünk, hogy nincs módunkban gyűlésükön résztvenni.

Mikor a Párizsi Kommünt a „rend" védelmezői által megszervezett szörnyű mészárlás vérbefojtotta, a győztesek nem sejtették, hogy nem múlik el tíz esztendő s a távoli Pétervárott olyan esemény következik be, amelynek, ha hosszú és elkeseredett harcok után is, végül elkerülhetetlenül az Orosz Kommün megalakításához kell vezetnie.

Nem sejtették, hogy a porosz királyt, aki Párizs ostromával arra kényszerítette az uralmon levő burzsoáziát, hogy felfegyverezze a népet s ezzel előkészítette a Kommünt —, hogy ugyanezt a porosz királyt tíz év múlva a saját fővárosában ostromolják a szocialisták s csak úgy tudja megtartani trónját, ha saját fővárosában, Berlinben hirdet ostromállapotot[18].

Másrészről a kontinentális kormányok, amelyek a Kommün bukása után üldözéseikkel arra kényszerítették a Nemzetközi Munkásszövetséget, hogy lemondjon a formális, külső szervezetről, s amelyek arra számítottak, hogy rendeletekkel és kivételes törvényekkel szétzúzzák a nagy nemzetközi munkásmozgalmat — ezek a kormányok sem sejtették, hogy tíz évvel utóbb ez a nemzetközi munkásmozgalom hatalmasabb mint valaha, felöleli nemcsak Európa, hanem Amerika munkásosztályát is, s hogy a közös érdekekért a közös ellenség ellen vívott közös harc a munkásokat új, nagyobb s elemi erővel feltámadó Internacionáléban egyesíti, amely egyre inkább túlnő minden külső szervezeti formán.

Így tehát az a Kommün, amelyről a régi világ hatalmasságai azt hitték, hogy eltörölték a föld színéről — él, erősebb, mint valaha s mi Önökkel együtt kiálthatjuk: Éljen a Kommün!

Marx—Engels. Válogatott levelek. 406—407. old.

Engels levele K. Kautskyhoz (1882 szeptember 12). Részlet.

... Azt kérdi tőlem, hogyan vélekednek az angol munkások a gyarmati politikáról? Nos, hát ugyanúgy, mint a politikáról általában: ugyanúgy, mint a burzsoák. Hiszen itt nincs munkáspárt, csak konzervatívok és liberális radikálisok vannak, a munkások pedig a legnagyobb nyugalommal élvezik velük együtt Anglia világpiaci és gyarmati monopóliumát. Véleményem szerint a tulajdonképpeni gyarmatok, vagyis azok az országok, ahol európai lakosság telepedett le — Kanada, Fokföld, Ausztrália — mind önállókká válnak; ellenben a csupán meghódított, de bennszülöttektől lakott országokat — Indiát, Algériát, a holland, a portugál és a spanyol birtokban levőket — a proletariátusnak egyidőre át kell majd vennie és a lehető leggyorsabban el kell juttatnia az önállósághoz. Hogy ez a folyamat hogyan fog végbemenni, nehéz megmondani; India talán forradalmat csinál, sőt ez igen valószínű, és minthogy a magát felszabadító proletariátus nem viselhet gyarmati háborúkat, ezzel meg kell békülni, habár, magától értetődően, a dolog nem menne mindenféle pusztítás nélkül. De az ilyesmi már együttjár minden forradalommal. Ugyanez játszódhat le másutt is, pl. Algériában és Egyiptomban és *számunkra* kétségkívül ez lenne a legjobb. Elég dolgunk lesz a magunk házatáján. Mihelyt Európa és Észak-Amerika már újjá lesz szervezve, ez olyan óriási erőt, olyan példát fog nyújtani, hogy a félig civilizált országok maguktól követik őket; erről már maguk a gazdasági szükségletek gondoskodnak. Milyen társadalmi és politikai szakaszokon kell majd átmenniök ezeknek az országoknak, amíg szintén eljutnak a szocialista szervezetig, erről azt hiszem, csak meglehetősen meddő hipotéziseket állíthatunk fel. Csak egy bizonyos: a győztes proletariátus egyetlen idegen népet sem boldogíthat kényszer útján anélkül, hogy ezzel alá ne ásná saját győzelmét. Ez persze semmiképpen sem zárja ki a különféle védelmi háborúkat ...

Marx—Engels. Válogatott levelek. 416. old.

Engels. „Előszó «A Kommunista Párt kiáltványa» 4. német kiadásához" (1890 május 1). Részlet.

. . . „Világ proletárjai egyesüljetek!" Amikor, immár negyvenkét esztendeje, az első párizsi forradalom előestéjén, amelyben a proletariátus saját követeléseivel állott elő, e szavakat világgá kiáltottuk, csak kevés hang válaszolt. De 1864 szeptember 28-án a legtöbb nyugateurópai ország proletariátusa a dicső emlékezetű „Nemzetközi Munkásszövetségben" egyesült. Igaz, hogy maga az Internacionále csak kilenc esztendeig élt. De hogy az egész világ proletariátusának az Internacionále révén kötött örök szövetsége még él és erőteljesebben él mint valaha, arra éppen a mai napnál jobb tanuság nem akad. Mert ma, amikor e sorokat írom, az európai és amerikai proletariátus seregszemlét tart elsőízben mozgósított csapatain, *egységes* hadseregként mozgósítva, *egy* zászló alatt és *egy* legközelebbi cél érdekében: az Internacionálénak már 1866. évi genfi kongresszusán és a párizsi munkáskongresszuson 1889-ben ismét proklamált, törvényben megállapítandó nyolcórás normál munkanap érdekében. És a mai nap látványa az egész világ tőkéseinek és földesurainak megmutatja, hogy manapság a világ proletárjai valóban egyesültek.

Bár mellettem állana még Marx, hogy ezt saját szemével láthatná!

Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 9. old.

Engels. „Üdvözlet a cseh elvtársaknak 1890 május 1-re. Emlékezés az 1848-as időkre". Részlet.

Annakidején[19] Marx Károly Bécsben találkozott Borrosch prágai könyvkereskedővel, az osztrák nemzetgyűlés csehországi német frakciójának vezetőjével. Borrosch keserűen panaszkodott a csehországi nemzeti viszályok miatt és a csehek és a csehországi németek között állítólag dúló fanatikus ellenségeskedés miatt. Marx megkérdezte, hogyan áll a dolog e tekintetben a csehországi munkásokkal. „Nos — válaszolt Borrosch —, ez egészen más kérdés; mihelyt a munkások megmozdulnak, ennek az ellentétnek vége, akkor már nincs szó csehekről vagy németekről, akkor már mind egyetért."

Amit a csehországi két nemzetiség munkásai akkor csak *éreztek*, azt most *tudják*: tudják, hogy mindezek a nemzeti viszályok csak a feudális nagybirtokosok és a tőkések uralma alatt lehetségesek; hogy csak arra

szolgálnak, hogy ezt az uralmat örökkévalóvá tegyék; tudják, hogy a cseh és a német munkásoknak egyazon közös érdekei vannak és hogy mihelyt a munkásosztály megszerzi a politikai uralmat, a nemzeti gyűlölet minden alapja megszűnik majd. Mert a munkásosztály már természeténél fogva internacionalista s erről újra tanuságot fog tenni a küszöbönálló május elsején.

Marx—Engels Művei. XVI. köt. 2. rész. 53. old. (oroszul).

Engels. „Levél az«Arbeiter-Wochen-Chronik» Szerkesztőségének, Budapestre, a magyarországi szociáldemokrata pártkongresszus alkalmából" (1890 december 3). Részlet.

...Nagyon köszönöm a magyarországi pártkongresszusra szóló barátságos meghívásukat. Nem lesz módomban, hogy ennek személyesen eleget tehessek, de lélekben e hó 7-én és 8-án Önök között leszek.

A magyarországi szociáldemokrata Munkáspárt létezése újabb bizonyítéka annak, hogy a modern nagyipar egyetlen országban sem verhet gyökeret anélkül, hogy ne forradalmasítaná a régi, kapitalizmus-előtti társadalmat, hogy ne hozná létre a tőkésosztályon kívül a proletariátust, s ezzel a két osztály harcát és a polgári tőkés rend megdöntésére törekedő munkáspártot is. Ez a munkáspárt, mint azt az Önök szívélyesen hozzámjuttatott „Arbeiter-Wochen-Chronik" c. ujságjából látom, egyre erőteljesebben fejlődik Magyarországon is, és ott megvan az az előnye, hogy már eleve nemzetközi, mert magyarokat, németeket, románokat, szerbeket és szlovákokat egyesít magában; engedjék meg, hogy ennek a fiatal pártnak pártkongresszusuk alkalmával legjobb kívánságaimat küldjem.

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!
Éljen a magyarországi pártkongresszus!

„Társadalmi Szemle" 1950. 1001—1002. old.

Engels. „Az olasz szociáldemokratáknak. Válasz az 1891 április 12-i milánói nemzetközi munkástalálkozóra szóló meghívásra" (1891 április 9).

Kedves polgártársak!

Végtelenül sajnálom, de nem tehetek eleget szívélyes és számomra oly megtisztelő meghívásuknak, hogy vegyek részt április 12-i gyűlésükön. Annál is inkább sajnálom, mert különösen közelállónak érzem magam az önök országához, hiszen húsz évvel ezelőtt a Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsában az olaszországi ügyekkel megbízott titkár tisztét töltöttem be. Ez az Internacionále hivatalos formájában megszűnt azóta; de valamennyi ország munkásosztálya szolidaritásának szellemében örökké tovább él; most elevenebb és hatalmasabb, mint valaha, olyan hatalmas, hogy 1864—1875-ös régi hivatalos formája már nem tudná átfogni a harcoló proletariátus vörös zászlaja alatt egyesült európai és amerikai munkások millióit. Önökkel együtt remélem, hogy április 12-i gyűlésük a harcosok új csapatait hozza a világproletariátus nagy seregébe; hogy hatalmas mértékben megerősíti a szolidaritásnak azokat a kötelékeit, amelyek az olasz munkásokat egyesítik az Alpok túlsó oldalán élő testvéreikkel — a franciákkal, németekkel, szlávokkal; és végül, hogy ez a gyűlés új állomás lesz az olasz proletariátus felszabadításának mozgalmában.

Húsz év alatt óriási sikereket értünk el; de még sokat kell tennünk, amíg számíthatunk arra, hogy itt a közvetlen, biztos győzelem. Dunque, avanti, sempre avanti! [Tehát, előre, mindíg előre!]

Marx—Engels Művei. XVI. köt. 2. rész. 98. old. (oroszul).

Engels. A Párizsi Kommün 21. évfordulójára („Le Socialiste", Párizs 1892 március 26).

Polgártársnők és polgártársak!

A mai nappal 21 év telt el azóta, hogy a párizsi nép felemelte a vörös zászlót, s ezzel egyszerre hívta ki a Versailles-ban* lobogó francia trikolort és a poroszok által elfoglalt erődítményeken lengő háromszínű német zászlót.

Vörös zászló — ez volt a párizsi proletariátus**, amely olyan magaslatra emelkedett, amelyen elmosódik a határ győztesek és legyőzöttek között.

* Engels kéziratában: „a Versailles-i burzsoáknál". — *Szerk.*

** Engels kéziratában áthúzva: „a nemzetközi proletariátus képviselője". — *Szerk.*

A Kommün történelmi nagysága nemzetközi jellegében rejlett, abban a bátor kihívásban, amellyel hadat üzent minden burzsoá sovinizmusnak. A világ proletariátusa itt nem tévedett*. Ünnepeljék a burzsoák a maguk július 14-ét vagy szeptember 22-ét. A proletariátus ünnepe szerte a világon március 18 lesz[20].

Ezért szór az aljas burzsoázia** aljas rágalmakat a Kommün sírjára. Ezért van az, hogy csak a Nemzetközi Munkásszövetség merte azonosítani magát az első perctől az utolsóig a párizsi felkelőkkel, majd pedig a legyőzött proletárokkal. S valóban, mikor a Kommün elbukott, az Internacionále sem maradhatott fenn tovább. „Le a kommünárokkal!" kiáltással szétzúzták egész Európában.

És ma 21 éve annak, hogy megvédték a Montmartre magaslatain felállított ágyúkat. Azok a gyerekek, akik 1871-ben születtek, most nagykorúak lettek és az uralkodóosztályok jóvoltából — *katonák*, megtanulják a fegyverforgatást, azt a művészetet, hogyan kell puskával a kézben szervezkedni és védekezni. A Kommün, amelyről azt hitték, hogy megölték, az Internacionále, amelyet örökre megsemmisítettnek tartottak, itt vannak közöttünk, élnek és húszszorta erősebbek, mint 1871-ben. A századok helyére ezrek léptek, ezrek helyett most milliók válaszolnak felhívásunkra. A világ proletariátusának szövetsége, amelyet az első Internacionále csak megjövendölhetett és előkészíthetett, ma már valóság. És — ami még fontosabb — azoknak a porosz katonáknak a fiai, akik 1871-ben megszállták az erődítményeket a Kommün Párizsa körül, most a párizsi kommünárok fiaival vállvetve milliós tömegekben az első sorokban harcolnak a munkásosztály teljes és végleges felszabadításáért.

Éljen a Kommün!

Éljen a nemzetközi szociális forradalom!

Marx—Engels Művei. XVI. köt. 2. rész. 283—284. old. (oroszul).

Engels. „A spanyol munkásoknak 1894 május 1-re".

A proletariátus forradalma, úgy látszik, felborít mindent, még az időrendet is. Így, legalábbis Spanyolországban, május 1 május 2[21] után következik, bármit mond is a naptár. Valamikor a spanyol munkások május 2-át ünnepelték, most pedig a hónap első napját ünneplik.

---

* Engels kéziratában: „A világ proletariátusa jól megértette ezt". —*Szerk.*

** A kéziratban: „az aljas nemzetközi burzsoázia". —*Szerk.*

Május 2-tól május 1-ig nagy lépést tettünk előre. Valóban, mi történt 1808 május 2-án? Az egyik oldalon idegen betörés, a másikon — Madrid népe*. Mindez, azt hihetnők, igen egyszerű. A helyzet azonban rendkívül bonyolult volt. Ahhoz, hogy az idegen betörés és Napoleon zsarnoksága ellen harcoljon, a spanyol népnek, amely vissza akarta szerezni függetlenségét, ugyanakkor harcolnia kellett a francia forradalom ellen. S ugyanez a spanyol nép kénytelen volt visszaállítani a nemesség és papság által támogatott idióta fanatikus VII. Ferdinánd önkényuralmát.

Ugyanez történt Olaszországban és Németországban, sőt még Franciaországban is; mindkét ország csak úgy tudott szabadulni Napoleon öklétől, hogy odadobta magát a monarchista, feudális és klerikális reakciónak.

Íme, hogyan bonyolítják és kuszálják össze a népek közötti háborúk a látszatra legegyszerűbb és legvilágosabb helyzeteket.

De május 2-tól május 1-ig hatalmas a haladás. Május elseje két élesen elhatárolt, egymással szembenálló tábort jelent: az egyik oldalon a nemzetközi proletariátus, amely az általános felszabadulás vörös zászlaja alatt a győzelem felé halad, a másik oldalon valamennyi ország vagyonos és reakciós osztályai, amelyek kizsákmányoló kiváltságaik védelmére egyesültek. A harc megkezdődött, a vörös zászlót kibontottuk, a győzelem biztos, előre!

Marx—Engels Művei. XVI. köt. 2. rész. 404. old. (oroszul).

---

* Engels kéziratában áthúzva: „Az idegen hadsereg mögött Napoleon állott, látszólag a burzsoá forradalom képviselője, valójában pedig saját országában zsarnok, a szomszéd népekkel szemben hódító. Madrid népe mögött — a gyengeelméjű Bourbonok uralma, feudális nemesség, papság. Különös összekuszálódás: a spanyol nép. . ." — *Szerk.*

LENIN—SZTÁLIN

1894—1914 július

Lenin. „Kik azok a «népbarátok» és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?" (1894). Részletek.

...Amikor például [Mihajlovszkij] meg akarja cáfolni azt a tételt, hogy a történelem az osztályharc eseményeinek sorozata, s miután nagyképűen kijelentette, hogy ez „szélsőség", ezeket mondja: „A Marx alapította Nemzetközi Munkásszövetség, amelyet az osztályharc céljaira szerveztek, nem akadályozta meg a francia és a német munkásokat abban, hogy egymást kölcsönösen mészárolják és tönkretegyék", ami szerinte azt bizonyítja, hogy a materializmus nem számolt le „a nemzeti hiúság és a nemzeti gyűlölet démonával". Ez az állítás azt bizonyítja, hogy a kritikus még csak távolról sem értette meg azt a tényt, hogy ennek a gyűlöletnek legfőbb alapját a kereskedelmi és ipari burzsoáziának nagyonis reális érdekei alkotják, s hogy amikor a nemzeti érzésről mint önálló tényezőről beszélnek, csak elkenik a dolog lényegét. Egyébként már láttuk, hogy mily egetverő elgondolása van filozófusunknak a nemzetiségről. Mihajlovszkij úr csak burenyini[22] gúnnyal képes említeni az Internacionálét: „Marx a feje a Nemzetközi Munkásszövetségnek, amely felbomlott ugyan, de állítólag fel fog támadni." Persze, akik a nemzetközi szolidaritás nec plus ultráját* az „igazságos" csere rendszerében látják, amiről a „Russzkoje Bogatsztvo" 2. számában a belföldi hírek rovatvezetője nyárspolgári lapossággal ötöl-hatol, és nem értik meg, hogy a csere, az igazságos is, meg a nem igazságos is, mindig feltételezi és magában foglalja a burzsoázia uralmát, s hogy a cserén alapuló gazdasági szervezet megsemmisítése nélkül a nemzetközi összeütközések megszüntetése lehetetlen, azok részéről, persze, érthető, hogy az Internacionále számára nincsen egyebük gúnyos megjegyzéseknél. Akkor érthető, hogy Mihajlovszkij úr sehogy se tudja felfogni azt az egyszerű igazságot, hogy a nemzeti gyűlölet ellen nincs más harci eszköz, mint az elnyomottak osztályának szervezése és tömörítése az elnyomó osztályok elleni harcra minden egyes országban, mint az ilyen nemzeti

* — netovábbját. — *Szerk.*

munkásszervezetek egyetlen nemzetközi munkáshadsereggé egyesítése, amely harcol a nemzetközi tőke ellen. Ami pedig azt illeti, hogy az Internacionále nem akadályozta meg a munkásokat abban, hogy egymást mészárolják — elég, ha emlékeztetjük Mihajlovszkij urat a Kommün eseményeire, amelyek megmutatták, hogy milyen magatartást tanusít a valóságban a szervezett proletariátus a háborút viselő uralkodóosztályokkal szemben . . .

. . . A szociáldemokraták ezért a munkások osztályára fordítják minden figyelmüket és ennek az osztálynak szentelik egész tevékenységüket. Amikor majd a munkásosztály élenjáró képviselői magukévá teszik a tudományos szocializmus eszméit, az orosz munkás történelmi szerepének eszméjét, amikor majd ezek az eszmék széles körben elterjednek és a munkások szilárd szervezeteket teremtenek, amelyek tudatos osztályharccá változtatják a munkások mostani szétforgácsolt gazdasági háborúját, — akkor az orosz *MUNKÁS*, valamennyi demokratikus elem élére állva, megdönti az abszolutizmust és a *nyilt politikai harc egyenes útján* elvezeti az *OROSZ PROLETARIÁTUST* (vállvetve *AZ EGÉSZ VILÁG* proletariátusával) *A GYŐZELMES KOMMUNISTA FORRADALOMHOZ.*

Lenin Művei. 1. köt. 154—155. és 314. old.

Lenin. „A Szociáldemokrata Párt programtervezete és annak magyarázata" 5. pont (1895—1896).

A tőkésosztály uralma ellen ezidőszerint már minden európai ország, s ugyanígy Amerika és Ausztrália munkásai is harcolnak. A munkásosztály szervezkedése és tömörülése nem szorítkozik az egyes országokra, vagy egyes nemzetekre: a különböző államok munkáspártjai hangos szóval hirdetik, hogy érdekeik és céljaik tekintetében az egész világ munkásai teljesen egyetértenek (szolidárisak). Közös kongresszusokra gyűlnek egybe, közös követeléseket állítanak fel az egész világ tőkésosztályával szemben, az egész szervezett és felszabadulására törekvő proletariátus számára nemzetközi ünnepet rendeznek (május elseje), s a világ minden országának és minden nemzetének munkásosztályát egyetlen nagy munkáshadsereggé kovácsolják egybe. Az egész világ munkásainak ezt az egyesülését az teszi szükségessé, hogy a munkások fölött uralkodó tőkésosztály uralma nem szorítkozik egy országra. A különböző

államok közötti kereskedelmi kapcsolatok mind szorosabbá, átfogóbbá válnak, a tőke állandóan az egyik országból a másikba vándorol. A bankok, a tőkének ezek a hatalmas gyüjtőmedencéi, amelyek a tőkéket mindenhonnan egybegyüjtik és kölcsönök formájában szétosztják a tőkések között, nemzeti bankokból nemzetközi bankokká válnak, világméretekben gyüjtik össze és osztják el a tőkét Európa és Amerika tőkései között. Hatalmas részvénytársaságokat létesítenek abból a célból, hogy kapitalista vállalatokat rendezzenek be, már nem egy, hanem egyszerre több országban; nemzetközi tőkés társaságok jönnek létre. A tőke uralma nemzetközi uralom. Ez a magyarázata annak, hogy a világ munkásainak felszabadító harca is csak abban az esetben vezet sikerre, ha a munkások együttesen harcolnak a nemzetközi tőke ellen. Ez a magyarázata annak, hogy az orosz munkásnak a tőkésosztály ellen folyó harcban elvtársa a német munkás is, a lengyel munkás is, a francia munkás is éppúgy, mint ahogy az orosz, a lengyel és a francia tőkések egyaránt ellenségei. Így például az utóbbi időben a külföldi kapitalisták különösen szívesen helyezik át tőkéiket Oroszországba, fióküzemeket építenek Oroszországban gyáraik számára, társaságokat alapítanak abból a célból, hogy új vállalatokat létesítsenek Oroszországban. Mohón vetik rá magukat erre a fiatal országra, ahol a kormány oly jóakaratú és szolgálatkész a tőke irányában, mint sehol másutt; ahol a munkások kevésbbé szervezettek, kevésbbé tudnak védekezni, mint Nyugaton; ahol a munkások életszínvonala és ezért munkabére is sokkal alacsonyabb, úgyhogy a külföldi tőkések óriási, saját hazájukban elképzelhetetlen nyereségre tehetnek szert. A nemzetközi tőke már Oroszország felé is kinyujtotta kezét. Az orosz munkások a nemzetközi munkásmozgalomnak nyujtanak kezet.

Lenin Művei. 2. köt. 101—102. old.

Lenin. „A sztrájkokról" (1899 vége). Részlet.

... Rá kell mutatnunk arra, hogy a sztrájk, mint fentebb már megjegyeztük, a „háború iskolája", de nem maga a háború, a sztrájk csak egyik eszköze a harcnak, csak egyik formája a munkásmozgalomnak. Az egyes sztrájkokról a munkások áttérhetnek, át kell hogy térjenek és valóban át is térnek minden országban az egész munkásosztálynak valamennyi dolgozó felszabadításáért folytatott harcára. Amikor minden öntudatos munkás szocialistává válik, vagyis olyanná,

aki erre a felszabadításra törekszik, amikor ezek egyesülnek egymással az egész országban, hogy a munkások között a szocializmust terjesszék, hogy megtanítsák a munkásokat az ellenségeik ellen folytatott harc minden eszközére, amikor megalakítják a szocialista munkáspártot, amely azért harcol, hogy felszabadítsa az egész népet a kormány igája alól és hogy felszabadítson minden dolgozót a tőke igája alól — csak akkor csatlakozik a munkásosztály teljesen a világ munkásainak ahhoz a nagy mozgalmához, amely minden munkást egyesít és felemeli a vörös zászlót, rajta ezzel a jelszóval: „Világ proletárjai egyesüljetek!"

Lenin Művei. 4. kiad. 4. köt. 294—295. old. (oroszul).

Lenin. „Mi a teendő?" (1901—1902). Részletek.

... A legújabb keletű szocializmus történetében alighanem egyedülálló és a maga nemében rendkívül vigasztaló jelenség, hogy a szocializmuson belül fennálló különböző irányzatok viszálya elsőízben lett nemzetiből nemzetközivé. A multban a lassalleánusok[23] és az eisenachiak, a guesdisták és a posszibilisták, a fábiánusok és a szociáldemokraták, a narodovolecek és a szociáldemokraták közötti viták mindig merőben nemzeti keretekben maradtak, merőben nemzeti sajátosságokat tükröztek vissza, s hogy úgy mondjuk, különböző síkokon játszódtak le. Ma (most ez már világosan látható) az angol fábiánusok, a francia miniszterialisták, a német bernsteinisták, az orosz kritikusok — valamennyien egyetlen családot alkotnak, valamennyien dícsérik egymást, tanulnak egymástól és együtt hadakoznak a „dogmatikus" marxizmus ellen. Hátha a szocialista opportunizmussal való ebben az első igazán nemzetközi összecsapásban fog a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia eléggé megerősödni ahhoz, hogy az Európában már régen uralkodó politikai reakciónak végetvessen!? . .

. . . A szociáldemokrata mozgalom már lényegénél fogva nemzetközi. Ez nemcsak azt jelenti, hogy harcolnunk kell a nemzeti sovinizmus ellen. Ez azt is jelenti, hogy egy fiatal országban meginduló mozgalom csak akkor lehet eredményes, ha feldolgozza más országok tapasztalatait. Az ilyen feldolgozáshoz azonban e tapasztalatok egyszerű ismerete vagy a legújabb határozatok egyszerű lemásolása nem elegendő. Ehhez az szükséges, hogy ezeket a tapasztalatokat tudjuk bírálva mérlegelni és önállóan felülvizsgálni. Csak el kell gondolni, mily hatalmasan megnőtt

és elágazott a modern munkásmozgalom, hogy megértsük — az elméleti erőknek és a politikai (és éppúgy a forradalmi) tapasztalatoknak mekkora készletére van szükség ennek a feladatnak a végrehajtására.

... Az orosz proletariátusra még mérhetetlenül súlyosabb megpróbáltatások várnak[24]; olyan szörnyeteggel kell még megbirkóznia, melyhez képest egy kivételes törvény egy alkotmányos országban valósággal eltörpül. Az a legközelebbi feladat, melyet a történelem most elénk tűzött, bármely más ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai között a *legforradalmibb*. Ennek a feladatnak a megvalósítása, az európai, és (most már mondhatjuk) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb bástyájának lerombolása, az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné. És mi joggal számítunk rá, hogy el fogjuk nyerni ezt a megtisztelő elnevezést, amelyre már elődeink, a 70-es évek forradalmárai is rászolgáltak, ha a mi ezerszerte szélesebb terjedelmű és mélyebbre menő mozgalmunkat ugyanolyan határtalan elszántsággal és energiával tudjuk megihletni ...

Lenin Művei. 4. kiad. 5. köt. 325, 342. és 345. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 1. köt. 178, 195. és 198. old.

Lenin. „A nemzeti kérdés programunkban" (1903 július 15). Részletek.

A pártprogram tervezetében köztársaságot követelünk olyan demokratikus alkotmánnyal, amely biztosítja egyebek között „az államot alkotó valamennyi nemzet önrendelkezési jogának elismerését". Ezt a programkövetelést sokan nem találták eléggé világosnak, és a 33. pontban, az örmény szociáldemokraták kiáltványáról szólva, e pont jelentőségét a következőképpen magyaráztuk meg. A szociáldemokrácia mindig harcolni fog minden olyan kísérlet ellen, amely arra irányul, hogy erőszak vagy bármilyen más igazságtalanság útján kívülről befolyásolják a nemzeti önrendelkezést. De az önrendelkezés szabadságáért folytatott harc feltétlen elismerése korántsem kötelez bennünket arra, hogy támogassuk a nemzeti önrendelkezés minden követelését ...

... Kautsky kategórikusan elveti a nemzetek függetlenségének *feltétlen* követelését, kategórikusan követeli, hogy a kérdést ne csak általában történelmi, hanem éppen osztálytalajon vessék fel. És ha megnézzük, hogyan vetette fel Marx és Engels a lengyel kérdést, azt látjuk,

hogy éppen így vetették fel ők is kezdettől fogva. A „Neue Rheinische Zeitung" sok helyet szentelt a lengyel kérdésnek és erélyesen követelte nemcsak Lengyelország függetlenségét, hanem azt is, hogy Németország indítson háborút Oroszország ellen Lengyelország szabadságáért. Ugyanakkor azonban Marx rátámadt Rugé-ra, aki a frankfurti parlamentben[25] síkra szállt ugyan Lengyelország szabadsága mellett, de a lengyel kérdést csupán a „szégyenletes igazságtalanságot" elítélő burzsoá-demokratikus frázisokkal oldotta meg, minden történelmi elemzés nélkül. Marx nem tartozott a forradalomnak azok közé a szőrszálhasogatói és filiszterei közé, akik reszketnek a „vitától" forradalmi történelmi pillanatokban. Marx maró szarkazmusok özönét zúdította Rugé-ra, a „humánus" polgárra, és Dél-Franciaország példáján, amelyet Észak-Franciaország elnyomott, megmutatta neki, hogy nem minden nemzeti elnyomás és nem mindig vált ki a demokrácia és a proletariátus szempontjából jogos függetlenségi törekvést. Marx azokra a sajátos társadalmi viszonyokra hivatkozott, amelyek következtében „Lengyelország Oroszországnak, Ausztriának és Poroszországnak forradalmi részévé vált ... Még a részben feudális talajon álló lengyel nemesség is példátlan önfeláldozással csatlakozott a demokratikus agrárforradalomhoz. Lengyelország már az európai demokrácia fészke volt, amikor Németország még a legsekélyesebb alkotmányos és fellengzős filozófiai ideológiában botorkált ... Amíg mi (németek) segítünk elnyomni Lengyelországot, amíg Lengyelország egy részét Németországhoz láncoljuk — magunk is oda leszünk láncolva Oroszországhoz és az orosz politikához, nem szabadulhatunk meg idehaza sem radikálisan a patriarchális-feudális abszolutizmustól. A demokratikus Lengyelország megteremtése a demokratikus Németország megteremtésének első feltétele."

Azért idéztük ilyen részletesen ezeket a kijelentéseket, mert világosan megmutatják, hogy milyen történelmi körülmények között alakult ki a lengyel kérdésnek az a felfogása a nemzetközi szociáldemokráciában, amely fennmaradt a XIX. századnak csaknem egész második felében. Ha az azóta megváltozott viszonyokat figyelembe nem véve védelmezzük a marxizmus régi döntéseit, akkor a tanításnak betűjéhez, nempedig szelleméhez maradunk hívek, akkor emlékezetből szajkózzuk a régi következtetéseket, de nem tudjuk felhasználni a marxista vizsgálati módszereket az új politikai helyzet elemzésére. Akkor és most — az utolsó burzsoá forradalmi mozgalmak korszaka és a kétségbeesett reakció, a proletárforradalom előtti végső erőfeszítés korszaka a legvilágosabban különböznek egymástól. *Akkor* éppen egész Lengyelország volt forradalmi, nemcsak a parasztság, hanem a nemesség zöme is. A nemzeti felszabadulásért folytatott harc hagyományai olyan erősek

voltak és annyira mélyen gyökereztek, hogy a hazájukban elszenvedett vereség után Lengyelország legjobb fiai mindenfelé szétszéledtek és támogatták a forradalmi osztályokat; Dombrowski és Wroblewski emléke elválaszthatatlanul összeforrott a proletariátus leghatalmasabb mozgalmával a XIX. században, a párizsi munkások utolsó — és reméljük, utolsó kudarcba fulladt — felkelésével. *Akkor* a demokrácia teljes győzelme Európában valóban lehetetlen volt Lengyelország restaurációja nélkül. *Akkor* Lengyelország valóban a civilizáció védőbástyája volt a cárizmussal szemben, a demokrácia élcsapata volt. *Most* Lengyelország uralkodóosztályai, a slahta[26] Németországban és Ausztriában, az ipari és pénzügyi mágnások Oroszországban, hívei a Lengyelországot elnyomó országok uralkodóosztályainak, a lengyel proletariátus oldalán pedig, amely hősiesen átvette a régi forradalmi Lengyelország nagy hagyományait, a német és az orosz proletariátus harcol felszabadulásáért. *Most* a szomszéd országban a marxizmus élenjáró képviselői, bár élénk figyelemmel kísérik Európa politikai fejlődését és a legteljesebb mértékben rokonszenveznek a lengyelek hősies harcával, mégis nyíltan kijelentik: „Pétervár most sokkal fontosabb forradalmi központtá vált, mint Varsó, az orosz forradalmi mozgalomnak már nagyobb nemzetközi jelentősége van, mint a lengyelnek" ...

... A Lengyel Szocialista Párt úgy véli, hogy a nemzeti kérdés *kimerül* ezzel a szembeállítással: „mi" (lengyelek) és „ők" (németek, oroszok stb.). A szociáldemokrata pedig ezt a szembeállítást helyezi előtérbe: „mi" — proletárok és „ők" — a burzsoázia. „Mi", a proletárok, számtalanszor láttuk, hogy a burzsoázia *elárulja* a szabadság, a haza, a nyelv és a nemzet érdekeit, amikor a forradalmi proletariátust látja maga előtt. Láttuk, hogy a francia burzsoázia a francia nemzet legkegyetlenebb elnyomatásának és megaláztatásának pillanatában eladta magát a poroszoknak, hogy a nemzetvédelem kormánya átváltozott a nép elárulásának kormányává, hogy az elnyomott nemzet burzsoáziája segítségül hívta az elnyomó nemzet katonáit proletár honfitársainak elnyomására, akik ki merték nyujtani kezüket a hatalom felé. És ezért egy cseppet sem zavartatva magunkat a soviniszta és opportunista kirohanásoktól, mindig azt fogjuk mondani a lengyel munkásnak: csak az orosz proletariátussal való legteljesebb és legszorosabb szövetség elégítheti ki az önkényuralom elleni most folyó politikai harc követelményeit, csak ez a szövetség teremtheti meg a teljes politikai és gazdasági felszabadulás biztosítékát ...

Lenin Művei. 4. kiad. 6. köt. 412, 415—416. és 419—420. old. (oroszul).

Lenin. „Május Elseje. Egy röplap tervezete" (1904 április). Részlet.

Munkás elvtársak! Közeleg május elsejének napja, amikor a világ munkásai azt ünnepelik, hogy öntudatos életre ébredtek, hogy egyesültek abban a harcban, amelyet minden erőszak és az embernek ember által való mindenféle elnyomása ellen, a dolgozó millióknak az éhségtől, a nyomortól és a megaláztatástól való megszabadításáért folytatnak. Két világ áll szemben egymással ebben a nagy küzdelemben: a tőke világa és a munka világa, a kizsákmányolás és a rabszolgaság világa, a testvériség és a szabadság világa.

Az egyik oldalon — maroknyi gazdag henyélő. Ezek kezükbe ragadták a gyárakat, a szerszámokat és a gépeket. Millió meg millió gyeszjatyina földet és pénzhegyeket változtattak magántulajdonukká. Kényszerítették a kormányt és a hadsereget, hogy szolgájuk legyen, hogy az általuk felhalmozott gazdagság hű őre legyen.

A másik oldalon — a kisemmizettek milliói. Ők kénytelenek könyörögni a gazdagoknak, hogy dolgozhassanak számukra. Ők teremtenek munkájukkal minden gazdagságot, maguknak ellenben egész életükön át küzdeniök kell a betevő falatért, úgy esedeznek a munkáért, mint valami kegyért, tönkreteszik erejüket és egészségüket az erejüket meghaladó munkával, éheznek a falusi viskókban, a nagyvárosok pincéiben és padlásain.

És lám, ezek a kisemmizettek, a dolgozók, hadat üzentek a gazdagoknak, a kizsákmányolóknak. A világ munkásai azért harcolnak, hogy felszabadítsák a munkát a bérrabszolgaság alól, a nyomor és a szükség alól. Harcolnak a társadalom olyan berendezéséért, amelyben a közös munkával megteremtett gazdagság minden dolgozó javát, nempedig a maroknyi gazdag javát szolgálja. Arra törekednek, hogy a földet, a gyárakat, a gépeket minden dolgozó közös tulajdonává változtassák. Azt akarják, hogy ne legyenek gazdagok és szegények, hogy a munka gyümölcsei azoknak jussanak, akik dolgoznak, hogy az emberi elme minden vívmánya, a munka minden tökéletesítése annak életét tegye jobbá, aki dolgozik, és ne szolgáljon a dolgozó elnyomásának eszközéül.

A munkának a tőke ellen folytatott nagy harca rengeteg áldozatába került a világ munkásainak. Sokat ömlött a vérük, miközben a jobb élethez és az igazi szabadsághoz való jogukat védelmezték. Se szeri, se száma azoknak az üldözéseknek, amelyeket a kormányok részéről szenvednek azok, akik a munkások ügyéért harcolnak. De a világ munkásainak szövetsége minden üldözés ellenére növekszik és erősödik. A munkások egyre szorosabban egyesülnek a szocialista pártokban, a

szocialista pártok híveinek száma milliókra rúg, és ezek lépésről lépésre, feltartóztathatatlanul nyomulnak előre a teljes győzelem, a kizsákmányoló tőkésosztály teljes legyőzése felé ...

Lenin Művei. 4. kiad. 7. köt. 181—182. old. (oroszul).

Sztálin. „Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a nemzeti kérdést?" (1904 szeptember 1). Részletek.

... Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a *„nemzeti kérdést"*?

Az oroszországi proletariátus már régóta beszél harcról. Mint ismeretes, minden harcnak győzelem a célja. De a proletariátus győzelme érdekében szükség van *valamennyi* munkás egyesülésére, *nemzeti különbségre való tekintet nélkül*. Világos, hogy a nemzeti korlátok ledöntése és az orosz, grúz, örmény, lengyel, zsidó stb. proletárok szoros tömörülése az oroszországi proletariátus győzelmének elengedhetetlen feltétele.

Ez az oroszországi proletariátus érdeke.

De az oroszországi önkényuralom, mint az oroszországi proletariátus leggonoszabb ellensége, állandóan gáncsot vet a proletárok egyesülése elé. Rablómódra üldözi Oroszország „idegen" nemzetiségeinek nemzeti kultúráját, nyelvét, szokásait és intézményeit. Az önkényuralom megfosztja ezeket a nemzetiségeket a szükséges polgári jogoktól, mindenfelől szorongatja őket, farizeus módra veti el közöttük a bizalmatlanságot és az ellenségeskedést, véres összeütközésekre uszítja őket, kimutatva ezzel, hogy az orosz önkényuralom egyetlen célja az, hogy összeveszítse az Oroszországot benépesítő nemzeteket, kiélezze közöttük a nemzeti viszálykodást, megerősítse a nemzeti válaszfalakat és így nagyobb sikerrel bontsa meg a proletárok sorait, nagyobb sikerrel forgácsolja szét az egész oroszországi proletariátust apró nemzeti csoportokra és ilymódon sírt ásson a munkások osztályöntudatának, osztályegyesülésének.

Ez az orosz reakció érdeke, ez az orosz önkényuralom politikája.

Világos, hogy az oroszországi proletariátus érdekeinek előbb vagy utóbb össze kellett ütközniök a cári önkényuralom reakciós politikájával. Ez így is történt és éppen ezen a talajon keletkezett a szociáldemokráciában a „nemzeti kérdés".

Hogyan döntsük le a nemzetek közé emelt nemzeti válaszfalakat, hogyan szüntessük meg a nemzeti elzárkózottságot, hogy közelebb hoz-

zuk egymáshoz az oroszországi proletárokat, hogy szorosabban tömörítsük őket?

Ez a „nemzeti kérdés" tartalma a szociáldemokráciában.

Váljunk szét külön nemzeti pártokra és alkossunk belőlük „szabad szövetséget" — válaszolják a *föderalista* szociáldemokraták.

Ugyanezt hajtogatja az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet"[27] is.

Amint látják, nem azt tanácsolják nekünk, hogy egyetlen oroszországi pártba egyesüljünk, egységes központtal az élén, hanem azt, hogy váljunk külön több pártra, több vezető központtal, és mindezt az osztályegység erősítése érdekében! *Közelebb* akarjuk hozni egymáshoz a különböző nemzetek proletárjait. Mit kell hát tennünk? — Távolítsátok el egymástól a proletárokat és eléritek a célt! — felelik a föderalista szociáldemokraták. Egy pártba akarjuk egyesíteni a proletárokat. Mit kell hát tennünk? — Forgácsoljátok szét az oroszországi proletariátust külön pártokra és eléritek a célt! — felelik a föderalista szociáldemokraták. Meg akarjuk semmisíteni a nemzeti válaszfalakat. Milyen intézkedéseket foganatosítsunk? — Erősítsétek a nemzeti válaszfalakat szervezeti válaszfalakkal és eléritek a célt! — felelik. És mindezt nekünk tanácsolják, oroszországi proletároknak, akik azonos politikai viszonyok között harcolunk, akiknek egy és ugyanaz a közös ellenségünk! Szóval, ezt mondják nekünk: cselekedjetek az ellenség örömére és temessétek el sajátkezűleg közös célotokat!

De egy percre értsünk egyet a föderalista szociáldemokratákkal és kövessük őket — nézzük meg, hova vezetnek bennünket! Mondják: kövesd a hazugot a hazugság küszöbéig.

Tegyük fel, hogy hallgattunk föderalistáinkra és külön nemzeti pártot alapítottunk. Milyen eredményei lesznek ennek?

Ezt nem nehéz megérteni. Ha mindeddig, amíg *centralisták* voltunk, fő figyelmünket a proletárok helyzetének *közös* feltételeire, érdekeik *egységére* fordítottuk, „nemzeti különbségeikről" pedig csak annyiban beszéltünk, amennyiben ez nem mondott ellent *közös* érdekeiknek; ha számunkra mindeddig az volt az elsőrendű kérdés, miben egyeznek meg egymással Oroszország nemzetiségeinek proletárjai, mi közös bennük — hogy e közös érdekek talaján felépítsük egész Oroszország egyetlen központosított munkáspártját —, ma, amikor „mi" föderalistákká lettünk, figyelmünket egy új legfőbb kérdés köti le: miben különböznek egymástól Oroszország nemzetiségeinek proletárjai, milyen különbség van köztük — hogy a „nemzeti különbözőség" talaján felépítsük a külön nemzeti pártokat. Ilyképpen a centralista szempontjából másodrendű „nemzeti különbségek" a föderalista szempontjából a nemzeti pártok alapjává lesznek.

Ha tovább haladunk ezen az úton, előbb-utóbb kénytelenek leszünk megállapítani, hogy például az örmény proletár „nemzeti" és bármilyen más „különbözőségei" ugyanolyanok, mint az örmény burzsoáziáé, hogy az örmény proletárnak és az örmény burzsoának azonosak a szokásai, azonos a jelleme, hogy egy népet, egy osztatlan „nemzetet" alkotnak. Innen már nincs messze az „együttes cselekvés egységes talaja", amelyre rá kell lépnie mind a burzsoának, mind a proletárnak, barátilag kezet nyujtva egymásnak, mint azonegy „nemzet" tagjai. Ebben az esetben az önkényuralkodó cár farizeusi politikája „új" bizonyítéka lehet ennek a barátságnak, az osztályellentétekről való szóbeszéd pedig „nem helyénvaló doktrinerségnek" bizonyul. Aztán ráadásul még valakinek a költői ujjai „merészebben" pendítik meg az oroszországi nemzetiségek proletariátusának körében egyelőre még létező szűk nemzeti húrokat és a megfelelő hangnemben szólaltatják meg őket. A soviniszta szélhámosok hitelre (bizalomra) találnak, a barát ellenségnek rémlik, az ellenség barátnak látszik, zűrzavar áll be, felőrlődik az oroszországi proletariátus osztályöntudata.

Ilyképpen ahelyett, hogy *lerombolnók a nemzeti válaszfalakat*, a föderalisták jóvoltából, szervezeti válaszfalakkal *még jobban megerősítjük* azokat; ahelyett, hogy előmozdítanánk a proletariátus osztályöntudatát, *visszavetjük* és veszélyes megpróbáltatásoknak vetjük alá. És az önkényuralkodó cárnak „repes a szíve", mert sohasem tudott volna hozzánk hasonló ingyenes segítőtársakra szert tenni.

Vajjon ezt akartuk elérni?

És végül, amikor nekünk egységes, rugalmas, központosított pártra van szükségünk, amelynek Központi Bizottsága szempillantás alatt talpra tudja majd állítani egész Oroszország munkásait és döntő rohamra tudja vezetni őket az önkényuralom és a burzsoázia ellen — kezünkbe nyomnak egy korcs, különálló pártokra forgácsolt „föderalista szövetséget"! Éles fegyver helyett rozsdásat adnak és azt bizonygatják: ezzel könnyebben végezhettek halálos ellenségetekkel!

Ide vezetnek bennünket a föderalista szociáldemokraták!

De mivel nekünk nem a „nemzeti válaszfalak megerősítése", hanem azok lerombolása a célunk, mivel nekünk nem rozsdás, hanem éles fegyverre van szükségünk, hogy gyökerestül kiirtsuk a mai igazságtalanságokat, mivel nem örömet, hanem bánatot akarunk okozni az ellenségnek és el akarjuk őt söpörni a föld színéről — világos, hogy a mi kötelességünk: elfordulni a föderalistáktól és jobb választ találni a „nemzeti kérdés" megoldására.

II

Eddig arról beszéltünk, hogyan nem kell megoldani a „nemzeti kérdést". Most arról fogunk beszélni, hogyan kell megoldani ezt a kérdést, vagyis hogyan oldotta meg a szociáldemokrata munkáspárt.*

Először is emlékezzünk arra, hogy az Oroszországban működő szociáldemokrata párt *Oroszországinak* nevezte el magát (és nem *orosznak*). Ezzel nyilván azt akarta hangsúlyozni, hogy nemcsak az orosz proletárokat fogja zászlaja alatt összegyűjteni, hanem Oroszország *valamennyi nemzetiségének* proletárjait, és következésképpen, mindent el fog követni a közéjük emelt *nemzeti válaszfalak* megsemmisítésére.

Továbbá, pártunk megtisztította a „nemzeti kérdést" az azt beburkoló ködtől, amely titokzatossá tette; felbontotta ezt a kérdést egyes elemekre, minden egyes elemnek osztálykövetelés-jelleget adott és mindegyiket külön pont formájában fejtette ki programjában. Ezzel világosan megmutatta, hogy az *önmagukban vett* úgynevezett „nemzeti érdekeknek" és „nemzeti követeléseknek" nincs külön értékük, hogy ezek az „érdekek" és „követelések" csak annyiban méltók figyelemre, amennyiben előmozdítják vagy előmozdíthatják a proletariátus osztályöntudatát, osztályfejlődését.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt mindezzel világosan kijelölte azt az utat, amelyre rátért és azt az álláspontot, amelyet a „nemzeti kérdés" megoldásánál elfoglalt.

Milyen részekből áll a „nemzeti kérdés"?

Mit követelnek a föderalista szociáldemokrata urak?

1) *„Polgári egyenlőséget Oroszország nemzetiségei számára"?*

Önöket nyugtalanítja az Oroszországban uralkodó állampolgári egyenlőtlenség? Önök vissza akarják adni Oroszország nemzetiségeinek a kormány által elvett polgárjogokat és ezért követelnek polgári egyenlőséget e nemzetiségek számára? És mi vajjon ellenezzük *ezt* a követelést? Nagyon jól tudjuk, mekkora jelentősége van a polgárjogoknak a proletárok szempontjából. A polgárjogok — a harc fegyvere; elvenni ezeket a jogokat éppen annyi, mint elvenni a fegyvert; és ki nem tudja, hogy fegyvertelen proletárok nem tudnak jól harcolni? Az oroszországi proletariátusnak viszont szüksége van arra, hogy Oroszország valamennyi nemzetiségének proletárjai jól harcoljanak, mert mennél jobban fognak harcolni ezek a proletárok, annál osztályöntudatosabbak lesznek, és mennél osztályöntudatosabbak lesznek, annál szorosabb lesz az orosz-

* Nem lesz fölösleges megjegyezni, hogy az alábbiakban pártprogramunknak a nemzeti kérdésről szóló pontjait magyarázom.

országi proletariátus osztályegysége. Igen, mindezt mi tudjuk és ezért minden erőnkkel harcolunk és fogunk harcolni Oroszország nemzetiségeinek állampolgári egyenlőségéért! Olvassák el pártprogramunk 7. pontját, amelyben a párt „nemre, vallásra, fajra és *nemzetiségre* való tekintet nélkül valamennyi polgár teljes egyenjogúságáról" beszél — és meglátják, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt magára vállalja e követelések megvalósítását.

Mit követelnek még a föderalista szociáldemokraták?

2) „*A nyelvhasználat szabadságát Oroszország nemzetiségei számára*"?

Önöket nyugtalanítja az a tény, hogy Oroszország „idegen" nemzetiségű proletárjainak csaknem tilos anyanyelvükön tanulni, a társadalmi, állami és más intézményekben anyanyelvükön beszélni? Valóban van miért nyugtalankodni! A nyelv a fejlődés és a harc eszköze. Különböző nemzeteknek különböző a nyelvük. Az oroszországi proletariátus érdekei azt követelik, hogy Oroszország nemzetiségeinek proletárjai teljes joggal használhassák *azt a nyelvet*, amelyen a legkönnyebben tanulnak, amelyen a legjobban tudnak harcolni az ellenség ellen gyűléseken, társadalmi, állami és egyéb intézményekben. *Ilyen* nyelvnek tekintik az *anyanyelvet*. Az „idegen" nemzetiségek proletárjait megfosztják anyanyelvüktől, és ezt tűrjük? — mondják. No, és milyen választ ad erre az oroszországi proletároknak pártprogramunk? Olvassák el pártprogramunk 8. pontját, amely szerint pártunk követeli: „a lakosság jogát arra, hogy anyanyelvén tanuljon és e jog biztosítását a szükséges iskoláknak az állam és az önkormányzati szervek költségén történő létesítésével; minden egyes állampolgár jogát arra, hogy a gyűléseken anyanyelvén szólaljon fel; az anyanyelv egyenjogúsítását az államival valamennyi helyi társadalmi és állami intézményben" — olvassák el mindezt és győződjenek meg róla, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt ennek a követelésnek teljesítését is magára vállalja.

Mit követelnek még a föderalista szociáldemokraták?

3) „*Önkormányzatot Oroszország nemzetiségei számára*"?

Azt akarják-e ezzel mondani, hogy ugyanazokat a törvényeket nem lehet egyformán alkalmazni az oroszországi állam különböző területein, amelyek sajátos életfeltételek és a lakosság összetétele tekintetében elütnek egymástól? Azt akarják-e, hogy az említett területeknek jogot adjanak arra, hogy a *közös* állami törvényeket sajátos viszonyaikra alkalmazhassák? Ha ez így van, ha az önök követelésének ez a tartalma — akkor feltétlenül meg kell neki adni a megfelelő formát is, sutba kell dobni a nacionalista ködösséget, a zavarosságot és nevükön kell nevezni a dolgokat. És ha önök megfogadják ezt a tanácsot, akkor meg fognak

győződni arról, hogy nincs semmi kifogásunk ez ellen a követelés ellen. Egyáltalán nem kételkedünk abban, hogy az oroszországi állam különböző területein, amelyek sajátos életfeltételeiknél és a lakosság összetételénél fogva elütnek egymástól, nem tudják egyformán alkalmazni az állami alkotmányt, hogy ezeknek a területeknek jogot kell adni a közös állami alkotmánynak olyan formában történő megvalósítására, amelyben az a legjobban hasznukra válik, amelyben teljesebben fejlesztik ki a népben rejlő politikai erőket. Ezt követelik az oroszországi proletariátus osztályérdekei. És ha elolvassák pártprogramunk 3. pontját, amelyben pártunk „széles helyi önkormányzatot; területi önkormányzatot" követel „azoknak a területeknek, amelyeket az életfeltételek sajátossága és a lakosság összetétele megkülönböztet" — akkor meglátják, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt először megtisztította ezt a követelést a nacionalista ködtől és azután vállalta teljesítését.

4) Önök rámutatnak a cári önkényuralomra, amely vadállati módon üldözi Oroszország „idegen" nemzetiségeinek „nemzeti kultúráját", rablómódra beavatkozik belső életükbe és minden oldalról szorongatja őket, barbár módon rombolta (és rombolja tovább) a finnek kulturális intézményeit, rablómódra birtokbavette az örmény nemzeti vagyont stb.? Önök biztosítékot követelnek az önkényuralom rabló erőszakával szemben? De vajjon mi nem látjuk-e a cári önkényuralom erőszakát és vajjon mi nem harcoltunk-e állandóan ez erőszak ellen?! Ma mindenki világosan látja, hogyan szorongatja és fojtogatja a jelenlegi oroszországi kormány Oroszország „idegen" nemzetiségeit. Az sem kétséges, hogy a kormánynak ez a politikája napról napra züllleszti és veszélyes próbáknak veti alá az oroszországi proletariátus osztályöntudatát. Következésképpen, mi mindíg és mindenütt harcolni fogunk a cári kormány züllesztő politikája ellen. Következésképpen, mi mindíg és mindenütt meg fogjuk védelmezni az önkényuralom rendőri erőszakával szemben ezeknek a nemzetiségeknek nemcsak hasznos, hanem még haszontalan intézményeit is, mivel az oroszországi proletariátus érdekei azt diktálják nekünk, hogy csak maguknak a nemzetiségeknek van joguk nemzeti kultúrájuk egyik vagy másik ágát megsemmisíteni vagy tovább kifejleszteni. De olvassák el programunk 9. pontját. Hát nem erről van szó pártprogramunk 9. pontjában, amelyet, mellesleg mondva, sokat szapultak, mind ellenségeink, mind barátaink körében.

De itt félbeszakítanak bennünket és azt tanácsolják, hogy jobb lesz a 9. pontról nem is beszélni. Miért? — kérdezzük. „Azért", felelik, mert programunknak ez a pontja „gyökeresen ellentmond" ugyanezen program 3, 7. és 8. pontjának, mert ha a nemzetiségeknek jogot adnak arra, hogy minden nemzeti ügyüket saját akaratuk szerint rendezzék

(lásd a 9. pontot), akkor az említett programban nem lehet helye a 3, 7. és 8. pontnak — és megfordítva, ha ezek a pontok a programban maradnak, akkor a programból, kétségtelenül, ki kell zárni a 9. pontot[28]...

...A következőről van szó. Programunk 3, 7. és 8. pontja a *politikai centralizmus* talaján jött létre. Amikor az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt ezeket a pontokat beiktatta programjába, az a megfontolás vezérelte, hogy a „nemzeti kérdés" úgynevezett „végleges" megoldása, vagyis Oroszország „idegen" nemzetiségeinek „felszabadítása", általában szólva, lehetetlen mindaddig, amíg a politikai uralom a burzsoázia kezében van. Ennek kettős az oka: először, a mai gazdasági fejlődés fokozatosan hidat épít az „idegen nemzetiségek" és „Oroszország" között, egyre több kapcsolatot létesít közöttük és ezzel baráti érzéseket ébreszt e nemzetiségek burzsoáziájának vezető köreiben, ami megfosztja talajától „nemzeti felszabadító" törekvéseiket; és másodszor, *általában szólva*, a proletariátus nem fogja támogatni az úgynevezett „nemzeti felszabadító" mozgalmat, mivel eddig minden *ilyen* mozgalom a burzsoázia javára történt, megmételyezte és megnyomorította a proletariátus osztályöntudatát. Ezek a megfontolások hozták létre a *politikai centralizmus* eszméjét és pártprogramunk általa meghatározott 3, 7. és 8. pontját.

De, mint fentebb mondottuk, ez az *általános* nézet.

Ez azonban nem zárja ki azt, hogy olyan gazdasági és politikai viszonyok alakulhatnak ki, amelyek között az „idegen" nemzetiségek burzsoáziájának vezető körei megkívánják a „nemzeti felszabadítást".

Az is megtörténhet, hogy ilyen mozgalom előnyösnek bizonyul a proletariátus osztályöntudatának fejlődése szempontjából.

Hogyan kell akkor pártunknak cselekednie?

Nos, éppen az ilyen lehetséges esetekre gondolva vettük be programunkba a 9. pontot, éppen az ilyen lehetséges körülményeket előrelátva kapják meg a nemzetiségek azt a jogot, amelynek alapján igyekezni fognak nemzeti ügyüket óhajaiknak megfelelően rendezni (például, teljesen „felszabadulni", különválni).

Pártunknak, annak a pártnak, amely céljául tűzte ki, hogy egész Oroszország harcoló proletariátusának vezetője legyen, felkészülten kell fogadnia az ilyen lehetséges eseteket a proletariátus életében, és éppen ezért kellett ilyen pontot programjába vennie.

Így köteles cselekedni minden előrelátó, messzirenéző párt...

...Ilyképpen a 9. pont értelmében az „idegen" nemzetiségek jogot kapnak arra, hogy nemzeti ügyeiket kívánságaiknak megfelelően rendezzék. Mi pedig ugyanannak a pontnak az értelmében kötelesek vagyunk arra törekedni, hogy ezeknek a nemzetiségeknek a kívánságai valóban szociáldemokrata kívánságok legyenek, hogy ezek a kívánságok

a proletariátus osztályérdekeiből induljanak ki, s ennek érdekében feltétlenül szociáldemokrata szellemben kell felvilágosítani ezeknek a nemzetiségeknek a proletárjait, szigorú szociáldemokrata bírálattal kell illetni bizonyos reakciós „nemzeti" erkölcsöket, szokásokat és intézményeket, ami egyáltalán nem akadályoz meg bennünket abban, hogy ugyanezeket az erkölcsöket, szokásokat és intézményeket a rendőri erőszakkal szemben megvédelmezzük.

Ez a 9. pont alapgondolata.

Könnyű észrevenni, hogy milyen mély logikai összefüggésben van programunknak ez a pontja a proletár osztályharc elveivel. És mivel egész programunk ezen az elven épült fel, magában véve is világos a 9. pont logikai összefüggése pártprogramunk valamennyi többi pontjával . . .

Sztálin Művei. 1. köt. 36—48, 50—52. és 54. old.

Sztálin. „Éljen a nemzetközi testvériség!" (1905 február 13).

Polgártársak! Növekszik a forradalmi proletariátus mozgalma — és omladoznak a nemzeti válaszfalak! Oroszország nemzetiségeinek proletárjai egyetlen nemzetközi hadseregbe egyesülnek, a proletár mozgalom külön patakjai egyetlen közös forradalmi áradatba ömlenek össze. Ennek az áradatnak a hullámai egyre magasabbra csapnak, egyre erősebben csapkodják a cári trónt — és inog a roskatag cári kormány. Sem a börtön, sem a kényszermunka, sem az akasztófa — semmi sem tudja feltartóztatni a proletár mozgalmat: egyre növekszik!

És íme, a cári kormány, hogy trónját megszilárdítsa, „új" eszközt agyal ki. Ellenségeskedést hint el Oroszország nemzetiségei között, egymásra uszítja őket, a proletariátus közös mozgalmát kis mozgalmakra akarja törni és *egymás ellen* akarja irányítani azokat, zsidó-, örmény- stb. pogromokat rendez. És mindezt azért, hogy testvérgyilkos háborúval elkülönítse egymástól Oroszország nemzetiségeit és így, miután legyengítette őket, könnyen legyőzze mindegyiket külön-külön.

Megosztani és uralkodni — ez a cári kormány politikája. Így működik Oroszország városaiban (emlékezzenek a gomeli, a kisinyovi és más pogromokra), ugyanezt ismétli a Kaukázusban is. Az aljas! Az állampolgárok vérével és hulláival igyekszik megszilárdítani gyűlöletes trónját! Bakuban haldokló örmények és tatárok hörgése; asszonyok, anyák és gyermekek könnyei; becsületes, de öntudatlan polgárok vére, ártatlan vére; a menekülők, a halál elől menekülő védtelen emberek rémült arca; lerombolt házak, kirabolt üzletek és a golyók rettenetes,

meg nem szűnő sivítása — ezzel szilárdítja meg trónját a cár, a becsületes polgárok gyilkosa.

Igen, polgártársak! Ők, a cári kormány ügynökei voltak azok, akik a tatárok közül az öntudatlanokat a békés örmények ellen uszították! Ők, a cári kormány lakájai voltak azok, akik fegyvert és lőszert adtak nekik, rendőröket és kozákokat tatár ruhába öltöztettek és rászabadították az örményekre! Ők — a cár szolgái — két hónapon át készítették elő ezt a testvérgyilkos háborút — és lám, végül elérték barbár céljukat! Átok és halál a cári kormányra!

A nyomorult cár nyomorult rabjai most nálunk, Tifliszben is igyekeznek testvérgyilkos háborút kirobbantani! A véreteket követelik, meg akarnak osztani titeket és uralkodni rajtatok! De legyetek éberek! Örmények, tatárok, grúzok, oroszok! Nyujtsatok kezet egymásnak, zárkózzatok szorosabbra és a kormány megbontó kísérleteire egy szívvel-lélekkel feleljétek: Le a cári kormánnyal! Éljen a népek testvérisége!

Nyujtsatok kezet egymásnak és, egyesülvén, tömörüljetek a proletariátus köré, a cári kormánynak — a bakui gyilkosságok ez egyetlen bűnösének — igazi sírásója köré.

Kiáltsátok:

Le a nemzeti viszálykodással!
Le a cári kormánnyal!
Éljen a népek testvérisége!
Éljen a demokratikus köztársaság!

Sztálin Művei. I. köt. 85—87. old.

Lenin. „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" (1905 június—július). Részlet.

. . . „A forradalom döntő győzelme a cárizmus felett" annyi, mint *„a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája"*. . .

. . . Ez a diktatúra nem nyúlhat (a forradalmi fejlődés egész sor közbülső foka nélkül) a kapitalizmus alapjaihoz. Legjobb esetben keresztülviheti majd a földtulajdon gyökeres újraelosztását a parasztság javára, megvalósíthatja a következetes és teljes demokráciát egészen a köztársaság megalakításáig, gyökerestül kiszakíthat minden ázsiai szolgaságjellegű vonást nemcsak a falusi, hanem a gyári életből is, meg-

alapozhatja a munkások helyzetének komoly javulását és életszínvonalának emelését; végül, last but not least* — átviheti a forradalmi lángot Európára. Az ilyen győzelem még semmiképpen sem csinál polgári forradalmunkból szocialista forradalmat; a demokratikus forradalmi átalakulás nem megy közvetlenül túl a polgári társadalmi és gazdasági viszonyok keretein; de ennek a győzelemnek mégis óriási lesz a jelentősége mind Oroszország, mind az egész világ jövendő fejlődésére. Semmi sem lendíti fel olyan mértékben a világproletariátus forradalmi energiáját, semmi sem kurtítja meg annyira a végső győzelméhez vezető utat, mint az Oroszországban megkezdődött forradalomnak ez a döntő győzelme.

Lenin Művei. 4. kiad. 9. köt. 40—41. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 1. köt. 601—602. old.

Sztálin. „Anarchizmus vagy szocializmus?" (1906 december—1907 január). Részlet.

... Ez a szervezet** a proletariátus szociáldemokrata pártja.

Ennek a pártnak a többi párttól teljesen független osztálypártnak kell lennie — mégpedig azért, mert ez a párt a proletárok osztályának pártja, akiknek felszabadítása csak saját kezük műve lehet.

Ennek a pártnak forradalmi pártnak kell lennie — mégpedig azért, mert a munkások felszabadítása csak forradalmi úton, a szocialista forradalom segítségével lehetséges.

Ennek a pártnak nemzetközi pártnak kell lennie, a párt kapuját ki kell nyitni minden tudatos proletár előtt — mégpedig azért, mert a munkások felszabadítása nem nemzeti, hanem társadalmi kérdés, amelynek egyforma jelentősége van mind a grúz, mind az orosz, mind más nemzetek proletárjai számára.

Ebből világosan kitűnik, hogy mennél szorosabban tömörülnek a különböző nemzetek proletárjai, mennél teljesebben rombolják le a közéjük emelt nemzeti válaszfalakat, annál erősebb lesz a proletariátus pártja, annál könnyebb lesz egyetlen osztatlan osztályba szervezni a proletariátust.

---

* Végül, de nem utolsó sorban. — *Szerk.*

** „amely — írja ez előtt Sztálin — maga köré gyűjti *valamennyi* szakma munkásai közül a tudatos elemeket, tudatos osztállyá emeli a proletariátust és legfőbb céljaként a kapitalista rend szétzúzását, a szocialista forradalom előkészítését tűzi ki". — *Szerk.*

Ezért, amennyire ez lehetséges, a proletariátus szervezeteiben a föderalista szétforgácsoltsággal szemben feltétlenül meg kell valósítani a centralizmus elvét — akár pártszervezetek, akár szakszervezetek vagy szövetkezetek lesznek ezek . . .

Sztálin Művei. 1. köt. 365. old.

Lenin. „A stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszus" (1907 augusztus—szeptember). Részletek.

. . . A gyarmati kérdés már nem először foglalkoztatja a nemzetközi kongresszusokat. A kongresszusok határozatainak eddig mindig az volt a lényegük, hogy a leghatározottabban elítélték a burzsoá gyarmatpolitikát, mint a rablás és az erőszak politikáját. Ez alkalommal olyan volt a kongresszus bizottságának összetétele, hogy az opportunisták, élükön a holland Van Kollal, kerekedtek felül. A határozati javaslatba bevették azt a mondatot, hogy a kongresszus nem ítél el elvben minden gyarmati politikát, minthogy ennek a politikának szocialista rendszerben civilizátori szerepe lehet. A bizottság kisebbsége (a német Ledebour, a lengyel és az orosz szociáldemokraták és sokan mások) erélyesen tiltakozott ez ellen a gondolat ellen. A kérdést a kongresszus elé vitték, s minthogy a két irányzatot képviselő erők majdnem egyensúlyban voltak, a harc hallatlan szenvedéllyel robbant ki . . .

. . . A gyarmati kérdésben megejtett szavazásnak igen nagy jelentősége van. Először is, itt igen jól leleplezte magát a szocialista opportunizmus, amely felült a burzsoázia ámításainak. Másodszor, megmutatkozott az európai munkásmozgalom egyik negatív vonása, amely sok kárt okozhat a proletariátus ügyének, és amely ezért komoly figyelmet érdemel. Marx több ízben utalt Sismondi egyik kijelentésére, amelynek óriási jelentősége van. Az ókor proletárjai — mondja Sismondi — a társadalom nyakán élősködtek. A mai társadalom a proletárok nyakán élősködik.

A vagyontalanok, de nem dolgozók osztálya nem döntheti meg a kizsákmányolókat. Csak az egész társadalmat eltartó proletariátusnak van meg az ereje ahhoz, hogy előidézze a szociális forradalmat. És a nagyarányú gyarmati politika arra vezetett, hogy az európai proletariátus *egyrésze* olyan helyzetbe került, hogy *nem* az ő munkájából él az egész társadalom, hanem a csaknem rabszolgaságba döntött gyarmati benszülöttek munkájából. Az angol burzsoázia például nagyobb profitot

sajtol ki India és más gyarmatok lakosságának tíz- meg százmillióiból, mint az angol munkásokból. Ilyen körülmények között bizonyos országokban létrejön az anyagi, a gazdasági alap ahhoz, hogy egyik-másik ország proletariátusát gyarmati sovinizmussal megmételyezzék. Ez persze csak átmeneti jelenség lehet, mindazonáltal világosan fel kell ismerni a bajt, meg kell érteni okait, hogy valamennyi ország proletariátusát egyesíthessük az ilyen opportunizmus elleni harcra. S ez a harc elkerülhetetlenül győzelemre vezet, mert a „kiváltságos" nemzetek egyre kisebb hányadát alkotják a kapitalista nemzetek összességének . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 13. köt. 59—61. old. (oroszul).

Lenin. „A stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszus" (1907 augusztus—szeptember). Részlet.

. . . Térjünk át a kongresszus utolsó és alighanem legfontosabb határozatára: az antimilitarizmus kérdésében hozott határozatra. A híres Hervé, aki nagy szenzációt keltett Franciaországban és Európában, egy félanarchista álláspont mellett szállt síkra ebben a kérdésben, amikor naívan azt javasolta, hogy „válaszoljunk" sztrájkkal és felkeléssel minden háborúra. Egyrészt nem értette meg, hogy a háború a kapitalizmus szükségszerű terméke, s hogy a proletariátus nem mondhat le a forradalmi háborúban való részvételről, hiszen a kapitalista társadalmakban lehetségesek és voltak is ilyen háborúk. Másrészt nem értette meg, hogy az a lehetőség, hogy a háborúra „válaszoljunk", annak a válságnak jellegétől függ, amelyet a háború előidéz. Ezeknek a feltételeknek megfelelően kell kiválasztani a harc eszközeit, s a harcnak (ez az hervéizmus tévedésének vagy dőreségének harmadik pontja) nemcsak arra kell irányulnia, hogy a háborút békével váltsuk fel, hanem arra is, hogy a kapitalizmust szocializmussal váltsuk fel. Nem az a lényeg, hogy csak megakadályozzuk a háború kitörését, hanem az, hogy a háború által előidézett válságot a burzsoázia megdöntésének meggyorsítására használjuk ki. De az hervéizmus minden félanarchista badarsága mögött egy gyakorlatilag helyes gondolat rejlett: lökést adni a szocializmusnak abban az értelemben, hogy ne szorítkozzék csupán a harc parlamenti eszközeire, hogy fejlessze ki a tömegekben azt a tudatot, hogy a cselekvés forradalmi módszereihez kell folyamodniok azokkal a válságokkal kapcsolatban, amelyeket a háború elkerülhetetlenül magával hoz, végül abban az értelemben, hogy törekednie kell arra, hogy a tömegekben a munkások

nemzetközi szolidaritását és a burzsoá hazafiság hazug voltát jobban felismerjék.

Bebel határozati javaslatának, amelyet a németek terjesztettek be s amely minden lényeges ponton egyezett Guesde határozati javaslatával, éppen az volt a fogyatékossága, hogy nem tartalmazott semmiféle utalást a proletariátus aktív feladataira. Ez lehetővé tette, hogy Bebel ortodox tételeit opportunista szemüvegen keresztül olvassák. Vollmar azonnal valósággá változtatta ezt a lehetőséget.

Rosa Luxemburg és az orosz szociáldemokrata küldöttek ezért módosító javaslatokat terjesztettek be Bebel határozati javaslatához. Ezekben a módosító javaslatokban 1) megállapították, hogy a militarizmus az osztályelnyomás fő eszköze; 2) utaltak arra a feladatra, hogy az ifjúság körében agitációt kell folytatni; 3) hangsúlyozták a szociáldemokráciának azt a feladatát, hogy ne csak a háborúk kitörése ellen, vagy a már megkezdődött háborúk minél előbbi beszüntetéséért harcoljon, hanem azért is, hogy a háború által előidézett válságot kihasználhassa a burzsoázia bukásának meggyorsítására . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 13. köt. 63—64. old. (oroszul).

Lenin. „Robbanóanyag a világpolitikában" (1908 július 23). Részlet.

. . . A proletariátus és a burzsoázia közti harc kiéleződése valamennyi fejlett kapitalista országban megfigyelhető, s a történelmi feltételeknek, a politikai rendszernek és a munkásmozgalom formáinak különbözősége folytán ugyanaz a tendencia különféleképpen nyilvánul meg. Amerikában és Angliában, ahol teljes politikai szabadság van, ahol a proletariátusnak egyáltalán nincs, vagy legalábbis alig van eleven forradalmi és szocialista hagyománya, ez a kiéleződés megnyilvánul a trösztök elleni mozgalom erősödésében, a szocialista mozgalomnak és a vagyonos osztályok iránta való érdeklődésének rendkívüli növekedésében, s abban, hogy a munkásszervezetek, olykor még a tisztán gazdaságiak is, a tervszerű és önálló proletár politikai harc terére lépnek. Ausztriában és Németországban, részben a skandináv országokban is, az osztályharc kiéleződése megnyilvánul a választási harcban, a pártok egymás közötti viszonyában, a különböző árnyalatú, s minden rendű és rangú burzsoák összefogásában a közös ellenség, a proletariátus ellen, a bírói és rendőri megtorló intézkedések megszigorításában. A két ellenséges tábor lassan, de megingathatatlanul növeli erőit, erősíti szerve-

zeteit, egyre élesebben válik el egyik a másiktól a társadalmi élet minden terén, mintegy készülődve — némán és elszántan — a közelgő forradalmi ütközetekre. A latin országokban, Olaszországban és különösen Franciaországban, az osztályharc kiéleződése rendkívül viharos, heves, részben kifejezetten forradalmi kitörésekben jut kifejezésre, amelyekben a proletariátus visszafojtott gyűlölete elnyomói iránt váratlan erővel robban ki és a parlamenti harc „békés" viszonyait az igazi polgárháború jelenetei váltják fel.

A proletariátus nemzetközi forradalmi mozgalma nem fejlődik és nem is fejlődhet egyenletesen és azonos formák közt a különböző országokban. Valamennyi lehetőségnek teljes és mindenirányú kihasználása minden téren csupán a különböző országok munkásai osztályharcának eredményeképpen alakul ki. Minden ország hozzájárul a maga értékes, eredeti sajátosságaival a közös áradathoz, de minden egyes ország mozgalmára rányomja bélyegét az egyes szocialista pártoknak valamely egyoldalúsága, valamely elméleti vagy gyakorlati fogyatékossága. Nagyjában és egészében azonban világosan látjuk a nemzetközi szocializmus hatalmas előnyomulását, a proletariátus milliós hadseregeinek tömörülését az ellenséggel való számos konkrét összeütközésben, a burzsoázia elleni döntő harc közelgését, amely a munkásosztály részéről sokkalta jobban van *előkészítve*, mint a Kommün, a proletároknak e legutóbbi nagy felkelése idején.

S a nemzetközi szocializmusnak ez az előnyomulása, az ázsiai forradalmi-demokratikus harc kiéleződésével egyidejűleg, különleges és különösen nehéz helyzetbe juttatja az orosz forradalmat. Az orosz forradalomnak nagy nemzetközi szövetségese van Európában is, Ázsiában is, de ugyanakkor s *éppen ennek következtében*, nemcsak nemzeti, nemcsak orosz, hanem *nemzetközi* ellensége is van. Valamennyi kapitalista országban elkerülhetetlen a reakció a proletariátus fokozódó harca ellen, s ez a reakció az egész világ burzsoá kormányait egyesíti minden népmozgalom, minden forradalom ellen, Ázsiában is, de kivált Európában. Pártunk opportunistái ugyanúgy, mint az orosz liberális intelligencia többsége, még ma is olyan polgári forradalomról ábrándoznak Oroszországban, amely nem „taszítja el" a burzsoáziát, nem ijeszti meg, nem vált ki „mértéktelen" reakciót, nem vezet ahhoz, hogy a forradalmi osztályok megragadják a hatalmat. Hiú remények! Nyárspolgári utópia! A robbanóanyag olyan rohamosan halmozódik fel a világ valamennyi előrehaladott államában, a tűzvész olyan nyilvánvalóan átterjed Ázsia államainak többségére, melyek tegnap még mély álomba merültek, hogy a nemzetközi burzsoá reakció erősödése és külön-külön minden nemzeti forradalom kiéleződése teljességgel elkerülhetetlen.

Az ellenforradalom Oroszországban nem hajtja végre és nem is

hajthatja végre forradalmunk történelmi feladatait. Az orosz burzsoázia elkerülhetetlenül egyre jobban vonzódik a proletárellenes és demokráciaellenes nemzetközi áramlathoz. Az orosz proletariátus ne a liberálisok szövetségére számítson. Önállóan kell haladnia a maga útján a forradalom teljes győzelme felé, arra támaszkodva, hogy Oroszországban szükségképpen maguk a paraszti tömegek erőszakos úton meg fogják oldani az agrárkérdést, és segítenie kell őket abban, hogy megdöntsék a feketeszázas földesurak és a feketeszázas abszolutizmus uralmát, s azt kell feladatául kitűznie, hogy megvalósítsa Oroszországban a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúráját, mindig szem előtt tartva, hogy harca és győzelmei elválaszthatatlanul összeforrottak a nemzetközi forradalmi mozgalommal. Kevesebb illúziót tápláljunk az ellenforradalmi (nemcsak Oroszországban, de az egész világon ellenforradalmi) burzsoázia liberalizmusát illetőleg! Kísérjük nagyobb figyelemmel a nemzetközi forradalmi proletariátus erősödését!

Lenin Művei. 4. kiad. 15. köt. 163—165. old. (oroszul).

Lenin. „A Kommün emlékére" (1911 április 15). Részlet.

. . . A Kommün harcosainak emlékét nemcsak a francia munkások tisztelik, hanem tiszteli az egész világ proletariátusa. Mert a Kommün nem valami helyi vagy korlátolt nemzeti célért küzdött, hanem az egész dolgozó emberiségnek, minden megalázottnak és megbántottnak a felszabadításáért. A Kommün, mint a szociális forradalom élharcosa, mindenütt rokonszenvet vívott ki magának, ahol a proletariátus szenved és harcol. Életének és halálának példája, annak a munkáskormánynak a példája, amely meghódította és több mint két hónapon át kezében tartotta a világ fővárosát, a proletariátus hősi harcának, a vereség után pedig szenvedéseinek látványa — mindez milliónyi munkásba öntött bátorságot, felajzotta reményeiket és érzelmileg a szocializmus mellé állította őket. A párizsi ágyúk dörgése felébresztette mély álmából a proletariátus legelmaradottabb rétegeit és mindenütt lökést adott a forradalmi-szocialista propaganda erősödésének. Ezért nem halt meg a Kommün ügye; ma is él mindannyiunkban.

A Kommün ügye — a szociális forradalom ügye, a dolgozók teljes politikai és gazdasági felszabadításának ügye, az egész világ proletariátusának ügye. És ebben az értelemben halhatatlan.

Lenin Művei. 4. kiad. 17. köt. 115. old. (oroszul).

Sztálin. „Éljen Május Elseje!"
(1912 április). Részlet.

Elvtársak!

A világ munkásai már a mult században elhatározták, hogy minden évben megünneplik a mai napot, Május Elseje napját. Ez 1889-ben történt, amikor a világ szocialistáinak Párizsi Kongresszusán a munkások elhatározták, hogy éppen a mai napon, Május Elsején, amikor a természet felébred téli álmából, erdők, hegyek kizöldülnek, mezők és rétek virágba borulnak, a nap melegebben kezd tűzni, a levegőt átjárja a megújulás öröme, a természet pedig táncra perdül és ujjongásban tör ki — úgy döntöttek, hogy éppen ezen a napon fogják az egész világnak harsányan és nyiltan tudtára adni: a munkások hozzák az emberiségnek a tavaszt és szabadítják meg a kapitalizmus bilincseitől, a munkások hivatottak megújítani a világot a szabadság és a szocializmus alapján.

Minden osztálynak megvannak a maga kedvelt ünnepei. A nemesek bevezették a maguk ünnepeit — ezeken fennen hirdetik a parasztok kifosztásának „jogát". A burzsoáknak is megvannak a maguk ünnepei — ezeken „igazolják" a munkások kizsákmányolásának „jogát". Vannak ünnepeik a papoknak is — ezeken magasztalják a fennálló rendet, ahol a dolgozók elpusztulnak a nyomorban, a naplopók pedig dúskálnak a fényűzésben.

A munkásoknak is meg kell hogy legyen a maguk ünnepe és ezen az ünnepen fennen kell hirdetniök: mindenkinek munkát, mindenkinek szabadságot, minden embernek egyenlőséget. Ez az ünnep — Május Elseje.

Így döntöttek a munkások már 1889-ben.

A munkásszocializmus csatakiáltása azóta egyre erősebben harsan fel a május elsejei gyűléseken és tüntetéseken. Egyre szélesebben ömlik szét a munkásmozgalom óceánja, újabb országokra és államokra terjed ki Európától és Amerikától Ázsiáig, Afrikáig és Ausztráliáig. A munkások valamikor gyenge nemzetközi szövetsége mindössze néhány évtized alatt nagyszerű nemzetközi testvériséggé fejlődött ki, amely rendszeresen tart kongresszusokat és a világ minden részéből a munkások millióit egyesíti. Magas hullámokat ver a proletár harag tengere és egyre fenyegetőbben ostromolja a kapitalizmus ingadozó pilléreit. A nemrégiben Angliában, Németországban, Belgiumban, Amerikában stb. lejátszódott nagyszabású szénbányászsztrájk, amely rémületbe ejtette az egész világ kizsákmányolóit és uralkodóit — világos jele annak, hogy a szocialista forradalom nincs már messze . . .

„Nem imádjuk az aranyborjút!" Nekünk nem kell a burzsoák és elnyomók birodalma! Átok és halál a kapitalizmusra, a velejáró nyomor

és a vérontás minden szörnyűségével együtt! Éljen a munka birodalma, éljen a szocializmus!

Ezt hirdetik a mai napon a világ öntudatos munkásai.

És a győzelmükbe vetett hittel, nyugodtan és erősen, büszkén menetelnek az ígéret földje, a szocializmus fénye felé vezető úton, lépésről lépésre valósítva meg Marx Károly nagy szózatát: „Világ proletárjai egyesüljetek!"

Így ünneplik Május Elsejét a szabad országok munkásai . . .

Sztálin Művei. 2. köt. 235—237. old.

Lenin levele Gorkijhoz (1913 február második fele). Részlet.

. . . A nacionalizmus kérdésében teljesen egyetértek Önnel, hogy azzal a legkomolyabban kell foglalkozni. Nálunk egy nagyszerű grúz nekiült és hosszú cikket írt* a „Proszvescsenyije" számára, összegyűjtve *minden* osztrák és egyéb anyagot. Ennek nekifekszünk. De ami a határozatainkat illeti (megküldöm őket nyomtatásban), ezt a „locsogást, bürokratizmust" hiába méltóztatik szidalmazni. Nem. Ez nem locsogás. Nálunk és a Kaukázusban grúz + örmény + tatár + orosz szociáldemokraták *együtt* dolgoztak, *egy* szociáldemokrata szervezetben, *több mint tíz évig*. Ez nem frázis, hanem a nemzeti kérdés proletármódra való megoldása. Az egyedüli megoldás. Így volt ez Rigában is: oroszok + lettek + litvánok; csak a *szeparatisták* különültek el — a Bund[29] Vilnában hasonlóképpen . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 58. old. (oroszul).

Sztálin. „Marxizmus és nemzeti kérdés" (1913 január). Részletek.

I. *A nemzet*

Mi a nemzet?

A nemzet mindenekelőtt közösség, emberek meghatározott közössége.

Ez a közösség nem faji és nem törzsi közösség. A mai olasz nemzet rómaiakból, germánokból, etruszkokból, görögökből, arabokból stb.

---

* Sztálin „Marxizmus és nemzeti kérdés" c. művéről van szó. Lásd *Sztálin* Művei. 2. köt. 314—407. old., és szemelvényeket ebben a kötetben 85—99. old. — *Szerk.*

alakult ki. A francia nemzet gallokból, rómaiakból, britekből, germánokból stb. tevődött össze. Ugyanazt kell mondanunk az angolokról, németekről és más nemzetekről, melyek különböző fajokhoz és törzsekhez tartozó emberekből alakultak nemzetté.

A nemzet tehát nem faji és nem törzsi közösség, hanem embereknek történelmileg kialakult közössége.

Másrészről kétségtelen, hogy Cyrus vagy Sándor nagy államait nem nevezhetjük nemzeteknek, bár azok is történelmileg, különböző törzsekből és fajokból alakultak ki. Ezek nem voltak nemzetek, hanem csoportoknak véletlen és lazán összekapcsolt konglomerátumai, amelyek egyik vagy másik hódító sikereivel vagy veréségeivel kapcsolatban hol szétestek, hol egyesültek.

A nemzet tehát nem véletlen és nem rövidéletű konglomerátum, hanem emberek tartós közössége.

De nem minden tartós közösség alkot nemzetet. Ausztria és Oroszország szintén tartós közösségek, mégsem nevezi őket senki nemzeteknek. Miben különbözik a nemzeti közösség az állami közösségtől? Egyebek között abban, hogy a nemzeti közösség elképzelhetetlen közös nyelv nélkül, míg az államhoz a közös nyelv nem okvetlenül szükséges. A cseh nemzet Ausztriában és a lengyel nemzet Oroszországban lehetetlen volna, ha mindegyiküknek nem volna meg a maga közös nyelve, de Oroszország és Ausztria állami integritását nem érinti, hogy ez országokban egész sor különböző nyelvet beszélnek. Itt természetesen nem hivatalos-irodai, hanem olyan nyelvekről van szó, amelyeket a nép beszél.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *közös nyelv*.

Ez persze nem jelenti azt, hogy különböző nemzetek mindig és mindenütt különböző nyelveken beszélnek, vagypedig, hogy mindazok, akik egy és ugyanazt a nyelvet beszélik, okvetlenül egy nemzetet alkotnak. Mindegyik nemzetnek *közös* a nyelve, de különböző nemzetek nyelve nem feltétlenül különböző! Nincsen olyan nemzet, amely egyidejűleg különböző nyelveken beszélne, de ez még nem jelenti azt, hogy nem lehet két olyan nemzet, amely ugyanazt a nyelvet beszéli! Az angolok és az északamerikaiak *egy* nyelvet beszélnek és mégsem alkotnak *egy* nemzetet. Ugyanezt kell mondanunk a norvégekről és a dánokról, az angolokról és az írekről.

De miért nem alkotnak például az angolok és az északamerikaiak *egy* nemzetet, noha közös a nyelvük?

Elsősorban azért, mert nem együtt, hanem különböző területen élnek. Nemzet csak tartós és rendszeres érintkezés eredményeképpen, az emberek nemzedékről nemzedékre terjedő együttélésének eredményeképpen alakul ki. Tartós együttélés pedig lehetetlen közös terület nélkül. Az angolok és az amerikaiak azelőtt *egy* területen, Angliában laktak és *egy*

nemzetet alkottak. Aztán az angolok egy része Angliából új területre — Amerikába költözött, és az idők folyamán itt, az új területen, új nemzetet alkotott, az északamerikai nemzetet. A különböző területek különböző nemzetek kialakulására vezettek.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *közös terület*.

Ez azonban még nem minden. A területi közösség önmagában még nem alkot nemzetet. Ehhez ezenkívül még olyan belső gazdasági kapcsolat is kell, amely a nemzet egyes részeit egy egésszé forrasztja össze. Anglia és Észak-Amerika között ilyen kapcsolat nincs és ezért Anglia és Észak-Amerika két különböző nemzetet alkotnak. De maguk az északamerikaiak sem érdemelnék meg a nemzet nevet, ha Észak-Amerika egyes részeit a köztük levő munkamegosztás, a közlekedés fejlődése stb. nem kapcsolná össze gazdasági egésszé.

Nézzük például a grúzokat. A grúzok a reformelőtti időkben közös területen laktak, *egy* nyelvet beszéltek, és szoros értelemben mégsem alkottak egy nemzetet, mert több, egymástól különálló fejedelemségre szakadva, nem lehetett közös gazdasági életük, évszázadokon át háborúskodtak egymással, egyik fejedelemség a másikra uszította a perzsákat és a törököket s pusztították egymást. Ha néha valamelyik szerencséskezű uralkodónak sikerült is a fejedelemségeket rövid időre és alkalmilag egyesítenie, ez a legjobb esetben is csak a felületi adminisztratív körre terjedt ki és az egység gyorsan széttört a fejedelmek szeszélyei és a parasztok közönye miatt. Grúzia gazdasági felaprózottsága mellett ez nem is lehetett másként . . . Grúzia, mint nemzet, csak a XIX. század második felében tűnt fel, amikor a jobbágyság megszűnése és az ország gazdasági életének élénkülése, a közlekedés fejlődése és a kapitalizmus kialakulása Grúzia egyes területei között munkamegosztást hozott létre, végleg megingatta a fejedelemségek gazdasági elzárkózottságát és egységes egésszé kapcsolta össze azokat.

Ugyanezt kell mondanunk más nemzetekről is, amelyek átmentek a feudalizmus szakaszán és kifejlesztették maguknál a kapitalizmust.

Tehát a nemzet egyik jellemző sajátossága a *közös gazdasági élet, a gazdasági egybekapcsoltság*.

De még ez sem minden. Az elmondottakon kívül még tekintetbe kell venni a nemzetté egyesült emberek szellemi arculatának sajátosságait is. Egyik nemzet a másiktól nemcsak életviszonyaiban különbözik, hanem szellemi arculatában is, amely a nemzeti kultúra sajátosságaiban jut kifejezésre. Ha az egy nyelvet beszélő Anglia, Észak-Amerika és Írország három különböző nemzetet alkot, akkor ebben nem kis szerepe van annak a sajátos lelki alkatnak, mely náluk a különböző létfeltételek eredményeképpen nemzedékről nemzedékre alakult ki.

Persze, önmagában véve a lelki alkat vagy — ahogy máskép neve-

zik — „nemzeti jellem" a megfigyelő számára nem kézzelfogható valami, de amennyiben a nemzet közös kultúrájának sajátszerűségében kifejezésre jut — mégis megfogható és nem hagyható figyelmen kívül.

Mondanunk sem kell, hogy a „nemzeti jellem" nem egyszersmindenkorra adott valami, hanem az életviszonyokkal együtt változik; minthogy azonban minden adott pillanatban megvan, rányomja bélyegét a nemzet arculatára.

Tehát a nemzet egyik jellemző vonása a *lelki alkat közössége*, ami a kultúra közösségében nyilvánul meg.

Ezzel kimerítettük a nemzet valamennyi ismérvét.

A nemzet az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, mely a nyelvnek, a területnek, a gazdasági életnek és a kultúra közösségében megnyilvánuló lelki alkatnak közössége alapján keletkezett.

Persze magától értetődik, hogy a nemzet, mint minden történelmi jelenség, alá van vetve a változás törvényének, hogy a nemzetnek megvan a maga története, kezdete és vége.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a felsorolt ismérvek közül egymagában egyik sem elegendő a nemzet meghatározásához. Sőt: ha ez ismérvek közül csak egy is hiányzik, a nemzet megszűnik nemzet lenni.

Elképzelhetünk embereket, akiknek közös „nemzeti jellemük" van és mégsem mondhatjuk róluk, hogy *egy* nemzetet alkotnak, ha gazdaságilag egymástól elkülönülve élnek, különböző területeken laknak, különböző nyelveken beszélnek és így tovább. Ilyenek például az orosz, galiciai, amerikai, grúziai és hegyvidéki *zsidók*, akik véleményünk szerint, nem alkotnak egységes nemzetet.

El lehet képzelni olyan embereket, akik közös területen közös gazdasági életet élnek, de a nyelv s a „nemzeti jellem" közössége hiányában mégsem alkotnak *egy* nemzetet. Ilyenek például a Baltikumban élő németek és lettek.

Végül a norvégek és dánok egy nyelvet beszélnek, de a többi ismérv hiányában mégsem alkotnak *egy* nemzetet.

Csakis az összes ismérvek együttes jelenléte esetén beszélhetünk nemzetről...

II. *A nemzeti mozgalom*

A nemzet nem egyszerűen történelmi kategória, hanem egy meghatározott korszaknak, a felfelé haladó kapitalizmus korszakának történelmi kategóriája. A hűbériség felszámolásának és a kapitalizmus fejlődésének folyamata egyúttal az a folyamat is, melyben az emberek nemzetté egyesülnek. Így történt például Nyugat-Európában. Az angolok, franciák, germánok, olaszok és mások a hűbéri szétforgácsoltság felett

győzedelmeskedő kapitalizmus diadalmas előretörése folyamán egyesültek nemzetté.

De ott a nemzetek kialakulása egyszersmind azt is jelentette, hogy ezek a nemzetek önálló nemzeti államokká lettek. Az angol, francia és egyéb nemzet ugyanakkor angol stb. állam is. Írország, amely kimaradt ebből a folyamatból, nem változtat az általános képen.

Némileg másképpen megy végbe a dolog Kelet-Európában. Míg Nyugaton a nemzetek államokká fejlődtek, Keleten nemzetiségközi államok alakultak, olyan államok, melyek több nemzetiségből állanak. Ilyenek Ausztria-Magyarország és Oroszország. Ausztriában a németek voltak politikailag a legfejlettebbek — ők vállalták az ausztriai nemzetiségek állammá való egyesítését. Magyarországon az állami szervezettségre a magyarországi nemzetiségek magva, a magyarok bizonyultak legalkalmasabbaknak — ők egyesítették Magyarországot. Oroszországban a nemzetiségek egyesítőinek szerepét a nagyoroszok vállalták, akiknek élén egy történelmileg kialakult, erős és szervezett nemesi katonai bürokrácia állt.

Így történt Keleten.

Az államalakulásnak ez a sajátos módja csak ott volt lehetséges, ahol a hűbériséget még nem szüntették meg, a kapitalizmus még gyengén volt kifejlődve, amikor a háttérbe szorított nemzetiségeknek még nem sikerült gazdaságilag egész nemzetekké konszolidálódniok.

De a kapitalizmus a keleti államokban is fejlődésnek indul. Fejlődik a kereskedelem és a közlekedés. Nagy városok keletkeznek. A nemzetek gazdaságilag konszolidálódnak. A kapitalizmus betör a háttérbe szorított nemzetiségek nyugodt életébe, felrázza és mozgásba hozza őket. A sajtó és a színház fejlődése, az ausztriai Reichsrat és az oroszországi Duma működése elősegíti a „nemzeti érzés" erősödését. A „nemzeti eszme" áthatja a kialakult értelmiséget, mely ugyanebben az irányban hat tovább . . .

De az önálló életre ébredt, háttérbe szorított nemzetek most már nem tömörülnek független nemzeti államokká: útjukon már régen az állam élére került uralkodó nemzetek vezető rétegeinek legerélyesebb ellenállására találnak. Elkéstek! . .

Így formálódnak nemzetté a csehek, a lengyelek stb. Ausztriában; a horvátok és más nemzetek Magyarországon; a lettek, litvánok, ukránok, grúzok, örmények és mások Oroszországban. Ami Nyugat-Európában kivétel volt (Írország), Keleten szabály lett.

Nyugaton Írország nemzeti mozgalommal válaszolt kivételes helyzetére. Ugyanígy kellett válaszolniok a felébredt nemzeteknek Keleten is.

Így alakultak ki azok a körülmények, melyek harcra ösztönözték Kelet-Európa fiatal nemzeteit.

A harc tulajdonképpen nem egészében vett nemzetek közt, hanem a parancsoló és a háttérbe szorított nemzetek uralkodó osztályai között kezdődött és lobbant lángra. Rendszerint vagy az elnyomott nemzet városi kispolgársága vezeti a harcot a parancsoló nemzet nagyburzsoáziája ellen (csehek és németek), vagy az elnyomott nemzet falusi burzsoáziája az uralkodó nemzet földesurai ellen (ukránok Lengyelországban), vagypedig az elnyomott nemzetek egész „nemzeti" burzsoáziája az uralkodó nemzet kormányzó nemessége ellen (Lengyelország, Litvánia, Ukrajna Oroszországban).

A főszereplő — a burzsoázia.

A zsenge burzsoázia számára az alapvető kérdés — a piac. Célja az, hogy elhelyezze áruit és győztesen kerüljön ki a más nemzetiségű burzsoáziával való versenyből. Innen ered az a kívánsága, hogy a maga számára biztosítsa „saját" „hazai" piacát. A piac az első iskola, ahol a burzsoázia nacionalizmust tanul.

De a dolog rendszerint nem szorítkozik a piacra. A harcba beavatkozik az uralkodó nemzet félfeudális-félburzsoá bürokráciája „fogd meg és ne ereszd" módszereivel. A parancsoló nemzet burzsoáziájának — mindegy: kis- vagy nagyburzsoázia-e — lehetősége nyílik arra, hogy „gyorsabban" és „határozottabban" végezzen konkurrensével. Az „erők" egyesülnek és az „idegen származású" burzsoázia ellen a korlátozó rendszabályok egész sorozata lép életbe, amelyek megtorló intézkedésekbe mennek át. A harcot a gazdasági szférából a politikai szférába viszik át. A költözködési szabadság korlátozása, a nyelvhasználat korlátozása, a választójog szűkítése, az iskolák számának csökkentése, vallási korlátozások stb. csak úgy zuhognak a „konkurrens" fejére. Az ilyen rendszabályok persze nemcsak az uralkodó nemzet burzsoá osztályainak érdekeit tartják szem előtt, hanem a kormányzó bürokrácia külön, úgyszólván kasztcéljait is. De az eredmény szempontjából ez teljesen közömbös: ilyenkor a burzsoá osztályok és a bürokrácia karöltve haladnak — Ausztria-Magyarországon éppúgy, mint Oroszországban.

Az elnyomott nemzet minden oldalról szorongatott burzsoáziája természetesen mozgásba jön. A „vérrokon alsó rétegekhez" apellál, a „hazáról" kezd kiabálni és saját ügyét az egész nép ügyének tünteti fel. „Honfitársaiból" sereget toboroz magának a . . . „haza" érdekében. És a burzsoázia nem mindig talál süket fülekre az „alsó rétegeknél" — ezek zászlaja köré sereglenek: a felülről jövő megtorló intézkedések ezeket a rétegeket is érintik és elégedetlenséget váltanak ki bennük.

Így kezdődik a nemzeti mozgalom.

A nemzeti mozgalom erejét az határozza meg, mennyire vesznek részt benne a nemzet széles rétegei, a proletariátus és a parasztság.

Hogy a proletariátus a burzsoá nacionalizmus zászlaja alá áll-e vagy

sem, az az osztályellentétek fejlődési fokától, a proletariátus öntudatától és szervezettségétől függ. Az öntudatos proletariátusnak megvan a saját kipróbált zászlaja és nincs miért a burzsoázia zászlaja alá állnia.

Ami a parasztokat illeti, részvételük a nemzeti mozgalomban mindenekelőtt attól függ, milyen jellegűek a megtorló intézkedések. Ha ezek az intézkedések a „föld" érdekeit érintik, ahogy Írországban történt, akkor a széles paraszti tömegek azonnal a nemzeti mozgalom zászlaja alá sorakoznak.

Másrészt, ha például Grúziában nincs komolyabb ***oroszellenes*** nacionalizmus, ennek oka mindenekelőtt az, hogy ott nincs orosz földesúr vagy orosz nagyburzsoázia, amely táplálná a tömegekben az ilyen nacionalizmust. Grúziában ***örményellenes*** nacionalizmus van, mégpedig azért, mert ott még örmény nagyburzsoázia van, amely a kis, még meg nem erősödött grúz burzsoáziát legyűri és így belehajtja az örményellenes nacionalizmusba.

E tényezőktől függ, hogy a nemzeti mozgalom tömegjellegűvé válik-e, egyre jobban növekedve (mint Írországban, Galíciában), vagypedig kis összeütközések láncolatává lesz-e, botrányokká és cégtáblákért folyó „harcokká" fajulva (mint Csehország egyes városkáiban).

A nemzeti mozgalom tartalma természetesen nem lehet mindenütt egyforma: teljes egészében a mozgalom támasztotta különböző követelések határozzák meg. A mozgalomnak Írországban agrár, Csehországban „nyelvi" jellege van, ott polgári egyenjogúságot és vallásszabadságot, itt „saját" hivatalnokokat vagy saját tartománygyűlést követelnek. A különböző követeléseken gyakran különböző, a nemzetet általában jellemző vonások csillannak keresztül (nyelv, terület stb.). Figyelemreméltó, hogy sehol sem akadunk a Bauer-féle mindent átfogó „nemzeti jellem" követelésére. Ez érthető is: a „nemzeti jellem" *önmagában* véve megfoghatatlan és ahogy J. Strasser helyesen jegyezte meg: „mit kezdjünk vele a politikában?"*

Általában ilyenek a nemzeti mozgalom formái és jellege.

Az elmondottakból világos, hogy a *felfeléhaladó* kapitalizmus viszonyai között a nemzeti harc a burzsoá osztályok egymás közötti harca. Néha a burzsoáziának sikerül a nemzeti mozgalomba bevonni a proletariátust és akkor a nemzeti harc *külsőleg* „általános népi" jelleget ölt, de csupán külsőleg. *Lényegében* ez a harc mindig polgári marad s főleg a burzsoázia számára előnyös és kívánatos.

De ebből egyáltalán nem következik, hogy a proletariátusnak nem kell harcolnia a nemzetiségi elnyomás politikája ellen.

---

* Lásd J. Strasser. „Der Arbeiter und die Nation". Reichenberg 1912. 33. old.

A költözködési szabadság korlátozása, a választójogtól való megfosztás, a nyelvhasználat korlátozása, az iskolák számának csökkentése és egyéb megtorló intézkedések nem kisebb, sőt talán nagyobb mértékben érintik a proletariátust, mint a burzsoáziát. Az ilyen helyzet az alárendelt nemzetek proletariátusának szellemi erőit szabad fejlődésükben csak hátráltathatja. Nem beszélhetünk komolyan a tatár vagy a zsidó munkás szellemi képességeinek teljes fejlődéséről, ha gyűléseken és előadásokon tilos anyanyelvét használnia, ha iskoláit becsukják.

De a nacionalista megtorló intézkedések politikája más szempontból is veszedelmes a proletariátus ügyére. Ez a politika eltereli a széles rétegek figyelmét a szociális kérdésekről, az osztályharc kérdéseiről a nemzeti kérdések irányába — a proletariátus és a burzsoázia számára „közös" kérdések irányába. Ez pedig kedvező talajt teremt az „érdekek összhangjának" hazug hirdetése, a proletariátus osztályérdekeinek elhomályosítása, a munkások szellemi rabságbaejtése számára. Ez komoly akadályt gördít az elé, hogy valamennyi nemzetiség munkásai egyesüljenek. Annak, hogy a lengyel munkások jelentékeny része mindeddig a burzsoá nacionalisták szellemi szolgaságában van, hogy a lengyel munkások jelentékeny része mindmáig távolmarad a nemzetközi munkásmozgalomtól — elsősorban az az oka, hogy a „hatalom birtokosainak" évszázados lengyelellenes politikája megteremti ennek a szolgaságnak a talaját, megnehezíti a munkások felszabadítását ez alól a szolgaság alól.

De a megtorló intézkedések politikája itt nem áll meg. Az *elnyomás* „rendszeréről" gyakran áttér a nemzetek egymásra *uszításának* „rendszerére", a mészárlások és pogromok „rendszerére". Ez utóbbi persze nem mindenütt és nem mindig lehetséges, de ott, ahol lehetséges — ahol nincsenek meg a legelemibb szabadságjogok sem —, gyakran rettenetes méreteket ölt és azzal a veszéllyel fenyeget, hogy vérbe és könnybe fojtja a munkások egyesülésének ügyét. A Kaukázus és Dél-Oroszország nem kevés példát nyujt erre. „Oszd meg és uralkodj!" — ez az uszító politika célja. S ha ez a politika sikerül, óriási bajt okoz a proletariátusnak, ez a legkomolyabb akadálya annak, hogy az állam valamennyi nemzetiségének munkásai tömörüljenek.

A munkásoknak azonban érdekük, hogy összes társaikkal egységes nemzetközi hadsereggé forrjanak össze, hogy gyorsan és végleg felszabaduljanak a szellemi szolgaság alól, melyben a burzsoázia tartja őket, hogy bármilyen nemzethez tartozó munkástestvéreik teljesen és szabadon fejlesszék szellemi erőiket.

A munkások ezért küzdenek és fognak küzdeni a nemzeti elnyomás politikájának minden formája ellen, a legkifinomultabbtól a legdurvábbig, és éppígy küzdenek az uszítás politikája ellen is, bármilyen formában jelentkezzék.

Ezért hirdeti minden ország szociáldemokráciája a nemzetek önrendelkezési jogát.

Az önrendelkezési jogot, vagyis azt, hogy csupán a nemzetnek magának van joga saját sorsát meghatározni, senkinek sincs joga a nemzet életébe *erőszakosan* beavatkozni, iskoláit és egyéb intézményeit *lerombolni*, erkölcsét és szokásait *megtörni*, nyelvének használatát *korlátozni*, jogait *megnyirbálni*.

Ez, persze, nem azt jelenti, hogy a szociáldemokrácia támogatni fogja a nemzet mindenféle és fajta szokását és intézményét. A nemzet elleni erőszak megszüntetéséért küzdve, csak a *nemzet* jogát fogja védeni, hogy maga döntsön sorsáról, de ugyanakkor agitálni fog e nemzet káros szokásai és intézményei ellen, hogy lehetővé tegye az illető nemzet dolgozó rétegeinek, hogy megszabaduljanak azoktól.

Az önrendelkezési jog azt jelenti, hogy a nemzet saját belátása szerint rendezkedhetik be. Joga van ahhoz, hogy életét az autonómia elve alapján rendezze be. Joga van ahhoz, hogy föderatív viszonyba lépjen más nemzetekkel. Joga van ahhoz, hogy teljesen különváljon. A nemzet szuverén és minden nemzet egyenjogú.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a szociáldemokrácia a nemzet bárminő követeléséért harcolni fog. A nemzetnek joga van ahhoz is, hogy a régi rendhez visszatérjen, de ez nem jelenti azt, hogy a szociáldemokrácia az illető nemzet egyik-másik intézményének ilyen határozatát aláírja. A proletariátus érdekeit védő szociáldemokrácia kötelességei és a különböző osztályokból álló nemzet jogai — két különböző dolog.

A szocialdemokrácia, amikor a nemzetek önrendelkezési jogáért harcol, azt a célt tűzi maga elé, hogy végetvessen a nemzeti elnyomás politikájának, lehetetlenné tegye ezt a politikát és ezáltal aláássa, letompítsa, a minimumra csökkentse a nemzetek harcát.

Az öntudatos proletariátus politikája ezzel lényegében különbözik a burzsoázia politikájától, mely a nemzeti harcot mélyíteni és felszítani, a nemzeti mozgalmat folytatni és kiélezni igyekszik.

Éppen ezért nem állhat az öntudatos proletariátus a burzsoázia „nemzeti" zászlaja alá.

Éppen ezért az úgynevezett „evolúciós nemzeti" politika, amelyet Bauer ajánl, nem válhat a proletariátus politikájává. Bauer kísérlete, hogy „evolúciós nemzeti" politikáját azonosítsa a „modern munkásosztály" politikájával* — kísérlet arra, hogy a munkások osztályharcát a nemzetek harcához idomítsa.

A nemzeti mozgalomnak, mint lényegében burzsoá mozgalomnak,

* Lásd O. Bauer, id. mű, 166. old.

sorsa természetszerűen a burzsoázia sorsához van kötve. A nemzeti mozgalom végleg csak a burzsoázia bukásával szűnhetik meg. Csak a szocializmus birodalmában teremthető meg a teljes béke. De a nemzeti harcot a minimumra csökkenteni, gyökerében aláásni, a proletariátus számára a lehető legártalmatlanabbá tenni — ez a kapitalizmus keretein belül is lehetséges. Ezt tanusítja, mondjuk, Svájc és Amerika példája. E célból demokratizálni kell az országot és a nemzeteknek meg kell adni a szabad fejlődés lehetőségét.

VII. *A nemzeti kérdés Oroszországban*

Hátra van még a nemzeti kérdés pozitív megoldásának körvonalazása.

Abból indulunk ki, hogy a kérdés nem oldható meg másként, mint megbonthatatlan kapcsolatban Oroszország mai helyzetével.

Oroszország átmeneti időszakban él, amikor még nem alakult ki a „normális" „alkotmányos élet", amikor a politikai válságot még nem oldották meg. Még viharos napoknak és „bonyodalmaknak" nézünk elébe. Ez az oka annak a mozgalomnak, a mostani és a közelgő mozgalomnak, melynek célja Oroszország teljes demokratizálása.

A nemzeti kérdést ezzel a mozgalommal kapcsolatban kell megvizsgálni.

Tehát, az ország teljes demokratizálása a nemzeti kérdés megoldásának *alapja* és előfeltétele.

A kérdés megoldásánál nemcsak a belső, hanem a külső helyzettel is számolni kell. Oroszország Európa és Ázsia, Ausztria és Kína között fekszik. A demokratikus mozgalom növekedése Ázsiában elkerülhetetlen. Az imperializmus növekedése Európában nem véletlen. Európa szűkké válik a tőke számára, mely új piacokat, olcsó munkásokat, új befektetési lehetőségeket keresve, viharosan nyomul idegen országokba. Ez azonban külső bonyodalmakra és háborúra vezet. Senki sem mondhatja, hogy a balkánháború[30] a bonyodalmak végét, nempedig kezdetét jelenti. Ezért teljesen lehetséges a belső és külső helyzetnek olyan összefonódása, amikor Oroszország egyik vagy másik nemzetisége szükségesnek fogja látni, hogy felvesse és el is döntse függetlenségének kérdését. És természetesen nem a marxisták dolga, hogy ilyen esetekben akadályokat gördítsenek eléjük.

Ebből azonban az következik, hogy az orosz marxistáknak el kell ismerniök a nemzetek önrendelkezési jogát.

Tehát, az *önrendelkezési jog* a nemzeti kérdés megoldásának *elengedhetetlen pontja.*

Továbbá: mi legyen azokkal a nemzetekkel, amelyek valamely oknál fogva inkább megmaradnak az egész keretén belül?

Láttuk, hogy a kulturális nemzeti autonómia hasznavehetetlen. Először is a kulturális nemzeti autonómia mesterséges és nem életképes, mert feltételezi, hogy mesterségesen egy nemzetbe vonnak össze olyan embereket, akiket az élet, a valóságos élet, elkülönít egymástól és szétszór az állam különböző sarkaiba. Másodszor: a kulturális nemzeti autonómia a nacionalizmus felé hajtja az embereket, mert nemzeti kúriákban való „elhatárolásuk" álláspontjára, a nemzetek „szervezésének" álláspontjára, a „nemzeti sajátosságok" „megőrzésének" és kultuszának álláspontjára vezet — ami egyáltalán nem egyeztethető össze a szociáldemokráciával. Nem véletlen, hogy a morva szeparatisták a Reichstagban, miután különváltak a német szociáldemokrata képviselőktől, a morva burzsoá képviselőkkel egyesültek, hogy úgy mondjuk, egy morva „kolo"-ban. Az se véletlen, hogy a bundista orosz szeparatisták a nacionalizmus posványába merültek és a „szombatot" és a „zsargont" dicsőítik. A Dumában még nincs bundista képviselő, de a Bund működési területén ott a klerikális-reakciós zsidó hitközség, amelynek „vezető intézményeiben" a Bund[29] egyelőre a zsidó munkások és burzsoák között „egyesítősdit" rendez*. Lám, ilyen a kulturális nemzeti autonómia logikája.

Tehát a *nemzeti* autonómia nem oldja meg a kérdést.

Hol a kivezető út?

Az egyetlen helyes megoldás — a *területi* autonómia, az olyan, már kialakult egységek autonómiája, mint amilyen Lengyelország, Litvánia, Ukrajna, a Kaukázus stb.

A területi autonómia előnye elsősorban az, hogy itt nem területnélküli fikcióval, hanem meghatározott területen élő, meghatározott népességgel van dolgunk. Ezenkívül a területi autonómia nem határolja el az embereket nemzetek szerint, nem erősíti a nemzeti válaszfalakat, hanem ellenkezőleg, ledönti azokat és egyesíti a népességet, hogy utat nyisson egy másik elhatárolásnak, az osztályok szerinti elhatárolásnak. Végül, a területi autonómia lehetővé teszi a terület természeti kincseinek legjobb kiaknázását és a termelőerők fejlesztését a közös központ határozatainak bevárása nélkül. Olyan funkciók ezek, melyeknek a kulturális nemzeti autonómia híjával van.

Tehát, *a területi autonómia* a nemzeti kérdés megoldásának *elengedhetetlen pontja*.

Kétségtelen, hogy egyetlen terület sem teljesen egyöntetű nemzeti

* „Beszámoló a Bund VIII. konferenciájáról". A hitközségről szóló határozat vége.

szempontból, mert mindegyikbe nemzeti kisebbségek ékelődnek be. Ilyenek Lengyelországban a zsidók, Litvániában a lettek, a Kaukázusban az oroszok, Ukrajnában a lengyelek stb. Ezért attól lehet tartani, hogy a nemzeti többségek el fogják nyomni a kisebbségeket. Ilyen aggályokra azonban csak akkor van alap, ha az országban megmarad a régi rendszer. Adjatok az országnak teljes demokráciát — és az ilyen aggályok minden alapja megszűnik.

Azt javasolják, hogy a szétszórt kisebbségeket foglalják egységes nemzeti szövetségbe. De a kisebbségeknek nem mesterséges szövetségre van szükségük, hanem reális jogokra, ott, helyben. Mit adhat nekik az ilyen szövetség teljes demokratizálás *nélkül*? Illetve: mi szükség van nemzeti szövetségre, ha *megvan* a teljes demokrácia?

Mi az, ami a nemzeti kisebbséget kiváltképpen izgatja?

A kisebbség nem azért elégedetlen, mert nincs nemzeti szövetsége, hanem azért, mert nincs joga arra, hogy anyanyelvét használja. Adjátok meg neki anyanyelve használatának jogát — és elégedetlensége magától elmúlik.

A kisebbség nem azért elégedetlen, mert nincs mesterséges szövetsége, hanem azért, mert nincs sajátnyelvű iskolája. Adjatok neki ilyen iskolát — és elégedetlenségének minden alapja megszűnik.

A kisebbség nem azért elégedetlen, mert nincs nemzeti szövetsége, hanem azért, mert nincs lelkiismereti (vallási), költözködési stb. szabadsága. Adjátok meg neki ezeket a szabadságjogokat — és nem lesz elégedetlen.

Tehát: *a nemzeti egyenjogúság minden formájában (a nyelv használata, iskolák stb.)* a nemzeti kérdés megoldásának *elengedhetetlen pontja*. Következésképpen szükség van az ország teljes demokratizálásának alapján kibocsátott s az egész államban érvényes törvényre, amely megtilt kivétel nélkül minden és mindenfajta nemzeti előjogot és megtiltja a nemzeti kisebbségek jogainak bárminő korlátozását vagy megnyirbálását.

Ez és csakis ez lehet a kisebbségek jogainak tényleges, nempedig papiros biztosítéka.

Az, hogy van-e logikus kapcsolat a szervezeti föderalizmus és a kulturális nemzeti autonómia között, vitatható vagy nem vitatható. De vitathatatlan, hogy a kulturális nemzeti autonómia kedvező légkört teremt a korlátlan föderalizmus számára, amely teljes szakításba, szeparatizmusba megy át. Ha Ausztriában a csehek és Oroszországban a bundisták autonómiával kezdték, azután áttértek a föderációra és szeparatizmussal végezték — akkor ebben kétségtelenül nagy szerepet játszott az a nacionalista légkör, amit a kulturális nemzeti autonómia természetszerűen terjeszt. Nem véletlen, hogy a nemzeti

autonómia és a szervezeti föderáció karöltve halad. Ez érthető is. Egyik is, másik is nemzetiségek szerinti elhatárolást követel. Egyik is, másik is nemzetiségek szerinti szervezkedést tételez fel. A hasonlóság kétségtelen. Csak az a különbség, hogy a kulturális nemzeti autonómia általában a népesség, a szervezeti föderáció pedig — a szociáldemokrata munkások közé von határokat.

Tudjuk, mire vezet a munkások nemzetiségek szerinti elhatárolása. Az egységes munkáspárt szétesése, a szakszervezeteknek nemzetiségek szerinti megoszlása, a nemzeti súrlódások kiéleződése, sztrájktörés nemzeti alapon, teljes demoralizálás a szociáldemokrácia soraiban — ilyen eredményekre vezet a szervezeti föderalizmus. A szociáldemokrácia története Ausztriában és a Bund tevékenysége Oroszországban ékesszólóan bizonyítja ezt.

Egyetlen orvossága ennek — a nemzetköziség alapján való szervezkedés.

Az Oroszországban élő valamennyi nemzetiség munkásainak helyi tömörítése *egységes* és *osztatlan* kollektívekben, e kollektívek tömörítése *egységes* pártban — ez a feladat.

Magától értetődik, hogy a pártnak ilyen felépítése nem zárja ki, hanem feltételezi a *területek* széleskörű autonómiáját az egységes párt egészén belül.

A Kaukázus tapasztalata megmutatja, milyen célszerű az ilyen szervezeti típus. Ha a kaukázusiak le tudták küzdeni az örmény és tatár munkások közötti nemzeti súrlódásokat, ha sikerült megóvniok a népességet a mészárlás és egymásra lövöldözés veszedelmétől, ha Bakuban, a nemzeti csoportok e kaleidoszkópjában most már lehetetlenek a nemzeti összeütközések, ha a munkásokat sikerült ott bevonni egy hatalmas mozgalom egységes medrébe — akkor ebben nem utolsó szerepet játszott a kaukázusi szociáldemokrácia nemzetközi felépítése.

A szervezet típusa nemcsak a gyakorlati munkára van kihatással, hanem kitörölhetetlenül rányomja bélyegét a munkás egész szellemi életére. A munkás szervezetének életét éli, ott fejlődik szellemi tekintetben és ott nevelődik. Mármost, midőn szervezetét látogatja, ahol mindannyiszor más nemzetiségű elvtársaival találkozik, midőn azokkal együtt, a közös kollektíva vezetése alatt közös harcot vív — akkor mélyen áthatja az a gondolat, hogy a munkások *mindenekelőtt* egy osztály családtagjai, a szocializmus egységes hadseregének tagjai. Ez pedig óriási nevelőhatással van a munkásosztály széles rétegeire.

Ezért a szervezet nemzetközi típusa az elvtársi érzés fejlesztésének iskolája, nagyszerű agitáció az internacionalizmus mellett.

Nem így áll a dolog a nemzetiségek szerint felépített szervezetekkel. Ha a munkások nemzetiségi alapon szervezkednek, nemzeti burokba

zárják be magukat, szervezeti válaszfalakkal határolják el magukat egymástól. Nem az domborodik ki, ami *közös* a munkásoknál, hanem az, ami megkülönbözteti őket egymástól. Ebben az esetben a munkás *mindenekelőtt* nemzetének tagja: zsidó, lengyel stb. Nincs mit csodálkozni azon, hogy a *nemzeti* föderalizmus a szervezkedésben a nemzeti elkülönülés szellemét neveli a munkásokban.

Ezért a szervezet nemzeti típusa a nemzeti szűkkeblűség és megrögzöttség iskolája.

Ilymódon két *elvileg* különböző szervezeti típus áll előttünk: a nemzetközi tömörülés típusa és az a típus, mely a munkásokat nemzetiségük szerint szervezetileg „elhatárolja".

Azok a kísérletek, amelyek e két típus kibékítésére irányultak, mindeddig sikertelenek voltak. Az osztrák szociáldemokráciának az 1897. évi wimbergi kongresszuson kidolgozott kibékítő szervezeti szabályzata a levegőben lóg. Az osztrák párt darabokra szakadt és ugyanez történt a szakszervezetekkel is. A „békülés" nemcsak utópikusnak, hanem ártalmasnak is bizonyult. Strassernek igaza van, amikor azt állítja, hogy „a szeparatizmus a wimbergi kongresszuson ünnepelte első diadalát"*. Ugyanez áll Oroszországra is. A Bund föderalizmusával való „megbékülés", ami a stockholmi kongresszuson történt, teljes csőddel végződött. A Bund meghiúsította a stockholmi kompromisszumot. A Bund Stockholm után már az első naptól kezdve akadálya lett annak, hogy a munkások *egységes*, az összes nemzetiségek munkásait átfogó helyi szervezetekben forrjanak össze. És a Bund makacsul folytatta szeparatista taktikáját, bár az oroszországi szociáldemokrácia 1907-ben is, 1908-ban is többször követelte az összes nemzetiségekhez tartozó munkások alulról jövő egységének megvalósítását. A Bund, amely a szervezeti nemzeti autonómiával kezdte, a valóságban áttért a föderációra, hogy teljes szakítással, szeparatizmussal fejezze azt be. Midőn szakított az oroszországi szociáldemokráciával, bomlást és dezorganizációt vitt annak soraiba. Emlékezzünk például a Jagello-esetre[31].

Ezért az „összebékítés" útját, mint utópikus és káros utat, el kell vetni.

Vagy — vagy: *vagy* a Bund föderalizmusa és akkor — az oroszországi szociáldemokráciának át kell építenie szervezeteit a munkások nemzetiségek szerinti „elhatárolása" alapján: *vagy* a szervezet nemzetközi típusa és akkor — a Bundnak kell átépítenie szervezeteit a területi autonómia alapján, a kaukázusi, lett és lengyel szociáldemokrácia mintájára, utat nyitva a zsidó munkások és Oroszország egyéb nemzetiségeihez tartozó munkások közvetlen egyesülése számára.

---

* Lásd J. Strasser. „Der Arbeiter und die Nation". 1912. 48. old.

Középút nincs: az elvek győznek és nem „békülnek".

Tehát — *a munkások nemzetközi tömörülésének elve* — a nemzeti kérdés megoldásának *elengedhetetlen pontja.*

Bécs, 1913 január.

Sztálin Művei. 2. köt. 317—337. és 389—398. old.

Lenin. „Tézisek a nemzeti kérdésről" (1913 június). Részletek.

1. Programunk pontja (a nemzetek önrendelkezéséről) kizárólag úgy magyarázható, hogy a *politikai* önrendelkezést, vagyis a különválásra és önálló állam alkotására való jogot kell biztosítani.

2. Oroszország szociáldemokráciája számára a szociáldemokrata programnak ez a pontja *teljesen* elengedhetetlen

(a) mind általában a demokrácia alapelveiből kifolyólag,

(b) mindpedig azért, mert Oroszország határain belül, *mégpedig az ország végvidékein*, számos nemzet él, amelyeknek a gazdasági viszonyai, életkörülményei stb. nagyon különbözők, s ezeket a nemzeteket (mint Oroszországban általában minden nemzetet a nagyorosz kivételével) a cári monarchia hihetetlenül elnyomja;

(c) s végül, mert egész Kelet-Európában (Ausztria és a Balkán) és Ázsiában — vagyis az Oroszországgal határos országokban — vagy még nem fejeződött be, vagy még éppen csak megkezdődött az állam burzsoá-demokratikus átalakulása, amely kisebb vagy nagyobb mértékben, mindenütt a világon arra vezetett, hogy önálló nemzeti államok alakultak, vagypedig olyan államok, amelyekben egymáshoz igen közelálló és egymással rokon nemzetek élnek.

(d) Oroszország ma az az ország, amelynek államrendje elmaradottabb és reakciósabb, mint *bármely* környező országé, kezdve — Nyugaton — Ausztriától, amelyben 1867-ben megszilárdultak a politikai szabadság és az alkotmányos rendszer alapjai, most pedig az általános választójogot is bevezették, egészen — Keleten — a köztársasági Kínáig. Oroszország szociáldemokratáinak ezért egész propagandájukban ragaszkodniok kell ahhoz, hogy minden nemzetnek joga legyen arra, hogy önálló államot alakítson vagy szabadon válassza azt az államot, amelyhez tartozni kíván.

3. Minden nemzet önrendelkezési jogának elismerése azt követeli a szociáldemokratáktól, hogy

(a) feltétlenül ellenezzék, hogy az uralkodó (vagy a lakosság többségét alkotó) nemzet bármilyen formában erőszakot alkalmazzon azzal a nemzettel szemben, amely állami tekintetben különválni kíván;

(b) ragaszkodjanak ahhoz, hogy az ilyen különválás kérdését kizárólag a szóbanforgó terület lakosságának általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazása alapján oldják meg;

(c) lankadatlanul harcoljanak mind a feketeszázas-októbrista, mind a liberális burzsoá („progresszivisták", kadetok stb.) pártok ellen, amikor védik vagy megengedik általában a nemzeti elnyomást, vagy nevezetesen a nemzetek önrendelkezési jogának megtagadását.

4. Az a tény, hogy a szociáldemokrácia elismeri a nemzetek önrendelkezési jogát, korántsem azt jelenti, hogy a szociáldemokraták lemondanak arról, hogy minden egyes esetben külön-külön ítéljék meg valamely nemzet állami különválásának célszerűségét. Ellenkezőleg, a szociáldemokratáknak éppen minden esetben külön-külön kell ezt a kérdést eldönteniök, s figyelembe kell venniök egyrészt a kapitalizmus fejlettségi fokát, s azt, hogy valamennyi nemzetiség egyesült burzsoáziája mennyire nyomja el az egyes nemzetek proletárjait, másrészt pedig a demokrácia általános feladatait, elsősorban és mindenekelőtt a proletariátusnak a szocializmusért vívott osztályharca érdekeit.

Ebből a szempontból különös figyelmet kell fordítani a következő körülményre. Oroszországban van két nemzet, amelyek számos történelmi és életkörülmény folytán a legműveltebbek, a leginkább különállók, amelyek a legkönnyebben és a „legtermészetesebb" módon megvalósíthatnák különválási jogukat. Ez Finnország és Lengyelország. Az 1905-ös forradalom tapasztalatai azt mutatták, hogy még ennek a két nemzetnek az uralkodóosztályai is — a földesurak és a burzsoázia —, lemondanak a forradalmi szabadságharcról és közeledni próbálnak Oroszország uralkodóosztályaihoz és a cári monarchiához, *mert félnek* Finnország és Lengyelország forradalmi proletariátusától.

A szociáldemokráciának ezért a legerélyesebben figyelmeztetnie kell valamennyi nemzet proletariátusát és dolgozó osztályait arra, hogy nacionalista jelszavakkal egyenest félre akarja vezetni őket „saját" burzsoáziájuk, amely mézes-mázos vagy lángoló szavakkal beszél a „hazáról", s ezzel igyekszik *megosztani* a proletariátust és *elterelni figyelmét* a burzsoázia mesterkedéseiről, mely gazdasági szövetségre és politikai szövetségre lép más nemzetek burzsoáziájával és a cári monarchiával.

A proletariátus nem harcolhat a szocializmusért és nem szállhat síkra mindennapi gazdasági érdekeiért, ha valamennyi nemzet munkásai között nem lesz meg a legszorosabb és legbensőségesebb szövetség kivétel nélkül valamennyi munkásszervezetben.

A proletariátus csak akkor vívhatja ki a szabadságot, ha forradalmi harcot folytat a cári monarchia megdöntése és demokratikus köztársasággal való felváltása érdekében. A cári monarchiában *lehetetlen* a nemzetek szabadsága és egyenjogúsága, minthogy emellett mind Európában,

mind Ázsiában a barbárság, a vadállatiasság és a reakció legfőbb támasza. S ezt a monarchiát csak Oroszország valamennyi nemzetének egyesült proletariátusa döntheti meg, amely vezeti valamennyi nemzet dolgozó tömegeinek következetesen demokratikus és forradalmi harcra képes elemeit.

Tehát az a munkás, aki a „saját" nemzetének burzsoáziájával való megegyezést többre becsüli, mint a valamennyi nemzet proletárjaival való teljes egységet, saját érdekei ellen, a szocializmus érdekei és a demokrácia érdekei ellen cselekszik.

5. A szociáldemokrácia síkra száll a következetesen demokratikus államrendért, azt követeli, hogy a nemzetek feltétlenül egyenjogúak legyenek, és harcol az ellen, hogy egy vagy több nemzet bármilyen kiváltságokat élvezzen.

Így a szociáldemokrácia elveti az „államnyelvet". Ez Oroszországban különösképpen felesleges, mert Oroszország lakosságának több mint héttizede egymással rokon szláv törzsekhez tartozik, akik, ha szabad államban szabad iskolájuk volna, a gazdasági kapcsolatok követelményei folytán, könnyen megtalálnák a módját a kölcsönös megértésnek anélkül, hogy az egyik nyelv bármilyen „állami" kiváltságokban részesülne.

A szociáldemokraták azt követelik, hogy Oroszország régi közigazgatási felosztását, amely az önkényuralmi hűbéri állam jobbágytartó földesuraitól és hivatalnokaitól származik, egy olyan felosztással cseréljék fel, amely megfelel a mai gazdasági élet követelményeinek és a lehetőségekhez képest megegyezik a lakosság nemzeti összetételével.

Az állam mindazon területeinek, ahol a lakosság sajátos életviszonyok közt él, vagy amelyek a lakosság nemzeti összetétele tekintetében különböznek más területektől, széleskörű önrendelkezéssel és autonómiával kell rendelkezniök olyan intézmények révén, amelyek az általános, egyenlő és titkos szavazáson épülnek fel.

6. A szociáldemokrácia követeli olyan — az állam egész területén érvényben levő — törvény kiadását, amely védi valamennyi nemzeti kisebbség jogait, az állam egész területén. E törvény értelmében érvénytelennek kell nyilvánítani minden olyan rendszabályt, amelynek segítségével a nemzeti többség esetleg megkísérelné, hogy a maga számára nemzeti kiváltságot biztosítson, vagy hogy korlátozza a nemzeti kisebbség jogait (az oktatásügy, valamelyik nyelv használata, költségvetési ügyek stb. terén), az ilyen rendszabály végrehajtását pedig büntetés terhe mellett meg kell tiltani.

7. A szociáldemokrácia elveti a „kulturális nemzeti" (vagy egyszerűen „nemzeti") „autonómia" jelszavát és az e jelszó megvalósításával kapcsolatos terveket, mert ez a jelszó (1) feltétlenül ellentmond a proletariátus által vívott osztályharc internacionalizmusának, — (2) meg-

könnyíti azt, hogy a proletariátust és a dolgozó tömegeket a burzsoá nacionalizmus eszmei befolyása alá vonják, — (3) elvonhatja a figyelmet az egész állam következetesen demokratikus átalakításának feladatától, márpedig csak ez az átalakítás biztosíthatja (amennyire ez a kapitalizmusban egyáltalán lehetséges) a nemzeti békét . . .

8. Oroszország gazdasági és politikai viszonyainak összessége tehát feltétlenül azt követeli a szociáldemokráciától, hogy valamennyi nemzet munkásait *egybeolvassza* kivétel nélkül *valamennyi* proletár szervezetben (politikai, szakmai, szövetkezeti, kulturális szervezetekben stb. stb.). Nem arra van szükség, hogy a pártban föderatív rendszer uralkodjék és hogy nemzeti szociáldemokrata csoportok alakuljanak, hanem arra, hogy az adott vidéken élő nemzetek proletárjai egységesek legyenek, hogy a propaganda és az agitáció mindazokon a nyelveken folyjon, amelyeken a helyi proletariátus beszél, hogy valamennyi nemzet munkásai közösen harcoljanak minden nemzeti kiváltság ellen, hogy a helyi és területi pártszervezeteknek autonómiájuk legyen . . .

10. A cári monarchia durván agresszív és feketeszázas nacionalizmusa, továbbá a *burzsoá* nacionalizmus — a nagyorosz (Sztruve úr, a „Russzkaja Molva" a „progresszivisták" stb.), az ukrán, a lengyel (a népi demokrácia[32] antiszemitizmusa), a grúz, az örmény stb. *burzsoá* nacionalizmus — feléledése — mindez különös nyomatékkal követeli a szociáldemokrata szervezetektől, hogy Oroszország-szerte az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsanak a nemzeti kérdésre, és hogy az elvhű internacionalizmus és a valamennyi nemzet proletariátusa közötti egység szellemében a nemzeti kérdés következetesen marxista megoldásait dolgozzák ki.

Lenin Művei. 4. kiad. 19. köt. 213—216, 219. és 220. old. (oroszul).

Lenin. „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdésről". 2. fejezet: „Nemzeti kultúra" (1913 október—december). Részlet.

. . . Igen, az internacionális kultúra nem nemzeti jelleg nélküli kultúra, kedves bundista[33]. Ezt nem mondotta senki. Senki sem beszélt olyan „tiszta" kultúráról, amely se nem lengyel, se nem zsidó, se nem orosz kultúra stb., úgyhogy az ön üres szóhalmaza nem más, mint kísérlet arra, hogy elterelje az olvasó figyelmét és a dolog lényegét szépen csengő szavakkal homályosítsa el.

Minden nemzeti kultúrában megvannak — ha nem is kifejletten — a demokratikus és a szocialista kultúra *elemei*, mert *minden* nemzetben van dolgozó és kizsákmányolt tömeg, amelynek az életviszonyai elkerülhetetlenül demokratikus és szocialista ideológiát szülnek. De *minden* nemzetben van burzsoá kultúra is (a legtöbben pedig még feketeszázas és klerikális kultúra is) — mégpedig nemcsak „elemek", hanem *uralkodó* kultúra formájában. Ezért az általában vett „nemzeti kultúra" a földbirtokosok, a papok, a burzsoázia kultúrája. Ezt az alapigazságot, amely minden marxista számára elemi igazság, a bundista homályban hagyta, „agyonbeszélt" bennünket szóáradatával, vagyis valójában az osztályok közti szakadék feltárása és megmagyarázása *helyett* az osztályok közti szakadék elpalástolását tálalta az olvasó elé. A bundista *valójában* mint burzsoá lépett fel, akinek életbevágó érdeke az, hogy elterjesszék az osztályok fölötti nemzeti kultúrába vetett hitet.

Amikor mi kiadjuk „a demokratizmus és a nemzetközi munkásmozgalom internacionális kultúrájának" jelszavát, *minden* nemzeti kultúrából annak *csak* demokratikus és szocialista elemeit vesszük át, *csakis* és *feltétlenül minden* nemzet burzsoá kultúrájának, burzsoá nacionalizmusának ellensúlyozására. Egyetlen demokrata és főként egyetlen marxista sem tagadja a nyelvek egyenjogúságát vagy annak szükségességét, hogy anyanyelven vitázzunk a „saját" burzsoáziánkkal, anyanyelven propagáljuk az antiklerikális vagy antiburzsoá eszméket „saját" parasztságunknak és kispolgárságunknak — erről beszélni sem kell, ezekkel a vitathatatlan igazságokkal a bundista eltakarja a vitás kérdéseket, vagyis azt, ami körül voltaképpen a kérdés forog.

Az a kérdés, hogy marxisták közvetlenül vagy közvetve kiadhatják-e a nemzeti kultúra jelszavát, vagy okvetlenül minden nyelven, „alkalmazkodva" minden helyi és nemzeti sajátossághoz, a munkások *internacionalizmusának* jelszavát kell hirdetniök a nemzeti kultúra jelszavával *szemben?*

A „nemzeti kultúra" jelszavának jelentőségét nem a szóbanforgó intellektuelnek az az ígérete vagy jószándéka határozza meg, hogy ezt a jelszót úgy „értelmezi", hogy „rajta keresztül lehet megvalósítani az internacionális kultúrát". Gyermeteg szubjektivizmus volna, ha így néznénk ezt a kérdést. A nemzeti kultúra jelszavának jelentőségét az adott ország és a világ minden országa osztályainak objektív viszonya határozza meg. A burzsoázia nemzeti kultúrája *tény* (és ismétlem, hogy a burzsoázia mindenütt egy követ fúj a földbirtokosokkal és a papokkal). A harcos, burzsoá nacionalizmus, amely eltompítja, elbolondítja a munkásokat, éket ver közéjük, hogy a burzsoázia járszalagjára kössék őket — ez korunk döntő ténye.

Aki a proletariátust akarja szolgálni, annak egyesítenie kell minden

nemzet munkásait, lankadatlanul harcolva mind a „*saját*", mind az idegen burzsoá nacionalizmus ellen. Aki a nemzeti kultúra jelszavát védelmezi — annak a nacionalista nyárspolgárok, nempedig a marxisták között a helye.

Vegyünk egy konkrét példát. Elfogadhatja a nagyorosz marxista a nagyorosz nemzeti kultúra jelszavát? Nem fogadhatja el. Aki elfogadja, annak a nacionalisták, nempedig a marxisták között a helye. A mi feladatunk az, hogy harcoljunk a nagyoroszok uralkodó, feketeszázas és burzsoá nemzeti kultúrája ellen, kizárólag internacionális szellemben és más országok munkásaival szoros szövetségben fejlesztve azokat a csírákat, amelyek megvannak a mi demokratikus mozgalmunk és munkásmozgalmunk történetében is. Harc saját nagyorosz földbirtokosaink és burzsoáink ellen, az ő „kultúrájuk" ellen, az internacionalizmus érdekében, harcolni, „alkalmazkodva" a Puriskevicsek és Sztruvék sajátosságaihoz — ez a te feladatod, nempedig az, hogy a nemzeti kultúra jelszavát hirdesd, vagy megtűrd . . .

. . . Burzsoá nacionalizmus és proletár internacionalizmus — ez két kibékíthetetlenül ellenséges jelszó, amelyek megfelelnek az egész tőkés világ két nagy osztálytáborának és *két* politikát (sőt, két világszemléletet) fejeznek ki a nemzeti kérdésben. A bundisták azzal, hogy a nemzeti kultúra jelszavát védelmezik, és az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómia" egész tervét és gyakorlati programját erre a jelszóra építik, a *valóságban* a burzsoá nacionalizmust viszik be a munkások soraiba.

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 8—9. és 10. old. (oroszul).

Lenin. „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdésről" 3. fejezet: „Az asszimilátorság nacionalista madárijesztője" (1913 október—december). Részlet.

. . . A fejlődő kapitalizmus a nemzeti kérdésben két történelmi tendenciát mutat. Az első: a nemzeti élet és a nemzeti mozgalmak ébredése, a harc minden nemzeti elnyomás ellen, nemzeti államok megteremtése. A második: a nemzetek közti mindennemű kapcsolatok kifejlődése és sűrűsödése, a nemzeti válaszfalak lerombolása, a tőke, általában a gazdasági élet, a politika, a tudomány stb. nemzetközi egységének megteremtése.

Mindkét tendencia a kapitalizmus egyetemes törvénye. Az első a kapitalista fejlődés kezdetén van túlsúlyban, a második az érett, a

szocialista társadalmi átalakulás felé haladó kapitalizmusra jellemző. Mindkét tendenciával számol a marxisták nemzeti programja, amely, először, védelmezi a nemzetek és a nyelvek egyenjogúságát, mindennemű *kiváltság* megengedhetetlenségét ebben a tekintetben (valamint a nemzetek önrendelkezési jogát, amiről alább még külön beszélünk), másodszor pedig az internacionalizmus elvét, azt az elvet, hogy engesztelhetetlenül harcolni kell a proletariátusnak burzsoá nacionalizmussal való megmételyezése ellen, még ha ez a nacionalizmus a legkifinomultabb is . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 11. old. (oroszul).

Lenin. „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdésről" (1913). Részlet.

. . . Két nemzet van minden jelenkori nemzetben — mondjuk mi minden nemzeti-szocialistának. Két nemzeti kultúra van minden nemzeti kultúrában. Van egy nagyorosz kultúra, amely a Puriskevicseké, Gucskovoké és Sztruvéké. De van egy olyan nagyorosz kultúra is, amelyet Csernisevszkij és Plehanov neve jellemez. *Ugyancsak két* kultúra van az ukránságban, valamint Németországban, Franciaországban, Angliában, a zsidóknál stb. Ha az ukrán munkások többsége a nagyorosz kultúra hatása alatt áll, határozottan tudjuk, hogy a nagyorosz papi és polgári kultúra eszméi mellett hatnak rá a nagyorosz demokrácia és szociáldemokrácia eszméi is. Az előbbi fajta „kultúra" ellen harcolva, az ukrán *marxista* mindig megkülönbözteti a másik kultúrát, és azt mondja munkatársainak: „az öntudatos nagyorosz munkásokkal, irodalmukkal, eszmekörükkel való kapcsolat minden lehetőségét igyekeznünk kell minden erőnkkel megragadni, kihasználni, megerősíteni, ezt követelik *mind* az ukrán, *mind* a nagyorosz munkásmozgalom alapvető érdekei."

Ha egy ukrán marxista *addig* hagyja magát csábítani a *teljesen jogos és természetes* gyűlölettől a nagyorosz elnyomók iránt, hogy a gyűlöletnek akár csak a szikráját is, akár csak az idegenkedést is átviszi a nagyorosz proletár-kultúrára és a nagyorosz munkások proletár-munkájára, akkor ez a marxista már ezzel a polgári nacionalizmus mocsarába csúszik bele. Ugyanígy a nagyorosz marxista is a nacionalizmus mocsarába csúszik, nemcsak a polgári, hanem a feketeszázas nacionalizmus mocsarába, ha csak egy percre is megfeledkezik az ukránok teljes egyenjogúságának követeléséről, vagy önálló állam alkotására való *jogukról*.

A nagyorosz és ukrán munkásoknak, amíg együtt és egy államban élnek, a legszorosabb szervezeti egységben és egyetértésben kell őrizniük a proletármozgalom közös vagy internacionális kultúráját, abszolút türelemmel kell lenniük a propaganda nyelvének kérdésével és tisztán helyi vagy tisztára nemzetiségi *részletkérdéseivel* szemben. Ez feltétlen követelménye a marxizmusnak. Egyik nemzethez tartozó munkásoknak a másiktól való különválasztását hirdetni, a marxista „asszimilánsságot" támadni olyan kérdésekben, amelyek a proletariátust érintik, szembeállítani egyik nemzeti kultúrát a maga egészében egy másik egész kultúrával stb. — ez *polgári* nacionalizmus, ami ellen kíméletlenül harcolni kell.

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 16—17. old. (oroszul).

Lenin. „A nemzeti egyenjogúság" (1914 április 16). Részlet.

. . . A nemzetiségek elnyomásának politikája a nemzetek *megosztásának* politikája. Ez egyszersmind a nemzeti öntudat módszeres *lezüllesztésének* politikája. A feketeszázak minden számítása a különféle nemzetek érdekeinek szembeállításán, a műveletlen és elgyötört tömegek tudatának megmételyezésén épül. Nézzék meg bármelyik feketeszázas lapot és azt látják, hogy az „idegenek" üldözése, az orosz paraszt, orosz kispolgár, orosz kisiparos és a zsidó, a finn, a lengyel, a grúz, az ukrán paraszt, kispolgár, kisiparos közötti kölcsönös bizalmatlanság szítása — ez az egész feketeszázas banda mindennapi kenyere.

A munkásosztálynak azonban *nem megosztásra, hanem egyesítésre* van szüksége. A munkásosztálynak nincsen ádázabb ellensége azoknál a vad előítéleteknél és hiedelmeknél, amelyeket ellenségei a műveletlen tömegek körében elhintenek. Az „idegenek" elnyomása — kétélű fegyver. Egyik élével az „idegeneket" éri, másik élével az orosz népet.

A munkásosztálynak ezért a leghatározottabban szembe kell szállnia minden nemzeti elnyomással . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 215—216. old. (oroszul).

Lenin. „A nemzetek önrendelkezési jogáról". 8. fejezet: „Az utópista Marx Károly és a praktikus Rosa Luxemburg"(1914 február—május).

Rosa Luxemburg, miután „utópiának" nyilvánítja Lengyelország függetlenségét és szinte émelyítően gyakran ismétli ezt, gúnyosan felkiált: miért ne követelnők Írország függetlenségét?

A „praktikus" Rosa Luxemburg előtt nyilván ismeretlen Marx álláspontja Írország függetlenségének kérdésében. Itt érdemes megállni azért, hogy bemutassuk a nemzeti függetlenség *konkrét* követelésének elemzését igazán marxista, nempedig opportunista szempontból.

Marxnak megvolt az a szokása, hogy szocialista ismerőseinek — miként mondani szokta — „elevenére tapintott", hogy így kipróbálja öntudatosságukat és meggyőződésüket. Marx, miután Lopatyinnal megismerkedett, 1870 július 5-én Engelshez írt levelében szerfelett hízelgő véleményt mond a fiatal orosz szocialistáról, de ugyanakkor hozzáteszi:

... „Gyenge pontja: *Lengyelország*. E pontban Lopatyin tökéletesen úgy beszél, mint egy angol — mondjuk egy régivágású angol chartista — Írországról."

Az elnyomó nemzethez tartozó szocialistát Marx megkérdezi, hogy mi az álláspontja az elnyomott nemzettel kapcsolatban és rögtön felfedi az uralkodó nemzetbeli (angol és orosz) szocialisták *közös* fogyatékosságát: nem értik az elnyomott nemzetek iránti szocialista kötelességeiket és a „nagyhatalmi" burzsoáziától átvett előítéleteken kérődznek.

Mielőtt áttérnénk Marxnak Írországra vonatkozó pozitív nyilatkozataira, meg kell jegyeznünk, hogy a nemzeti kérdéssel kapcsolatban Marx és Engels szigorúan kritikus álláspontot foglaltak el és számbavették annak feltételes történelmi jelentőségét. Így Engels 1851 május 23-án azt írta Marxnak, hogy a történelem tanulmányozása során pesszimista következtetésekre jutott Lengyelországot illetően, hogy Lengyelország jelentősége ideiglenes, csak az oroszországi agrárforradalomig tart. A lengyelek szerepe a történelemben: — „merész ostobaságok". „Egyetlen olyan mozzanatra sem akadunk, amelyben Lengyelország, akár csak Oroszországgal szemben is, sikerrel képviselte a haladást, vagy valami olyat csinált, aminek történelmi jelentősége van." Oroszországban a civilizációnak, a műveltségnek, az iparnak, a burzsoáziának több eleme van meg, mint a „lovagi módra naplopó nemesi Lengyelországban". „Mit jelent Varsó és Krakkó Pétervárhoz, Moszkvához, Ogyesszához stb. stb. képest." Engels nem hisz a lengyel slahták felkelésének sikerében,

De mindezek a gondolatok, amelyekben annyi a zseniális éleslátás, egyáltalán nem gátolták Engelst és Marxot abban, hogy 12 év mulva, mikor Oroszország még mindig aludt, Lengyelország viszont forrongott, a legmélyebb és legforróbb rokonszenvvel ne viseltessenek a lengyel mozgalom iránt.

1864-ben, a Nemzetközi Munkásszövetség Üzenetének megírásakor, Marx (1864 november 4-én) azt írja Engelsnek, hogy küzdeni kell Mazzini nacionalizmusa ellen. „Ahol az Üzenetben a nemzetközi politikáról van szó, országokról beszélek, nempedig nemzetekről és Oroszországot vádolom, nem a kis államokat"* — írja Marx. Marx számára nem kétséges, hogy a „munkáskérdéshez" viszonyítva, a nemzeti kérdés alárendelt jelentőségű. Ám a nemzeti mozgalmak semmibevételétől Marx elmélete oly távol van, mint ég a földtől.

Elérkezett az 1866-os esztendő. Marx a párizsi „Proudhon-klikkről" ír Engelsnek, amely „badarságnak jelenti ki a nemzetiségeket, és támadja Bismarckot, Garibaldit stb. Ez az agitáció, mint a sovinizmus elleni polémia, hasznos és megmagyarázható. De amikor ezek a Proudhon-hívők (itteni igen jó barátaim, Lafargue és Longuet szintén közéjük tartoznak) azt gondolják, hogy egész Európa csendesen üljön a fenekén és ül majd addig, amíg az urak Franciaországban meg nem szüntetik a «nyomort és a tudatlanságot» . . . akkor nevetségesek" (1866 június 7-i levél)**.

„Tegnap — írja Marx 1866 június 20-án — az Internacionále tanácsában vita volt a mostani háborúról . . . A vita, mint előre látható volt, általában a «nemzetiségi kérdés» és a vele kapcsolatban elfoglalandó álláspontunk körül forgott . . . Egyébként az «ifjú Franciaország» képviselői *(nem-munkások)* azzal álltak elő, hogy minden nemzetiség és maguk a nemzetek is — (elavult előítéletek). Proudhonizált stirneriánizmus . . . Az egész világnak várnia kell, míg a franciák megérnek arra, hogy szociális forradalmat csináljanak . . . Az angolok nagyon nevettek, amikor beszédemet azzal kezdtem, hogy Lafargue barátunk és a többiek, akik a nemzetiségeket eltörölték, «*franciául*», vagyis olyan nyelven fordulnak hozzánk, amelyet a hallgatóság kilenctizedrésze nem ért meg. Továbbá célzást tettem arra, hogy Lafargue, anélkül hogy ennek tudatában volna, a nemzetiségek tagadásán, úgylátszik, azt érti, hogy a francia mintanemzet majd elnyeli őket"***.

Marxnak mindezekből a bíráló megjegyzéseiből világos a következtetés: a munkásosztály legkevésbbé csinálhat magának fétist a nemzeti

---

* *Marx—Engels.* Válogatott levelek. 171. old. — *Szerk.*
** *Marx—Engels.* Válogatott levelek. 205. old. — *Szerk.*
*** Lásd ebben a kötetben 29—30. old. — *Szerk.*

kérdésből, mert a kapitalizmus fejlődése nem okvetlenül az *összes* nemzeteket kelti önálló életre. De ha nemzeti tömegmozgalmak már létrejöttek, akkor elhessegetni magunktól őket, megtagadni a támogatást attól, ami bennük progresszív, annyit jelent, hogy valójában behódoltunk a *nacionalista* előítéleteknek, nevezetesen: „saját" nemzetünket ismerjük el „mintanemzetnek" (vagy, tesszük hozzá mi, olyan nemzetnek, amelynek kizárólagos előjoga van arra, hogy államot építsen)*.

De térjünk vissza Írország kérdésére.

Marx álláspontja e kérdésben a legvilágosabban a következő levélrészletekben jut kifejezésre:

„Mindenképpen azon voltam, hogy provokáljam az angol munkásoknak ezt a tüntetését a fenianizmus[34] mellett... Azelőtt lehetetlennek tartottam Írország különválását Angliától. Most kikerülhetetlennek tartom, még ha az elszakadás után föderációra kerülne is a sor."

Így írt Marx 1867 november 2-i levelében Engelsnek.

Ugyanazon év november 30-án írt levelében hozzáteszi:

... „Mit tanácsoljunk mi az *angol* munkásoknak? Véleményem szerint programjukba kell foglalniok az Unió Repealjét" (az Írország és Anglia közti szövetség felbontását vagyis Írország különválását Angliától) — „(szóval az *1783-as tréfát*, csakhogy demokratizálva és a viszonyokhoz alkalmazva). Ez az írek felszabadításának egyetlen *legális* és épp ezért egyetlen lehetséges formája, amit egy *angol* párt programjába fel lehet venni. A tapasztalatnak kell később megmutatnia, hogy a puszta perszonális unió a két ország között tovább fennállhat-e...

... Amire az íreknek szüksége van, az:

1. Önkormányzat és Angliától való függetlenség.
2. Agrárforradalom..."**

Minthogy Marx igen nagy fontosságot tulajdonított az ír kérdésnek, másfélórás előadásokat tartott e tárgyról a német munkásegyesületben (1867 december 17-i levél).

Engels megemlíti 1868 november 20-i levelében „az írek iránti gyűlöletet az angol munkások között", majdnem egy év mulva pedig (1869 október 24-én), visszatérve erre a tárgyra, így ír:

„Írországtól Oroszországig il n'y a qu'un pas (csak egy lépésnyi a távolság)... Az ír történelem példáján látható, mekkora szerencsétlenség egy

---

* V. ö. ezzel még Marxnak 1867 június 3-án Engelshez írt levelét: „... Igazi örömmel értesültem a «Times» párizsi tudósításából a párizsiak lengyelbarát felkiáltásairól Sándor cár ellen... Proudhon úr és kisded doktrinér klikkje — nem a francia nép."

** *Marx—Engels.* Válogatott levelek. 227—228. old. — *Szerk.*

népre, ha más népet leigázott. Az összes angol disznóságok az ír Pale-ből* származnak. A Cromwell-korszakot még bifláznom kell, de mindenesetre kétségtelennek tűnik fel előttem, hogy Angliában is más fordulatot vettek volna a dolgok, ha nem lett volna szükséges Írországban a katonai uralom és egy új arisztokrácia megteremtése."

Mellékesen megemlítjük Marxnak 1869 augusztus 18-án Engelshez írt levelét:

„Posenben . . . a lengyel munkások (ácsok stb.) győzelmesen befejeztek egy sztrájkot berlini szaktársaik segítségével. Ez a harc «Tőke úr» ellen — még a sztrájk alsóbbrendű formájában is — különbül végez a nemzeti előítéletekkel, mint a burzsoá urak békeszavalatai."

Marx politikája, melyet az ír kérdésben az Internacionáléban folytatott, kitűnik a következőkből:

1869 november 18-án Marx azt írja Engelsnek, hogy ötnegyedórás beszédet mondott az Internacionále Tanácsában a brit kormánynak az ír amnesztia kérdésében tanusított magatartásáról és a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

„A Főtanács határozatba foglalja,

hogy Gladstone úr a börtönbe vetett ír hazafiak kiszabadítására irányuló ír követelésekre adott válaszában . . . szándékosan sértegeti az ír nemzetet;

hogy a politikai amnesztiát oly feltételekhez köti, amelyek egyaránt lealázók mind a rossz kormányzat áldozataira, mind arra a népre, amelyhez tartoznak;

hogy ő, aki hivatalos állása arculcsapásával nyilvánosan és lelkesen helyeselt az amerikai rabszolgatartók lázadásának, most az ír népnek a passzív engedelmesség tanát szándékozik hirdetni;

hogy az ír amnesztia kérdésében tanusított egész magatartása igazi és valódi terméke annak a *«hódító politikának»*, amelynek lángoló megbélyegzésével távolította el Gladstone úr konzervatív riválisait a kormányból;

hogy a *Nemzetközi Munkásszövetség Főtanácsa* elragadtatását fejezi ki afelett, hogy mily bátran, szilárdan és fennkölt szellemben folytatja az ír nép az amnesztiáért indított mozgalmát;

hogy ezek a határozatok közlendők a *Nemzetközi Munkásszövetség* összes szekcióival és az összes vele kapcsolatban álló európai és amerikai munkásszervezetekkel."

1869 december 10-én azt írja Marx, hogy az Internacionále Tanácsában az ír kérdésben teendő jelentése a következő módon épül fel:

„. . . hogy teljesen függetlenül az «internacionalista» és «humánus» frázisoktól, melyek az *«Irországgal szemben való igazságosságot»* emlegetik, ami az Internacionále Tanácsában magától értetődik, *az angol munkásosztály-*

* Írországnak az a része, melyet az angolok először igáztak le. — *Szerk.*

nak közvetlen és feltétlen érdeke, hogy Írországgal való mostani kapcsolatától megszabaduljon. És ez legmélyebb meggyőződésem, mégpedig olyan okokból, amiket részben magukkal az angol munkásokkal *nem* közölhetek. Sokáig azt gondoltam, hogy az írországi rendszert meg lehet dönteni az angol munkásosztály növekvő befolyásával. Mindig ezt a nézetet képviseltem a «*New York Tribune*»-ban" (amerikai ujság, amelynek Marx évek hosszú során munkatársa volt). „A kérdésnek mélyebb tanulmányozása most az ellenkezőjéről győzött meg. Az angol munkásosztály *soha semmit sem fog elérni*, amíg meg nem szabadult Írországtól . . . Az angol reakció Angliában Írország leigázásában gyökerezik." (Marx aláhúzása.)

Most már teljesen világosan áll az olvasó előtt Marx politikája az ír kérdésben.

Az „utópista" Marx annyira „nem praktikus", hogy Írország különválása mellett foglal állást, ami még fél évszázad multán sem valósult meg. Mi idézte elő Marxnak ezt a politikáját és nem volt-e hibás ez a politika?

Kezdetben Marx azt gondolta, hogy nem az elnyomott nemzet nemzeti mozgalma, hanem az elnyomó nemzet munkásmozgalma fogja felszabadítani Írországot. Marx a nemzeti mozgalmakból nem csinál semilyen abszolútumot, mert tudja, hogy valamennyi nemzetiség teljes felszabadulását csakis a munkásosztály győzelme hozhatja meg. Előre kiszámítani az elnyomott nemzetek burzsoá felszabadító mozgalmai és az elnyomó nemzet soraiban folyó proletár felszabadító mozgalom között lehetséges mindenféle kölcsönös viszonyt (éppen ez az a probléma, amely annyira megnehezíti a nemzeti kérdést a mai Oroszországban) — teljesen lehetetlen.

Ámde a körülmények úgy alakultak, hogy az angol munkásosztály elég hosszú időre a liberálisok befolyása alá került, azok uszályhordozójává lett és a liberális munkáspolitika következtében elvesztette önállóságát. A polgári felszabadító mozgalom Írországban erősödött és forradalmi formákat öltött. Marx felülvizsgálja és helyesbíti nézetét. „Szerencsétlenség egy népre, ha leigázott más népet." Nem szabadulhat fel az angol munkásosztály, amíg Írország fel nem szabadul az angol elnyomatás alól. Angliában a reakciót Írország elnyomatása erősíti és táplálja (mint ahogy a reakciót Oroszországban számos nemzet leigázása táplálja!).

És Marx, amikor az Internacionáléban határozatot fogadtat el az „ír nemzet", az „ír nép" iránti rokonszenvről (az okos L. Vl. valószínűleg elbánt volna szegény Marx-szal az osztályharcról való megfeledkezés miatt!), Írországnak Angliától való *különválását* hirdeti, „ha a különválás után föderációra kerülne is a sor".

Melyek Marx e következtetésének elméleti előfeltételei? Angliában általában régen befejeződött a polgári forradalom. De Írországban még

nem fejeződött be; csak most, félszázad multán, fejezik azt be az angol liberálisok reformjai. Ha a kapitalizmust olyan gyorsan döntötték volna meg Angliában, amint Marx azt eleinte várta, akkor Írországban nem lehetett volna helye burzsoá-demokratikus, általános nemzeti mozgalomnak. De ha e mozgalom már létrejött, Marx azt tanácsolja az angol munkásoknak, hogy támogassák, adjanak neki forradalmi lökést, vigyék végig *saját* szabadságuk érdekében.

Írország gazdasági kapcsolatai Angliával a mult század hatvanas éveiben természetesen még szorosabbak voltak, mint Oroszország kapcsolatai Lengyelországgal, Ukrajnával stb. Írország különválásának „inpraktikus volta" és „megvalósíthatatlansága" (már csak a földrajzi viszonyok és Anglia mérhetetlen gyarmati hatalma miatt is) szembeötlő volt. Marx, noha elvi ellensége a föderalizmusnak, az adott esetben megengedhetőnek tartja a föderációt is,* *csak hogy* Írország felszabadulása ne reformista, hanem forradalmi úton, az ír népnek Anglia munkásosztálya által támogatott tömegmozgalma segítségével menjen végbe. Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy a történelmi feladatnak csakis ilyen megoldása kedvezett volna legjobban a proletariátus érdekeinek és a társadalmi fejlődés gyorsaságának.

Másképpen történt. Az ír nép is, az angol proletariátus is gyengének bizonyult. Csak most, az angol liberálisok és az ír burzsoázia közötti szánalmas alkudozásokkal *oldódik meg* (Ulster példája mutatja, milyen nehézkesen) az ír kérdés földreform útján (megváltással) és autonómiával (amit egyelőre még nem léptettek életbe). De hát az következik-e ebből, hogy Marx és Engels „utópisták" voltak, hogy „megvalósíthatatlan" nemzeti követeléseket támasztottak, hogy a kispolgári ír nacionalisták (a „féniek" mozgalmának kispolgári jellege kétségtelen) stb. befolyása alá kerültek?

Nem. Marx és Engels az ír kérdésben is következetesen proletár politikát folytattak, amely a tömegeket valóban a demokrácia és szocializ-

* Mellesleg mondva, nem nehéz meglátni, miért nem szabad a nemzetek „önrendelkezésén" szociáldemokrata szempontból *sem* föderációt, *sem* autonómiát érteni (bár, elvont értelemben szólva, egyik is, másik is belefér az „önrendelkezés" fogalmába). A föderációra való jog általában értelmetlenség, mert a föderáció kétoldali szerződés. A marxisták semmiképpen sem vehetik fel programjukba a föderalizmus védelmét általában, erről még csak beszélni is felesleges. Ami pedig az autonómiát illeti, a marxisták nem az autonómiára való „jogot", hanem *magát* az autonómiát, mint a tarka nemzeti összetételű, földrajzi stb. tekintetben élesen eltérő viszonyokkal rendelkező demokratikus állam általános, egyetemes elvét védik. Éppen ezért a nemzetek „autonómiára való jogának" elismerése éppoly értelmetlen volna, mint a nemzetek „föderációra való jogának" elismerése.

mus szellemében nevelte. Csak ez a politika lett volna képes arra, hogy mind Írországot, mind Angliát megkímélje attól, hogy a szükségessé vált átalakulásokat fél évszázadig halogassák és hogy a liberálisok a reakció érdekében eltorzítsák őket.

Marx és Engels politikája az ír kérdésben nagyszerű példát adott arra — amely mind a mai napig megőrizte óriási *gyakorlati* jelentőségét —, hogy milyen magatartást kell tanusítania az elnyomó nemzetek proletariátusának a nemzeti mozgalmak iránt; — figyelmeztetésül szolgált azzal a „szolgálati sietséggel" szemben, amellyel valamennyi ország, szín és nyelv nyárspolgárai sietnek „utópikusnak" minősíteni az állami határok megváltoztatását, amelyeket az egyik nemzet földesurainak és burzsoáziájának erőszaka és kiváltságai teremtettek meg.

Ha az ír és az angol proletariátus nem fogadta volna el Marx politikáját, nem tűzte volna ki jelszavul Írország különválását, ez részéről a legrosszabb opportunizmus, demokrata és szocialista feladatairól való megfeledkezés, az *angol* reakciónak és a burzsoáziának tett engedmény lett volna.

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 405—412. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 1. köt. 853—860. old.

Lenin. „A nemzetek önrendelkezési jogáról" (1914 február — május). Részlet.

. . . A dolgok ilyen állása Oroszország proletariátusa elé kettős, vagy helyesebben kétoldalú feladatot állít: harc mindenféle nacionalizmus ellen és elsősorban a nagyorosz nacionalizmus ellen; nemcsak valamennyi nemzet teljes egyenjogúságának elismerése általában, hanem az állami szervezet felépítése tekintetében való egyenjogúság, vagyis a nemzetek önrendelkezési, különválási jogának elismerése; ezzel együtt azonban és éppen az összes nemzetek mindenféle nacionalizmusa elleni sikeres harc érdekében síkra kell szállni a proletár harcnak és a proletár szervezeteknek az egységéért, azoknak nemzetközi közösségbe való legszorosabb egybeolvadásáért, a nemzeti elkülönülésre irányuló burzsoá törekvések ellenére.

A nemzetek teljes egyenjogúsága; a nemzetek önrendelkezési joga; minden nemzet munkásainak egybeolvadása — erre a nemzetiségi programra tanítja a munkásokat a marxizmus, tanítja az egész világ tapasztalata és Oroszország tapasztalata . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 20. köt. 423. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 1. köt. 872. old.

1914 július—1917 február

Sztálin. „A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". VI. fejezet. „A bolsevikok pártja az imperialista háború időszakában . . ." Az 1. és 2. pont teljes szövege, a 3. pontból részlet (1938 november).

1. *Az imperialista háború keletkezése és okai*

1914 július 14-én (27-én) a cári kormány elrendelte az általános mozgósítást. Július 19-én (augusztus 1-én) Németország háborút üzent Oroszországnak.

Oroszország belépett a háborúba.

Lenin, a bolsevikok már jóval a háború kitörése előtt látták, hogy a háború elkerülhetetlen. Lenin a szocialisták nemzetközi kongresszusain előterjesztette javaslatait, amelyek arra irányultak, hogy meghatározzák a szocialisták magatartásának forradalmi vonalát arra az esetre, ha a háború kitörne.

Lenin rámutatott arra, hogy a háborúk a kapitalizmus elkerülhetetlen velejárói. Idegen földek elrablása, gyarmatok hódítása és kifosztása, új piacok szerzése nem egyszer szolgáltatott okot a kapitalista államok hódító háborúira. A háború a kapitalista országok számára ugyanolyan természetes és törvényszerű állapot, mint a munkásosztály kizsákmányolása.

A háborúk különösen elkerülhetetlenekké váltak, amikor a XIX. század végén és a XX. század elején a kapitalizmus végleg elérte fejlődésének legfelsőbb és utolsó fokát, amikor átnőtt imperializmusba. Az imperializmus korszakában a kapitalista államok életében döntő szerepre tettek szert a tőkések hatalmas egyesülései (monopóliumai) és a bankok. A kapitalista államokban a finánctőke lett az úr. A finánctőke új piacokat, új gyarmati hódításokat, új tőkekiviteli területeket, új nyersanyagforrásokat követelt.

De a kapitalista országok már a XIX. század végére a földgömb egész területét felosztották egymás között. Ámde az imperializmus korszakában a kapitalizmus fejlődése rendkívül egyenlőtlen és ugrásszerű: egyes országok, amelyek azelőtt az első helyen álltak, aránylag lassan fejlesztik iparukat, más, azelőtt elmaradott országok, ugrásszerűen utólérik és túlszárnyalják őket. Az imperialista államok gazdasági és

katonai erőviszonyai megváltoztak. Kezdődött a törekvés a világ újrafelosztására. A világ újrafelosztásáért folyó harc elkerülhetetlenné tette az imperialista háborút. Az 1914-es háború a világ és a befolyási területek újrafelosztásáért folyt. Régóta előkészítette valamennyi imperialista állam. A háború okozói — valamennyi ország imperialistái.

Különösen előkészítette ezt a háborút egyfelől Németország és Ausztria, másfelől Franciaország, Anglia és a tőlük függő Oroszország. 1907-ben létrejött a hármas egyezmény, Anglia, Franciaország és Oroszország szövetsége, az úgynevezett Antant. A másik imperialista szövetséget Németország, Ausztria-Magyarország és Olaszország alkották. De Olaszország az 1914-es háború elején kilépett ebből a szövetségből és később az Antanthoz csatlakozott. Németországot és Ausztria-Magyarországot Bulgária és Törökország támogatta.

Németországnak, amikor az imperialista háborúra készült, az volt a célja, hogy Angliától és Franciaországtól elvegye a gyarmatokat, Oroszországtól pedig Ukrajnát, Lengyelországot és a Baltikumot. Németország a Bagdadi Vasút megépítésével Anglia közelkeleti uralmát fenyegette. Anglia félt Németország fokozódó tengeri fegyverkezésétől.

A cári Oroszország Törökország felosztására törekedett, s a Feketetengerből a Földközi-tengerbe vezető szorosok (a Dardanellák) meghódításáról, Konstantinápoly elfoglalásáról ábrándozott. Az Ausztria-Magyarországhoz tartozó Galícia meghódítása szintén beletartozott a cári kormány terveibe.

Anglia a háború révén veszedelmes versenytársának, Németországnak szétzúzására törekedett, mert a német áruk a háború előtt mindinkább kiszorították a világpiacról az angol árukat. Ezenkívül Angliának még az volt a szándéka, hogy Törökországtól elragadja Mezopotámiát és Palesztinát s hogy Egyiptomban szilárdan megvesse a lábát.

A francia tőkések el akarták hódítani Németországtól a szénben és vasban gazdag Saar-medencét és Elzász-Lotaringiát, amelyet Németország az 1870—1871-es háborúban vett el Franciaországtól.

Ilyenformán az imperialista háborút a kapitalista államok két csoportja között fennálló hatalmas ellentétek idézték elő.

Ez a világ újrafelosztásáért folyó rablóháború valamennyi imperialista ország érdekeit érintette s ezért később Japán, az Amerikai Egyesült Államok és más országok is belesodródtak.

A háború világháborúvá lett.

A burzsoázia a legnagyobb titokban tartotta a nép előtt az imperialista háború előkészületeit. S amikor kitört a háború, mindegyik imperialista kormány azt igyekezett bizonyítani, hogy nem ő támadta meg szomszédait, hanem azok támadták meg őt. A burzsoázia becsapta a népet, eltitkolta a háború igazi céljait, imperialista, hódító jellegét.

Mindegyik imperialista kormány azt hangoztatta, hogy a háborút a haza védelmének érdekében folytatja.

A burzsoáziának a nép becsapásában a II. Internacionále opportunistái segítettek. A II. Internacionále szociáldemokratái aljasul elárulták a szocializmus ügyét, a proletariátus nemzetközi szolidaritásának ügyét. Nemcsak nem léptek fel a háború ellen, hanem ellenkezőleg, segítségére voltak a burzsoáziának abban, hogy a haza védelmének zászlaja alatt egymásra uszítsa a hadviselő országok munkásait és parasztjait.

Nem véletlen, hogy Oroszország az Antant — Franciaország és Anglia — oldalán lépett az imperialista háborúba. Tudnunk kell, hogy 1914 előtt Oroszország legfontosabb iparágai a külföldi, elsősorban a francia, angol és belga tőke kezében, azaz az antantországok tőkéseinek kezében voltak. Oroszország legfontosabb kohóműveit francia tőkések tartották kezükben. A kohászat csaknem háromnegyede (72%) a külföldi tőkétől függött. A kőszénbányászatban — a Donyec-medencében — ugyanez volt a helyzet. A kőolajkitermelésnek körülbelül fele az angol-francia tőke kezében volt. Az orosz ipar profitjának jelentékeny része külföldi, túlnyomórészt angol és francia bankokba vándorolt. Mindezek a körülmények, továbbá a cár által Franciaországban és Angliában felvett milliárdos kölcsönök a cárizmust az angol-francia imperializmushoz láncolták, Oroszországot ezeknek az államoknak adófizetőjévé, félgyarmatává tették.

Mikor az orosz burzsoázia megkezdte a háborút, arra számított, hogy megjavítja helyzetét: új piacokat hódít, megszedi magát a hadirendeléseken és szállításokon, és egyúttal, a hadiállapotot kihasználva, elnyomja a forradalmi mozgalmat.

A cári Oroszország készületlenül ment a háborúba. Oroszország ipara messze elmaradt más kapitalista országok ipara mögött. Gyárainak túlnyomó része régi volt, elkopott felszereléssel dolgozott. A mezőgazdaság, félfeudális birtokviszonyaival és elszegényedett, tönkrement parasztjtömegeivel, nem szolgálhatott egy hosszadalmas háború viselésének szilárd gazdasági alapjául.

A cár főképpen a feudális földesurakra támaszkodott. Az országban és az Állami Dumában a feketeszázas nagybirtokosok sáfárkodtak, blokkban a nagytőkésekkel. Ezek teljes egészében támogatták a cári kormány bel- és külpolitikáját. Az orosz imperialista burzsoázia a cári önkényuralomban bizakodott — benne látta azt a vasöklöt, amely egyrészt új piacok és új területek meghódítását biztosíthatja számára, másrészt el tudja nyomni a munkások és parasztok forradalmi mozgalmát.

A liberális burzsoázia pártja — a kadetpárt — ellenzéknek tüntette fel magát, de a cári kormány külpolitikáját fenntartás nélkül támogatta.

Az eszerek és a mensevikek kispolgári pártjai, a szocializmus

zászlajának leple alatt, a háború első napjától kezdve segítették a burzsoáziát abban, hogy a népet becsaphassa, hogy a háború imperialista, rabló jellegét eltitkolhassa. A burzsoá „honvédelmet" hirdették, azt prédikálták, hogy meg kell védeni a burzsoá „hazát" a „porosz barbárok" ellen, támogatták az „osztálybéke" politikáját s ilymódon éppúgy segítségére voltak az orosz cári kormánynak a háború folytatásában, mint ahogyan a német szociáldemokraták segítettek a német császár kormányának abban, hogy háborút viseljen az „orosz barbárok" ellen.

Csak a bolsevikok pártja maradt hű a forradalmi internacionalizmus fennkölt lobogójához, csak a bolsevikok pártja tartott ki szilárdan a cári önkényuralom, a földbirtokosok és tőkések ellen, az imperialista háború elleni elszánt harc marxista álláspontján. A bolsevik pártnak a háború első napjaitól kezdve az volt az álláspontja, hogy a háborút nem azért indították, hogy a hazát védjék, hanem azért, hogy a földesurak és tőkések érdekében idegen területeket hódítsanak, idegen népeket kiraboljanak — a munkásoknak tehát elszánt háborút kell viselniök ez ellen a háború ellen.

A munkásosztály a bolsevikok pártját támogatta.

Igaz, a burzsoá-hazafias mámor, amely a háború elején az értelmiséget és a parasztság kulák rétegeit elfogta, a munkások egy részére is átragadt. De ezek többnyire az „Orosz Nép Szövetsége" nevű huligán banda tagjai, vagy eszer és mensevik érzületű csoportokhoz tartozó munkások voltak. Természetes, hogy ezek nem tükrözték és nem is tükrözhették vissza a munkásosztály hangulatát. Ezek az elemek vettek részt a burzsoázia soviniszta tüntetésein, amelyeket a cári kormány a háború első napjaiban szervezett.

2. *A II. Internacionále pártjainak átállása imperialista kormányaik oldalára. A II. Internacionále szétesése különálló szociálsoviniszta pártokra*

Lenin többször felhívta a figyelmet a II. Internacionále opportunizmusára, vezéreinek ingatagságára. Szüntelenül hangoztatta, hogy a II. Internacionále vezérei csak szavakban háborúellenesek, hogy a háború kitörése esetén megváltoztathatják álláspontjukat, átpártolhatnak az imperialista burzsoáziához, háborúspártiakká lehetnek. Lenin előrelátását már a háború legelső napjai igazolták.

1910-ben a II. Internacionále kopenhágai kongresszusa határozatilag kötelezte a szocialistákat arra, hogy a parlamentekben a hadihitelek ellen szavazzanak. A balkánháború idején, 1912-ben, a II. Internacionále bázeli nemzetközi kongresszusa kijelentette, hogy a világ munkásai gaztettnek tartanák, ha a tőkések profitjának növelése érdekében egymásra lőnének. Ezt mondták a határozatok szavai.

Mikor azonban az imperialista háború villáma lecsapott és végre kellett hajtani ezeket a határozatokat, a II. Internacionále vezérei árulóknak, a proletariátus árulóinak, a burzsoázia lakájainak bizonyultak — háborúspártiakká váltak.

1914 augusztus 4-én a németországi szociáldemokrácia a parlamentben megszavazta a hadihiteleket, az imperialista háborút támogatva. Ugyanezt tette Franciaország, Anglia, Belgium és más országok szocialistáinak túlnyomó többsége.

A II. Internacionále megszűnt. A valóságban különálló, egymás ellen harcoló szociálsoviniszta pártokra hullt szét.

A szocialista pártok vezérei elárulták a proletariátust s a szociálsovinizmus álláspontjára, az imperialista burzsoázia védelmének álláspontjára helyezkedtek. Segítettek az imperialista kormányoknak, hogy a munkásosztályt elbolondítsák és a nacionalizmus mérgét oltsák belé. Ezek a szociálárulók a haza védelmének zászlaja alatt a német munkásokat a francia, az angol és francia munkásokat pedig a német munkások ellen uszították. A II. Internacionálénak csak jelentéktelen kisebbsége tartott ki az internacionalizmus álláspontján, csak ez a kisebbség úszott az ár ellen, igaz, nem teljes biztonsággal és nem egészen határozottan, de mégis az ár ellen úszott.

Csak a bolsevikok pártja volt az, amely minden habozás nélkül, azonnal magasra emelte az imperialista háború elleni elszánt harc zászlaját. Lenin 1914 őszén a háborúról írt téziseiben rámutatott arra, hogy a II. Internacionále csődje nem véletlenség. A II. Internacionálét az opportunisták tették tönkre, akiktől a forradalmi proletariátust annak legjobb képviselői már régen óva intették.

A II. Internacionále pártjait már a háború előtt is megfertőzte az opportunizmus. Az opportunisták nyiltan hirdették, hogy nincs szükség a forradalmi harcra, hirdették azt az elméletet, hogy „a kapitalizmus békésen belenő a szocializmusba". A II. Internacionále nem akart harcolni az opportunizmus ellen, békét akart vele és engedte megerősödni. A II. Internacionále, békülékeny politikát folytatva az opportunizmus irányában, maga is opportunistává vált.

Az imperialista burzsoázia a gyarmatokból kipréselt, az elmaradott országok kizsákmányolásával szerzett profitból magasabb munkabérrel és egyéb kedvezményekkel rendszeresen megvásárolta a szakmunkások felső rétegét, az úgynevezett munkásarisztokráciát. A munkásoknak ebből a rétegéből számos szakszervezeti és szövetkezeti vezető, városi és parlamenti képviselő, ujságíró és szociáldemokrata funkcionárius került ki. Ezek az emberek a háború pillanatában veszélyeztetve látták pozícióikat s a forradalom ellenségeivé, saját burzsoáziájuk, saját imperialista kormányuk legbuzgóbb védelmezőivé lettek.

Az opportunisták szociálsovinisztákká váltak.

A szociálsoviniszták, ideértve az orosz mensevikeket és eszereket is, a munkások és a burzsoázia közötti *osztálybékét* hirdették az országon belül és a más népek elleni háborút az ország határain kívül. Becsapták a népet az igazi háborús bűnösöket illetőleg, kijelentvén, hogy saját országuk burzsoáziája nem bűnös a háborúban. Sok szociálsovinisztából miniszter lett országának imperialista kormányában.

A proletárügyre nézve nem kevésbbé veszélyesek voltak az álcázott szociálsoviniszták, az úgynevezett centristák. A centristák — Kautsky, Trockij, Martov stb. — mentegették és védelmezték a nyilt szociálsovinisztákat, tehát a szociálsovinisztákkal együtt elárulták a proletariátust, árulásukat azonban a háború elleni harcról szóló „baloldali" frázisokkal takargatták, melyeket a munkásosztály becsapására szántak. A valóságban a centristák támogatták a háborút, mert azt javasolták, hogy a szocialista képviselők ne szavazzanak a háborús hitelek ellen, hanem csak tartózkodjanak a szavazástól, ez pedig a háború támogatását jelentette. Éppúgy mint a szociálsoviniszták, a centristák is azt követelték a munkásságtól, hogy a háború idején mondjon le az osztályharcról, nehogy imperialista kormányát a háború viselésében akadályozza. A centrista Trockij a háború és a szocializmus minden fontosabb kérdésében Lenin ellen, a bolsevik párt ellen foglalt állást.

Lenin már a háború első napjaiban megkezdte az erők összegyüjtését egy új, III. Internacionále megalapítása céljából. A bolsevik párt Központi Bizottsága már 1914 novemberi háborúellenes kiáltványában kitűzte azt a feladatot, hogy a szégyenletesen csődbejutott II. Internacionále helyébe meg kell teremteni a III. Internacionálét.

Az antantországok szocialistáinak 1915 februári, Londoni Konferenciáján Lenin megbízásából Litvinov elvtárs szólalt fel. Litvinov azt követelte, hogy a szocialisták (Vandervelde, Sembat, Guesde) lépjenek ki Belgium és Franciaország burzsoá kormányaiból, szakítsanak teljesen az imperialistákkal és szüntessék be a velük való együttműködést. Minden szocialistától azt követelte, hogy harcoljon erélyesen saját imperialista kormánya ellen és ítélje el azokat, akik a hadihiteleket megszavazzák. De Litvinov szavának ezen a konferencián nem volt visszhangja.

1915 szeptember elején Zimmerwaldban egybegyűlt az internacionalisták első konferenciája. Lenin ezt a konferenciát a nemzetközi háborúellenes mozgalom kifejlesztése „első lépésének" nevezte. Lenin ezen a konferencián megalakította a Zimmerwaldi Baloldaliak csoportját. De ebben a Zimmerwaldi Baloldalban csak a bolsevikok pártja, Leninnel az élén, foglalt el helyes, mindvégig következetes, háborúellenes álláspontot. A Zimmerwaldi Baloldal német nyelven „Vorbote" címmel folyóiratot adott ki, amelyben Lenin cikkei is megjelentek.

Az internacionalisták második konferenciáját 1916-ban a svájci Kiental faluban sikerült megtartani. Ezt a konferenciát második Zimmerwaldi Konferenciának nevezik. Ekkor már majdnem minden országban kialakultak külön internacionalista csoportok, élesebben mutatkozott az internacionalista elemek szakítása a szociálsovinisztákkal. És ami a legfontosabb — ekkor már maguk a tömegek is balra tolódtak a háború és a háború okozta nyomorúság hatása alatt. A kientali kiáltvány különböző, egymással harcban álló csoportok megegyezésének eredménye volt. A zimmerwaldi kiáltványhoz képest ez a kiáltvány haladást jelentett.

De a Kientali Konferencia sem fogadta el a bolsevik politika alaptételeit, úgymint: az imperialista háborút polgárháborúvá kell változtatni, elő kell mozdítani a saját imperialista kormányok vereségét a háborúban, meg kell szervezni a III. Internacionálét. Mindamellett a Kientali Konferencia elősegítette azoknak az internacionalista elemeknek kiválasztódását, akikből később a III., Kommunista Internacionále alakult.

Lenin bírálta az olyan következetlen internacionalista baloldali szociáldemokraták hibáit, mint Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, ugyanakkor azonban segítségükre volt abban, hogy helyes álláspontot foglaljanak el.

3. *A bolsevik párt elmélete és taktikája a háború, a béke és a forradalom kérdésében*

A bolsevikok nem voltak egyszerű pacifisták (békebarátok), akik béke után sóvárognak, csak békepropagandára szorítkoznak, mint ezt a baloldali szociáldemokraták többsége tette. A bolsevikok álláspontja az volt, hogy aktív forradalmi harcot kell folytatni a békéért, egészen a háborús imperialista burzsoázia hatalmának megdöntéséig. A bolsevikok a béke ügyét egybekapcsolták a proletárforradalom győzelmének ügyével, mert azt tartották, hogy a háború megszüntetésének és az igazságos, annexiók és hadisarc nélküli béke kivívásának legbiztosabb eszköze: az imperialista burzsoázia hatalmának a megdöntése.

A mensevikekkel és az eszerekkel szemben, akik megtagadták a forradalmat és árulók módjára az „osztálybéke" jelszavát hirdették a háború idején, a bolsevikok jelszava az volt, hogy az *„imperialista háborút polgárháborúvá kell változtatni"*. Ez a jelszó azt jelentette, hogy a dolgozóknak, köztük a katonaruhába bujtatott, felfegyverzett munkásoknak és parasztoknak, saját burzsoáziájuk ellen kell fordítaniok fegyverüket és meg kell dönteniök a burzsoázia hatalmát, ha meg akarnak szabadulni a háborútól és igazságos békéhez akarnak jutni.

A mensevikeknek és az eszereknek a burzsoá hazát védő politikájával a bolsevikok szembehelyezték azt a politikát, amelynek jel-

szava „*a saját kormány veresége az imperialista háborúban*". Ez azt jelentette, hogy a hadihitelek ellen kell szavazni, a hadseregben illegális forradalmi szervezeteket kell teremteni, a fronton elő kell segíteni a katonák lövészárok-barátkozását s meg kell szervezni a munkások és parasztok forradalmi akcióit a háború ellen, felkelésbe kell vinni őket saját imperialista kormányuk ellen.

A bolsevikok azt tartották, hogy az imperialista háborúban a nép számára a legkisebb rossz a cári kormány katonai veresége lenne, mert ez megkönnyítené a nép győzelmét a cárizmus felett és elősegítené a munkásosztály sikeres szabadságharcát a kapitalista rabság és az imperialista háborúk ellen. Ezzel kapcsolatban Lenninek az volt az álláspontja, hogy nemcsak az orosz forradalmárok, hanem *valamennyi* hadviselő ország munkásosztályának forradalmi pártjai kötelesek olyan politikát folytatni, amely arra irányul, hogy saját imperialista kormányuk vereséget szenvedjen.

A bolsevikok nem ellenezték *mindenféle* háborút. Csak a hódító, az imperialista háborút ellenezték. A bolsevikok azt tartották, hogy kétféle háború van:

a) van *igazságos*, nem hódító, felszabadító háború, amelynek célja vagy a nép védelme külső támadás és leigázási kísérletek ellen, vagy a nép felszabadítása a kapitalista rabság alól, vagypedig a gyarmatok és függő országok felszabadítása az imperialisták elnyomása alól, és

b) van *igazságtalan*, hódító háború, amelynek célja idegen országok, idegen népek meghódítása és leigázása.

A háború előbbi fajtáját a bolsevikok támogatták. Ami a háború második fajtáját illeti, a bolsevikok azt tartották, hogy az ellen elszánt harcot kell folytatni, egészen a forradalomig és a saját imperialista kormány megdöntéséig . . .

. . . A háború óriási fordulat volt a népek, a nemzetközi munkásosztály életében. Államok sorsa, népek sorsa, a szocialista mozgalom sorsa forgott kockán. Ezért a háború egyszersmind próbaköve, vizsgája volt a magukat szocialistáknak nevező pártoknak és áramlatoknak. Hűek maradnak-e ezek a pártok és áramlatok a szocializmus ügyéhez, az internacionalizmus ügyéhez — vagypedig elárulják a munkásosztályt, bevonják és saját nemzeti burzsoáziájuk lába elé dobják zászlaikat — ez volt akkor a kérdés.

A háború megmutatta, hogy a II. Internacionále pártjai nem álltak ki a próbát, elárulták a munkásosztályt és meghajtották zászlaikat saját nemzeti, imperialista burzsoáziájuk előtt.

Másképpen nem is cselekedhettek ezek a pártok, amelyek a maguk körében tenyésztették az opportunizmust és az opportunistáknak és nacionalistáknak tett engedmények jegyében növekedtek.

A háború megmutatta, hogy a bolsevikok pártja volt az egyetlen párt, amely a próbát becsülettel kiállta és mindvégig hű maradt a szocializmus és a proletár internacionalizmus ügyéhez.

És ez érthető is: csak az újtípusú párt, csak az a párt állhatta ki a nagy próbát, melyet az opportunizmus elleni engesztelhetetlen harc szellemében neveltek, melyben nem volt helye az opportunizmusnak és nacionalizmusnak, csak az ilyen párt maradhatott hű a munkásosztály, a szocializmus és az internacionalizmus ügyéhez.

Éppen ilyen párt volt a bolsevik párt.

A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam.
5—6. kiad. 196—205. és 210—211. old.

Lenin. „A háború és az oroszországi szociáldemokrácia" (1914 szeptember 28).

Az európai háború, melyet az összes országok kormányai és burzsoá pártjai évtizedeken át előkészítettek — kitört. A fokozódó fegyverkezés, a piacokért folyó harc rendkívüli kiéleződése a fejlett kapitalista országok legújabb, imperialista fejlődésszakaszának korában, a legelmaradottabb, keleteurópai monarchiák dinasztikus érdekei szükségszerűen erre a háborúra vezettek. A területi hódítás és idegen nemzetek leigázása, a konkurrens nemzet tönkretétele, javainak elrablása, a dolgozó tömegek figyelmének elterelése Oroszország, Németország, Anglia és más országok belpolitikai válságáról, a munkások megosztása és nacionalista elbolondítása, élcsapatuk kiirtása a proletariátus forradalmi mozgalmának gyengítése céljából — ez a mai háború egyedüli, igazi tartalma, jelentősége és értelme.

A szociáldemokráciára hárul mindenekelőtt az a feladat, hogy feltárja a háború igazi jelentőségét és kíméletlenül leleplezze azt a hazugságot, szofista csűrés-csavarást, azokat a „hazafias" frázisokat, amelyeket az uralkodóosztályok, a földbirtokosok és burzsoák terjesztenek a háború védelmében.

A hadviselő nemzetek egyik csoportjának élén a német burzsoázia áll. Elbolondítja a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket, amikor azt állítja, hogy a háborút a haza, szabadság és kultúra érdekében, a cárizmus által leigázott népek felszabadítása érdekében, a reakciós cárizmus megsemmisítése céljából folytatja. Valójában pedig ez a burzsoázia, mely a porosz junkerek és az élükön álló II. Vilmos előtt lakájkodik, éppen ez a burzsoázia volt mindenkor a cárizmus legmegbízhatóbb szövetségese és

az oroszországi munkások és parasztok forradalmi mozgalmának ellensége. Valójában ez a burzsoázia — bárminő lesz is a háború kimenetele — a junkerekkel vállvetve minden erejét arra fordítja majd, hogy az oroszországi forradalommal szemben a cári monarchiát támogassa.

Valójában a német burzsoázia rablóhadjáratot indított Szerbia ellen, mert le akarja igázni és mert a délszlávok nemzeti forradalmát vérbe akarja fojtani, s ugyanakkor haderejének zömét szabadabb országok, Belgium és Franciaország ellen veti, hogy kirabolja gazdagabb versenytársát. A német burzsoázia, mely azt a mesét terjeszti, hogy védelmi háborút folytat, valójában a számára legalkalmasabb időpontot választotta ki a háborúra, amikor kihasználhatja haditechnikájának legújabb vívmányait és megelőzheti Oroszország és Franciaország már tervbevett és elhatározott újabb fegyverkezését.

A hadviselő nemzetek másik csoportjának élén az angol és a francia burzsoázia áll, amely ámítja a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket, mikor azt állítja, hogy a hazáért, szabadságért és kultúráért visel háborút a német militarizmus és zsarnokság ellen. Valójában pedig ez a burzsoázia milliárdjain már régen felbérelte és arra készítette elő az orosz cárizmusnak, Európa legreakciósabb és legbarbárabb monarchiájának haderejét, hogy megtámadja Németországot.

Az angol és francia burzsoázia harcának igazi célja: a német gyarmatok elrablása és a gazdaságilag gyorsabban fejlődő versenytársnak tönkretétele. És ennek a nemes célnak érdekében segítik a „haladó", „demokratikus" nemzetek a vad cárizmust, hogy még jobban fojtogathassa Lengyelországot, Ukrajnát stb., hogy még kíméletlenebbül elnyomhassa a forradalmat Oroszországban.

Rablásban, vadállati kegyetlenkedésekben és véget nem érő háborús szörnyűségekben a hadviselő országok egyik csoportja sem áll a másik mögött, de hogy elbolondítsák a proletariátust és eltereljék figyelmét az egyetlen igazi felszabadító háborúról, a proletariátusnak „saját" országa és az „idegen" országok burzsoáziája ellen irányuló polgárháborújáról, — minden ország burzsoáziája ennek a „nagy" célnak az érdekében hazug hazafias frázisokkal igyekszik dicsőíteni a „maga" nemzeti háborújának jelentőségét és azt próbálja elhitetni, hogy nem fosztogatás és nem területi hódítások céljából törekszik legyőzni ellenfelét, hanem azért, hogy minden más népet „felszabadítson" — saját népe kivételével.

De minél buzgóbban iparkodik minden ország kormánya és burzsoáziája azon, hogy széttagolja és egymásra uszítsa a munkásokat, s e dicső cél érdekében minél dühödtebben alkalmazzák a háborús rendszabályok és a hadicenzúra rendszerét (a cenzúráét, amely még most is, a háború idején, a „belső" ellenséget sokkal jobban üldözi, mint a külellenséget), — annál szentebb kötelessége az öntudatos proletariátus-

nak, hogy valamennyi ország „hazafias" burzsoá klikkjének őrjöngő sovinizmusával szemben megvédje osztály-összetartását, internacionalizmusát, szocialista meggyőződését. Ha az öntudatos munkások nem tűznék maguk elé ezt a feladatot, ez azt jelentené, hogy lemondanak minden felszabadító és demokratikus törekvésükről, már nem is szólva szocialista törekvésükről.

A legnagyobb keserűség érzésével kell megállapítanunk, hogy a legfőbb európai országok szocialista pártjai nem teljesítették ezt a feladatukat, s e pártok — különösen a német párt — vezéreinek magatartása a szocializmus ügyének egyenes elárulásával határos. Ebben az óriási jelentőségű, világtörténelmi pillanatban a mostani, második szocialista Internacionále (1889—1914) vezéreinek többsége a szocializmust nacionalizmussal igyekszik felcserélni. Magatartásuknak az volt a következménye, hogy ezeknek az országoknak munkáspártjai nem szegültek szembe kormányaik bűnös magatartásával, hanem arra szólították fel a munkásosztályt, hogy állásfoglalását *egyeztesse össze* az imperialista kormányok állásfoglalásával. Az Internacionále vezérei elárulták a szocializmust, amikor megszavazták a hadihiteleket, amikor „saját" országaik burzsoáziájának soviniszta („hazafias") jelszavait szajkózták, amikor igazolták és védelmezték a háborút, amikor beléptek a hadviselő országok burzsoá kormányaiba stb. stb. A mai Európa legbefolyásosabb szocialista vezérei és legbefolyásosabb szocialista sajtószervei korántsem szocialista, hanem soviniszta burzsoá és liberális álláspontra helyezkedtek. A szocializmusnak ezért a meggyalázásáért elsősorban a német szociáldemokratákat terheli a felelősség, mert ők voltak a II. Internacionále legerősebb és legbefolyásosabb pártja. De nem lehet igazolni a francia szocialistákat sem, akik miniszteri állásokat fogadtak el annak a burzsoáziának a kormányában, amely a Komműn leverésére elárulta hazáját és Bismarckkal egyesült.

A német és osztrák szociáldemokraták azzal próbálják igazolni a háború támogatását, hogy ők — szerintük — az orosz cárizmus ellen hadakoznak. Mi, orosz szociáldemokraták, kijelentjük, hogy ezt az igazolást hazug kibúvónak tartjuk. Az utóbbi években országunkban ismét óriási méreteket öltött a cárizmus ellen irányuló forradalmi mozgalom. A mozgalom élén állandóan az oroszországi munkásosztály haladt. Az utóbbi évek milliókat átfogó politikai sztrájkjai a cárizmus megdöntésének és a demokratikus köztársaság követelésének jelszavával zajlottak le. Közvetlenül a háború kitörése előtt Poincaré, a francia köztársaság elnöke, amikor meglátogatta II. Miklóst, maga is láthatta a munkások barikádjait Pétervár utcáin. Az oroszországi proletariátus nem rettent vissza semmiféle áldozattól, hogy a cári monarchia gyalázatától megszabadítsa az emberiséget. Ki kell jelentenünk azonban, hogy ha van valami,

ami bizonyos körülmények között elodázhatja a cárizmus pusztulását, ha van valami, ami segítheti a cárizmust az oroszországi demokrácia elleni harcában, úgy ez éppen a mostani háború, amelyben az angol, francia és orosz burzsoázia a cárizmus reakciós céljainak rendelkezésére bocsátotta pénzeszsákját. És ha valami megnehezítheti az oroszországi munkásosztály forradalmi harcát a cárizmus ellen, úgy ez éppen a német és az osztrák szociáldemokrácia vezéreinek a magatartása, melyet Oroszország soviniszta sajtója szüntelenül követendő példaképül állít elénk.

Még ha feltennők is, hogy a német szociáldemokrácia annyira erőtlen volt, hogy kénytelen volt lemondani minden forradalmi akcióról, — még ebben az esetben sem lett volna szabad a soviniszta táborhoz csatlakoznia, nem lett volna szabad olyan lépéseket tennie, melyekről az olasz szocialisták joggal mondották, hogy a német szociáldemokrata vezérek megbecstelenítik a proletár Internacionále zászlaját.

A mi pártunk, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt máris rengeteget szenvedett és fog még szenvedni a háború következtében. Legális munkássajtónkat teljesen megsemmisítették. Szakszervezeteink legnagyobb részét betiltották, elvtársainkat tömegestül letartóztatták és száműzték. De parlamenti képviseletünk — az Állami Duma Oroszországi Szociáldemokrata Munkásfrakciója — feltétlen szocialista kötelességének tartotta, hogy a hadihitelek ellen szavazzon, sőt, hogy tiltakozását még erőteljesebben hangsúlyozza, elhagyta a Duma üléstermét; kötelességének tartotta, hogy imperialista politikának bélyegezze az európai kormányok politikáját. És Oroszország szociáldemokrata munkásai a cári kormány fokozott üldözése ellenére is teljesítik a demokrácia és az Internacionále iránti kötelességüket, máris megjelennek első illegális kiáltványaik a háború ellen.

Amikor a forradalmi szociáldemokrácia képviselői, mint a német szociáldemokraták kisebbsége és a semleges államok legjobb szociáldemokratái, mélységesen szégyelik magukat a II. Internacionále csődje miatt; amikor Angliában és Franciaországban szocialista hangok hallatszanak a szociáldemokrata pártok többségének sovinizmusa ellen; amikor az opportunisták, mint például a német „Sozialistische Monatshefte", amely már régen nemzeti-liberális álláspontra helyezkedett, teljes joggal ünneplik az európai szocializmuson aratott diadalukat, — akkor a proletariátusnak azok az opportunizmus és a forradalmi szociáldemokrácia között ingadozó emberek (mint a német szociáldemokrata párt „centruma") teszik a legrosszabb szolgálatot, akik diplomatikus frázisokkal elhallgatni vagy leplezni próbálják a II. Internacionále csődjét.

Ellenkezőleg, nyiltan el kell ismerni, hogy a II. Internacionále

csődbe jutott és meg kell érteni ennek a csődnek az okait, hogy a világ munkásainak új, szilárdabb, szocialista egyesülését építhessük.

Az opportunisták megszegték a stuttgarti, kopenhágai és bázeli[35] kongresszus határozatait, amelyek arra kötelezték a világ szocialistáit, hogy minden esetben, minden körülmények között harcoljanak a sovinizmus ellen, arra kötelezték a szocialistákat, hogy a burzsoázia és kormányai által indított minden háborúra a polgárháború és a szociális forradalom fokozott hirdetésével feleljenek. A II. Internacionále csődje az opportunizmus csődje, azé az opportunizmusé, amely az elmúlt (úgynevezett „békés") történelmi korszak sajátosságainak talaján fejlődött és az utóbbi években az Internacionálében ténylegesen uralomra jutott. Az opportunisták régóta előkészítették ezt a csődöt, mert tagadták a szocialista forradalmat és ehelyett burzsoá reformizmust hirdettek; — mert tagadták az osztályharcot, tagadták, hogy az osztályharcot bizonyos viszonyok között polgárháborúvá kell átváltoztatni, s az osztályok együttműködését prédikálták; — mert a hazafiság és a honvédelem leple alatt burzsoá sovinizmust hirdettek és semmibe se vették vagy tagadták azt a szocialista alapigazságot, melyet már a Kommunista Kiáltvány is leszögezett, hogy a munkásoknak nincs hazájuk; — mert ahelyett, hogy szükségszerűnek ismerték volna el a világ proletárjainak forradalmi háborúját az egész világ burzsoáziája ellen, a militarizmus elleni harcban szentimentális nyárspolgári álláspontra helyezkedtek; — mert a burzsoá parlamentarizmus és burzsoá legalitás szükséges kihasználását a burzsoá legalitás bálványozásává változtatták és megfeledkeztek arról, hogy válságok korszakaiban feltétlenül kötelezők a szervezés és agitáció illegális formái. Az anarcho-szindikalista áramlat, az opportunizmusnak ez a természetes „kiegészítője", amely éppoly burzsoá és éppoly ellensége a proletár, azaz a marxista álláspontnak, nem kevésbbé gyalázatosan viselkedett, amikor a mostani válság idején önelégedetten szajkózta a sovinizmus jelszavait.

Ma lehetetlen teljesíteni a szocializmus feladatait, lehetetlen megvalósítani a munkások igazi nemzetközi tömörülését, ha nem szakítunk teljesen az opportunizmussal és nem magyarázzuk meg a tömegeknek, hogy az opportunizmus csődje elkerülhetetlen volt.

Minden ország szociáldemokráciájának legelső feladata az, hogy harcoljon országának sovinizmusa ellen. Oroszországban a sovinizmus teljesen hatalmába kerítette a burzsoá liberalizmust (a „kadetokat") és részben a narodnyikokat az eszerekkel és a „jobboldali" szociáldemokratákkal egyetemben. (Különösen meg kell bélyegezni pl. J. Szmirnov, P. Maszlov és G. Plehanov soviniszta nyilatkozatait, amelyeket a burzsoá-„hazafias" sajtó felkapott és alaposan kihasznált.)

Az adott helyzetben, a nemzetközi proletariátus szempontjából

nem lehet meghatározni, hogy a hadviselő nemzetek két csoportja közül melyiknek a veresége volna a kisebbik rossz a szocializmusra nézve. De mi, orosz szociáldemokraták, egy pillanatig sem kételkedhetünk abban, hogy Oroszország népeinek munkásosztálya és dolgozó tömegei szempontjából a legkisebb rossz a cári monarchia, a legreakciósabb és a legbarbárabb kormány veresége lenne, annak a kormánynak a veresége, amely Európa és Ázsia nemzetei közül és lakosságából minden más kormánynál több nemzetet és több embert tart igájában.

Az európai szociáldemokrácia legközelebbi politikai jelszavául a köztársasági Európai Egyesült Államok megalakítását kell kitűzni és a burzsoáziával ellentétben, amely mindent kész „megígérni", csak hogy a proletariátust a sovinizmus általános áradatába bevonja, a szociáldemokraták meg fogják magyarázni, hogy ez a jelszó a német, az osztrák és az orosz monarchia forradalmi megdöntése nélkül hazug és értelmetlen.

Oroszországban, tekintettel arra, hogy ez az ország a legelmaradottabb és még nem fejezte be burzsoá forradalmát, a szociáldemokraták feladata most is, mint régebben, az, hogy a következetes demokratikus átalakulás három fő feltételéért harcoljanak: a demokratikus köztársaságért (valamennyi nemzet teljes egyenjogúságával és önrendelkezési jogával), a földesúri földek elkobzásáért és a nyolcórás munkanapért. A háború azonban minden fejlett országban napirendre tűzi a szocialista forradalom jelszavát, amely annál égetőbbé válik, minél inkább a proletariátus vállára nehezednek a háború terhei, minél aktívabbá fog válni korunk „hazafias" barbárságának borzalmai után a proletariátus szerepe Európa újjáteremtésében a nagykapitalizmus óriási technikai vívmányainak viszonyai között. Minthogy a burzsoázia a háborús törvények kihasználásával el akarja némítani a proletariátust, a proletariátusnak múlhatatlanul illegális szervezeti és agitációs formákat kell teremtenie. Hadd „óvják" az opportunisták a legális szervezeteket azon az áron, hogy elárulják meggyőződésüket, — a forradalmi szociáldemokraták arra használják ki a munkásosztály szervezeti tapasztalatait és kapcsolatait, hogy a válság korszakának megfelelő illegális harci formákat teremtenek, s így harcolnak a szocializmusért és a munkásoknak — nem saját országuk soviniszta burzsoáziájával, hanem a világ munkásaival való — egyesüléséért. A proletár Internacionále nem pusztult el és nem is fog elpusztulni. A munkástömegek minden akadály ellenére is meg fogják teremteni az új Internacionálét. Az opportunizmus mostani diadala nem maradandó. Minél több áldozata lesz a háborúnak, annál világosabban fogják látni a munkástömegek, hogy az opportunisták elárulták a munkásság ügyét és hogy mindegyik országban a kormány és a burzsoázia ellen kell fordítani a fegyvert.

A mostani imperialista háború átváltoztatása polgárháborúvá — ez az egyetlen helyes proletár jelszó, erre mutat rá a Kommün tapasztalata, ezt jelölte ki a bázeli határozat (1912), ez következik a magasfejlettségű burzsoá országok közötti imperialista háború minden feltételéből. Bármilyen nagynak látszanak is ennek az átváltoztatásnak a nehézségei az egyik vagy másik pillanatban, a szocialisták — ha a háború ténnyé lett — sohasem fognak lemondani arról, hogy ebben az irányban rendszeres, szívós, lankadatlan előkészítő munkát végezzenek.

Csakis ezen az úton haladva szakíthatja ki magát a proletariátus a soviniszta burzsoáziától való függésből és csakis így tud majd az egyik vagy másik formában, többé vagy kevésbbé gyorsan határozott lépéseket tenni azon az úton, mely a népek igazi szabadsága és a szocializmus felé vezet.

Éljen a munkások nemzetközi testvérisége a világ burzsoáziájának sovinizmusa és patriotizmusa ellen!

Éljen az opportunizmustól megtisztított proletár Internacionále!

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottsága

Lenin Művei. 21. köt. 11—21. old.
Lenin. Válogatott Művek. 1. köt. 883—890. old.

Lenin. „A nagyoroszok nemzet büszkeségéről" (1914 november 30)

Milyen sokat beszélnek, elmélkednek, hangoskodnak mostanában nemzetről, hazáról! Anglia liberális és radikális miniszterei, Franciaország temérdek „haladó" publicistája (akik — lám — teljesen egyetértenek a reakciós publicistákkal), Oroszország hivatalos, kadet és haladó firkászainak sokasága (köztük némely narodnyik és „marxista" is) — megannyian ezernyi változatban magasztalják a „haza" szabadságát és függetlenségét, a nemzeti önállóság elvének fennköltségét. Nehéz itt eldönteni, hol végződik a hóhér Romanov Miklósnak vagy a négerek és az indiai lakosság megkínzóinak lepénzelt lantosa és hol kezdődik a tucatnyárspolgár, aki együgyűségből vagy gerinctelenségből úszik az „árral". De nem is fontos, hogy ezt vizsgálgassuk. Itt egy nagyon elterjedt és nagyon mély eszmei áramlattal állunk szemben, melynek gyökerei a legszorosabb kapcsolatban vannak a nagyhatalmi nemzetek földbirtokos és tőkés urainak érdekeivel. Száz és százmilliókat költenek évenként azoknak az eszméknek propagálására, amelyek ezeknek az osztályoknak előnyösek: telhetetlen malom ez, amely mindenhonnan gyüjti a vizet, kezdve a meggyőződésből soviniszta Menysikovtól

egészen az opportunizmusból vagy gerinctelenségből soviniszta Plehanovig és Maszlovig, Rubanovicsig és Szmirnovig, Kropotkinig és Burcevig.

Próbáljuk meg mi, nagyorosz szociáldemokraták is, álláspontunkat ezzel az eszmei áramlattal szemben meghatározni. Nem volna helyes, ha mi, akik egy nagyhatalmi nemzethez tartozunk, amely Európa szélső keletén és Ázsia jókora részén él, megfeledkeznénk a nemzeti kérdés óriási jelentőségéről; — különösen egy olyan országban, amelyet méltán neveznek a „népek börtönének"; — olyan időben, amikor a kapitalizmus éppen Európa szélső keletén és Ázsiában számos „új", nagy és kis nemzetet ébreszt életre és öntudatra; — olyan időpontban, amikor a cári monarchia fegyverbe hívta a nagyoroszok és az „idegentörzsűek" millióit, hogy egész sor nemzeti kérdést az Egyesült Nemesség Tanácsa és a Gucskovok, Kresztovnyikovok, Dolgorukovok, Kutlerok, Rogyicsevok érdekeinek megfelelően „oldjon meg".

Idegen-e tőlünk, nagyorosz öntudatos proletároktól, a nemzeti büszkeség érzése? Persze, hogy nem! Mi szeretjük nyelvünket és hazánkat, mi a legtöbbet azon munkálkodunk, hogy *hazánk* dolgozó tömegeit (vagyis *hazánk* lakosságának kilenctized részét) tudatos demokrata és szocialista életre emeljük. Nekünk mindennél fájóbb látni és érezni azt, hogy a cári hóhérok, a nemesek és a tőkések mennyi erőszakot követnek el szép hazánkon, hogyan kötik gúzsba és űznek csúfot belőle. Mi büszkék vagyunk arra, hogy ez az erőszak közöttünk, a nagyoroszok között ellenállásra talált, hogy *ebből* a környezetből nőtt ki Ragyiscsev, nőttek ki a dekabristák, a 70-es évek vegyesrendű forradalmárai, büszkék vagyunk arra, hogy a nagyorosz munkásosztály 1905-ben hatalmas forradalmi tömegpártot teremtett, hogy a nagyorosz muzsik ugyanebben az időben kezdett demokratává lenni és kezdte lerázni magáról a papot és a földbirtokost.

Mi emlékszünk arra, mit mondott félévszázaddal ezelőtt Csernisevszkij, a nagyorosz demokrata, aki egész életét a forradalom ügyének szentelte: „Szánalmas nemzet, rabszolgák nemzete, fönt és alant — mind csupa rabszolga"[36]. A nyilt és burkolt nagyorosz rabszolgák (rabszolgák a cári monarchia irányában) nem szívesen emlékeznek ezekre a szavakra. Szerintünk azonban ezek a szavak az igazi hazaszeretet szavai voltak, azé a hazaszereteté, amelyet áthatott a bú, mert a nagyorosz néptömegekben nem volt forradalmiság. Akkor nem volt. Most is kevés, de már van. Minket a nemzeti büszkeség érzése tölt el, mert a nagyorosz nemzet *szintén* megteremtette a forradalmi osztályt, *szintén* bebizonyította, hogy a szabadságért és szocializmusért folyó harc nagyszerű példáit tudja adni az emberiségnek, nemcsupán nagy pogromokat, akasztófaerdőket, börtönöket, nagy éhínségeket és a nagy csúszás-mászást a papok, cárok, földbirtokosok, tőkések előtt.

Minket áthat a nemzeti büszkeség érzése, és éppen ezért *különösen* gyűlöljük *saját* rabszolga multunkat (amikor a nemesi földesurak azért vitték háborúba a muzsikot, hogy vérbefojtsák Magyarország, Lengyelország, Perzsia, Kína szabadságát) és gyűlöljük rabszolga jelenünket, mikor ugyanezek a földesurak, a tőkések támogatásával, háborúba visznek bennünket, hogy megfojtsák Lengyelországot és Ukrajnát, hogy elnyomják a demokratikus mozgalmat Perzsiában és Kínában, hogy erősítsék a Romanovok, Bobrinszkijok, Puriskevicsok nagyorosz nemzeti méltóságunkat meggyalázó bandáját. Senki sem bűnös abban, hogy rabszolgának született; de az a rabszolga, aki nemcsak nem törekszik szabadságra, hanem még igazolja is és szépítgeti is a rabságát (amikor például Lengyelország, Ukrajna stb. megfojtását a nagyorosz „haza védelmének" nevezi), az ilyen rabszolga a felháborodás, a megvetés, az undor jogos érzését keltő tányérnyaló és söpredék.

„Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom"*, így beszéltek a XIX. század következetes demokráciájának legnagyobb képviselői, Marx és Engels, akik a forradalmi proletariátus tanítóivá lettek. És mi, nagyorosz munkások, akiket áthat a nemzeti büszkeség érzése, mindenáron szabad és független, önálló, demokratikus, köztársasági, büszke Nagyoroszországot akarunk, mely szomszédaihoz való viszonyát az egyenlőség emberi elvére, nempedig a kiváltságok feudális, egy nagy nemzetet lealázó elvére építi fel. És éppen azért, mert ezt akarjuk, mondjuk: a XX. században, Európában (ha Európa szélső keleti részén is), csak úgy lehet „védeni a hazát", ha minden forradalmi eszközzel a monarchia, *saját* hazánk földbirtokosai és tőkései, azaz szülőföldünk *leggonoszabb* ellenségei ellen harcolunk; — a nagyoroszok csak úgy „védhetik a hazát", ha minden háborúban a cárizmus vereségét kívánják, mert ez a legkisebb rossz Nagyoroszország lakosságának kilenctized részére nézve, mert a cárizmus nemcsak gazdaságilag és politikailag nyomja el a lakosságnak ezt a kilenctized részét, hanem még demoralizálja, lealázza, megbecsteleníti, prostituálja is, amikor idegen népek elnyomására tanítja, amikor arra szoktatja, hogy saját gyalázatát képmutató, álhazafias frázisokkal leplezze.

Azt vetik talán ellenünk, hogy a cárizmus mellett és védőszárnyai alatt már létrejött és felserdült egy másik történelmi erő, a nagyorosz kapitalizmus, amely progresszív munkát végez azzal, hogy óriási területeket gazdaságilag központosít és egybefoglal. Ez az ellenvetés azonban nem igazolja, ellenkezőleg, még szigorúbban vádolja soviniszta szocialistáinkat, akiket cári, puriskevicsi szocialistáknak kellene nevezni (mint ahogy Marx a lassalleánusokat porosz királyi szocialistáknak nevezte).

* Lásd ebben a kötetben 46. old. — *Szerk.*

Sőt tegyük fel, hogy a történelem százegy kis nemzettel szemben a nagyorosz nagyhatalmi kapitalizmus javára dönti el a kérdést. Ez nem lehetetlen, mert a tőke egész története nem más mint erőszak és rablás, vér és szenny története. És mi egyáltalában nem vagyunk feltétlenül a kis nemzetek hívei; mi — *egyébként azonos körülmények esetén* — feltétlenül a centralizáció mellett és a föderatív kapcsolatok kispolgári eszménye ellen vagyunk. De még ebben az esetben is, először, nem a mi dolgunk, nem a demokraták dolga (már nem is szólva a szocialistákról), hogy Romanovnak—Bobrinszkijnak—Puriskevicsnek segítsünk Ukrajnát stb. megfojtani. Bismarck a maga módján, junkermódra, progresszív történelmi tettet vitt véghez, de nagyszerű „marxista" volna az, aki ezen az alapon igazolni próbálná a Bismarcknak nyujtott szocialista segítséget! Pedig Bismarck előmozdította a gazdasági fejlődést azzal, hogy egyesítette a széttagolt németeket, akiket más népek elnyomtak. Nagyoroszország gazdasági felvirágzásának és gyors fejlődésének érdeke viszont azt követeli, hogy meg kell szabadítani az országot attól, hogy a nagyoroszok más népeket elnyomjanak — erről a különbségről nálunk megfeledkeznek a színorosz quasi-Bismarckok hódolói.

Másodszor, ha a történelem a nagyorosz nagyhatalmi kapitalizmus javára döntené el a kérdést, akkor ebből az következik, hogy annál nagyobb lesz a nagyorosz proletariátus *szocialista* szerepe, mert a proletariátus a fő hajtóereje a kommunista forradalomnak, melyet a kapitalizmus szül. A proletariátus forradalma pedig megköveteli, hogy a munkásokat tartósan a *legteljesebb* nemzeti egyenlőség és testvériség szellemében neveljük. Tehát éppen a nagyorosz proletariátus érdekei szempontjából huzamosan és olyan szellemben kell nevelni a tömegeket, hogy a legerélyesebben, legkövetkezetesebben, legbátrabban, legforradalmibb módon szálljanak síkra a nagyoroszok által leigázott valamennyi nemzet teljes egyenjogúságáért és önrendelkezési jogáért. A nagyoroszok nemzeti büszkeségének érdeke (nem szolgai értelemben vett érdeke) egybeesik a nagyorosz (és minden más) proletár *szocialista* érdekével. A mi mintaképünk Marx marad, aki évtizedekig élt Angliában, félig angollá lett és az angol munkások szocialista mozgalma érdekében követelte Írország szabadságát és nemzeti függetlenségét.

A mi házisütetű szocialista sovinisztáink, Plehanov és a többiek, ez utóbbi feltételezett esetben nemcsak saját hazájuknak, a szabad és demokratikus Nagyoroszországnak lesznek árulói, hanem elárulják Oroszország minden népének proletár testvériségét, azaz a szocializmus ügyét is.

Lenin Művei. 21. köt. 93—97. old.
Lenin. Válogatott Művek. 1. köt. 891—895. old.

Lenin. „A II. Internacionále csődje" (1915 május—június). Részlet.

...A szociálsovinizmus mindkét főkolomposának* fő „ütőkártyája" az, hogy hazugul Marxra és Engelsre hivatkoznak: Plehanov Poroszország 1813-as és Németország 1870-es nemzeti háborújára emlékeztet, Kautsky pedig tudós ábrázattal bizonyítgatja, hogy Marx azt a kérdést tette fel és döntötte el, hogy melyik fél (vagyis melyik burzsoázia) sikere kívánatosabb az 1854—1855-ös, az 1859-es, az 1870—1871-es háborúban, és a marxisták ugyanezt tették az 1876—1877-es és az 1897-es háborúban is. Minden idők minden szofistájának az volt a fogása, hogy tudatosan olyan példákkal érveltek, amelyek elvileg össze nem hasonlítható esetekre vonatkoztak. Azok a korábbi háborúk, amelyekre hivatkoznak, a burzsoázia sok-sok éven át tartó nemzeti mozgalmainak folytatásai, az idegenuralom és az abszolutizmus ellen (a török és az orosz abszolutizmus ellen) irányuló mozgalmak „politikájának folytatásai" voltak. Akkor csakis ez lehetett a kérdés: melyik burzsoáziának a sikere kívánatosabb; a marxisták *eleve felhívhatták* a népeket ilyen háborúkra, és *szíthatták* a nemzeti gyűlöletet, mint ahogy Marx 1848-ban és később is háborúra szólította a népeket Oroszország ellen, mint ahogy Engels 1859-ben szintén szította a németek nemzeti gyűlöletét elnyomóik, III. Napoleon és az orosz cárizmus ellen**.

Aki a feudalizmus és az abszolutizmus ellen vívott harc „politikájának folytatását", a szabadságáért küzdő burzsoázia „politikájának folytatását" — az elaggott, *vagyis* az imperialista, *vagyis* az egész világot fosztogató és a proletariátust a feudálisokkal szövetségben fojtogató reakciós burzsoázia „politikájának folytatásával" hasonlítja össze — az a rőföt a fonttal hasonlítja össze. Ez ugyanannyi, mintha a „burzsoázia képviselőit": Robespierre-t, Garibaldit, Zseljabovot — Millerand-nal, Salandrával,

---

* Plehanov és Kautsky. — *Szerk.*

** Egyébként Gargyenyin úr a „Zsizny"-ben „forradalmi sovinizmusnak", de mégis csak sovinizmusnak nevezi azt, hogy Marx 1848-ban forradalmi háborút hirdetett Európa valóban ellenforradalminak bizonyult népei: a „szlávok és különösen az oroszok" ellen. Ez a szemrehányás ismételten csak ennek a „baloldali" szociálforradalmárnak opportunizmusát (vagy — helyesebben *és* — teljes komolytalanságát) bizonyítja. Mi, marxisták, mindig *forradalmi* háborút hirdettünk, és hirdetünk az *ellenforradalmi* népek ellen. Például, ha Amerikában vagy Európában 1920-ban *győz* a szocializmus, és tegyük fel, hogy Japán és Kína *akkor* — ha kezdetben csak diplomáciai úton is — ellenünk küldi a maga Bismarckjait, mi az ellenük indítandó támadó, forradalmi háború mellett leszünk. Ön ezt különösnek tartja, Gargyenyin úr? Ön éppen olyan forradalmár, mint Ropsin!

Gucskovval hasonlítanók össze, akik szintén a „burzsoázia képviselői". Nem lehet marxista az, aki nem tekint a legnagyobb tisztelettel a nagy burzsoá forradalmárokra, akiknek világtörténelmi joguk volt a burzsoá „haza" nevében beszélni, akik új nemzetek tagjainak tíz meg tíz millióit emelték fel a civilizált élet színvonalára a feudalizmus ellen folytatott harcban. És nem lehet marxista az sem, aki nem tekint megvetéssel a szofista Plehanovra és Kautskyra, akik a „haza védelméről" beszélnek, mikor a német imperialisták eltiporták Belgiumot és Anglia, Franciaország, Oroszország, Olaszország imperialistái megegyeztek, hogy kifosztják Ausztriát és Törökországot . . .

Lenin Művei. 21. köt. 215—216. old.

Lenin. „A békekérdés" (1915 július—augusztus). Részlet.

. . . A nemzetek önrendelkezésének jelszavát is a kapitalizmus imperialista korszakával *összefüggésben* kell hirdetni. Mi nem a status quo-ért*, nem azért a nyárspolgári utópiáért küzdünk, hogy *kerüljük* a nagy háborúkat. Mi forradalmi harcot akarunk az imperializmus, vagyis a kapitalizmus ellen. Az imperializmus lényegéhez tartozik, hogy az idegen nemzeteket elnyomó nemzetek ennek az elnyomásnak kiterjesztésére és megszilárdítására, a gyarmatok újrafelosztására törekednek. Ezért a nemzeti önrendelkezés kérdésének *magva* korunkban éppen az *elnyomó* nemzetek szocialistáinak magatartásában rejlik. Az elnyomó nemzetnek (Angliának, Franciaországnak, Németországnak, Japánnak, Oroszországnak, az Egyesült Államoknak stb.) az a szocialistája, aki nem ismeri el és nem védelmezi az elnyomott nemzetek önrendelkezési (vagyis szabad különválási) jogát, valójában nem szocialista, hanem soviniszta.

Csakis ez az álláspont vezet becsületes, következetes harcra az imperializmus ellen, csakis ebből az álláspontból következik (korunkban) a nemzeti kérdésnek proletár, nempedig kispolgári módon való beállítása. Csakis ez az álláspont valósítja meg következetesen azt az elvet, hogy minden elnyomó nemzet ellen harcolnunk kell, csakis ez az álláspont szünteti meg az elnyomó és elnyomott nemzetek proletárjainak egymás iránti bizalmatlanságát, csakis ez vezet szolidáris, nemzetközi harcra a szocialista forradalomért (vagyis a teljes nemzeti egyenlőség egyetlen megvalósítható rendszeréért), nempedig általában vala-

* — a fennálló viszonyok fenntartásáért. — *Szerk.*

mennyi kis állam szabadságáért a kapitalizmusban, ami nem egyéb, mint kispolgári utópia.

Ez az álláspontja pártunknak, vagyis azoknak az oroszországi szociáldemokratáknak, akik a Központi Bizottsághoz csatlakoznak. Ez volt az álláspontja Marxnak is, aki arra tanította a proletariátust, hogy „nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom". Marx ebből az álláspontból kiindulva az *angol* (és nemcsak az ír) munkások szabadságmozgalmának érdekében követelte Írország különválását Angliától.

Ha az angol szocialisták nem ismerik el és nem védelmezik Írország különválási jogát, ha a franciák nem ismerik el és nem védik az olasz Nizza, a németek — Elzász-Lotaringia, a dán Schleswig és Lengyelország, az oroszok — Lengyelország, Finnország, Ukrajna stb., a lengyelek — Ukrajna különválási jogát, ha a „nagy", vagyis a rablásban nagy hatalmak szocialistái nem védelmezik a gyarmatoknak ugyanezt a jogát, úgy ez azért és csakis azért van, mert valójában nem szocialisták, hanem imperialisták. És nevetséges illúzió azt hinni, hogy azok az emberek, akik maguk az elnyomó nemzetekhez tartoznak, de *nem* küzdenek az elnyomott nemzetek „önrendelkezési jogáért", képesek szocialista politikát folytatni . . .

Lenin Művei. 21. köt. 293—294. old.

Lenin. „A szocializmus és a háború" (1915 július—augusztus). Részletek.

Mi a szociálsovinizmus?

A szociálsovinizmus a „honvédelem" eszméjének igazolása a jelenlegi háborúban. A „honvédelem" eszméjéből következik továbbá az osztályharcról való lemondás a háború idején, a hadihitelek megszavazása stb. A szociálsoviniszták, valójában proletárellenes, burzsoá politikát folytatnak, mert igazában nem a „haza védelméért", nem az idegen nemzeti elnyomás ellen, hanem egyik vagy másik „nagy"-hatalomnak a gyarmatok kirablására és az idegen népek elnyomására való „jogáért" szállnak síkra. A szociálsoviniszták, ugyanúgy mint a burzsoák, becsapják a népet, amikor azt hirdetik, hogy a háború a nemzetek szabadságának és létének megvédése érdekében folyik, és ezzel átállnak a burzsoázia oldalára a proletariátus ellen. A szociálsoviniszták közé kell sorolni nemcsak azokat, akik a hadviselő hatalmi csoportok *egyikének* kormányait és burzsoáziáját igazolják és fedezik, hanem ugyanúgy azokat is, akik, mint Kautsky, elismerik *valamennyi* hadviselő hatalom szocialistáinak egy-

forma jogát arra, hogy „a hazát védelmezzék". A szociálsovinizmus, amely valójában „saját" imperialista burzsoáziájának (vagy általában minden burzsoáziának) kiváltságait, előjogait, rablásait és erőszakoskodását védelmezi, minden szocialista meggyőződésnek és a bázeli nemzetközi szocialista kongresszus határozatának teljes elárulása . . .

Hamisan hivatkoznak Marxra és Engelsre

Az orosz szociálsovinisták (élükön Plehanovval) Marxnak az 1870-es háborúban követett taktikájára hivatkoznak; — a német szociálsovinisták (mint Lensch, David és társai) Engels-szel fedezik magukat, aki 1891-ben azt mondotta, hogy a német szocialisták Oroszország és Franciaország együttes támadása esetén kötelesek védeni a hazát; — végül az olyan szociálsovinisták, mint Kautsky, akik ki akarják békíteni és törvényesíteni igyekeznek a nemzetközi sovinizmust, arra hivatkoznak, hogy Marx és Engels elítélték ugyan a háborúkat, de ha a háború mégis kitört, állandóan, 1854—1855-től 1870—1871-ig és 1876—1877-ig az egyik vagy a másik hadviselő állam mellett foglaltak állást.

Ezekkel a hivatkozásokkal felháborító módon meghamisítják Marx és Engels nézeteit, meghamisítják a burzsoázia és az opportunisták érdekében, mint ahogy az anarchista Guillaume-nak és társainak írásai az anarchizmus igazolása érdekében forgatják ki Marx és Engels nézeteit. Németország 1870—1871-es háborúja haladó háború volt egészen III. Napoleon legyőzéséig, mert III. Napoleon a cárral együtt éveken át elnyomta Németországot, és támogatta Németország feudális szétaprózottságát. Mihelyt azonban a háború olyan fordulatot vett, hogy Franciaország megrablásává lett (Elzász és Lotaringia annektálása), Marx és Engels határozottan elítélte a németeket. Sőt, a háború elején Marx és Engels helyeselték Bebel és Liebknecht magatartását, akik nem szavazták meg a hiteleket és azt tanácsolták a szociáldemokratáknak, hogy ne olvadjanak össze a burzsoáziával, hanem szálljanak síkra a proletariátus önálló osztályérdekeiért. Aki ennek a burzsoá-haladó és nemzeti-felszabadító háborúnak értékelését a mostani imperialista háborúra viszi át, az csúfot űz az igazságból. Még inkább áll ez az 1854—1855-ös és a XIX. század valamennyi háborújára, amikor még *nem* volt meg a mai imperializmus, *nem* értek meg a szocializmus objektív feltételei, *nem* voltak szocialista tömegpártok *minden* hadviselő országban, vagyis *nem* voltak meg éppen azok a feltételek, amelyekből a bázeli kiáltvány levezette a nagyhatalmak egymás ellen viselt háborújával *kapcsolatos* „proletárforradalom" taktikáját.

Aki most Marxnak a *haladó* burzsoázia korszakában viselt háborúk kérdésében elfoglalt álláspontjára hivatkozik és megfeledkezik Marx

szavairól: „a munkásoknak nincs hazájuk" — ezekről a szavakról, amelyek *éppen* a reakciós, idejétmult burzsoázia korszakára, a szocialista forradalom korszakára vonatkoznak, az arcátlanul meghamisítja Marxot, és a szocialista szempontot burzsoá szemponttal cseréli fel.

A nemzetek önrendelkezési joga

A burzsoázia a mostani háborúban leginkább azzal vezeti félre a népet, hogy a háború rabló céljait „nemzeti-felszabadító" ideológiával kendőzi. Az angolok szabadságot ígérnek Belgiumnak, a németek — Lengyelországnak és így tovább. Valójában, amint láttuk, ez a háború azoknak a háborúja, akik leigázzák a világ nemzeteinek többségét, hogy megszilárdítsák a nemzetek elnyomását és még több nemzetet igázzanak le.

A szocialisták nem érhetik el nagy céljukat, ha nem harcolnak mindennemű nemzeti elnyomás ellen. Ezért okvetlenül azt kell követelniök, hogy az *elnyomó* országok (különösen az úgynevezett „nagy"-hatalmak) szociáldemokrata pártjai ismerjék el és védelmezzék az *elnyomott* nemzetek önrendelkezési jogát, mégpedig a szó politikai értelmében, vagyis ismerjék el és védelmezzék a nemzetek politikai különválási jogát. A nagyhatalmi vagy gyarmatokkal rendelkező nemzet szocialistája, aki nem küzd ezért a jogért — soviniszta.

Ennek a jognak a védelme nemcsak nem ösztönöz kis államok alakítására, hanem ellenkezőleg, a tömegek számára előnyösebb és a gazdasági fejlődés szempontjából megfelelőbb nagy államok és államszövetségek szabadabb, bátrabb és ezért szélesebbkörű alakulására vezet mindenütt.

Az elnyomott nemzetek szocialistái pedig okvetlenül az elnyomott és elnyomó népek *munkásainak* teljes (ideértve szervezeti) egységéért kötelesek harcolni. A nemzetek jogi elkülönülésének eszméje (Bauer és Renner úgynevezett „kulturális-nemzeti autonómiája") — reakciós eszme.

Az imperializmus azt jelenti, hogy egy maroknyi „nagy"-hatalom egyre fokozottabb mértékben elnyomja az egész világ nemzeteit. Ezért a nemzetek önrendelkezési jogának elismerése nélkül lehetetlen harcolni az imperializmus ellen irányuló szocialista nemzetközi forradalomért. „Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom" (Marx és Engels). Nem lehet szocialista az a proletariátus, amely belenyugszik abba, hogy „saját" nemzete akár a legkisebb mértékben is elnyomjon más nemzeteket.

Lenin Művei. 21. köt. 309—310, 311—312. és 319—320. old.

Lenin. „Az Európai Egyesült Államok jelszaváról" (1915 augusztus 10). Részlet.

... A Világ (nem pedig Európa) Egyesült Államai a nemzetek egyesülésének és szabadságának az az államformája, amelyet a szocializmussal egybekapcsolunk, — amíg a kommunizmus teljes győzelmével véglegesen el nem tűnik minden állam és így a demokratikus állam is. A Világ Egyesült Államainak jelszava azonban mint önálló jelszó aligha lenne helyes; először is, mert[1] egybeolvad a szocializmussal; másodszor pedig, mert helytelenül úgy értelmezhetnék, hogy a szocializmus győzelme *egy* országban lehetetlen és helytelenül értelmezhetnék egy ilyen országnak a többihez való viszonyát.

A gazdasági és politikai fejlődés egyenlőtlensége — a kapitalizmus feltétlen törvénye. Ebből következik, hogy a szocializmus győzelme lehetséges eleinte néhány vagy akár egy, egymagában vett, kapitalista országban is. Ennek az országnak győztes proletariátusa, miután kisajátította a kapitalistákat és megszervezte országában a szocialista termelést, *szembe*fordulna a világ többi, kapitalista részével, a maga oldalára vonná a többi ország elnyomott osztályait, felkelést szítana ott a kapitalisták ellen, szükség esetén még fegyveres erővel is fellépne a kizsákmányoló osztályok és államaik ellen. Annak a társadalomnak politikai formája, melyben győz a proletariátus, megdöntve a burzsoáziát, a demokratikus köztársaság lesz, amely mindjobban központosítja az adott nemzet vagy nemzetek proletariátusának erőit a szocializmusra még át nem tért államok ellen folyó harcban. Az osztályok megszüntetése nem lehetséges az elnyomott osztály, a proletariátus diktatúrája nélkül. A nemzetek szabad egyesülése a szocializmusban lehetetlen a szocialista köztársaságoknak az elmaradt államok ellen folytatott, többé-kevésbbé hosszú, szívós harca nélkül ...

Lenin Művei. 21. köt. 346—347. old.
Lenin. Válogatott Művek. 1. köt. 899. old.

Lenin. „A zimmerwaldi baloldal határozati javaslata"[37] (1915 augusztus 20).

A mostani háború az imperializmus szülötte. A kapitalizmus legmagasabb, imperialista szakaszába lépett. A társadalom termelőerői és a tőke méretei túlnőttek az egyes nemzeti államok szűk keretein. Ez az oka annak, hogy a nagyhatalmak idegen nemzetek leigázására, gyarma-

tok meghódítására törekszenek, amelyek nyersanyagforrásul szolgálnak és tőkekivitelre alkalmasak. Az egész világ *egy* gazdasági szervezetbe olvad össze, egy maroknyi nagyhatalom egymás között felosztotta az egész világot. A szocializmus objektív feltételei teljesen megértek, s a mostani háború a tőkések háborúja kiváltságokért és monopóliumokért, amelyekkel el akarják odázni a kapitalizmus összeomlását.

A szocialisták, minthogy arra törekszenek, hogy a munka felszabaduljon a tőke igája alól, és síkra szállnak a munkások nemzetközi testvériségéért, a nemzetek mindennemű elnyomása és jogegyenlőtlensége ellen harcolnak. Abban a korszakban, amikor a burzsoázia haladó volt, amikor a hűbéri rendszer, az abszolutizmus, az idegenuralom megdöntése volt a történelem napirendjén, a szocialisták, akik mindenkor a legkövetkezetesebb és legrendíthetetlenebb demokraták voltak, ebben az értelemben — és csakis ebben az értelemben — elismerték a „haza védelmét". És ha jelenleg Kelet-Európában vagy a gyarmatokon az elnyomott nemzetek háborút indítanának elnyomóik, a nagyhatalmak ellen, a szocialisták minden rokonszenve az elnyomottakkal lenne.

A mostani háború azonban egészen más történelmi korszak szülötte, azé a korszaké, amelyben a burzsoázia haladó erőből reakcióssá vált. Ez a háború a hadviselő hatalmak mindkét csoportja részéről a rabszolgatartók háborúja, melyet a rabszolgaság fenntartása és súlyosbítása érdekében: a gyarmatok újrafelosztásáért, az idegen nemzetek elnyomására való „jogért", a nagyhatalmi tőke kiváltságaiért és monopóliumaiért, a különböző országok munkásságának megbontása és a munkásság reakciós elnyomása útján a bérrabszolgaság állandósításáért folytatnak. Ezért, mindkét hadviselő csoportban a „haza védelmének" hangoztatása nem egyéb, mint a burzsoázia népcsalása. Győzzön bár akármelyik hadviselő csoport, állítsák bár vissza a status quo-t, a világ nemzeteinek többsége egyik esetben sem szabadul meg egy maroknyi nagyhatalom imperialista elnyomásától, és egyik eset sem biztosítja a munkásosztály számára még a mostani, szerény kultúrvívmányait sem. A viszonylag békés kapitalizmus korszaka örökre letűnt. Az imperializmus a munkásosztály számára az osztályharc soha nem látott kiéleződését, a nyomor, a munkanélküliség, a drágaság, a militarizmus hallatlan növekedését, a trösztök igáját és a politikai reakciót hozza, amely mindenütt, még a legszabadabb országokban is felüti a fejét.

Aki a mostani háborúban a „haza védelmének" jelszavát hirdeti, az „saját" nemzeti burzsoáziájának idegen nemzetek elnyomására való „jogát", a nemzeti-liberális munkáspolitikát, az elenyészően kisszámú kiváltságos munkásoknak „saját" nemzeti burzsoáziájukkal a proletárok és kizsákmányoltak tömege ellen kötött szövetségét védelmezi. Ez ennek a jelszónak igazi értelme. Azok a szocialisták, akik ilyen politikát foly-

tatnak, valójában soviniszták, szociálsoviniszták. A hadihitelek megszavazása, a kormányba való belépés, a Burgfrieden* stb. nem egyéb, mint a szocializmus elárulása. Az opportunizmus, melyet a letűnt „békés" korszak viszonyai tenyésztettek ki, most már annyira megérett, hogy teljesen szakított a szocializmussal és a proletariátus szabadságmozgalmának nyilt ellenségévé lett. A munkásosztály nem érheti el világtörténelmi céljait, ha nem folytat kíméletlen harcot a nyilt opportunizmus és szociálsovinizmus ellen (Franciaország, Németország, Ausztria szociáldemokrata pártjainak többsége ellen, Angliában Hyndmann, a fábiánusok és trade-unionisták, Oroszországban Rubanovics, Plehanov és a „Nasa Zarja" ellen stb.) s ha nem folytat kíméletlen harcot az úgynevezett „centrum" ellen is, mely a soviniszták javára feladta a marxizmus álláspontját.

Az 1912-es bázeli kiáltvány, melyet az egész világ szocialistái, előrelátva a nagyhatalmak mostani háborúját, egyhangúlag elfogadtak, félreérthetetlenül megállapította, hogy ez a háború imperialista, reakciós háború, bűnnek nyilvánította, ha az egyik ország munkásai a másik ország munkásaira lőnek és éppen ezzel a háborúval kapcsolatban a *proletárforradalom* közelgését hirdette. És valóban, a háború forradalmi helyzetet teremt, forradalmi hangulatot szül és forrongásba hozza a tömegeket, kiélezi az opportunizmus elleni harcot, mert a proletariátus legjobb része mindenütt felismeri, hogy az opportunizmus pusztulással fenyeget. A dolgozó tömegek egyre fokozódó békevágya azt fejezi ki, hogy a tömegek kiábrándulnak, a „haza védelmének" hazug burzsoá jelszava csődöt mondott, megkezdődött a tömegek forradalmi tudatának tisztulása. A szocialisták, akik forradalmi agitációjuk érdekében kihasználják ezt a hangulatot és forradalmi agitációjukban nem riadnak vissza „saját" hazájuk vereségének gondolatától, nem ámítják a népet, hanem nyiltan megmondják, hogy a gyors, valamelyest tartós, a nemzetek elnyomását kizáró demokratikus béke, a leszerelés stb. reménye a mostani kormányok forradalmi megdöntése nélkül megvalósíthatatlan. Csak a proletariátus szociális forradalma tör utat a béke és a nemzetek szabadsága felé.

Az imperialista háború megnyitja a szociális forradalom korszakát. A legújabb korszak objektív feltételei napirendre tűzik a proletariátus forradalmi tömegharcát. A szocialisták kötelessége, hogy kihasználják a munkásosztály legális harcának kivétel nélkül minden eszközét és azokat a következő halaszthatatlan és legfőbb feladatnak rendeljék alá: fejlesszék a munkások forradalmi tudatát, kovácsolják őket egybe a nemzetközi forradalmi harcban, támogassanak és lendítsenek előre minden

* — osztálybéke. — *Szerk.*

forradalmi megmozdulást, törekedjenek arra, hogy a népek közötti imperialista háborút az elnyomott osztályoknak elnyomóik ellen folyó polgárháborújává, a tőkésosztály kisajátításáért, a proletariátus politikai hatalmának meghódításáért, a szocializmus megvalósításáért vívott háborúvá változtassák.

Lenin Művei. 21. köt. 349—352. old.

Lenin. „A szocialista forradalom és a nemzetek önrendelkezési joga". 4. tézis: „A nemzetek önrendelkezési joga kérdésének proletárforradalmi feltevése" (1916 január—február).

Nemcsak a nemzetek önrendelkezési jogának a követelését, hanem demokratikus minimális programunk *valamennyi* pontját, *azelőtt*, még a XVII. és XVIII. században, a kispolgárság állította fel. A kispolgárság utópisztikusan mind a mai napig is hangoztatja *mindezeket* a követeléseket, s nem látja az osztályharcot és annak erősödését a demokráciában, hisz a „békés" kapitalizmusban. Pontosan ilyen a kautskysták által hangoztatott népámító utópia — egyenjogú nemzetek békés szövetsége az imperializmus korszakában. Ennek a nyárspolgári, opportunista utópiának ellensúlyozására a szociáldemokrácia programjának igen fontos, lényegbevágó és az imperializmusban elkerülhetetlen tényként a nemzeteknek elnyomott és elnyomó nemzetekre való felosztását kell előtérbe helyeznie.

Az elnyomó nemzetek proletariátusa nem érheti be azzal, hogy az annexiók ellen és általában a nemzetek egyenjogúsítása mellett olyan általános, sablonos frázisokkal foglal állást, amelyeket bármely pacifista burzsoá a szájára vesz. A proletariátus nem hallgathatja el a nemzeti elnyomáson alapuló állam *határainak* az imperialista burzsoázia számára különösen „kellemetlen" kérdését. A proletariátusnak feltétlenül harcolnia kell az ellen, hogy az elnyomott nemzeteket erőszakosan visszatartsák az illető ország határai között, már pedig ez az önrendelkezési jogért való harcot jelenti. A proletariátusnak követelnie kell a „saját" nemzete által elnyomott gyarmatok és nemzetek politikai különválásának szabadságát. Ellenkező esetben a proletariátus nemzetköziségе üres és csak szavakban megnyilvánuló nemzetköziség marad; lehetetlenné válik az elnyomott és az elnyomó nemzet munkásai között minden bizalom, minden osztályszolidaritás; leleplezetlen marad az önrendelkezési jog

reformista és kautskysta védelmezőinek képmutatása, akik hallgatnak azokról a nemzetekről, amelyeket az ő „saját" nemzetük nyom el s amelyeket erőszakkal tartanak vissza az ő „saját" államuk kereteiben.

Másrészt, az elnyomott nemzetek szocialistáinak az elnyomott nemzet munkásságának teljes és feltétlen egységét az elnyomó nemzet munkásságával kell különösen hangsúlyozniok és megvalósítaniok, a szervezeti egységet is beleértve. Enélkül lehetetlen megvédeni a proletariátus önálló politikáját és más országok proletariátusával való osztályszolidaritását a burzsoázia ezerféle fortélya, árulása és gazsága közepette. Mert hiszen az elnyomott nemzetek burzsoáziája a nemzeti felszabadulás jelszavait mindig a munkásság becsapásának eszközévé változtatja: a belpolitikában ezeket a jelszavakat az uralkodó nemzetek burzsoáziájával való reakciós megalkuvásokra használja fel (így például az ausztriai és az oroszországi lengyelek, akik egyességre léptek a reakcióval a zsidók és az ukránok elnyomása céljából); a külpolitikában igyekszik egyességre lépni az egymással vetélkedő imperialista hatalmak valamelyikével, hogy megvalósíthassa saját rabló céljait (a balkáni kisállamok politikája stb.).

Az a körülmény, hogy az egyik imperialista állam ellen a nemzeti szabadságért folyó harcot bizonyos viszonyok között egy másik „nagy"-hatalom kihasználhatja a saját ugyanolyan imperialista céljaira, éppoly kevéssé bírhatja rá a szociáldemokráciát arra, hogy lemondjon a nemzetek önrendelkezési jogának elismeréséről, mint ahogy az a gyakori jelenség, hogy a burzsoázia a köztársasági jelszavakat politikai megtévesztésre és pénzügyi rablásra használja ki, például a latin országokban, nem bírhatja rá a szociáldemokratákat arra, hogy lemondjanak republikanizmusukról.

Lenin Művei. 22. köt. 149—151. old.

Lenin. „Junius brosúrájáról"* (1916 július). Részlet.

... Junius hibás tételei közül az első az „Internacionále" csoport 5. tézisében van lerögzítve: „... Ennek a fékevesztett imperializmusnak korszakában (érájában) már semmiféle nemzeti háború sem lehetséges. A nemzeti érdekek már csak a megtévesztés eszközéül szolgálnak, hogy ilyenformán a dolgozó néptömegeket halálos ellenségüknek, az imperializmusnak készséges kiszolgálóivá tegyék..." Az ötödik tézisnek, amely ezzel a tétellel végződik, az eleje a *mostani* háború mint imperialista háború jellemzésének van szánva. Lehetséges, hogy általában a nemzeti háborúk

* *Junius* — Rosa Luxemburg álneve; a brosúra címe: „A szociáldemokrácia válsága". — *Szerk.*

tagadása vagy figyelmetlenség, vagy véletlen túlzás annak a teljesen helyes gondolatnak hangsúlyozása során, hogy a *mostani* háború imperialista, nempedig nemzeti háború. Mivel azonban ennek ellenkezője is lehetséges, mivel egyes szociáldemokratáknál megfigyelhető az, hogy válaszképpen azokra a hibás nézetekre, amelyek a *mostani* háborút nemzeti háborúnak tüntetik fel, helytelenül *minden* nemzeti háborút tagadnak — ezzel a hibával feltétlenül foglalkoznunk kell.

Juniusnak teljesen igaza van, amikor hangsúlyozza az „imperialista viszonyok" döntő befolyását *ebben* a háborúban, amikor azt mondja, hogy Szerbia mögött Oroszország, a „szerb nacionalizmus mögött az orosz imperializmus áll", hogy például Hollandia részvétele a háborúban *szintén* imperialista jellegű volna, mivel Hollandia először is gyarmatait védelmezné, másodszor pedig valamelyik *imperialista* koalíció szövetségese lenne. Ez vitathatatlan — *ezt* a háborút illetőleg. És ha ugyanakkor Junius különösen hangsúlyozza azt, ami számára a legfontosabb, tudniillik azt, hogy harcolni kell „a nemzeti háború agyréme" ellen, „amely jelenleg uralkodik a szociáldemokrata politikán" (81. old.), akkor feltétlenül el kell ismernünk, hogy fejtegetései helyesek és teljesen indokoltak.

Csakhogy hiba volna, ha eltúloznók ezt az igazságot, ha figyelmen kívül hagynók azt a marxista követelményt, hogy konkrétan kell gondolkoznunk, ha a mostani háború megítélését kiterjesztenők az imperializmus idején lehetséges valamennyi háborúra, ha megfeledkeznénk az imperializmus *ellen* irányuló nemzeti mozgalmakról. Annak a tézisnek védelmére, amely szerint „többé nem lehetséges nemzeti háború", egyesegyedül azt az érvet hozhatjuk fel, hogy a világ maroknyi imperialista „nagy"-hatalom között van felosztva, és hogy ezért minden háború, még ha kezdetben nemzeti jellegű volna is, imperialista háborúvá *változik*, mihelyt az egyik imperialista hatalom vagy koalíció érdekeit érinti (Juniusnál 81. old.).

Ennek az érvnek a helytelensége nyilvánvaló. Természetesen, a marxista dialektika alaptétele az, hogy a természetben és a társadalomban minden határ viszonylagos és változó, hogy nincs *egyetlen* olyan jelenség sem, amely bizonyos feltételek mellett ne csaphatna át saját ellentétébe. A nemzeti háború imperialista háborúvá *változhat és fordítva*. Például: a nagy francia forradalom háborúi nemzeti háborúknak indultak és ilyenek is voltak. Ezek a háborúk forradalmi háborúk voltak, mert az volt a céljuk, hogy a nagy forradalmat megvédjék az ellenforradalmi monarchiák koalíciójával szemben. Amikor azonban Napoleon Európa egész sereg régen kialakult, nagy, életképes nemzeti államát leigázva megteremtette a francia császárságot, a francia nemzeti háborúk imperialista háborúkká váltak, amelyek *viszont* megszülték a Napoleon imperializmusa *ellen* irányuló nemzeti felszabadító háborúkat.

Csak szofista kenheti el az imperialista és a nemzeti háború közötti különbséget azon az alapon, hogy az egyik a másikba átcsap*hat*. A dialektika nem egyszer volt — a görög filozófia történetében is — a szofizmushoz vezető híd. De mi dialektikusok maradunk, a szofizmák ellen nem általában mindenféle átalakulás lehetőségének tagadásával harcolunk, hanem az *adott* átalakulásnak környezetében és fejlődésében való konkrét elemzésével.

Az, hogy a mostani, az 1914—1916-os, imperialista háború nemzeti háborúvá változik, igen valószínűtlen, mivel az *előre*haladást képviselő osztály a proletariátus, amely objektíve arra törekszik, hogy ezt a háborút burzsoáziaellenes polgárháborúvá változtassa, továbbá azért is, mert a két koalíció ereje alig valamivel különbözik és a nemzetközi finánctőke mindenütt megszülte a reakciós burzsoáziát. De az ilyen átalakulást nem szabad *lehetetlennek* nyilvánítanunk: *ha* az *európai* proletariátus húsz évig tehetetlennek bizonyulna, *ha* a mostani háború napoleoni típusú győzelmekkel és több életképes nemzeti állam leigázásával *végződne*, *ha* az Európán kívüli imperializmus (elsősorban a japán és az amerikai) is fennmaradna húsz évig és nem térne át a szocializmusra, például egy japán-amerikai háború következtében, akkor Európában lehetséges volna egy nagy nemzeti háború. Ez Európában néhány évtizedes *visszafejlődés* volna. Ez valószínűtlen. De ez *nem* lehetetlen, mert nem dialektikus, nem tudományos, elméletileg helytelen a világtörténelmet úgy elképzelni, hogy az símán és egyenletesen halad előre, anélkül hogy néha óriási ugrásokat ne tenne hátrafelé.

Továbbá. Az imperializmus korszakában nemcsak lehetségesek, hanem *elkerülhetetlenek* a gyarmatok és félgyarmatok nemzeti háborúi. A gyarmatokon és a félgyarmatokon (Kína, Törökország, Perzsia) körülbelül 1 000 millió ember él, azaz a föld lakosságának *több mint fele*. A nemzeti szabadságmozgalmak itt már vagy nagyon erősek, vagypedig növekednek és érlelődnek. Minden háború a politika folytatása más eszközökkel. A gyarmatok nemzeti felszabadító politikájának folytatása *elkerülhetetlenül* a gyarmatoknak az imperializmus *ellen* viselt nemzeti háborúi lesznek. Ezek a háborúk elvezet*hetnek* a mostani imperialista „nagy"-hatalmak imperialista háborújához, de az is lehetséges, hogy nem vezetnek el oda; ez sok körülménytől függ.

Egy példa: Anglia és Franciaország a hétéves háborúban a gyarmatokért háborúskodtak, azaz imperialista háborút folytattak (amely a rabszolgaság alapján is, a kezdetleges kapitalizmus alapján is, a mai igen fejlett kapitalizmus alapján is lehetséges). Franciaország vereséget szenvedett és elvesztette gyarmatainak egy részét. Néhány évvel később elkezdődött az Északamerikai Egyesült Államok szabadságharca Anglia ellen. Franciaország és Spanyolország, amelyek továbbra is hatalmukban tar-

tották a jelenlegi Egyesült Államok egyes részeit, az Angliával szemben táplált ellenséges érzülettől fűtve, azaz saját imperialista érdekeik által vezettetve, barátsági szerződést kötöttek az Anglia ellen fellázadt amerikai államokkal. A francia seregek az amerikai seregekkel együtt verték az angolokat. Ez nemzeti felszabadító háború volt, amelyben az imperialista versengés csak mellékkörülmény, amelynek nincs komoly jelentősége — az ellenkezője annak, amit az 1914—1916-os háborúban látunk (a nemzeti elemnek az osztrák-szerb háborúban nincs komoly jelentősége a mindent meghatározó imperialista versengéshez képest). Láthatjuk ebből, milyen oktalan dolog volna, ha az imperializmus fogalmát sablonosan alkalmaznánk és azt a következtetést vonnánk le belőle, hogy a nemzeti háborúk „lehetetlenek". Nemzeti felszabadító háború, például Perzsia, India és Kína szövetsége az egyik vagy a másik imperialista hatalmi csoport ellen, teljesen lehetséges és valószínű, mert hiszen ez az említett országok nemzeti szabadságmozgalmából következik, az ilyen háborúnak a jelenlegi imperialista hatalmak közötti imperialista háborúba való átcsapása azonban igen sok konkrét körülménytől függ majd, amelyek kialakulásáért nevetséges dolog volna kezeskedni.

Harmadszor, az imperializmus korszakában még Európában sem tarthatjuk lehetetleneknek a nemzeti háborúkat. Az „imperializmus korszaka" tette a mostani háborút imperialista háborúvá, az imperializmus korszaka elkerülhetetlenül (amíg be nem következik a szocializmus) új imperialista háborúkat szül, az imperializmus korszaka tette a mostani nagyhatalmak politikáját keresztül-kasul imperialista politikává, de ez a „korszak" a legkevésbbé sem zárja ki a nemzeti háborúkat, például a kis (mondjuk annektált vagy nemzetileg elnyomott) államok részéről az imperialista hatalmak *ellen*, mint ahogy nem zárja ki a nagyszabású nemzeti mozgalmakat sem Európa keleti részén. Ausztriát például Junius igen józanul ítéli meg, minthogy nemcsak azt veszi számításba, ami „gazdasági" jellegű, hanem azt is, ami sajátosan politikai jellegű, megállapítja, hogy „Ausztria belsőleg életképtelen", leszegezi, hogy a „Habsburg-monarchia nem egy burzsoá állam politikai szervezete, hanem csak a társadalmon élősködők néhány klikkjének laza szindikátusa" és hogy „Ausztria-Magyarország felszámolása történelmileg csak Törökország széthullásának a folytatása s egyben a történelmi fejlődés követelménye". Egyik-másik balkáni állammal és Oroszországgal sem kedvezőbb a helyzet. És ha a „nagy"-hatalmak erősen kimerülnének ebben a háborúban, vagy ha Oroszországban győzne a forradalom, teljes mértékben lehetségesek a nemzeti, sőt a győzelmes nemzeti háborúk. Egyrészt az imperialista hatalmak beavatkozása gyakorlatilag *nem* minden körülmények között keresztülvihető. Másrészt pedig, ha „csak úgy kapásból" azzal hozakodnak elő, hogy egy kis állam háborúja valamely államóriás ellen kilátás-

talan, akkor erre csak azt válaszolhatjuk, hogy a reménytelen háború is háború; azután meg bizonyos jelenségek az „államóriásokon" belül — például forradalom kitörése — a „kilátástalan" háborút nagyonis „reményteljes" háborúvá tehetik.

Mi nemcsak azért tértünk ki részletesen annak a tételnek helytelenségére, amely szerint „többé nem lehetséges nemzeti háború", mert ez a tétel elméletileg nyilvánvalóan hibás. Természetesen igen szomorú volna, ha a „baloldaliak" olyan időben, amikor a III. Internacionále megalapítása csak a nem-vulgáris marxizmus alapján lehetséges, elhanyagolnák a marxista elméletet. De gyakorlati-politikai tekintetben is igen ártalmas ez a hiba: ebből vezetik le a „lefegyverzés" érdekében folytatott értelmetlen propagandát, hiszen, úgymond, reakciós háborúkon kívül semilyen más háború nem lehetséges; ebből vezetik le a nemzeti mozgalmak irányában tanusított még értelmetlenebb és valósággal reakciós közömbösséget. Ez a közömbösség sovinizmusba csap át, amikor a „nagy" európai nemzetek,vagyis a kis népek és a gyarmati népek egész tömegét elnyomó nemzetek tagjai tudálékosan kijelentik, hogy „többé nem lehetséges nemzeti háború". Az imperialista hatalmak *ellen* irányuló nemzeti háborúk nemcsak lehetségesek és valószínűek, hanem elkerülhetetlenek és *haladó jellegűek, forradalmiak, bár* természetesen *sikerükhöz* az elnyomott országokban élő népesség óriási tömegeinek egyesült erőfeszítése (példánkban India és Kína százmillióinak erőfeszítése), vagypedig a nemzetközi helyzet *különösen* kedvező alakulása (például az imperialista hatalmak beavatkozásának megbénulása, legyengülésük, egymás ellen viselt háborújuk, a közöttük fennálló kibékíthetetlen ellentét stb. folytán), vagypedig az egyik nagyhatalom proletariátusának a burzsoázia ellen irányuló *egyidejű* felkelése szükséges (ez a felsorolásunkban legutoljára említett eset az első abból a szempontból, hogy mi a kívánatos és a kedvező a proletariátus győzelme szempontjából).

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy igazságtalanság volna, ha Juniust a nemzeti mozgalmak iránti közömbösséggel vádolnánk. Legalábbis a szociáldemokrata frakció bűnei közül kiemeli azt, hogy a frakció hallgatott, amikor az egyik kameruni bennszülött vezért „hazaárulásért" (nyilván a háborúval kapcsolatos felkelés kísérletéért) kivégezték; egy másik helyen pedig (Legien, Lensch úrékra és más, magukat „szociáldemokratáknak" tartó semmirekellőkre célozva) külön hangsúlyozza, hogy a gyarmati nemzetek is nemzetek. A leghatározottabban kijelenti: „a szocializmus elismeri, hogy minden népnek joga van a függetlenségre és a szabadságra, sorsának önálló intézésére"; „a nemzetközi szocializmus elismeri a szabad, független, egyenjogú nemzetek jogát, de csak a szocializmus hozhat létre ilyen nemzeteket, csak a szocializmus valósíthatja meg a nemzetek önrendelkezési jogát. A szocializmusnak ez a jel-

szava is — jegyzi meg helyesen a szerző —, akárcsak valamennyi többi jelszava, nem a meglevő szentesítése, hanem útmutató és buzdítás a proletariátus forradalmi, átalakító, aktív politikája számára" (77. és 78. old.). Nagyon tévednének tehát azok, akik arra gondolnának, hogy a baloldali német szociáldemokraták lesiklottak arra a korlátolt álláspontra, ahhoz a karikatúra-marxizmushoz, amelyhez egyes holland és lengyel szociáldemokraták jutottak el, akik még a szocializmusban sem hajlandók elismerni a nemzetek önrendelkezését. Egyébként *ennek* a hibának *speciális* holland és lengyel forrásairól más helyen beszélünk[38].

Junius egy másik téves elgondolása a haza védelmének kérdésével van összefüggésben. Ez — elsőrendű fontosságú politikai kérdés az imperialista háború idején. És Junius csak megerősített minket abban a meggyőződésünkben, hogy egyesegyedül a mi pártunk vetette fel helyesen ezt a kérdést: a proletariátus ellene van a haza védelmének a mostani, imperialista háborúban, *tekintettel* ennek a háborúnak rabló, rabszolgatartó, reakciós jellegére, *tekintettel arra*, hogy szembe lehet és szembe kell vele szegezni a polgárháborút a szocializmusért (és törekedni kell az imperialista háborúnak polgárháborúvá változtatására). Junius ugyan egyrészt kitűnően feltárta a mostani háborúnak a nemzeti háborútól eltérő, imperialista jellegét, másrészt azonban rendkívül furcsa hibát követett el, amikor a hajánál fogva próbált előráncigálni egy nemzeti programot a *mostani*, *nem* nemzeti háborúhoz! Ez szinte hihetetlenül hangzik, de tény . . .

. . . Junius azt javasolja, hogy az imperialista háborúval nemzeti programot kell „szembeszegezni". Az élenjáró osztálynak azt javasolja, hogy arccal a mult, ne pedig a jövő felé forduljon! 1793-ban és 1848-ban *objektíve* Franciaországban is, Németországban is, egész Európában is a *burzsoá*-demokratikus forradalom volt napirenden. Ennek az *objektív* történelmi helyzetnek az akkori demokrácia „igazi nemzeti", azaz nemzeti-*burzsoá* programja felelt meg, amelyet 1793-ban a burzsoázia legforradalmibb elemei és a plebejus rétegek valósítottak meg, 1848-ban pedig az egész élenjáró demokrácia nevében Marx hirdetett. A feudális dinasztikus háborúkkal akkor, *objektíve*, a forradalmi-demokratikus háborúkat, a nemzeti felszabadító háborúkat szegezték szembe. Ez volt a kor történelmi feladatainak tartalma.

Most a legfejlettebb, a legnagyobb európai országokban más az *objektív* helyzet. Előrehaladás — ha nem vesszük figyelembe az esetleges, ideiglenes, visszafelé tett lépéseket — csak a *szocialista* társadalom, a *szocialista forradalom* irányában lehetséges. Az imperialista-burzsoá háborúval, a magasan fejlett kapitalizmus háborújával, *objektíve*, a haladás szempontjából, az élenjáró osztály szempontjából csak a burzsoázia *ellen* folytatott háborút, azaz mindenekelőtt a proletariátusnak a bur-

zsoázia ellen a hatalomért folytatott polgárháborúját lehet szembeszegezni, azt a háborút, amely *nélkül* komoly haladás *nem lehetséges*, azután pedig — csak bizonyos különleges körülmények fennforgása esetén — a szocialista állam védelmében a burzsoá államok ellen irányuló lehetséges háborút . . .

Lenin Művei. 22. köt. 320—326. és 329. old.

Lenin. „Az önrendelkezés körül folyó vita eredményei". Részlet a „7. Marxizmus vagy proudhonizmus" c. pontból és a „9. Engels levele Kautskyhoz" c. pont teljes szövege (1916 július).

A lengyel elvtársak Marx Írország különválásával kapcsolatos állásfoglalására való utalásunkat kivételesen nem közvetve, hanem közvetlenül parírozzák. Mi az ellenvetésük? Nézetük szerint az olyan hivatkozásoknak, amelyek Marx 1848—1871-es állásfoglalására vonatkoznak — „a legcsekélyebb értékük sincs". Ezt a szokatlanul haragos és határozott kijelentést azzal indokolják, hogy Marx „egyidejűleg" szembefordult a „csehek, délszlávok stb." függetlenségi törekvéseivel.

A megokolás éppen azért különösen haragos, mert különösen tarthatatlan. A lengyel marxisták Marxot egyszerűen zavarosfejűnek tüntetik fel, aki „egyidejűleg" ellentétes dolgokat mondott! Ez egyáltalán nem igaz és egyáltalán nem marxizmus. Éppen a „konkrét" elemzés követelése, amelyet a lengyel elvtársak felhoznak, de csak azért, *hogy ne alkalmazzák*, kötelez bennünket arra, hogy megvizsgáljuk, vajjon Marx különböző állásfoglalása a különböző konkrét „nemzeti" mozgalmakhoz nem *egy és ugyanabból* a szocialista világnézetből következett-e.

Mint tudjuk, Marx Lengyelország függetlensége mellett foglalt állást abból a szempontból, hogy mi az *európai* demokrácia érdeke a cárizmus ereje és befolyása — mondhatnánk: mindenható ereje és túlnyomó reakciós befolyása — ellen folytatott harcában. E szempont helyességének legszemléltetőbb ténybeli igazolása 1849 volt, amikor az orosz jobbágyokból álló hadsereg elnyomta a nemzeti felszabadító és forradalmi-demokratikus felkelést Magyarországon. És azóta, egészen Marx haláláig, sőt azután is, egészen 1890-ig, amikor Franciaországgal szövetségben a cárizmus reakciós háborúja fenyegette a *nem imperialista*, hanem nemzetileg független Németországot, Engels elsősorban és leginkább a cárizmus elleni harc mellett foglalt állást. Ezért és csakis ezért lépett fel Marx meg Engels a csehek és a délszlávok nemzeti mozgalma

ellen. Egyszerű betekintés mindabba, amit Marx és Engels 1848—1849-ben írt, megmutatja mindenkinek, aki a marxizmus iránt nem azért érdeklődik, hogy hátat fordítson a marxizmusnak, hogy Marx és Engels akkor „egész reakciós népeket", amelyek Európában „orosz előőrsök" voltak, nyiltan és határozottan *szembeállított* a „forradalmi népekkel": a németekkel, a lengyelekkel és a magyarokkal. Ez tény. És erre a tényre *akkor vitathatatlanul* helyesen mutattak rá: 1848-ban a forradalmi népek a szabadságért verekedtek, amelynek fő ellensége a cárizmus volt, a csehek stb. pedig valóban reakciós népek, a cárizmus előőrsei voltak.

Mit mutat hát nekünk ez a konkrét példa, melyet *konkrétan* kell elemezni, ha hívek akarunk lenni a marxizmushoz? Csak azt, hogy 1) néhány nagy és igen nagy európai nép felszabadulásának érdekei előbbrevalók a kis nemzetek szabadságmozgalmának érdekeinél; 2) hogy a demokrácia követelését európai méretekben — most úgy kell mondani: világméretekben — kell tekinteni, nempedig elszigetelten.

Semmi többet. Még a nyoma sincs azon elemi szocialista elv cáfolatának, amelyről a lengyelek megfeledkeznek és amelyhez Marx *mindig* hű volt: nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom. Ha a konkrét helyzet, amely előtt Marx abban a korban állt, amikor a nemzetközi politikában a cárizmus befolyása túlnyomó volt, megismétlődne, például olyan formában, hogy néhány nép elkezdi a szocialista forradalmat (mint ahogy Európában 1848-ban megkezdték a polgári-demokratikus forradalmat), *más* népek pedig a burzsoá reakció fő bástyáinak bizonyulnak — akkor ezekkel szemben nekünk is a forradalmi háború álláspontjára kellene helyezkednünk, síkra kellene szállnunk azért, hogy „eltiporjuk" őket, hogy szétzúzzuk minden előőrsüket, bármilyen kis-nemzeti mozgalmak lépnének is itt fel. Eszerint egyáltalán nem elvetnünk kell a marxi taktika példáit — ez azt jelentené, hogy szavakban marxizmust prédikálunk, tettekben pedig szakítunk vele —, hanem konkrét elemzésük alapján le kell vonnunk belőlük a felbecsülhetetlen tanulságokat a jövőre nézve. A demokrácia egyes követelései, közöttük az önrendelkezés, nem örökérvényű igazságok, hanem *részei* az általános demokratikus (manapság: általános szocialista) *világ*mozgalomnak. Lehetséges, hogy egyes konkrét esetekben a rész ellentmond az egésznek, ilyenkor el kell azt vetni. Lehetséges, hogy valamelyik országban a köztársasági mozgalom csak más országok klerikális, vagy finánc-kapitalista-monarchista intrikáinak szolgál eszközül — akkor nekünk ezt az adott, konkrét mozgalmat *nem* szabad támogatnunk, de nevetséges volna ezen az alapon törölni a nemzetközi szociáldemokrácia programjából a köztársaság jelszavát.

Miképpen változott meg a konkrét helyzet 1848—1871-től 1898—1916-ig (az imperializmusnak mint korszaknak a legfon-

tosabb mérföldköveit veszem alapul: a spanyol-amerikai imperialista háborútól az európai imperialista háborúig)? Nyilvánvaló és vitathatatlan, hogy a cárizmus nem fő támasza többé a reakciónak, először, a nemzetközi finánctőkének, különösen Franciaország finánctőkéjének támogatása következtében, másodszor, 1905 következtében. Akkor a nagy nemzeti államok, az európai demokráciák rendszere, a cárizmus ellenére demokráciát és szocialista mozgalmat hozott a világnak*. Az imperializmust Marx és Engels nem érte meg. Most maroknyi (számszerint 5—6) imperialista „nagy"-hatalom rendszere alakult ki, amelyek mindegyike idegen nemzeteket nyom el s ugyanakkor ez az elnyomás egyik forrása annak, hogy a kapitalizmus bukását mesterségesen feltartóztassák és a világ fölött uralkodó imperialista nemzeteknél az opportunizmust és szociálsovinizmust mesterségesen alátámasszák. Akkor a legnagyobb nemzeteket felszabadító nyugateurópai demokrácia szembenállott a cárizmussal, amely az egyes kis-nemzeti mozgalmakat a reakció céljaira használta fel. Most a cári imperializmusnak és az előrehaladott kapitalista, európai imperializmusnak számos nemzet általános elnyomásán alapuló *szövetsége* áll szemben a szocialista proletariátussal, amely soviniszta, „szociálimperialista" és forradalmi részre szakadt.

Ebben van a helyzet konkrét változása, s éppen erről nem vesznek tudomást a lengyel szociáldemokraták, minden igérgetésük ellenére, hogy konkrétak lesznek! Innen ered az ugyanazon szocialista elvek *alkalmazása* terén észlelhető konkrét változás: *akkor* elsősorban a „cárizmus ellen" (meg a *cárizmus által* antidemokratikus irányban kihasznált egyes kis-nemzeti mozgalmak ellen) és Nyugat nagy-nemzeti, forradalmi népei mellett. *Most* az imperialista hatalmak, az imperialista burzsoázia és a szociál-imperialisták kialakult egységfrontja ellen, *valamennyi* imperialistaellenes nemzeti mozgalomnak a szocialista forradalom érdekében való kihasználása *mellett!* Minél *tisztább* most a

* Rjazanov Engelsnek egy 1866-ból származó rendkívül érdekes cikkét közölte a lengyel kérdésről Grünberg „A szocializmus történetének archívuma" c. folyóiratában (1916. I.). Engels hangsúlyozza, hogy a proletariátusnak feltétlenül el kell ismernie a jelentős, nagy európai nemzetek politikai függetlenségét és „önrendelkezését" (right to dispose of itself), s ugyanakkor megállapítja, hogy a „nemzetiségi elv" (különösen, ami annak bonapartista alkalmazását illeti), vagyis az, hogy bármely kis nemzetet e nagy nemzetekkel egyenlőnek tekintsenek — értelmetlenség. „Oroszország — mondja Engels — óriási méretű lopott tulajdon" (azaz elnyomott nemzetek) „birtokosa, amelyet vissza kell majd adnia a leszámolás napján". A bonapartizmus is, a cárizmus is, *saját* érdekében, az európai demokrácia *ellen használja ki* a kis-nemzeti mozgalmakat.

proletariátus harca az általános imperialista front ellen, nyilvánvalóan annál időszerűbb az internacionalista elv: „nem lehet szabad az a nép, amely idegen népeket elnyom"...

„Szocializmus és gyarmatpolitika" c. brosúrájában (Berlin 1907) Kautsky, aki akkor még marxista volt, közzétette Engelsnek egy hozzáintézett, 1882 szeptember 12-én kelt levelét, amelynek a bennünket érdeklő kérdést illetően roppant jelentősége van; a levél legfontosabb része a következő:

„... Véleményem szerint a tulajdonképpeni gyarmatok, vagyis azok az országok, ahol európai lakosság telepedett le: Kanada, Fokföld, Ausztrália, mind önállókká válnak; ellenben a csupán meghódított, de bennszülöttek lakta országokat — Indiát, Algériát, a holland, a portugál és a spanyol birtokban levőket —, a proletariátusnak egyidőre át kell majd vennie és a lehető leggyorsabban el kell juttatnia az önállósághoz. Hogy ez a folyamat hogyan fog végbemenni, nehéz megmondani; India talán forradalmat csinál, sőt ez igen valószínű, és minthogy a magát felszabadító proletariátus nem viselhet gyarmati háborúkat, ezzel meg kell békülni, habár, magától értetődően, a dolog nem menne mindenféle pusztítás nélkül. De az ilyesmi már együttjár minden forradalommal. Ugyanez játszódhat le másutt is, például Algériában és Egyiptomban, és *számunkra* kétségkívül ez lenne a legjobb. Elég dolgunk lesz a magunk háza táján. Mihelyt Európa és Észak-Amerika újjá lesz szervezve, ez olyan óriási erőt és olyan példát fog nyujtani, hogy a félig civilizált országok maguktól követik őket: erről már maguk a gazdasági szükségletek gondoskodnak. Milyen társadalmi és politikai szakaszokon kell majd átmenniök ezeknek az országoknak, amíg szintén eljutnak a szocialista szervezetig, erről azt hiszem, csak meglehetősen meddő hipotéziseket állíthatunk fel. Csak egy bizonyos: *a győzelmes proletariátus egyetlen idegen népet sem boldogíthat kényszer útján anélkül, hogy ezzel alá ne ásná saját győzelmét.* Ez persze semmiképpen sem zárja ki a különféle védelmi háborúkat..."*

Engels egyáltalán nem tételezi fel, hogy a „gazdasági" tényező önmagától és közvetlenül elhárít minden nehézséget. A gazdasági forradalom *minden* népet arra ösztökél, hogy a szocializmushoz *igazodjék*, de emellett lehetségesek forradalmak is — a szocialista állam ellen — meg háborúk is. A politika elkerülhetetlenül alkalmazkodik a gazdasági élethez, de nem egycsapásra és nem símán, nem egyszerűen, nem közvetlenül. Mint „kétségtelen" elvet, Engels csak egyetlen, feltétlenül internacionalista elvet állít fel, amelyet *minden* „idegen népre", azaz

* Lásd ebben a kötetben 53. old. — *Szerk.*

nemcsak a gyarmati népekre alkalmaz: kényszer útján boldogítani őket, a proletariátus győzelmének aláásását jelentené.

A proletariátus pusztán azzal, hogy végrehajtja a szocialista forradalmat, még nem válik szentté és ez nem biztosítja a hibák és gyengeségek ellen. De a lehetséges hibák (és az önző érdekek — az a kísérlet, hogy mások rovására éljenek) feltétlenül rá fogják vezetni ennek az igazságnak felismerésére.

Mi zimmerwaldi baloldaliak mindannyian meg vagyunk győződve arról, amiről például Kautsky is meg volt győződve, még mielőtt 1914-ben cserbenhagyta volna a marxizmust és a sovinizmus védelmezőjének csapott volna fel, hogy t. i. a szocialista forradalom teljességgel lehetséges a *legközelebbi* jövőben, ugyancsak Kautsky egykori kifejezésével élve — „máról holnapra". A nemzeti ellenszenvek nem tűnnek el olyan gyorsan; az elnyomott nemzet gyűlölete — mégpedig teljesen jogos gyűlölete — az elnyomóval szemben *megmarad* egy ideig; csak a szocializmus győzelme *után* fog eltűnni, csak *miután* a nemzetek között végleg teljesen demokratikus viszony alakul ki. Ha hívek akarunk maradni a szocializmushoz, már most hozzá kell fognunk a tömegek internacionalista neveléséhez, ami az elnyomó nemzeteknél lehetetlen anélkül, hogy az elnyomott nemzetek különválásának szabadságát ne hirdetnék.

Lenin Művei. 22. köt. 355—359. és 369—370. old.

Lenin. „A proletárforradalom katonai programja" (1916 szeptember). Részlet.

...Az *egy* országban győztes szocializmus egyáltalán nem tesz egyszerre lehetetlenné általában minden háborút. Ellenkezőleg, feltételezi a háborúkat. A kapitalizmus fejlődése a különböző országokban a legnagyobb mértékben egyenlőtlenül megy végbe. Az árutermelés mellett ez másképp nem is lehetséges. Ebből adódik az a vitathatatlan következtetés, hogy a szocializmus nem győzhet egyidejűleg *valamennyi* országban. Először egyetlen vagy néhány országban fog győzni, a többi bizonyos ideig burzsoá, vagy a burzsoá rendig még el sem jutott ország marad. Ennek surlódásokra kell vezetnie, sőt más országok burzsoáziájának azt a közvetlen törekvését is ki kell váltania, hogy szétzúzza a szocialista állam győzelmes proletariátusát. Ilyen esetekben a háború a mi részünkről jogos és igazságos, a szocializmusért, más népeknek a burzsoá elnyomatás alól való felszabadításáért folytatott háború lenne. Engelsnek tökéletesen

igaza volt, amikor 1882 szeptember 12-én Kautskyhoz írt levelében* a *már győztes* szocializmus „védelmi háborúinak" lehetőségét kifejezetten elismerte. Engels szeme előtt ugyanis a győztes proletariátusnak más országok burzsoáziájával szemben való védekezése lebegett.

Csak miután a burzsoáziát az egész világon és nem csupán *egy* országban megdöntöttük, véglegesen legyőztük és kisajátítottuk, csak akkor válnak majd lehetetlenné a háborúk. S tudományos szempontból teljesen helytelen és egyáltalán nem forradalmi eljárás volna, ha éppen azt kerülnénk meg és hanyagolnánk el, ami a legfontosabb: a burzsoázia ellenállásának megtörését — azt, ami a legnehezebb, ami a legtöbb harcot követeli a szocializmusba való *átmenet* idején. „Paposkodó szocialisták" és opportunisták mindig hajlandók álmodozni az eljövendő békés szocializmusról, de ezek éppen abban különböznek a forradalmi szociáldemokratáktól, hogy nem akarnak gondolni arra, nem akarnak gondolkodni azon, hogy ennek a szép jövendőnek megvalósítása érdekében könyörtelen osztályharcra és osztály*háborúkra* van szükség.

Nem szabad megengednünk, hogy szavakkal ámítsanak bennünket. Így például, a „haza védelmének" fogalma sokak előtt gyűlöletes, mert a nyílt opportunisták és a kautskysták a *jelenlegi* rablóháborúban ezzel kendőzik és leplezik a burzsoázia hazugságát. Ez tény. Ebből azonban nem az következik, hogy elfelejtsünk gondolkodni a politikai jelszavak értelmén. A „haza védelmének" elismerése a mostani háborúban azt jelenti, hogy ezt a háborút a proletariátus érdekeinek megfelelő, „igazságos" háborúnak tartjuk — és az égvilágon semmi mást nem jelent. Mert ellenséges betörés egyetlen háborúban sem kizárt dolog. Egyszerűen butaság volna, ha tagadnók a „haza védelmének" jogosultságát az elnyomott népek *részéről* az imperialista nagyhatalmak *ellen* folytatott háborújukban, vagy a győzelmes proletariátus részéről a burzsoá állam holmi Galliffet-je ellen viselt *saját* háborújában ...

Lenin Művei. 23. köt. 77—78. old.
Lenin. Válogatott Művek. 1. köt. 1029—1030. old.

Lenin levele Inyessza Armandnak (1916 november 7). Részlet.

...„A munkásnak nincs hazája" — ez azt jelenti, hogy (*α*) gazdasági helyzete (le salariat**) nem nemzeti, hanem nemzetközi; (*β*) osztályellensége nemzetközi; (γ) felszabadításának feltételei szintén; (*δ*) a munkások nemzetközi egysége *fontosabb* a nemzeti egységnél.

* Lásd ebben a kötetben 53. old. — *Szerk.*
** — a bérmunkás helyzete. — *Szerk.*

Vajjon azt jelenti-e ez, hogy *nem kell* harcolni, amikor idegen nemzeti iga megdöntéséről *van szó*?? Igen vagy nem?
A gyarmatok felszabadító háborúja?
— Írországé Anglia ellen?
Hát a (nemzeti) felkelés talán nem a haza védelme?. .

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 196. old. (oroszul).

Lenin levele Inyessza Armandnak (1916 november 17). Részlet.

. . . *Általánosságban* szólva, az a benyomásom, hogy Ön valahogy kissé egyoldalúan és formalisztikusan nyúl a kérdéshez. Vett *egy* idézetet a „Kommunista Kiáltványból" (a munkásoknak nincs hazájuk) és úgy tesz, mintha fenntartás nélkül akarná alkalmazni, s *még a nemzeti háborúkat is hajlandó volna elvetni.*

A marxizmus egész szelleme, egész rendszere azt követeli, hogy minden tételt csak (α) történelmi szempontból; (β) csak más tételekkel összefüggésben; (γ) csak a konkrét történelmi tapasztalatokkal kapcsolatban vizsgáljunk.

A haza történelmi fogalom. Mást jelent a haza egy olyan korszakban, illetve még pontosabban: olyan *időpontban*, amikor a nemzeti iga lerázásáért harcolnak. Ismét mást jelent olyan időpontban, amikor a nemzeti mozgalmak messze a háttérben maradnak. A „3. típushoz tartozó országokra" (az önrendelkezésről szóló téziseink 6. pontja*) nem *lehet* minden körülmények között egyformán alkalmazni a hazáról és a haza védelméről szóló tételt.

A „*Kommunista Kiáltvány*" megállapítja, hogy a munkásoknak nincs hazájuk.

Ez igaz. De *nemcsak* ezt állapítja meg. Megállapítja azt is, hogy amikor nemzeti államok alakulnak ki, a proletariátusnak valamelyest sajátos szerepe van. Ha az első tételt vesszük (a munkásoknak nincs hazájuk) és *megfeledkezünk* arról, hogy ez *összefügg* a második tétellel (a munkások nemzeti keretek között alakulnak osztállyá, de nem olyan értelemben, mint a burzsoázia), roppant helytelenül járunk el.

Miben áll ez az összefüggés? Nézetem szerint abban, hogy a *demokratikus* mozgalomban (bizonyos időben, bizonyos konkrét helyzet-

---

* Lásd *Lenin* Művei. 22. köt. 153—154. old. — *Szerk.*

ben) a proletariátus nem tagadhatja meg e mozgalom támogatását (s így azt sem, hogy a nemzeti háborúban védje a hazát).

Marx és Engels a „*Kommunista Kiáltványban*" azt mondotta, hogy a munkásoknak nincs hazájuk. De ugyancsak Marx nem egy ízben *szólította fel* a népet *nemzeti* háborúra: Marx 1848-ban, Engels **1859**-ben („A Po és a Rajna" című brosúrájának vége, ahol valósággal lángra lobbantja a németek *nemzeti* érzelmeit, nyiltan nemzeti *háborúba* hívja őket). Engels **1891**-ben az akkoriban fenyegető és közelgő háború, a Franciaország (Boulanger) + III. Sándor contra Németország háború, láttára *nyiltan* a „haza védelmére" hívta fel a népet . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 200—201. old. (oroszul).

Lenin levele Inyessza Armandnak (1917 január 6). Részlet.

. . . A „haza védelmének" kérdését ön, nézetem szerint, elvontan és nem történelmi szempontból vizsgálja. Ismétlem azt, amit Jurij ellen írt cikkemben* mondottam: a haza védelme = a *háborúban* való részvétel igazolása. Semmi több. *Nevetséges*, a tudománytalanság netovábbja volna, ha ezt általánosítanók, ha „általános elvvé" tennők. (Elküldöm Önnek az amerikai S. L. P.** programját ezzel a nevetséges általánosítással.) A háború rendkívül tarka, sokrétű, bonyolult valami. A háború kérdését nem lehet általános sablonnal eldönteni.

(I) A három fő típus: az elnyomott és az elnyomó nemzet közötti viszony (minden háború a politika folytatása; a politika a nemzetek, osztályok stb. közötti *viszony*). A háború általános szabályképpen jogos az elnyomott nemzet részéről (függetlenül attól, hogy katonai értelemben védelmi vagy támadó háborúról van-e szó).

(II) Két elnyomó nemzet közötti viszonya. Harc a gyarmatokért, a piacokért stb. (Róma és Karthago, Anglia és Németország 1914—1917-ben). Az ilyen háború általános szabályképpen *mindkét* fél részéről rablás; s a demokráciának (és a szocializmusnak) e háború kérdésében követendő magatartását a következő szabály határozza meg: „ha két tolvaj verekszik, pusztuljon mind a kettő" . . .

(III) A harmadik típus. Az egyenjogú nemzetek *rendszere* **sok-**

---

* „A marxizmus karikatúrájáról és az «imperialista ökonomizmusról»". Lásd *Lenin* Művei. 23. köt. 23. old. — *Szerk.*

** — Socialist Labor Party — Szocialista Munkáspárt. — *Szerk.*

kalta bonyolultabb kérdés!!!! Különösen ha a civilizált, aránylag demokratikus nemzetek mellett ott van a cárizmus. Ez volt (körülbelül) a helyzet Európában 1815-től 1905-ig . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 219—220. old. (oroszul).

Lenin. „Előadás az 1905-ös forradalomról" a Zürichi Népházban a svájci munkásifjúság gyűlésén (1917 január 9). Részlet.

. . . Még néhány rövid megjegyzést az orosz forradalom világjelentőségéről.

Oroszország földrajzilag, gazdaságilag és történelmileg nemcsak Európához tartozik, hanem Ázsiához is. Es ezzel magyarázható, hogy az oroszországi forradalom nemcsak azt érte el, hogy végérvényesen felébresztette álmából Európa legnagyobb és legelmaradottabb országát, és megteremtette a forradalmi proletariátus vezette forradalmi népet.

Nemcsak ezt érte el. Az orosz forradalom egész Ázsiát megmozgatta. A törökországi, perzsiai és kínai forradalom[39] azt bizonyítja, hogy az 1905-ös hatalmas felkelés mély nyomokat hagyott, és hogy hatását, amely *száz*- és *száz*milliók előrehaladó mozgalmában nyilvánul meg, nem lehet megsemmisíteni.

Az orosz forradalom közvetve a nyugati országokra is hatással volt. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy mihelyt 1905 október 30-án megérkezett Bécsbe a cár alkotmány-kiáltványát hírül adó távirat, ennek a hírnek döntő szerepe volt abban, hogy az általános választójog véglegesen győzött Ausztriában.

Az osztrák szociáldemokrácia kongresszusának ülésén, mialatt Ellenbogen elvtárs — akkor még nem volt szociálpatrióta, akkor még elvtárs volt — beszédet mondott a politikai sztrájkról, letették eléje az asztalra ezt a táviratot. A kongresszus tárgyalását azonnal félbeszakították. Az utcán a helyünk! — ez a kiáltás hömpölygött végig az osztrák szociáldemokrácia küldötteinek ülestermén. Es a rákövetkező napok Bécsben óriási utcai tüntetéseknek, Prágában pedig barikádoknak lettek a tanúi. Az általános választójog győzelme Ausztriában eldőlt.

Igen gyakran akadnak olyan nyugateurópaiak, akik az orosz forradalomról úgy vélekednek, hogy ennek az elmaradott országnak eseményei, viszonyai és harci eszközei igen kevéssé hasonlíthatók össze a nyugateurópai viszonyokkal és ezért aligha lehet bármiféle gyakorlati jelentőségük.

Nincs tévesebb ennél a véleménynél.

Kétségtelen, hogy a közelgő európai forradalom közelgő harcainak formái és indítóokai sok tekintetben különbözni fognak az orosz forradalom formáitól.

Mindamellett az orosz forradalom — éppen azért, mert proletár jellege volt a szónak abban a sajátos értelmében, amelyről már beszéltem — a közelgő európai forradalom *bevezetése*. Kétségtelen, hogy ez a közelgő forradalom csakis proletárforradalom lehet, mégpedig ennek a szónak még mélyebb értelmében: tartalmát tekintve is proletár, szocialista forradalom. Ez a közelgő forradalom még nagyobb mértékben fogja megmutatni egyrészt azt, hogy csak kemény harccal, vagyis polgárháborúval szabadíthatjuk fel az emberiséget a tőkés iga alól, másrészt pedig azt, hogy csak az osztálytudatos proletariátus léphet és lép fel a kizsákmányoltak óriási többségének vezéreként . . .

Lenin Művei. 23. köt. 271—273. old.

1917 március—október

Lenin. „Levelek a távolból". Negyedik levél: „Hogyan vívjuk ki a békét!" (1917 március 25). Részlet.

...A béke kivívásához (és méginkább a valóban demokratikus, valóban tisztességes béke kivívásához) az szükséges, hogy az államhatalom ne a földbirtokosok és tőkések kezében, hanem a *munkások és a szegényparasztok kezében* legyen. A földbirtokosok és a tőkések a lakosság elenyésző kisebbségét alkotják; a tőkések, mint mindenki tudja, őrült összegeket keresnek a háborún.

A munkások és a szegényparasztok a lakosság *hatalmas* többségét alkotják. Ők nem gazdagodnak meg a háborún, hanem tönkremennek és éheznek. Őket nem kötik se a tőke, se a tőkés rablócsoportok közti szerződések; ők *képesek* végetvetni, és őszintén véget is akarnak vetni a háborúnak.

Ha Oroszországban az államhatalom a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek *Szovjetjeinek* kezében volna, akkor ezek a Szovjetek és az általuk választott *Összoroszországi Szovjet*, megvalósíthatnák s bizonyára hajlandók is volnának megvalósítani azt a békeprogramot, amelyet pártunk (az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt) már 1915 október 13-án körvonalazott, e párt központi lapjának, a „Szocial-Demokrat"-nak 47. számában* (ezt a lapot akkor, a cári cenzúra nyomásának következtében, Genfben adtuk ki).

Ez a békeprogram bizonyára ilyesforma lenne:

1) A Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Összoroszországi Szovjetje (vagy az azt ideiglenesen helyettesítő Pétervári Szovjet) azonnal kijelentené, hogy *sem* a cári monarchia, *sem* a burzsoá kormányok *semminemű* szerződései *nem* kötik.

2) Azonnal nyilvánosságra hozná *mind*ezeket a szerződéseket, hogy kipellengérezze a cári monarchia és kivétel nélkül *minden* burzsoá kormány rabló céljait.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 21. köt. 409—412. old. — *Szerk.*

3) Haladéktalanul és nyiltan felajánlaná *valamennyi* hadviselő államnak az *azonnali fegyverszünetet*.

4) Haladéktalanul az egész nép tudomására hozná azokat a *békefeltételeket*, amelyeket mi, munkások és parasztok, javaslunk:

minden gyarmat felszabadítása;

minden függő, elnyomott és nem-teljesjogú nép felszabadítása.

5) Kijelentené, hogy a burzsoá kormányoktól semmi jót sem vár, hanem azt javasolja a világ munkásainak, hogy döntsék meg ezeket a kormányokat és adjanak át az államban minden hatalmat a Munkásküldöttek Szovjetjeinek.

6) Kijelentené, hogy a milliárdos kölcsönöket, amelyeket a burzsoá kormányok vettek fel ennek a bűnös rablóháborúnak folytatására, fizessék csak meg *maguk a kapitalista urak*, de a munkások és a parasztok *nem ismerik el* ezeket az adósságokat. E kölcsönök kamatainak fizetése azt jelentené, hogy hosszú éveken át *sarcot* fizetnénk a kapitalistáknak azért, mert nagykegyesen megengedték a munkásoknak, hogy lemészárolják egymást a tőkés zsákmány felosztása miatt.

Munkások és parasztok! — mondaná a Munkásküldöttek Szovjetje — hajlandók vagytok-e *évről évre sokszáz millió* rubelt fizetni a kapitalistáknak, jutalomképpen azért a háborúért, amelyet az afrikai gyarmatok, Törökország stb. felosztásáért folytattak?

Ezekért a békefeltételekért a Munkásküldöttek Szovjetje, véleményem szerint, hajlandó volna *háborút viselni bármely* burzsoá kormány ellen és a világ *valamennyi* burzsoá kormánya ellen, mivel ez valóban igazságos háború lenne, mivel az *egész* világ *minden* munkása és dolgozója *segítené azt* sikerre vinni.

A német munkás most azt látja, hogy Oroszországban a harcias monarchiát *harcias* köztársaság, az imperialista háborút folytatni kívánó, a cári monarchia rablószerződéseit megerősítő kapitalisták köztársasága váltja fel.

Itéljétek meg magatok, hogy bízhat-e a német munkás az *ilyen* köztársaságban?

Itéljétek meg magatok, hogy tart-e továbbra is a háború, továbbra is uralkodni fognak-e a kapitalisták a földön, ha az orosz nép, amelynek segítségére vannak az „ötös év" nagy forradalmának eleven emlékei, kivívja a teljes szabadságot, s az egész államhatalmat a Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjének kezébe adja?

N. Lenin

Zürich, 1917 március 12. (25.)

Lenin Művei. 23. köt. 366—368. old.

Lenin. „A proletariátus feladatairól a jelenlegi forradalomban" („Áprilisi Tézisek"). 1, 9. és 10. tézis (1917 április 7).

1. A háború tekintetében az az álláspontunk, hogy mivel a háború Oroszország részéről Lvov és Társai új kormánya alatt is feltétlenül imperialista rablóháború marad, mégpedig e kormány kapitalista jellegénél fogva — a legcsekélyebb engedmény sem tehető a „forradalmi honvédelem" javára.

Forradalmi háborúhoz, amely valóban igazolja a forradalmi honvédelmet, az öntudatos proletariátus csak a következő feltételekkel járulhat hozzá: *a)* ha a hatalom a proletariátus és a hozzá csatlakozó szegényparaszt rétegek kezébe megy át; *b)* ha valóban, nempedig csak szavakban, lemondanak minden annexióról; *c)* ha valóban teljesen szakítanak minden tőkés érdekkel.

Tekintettel arra, hogy a forradalmi honvédelem tömegekből való híveinek széles rétegei kétségtelenül jóhiszeműek, a háborút csak szükségszerűségből, nempedig hódítások kedvéért ismerik el, és tekintettel arra, hogy a burzsoázia félrevezeti őket — különösen alaposan, kitartóan és türelmesen kell nekik megmagyarázni tévedésüket, meg kell magyarázni a tőke és az imperialista háború közötti elválaszthatatlan összefüggést, be kell bizonyítani, hogy *lehetetlen* a háborút igazán demokratikus, nem-erőszakos békével befejezni — a tőke megdöntése nélkül.

Meg kell szervezni ennek a nézetnek legszélesebbkörű propagandáját a harcoló hadsereg körében.

Lövészárok-barátkozás.

9. Pártfeladatok:
   a) Azonnali pártkongresszus;
   b) a pártprogram megváltoztatása, a legfontosabb:
      1) az imperializmusról és az imperialista háborúról,
      2) az államhoz való viszonyról és *a mi* követelésünk: a „komműn-állam"*,
      3) az elavult minimális program módosítása;
   c) a párt nevének megváltoztatása**.

---

* Vagyis olyan állam, amelynek első mintája a Párizsi Komműn volt.

** „Szociáldemokrácia" helyett, amelynek hivatalos vezérei az *egész* világon elárulták a szocializmust és átpártoltak a burzsoáziához (a „honvédők" és az ingadozó „kautskysták"), *Kommunista Pártnak* kell neveznünk magunkat.

10. Az Internacionále megújítása.

Forradalmi Internacionále, a *szociálsovinisztáḱ* és a „centrum"* ellen irányuló Internacionále alapításának kezdeményezése.

Lenin Művei. 24. köt. 3—4. és 6. old.
Lenin. Válogatott Művek. 2. köt. 7—8. és 10. old.

Lenin. „A proletariátus feladatai forradalmunkban. A proletárpárt platformjának tervezete". 14. pont (1917 április 10).

14. A nemzeti kérdésben a proletárpártnak mindenekelőtt amellett kell síkraszállnia, hogy hirdessék ki és egyben haladéktalanul valósítsák is meg valamennyi, a cárizmus által elnyomott, erőszakos úton Oroszországhoz csatolt, vagy az állam határai között erőszakkal visszatartott, azaz annektált nemzet és nemzetiség Oroszországtól való különválásának teljes szabadságát.

Az annexiókról való lemondást hangoztató minden olyan kijelentés, nyilatkozat és kiáltvány, amelyet nem kísér a különválás szabadságának tényleges megvalósítása, végeredményben nem egyéb, mint a népek burzsoá módra való becsapása vagy kispolgári jámbor óhaj.

A proletárpárt minél nagyobb kiterjedésű állam megteremtésére törekszik, mert az előnyös a dolgozóknak; arra törekszik, hogy a nemzeteket *ḱözelebb hozza egymáshoz és idővel egybeolvassza*, de ezt a célját nem erőszak, hanem kizárólag valamennyi nemzet munkásainak és egész dolgozó tömegének szabad testvéri szövetsége útján akarja elérni.

Minél demokratikusabb lesz az oroszországi köztársaság, minél sikeresebben építi ki szervezetét, mint a Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek köztársasága, annál hatalmasabb lesz *minden* nemzet dolgozó tömegeiben az ilyen köztársasághoz való *önḱéntes* vonzódás ereje.

---

* „Centrum"-nak a nemzetközi szociáldemokrata mozgalomban azt az irányzatot nevezik, amely a soviniszták (= „honvédők") és az internacionalisták között ingadozik, nevezetesen: Kautsky és Társai Németországban, Longuet és Társai Franciaországban, Csheidze és Társai Oroszországban, Turati és Társai Olaszországban, MacDonald és Társai Angliában stb.

A különválás teljes szabadsága, a legszélesebbkörű helyi (és nemzeti) önkormányzat, a nemzeti kisebbségek jogainak részletesen kidolgozott biztosítékai — ez a forradalmi proletariátus programja.

Lenin Művei. 24. köt. 57—58. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 31—32. old.

Lenin. „A proletariátus feladatai forradalmunkban. A proletárpárt platformjának tervezete". 16. pont (1917 április 10).

A helyzet a szocialista Internacionáléban

Oroszország munkásosztályának nemzetközi kötelességei éppen most különös erővel lépnek előtérbe.

Manapság boldog-boldogtalan a nemzetköziségre esküszik, még a „honvédő" soviniszták, még Plehanov és Potreszov úr is, sőt Kerenszkij is internacionalistának nevezi magát. Annál sürgősebb kötelessége a proletárpártnak, hogy a maga valódi nemzetköziségét teljesen világosan, pontosan és határozottan szembeállítsa a csak szavakban megnyilvánuló nemzetköziséggel.

Semmitmondó felhívások a világ munkásaihoz, üres fogadkozások a nemzetköziséghez való odaadó hűséget illetően, kísérletek, hogy közvetve vagy közvetlenül megállapítsák a forradalmi proletariátus akcióinak „sorrendjét" a különböző hadviselő országokban, görcsös erőfeszítések, hogy a hadviselő országok szocialistái közt „megegyezéseket" hozzanak létre a forradalmi harcra *vonatkozóan*, buzgólkodás a békeakciók *érdekében* szervezendő szocialista kongresszusok körül stb. stb., akármennyire őszinték is az ilyen ötletek, az ilyen kísérletek vagy az ilyen tervek szerzői, mindez, *objektív* jelentőségét tekintve, nem egyéb, mint puszta szócséplés, a *legjobb* estben ártatlan, jámbor óhaj, amely csak arra alkalmas, hogy leplezze, hogyan *ámítják* a soviniszták a tömegeket. A parlamenti szélhámosság fogásaiban legügyesebb, legagyafúrtabb *francia* szociálsoviniszták már réges-régen rekordot értek el az olyan hihetetlenül nagyhangú és hangzatos pacifista és internacionalista frázisok hirdetésében, amelyek a szocializmus és az Internacionále hallatlanul arcátlan elárulásával, az imperialista háborút folytató kormányokba való belépésükkel, a hadihitelek *vagy hadikölcsönök* megszavazásával (példa Oroszországban az utóbbi napokban Csheidze, Szkobelev, Cereteli és Sztyeklov), a forradalmi harc ellen *saját országukban* kifejtett munkával stb. stb. *párosulnak*.

Jámbor emberek gyakran megfeledkeznek arról, hogy milyen kegyetlen, szörnyű helyzetet teremtett az imperialista világháború. Ez a helyzet nem tűri a frázisokat, csúfot űz az émelyítő jámbor óhajokból.

Valódi nemzetköziség csak egyetlenegy van: önfeláldozó munka a forradalmi mozgalom és a forradalmi harc fejlesztése érdekében *saját* országunkban, és *ugyanennek a harcnak*, ugyanennek az irányvonalnak és *csakis ennek* a támogatása (propagandával, együttérzéssel, anyagi eszközökkel) kivétel nélkül *minden* országban.

Minden egyéb ámítás és manyilovoskodás[40].

A több mint két éve tartó háború folyamán a nemzetközi szocialista munkásmozgalom *minden* országban három áramlatot hozott létre és aki letér arról a *reális* talajról, hogy ezt a három áramlatot elismerje, elemezze, aki lemond a valóban internacionalista áramlatért folytatott következetes harcról, az tehetetlenségre, gyámoltalanságra és hibákra kárhoztatja magát.

A három áramlat a következő:

1) A szociálsoviniszták, vagyis azok, akik szavakban szocialisták, tettekben soviniszták — olyan emberek, akik elismerik a „haza védelmét" az imperialista (és elsősorban a mostani imperialista) háborúban.

Ezek az emberek *osztály*ellenségeink. Ezek átálltak a burzsoázia oldalára.

Ilyen a hivatalos szociáldemokrácia hivatalos vezéreinek többsége *minden* országban. Plehanov úr és Társai Oroszországban, Scheidemannék Németországban, Renaudel, Guesde és Sembat Franciaországban, Bissolati és Társai Olaszországban, Hyndman, a fábiánusok és a „labouristák" (a „munkáspárt" vezérei) Angliában, Branting és Társai Svédországban, Troelstra és pártja Hollandiában, Stauning és pártja Dániában, Victor Berger és a többi „honvédő" Amerikában stb.

2) A második áramlat — az úgynevezett „centrum" — olyan emberekből áll, akik ingadoznak a szociálsoviniszták és a valóságos internacionalisták között.

Az egész „centrum" égre-földre esküdözik, hogy ők marxisták, internacionalisták, hogy ők a béke mellett vannak, amellett vannak, hogy a kormányokra mindenképpen „nyomást" kell gyakorolni, hogy mindenképpen „követelik" saját kormányuktól „a nép békeakaratának kinyilatkoztatását", hogy minden elképzelhető békeakció, az annexiók nélküli béke stb. stb. — *és a szociálsovinisztákkal való béke mellett vannak*. A „centrum" — az „egység" mellett van, a centrum — ellenzi a szakadást.

A „centrum" — a jámbor kispolgári frázisok, a csak szavakban megnyilvánuló nemzetköziség, a tényleges gyáva opportunizmus és a szociálsoviniszták előtti hajbókolás birodalma.

A kérdés lényege az, hogy a „centrum" nincs meggyőződve a saját kormánya ellen irányuló forradalom szükségességéről, nem hirdeti ezt a forradalmat, nem folytat önfeláldozó forradalmi harcot, a leghitványabb — és szerfölött „marxista" hangzású — *kifogásokat* agyalja ki e harc ellen.

A szociálsoviniszták — *osztályellenségeink, burzsoák* a munkásmozgalom soraiban. A munkásoknak azt a rétegét, azokat a csoportjait, töredékeit képviselik, amelyeket a burzsoázia *ténylegesen* megvesztegetett (jobb fizetéssel, megtisztelő állásokkal stb.) és amelyek segítenek *saját* burzsoáziájuknak a kis és gyenge népek kifosztásában és elnyomásában, abban a harcban, mely a kapitalista zsákmány felosztása *miatt* folyik.

A „centrum" megcsontosodott emberekből áll, akiket teljesen megfertőzött a rothadt legalitás, akiket megrontott a parlamentarizmus légköre stb., bürokratákból, akik megszokták a kényelmes állásokat és a „nyugodalmas" munkát. Történelmi és gazdasági szempontból nem jelentenek *külön* réteget; csupán az *átmenetet* képviselik a munkásmozgalom túlhaladott, különösen a proletariátus számára szükséges, lassú, kitartó, rendszeres, nagy és hatalmas méretű szervezési munka művészete terén sok becseset létrehozó szakasza, az 1871—1914-es szakasz és az első imperialista háború óta *objektíve* szükségessé vált új *szakasz* között, amely megnyitotta a *szociális forradalom korszakát*.

A „centrum" fő vezére és fő képviselője — Karl Kautsky, a II. Internacionále (1889—1914) legkimagaslóbb tekintélye, 1914 augusztus óta a teljesen csődbejutott marxista, a páratlan gerinctelenség, a legszánalmasabb ingadozások és árulások mintaképe. A „centrista" áramlat — Kautsky, Haase, Ledebour, az úgynevezett „Munkaközösség"[41] a Reichstagban; Franciaországban — Longuet, Pressemane és az úgynevezett „minoritairek" (kisebbségiek) általában; Angliában — Philipp Snowden, Ramsay MacDonald és a „Független Munkáspárt" sok más vezére, valamint a Brit Szocialista Párt[42] egy részének vezetői; Morris Hillquit és sokan mások Amerikában; Turati, Treves, Modigliani stb. Olaszországban; Robert Grimm stb. Svájcban; Viktor Adler és Társai Ausztriában; a Szervező Bizottság pártja, Akszelrod, Martov, Csheidze, Cereteli és mások Oroszországban stb.

Érthető, hogy egyesek olykor anélkül, hogy ezt maguk észrevennék — a szociálsovinizmus álláspontjáról a „centrum" álláspontjára mennek át és viszont. Minden marxista tudja, hogy az osztályok különböznek egymástól, tekintet nélkül egyesek szabad átmenetére az egyik osztályból a másikba; ugyanígy különböznek egymástól a politikai életben az egyes *áramlatok* is, tekintet nélkül egyesek szabad átmenetére az egyikből a másikba, és tekintet nélkül az áramlatok *egybeolvasztására* irányuló kísérletekre és erőfeszítésekre.

3) A harmadik áramlatot a valódi internacionalisták képviselik, akiknek álláspontját legpontosabban a „Zimmerwaldi Baloldal" fejezi ki (a függelékben közöljük e csoport 1915 szeptemberi kiáltványát, hogy az olvasó eredetiben ismerkedhessen meg ennek az áramlatnak a keletkezésével).

A fő megkülönböztető jel: teljes szakítás mind a szociálsovinizmussal, mind a „centrummal". Önfeláldozó forradalmi harc *saját* imperialista kormányuk és *saját* imperialista burzsoáziájuk ellen. Elvük: „a fő ellenség a saját országunkban van". Kérlelhetetlen harc a mézesmázos szociálpacifista frázisok (a szociálpacifista — szavakban szocialista, tettekben burzsoá pacifista; a burzsoá pacifisták a tőkés iga és a tőke uralmának megdöntése *nélküli* örök békéről ábrándoznak) és minden *mellébeszélés* ellen, amelynek célja tagadni, hogy a proletariátus forradalmi harca és a proletárforradalom, a szocialista forradalom, a jelenlegi háborúval *kapcsolatban* lehetséges, azaz helyénvaló, azaz időszerű.

Ennek az áramlatnak legkimagaslóbb képviselői: Németországban — a „Spartacus csoport" vagy az „Internacionále csoport"[43], melynek egyik tagja Karl Liebknecht. Karl Liebknecht ennek az áramlatnak és az *új*, igazi, a proletár Internacionálénak legkiválóbb képviselője.

Karl Liebknecht felszólította Németország munkásait és katonáit, hogy *fordítsák a fegyvert saját* kormányuk ellen. Karl Liebknecht ezt nyiltan a parlament (a Reichstag) szószékéről tette. Utána pedig a Potsdami térre, Berlin egyik legnagyobb terére ment, és az ott rendezett tüntetésen illegálisan nyomtatott kiáltványokat terjesztett, „le a kormánnyal!" jelszóval. Liebknechtet letartóztatták és *fegyházra* ítélték. Most fegyházban ül Németországban, mint ahogy általában *százak*, ha ugyan nem ezrek ülnek börtönben Németország *igazi* szocialistái közül, mert harcoltak a háború ellen.

Karl Liebknecht beszédeiben és leveleiben kérlelhetetlen harcot folytatott nemcsak a *saját* Plehanovjai, Potreszovjai (Scheidemannék, Legienék, Davidék és társaik), *hanem a saját centristái*, a saját Csheidzéi, Ceretelijei (Kautsky, Haase, Ledebour és társaik) ellen *is*.

Karl Liebknecht barátjával, Otto Rühlével együtt — száztíz képviselő közül ketten — megszegte a fegyelmet, felborította a „centrummal" és a sovinisztákkal való „egységet", *mindenkivel szembeszállt*. *Egyedül* Liebknecht képviseli a szocializmust, a proletár ügyet, a proletárforradalmat. A német szociáldemokrácia többi része *teljes egészében* — mint Rosa Luxemburg (aki szintén a „Spartacus csoport" tagja és egyik vezére) helyesen mondta — *bűzlő hulla*.

A valódi internacionalisták másik németországi csoportját az „Arbeiterpolitik" című brémai ujság képviseli.

Franciaországban a valódi internacionalistákhoz legközelebb álla-

nak Loriot és barátai (Bourderon és Merrheim a szociálpacifizmushoz süllyedtek le), továbbá a francia Henri Guilbeaux, aki Genfben a „Demain" című folyóiratot adja ki, Angliában a „Trade Unionist" című lap, továbbá a Brit Szocialista Párt és a Független Munkáspárt tagjainak *egy része* (például William Russel, aki nyiltan a szocializmust *eláruló* vezetőkkel való szakításra hívott fel), *MacLean* skót szocialista néptanító, akit Anglia burzsoá kormánya *fegyházra* ítélt a háború elleni forradalmi harcért; Angliában a szocialisták százai ülnek börtönben ugyanilyen bűncselekményekért. Ők és csakis ők *valódi* internacionalisták; Amerikában — a „Szocialista Munkáspárt"[44], valamint az opportunista „Szocialista Párton"[45] belül azok az elemek, akik 1917 januárjától az „Internationalist" c. lapot adták ki; Hollandiában — a „tribunisták"[46] pártja, akik a „Tribuna" c. lapot adják ki (Pannekoek, Hermann Gorter, Wynkoop és Henriette Roland-Holst, akik Zimmerwaldban a „centrumhoz" tartoztak és most hozzánk jöttek át); Svédországban — a fiatalok vagy baloldaliak pártja, melynek vezérei például Lindhagen, Ture Nerman, Karlson, Ström, Z. Höglund, aki személyesen résztvett Zimmerwaldban a „Zimmerwaldi Baloldal" megalapításában, s akit most börtönre ítéltek a háború ellen folytatott forradalmi harca miatt; Dániában — Trier és barátai, akik otthagyták a teljesen *polgárivá* vált dán „szociáldemokrata" pártot, amelynek élén Stauning *miniszter* áll; Bulgáriában — a „tyesznyakok"[47]; Olaszországban — legközelebb áll hozzájuk Constantino Lazzari, a párt titkára és Serrati, a párt központi lapja, az „Avanti" szerkesztője; Lengyelországban — Radek, Hanecki és az „Országos Vezetőség" által egyesített szociáldemokrácia más vezérei; Rosa Luxemburg, Tyszka és a „Központi Vezetőség" által egyesített szociáldemokrácia más vezérei; Svájcban — azok a baloldaliak, akik a *saját* országuk szociálsovinisztái és „centruma" elleni harc érdekében szervezett „referendum" (1917 január) indokolását összeállították és akik 1917 február 11-én a Tössben megtartott Zürich-kantoni szocialista kongresszuson elvi alapon álló forradalmi határozati javaslatot terjesztettek elő a háború ellen; Ausztriában — Friedrich Adler fiatal baloldali barátai, akik részben a bécsi „Karl Marx"-klubban működtek — ezt a klubot most bezárta a szélső reakciós osztrák kormány, amely ki akarja végeztetni Friedrich Adlert egy miniszter ellen elkövetett hősies, bár kevéssé meggondolt revolveres merénylete miatt stb. stb.

Nem az árnyalatokról van szó; árnyalatok a baloldaliak között is vannak. Az *áramlatról* van szó. A lényeg az, hogy nem könnyű dolog egy szörnyű imperialista háború idején valóban internacionalistának lenni. Kevés ilyen ember van, de *csakis* ők a szocializmus jövőjének hordozói, *csakis* ők a *tömegek vezérei*, és nem a tömegek megrontói.

A reformisták és a forradalmárok közti különbségnek a szociál-

demokraták és általában a szocialisták soraiban az imperialista háború körülményei közt meg kellett változnia, — ez objektíve elkerülhetetlen volt. Aki beéri azzal, hogy a polgári kormánytól a békekötést, vagy „a nép békeakaratának kinyilatkoztatását" stb. „követeli", az a *gyakorlatban* a reformok lejtőjére jut, *mert a háború kérdése* objektív szempontból csak *forradalmi* módon vethető fel.

A háborúból a demokratikus, nem-erőszakos békéhez, a népek felszabadításához, a „háborún" meggazdagodott kapitalista uraknak fizetett *milliárdos* kamatok igája alól való felszabaduláshoz nincs más kivezető út, mint a proletariátus forradalma.

A burzsoá kormányoktól a legkülönfélébb reformokat lehet és kell követelni, de ha nem akarunk manyilovoskodni, ha nem akarunk reformizmusba esni, lehetetlen ezektől az imperialista tőke ezernyi szálával behálózott emberektől és osztályoktól azt követelni, hogy *szakítsák szét* ezeket a szálakat, márpedig ezeknek a szálaknak a szétszakítása nélkül minden háborúellenes beszéd — üres ámító frázis.

A „kautskysták", a „centrum" — szavakban forradalmárok, tettekben reformisták — szavakban internacionalisták, tettekben a szociálsovinizmus szekértolói.

Lenin Művei. 24. köt. 59—65. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 33—39. old.

Sztálin. „Május Elseje" (1917 április 18).

Már három éve annak, hogy a hadviselő országok rabló burzsoáziája véres háborúba sodorta a világot.

Három éve annak, hogy a világ munkásai, akik tegnap még édes testvérek voltak, katonaruhába öltöztetve ellenségként állnak egymással szemben, gyilkolják, nyomorékká verik egymást — a proletariátus ellenségeinek örömére.

A nép élő erőit tömegesen pusztítják, a tömegeket koldusbotra juttatják és nyomorba döntik, egykor virágzó városok és falvak romokban hevernek, tömeges éhezés és elvadulás — s mindez csak azért, hogy a koronás és koronázatlan rablók maroknyi csoportja kifossza az idegen földeket és milliókat és milliókat harácsoljon össze — idevezet a mai háború.

A világ a háború csontkarjában fuldoklik . . .

Európa népei már nem bírják tovább, már felemelik fejüket a háborúskodó burzsoázia ellen.

Az orosz forradalom üt rést először azon a falon, mely a munkásokat elválasztja egymástól. Az általános „hazafias" mámor pillanatában az orosz munkások az elsők, akik újra fennen hirdetik a feledésbe ment jelszót: „Világ proletárjai egyesüljetek!"

Az orosz forradalom mennydörgése Nyugat munkásait is felébreszti álmukból. Németországban sztrájkok és felvonulások, Ausztriában és Bulgáriában tüntetések, a semleges országokban sztrájkok és népgyűlések, egyre erősödő háborgás Angliában és Franciaországban, tömeges lövészárok-barátkozás a frontokon — ezek a növekedő szocialista forradalom első fecskéi.

Mai ünnepünk, Május Elsejének ünnepe — vajjon nem annak a jele-e, hogy a vérözönben a népek testvériségének új kapcsait kovácsolják?

Ég a föld a tőkés rablók talpa alatt, mert Európa felett ismét leng az Internacionále vörös zászlaja.

Legyen a mai nap, Május Elsejének napja, amikor Petrográd száz és százezernyi munkása testvérkezet nyujt a világ munkásainak, legyen ez a nap az új forradalmi Internacionále megszületésének záloga!

„Világ proletárjai egyesüljetek!" — ez a jelszó, amely ma Petrográd terein harsogott, szárnyaljon át az egész világon és egyesítse a világ munkásait a szocializmusért folyó harcban!

A tőkés rablók feje felett, rabló kormányaik feje felett nyujtsunk kezet a világ munkásainak és kiáltsuk:

Éljen Május Elseje!
Éljen a népek testvérisége!
Éljen a szocialista forradalom!

Sztálin Művei. 3 köt. 40—41. old.

Lenin. „Határozat a háborúról". Elfogadta az OSzD(b)MP VII. (Áprilisi) Összoroszországi Konferenciája (1917 április 27).

I

A jelenlegi háború a hadviselő hatalmak mindkét csoportja részéről imperialista háború, vagyis olyan háború, amelyet a tőkések a világuralomból származó előnyök felosztásáért, a finánctőke (a banktőke) piacaiért, a gyenge népek alávetéséért stb. viselnek. A háború minden egyes napja gazdagítja a finánc- és az ipari burzsoáziát, sorvasztja

és kimeríti a proletariátus és a parasztság erejét valamennyi hadviselő országban, de a semleges országokban is. Oroszországban pedig a háború elhúzódása, ezenkívül, igen nagy mértékben veszélyezteti a forradalom vívmányait és továbbfejlődését.

Az, hogy az államhatalom Oroszországban az Ideiglenes Kormány, a földbirtokosok és kapitalisták kormánya kezébe ment át, nem változtatta és nem is változtathatta meg a háborúnak ezt a jellegét és jelentőségét Oroszország részéről.

Különösen világosan kifejezésre jutott ez a tény abban, hogy az új kormány nemcsak hogy nem hozta nyilvánosságra azokat a titkos szerződéseket, amelyeket II. Miklós cár kötött Anglia, Franciaország stb. kapitalista kormányaival, hanem a nép megkérdezése nélkül formailag is megerősítette ezeket a titkos szerződéseket, amelyek Kína, Perzsia, Törökország, Ausztria stb. kifosztásával kecsegtetik az orosz tőkéseket. Ezeknek a szerződéseknek eltitkolásával félrevezetik az orosz népet a háború igazi jellegét illetően.

Ezért a proletárpárt nem támogathatja sem a mostani háborút, sem a mostani kormányt, sem ennek kölcsöneit, hacsak nem szakít teljesen a nemzetköziséggel, vagyis a világ munkásait a tőkés iga elleni harcban összefűző testvéri szolidaritással.

Semmiféle bizalmat nem érdemelnek a jelenlegi kormánynak azok az ígéretei, hogy lemond az annexiókról, vagyis idegen országok meghódításáról, vagy arról, hogy bármely népet erőszakkal Oroszország keretei között tartson. Mert, először is, a tőkések, akiket a banktőke ezer szállal köt össze, nem mondhatnak le ebben a háborúban az annexiókról, hacsak nem mondanak le a kölcsönökbe, koncessziókba, hadiüzemekbe stb. fektetett milliárdokból származó profitról. Másodszor, az új kormány, hogy a népet félrevezesse, lemondott ugyan az annexiókról, de 1917 április 9-én Moszkvában Miljukov útján kijelentette, hogy nem mond le az annexiókról, az április 18-i jegyzékkel és az április 22-i magyarázattal pedig megerősítette politikájának hódító jellegét. Ezért a konferencia óva inti a népet a tőkések üres ígéreteitől és kijelenti, hogy szigorúan meg kell különböztetni egymástól azt, ha szavakban mondanak le az annexiókról, és azt, ha valóban lemondanak az annexiókról, vagyis haladéktalanul nyilvánosságra hoznak és hatályon kívül helyeznek minden titkos rablószerződést, továbbá haladéktalanul biztosítják valamennyi népnek azt a jogát, hogy szabad szavazással döntse el, vajjon független államot kíván-e alkotni, vagy valamelyik tetszés szerinti államhoz kíván tartozni.

II

Az úgynevezett „forradalmi honvédelem", amely most Oroszországban magával sodorta valamennyi narodnyik pártot (a népi szocialistákat, trudovikokat, szociálforradalmárokat) és a mensevik szociáldemokraták opportunista pártját (a Szervező Bizottság, Csheidze, Cereteli stb.), valamint a pártonkívüli forradalmárok többségét, osztálytartalmát tekintve egyrészt a jómódú parasztoknak és a kistulajdonosok egy részének érdekeit és álláspontját képviseli, akik a tőkésekhez hasonlóan hasznot húznak a gyenge népekkel szemben alkalmazott erőszakból. Másrészt, a „forradalmi honvédelem" annak következménye, hogy a tőkések becsapják a városi és falusi proletárok és félproletárok egy részét, akik osztályhelyzetüknél fogva nincsenek érdekelve a tőkések profitjában és az imperialista háborúban.

A konferencia megállapítja hogy a „forradalmi honvédelemnek" tett akár legcsekélyebb engedmény is feltétlenül megengedhetetlen és valójában teljes szakítást jelent a nemzetköziséggel és a szocializmussal. Ami a nagy néptömegek „honvédő" hangulatát illeti, pártunk ez ellen a hangulat ellen annak az igazságnak fáradhatatlan megmagyarázása útján fog harcolni, hogy jelenleg Oroszországban a háború gyors befejezésének egyik legfőbb akadálya az, hogy az öntudatlanság folytán bizakodva tekintenek a tőkések kormányára.

III

Ami a legfontosabb kérdést, vagyis azt a kérdést illeti, hogyan lehet befejezni a lehető leggyorsabban és amellett nem erőszakos, hanem valóban demokratikus békével a tőkéseknek ezt a háborúját, a konferencia megállapítja és határozatilag kimondja:

Nem lehet befejezni ezt a háborút úgy, hogy csak az egyik fél katonái tagadják meg a háború folytatását, hogy az egyik hadviselő fél egyszerűen beszünteti a hadműveleteket.

A konferencia ismételten tiltakozik az ellen az aljas rágalom ellen, amelyet a tőkések terjesztenek pártunkról, és amely szerint mi rokonszenvezünk a Németországgal való különbékével. Mi a német tőkéseket éppen olyan rablóknak tekintjük, mint az orosz, angol, francia stb. tőkéseket, Vilmos császárt pedig éppen olyan koronás rablónak, mint II. Miklóst, vagy az angol, olasz, román és minden más uralkodót.

Pártunk türelmesen, de állhatatosan meg fogja magyarázni a népnek azt az igazságot, hogy a háborúkat a *kormányok* viselik, hogy a háborúk mindig elválaszthatatlanul bizonyos *osztályok* politikájával függenek össze, s hogy ezt a háborút demokratikus békével *csakis* úgy

lehet befejezni, ha az egész államhatalom legalább néhány hadviselő országban átmegy a proletárok és a félproletárok osztályának kezébe, amely valóban képes végetvetni a tőkés elnyomásnak.

A forradalmi osztály, ha kezébe venné Oroszországban az államhatalmat, számos olyan intézkedést tenne, amelyek aláássák a tőkések gazdasági uralmát, továbbá olyan intézkedéseket, amelyek teljes politikai ártalmatlanná tételükre vezetnek, s haladéktalanul és nyiltan demokratikus békét ajánlana fel minden népnek, minden néven nevezendő annexióról és hadisarcról való teljes lemondás alapján. Ezek az intézkedések és a nyilt békeajánlat megteremtenék a hadviselő országok munkásságának egymás iránti teljes bizalmát, és elkerülhetetlenül a proletariátus felkeléseire vezetnének azok ellen az imperialista kormányok ellen, amelyek ellene szegülnének a felajánlott békének.

Amíg azonban a forradalmi osztály Oroszországban nem vette kezébe az egész államhatalmat, pártunk minden módon támogatni fogja azokat a külföldi proletárpártokat és csoportokat, amelyek már a háború idején valóban forradalmi harcot folytatnak imperialista kormányaik és saját burzsoáziájuk ellen. Különösen elősegíti majd a párt a fronton valamennyi hadviselő ország katonái közt megindult tömeges lövészárok-barátkozást, s arra törekszik, hogy az elnyomottak szolidaritásának ezt az ösztönös megnyilvánulását tudatos és a lehető legszervezettebb mozgalommá változtassa, amely arra irányul, hogy valamennyi hadviselő országban az egész államhatalom a forradalmi proletariátus kezébe menjen át.

Lenin Művei. 24. köt. 273—276. old.

Lenin. „Határozat a nemzeti kérdésről". Elfogadta az OSzD(b)MP VII. (Áprilisi) Összoroszországi Konferenciája (1917 április 29).

A nemzeti elnyomás politikáját, mely az önkényuralom és a monarchia hagyatéka, osztálykiváltságaik megőrzése és a különböző nemzetiségű munkások egymástól való elszakítása érdekében támogatják a földbirtokosok, a tőkések és a kispolgárság. Korunk imperializmusa, azzal hogy erősíti a gyenge népek alávetésére irányuló törekvéseket, új tényezője a nemzeti elnyomás kiélesedésének.

A nemzeti elnyomás megszüntetése, amennyire az a kapitalista társadalomban elérhető, csakis az állam következetesen demokratikus

köztársasági berendezése és igazgatása mellett lehetséges, ami biztosítja minden nemzet és nyelv teljes egyenjogúságát.

Oroszország minden nemzete számára el kell ismerni a szabad különválásnak és önálló állam alakításának jogát. E jog megtagadása és a gyakorlati megvalósítását biztosító rendszabályok elmulasztása egyértelmű a hódítások vagy annexiók politikájának támogatásával. A különböző nemzetiségű munkások teljes szolidaritását és a nemzetek valóban demokratikus közeledését csakis az mozdítja elő, ha a proletariátus elismeri a nemzetek különválási jogát.

A jelenleg Finnország és az orosz Ideiglenes Kormány között kitört konfliktus különösen világosan mutatja, hogy a szabad különválás jogának megtagadása a cárizmus politikájának egyenes folytatására vezet.

A nemzetek szabad különválási jogának kérdését nem szabad összetéveszteni azzal a kérdéssel, hogy célszerű-e valamely adott pillanatban ennek vagy annak a nemzetnek a különválása. Ez utóbbi kérdést a proletariátus pártjának minden egyes adott esetben teljesen önállóan kell eldöntenie, az egész társadalmi fejlődés érdekei és a szocializmusért folyó proletár osztályharc érdekei szempontjából.

A párt széleskörű területi önkormányzatot követel, követeli a felülről gyakorolt ellenőrzés megszüntetését, a kötelező államnyelv eltörlését és követeli, hogy az önkormányzattal bíró és autonóm területek határainak megállapításánál maga a helyi lakosság vegye figyelembe a gazdasági viszonyokat, az életfeltételeket, a lakosság nemzeti összetételét stb.

A proletariátus pártja határozottan elveti az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómiát", amely abban áll, hogy az iskolaügyet stb. kiveszik az állam irányítása alól és sajátszerű nemzeti képviselőtestületekre bízzák. A kulturális nemzeti autonómia* az egyhelyben lakó munkásokat, sőt az egy és ugyanazon üzemben dolgozó munkásokat is, mesterségesen elválasztja egymástól az ehhez vagy ahhoz a „nemzeti kultúrához" való tartozás szerint, vagyis erősíti a munkásoknak az egyes nemzetek burzsoá kultúrájával való kapcsolatát, holott a szociáldemokrácia feladata a világproletariátus nemzetközi kultúrájának fejlesztése.

A párt követeli, hogy az alkotmányba iktassanak be egy alaptörvényt, amely érvénytelennek nyilvánít mindenféle olyan kiváltságot, melyben csak *egy* nemzetnek van része, és megszünteti a nemzeti kisebbségek jogainak bármi néven nevezendő csorbítását.

A munkásosztály érdekei megkövetelik, hogy Oroszország valamennyi nemzetiségének munkásai egységes proletár szervezetekben, politikai, szakmai, szövetkezeti, kulturális stb. szervezetekben egyesül-

*A „kulturális nemzeti autonómia" szavakat I. V. Sztálin iktatta be az „e terv" szavak helyett. — *Szerk.*

jenek. Csakis a különböző nemzetiségű munkásoknak ilyen egységes szervezetekben való egyesülése teszi lehetővé a proletariátus számára, hogy győzelmes harcot folytasson a nemzetközi tőke és a burzsoá nacionalizmus ellen.

Lenin Művei. 24. köt. 306—307. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 50—51. old.

Sztálin. „Előadói beszéd a nemzeti kérdésről az OSzD(b)MP VII. (Áprilisi) konferenciáján" (1917 április 29).

Terjedelmesen kellene beszélni a nemzeti kérdésről, de az idő hiánya miatt szűkre kell szabnom előadói beszédemet.

Mielőtt rátérnék a határozati javaslatra, le kell szögeznem bizonyos kiinduló tételeket.

Mi a nemzeti elnyomás? A nemzeti elnyomás — az elnyomott népek kizsákmányolásának és kirablásának az a rendszere, az elnyomott nemzetiségek jogait erőszakosan korlátozó azon rendszabályok, amelyeket az imperialista körök alkalmaznak. Ezek összességéből tevődik össze annak a politikának a képe, amelyet a nemzeti elnyomás politikájának szoktak nevezni.

Az első kérdés — mely osztályokra támaszkodik egyik vagy másik hatalom a nemzeti elnyomás politikájának megvalósításában? Erre a kérdésre csak akkor fogunk helyesen válaszolni, ha megértjük, hogy a különböző államokban miért vannak a nemzeti elnyomásnak különböző formái, hogy az egyik országban miért súlyosabb és durvább a nemzeti elnyomás, mint a másikban. Például Angliában és Ausztria-Magyarországon a nemzeti elnyomás sohasem nyilvánult meg pogromok formájában, de fennállott az elnyomott nemzetiségek nemzeti jogainak korlátozása formájában. Ugyanakkor Oroszországban a nemzeti elnyomás gyakran pogromok és mészárlások formájában jutott kifejezésre. Viszont egyes országokban egyáltalán nincsenek különleges rendszabályok a nemzeti kisebbségek ellen. Nincs nemzeti elnyomás például Svájcban, ahol a franciák, olaszok és németek szabadon élnek.

Mi a magyarázata annak, hogy a különböző államokban különbözőképpen bánnak a nemzetiségekkel?

Az, hogy ez államok demokratizmusának színvonala különböző fokon van. Amikor Oroszországban korábban a régi földbirtokos arisztokrácia állt az államhatalom élén, a nemzeti elnyomás megnyilvánulha-

tott és valóban meg is nyilvánult a mészárlások és pogromok gyalázatos formáiban. Angliában, ahol bizonyos fokú demokratizmus és politikai szabadság van, a nemzeti elnyomás kevésbbé durva jellegű. Ami Svájcot illeti, az közel áll a demokratikus társadalomhoz, és ott a nemzetek többékevésbbé teljes szabadságot élveznek. Egyszóval, mennél demokratikusabb egy ország, annál gyengébb a nemzeti elnyomás és fordítva. Mivel pedig demokratizáláson bizonyos hatalmon levő osztályok jelenlétét értjük, azért ebből a szempontból azt mondhatjuk, hogy mennél közelebb áll a hatalomhoz a régi földbirtokos arisztokrácia, amint ez a régi cári Oroszországban volt, annál erősebb az elnyomás és annál gyalázatosabbak a formái.

A nemzeti elnyomást azonban nemcsak a földbirtokos arisztokrácia támogatja. Mellette van egy másik erő is — az imperialista csoportok, amelyek a népek leigázásának a gyarmatokon elsajátított módszereit beviszik saját országukba is és így a földbirtokos arisztokrácia természetes szövetségeseivé válnak. Utánuk következik a kispolgárság, az értelmiség egy része, a munkásság felső rétegeinek egy része — szóval azok, akik szintén élvezik a rablás gyümölcseit. Ilyképpen a nemzeti elnyomást támogató társadalmi erők egész kórusával állunk szemben, élén a földbirtokos és finánccarisztokráciával. Egy valóban demokratikus rend megteremtéséhez mindenekelőtt meg kell tisztítani a talajt és ki kell seperni ezt a kórust a politika színpadáról. *(Olvassa a határozati javaslat szövegét*.)*

Az első kérdés: hogyan rendezzük be az elnyomott nemzetek politikai életét? Erre a kérdésre azt kell felelnünk, hogy az Oroszország keretein belül élő elnyomott népeknek meg kell adni a jogot, hogy maguk döntsék el — továbbra is az Oroszországi Államban akarnak-e maradni, vagy önálló államokként ki akarnak-e válni belőle. Jelenleg tanúi vagyunk a finn nép és az Ideiglenes Kormány közötti konkrét konfliktusnak. A finn nép képviselői, a szociáldemokrácia képviselői, azt követelik az Ideiglenes Kormánytól, hogy a népnek adják vissza azokat a jogokat, amelyeket Oroszországba való bekebelezése előtt élvezett. Az Ideiglenes Kormány ezt megtagadja, a finn népet nem ismeri el szuverénnek. Ki mellé álljunk? Nyilvánvaló, hogy a finn nép mellé, mert semmiképpen sem ismerhetjük el azt, hogy bármilyen népet is erőszakkal tartsanak meg egy egységes állam keretében. Amikor a népek önrendelkezési jogának elvét hirdetjük, ezzel a nemzeti elnyomás elleni harcot az imperializmus ellen, a közös ellenségünk ellen folyó harc magaslatára emeljük. Ha nem ezt tennők, könnyen az imperialisták malmára hajthatnók a vizet. Ha mi, szociáldemokraták, a finn néptől megtagadnók azt a jogot, hogy a

* Lásd ebben a kötetben 172—174. old. — *Szerk.*

különválás kérdésében szabadon nyilváníthassa akaratát, és ezt az akaratát meg is valósítsa, ezzel a cárizmus politikáját folytatnók.

A nemzetek szabad különválásra való *jogát* nem szabad összekeverni a nemzetnek ebben vagy abban a pillanatban *kötelező* különválásának kérdésével. A proletariátus pártjának ezt a kérdést minden egyes esetben teljesen önállóan, a körülményektől függően kell eldöntenie. Amikor elismerjük az elnyomott nemzetek különválási jogát, azt a *jogot*, hogy maguk döntsenek politikai sorsukról, ezzel még nem döntjük el azt a kérdést, hogy az adott pillanatban valamely nemzetnek külön *kell-e* válnia az Oroszországi Államtól. Elismerhetem a nemzet különválási jogát, de ez még nem jelenti azt, hogy ezzel köteleztem a különválásra. A népnek joga van különválni, de megtörténhet, hogy a körülményektől függően nem fog élni ezzel a jogával. Tehát szabadon lehet agitálnunk a különválás mellett vagy ellen, attól függően, hogy mit követel a proletariátus érdeke, a proletárforradalom érdeke. Eszerint a különválás kérdését minden egyes esetben önállóan kell megoldani, a körülményektől függően, és éppen ezért a különválási jog elismerésének kérdését nem kell összekeverni azzal a kérdéssel, hogy adott viszonyok között célszerű-e a különválás. Például, ha tekintetbe veszem a Kaukázusontúl és Oroszország közös fejlődését, a proletariátus harcának körülményeit stb., én személyesen ellenezném a Kaukázusontúl különválását. De ha a Kaukázusontúl népei mégis a különválást követelnék, akkor természetesen különválnának és részünkről nem találnának ellenállásra. *(Tovább olvassa a határozati javaslat szövegét.)*

Továbbá. Mi történjék azokkal a népekkel, amelyek meg akarnak maradni az Oroszországi Állam kereteiben? Ha a népek bizalmatlanok voltak Oroszországgal szemben, a bizalmatlanságot elsősorban a cárizmus politikája táplálta. Mivel azonban a cárizmus megszűnt, megszűnt elnyomó politikája is, s ezért gyengülnie kell a bizalmatlanságnak, fokozódnia kell a vonzódásnak Oroszországhoz. Azt hiszem, hogy a cárizmus megdöntése után a népek kilenctizedrésze nem akar különválni. A párt ezért azt javasolja, hogy területi autonómiát kell adni azoknak a területeknek, amelyek nem akarnak különválni, de amelyeket a sajátos életmód, nyelv világosan megkülönböztet, mint például a Kaukázusontúlt, Turkesztánt, Ukrajnát. Az ilyen autonóm területek földrajzi határait maga a lakosság határozza meg, a gazdasági viszonyoknak, az életmód stb. feltételeinek megfelelően.

A területi autonómiával szemben van egy másik terv is, amelyet a Bund és elsősorban Springer és Bauer, akik a kulturális nemzeti autonómia elvét írták zászlajukra, már réges-régen ajánlgatnak. Úgy vélem, hogy a szociáldemokrácia ezt a tervet nem fogadhatja el. A terv lényege a következő: Oroszországnak nemzetek szövetségévé, a nemzeteknek

pedig — olyan személyek szövetségévé kell átalakulnia, akiket egységes közösségbe vonnak, tekintet nélkül arra, hogy az állam melyik területén élnek. Az összes oroszok, az összes örmények stb., tekintet nélkül arra, hogy Oroszország mely részein laknak, külön-külön nemzeti szövetséggé szervezkednek és azután belépnek egész Oroszország nemzeteinek szövetségébe. Ez a terv szerfelett alkalmatlan és célszerűtlen. A kapitalizmus fejlődése ugyanis a nemzetekről egész csoportokat szakított le, amelyeket szétszórt Oroszország különböző vidékein. Összekapcsolni valamely nemzet egyes személyeit, amikor ez a nemzet a gazdasági viszonyok következtében szétszóródott — ez nem más, mint nemzetek mesterséges szervezése, nemzetek konstruálása. Aki pedig azzal foglalkozik, hogy az embereket mesterségesen nemzetekbe vonja össze, az a nacionalizmus álláspontjára helyezkedik. Ezt a Bund által felvetett tervet a szociáldemokrácia nem helyeselheti. 1912-ben pártunk konferenciáján elvetették ezt a tervet, amely szociáldemokrata körökben — a Bund kivételével — általában nem örvend népszerűségnek. Ezt a tervet másképpen kulturális autonómiának nevezik, mert a nemzetet érdeklő sokféle kérdés közül kiemeli a kultúra kérdéseinek körét és a nemzeti szövetségek hatáskörébe utalja. A kulturális kérdések kiemelésének az a tétel a kiindulópontja, hogy a nemzetet a kultúra egyesíti egységes egészbe. Feltételezik, hogy a nemzet mélyén egyrészt olyan érdekek vannak, amelyek éket vernek a nemzetbe, ilyenek például a gazdasági érdekek, és másrészt vannak olyanok, amelyek a nemzetet egységes egészbe vonják össze, és éppen ilyen kérdések a kultúra kérdései.

Hátra van még a nemzeti kisebbségek kérdése. A nemzeti kisebbségek jogait külön körül kell bástyázni. A párt ezért teljes egyenjogúságot követel az iskolai, vallási stb. kérdésekben, követeli továbbá a nemzeti kisebbségek mindennemű korlátozásának eltörlését.

A 9. § kimondja a nemzetek egyenjogúságát. A megvalósításához szükséges feltételek csak akkor lesznek meg, ha az egész társadalom teljesen demokratizálódik.

El kell még döntenünk azt a kérdést, hogy a különböző nemzetek proletariátusát miképpen szervezzük egy közös pártban. Az egyik terv szerint a munkásoknak nemzetiségek szerint kell szervezkedniök — ahány nemzet, annyi párt. A szociáldemokrácia ezt a tervet elvetette. A gyakorlat megmutatta, hogy valamely állam proletariátusának nemzetiségek szerint történő szervezése csak az osztályszolidaritás eszméjének pusztulására vezet. Minden egyes állam valamennyi nemzetének valamennyi proletárját egyetlen, osztatlan proletár kollektívában kell megszervezni.

Tehát, a nemzeti kérdésben elfoglalt álláspontunk a következő tételekben összegezhető:

a) el kell ismerni a népek különválási jogát;

b) az adott állam kereteiben maradó népeknek területi autonómia adandó;

c) a nemzeti kisebbségek számára szabad fejlődésüket biztosító külön törvényeket kell hozni;

d) az adott állam valamennyi nemzetiségének proletárjait egységes, osztatlan proletár kollektívában, egységes pártban kell megszervezni.

Sztálin Művei. 3. köt. 53—60. old.

Lenin. „Anyag a pártprogram felülvizsgálásához". 4. pont (1917 április—május). Részlet.

...A világkapitalizmus jelenleg — körülbelül a XX. század kezdetétől fogva — eljutott az imperializmus fokáig. Az imperializmus, vagyis a finánctőke korszaka oly magasfejlettségű kapitalista gazdaság, ahol a kapitalisták monopolista szövetségei: a szindikátusok, kartellek, trösztök döntő jelentőségre tettek szert, ahol a rendkívül nagy mértékben összpontosult banktőke egybeolvadt az ipari tőkével, ahol igen nagy mértékben kifejlődött az idegen országokba irányuló tőkekivitel, ahol a leggazdagabb országok területileg már felosztották egymás között az egész világot és megkezdődött a világ gazdasági felosztása a nemzetközi trösztök között.

Az imperialista háborúk, vagyis a világuralomért, a banktőke piacaiért, a kis és gyenge népek elnyomásáért folytatott háborúk ilyen körülmények között elkerülhetetlenek. S az 1914—1917-es első nagy imperialista háború éppen ilyen háború.

A világkapitalizmus igen magas fejlettségi foka általában; az a tény, hogy a szabadversenyt monopolkapitalizmus váltotta fel; hogy a bankok, továbbá a tőkés szövetségek előkészítik a javak termelési és elosztási folyamata társadalmi szabályozásának apparátusát; hogy a tőkés monopóliumok növekedésével kapcsolatban növekszik a drágaság és az a nyomás, amelyet a szindikátusok a munkásosztályra gyakorolnak, s ennek következtében hatalmas nehézségekbe ütközik a munkásosztály gazdasági és politikai harca; az imperialista háború szülte borzalmak, nyomor, pusztulás és züllés — mindez a kapitalizmus most elért fejlődési fokát a proletár, szocialista forradalom korává avatja.

Ez a korszak megkezdődött.

Csak a proletár, szocialista forradalom vezetheti ki az emberiséget abból a zsákutcából, amelybe az imperializmus és az imperialista hábo-

rúk juttatták. Bármilyenek legyenek is a forradalom nehézségei és esetleges ideiglenes kudarcai vagy az ellenforradalom hullámai — a proletariátus végleges győzelme elkerülhetetlen.

Ezért korunkban az objektív viszonyoknál fogva napirendre kerül az a feladat, hogy a proletariátust minden tekintetben közvetlenül előkészítsük a politikai hatalom meghódítására, a szocialista forradalom tartalmát alkotó gazdasági és politikai rendszabályok megvalósítása érdekében.

Ennek a feladatnak teljesítése, amely valamennyi előrehaladott ország munkásosztályának legteljesebb kölcsönös bizalmát, legszorosabb testvéri szövetségét és forradalmi akcióinak közvetlen egységét követeli, nem lehetséges, ha nem szakítunk azonnal és elvileg a szocializmusnak azzal a burzsoá jellegű eltorzításával, amely győzött a hivatalos szociáldemokrata pártok óriási többségének vezető csoportjaiban. Ilyen eltorzítás, egyrészt, a szociálsovinizmus, a szavakban szocialista, a valóságban soviniszta irányzat, amely a „haza védelmének" jelszavával leplezi „saját" nemzeti burzsoáziája rabló érdekeinek védelmét, másrészt pedig az éppannyira elterjedt és nemzetközi úgynevezett „centrista" irányzat, amely a szociálsovinisztákkal való egységért, a csődbejutott II. Internacionále fenntartásáért vagy megjavításáért száll síkra — az az irányzat, amely egyfelől a szociálsovinizmus, másfelől a proletariátusnak a szocialista rend megteremtéséért folytatott forradalmi-internacionalista harca között ingadozik...

Lenin Művei. 24. köt. 490—491. old.

Sztálin. „Ellenvetés Preobrazsenszkijjal szemben, a «politikai helyzetről» szóló határozati javaslat 9. pontja kérdésében". Beszéd az OSzD(b)MP VI. kongresszusán (1917 augusztus 3).

Sztálin olvassa a határozati javaslat 9. pontját:

9. „Ezeknek a forradalmi osztályoknak akkor az lesz a feladatuk, hogy minden erejüket megfeszítsék az államhatalom megragadása és annak érdekében, hogy ezt az államhatalmat az élenjáró országok forradalmi proletariátusával szövetségben, a békére és a társadalom szocialista átalakítására irányítsák."

Preobrazsenszkij. Indítványozom, hogy a határozati javaslat végét módosítsuk: „... a békére, és abban az esetben, ha Nyugaton proletárforradalom van — a szocializmusra irányítsák". Ha a bizottság szövegezésében fogadjuk el a határozati javaslatot, ellentétbe kerülünk Buharinnak már elfogadott határozati javaslatával.

Sztálin. Ellenzem ezt a módosítást. Nincs kizárva az a lehetőség, hogy éppen Oroszország lesz az az ország, amely utat tör a szocializmushoz. A háború viszonyai között mindeddig egyetlen ország sem élvezett olyan szabadságot, mint Oroszország és egyetlen ország sem próbálta megvalósítani a termelés munkásellenőrzését. Azonkívül a mi forradalmunk bázisa szélesebb, mint Nyugat-Európában, ahol a proletariátus egyesegyedül áll szemben a burzsoáziával. Nálunk ellenben a munkásságot támogatják a szegényparaszti rétegek. Végül Németországban az államhatalom gépezete hasonlíthatatlanul jobban működik, mint a mi burzsoáziánk tökéletlen apparátusa, amely maga is az európai tőke sarcfizetője. El kell vetni azt az elavult felfogást, hogy csak Európa mutathat nekünk utat. Van dogmatikus és van alkotó marxizmus. Én az utóbbi talaján állok.

Elnök. Szavazásra bocsátom Preobrazsenszkij módosítását. A kongresszus a módosítást elveti.

Sztálin Művei. 3. köt. 205—206. old.

Sztálin. „Az ellenforradalom és Oroszország népei" (1917 augusztus 13).

A forradalom és a demokratikus átalakulások napjaiban a mozgalom a felszabadulás zászlaja alatt haladt.

A parasztok felszabadultak a földbirtokosok mindenható uralma alól. A munkások felszabadultak a gyári adminisztráció szeszélyei alól. A katonák felszabadultak a tábornokok önkénye alól...

A felszabadulás folyamatának érintenie kellett Oroszország népeit is, amelyeket a cárizmus századokon át elnyomott.

A népek „egyenjogúságáról" szóló dekrétum és a nemzeti korlátozások tényleges megszüntetése, az ukránok, a finnek, a belorusszok kongresszusai és a föderatív köztársaság kérdése, a népek önrendelkezési jogának ünnepélyes kihirdetése és az „akadálytalanságra" vonatkozó hivatalos igéretek — mindez Oroszország népeinek nagy szabadságmozgalmáról tanuskodott.

Ez volt a helyzet a forradalom napjaiban, amikor a földbirtokosok letűntek a színről, az imperialista burzsoáziát pedig a demokrácia rohama falhoz szorította.

Most azonban, amikor a földbirtokosok (tábornokok!) újból hatalomra jutottak és az ellenforradalmi burzsoázia diadalmaskodik, egészen más a helyzet.

Az önrendelkezésről mondott „nagy szavak" és az „akadálytalanságra" vonatkozó ünnepélyes igéretek feledésbe merülnek. A legvalószínűtlenebb akadályokat gördítik a népek elé, sőt még a népek belső életébe is beavatkoznak. A finnországi parlamentet feloszlatják, és azzal fenyegetőznek, hogy „ha kell, ostromállapotot hirdetnek Finnországban" („Vecsernyeje Vremja", augusztus 9-i szám). Hadjáratot indítanak az Ukrajnai Ráda és Főtitkársága[48] ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy Ukrajna autonómiáját megfosszák vezetőszerveitől. Ugyanakkor ismét előkerülnek a nemzeti összeütközések provokálásának és az „árulással" való gaz gyanúsításnak régi, átkos módszerei, amelyekkel szabadjára engedik az ellenforradalmi soviniszta erőket, hogy vértengerbe fojtsák a nemzeti felszabadulás eszméjét, szakadékot ássanak Oroszország népei közé és a forradalom ellenségei örömére ellenségeskedést szítsanak közöttük.

Ezzel halálos csapást mérnek e népek egyetlen testvéri családban való egyesítésének ügyére.

Mert magától értetődik, hogy a nemzeti „gáncsoskodás" politikája nem egyesíti, hanem szétválasztja a népeket, erősíti köztük a „szeparatista" törekvéseket.

Mert magától értetődik, hogy a nemzeti elnyomás politikája, amelyet az ellenforradalmi burzsoázia folytat, Oroszország „felbomlásával" fenyeget, pedig éppen ez ellen üvöltöz oly hazugul és kétszínűen a burzsoá sajtó.

Mert magától értetődik, hogy a nemzetiségek egymásra uszításának a politikája az az átkos politika, amely, fokozva a népek kölcsönös bizalmatlanságát és ellenségeskedést szítva közöttük, szétdarabolja az összoroszországi proletariátus erőit és aláássa a forradalom legmélyebb alapjait.

Éppen ezért minden rokonszenvünk azoké a nem-teljesjogú és elnyomott népeké, amelyek természetszerűen e politika ellen harcolnak.

Éppen ezért fegyvereink élét azok ellen fordítjuk, akik a népek „önrendelkezésének" ürügyén az imperialista annexiók s az erőszakos „egyesítés" politikáját folytatják.

Semmi kifogásunk sincs az ellen, hogy a népek *egy* állami egészben egyesüljenek. Korántsem az a célunk, hogy a nagy államokat kis államokra daraboljuk. Mert magától értetődik, hogy a kis államoknak nagy álla-

mokká való egyesülése egyike azoknak a feltételeknek, amelyek megkönnyítik a szocializmus megvalósítását.

De feltétlenül követeljük, hogy ez az egyesülés *önkéntes* legyen, mert csak az ilyen egyesülés igazi és tartós.

Ehhez azonban elsősorban az szükséges, hogy teljesen és fenntartás nélkül elismerjék Oroszország népeinek önrendelkezési jogát, beleértve az Oroszországtól való különválás jogát is.

Azonkívül ezt a szóbeli elismerést meg kell erősíteni tettel is, a népekre kell bízni, hogy alkotmányozó gyűléseiken már most megállapíthassák területük határait és politikai berendezkedésük formáit.

Csak ez a politika fokozhatja a népek bizalmát és barátságát.

Csak ez a politika egyengetheti az utat a népek valóságos egyesülése számára.

Nem kétséges, hogy Oroszország népei sem hiba nélkül valók, ők is elkövethetnek ilyen vagy amolyan hibákat életük berendezésében. Az orosz marxisták kötelessége, hogy a népeket és elsősorban e népek proletárjait figyelmeztessék e hibákra és bírálat útján, meggyőzés útján igyekezzenek elérni, hogy a hibákat kijavítsák. De *senkinek* sincs joga *erőszakosan* beavatkozni a nemzetek belső életébe és *erővel* „kijavítani" hibáikat. A nemzetek teljhatalmúak belső életük dolgaiban és joguk van tetszésük szerint berendezkedni.

Ezek Oroszország népeinek fő követelései, ezeket a követeléseket hirdette a forradalom, de most az ellenforradalom lábbal tiporja ezeket.

Amíg az ellenforradalom van hatalmon, elképzelhetetlen e követelések teljesítése.

A forradalom diadala — ez az egyetlen út, amelyen haladva Oroszország népei felszabadulnak a nemzeti elnyomás alól.

Ebből azt az egyedül lehetséges következtetést kell levonni, hogy a nemzeti elnyomás alól való felszabadulás kérdése a hatalom kérdése. A nemzeti elnyomás a földbirtokosok és az imperialista burzsoázia uralmában gyökerezik. Oroszország népei akkor szabadulnak fel teljesen a nemzeti elnyomás alól, ha a hatalmat a proletariátus és a forradalmi parasztok veszik kezükbe.

Oroszország népei vagy támogatják a munkásoknak a hatalomért folyó forradalmi harcát, s akkor kivívják a felszabadulásukat, vagy nem támogatják, s akkor — akkor látják a felszabadulást, amikor a hátuk közepét.

Sztálin Művei. 3. köt. 226—230. old.

Lenin. „Marxizmus és felkelés. Levél az OSzDMP Központi Bizottságának" (1917 szeptember 13—14). Részlet.

. . . Végül, csakis a mi pártunk *tudja*, miután győzött a felkelésben, megmenteni Petrográdot, mert ha a mi békeajánlatunkat visszautasítják és még csak fegyverszünetet sem kapunk, akkor *mi* leszünk a „honvédők", akkor mi állunk a *háborús pártok élére*, mi leszünk a „*legháborúsabb*" párt, mi valóban forradalmi módon fogjuk folytatni a háborút. Elvesszük a kapitalistáktól az utolsó szem gabonát és az utolsó pár csizmát. A száraz kenyérhéjat hagyjuk csak meg nekik és bocskort húzunk a lábukra. Minden kenyeret és minden lábbelit a frontnak adunk.

És akkor megvédjük Petrográdot.

Oroszországban az igazi forradalmi háború számára az erőforrások, mind az anyagiak, mind a szellemiek, még mérhetetlenül nagyok. Száz közül kilencvenkilenc eshetőség szól amellett, hogy a németektől legalább fegyverszünetet kapunk. És most fegyverszünetet kapni — annyit jelent, mint már le is győzni az *egész világot!* . .

Lenin Művei. 4. kiad. 26. köt. 7. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 133. old.

Lenin. „A forradalom feladatai". „Békét a népeknek" c. fejezet (1917 szeptember 26).

A szovjet kormánynak *haladéktalanul* javaslatot kell tennie *valamennyi* hadviselő népnek (vagyis egyidejűleg kormányaiknak és a munkás- és paraszttömegeknek is), hogy demokratikus feltételek mellett azonnal általános békét kössenek, illetve hogy azonnal kössék meg (ha csak három hónapra is) a fegyverszünetet.

A demokratikus béke legfőbb előfeltétele az annexiókról (területrablásokról) való lemondás — nem abban a helytelen értelemben, hogy minden hatalom visszakapja amit elvesztett, hanem abban az egyedül helyes értelmezésben, hogy Európában is, a gyarmatokon is *minden* nemzet kivétel nélkül, szabadságot és lehetőséget kap arra, mind Európában, mind a gyarmatokon, hogy saját maga határozza el: *külön* államot akar-e alakítani, vagypedig valamely más államhoz akar-e tartozni.

Magának a szovjet kormánynak, amikor a béke feltételeiről

indítványt tesz, nyomban hozzá kell látnia, hogy ezeket ő maga is a valóságban teljesítse, azaz nyilvánosságra kell hoznia és érvénytelennek kell nyilvánítania a titkos szerződéseket, amelyek mindeddig kötnek bennünket, amelyeket a cár kötött és amelyek Törökország, Ausztria stb. kirablását ígérik az orosz kapitalistáknak. Azután kötelességünk azonnal teljesíteni az ukránok és finnek feltételeit, biztosítani nekik, valamint Oroszország valamennyi nem-orosz nemzetének a teljes szabadságot, beleértve különválási szabadságát is, ugyanezt kell alkalmaznunk *egész* Örményországra, köteleznünk kell magunkat, hogy Örményországot és az általunk megszállva tartott török területeket stb. kiürítjük.

A kapitalisták az ilyen békefeltételeket nem fogják szívesen fogadni, de ezek a békefeltételek minden népben olyan hatalmas rokonszenvet fognak ébreszteni és a lelkesedésnek s a rablóháború elnyujtása felett érzett általános felháborodásnak oly nagy, világtörténelmi méretű kitörését fogják kiváltani, hogy a legnagyobb valószínűség szerint azonnal fegyverszünethez jutunk és megkapjuk a beleegyezést a béketárgyalások azonnali megkezdésére. Mert a munkásforradalom a háború ellen feltartóztathatatlanul nő mindenütt és nem frázisok a békéről (amelyekkel *minden* imperialista kormány, köztük a mi Kerenszkij-kormányunk is, már régen bolondítja a munkásokat és parasztokat), hanem csakis a kapitalistákkal való szakítás és egy békejavaslat képesek azt előmozdítani.

Ha az fog bekövetkezni, ami a legkevésbbé valószínű, azaz hogy egyetlen hadviselő állam sem fogad el még fegyverszünetet sem, akkor a háború a mi részünkről valóban ránkkényszerített, valóban igazságos védelmi háborúvá válik. Már maga az, hogy a proletariátus és a szegényparasztság ezt felismeri, Oroszország erejét katonai tekintetben is meg fogja sokszorozni, különösen a népeket rabló kapitalistákkal való teljes szakítás után, arról nem is szólva, hogy ez esetben a háború a mi részünkről nemcsak szavakban, hanem a valóságban is olyan háború lesz, amelyet minden ország elnyomott osztályaival, az egész világ elnyomott népeivel szövetségben fogunk viselni.

Különösen inteni kell a népet, hogy ne higgyen a kapitalisták azon állításának, melynek a túlságosan ijedős emberek és a nyárspolgárok néha hitelt adnak, tudniillik, hogy az angol és egyéb kapitalisták a velük kötött jelenlegi rablószövetség megszakítása esetén komolyan ártani tudnának az orosz forradalomnak. Ez az állítás elejétől végig hazug, mert „a szövetségesek pénzügyi támogatása", amely csak a bankárokat gazdagítja, az orosz munkásokat és parasztokat csak úgy „támogatja", mint a kötél az akasztott embert. Oroszországban elég a kenyér, a szén, a kőolaj, a vas és csak meg kell szabadulni a népet rabló földbirtokosoktól és kapitalistáktól, hogy ezeket a termékeket helyesen el-

osszák. Ami pedig azt a háborús veszedelmet illeti, ami az orosz népet jelenlegi szövetségesei részéről fenyegetné, az a feltevés, hogy a franciák és olaszok képesek lennének seregeiket a németek seregeivel egyesíteni és azokat Oroszország ellen indítani, amely igazságos békét javasolt, nyilvánvalóan képtelen feltevés; és még ha Anglia, Amerika, Japán háborút is üzennének Oroszországnak (ami már csak azért is rendkívüli nehézségekbe ütköznék, mert egy ilyen háború igen népszerűtlen lenne a tömegek előtt, de meg azért is, mert ez országok kapitalistáinak anyagi érdekei Ázsia felosztásának és különösen Kína kirablásának kérdésében eltérnek egymástól), még egy századrésznyire sem okozhatnának Oroszországnak annyi kárt és pusztítást, mint amennyit okoz a háború Németországgal, Ausztriával és Törökországgal.

Lenin Művei. 4. kiad. 26. köt. 40—42. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 139—140. old.

Lenin. „A válság megérett". V. pont.
(1917 szeptember 29).

Igen, a Központi Végrehajtó Bizottság vezérei olyan taktikát követnek, amely a burzsoáziát és a földbirtokosokat védi. És a legkevésbbé sem kétséges, hogy a bolsevikok, ha beleesnének az alkotmányos illúziók, a Szovjetkongresszusban és az Alkotmányozó Gyűlés összehívásában való „hit", a Szovjetkongresszusra való „várakozás" stb. csapdájába, nem kétséges, hogy az ilyen bolsevikok a proletárügy *szánalmas árulóinak* bizonyulnának.

A proletárügy árulói volnának, mert magatartásukkal elárulnák a német forradalmi munkásokat, akik megkezdték a felkelést a flottában. Ilyen körülmények között „megvárni" a Szovjetkongresszust stb. — az *internacionalizmus elárulása*, a nemzetközi szocialista forradalom ügyének elárulása.

Mert az internacionalizmus nem frázisokból, nem szolidaritásnyilatkozatokból, nem határozatokból áll, hanem *tettekből*.

A bolsevikok a *parasztság* árulói volnának, mert tűrni, hogy a kormány, amelyet *még* a „Gyelo Naroda" is a sztolipinistákhoz hasonlít, elnyomja a parasztfelkelést, ugyanannyi, mint örökre és visszavonhatatlanul *pusztulásba dönteni* a forradalmat. Nagy hangon anarchiát emlegetnek és azt kiabálják, hogy nő a tömegek közömbössége: hát hogyne volnának a tömegek közömbösek a választások iránt, amikor a parasztságot *felkelésbe kergették*, az úgynevezett „forradalmi demokrácia" pedig türelmesen nézi, hogyan nyomják el katonai erővel!!

A bolsevikok a demokrácia és a szabadság árulóinak bizonyulnának, mert ilyen helyzetben tűrni, hogy elnyomják a parasztfelkelést, *ugyanannyi* mint engedni, hogy meghamisítsák az Alkotmányozó Gyűlési választásokat *pontosan úgy* — ha ugyan nem hitványabbul, durvábban, mint ahogy meghamisították a „Demokratikus Tanácskozást" és az „előparlamentet".

A válság megérett. Az orosz forradalom jövője forog kockán. A bolsevik párt becsületéről van szó. A szocializmusért folyó nemzetközi munkásforradalom jövője forog kockán.

A válság megérett . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 26. köt. 58—59. old. (oroszul).

Lenin. „Előadói beszéd a békéről a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek II. összoroszországi kongresszusán" (1917 október 26).

A béke kérdése égető kérdés, napjaink fájó kérdése. Sokat beszéltek, írtak róla és bizonyára nem keveset foglalkoztak vele önök is. Engedjék meg ezért, hogy áttérjek annak a nyilatkozatnak a felolvasására, amelyet az önök által választott kormánynak kell majd kiadnia.

Dekrétum a békéről

A Munkás- és Parasztkormány, melyet a november 6—7-i (október 24—25-i) forradalom hozott létre, s amely a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeire támaszkodik, valamennyi hadviselő népnek és kormányaiknak azt javasolja, hogy haladéktalanul kezdjenek tárgyalásokat az igazságos, demokratikus békéről.

Az igazságos vagy demokratikus béke, amely után minden hadviselő országban a háborútól kimerült, elgyötört és megkínzott munkások és dolgozó osztályok túlnyomó többsége sóvárog — az a béke, melyet az orosz munkások és parasztok a cári monarchia megdöntése után a leghatározottabban s a legállhatatosabban követeltek — a kormány nézete szerint az annexiók (vagyis idegen területek erőszakos elfoglalása, idegen népek erőszakos bekebelezése) és hadisarc nélküli azonnali béke.

Ilyen béke haladéktalan megkötését javasolja Oroszország kormánya valamennyi hadviselő népnek és egyúttal kifejezi azt a készségét, hogy azonnal, a legcsekélyebb halogatás nélkül minden döntő lépést megtesz addig is, amíg az ilyen béke valamennyi feltételét minden ország és minden nemzet népképviselőinek meghatalmazott gyűlése véglegesen megerősíti.

Idegen földek annexióján vagy elfoglalásán a kormány általában a demokrácia és különösen a dolgozó osztályok jogérzetének megfelelően egy kicsiny vagy gyenge népnek valamely nagy vagy erős állammal való minden néven nevezendő egyesítését érti olyan esetekben, amikor ez a nép nem fejezte ki pontosan, világosan és önként beleegyezését vagy kívánságát, függetlenül attól, mikor ment végbe ez az erőszakos egyesítés,

függetlenül továbbá attól, mennyire fejlett vagy elmaradott az erőszakosan beolvasztott vagy erőszakosan az illető állam határain belül tartott nemzet. Függetlenül végül attól is, hogy Európában vagy távoli, tengerentúli országokban él-e ez a nemzet.

Ha egy adott állam valamely nemzetet határain belül erőszakosan visszatart, ha e nemzetnek kifejezett kívánsága ellenére — mindegy, hogy a sajtóban, népgyűléseken, pártok határozataiban, avagy a nemzeti elnyomatás elleni lázadásokban és felkelésekben jut-e kifejezésre ez a kívánság — sem adják meg azt a jogot, hogy szabad népszavazással, az annektáló vagy általában az erősebb nemzet katonaságának teljes kivonása mellett, a legkisebb kényszer nélkül döntsön államformájáról, akkor az ilyen egyesítés annexió, vagyis hódítás, erőszak.

A kormány az emberiség elleni legnagyobb gonosztettnek tartja a háború folytatását, csak azért, hogy miként osszák fel az erős és gazdag nemzetek között az általuk meghódított gyenge népeket és ünnepélyesen kijelenti, hogy elhatározott szándéka haladéktalanul aláírni az olyan béke feltételeit, amely ezt a háborút a fentebb megjelölt és kivétel nélkül minden nép számára egyaránt igazságos feltételek alapján megszünteti.

A kormány egyben kijelenti, hogy a fenti békefeltételeket egyáltalán nem tekinti ultimátumszerűeknek, vagyis hajlandó fontolóra venni minden más békefeltételt is, csupán ahhoz ragaszkodik, hogy a javaslatokat bármelyik hadviselő fél a lehető leggyorsabban és a lehető legvilágosabban megtegye, minden kétértelműség és minden titok feltétlen kizárásával a békefeltételek előterjesztése során.

A titkos diplomáciát a kormány megszünteti és a maga részéről annak a határozott szándékának ad kifejezést, hogy minden tárgyalást teljesen nyiltan az egész nép előtt folytat és hogy haladéktalanul hozzáfog a földbirtokosok és tőkések kormánya által 1917 februárjától november 7-ig (október 25-ig) jóváhagyott vagy megkötött titkos szerződések teljes közzétételéhez. E titkos szerződések egész tartalmát, amennyiben az, miként a legtöbb esetben történt, arra irányult, hogy az orosz földesuraknak és kapitalistáknak előnyöket és kiváltságokat nyujtson, hogy megtartsa vagy növelje a nagyoroszok annexióit, a kormány feltétlenül és azonnali hatállyal semmisnek nyilvánítja.

Amikor a kormány valamennyi ország kormányához és népéhez azzal a javaslattal fordul, hogy a nyilvános béketárgyalásokat haladéktalanul kezdjék meg, a maga részéről kifejezi abbeli készségét, hogy ezeket a tárgyalásokat akár írásos érintkezés, illetve táviratváltás, akár a különböző országok képviselői közti tárgyalások vagy ilyen képviselők értekezlete útján folytassa. Az ilyen tárgyalások megkönnyítése céljából a kormány kinevezi teljhatalmú képviselőjét a semleges országokban.

A kormány valamennyi hadviselő ország kormányának és népének

azt javasolja, hogy haladéktalanul kössenek fegyverszünetet, a maga részéről pedig kívánatosnak tartja ennek a fegyverszünetnek legalább három hónapra, vagyis olyan határidőre való megkötését, amelyen belül teljes mértékben lehetséges mind az, hogy a háborúba bevont vagy a háborúban való részvételre kényszerített kivétel nélkül valamennyi nép vagy nemzet képviselőjének részvételével megtartott béketárgyalások befejezést nyerjenek, mindpedig az, hogy valamennyi ország népképviselőinek erre meghatalmazott gyűléseit a békefeltételek végleges jóváhagyása céljából összehívják.

Amikor Oroszország Ideiglenes Munkás- és Parasztkormánya valamennyi hadviselő ország kormányának és népének ezt a békeajánlatot teszi, különösen az emberiség három leghaladottabb nemzete, a mostani háborúban résztvevő három legnagyobb állam: Anglia, Franciaország és Németország öntudatos munkásaihoz is fordul. Ezeknek az országoknak munkásai a haladás és a szocializmus ügyének igen nagy szolgálatokat tettek, ilyenek a chartista mozgalom nagyszerű példaadása Angliában, a francia proletariátus által megvívott világtörténelmi jelentőségű forradalmak egész sora, végül a kivételes törvények elleni hősies harc Németországban és ilyen a német proletár tömegszervezetek megteremtésének hosszú, kitartó, fegyelmezett és a világ munkásai számára példaadó munkája. A proletariátus hősiességének és történelmi alkotóerejének mind e példáiban mi annak zálogát látjuk, hogy a nevezett országok munkásai megértik, mily feladatok állnak most előttük, hogy az emberiséget a háború borzalmai és következményei alól felszabadítsák, mert ezek a munkások mindenirányú, határozott és odaadóan energikus tevékenységükkel segítségünkre lesznek abban, hogy a béke ügyét, s ezzel együtt a dolgozó és kizsákmányolt tömegek minden rabság és minden kizsákmányolás alól való felszabadításának ügyét sikeresen tető alá hozzuk.

... Amikor a fegyverszünet haladéktalan megkötését javasoljuk, azoknak az országoknak öntudatos munkásaihoz fordulunk, amelyek a proletármozgalom fejlődése érdekében sokat tettek. Anglia munkásaihoz fordulunk, ahol chartista mozgalom volt, Franciaország munkásaihoz, akik több ízben felkeléssel mutatták meg osztályöntudatuk nagy erejét, valamint Németország munkásaihoz, akik megállták a helyüket a szocialistaellenes kivételes törvény ellen folytatott harcban és hatalmas szervezeteket hoztak létre...

...A kormány és a burzsoázia minden erejüket latba fogják vetni, hogy egyesüljenek s a munkás- és parasztforradalmat vérbefojtsák. A háború három éve azonban eléggé felvilágosította a tömegeket,

Ott a szovjetmozgalom a többi országokban, ott a német flotta felkelése, melyet a hóhér Vilmos junkerei nyomtak el. Végül, ne feledkezzünk meg arról, hogy nem Afrika sötétjében, hanem Európában élünk, ahol minden hamarosan köztudomásúvá válhat.

A munkásmozgalom felül fog kerekedni és utat tör a béke és a szocializmus felé.

Lenin Művei. 4. kiad. 26. köt. 217—221. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 260—264. old.

Lenin—Sztálin. „Nyilatkozat Oroszország népeinek jogairól" (1917 november 2).

A munkások és parasztok Októberi Forradalma az általános felszabadulás jegyében kezdődött meg.

Felszabadulnak a *parasztok* a földesurak hatalma alól, mert már nincs többé földesúri földtulajdon — a földesúri földtulajdont megszüntették. Felszabadulnak a *katonák és matrózok* az önkényeskedő tábornokok hatalma alól, mert a tábornokok mostantól kezdve választhatók és leválthatók lesznek. Felszabadulnak a *munkások* a kapitalisták szeszélye és önkénye alól, mert mostantól kezdve az üzemekben és gyárakban bevezetik a munkásellenőrzést. Minden élő és minden, ami életrevaló, megszabadul a gyűlölt bilincsektől.

Oroszország népei maradnak csak hátra, akik elnyomást és önkényt szenvedtek és szenvednek el, akiknek felszabadításához azonnal hozzá kell fogni, akiket teljesen és visszavonhatatlanul fel kell szabadítani.

A cárizmus idején Oroszország népeit rendszeresen egymás ellen uszították. Az ilyen politika eredményeit mindenki ismeri: egyfelől mészárlás és pogromok, másfelől — a népek rabsága.

Az uszításnak ez a gyalázatos politikája nincs többé és sohasem térhet vissza. Mostantól kezdve ezt a politikát Oroszország népeinek *őszinte és becsületes* szövetsége kell hogy felváltsa.

Az imperializmus időszakában, a Februári Forradalom után, amikor a hatalom a kadet burzsoázia kezébe került, az uszítás nyílt politikája az Oroszország népei irányában megnyilvánuló gyáva bizalmatlanság politikájának, a népek „szabadságáról" és „egyenjogúságáról" szóló üres nyilatkozatokkal leplezett gáncsoskodás és provokáció politikájának adta át helyét. Az ilyen politika eredményei ismertek: a nemzeti ellenségeskedés fokozódása, a kölcsönös bizalom aláásása.

A hazugság, bizalmatlanság, gáncsoskodás és provokáció e méltatlan politikájának véget kell vetni. Mostantól kezdve ezt a politikát az olyan nyílt és becsületes politikával kell felváltani, amely Oroszország népeinek *teljes kölcsönös bizalmához* vezet.

Csak az ilyen bizalom eredményeképpen jöhet létre Oroszország népeinek becsületes és szilárd szövetsége.

Csak az ilyen szövetség eredményeképpen forrhatnak egyetlen forradalmi erővé Oroszország népeinek munkásai és parasztjai olyan forradalmi erővé, amely meg tudja állni a helyét az imperialista annexiós burzsoázia bármilyen merényletével szemben.

E tételekből kiindulva a Szovjetek Első Kongresszusa ez év júniusában kihirdette Oroszország népeinek szabad önrendelkezési jogát.

A Szovjetek Második Kongresszusa ez év októberében Oroszország népeinek ezt a vitathatatlan jogát, határozottabb és félreérthetetlenebb formában, megerősítette.

E Kongresszusok akaratát végrehajtva, a Népbiztosok Tanácsa úgy határozott, hogy Oroszország nemzetiségeit érintő tevékenysége alapjául a következő alapelveket fogadja el:

1. *Oroszország népeinek egyenlősége és szuverénitása.*

2. *Oroszország népeinek szabad önrendelkezési joga, a különválást és önálló állam alakítását is beleértve.*

3. *Minden és mindenféle nemzeti és nemzeti-vallási előjog és korlátozás megszüntetése.*

4. *Az Oroszország területén lakó nemzetiségi kisebbségek és etnográfiai csoportok szabad fejlődése.*

Az ebből következő konkrét rendeleteket a nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó bizottság megalakítása után haladéktalanul ki fogjuk dolgozni.

Az Oroszországi Köztársaság nevében

Ioszif Dzsugasvili-Sztálin
A nemzetiségi ügyek népbiztosa

Vl. Uljanov (Lenin)
A Népbiztosok Tanácsának elnöke

Lenin—Sztálin. Az Októberi Forradalomról. 26—28. old.

Lenin—Sztálin. „Oroszország és Kelet minden dolgozó muzulmánjához" (1917 november 22).

Elvtársak! Testvérek!

Oroszországban nagy események mennek végbe. A véres háború, melyet azért kezdtek el, hogy idegen országokon osztozkodjanak, vége felé közeledik. A világ népeit leigázó rablók uralma bukófélben van. Az orosz forradalom csapásai alatt recseg-ropog a szolgaság és rabság ósdi épülete. Az önkény és elnyomás világa az utolsó napokat éli. Új világ születik, a dolgozók és felszabadultak világa. Ennek a forradalomnak Oroszország munkás- és parasztkormánya, a Népbiztosok Tanácsa áll az élén.

Egész Oroszországot belepik a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjei. A hatalom az országban a nép kezében van. Oroszország munkás népe ég a vágytól, hogy becsületes békéhez jusson és segítsen a világ elnyomott népeinek szabadságuk kiharcolásában.

E szent ügyben Oroszország nem áll egyedül. A szabadság harsány szózata, amelyet az orosz forradalom hallatott, visszhangra talált Nyugat és Kelet valamennyi dolgozójának lelkében. Európának a háborúba belefáradt népei már kezüket nyujtják felénk, s létrehozzák a békét. Nyugat munkásai és katonái már gyülekeznek a szocializmus zászlaja alá és rohamozzák az imperializmus erődítményét. A távoli India pedig, az az ország, amelyet évszázadokon át nyomtak el Európa „felvilágosodott" rablói, már kitűzte a felkelés zászlaját — Szovjeteket szervez, lerázza vállairól a gyűlölt rabságot, harcra és felszabadulásra hívja fel Kelet népeit.

Összeroppan a kapitalista rablás és erőszak birodalma. Ég a talaj az imperialista rablók lába alatt.

E nagy események alkalmából hozzátok fordulunk, Oroszország és Kelet dolgozó és sanyargatott muzulmánjai.

Oroszország muzulmánjai, Volgamellék és Krim tatárjai, Szibéria és Turkesztán kirgizei és szárdjai, Kaukázusontúl törökjei és tatárjai, Kaukázus csecsencei és hegylakói, mindazok, akiknek mecsetjei és imaházai elpusztultak, akiknek hitét és szokásait Oroszország cárjai és elnyomói lábbal tiporták!

Mostantól kezdve hitetek és szokásaitok, nemzeti és kulturális intézményeitek szabadok és sérthetetlenek. Rendezzétek be szabadon és akadálytalanul nemzeti életeteket. Jogotok van erre. Tudjátok meg, hogy jogaitokat, mint Oroszország valamennyi népének jogait, a forradalomnak és szerveinek, a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek teljes hatalma védelmezi.

Támogassátok hát ezt a forradalmat és jogos kormányát!

Kelet muzulmánjai, perzsák és törökök, arabok és hinduk, mindenki, akinek fejével és vagyonával, szabadságával és hazájával évszázadokon át kereskedtek Európa kapzsi rablói, mindenki, akinek az országán a háborút elkezdő rablók osztozkodni akarnak!

Kijelentjük, hogy a megdöntött cár titkos szerződéseit Konstantinápoly meghódításáról, amelyeket a megdöntött Kerenszkij megerősített — széttéptük és megsemmisítettük. Az Oroszországi Köztársaság és kormánya, a Népbiztosok Tanácsa, ellenzi az idegen területek meghódítását. Konstantinápolynak a muzulmánok kezén kell maradnia.

Kijelentjük, hogy a Perzsia felosztásáról szóló szerződést széttéptük és megsemmisítettük. Amint a hadműveletek befejeződnek, Perzsiából kivonjuk a hadsereget és a perzsák számára biztosítjuk a jogot, hogy szabadon döntsenek sorsuk felől.

Kijelentjük, hogy a Törökország felosztásáról és Örményország „elvételéről" szóló szerződést széttéptük és megsemmisítettük. Amint a hadműveletek befejeződnek, az örmények számára biztosítjuk a jogot, hogy szabadon döntsenek politikai sorsuk felől.

Nem Oroszország és forradalmi kormánya részéről fenyeget titeket leigázás, hanem az európai imperializmus ragadozói részéről, azok részéről, akik a mostani háborút országaitok felosztása céljából folytatják, azok részéről, akik hazátokat kifosztható és kirabolható „gyarmatukká" változtatták.

Döntsétek hát meg ezeket a rablókat és országaitok leigázóit. Most, amikor a háború és pusztulás megingatják a régi világ pilléreit, amikor az egész világ izzik az imperialista rablók elleni felháborodástól, amikor a felháborodás minden szikrája a forradalom hatalmas lángjává változik, amikor még az idegen iga alatt görnyedő és gyötrődő indiai muzulmánok is felkelnek leigázóik ellen — most nem lehet hallgatni. Ne vesztegessétek hát az időt, rázzátok le magatokról országaitok évszázados fosztogatóit! Ne engedjétek, hogy tovább fosztogassák tűzhelyeiteket. Magatoknak kell uralkodni saját országotokban. Magatoknak kell berendeznetek életeteket saját képetekre és hasonlatosságotokra. Jogotok van erre, mert sorsotok saját kezetekben van . . .

Elvtársak! Testvérek!

Szilárdan és elszántan megyünk a becsületes demokratikus béke felé.

Zászlónkkal felszabadulást viszünk a világ elnyomott népeinek.

Oroszország muzulmánjai!

Kelet muzulmánjai!

A világ újjáteremtésének ezen az útján együttérzést és támogatást várunk tőletek.

Dzsugasvili-Sztálin
A nemzetiségi ügyek népbiztosa

V. Uljanov (Lenin)
A Népbiztosok Tanácsának elnöke

Lenin—Sztálin. Az Októberi Forradalomról. 41—44. old.

Lenin. „Előadói beszéd a Munkás-, Katona- és Parasztküldöttek III. Összoroszországi Szovjetkongresszusán a Népbiztosok Tanácsának tevékenységéről" (1918 január 11). Részlet.

... Oroszország rálépett a szocializmus megvalósításához vezető helyes útra, amikor államosította a bankokat és az egész földet teljesen a dolgozó tömegek kezébe adta. Nagyon jól tudjuk, milyen nehézségek várnak ránk, de a korábbi forradalmakkal való összehasonlítás alapján meg vagyunk győződve arról, hogy óriási eredményeket fogunk elérni és hogy olyan úton járunk, amely biztosítja a teljes győzelmet.

És velünk tartanak majd azoknak a fejlettebb országoknak a tömegei, amelyek közé a rablóháború éket vert, amelyeknek a munkásai a demokratizálás hosszabb iskoláját járták ki. Amikor ügyünk nehézségét ecsetelik előttünk, amikor azt mondják nekünk, hogy a szocializmus győzelme csak világméretekben lehetséges, mi ebben csak a burzsoáziának, valamint a burzsoázia önkéntes és nem önkéntes híveinek különösen reménytelen kísérletét látjuk arra, hogy kiforgassák a teljesen vitathatatlan igazságot. Természetesen, a szocializmus végleges győzelme egyetlen országban lehetetlen. A mi munkásaink és parasztjaink osztaga, amely a Szovjethatalmat támogatja, egyik osztaga annak a világhadseregnek, amelyet a világháború most szétforgácsolt, de ez a hadsereg egyesülésre törekszik, és a proletariátus a mi forradalmunkról szóló minden hírt és minden beszédtöredéket, minden nevet együttérző tapsviharral fogad, mert tudja, hogy Oroszországban a közös ügyért, a proletárfelkelés, a nemzetközi szocialista forradalom ügyéért dolgoznak. Minden proklamációnál és konferenciánál nagyobb hatása van az élő példának, annak, hogy valahol egy országban hozzálátnak a dologhoz, — ez az, ami fellelkesíti a dolgozó tömegeket mindenütt a világon.

Ha a győzelmes forradalom első lépéseit jelentő 1905-ös októberi sztrájk azonnal átcsapott Nyugat-Európába és kiváltotta akkor, 1905-ben, az osztrák munkások mozgalmát, ha már akkor a gyakorlatban láttuk, hogy mit ér a forradalmi példa, a munkások akciója egy országban — most viszont azt látjuk, hogy a világ minden országában nem napról-napra, hanem óráról-órára érlelődik a szocialista forradalom.

Ha hibákat követünk el, ha melléfogunk, ha utunkon surlódások merülnek fel — nem ez a fontos számukra, hanem az általunk mutatott példa, ez az ami egyesíti őket; ők ezt mondják: mi együtt haladunk és mindenek ellenére győzni fogunk.

A szocializmus nagy megalapítói, Marx és Engels, évtizedeken át kísérték figyelemmel a munkásmozgalom fejlődését és a szocialista világforradalom érlelődését, s világosan látták, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet hosszú szülési fájdalmakkal, a proletárdiktatúra hosszú időszakával jár, megköveteli minden réginek lerombolását, a kapitalizmus minden formájának kíméletlen megsemmisítését, az egész világ munkásainak együttműködését, akiknek egyesíteniök kell minden erőfeszítésüket, hogy biztosítsák a végső győzelmet. És ők azt mondották, hogy a XIX. század végén majd úgy lesz, hogy „a francia kezdi, a német befejezi"[49], — azért a francia kezdi, mert a forradalom évtizedei alatt kimunkálta magában azt az odaadó kezdeményezést a forradalmi cselekvésben, amely a szocialista forradalom élcsapatává avatta.

Mi most a nemzetközi szocializmus erőinek más kombinációját látjuk. Mi azt mondjuk, hogy könnyebben kezdődik meg a mozgalom azokban az országokban, amelyek nem tartoznak a kizsákmányoló országok közé, hiszen ez utóbbiaknak lehetőségük van a könnyebb fosztogatásra és meg tudják vesztegetni munkásaik felső rétegeit. Nyugat-Európának ezek az álszocialista, majdnem kivétel nélkül miniszterképes, Csernov meg Cereteli pártjához hasonló pártjai semmit sem valósítanak meg és nincsen szilárd alapjuk. Láttuk Olaszország példáját, tanúi voltunk a napokban az osztrák munkások hősi harcának az imperialista rablók ellen[50]. Még ha a rablóknak sikerül is ideiglenesen megállítani a mozgalmat, teljesen megszüntetni nem lehet — a mozgalom legyőzhetetlen.

A Szovjet Köztársaság példája sokáig ott fog lebegni szemük előtt. Szovjet Szocialista Köztársaságunk, mint a nemzetközi szocializmus fáklyája, s mint a dolgozó tömegek példaképe, szilárdan fog állni. Ott — marakodás, háború, vérontás, milliós emberáldozatok, tőkés kizsákmányolás, itt — igazi békepolitika és Szovjet Szocialista Köztársaság.

Máskép alakult a dolog, mint ahogy Marx és Engels várták, nekünk, orosz dolgozóknak és kizsákmányolt osztályoknak jutott osztályrészül a nemzetközi szocialista forradalom élcsapatának megtisztelő

szerepe és mi most világosan látjuk, milyen messze halad a forradalom fejlődése; az orosz kezdte — a német, a francia, az angol befejezi, és a szocializmus győzni fog.

Lenin Művei. 4. kiad. 26. köt. 427—429. old. (oroszul).

Lenin. „Különös és szörnyűséges" (1918 február 28). Részletek.

...Talán úgy vélik a szerzők[51], hogy a nemzetközi forradalom érdekei a forradalom *előrelökését* követelik, ilyen előrelökés pedig csakis a háború lehet, semmiesetre sem a béke, mert ez a tömegek szemében az imperializmus „törvényesítésének" benyomását kelthetné? Az efféle „elmélet" teljes szakítás volna a marxizmussal, amely mindig tagadta a forradalmak „előrelökését", mert a forradalmak oly mértékben fejlődnek, amily mértékben érlelődik a forradalmakat megszülő osztályellentétek élessége. Az ilyen elmélet egyértelmű volna azzal a nézettel, hogy a fegyveres felkelés az a harci forma, amely mindig és minden körülmények között kötelező. A valóságban a nemzetközi forradalom érdekei azt követelik, hogy a Szovjethatalom, amely megdöntötte az országban a burzsoáziát, *segítse* ezt a forradalmat, de a segítség *formáját* saját erejéhez képest válassza meg. Még a forradalom előrelökésének elméletéből sem következik az a nézet, hogy a forradalmat nemzetközi méretekben úgy segítsük, hogy megkockáztassuk a forradalom vereségének a lehetőségét az *adott* országban.

Talán úgy vélik a határozat szerzői, hogy a forradalom Németországban már megkezdődött, hogy a forradalom ott már nyílt, az egész nemzetet átfogó polgárháborúvá fejlődött, hogy ezért erőnket a német munkások támogatására kell fordítanunk, saját magunknak kell elpusztulnunk („a Szovjethatalom elvesztése"), hogy *megmentsük* a német forradalmat, amely már megkezdte döntő harcát és súlyos helyzetbe került? Ebből a szempontból, mi, pusztulásunkkal, elvonnók a német ellenforradalom erejének egy részét és ezzel megmentenénk a német forradalmat.

Teljesen megengedhető, hogy ilyen előfeltételek mellett nemcsak „célszerű" (a határozat szerzőinek kifejezése szerint), de éppenséggel *kötelező* volna a vereség lehetőségét, a Szovjethatalom elvesztésének lehetőségét megkockáztatni. De világos az is, hogy ezek az előfeltételek nincsenek meg. A német forradalom érlelődik, de nyilván még nem érkezett el Németországban a kitörésig, a polgárháborúig. A német

forradalom érlelődését mi nyilván nem segítenénk elő, hanem *zavarnánk*, ha „megkockáztatnánk azt a lehetőséget, hogy elveszítjük a Szovjethatalmat". Ezzel segítenők a német reakciót, kezére játszanánk, megnehezítenők a szocialista mozgalmat Németországban, eltaszítanók a szocializmustól a német proletárok és félproletárok széles tömegeit, amelyek még nem mentek át a szocializmushoz, amelyeket elijesztene Szovjet-Oroszország leverése, mint ahogy az angol munkásokat 1871-ben elijesztette a Kommün leverése.

Bárhogy forgatjuk, szemernyi logika sincs a szerzők okoskodásában. Értelmes érv amellett, hogy a „nemzetközi forradalom érdekében célszerű megkockáztatni azt a lehetőséget, hogy elveszítjük a Szovjethatalmat", nincs . . .

. . . Mi felel meg a kétségbeesés e taktikájának? — a proletár kitartás-e, azé a proletáré, aki tudja, hogy kénytelen alávetni magát, ha nincs ereje ellenállni, de később mégis minden akadály ellenére újból és újból harcba tud szállni, *bármily* körülmények között is gyüjtve az erőt — ennek a proletárnak a kitartása-e, vagy pedig a kispolgár jellemtelensége, amely nálunk a baloldali eszerek pártjának képében a forradalmi háborúról hangoztatott frázisokkal minden elképzelhetőt felülmúlt?

Nem, kedves „szélsőséges" moszkvai elvtársak! A megpróbáltatások minden egyes napja éppen a legöntudatosabb és legkitartóbb munkásokat fogja eltaszítani önöktől. A Szovjethatalom, mondják majd a munkások, nemcsak akkor nem *válik* és nem *fog* tisztán formálissá *válni*, ha a hódító Pszkov előtt áll és tízmilliárd hadisarcot követel tőlünk kenyérben, ércben és pénzben, de még akkor sem, amikor az ellenség majd Nyizsnyij-Novgorod és a Donmenti Rosztov előtt fog állni és húszmilliárd hadisarcot fog szedni tőlünk.

Soha semmiféle idegen hódítás nem változtatja „tisztán formálissá" a nép politikai intézményét (mert a Szovjethatalom *nem* egyszerű politikai intézmény, hanem sokkal magasabbrendű, mint amilyet a történelem valaha is látott). Ellenkezőleg, az idegen hódítás csak megerősíti a nép rokonszenvét a Szovjethatalom irányában, ha . . . ha a Szovjethatalom nem fog kalandokba bocsátkozni.

Ha nincs hadsereged, akkor kalandorság a leggyalázatosabb béke aláírását is megtagadni és a nép jogosan fogja hibáztatni azt a hatalmat, amely ez esetben a tagadás útjára lépne.

Előfordult a történelemben (fentebb láttuk a példákat), hogy a breszti békénél összehasonlíthatatlanul súlyosabb, szégyenteljesebb békeszerződést is aláírtak s ez nem idézte elő a hatalom tekintélyének elvesztését, nem tette azt formálissá, nem tette tönkre sem a hatalmat, sem a népet, hanem megedzette, *megtanította* a népet arra a súlyos és

nehéz tudományra, hogyan kell komoly hadsereget még keservesen nehéz helyzetben is, a hódító csizmája alatt is előkészíteni.

Oroszország új és valódi honvédő háború felé halad a Szovjethatalom megtartásáért és megszilárdításáért. Lehet, hogy az elkövetkező korszak — mint a napoleoni háborúk korszaka — a felszabadító *háborúk* (igenis háborúk, nem pedig egy háborúé) korszaka lesz, amelyeket a hódítók rákényszerítenek Szovjet-Oroszországra. Ez lehetséges.

És ezért minden súlyos, sőt a legsúlyosabb békénél is, amelyet kénytelenek vagyunk hadsereg híján aláírni, szégyenletesebb — szégyenletesebb minden elképzelhető szégyenteljes békénél is — ez a szégyenteljes kétségbeesés. Nem pusztulunk el, még ha egész tucat súlyosnál súlyosabb békeszerződést írunk is alá, ha *komoly* álláspontot fogunk elfoglalni a felkeléssel és a háborúval szemben. A hódítók nem pusztítanak el bennünket, ha nem hagyjuk magunkat elpusztítani a kétségbeeséstől, a frázisoktól.

Lenin Művei. 4. kiad. 27. köt. 49—50. és 52—53. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 322—323. és 325—326. old.

Lenin. „Határozat a breszti szerződés ratifikálásáról". Elfogadta a IV., Rendkívüli Összoroszországi Szovjetkongresszus (1918 március 16).

A kongresszus jóváhagyja (ratifikálja) azt a békeszerződést, amelyet megbízottaink Breszt-Litovszkban 1918 március 3-án kötöttek.

A kongresszus elismeri, hogy a Központi Végrehajtó Bizottság és a Népbiztosok Tanácsa helyesen járt el, amikor úgy határozott, hogy megköti a szóbanforgó hihetetlenül súlyos, erőszakos és megalázó békét, tekintettel arra, hogy nincs hadseregünk és a háború iszonyúan kimerítette a nép erejét, amely a burzsoáziától és a burzsoá értelmiségtől nem támogatást kapott akcióiban, hanem azt, hogy ezeket az akciókat önző osztályérdekei céljaira használta fel.

A kongresszus feltétlenül helyesnek ismeri el a békeküldöttség eljárását is, amely megtagadta a német békefeltételek részletes megvitatását, mert ezeket a feltételeket nyilvánvaló ultimátummal és leplezetlen erőszakkal kényszerítették ránk.

A kongresszus a leghatározottabban kitűzi minden munkás, katona és paraszt elé, a dolgozó és elnyomott tömegek elé, napjaink legfőbb soronlevő és halaszthatatlan feladatát — azt, hogy fokozzák a dolgozók fegyelmét és önfegyelmét, mindenütt erős és jól működő

szervezeteket teremtsenek, amelyek lehetőség szerint felölelik az egész termelést és az egész termékelosztást, kíméletlenül harcoljanak az ellen a káosz, dezorganizáció, gazdasági bomlás ellen, amely történelmileg kikerülhetetlen mint a kínzó háború öröksége, de amely ugyanakkor legfőbb akadálya annak, hogy a szocializmus végleges győzelmet arasson és a szocialista társadalom alapjait megszilárdítsuk.

Ma, az Októberi Forradalom után, az orosz burzsoázia politikai hatalmának megdöntése után, az után, hogy felbontottunk és nyilvánosságra hoztunk minden titkos imperialista szerződést, semmisnek nyilvánítottuk a külföldi kölcsönöket, s a munkás- és parasztkormány igazságos békét ajánlott fel kivétel nélkül minden népnek — mindezek után Oroszország, amely kitépte magát az imperialista háború harapófogójából, joggal kijelentheti, hogy nem vesz részt idegen országok kifosztásában és elnyomásában.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Köztársaság mostantól kezdve, mivel egyhangúlag elítéli a rablóháborúkat, jogának és kötelességének tekinti, hogy megvédelmezze a szocialista hazát bármely imperialista állam minden lehetséges támadásával szemben.

A kongresszus ezért kijelenti, hogy a dolgozó tömegek feltétlenül kötelesek minden erejüket megfeszíteni országunk védelmi képességének helyreállítása és fokozása, katonai erejének helyreállítása érdekében, a szocialista milícia elvei alapján, nemre való tekintet nélkül minden serdülő és felnőtt állampolgárnak általános katonai oktatásban és katonai kiképzésben való részesítése alapján.

A kongresszus kifejezi azt a megingathatatlan meggyőződését, hogy a Szovjethatalom, amely a világ munkásainak a tőke igája ellen, a szocializmusért folytatott harcában becsülettel teljesítette a világ munkásainak nemzetközi szolidaritásából ráháruló kötelezettségét, a jövőben is minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy segítse a nemzetközi szocialista mozgalmat, biztosítsa és meggyorsítsa azt a folyamatot, amely az emberiségnek a tőke igájától és a bérrabszolgaságtól való megszabadításához, a szocialista társadalom és a népek közötti tartós, igazságos béke megteremtésére vezet.

A kongresszus mélységesen meg van győződve arról, hogy a nemzetközi munkásforradalom nincs már messze és a szocialista proletariátus teljes győzelme biztosítva van annak ellenére, hogy a világ imperialistái nem riadnak vissza a szocialista mozgalom elfojtásának legkegyetlenebb eszközeitől sem.

Lenin Művei. 4. kiad. 27. köt. 173—174. old. (oroszul).

Lenin. „Előadói beszéd a külpolitikáról az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság és a Moszkvai Szovjet együttes ülésén" (1918 május 14). Részlet.

... 1917 október 25 óta mi honvédők vagyunk, kivívtuk a jogot arra, hogy védjük a hazát. Mi nem a titkos szerződéseket védelmezzük, a titkos szerződéseket mi felbontottuk, felfedtük őket az egész világ előtt, mi a hazát az imperialistákkal szemben védelmezzük. Védjük és győzni fogunk. Nem a nagyhatalmi helyzetet védelmezzük: Oroszországból semmi sem maradt, csak Nagyoroszország — nem nemzeti érdekeket védelmezünk, mert mi állítjuk, hogy a szocializmus érdekei, a világszocializmus érdekei felette állnak a nemzeti érdekeknek, az állam érdekeinek. Mi a szocialista haza honvédői vagyunk.

Ezt nem lehet deklarációval elérni, hanem csak azzal, hogy megdöntjük a burzsoáziát saját országunkban, kíméletlen és életre-halálra menő háborúval, amelyet odaát kezdtek meg, és tudjuk, hogy mi győzünk. Kis sziget vagyunk a környező háborús imperialista világ tengerében, de ezen a szigeten mi megmutattuk és bebizonyítottuk mindazt, amire a munkásosztály képes. Ezt tudják és elismerték. Bebizonyítottuk, hogy jogunk van a haza védelmére, mi honvédők vagyunk és a legkomolyabban vesszük ezt a védelmet, mert erre a komolyságra megtanított bennünket a négyesztendős háború, a legkomolyabban és a legóvatosabban, s ezt megérti minden munkás, minden paraszt, aki valaha is látott katonát és tudja, mit élt át a katona e négy esztendő alatt, s ezen az óvatosságunkon csak azok a forradalmárok csodálkozhatnak, mulathatnak, ezt az óvatosságunkat csak azok a forradalmárok kezelhetik könnyelműen, akik csak szájukkal, de nem tettekben forradalmárok. Éppen, mert a haza védelmének hívei vagyunk, ezt mondjuk: a védelemhez szilárd és erős hadsereg, erős hátország kell, a szilárd és erős hadsereghez pedig elsősorban a közélelmezés szilárd megszervezése szükséges. Az szükséges ehhez, hogy a proletárdiktatúra ne csak a központi hatalomban fejeződjék ki, ez az első lépés, és csak az első lépés, de diktatúrának kell lennie egész Oroszországban, ez a második lépés, és csak a második lépés — és ezt a lépést még nem tettük meg egészen. Nekünk kell, nekünk elengedhetetlen a proletár fegyelem, az igazi proletárdiktatúra, amikor az öntudatos munkások szilárd és vaskemény hatalma érződik országunk minden távoli szegletében, amikor egyetlenegy kulák, egyetlenegy gazdag, a gabonamonopólium egyetlenegy ellensége

sem marad büntetlenül, hanem megtalálja és megbünteti őket a munkásosztály fegyelmezett diktátorainak, a proletár diktátoroknak büntető vaskeze . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 27. köt. 342—343. old. (oroszul).

Sztálin. „Záróbeszéd a Tatár-Baskír Szovjet Köztársaság alakuló kongresszusának egybehívása tárgyában tartott tanácskozáson" (1918 május 16).

A központi Szovjethatalom nevében legyen szabad kijelentenem, hogy a Népbiztosok Tanácsa mindig szent kötelességének tekintette és most is annak tekinti, hogy támogassa a Kelet, és elsősorban a legszerencsétlenebb muzulmán Kelet elnyomott és kizsákmányolt néptömegeinek szabadságmozgalmát. Forradalmunk egész jellege, a Szovjethatalom természete, az egész nemzetközi helyzet, s még az a tény is, hogy Oroszország helye földrajzilag az imperialista Európa és az elnyomott Ázsia között van — mindez kétségtelenül olyan politikát ír elő a Szovjethatalomnak, amely arra irányul, hogy testvérien támogassa a Kelet elnyomott népeit szabadságharcukban.

Az elnyomás valamennyi létező formája közül a legkörmönfontabb és legveszélyesebb a nemzeti elnyomás. Körmönfont, mert kitűnően álcázza a burzsoázia ragadozó ábrázatát. Veszélyes, mert nemzeti összeütközések szításával ügyesen elhárítja a burzsoáziát fenyegető villámot. Ha az európai ragadozóknak sikerült a világmészárlás porondján a munkásokat egymás ellen harcba vinni, ha máig is sikerül folytatniok ezt a mészárlást — ennek egyebek közt az az oka, hogy az európai munkásokat kábító burzsoá nacionalizmus ereje még nem apadt ki. A nacionalizmus a burzsoázia utolsó állása, ebből az állásból is ki kell vetnünk a burzsoáziát, hogy véglegesen legyőzzük. De ha megkerüljük a nemzeti kérdést, ha nem vesszük tudomásul és tagadjuk, mint egyes elvtársaink teszik, ez még nem jelenti azt, hogy leküzdöttük a nacionalizmust. Korántsem! A nemzeti nihilizmus csak árt a szocializmus ügyének, mert a burzsoá nacionalisták malmára hajtja a vizet. Hogy leküzdhessük a nacionalizmust, először is fel kell vetnünk és meg kell oldanunk a nemzeti kérdést. De a nemzeti kérdést csak akkor tudjuk nyiltan és szocialista módon megoldani, ha szovjet vágányra állítjuk s teljesen és egyszersmindenkorra a Szovjetekben szervezett dolgozó tömegek érdekeinek rendeljük alá. Így, és csakis így üthetjük ki a burzsoázia kezéből utolsó szellemi fegyverét. A most alakuló Tatár-Baskír Autonóm Köztársaság

gyakorlatilag oldja meg ezt a közös és egész forradalmunk szempontjából fontos feladatot. Legyen ez az Autonóm Köztársaság élő világítótorony, amely a muzulmán Kelet elnyomott népeinek bevilágítja a felszabaduláshoz vezető utat.

Engedjék meg, hogy a Tatár-Baskír Köztársaság alakuló Szovjetkongresszusának egybehívása tárgyában tartott tanácskozást berekesszem és sok sikert kívánjak önöknek autonóm köztársaságuk megszervezésében.

Sztálin Művei. 4. köt. 95—96. old.

Lenin. „Prófétai szavak" (1918 június 29). Részlet.

. . . A háború vége még nem érkezett el. Az általános kimerülés már elérkezett. A háború két *közvetlen* eredménye közül, amelyeket Engels feltételesen megjósolt (vagy a munkásosztály már kivívott győzelme, vagy a győzelem elkerülhetetlensége feltételeinek megteremtése, *minden nehézség ellenére*[52]), e két feltétel közül most, 1918 derekán, *mindkettő* megvan.

Az egyik legkevésbbé fejlett kapitalista országban a munkásosztály *máris győzelmet aratott*. A többi országokban hihetetlen erőfeszítés, hihetetlen kínok árán kialakulnak a feltételek, amelyek „mégiscsak elkerülhetetlenné" teszik e győzelmet.

Csak károgjanak a „szocialista" fecsegők, gyűlölködjön és dühöngjön a burzsoázia. Csak aki a szemét behúnyja, hogy ne lásson, s a fülét befogja, hogy ne halljon, az nem veszi észre, hogy világszerte megkezdődtek a kapitalista társadalom számára, amely a szocializmussal viselős, a szülési fájdalmak. A mi országunkra, melyet az események sodra egy időre a szocialista forradalom élgárdájává tett, hárulnak most a megindult szülési folyamat első szakaszának kiváltképpen súlyos kínjai. Minden okunk megvan rá, hogy a legnagyobb elszántsággal és abszolút bizalommal nézzünk a jövőbe, amely új szövetségeseket, a szocialista forradalomnak új diadalait hozza egy sor haladottabb országban. Jogunk van büszkélkedni és szerencsésnek tartani magunkat, amiért nekünk jutott az a feladat, hogy elsőnek terítsük le a földkerekség egy sarkában azt a vadállatot, a kapitalizmust, amely vérrel öntözte meg a földet, éhínségbe és elvadulásba vitte az emberiséget s amely múlhatatlanul és hamarosan elpusztul, bármily rettenetesen vadállatiasak is halála előtti őrjöngésének megnyilatkozásai.

Lenin Művei. 4. kiad. 27. köt. 460. old. (oroszul).

Lenin. „Levél az amerikai munkásokhoz" (1918 augusztus 20). Részletek.

. . . A világ munkásai, bármelyik országban éljenek is, köszöntenek minket, együttéreznek velünk, tapsolnak nekünk, mert összetörtük az imperialista kötelékek, a szennyes imperialista szerződések, az imperialista bilincsek vasgyűrűjét, mert kivívtuk szabadságunkat s ezért a legsúlyosabb áldozatokat vállaltuk magunkra, mert mint szocialista köztársaság, bár az imperialistáktól halálrakínzottan és kifosztottan, de *kikerültünk* az imperialista háborúból és az egész világ előtt magasra emeltük a béke zászlaját, a szocializmus zászlaját.

Nem lehet csodálkozni azon, hogy ezért a nemzetközi imperialisták bandája gyűlöl minket, hogy „vádolnak" minket, hogy az imperialisták lakájai, köztük a mi jobboldali eszereink és mensevikjeink is, ugyancsak mind „vádolnak" bennünket. Az imperializmus e házőrző ebeinek bolsevikgyűlöletéből, s ugyanígy a világ öntudatos munkásainak együttérzéséből ismét azt a meggyőződést merítjük, hogy ügyünk igaz ügy.

Nem szocialista az, aki nem érti meg, hogy a burzsoázia legyőzése érdekében, a munkások hatalomrajutása érdekében, a nemzetközi proletárforradalom *megkezdése* érdekében semmi néven nevezendő áldozattól — így területünk egy részének feláldozásától, az imperializmustól elszenvedett súlyos vereségekből következő áldozattól *sem* lehet és szabad visszariadni. Nem szocialista az, aki nem bizonyította be *tettekkel*, hogy kész a legnagyobb áldozatra „saját" hazája részéről, csak hogy a szocialista forradalom ügye valóban előrejusson . . .

. . . Tudjuk, amerikai munkás elvtársak, hogy a ti segítségetek úgylehet, nem egyhamar érkezik meg, mert a forradalom fejlődése a különböző országokban különféle formák között, különböző ütemben megy végbe (és nem is mehet végbe másként). Tudjuk, az is lehetséges, hogy az európai proletárforradalom még nem a legközelebbi hetekben lángol fel, bármilyen gyorsan érlelődik is az utóbbi időben. Mi számítunk arra, hogy a nemzetközi forradalom elkerülhetetlen, de ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy mi ostoba módon arra számítunk, hogy a forradalom *meghatározott* rövid határidőn belül elkerülhetetlen...

. . . Biztosan tudjuk, hogy legyőzhetetlenek vagyunk, mert az emberiséget az imperialista mészárlások nem törik meg, hanem megerősítik. S az első ország, amelyik az imperialista háború rabláncát *összetörte*, a *mi* országunk volt. Mi roppant súlyos áldozatokat hoztunk

ennek a láncnak az összetöréséért vívott harcban, de *összetörtük*. Mi *megszabadultunk* az imperialista kötelékektől s az egész világ előtt magasra emeltük az imperializmus teljes megdöntéséért folyó harc zászlaját . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 28. köt. 47—48. és 57. old. (oroszul).

Lenin. „A proletárforradalom és a renegát Kautsky". „Mi az internacionalizmus" c. fejezet (1918 november).

Kautsky a legmélyebb meggyőződéssel internacionalistának tartja és mondja magát. Scheidemannékat „kormányszocialistáknak" minősíti. A mensevikeket védelmezve (Kautsky nem mondja meg nyiltan, hogy szolidáris velük, de teljesen az ő nézeteiket követi), Kautsky megkapóan szemléltető módon mutatja meg, hogy milyen fajtájú ez az ő „internacionalizmusa". Minthogy pedig Kautsky nem egyedülálló személy, hanem egy irányzat képviselője, amelynek kialakulása a II. Internacionáléban uralkodó viszonyok között kikerülhetetlen volt (Longuet Franciaországban, Turati Olaszországban, Nobs és Grimm, Graber és Naine Svájcban, Ramsay MacDonald Angliában stb.), tanulságos lesz kitérni Kautsky „internacionalizmusára".

Hangsúlyozva, hogy Zimmerwaldban a mensevikek is jelen voltak (ez kétségtelenül diploma, de . . . megpenészesedett diploma), Kautsky a következőképpen vázolja a mensevikek nézeteit, melyekkel egyetért:

„. . . A mensevikek az általános békét akarták. Azt akarták, hogy az összes hadviselő felek fogadják el az annexiók és hadisarc nélküli béke jelszavát. Amíg ezt a célt el nem érik, az orosz hadseregnek — e szerint a felfogás szerint — harci készenlétben kellett volna állnia. A bolsevikok viszont azonnali békét követeltek mindenáron, készek voltak szükség esetén különbékét kötni, arra törekedtek, hogy erőszakkal kényszerítsék ezt ki, növelve a hadseregnek amúgy is nagy dezorganizáltságát" (27. old.*). A bolsevikoknak Kautsky szerint, nem kellett volna megragadniok a hatalmat és meg kellett volna elégedniök az Alkotmányozó Gyűléssel.

Tehát Kautsky és a mensevikek internacionalizmusa a következő:

---

* Az oldalszámok Kautsky „A proletariátus diktatúrája" c. brosúrájára (1918) vonatkoznak. — *Szerk.*

az imperialista burzsoá kormányoktól reformokat kell követelni, de folytatni kell a kormány támogatását, folytatni kell a kormány által viselt háború támogatását, amíg az összes hadviselő felek el nem fogadták az annexiók és hadisarc nélküli béke jelszavát. Ilyen nézetnek nem egyszer adtak kifejezést mind Turati, mind a kautskysták (Haase és mások), mind Longuet és társai, akik kijelentették, hogy hiszen mi „a haza védelme" *mellett* vagyunk.

Elméletileg ez annyi, mint teljes képtelenség arra, hogy a szociálsovinisztáktól különváljanak, és teljes zavarosság a honvédelem kérdésében. Politikailag ez annyi, mint az internacionalizmus felcserélése kispolgári nacionalizmussal, átpártolás a reformizmus oldalára, lemondás a forradalomról.

A „honvédelem" elismerése annyi, mint a mostani háborúnak a proletariátus szempontjából való igazolása, jogosságának elismerése. Minthogy pedig a háború (akár monarchiáról, akár köztársaságról van szó), imperialista jellegű marad, függetlenül attól, hogy az ellenséges csapatok egy bizonyos pillanatban hol állanak, az én országomban-e vagy idegen országban, a honvédelem elvének elismerése a *valóságban* az imperialista rabló burzsoázia támogatása, a szocializmus teljes elárulása. Oroszországban Kerenszkij alatt is, a burzsoá-demokratikus köztársaságban a háború továbbra is imperialista háború maradt, mert a burzsoázia mint uralkodó osztály folytatta (a háború pedig „a politika folytatása"); s a háború imperialista jellegének különösen szemléltető kifejezői voltak a világ felosztásáról és idegen országok kifosztásáról szóló titkos szerződések, melyeket a volt cár Anglia és Franciaország kapitalistáival kötött.

A mensevikek gyalázatosan félrevezették a népet, mikor egy ilyen háborút védelmi vagy forradalmi háborúnak neveztek el és Kautsky, amikor a mensevikek politikáját helyesli, a nép becsapását helyesli, azoknak a kispolgároknak a szerepét helyesli, akik a munkások becsapásával szereztek érdemet a tőke előtt, midőn a munkásokat az imperialisták szekerébe fogták. Kautsky tipikusan kispolgári filiszteri politikát folytat, amikor azt képzeli (és a tömegekbe azt az ostoba hiedelmet oltja), hogy a *jelszó kiadása* változtat a dolgon. A burzsoá demokrácia egész története leleplezi ezt az illúziót: a burzsoá demokraták a nép becsapására mindig kiadtak és mindig ki is adnak tetszésszerinti „jelszavakat". De a fontos az, hogy *ellenőrizzük* őszinteségüket, hogy a szavakkal szembeszegezzük a *tényeket*, hogy ne érjük be az idealista vagy sarlatán *frázissal*, hanem tárjuk fel az *osztályvalóságot*. Az imperialista háború imperialista mivolta nem akkor szűnik meg, amikor a sarlatánok vagy a frázishősök, avagy a kispolgári filiszterek valami édeskés „jelszót" adnak ki, hanem csak akkor, amikor valóban *megdöntik* azt az *osztályt*, amely imperialista

háborút folytat s amelyet e háborúhoz a gazdasági szálak (sőt néha kötelek) milliói fűznek és amikor ezt az osztályt egy valóban forradalmi osztály, a proletariátus váltja fel a hatalmon. *Másként nem szakíthatjuk ki magunkat az imperialista háborúból és éppoly kevéssé az imperialista rablóbékéből.*

Azzal, hogy Kautsky a mensevikek külpolitikáját helyesli, azzal, hogy azt internacionalista és zimmerwaldi politikának jelenti ki, először is megmutatja a zimmerwaldi opportunista többség egész rothadtságát (mi, a zimmerwaldi *baloldal* nem hiába határoltuk el magunkat rögtön az ilyen többségtől!) és másodszor — s ez a legfontosabb — Kautsky a proletariátus álláspontjáról a kispolgárság álláspontjára tér át, a forradalmi álláspontról a reformista álláspontra.

A proletariátus az imperialista burzsoázia forradalmi megdöntéséért harcol, a kispolgárság az imperializmus reformista „tökéletesítéséért", az imperializmushoz való alkalmazkodásért, olymódon, hogy *alárendeli* magát neki. Amikor Kautsky még marxista volt, például 1909-ben, amikor „A hatalomhoz vezető út" c. munkáját írta, éppen azt a gondolatot védelmezte, hogy a háborúval kapcsolatban elkerülhetetlen a *forradalom; a forradalmak korszakának* közeledéséről beszélt. Az 1912. évi bázeli kiáltvány egyenesen és határozottan *proletárforradalomról* beszél, mégpedig éppen a német és az angol csoport közötti imperialista háborúval kapcsolatban, amely 1914-ben ki is tört. 1918-ban pedig, amikor a forradalmak a háborúval kapcsolatban megkezdődtek, Kautsky, ahelyett hogy megmagyarázta volna elkerülhetetlenségüket, ahelyett hogy átgondolta és végiggondolta volna a *forradalmi* taktikát, a forradalom előkészítésének módszereit és eszközeit — a mensevikek reformista taktikáját internacionalizmusnak nevezte el. Hát nem renegátság ez?

A mensevikeket Kautsky megdicséri azért, mert a hadsereg harckészségének megőrzését követelték. A bolsevikokat megrója azért, mert növelték a „hadsereg dezorganizáltságát", amely különben is elég nagy volt. Ez nem más, mint a reformizmus dicsérete és behódolás az imperialista burzsoázia előtt, a forradalom kárhoztatása, a forradalom megtagadása. Mert a harckészség megőrzése Kerenszkij alatt azt jelentette és a valóságban úgy is volt, hogy a hadsereg *burzsoá* (habár köztársasági) vezénylet alatt maradt. Közismert dolog — és az események menete szemléltetően igazolta —, hogy a köztársasági hadsereg megőrizte *kornyilovista* szellemét, mert kornyilovista tisztikara volt. A burzsoá tisztikar nem lehetett más, mint Kornyilov-párti, szükségképpen vonzódott az imperializmus felé, a proletariátus erőszakos elnyomása felé. Az imperialista háború egész alapjának, a *burzsoá-diktatúra* egész alapjának érintetlenül hagyása, apró foltozgatása, semmiségek-

kel való felcicomázása („a reformok") — ebben merült ki a *valóságban* a mensevik taktika.

És fordítva. A hadsereg „dezorganizálását" egyetlen nagy forradalom sem kerülte el és nem is kerülhette el. Hiszen a hadsereg a régi rendszer támogatásának legmerevebb eszköze, a burzsoá fegyelemnek, a tőkés uralom támogatásának legkeményebb védőbástyája és arra szolgál, hogy a dolgozókat a tőkésekkel szemben való rabszolgai engedelmességben és alárendeltségben tartsa és nevelje. A hadsereg mellett az ellenforradalom sohasem tűrte meg, nem tűrhette meg a felfegyverzett munkásokat. Franciaországban — írta Engels — a munkások minden forradalom után felfegyverkeztek; „ezért az államot kormányzó burzsoák mindig legelső feladatuknak a munkások lefegyverzését tekintették"*. A felfegyverzett munkások egy *új* hadsereg csírái, egy *új* társadalmi rend szervező magja voltak. Ennek a magnak széttaposása, kifejlődésének megakadályozása volt a burzsoázia első parancsolata. Minden győzelmes forradalom első parancsolata — Marx és Engels több ízben hangsúlyozták ezt — a következő volt: széttörni a régi hadsereget, feloszlatni és újjal cserélni fel[53]. Az új társadalmi osztály, az uralom felé felemelkedőben sohasem szerezhette meg és szilárdíthatta meg ezt az uralmat — és nem teheti meg ezt ma sem — másként, mint úgy, hogy teljesen felbomlasztja a régi hadsereget („dezorganizálás" — jajdulnak fel erre a reakciós vagy egyszerűen gyáva kispolgárok); nem másként, mint úgy, hogy minden hadsereg nélkül keresztülmegy egy igen nehéz, igen-igen kínos szakaszon (ezen a kínos szakaszon átment a nagy francia forradalom is), nem másként, mint úgy, hogy fokozatosan, súlyos polgárháborúban alakítja ki az új hadsereget, az új fegyelmet, az új osztály új harci szervezetét. A történész Kautsky azelőtt megértette ezt. A renegát Kautsky elfelejtette.

Mi jogon nevezi Kautsky a Scheidemannokat „kormányszocialistáknak", ha ő maga *helyesli* a mensevikek taktikáját az orosz forradalomban? A mensevikek, amikor Kerenszkijt támogatták és beléptek kormányába, ugyancsak kormányszocialisták voltak. Ez elől a következtetés elől Kautsky sehogyan sem fog kitérni, ha kísérletet tesz annak a kérdésnek a felvetésére, hogy melyik *uralkodóosztály* folytatja az imperialista háborút. Kautsky azonban nem akarja felvetni az uralkodóosztály kérdését, ezt a minden marxista számára kötelező kérdést, mert ennek a kérdésnek már puszta felvetése is leleplezné a renegátot.

A kautskysták Németországban, a longuetisták Franciaországban, Turati és társai Olaszországban, a következőképpen okoskodnak: a szocializmus feltételezi a nemzetek egyenlőségét és szabadságát,

* *Marx—Engels*. Válogatott művek. 1. köt. 456. old. — *Szerk.*

önrendelkezési jogát; *ezért*, amikor megtámadják országunkat, vagy amikor az ellenséges csapatok benyomultak területünkre, a szocialistáknak joguk és kötelességük a hazát védelmezni. Ez az okoskodás azonban elméleti szempontból vagy tiszta kigúnyolása a szocializmusnak, vagy szélhámos kibúvó, a gyakorlati politika szempontjából pedig ez az okoskodás azonos a teljesen tudatlan atyafi okoskodásával, akinek eszébe sem jut, hogy gondolkozzék a háború szociális, osztályjellegéről, valamint azokról a feladatokról, amelyek reakciós háború idején a forradalmi párt előtt állanak.

A szocializmus ellensége a nemzetek feletti erőszaknak. Ez elvitathatatlan. De a szocializmus egyáltalában ellensége az emberek feletti erőszaknak. Ebből azonban a krisztuskodó anarchistákon és tolsztojánusokon kívül még senki sem vont le olyan következtetést, hogy a szocializmus a *forradalmi* erőszak ellen van. Tehát „erőszakról" általában beszélni, anélkül hogy elemeznők a feltételeket, amelyek a reakciós erőszakot megkülönböztetik a forradalmitól, azt jelenti, hogy kispolgárok vagyunk, akik megtagadták a forradalmat, vagypedig egyszerűen szofizmákkal ámítgatjuk saját magunkat és másokat.

Ugyanez vonatkozik a nemzetek feletti erőszakra is. Minden háború erőszakot jelent a nemzetek felett, ez azonban nem akadályozza a szocialistákat abban, hogy a forradalmi háború *mellett* legyenek. A háború osztályjellege: ez az az alapvető kérdés, amely a szocialista előtt (ha nem renegát) felvetődik. Az 1914—1918-as imperialista háború nem más, mint az imperialista burzsoázia két csoportja között folyó háború a világ felosztásáért, a zsákmány felosztásáért, a kis és gyenge nemzetek kifosztásáért és megfojtásáért. Így értékelte a háborút 1912-ben a bázeli kiáltvány; ezt az értékelést megerősítették a tények. Aki a háború értékelésében letér erről az álláspontról, az nem szocialista.

Ha a Vilmos uralma alatt élő német, vagy a Clémenceau uralma alatt élő francia azt mondja: nekem, mint szocialistának jogom és kötelességem a hazát védeni, ha az ellenség betört országomba, úgy ez az okoskodás nem a szocialista, nem a forradalmi proletár, hanem a *nacionalista nyárspolgár* okoskodása. Mert ebben az okoskodásban elsikkad a munkásoknak a tőke ellen vívott forradalmi osztályharca, elsikkad az *egész* háború értékelése a világburzsoázia és a világproletariátus szempontjából a maga egészében, vagyis eltűnik az internacionalizmus és megmarad egy szánalmas, elfonnyadt nacionalizmus. Az én országomat bántják, máshoz semmi közöm — erre lyukad ki ez az okoskodás, ebben rejlik a kispolgári nacionalista szűklátókörűsége. Ez egyértelmű azzal, mintha valaki az egyes emberrel szemben alkalmazott egyéni erőszakra vonatkozóan így okoskodnék: a szocializmus az erőszak ellen van, tehát inkább árulást követek el, semhogy börtönben üljek.

A francia, német vagy az olasz, amikor azt mondja: a szocializmus a nemzetek feletti erőszak ellen van, *ezért* védekezem én, amikor az ellenség betör országomba — *elárulja* a szocializmust és az internacionalizmust. Mert az ilyen ember *csak* a saját „országát" *látja*, mindenek fölé helyezi a „saját" ... „*burzsoáziáját*", nem gondolva a *nemzetközi kapcsolatokra*, amelyek a háborút imperialista háborúvá, *az ő* burzsoáziáját az imperialista rablás láncszemévé teszik.

Minden kispolgár és minden tompaészjárású és sötét atyafi éppúgy okoskodik, ahogy a renegát kautskysták, longuetisták, Turati és társai okoskodnak, vagyis: az én országomban ellenség áll, semmi máshoz nincs közöm*.

A szocialista, a forradalmi proletár, az internacionalista másként gondolkodik: a háború jellege (reakciós-e vagy forradalmi a háború?) nem attól függ, hogy ki támadott és hogy kinek az országában áll az „ellenség", *hanem attól, hogy milyen osztály* folytatja a háborút, hogy milyen politika folytatását jelenti az adott háború. Ha a szóbanforgó háború reakciós, imperialista háború, vagyis olyan, amelyet az imperialista, erőszakos, fosztogató, reakciós burzsoázia két világcsoportja folytat egymással, úgy minden burzsoázia (még a ki. országé is) a fosztogatás részesévé válik, és az én feladatom, a forradalmi proletariátus képviselőjének feladata a *proletár világforradalmat* előkészíteni, mint az *egyedüli* menekvést a világháború borzalmaiból. Nem „saját" országom szempontjából kell okoskodnom (mert ez a tökkelütött szamárnak, a nacionalista kispolgárnak az okoskodása, aki nem érti meg, hogy ő csak játékszer az imperialista burzsoázia kezében), hanem a világforradalom előkészítésében, propagálásában, közelebbhozásában való *részvétellem* szempontjából.

Íme, ez az internacionalizmus, ez az internacionalista, a forradalmi munkás, az igazi szocialista feladata. Ezt az *ábécét* „felejtette" el a renegát Kautsky. És renegátsága még szembeötlőbbé válik, mikor a kispolgári nacionalisták (a mensevikek Oroszországban, a longuetisták Franciaországban, Turati Olaszországban, Haase és társai Németországban) taktikájának helyesléséről áttér a bolsevik taktika bírálatára. Ez a bírálat a következő:

---

* A szociálsoviniszták (a Scheidemannok, Renaudelek, Hendersonok, Gompersek és társaik) lemondanak minden „Internacionálé"-ról való beszédről a háború idején. „Saját" burzsoáziájuk ellenségeit a ... szocializmus „árulóinak" tekintik. Saját burzsoáziájuk hódító politikája *mellett* vannak. A szociálpacifisták (vagyis akik szocialisták szóban, kispolgári pacifisták tettekben) mindenféle „internacionalista" érzelmeknek adnak kifejezést, fellázadnak az annexiók ellen stb., valójában azonban tovább támogatják saját imperialista burzsoáziájukat. A két típus közötti különbség nem komoly, olyanfajta, mint a dühösbeszédű és a mézesmázos szavú kapitalista közti különbség.

„A bolsevik forradalom azon a feltevésen épült fel, hogy általános európai forradalom kiindulópontjául fog szolgálni, hogy Oroszország bátor kezdeményezése felkelésre bírja majd az egész Európa proletárjait.

Ilyen feltevés mellett, magától értetődik, közömbös volt, hogy milyen formákat fog ölteni az orosz különbéke, milyen terheket és területveszteségeket" (szószerint csonkításokat, megnyomorításokat, Verstümmelungen) „fog hozni az orosz népnek, hogyan fogja értelmezni a népek önrendelkezési jogát. Akkor közömbös volt az is, hogy képes-e Oroszország védekezni vagy nem. Az európai forradalom volt e felfogás szerint az orosz forradalom legjobb védelme, annak kellett volna meghoznia a régi Oroszország területén lakó összes népek számára a teljes és igazi önrendelkezési jogot.

Az európai forradalomnak azonban, amely ott meghozta volna a szocializmust és meg is szilárdította volna, eszközül kellett volna szolgálnia arra is, hogy eltávolítsa azokat az akadályokat, amelyeket Oroszországban az ország gazdasági elmaradottsága állított a szocialista termelés megvalósítása elé.

Mindez igen logikus elgondolás és alapos indokolás volt, ha elfogadtuk a fő feltételt: hogy az orosz forradalom elkerülhetetlenül ki fogja váltani az európait. De mi lesz abban az esetben, ha ez nem történik meg?

Ez a feltevés mindeddig nem igazolódott be. S most Európa proletárjait azzal vádolják, hogy cserbenhagyták és elárulták az orosz forradalmat. Ez — ismeretlen tettesek elleni vád, mert ugyan kit akarnak felelőssé tenni az európai proletariátus magatartásáért?" (28. old.)

És Kautsky újból azon rágódik, hogy Marx, Engels, Bebel nem egyszer tévedtek az általuk várt forradalom bekövetkezése tekintetében, de sohasem építették arra taktikájukat, hogy a forradalmat „*határozott időre*" várják (29. old.), míg — úgymond — a bolsevikok „mindent az általános európai forradalom egyetlen kártyájára tettek fel".

Szándékosan hoztunk ilyen hosszú idézetet, hogy szemléltetően megmutassuk olvasóinknak, milyen „ügyesen" végzi Kautsky a marxizmus meghamisítását, amelyet ízetlen, reakciós kispolgári felfogással vált fel.

Először: nem nagyon okos emberek módszere az, hogy az ellenfélnek nyilvánvaló ostobaságot tulajdonítanak és azután azt cáfolgatják. Ha a bolsevikok taktikájukat arra a várakozásra építették volna, hogy a forradalom más országokban *határozott időpontban* ki fog törni, ez vitathatatlanul ostobaság lett volna. De a bolsevik párt ezt az ostobaságot nem követte el: az amerikai munkásokhoz írt levelemben (1918 augusztus 20.) egyenesen elhatároltam magamat az efféle ostobaságtól, mondván, hogy mi számítunk az amerikai forradalomra, de nem egy meghatározott időpontban*. A baloldali eszerek és a „baloldali kommunisták" ellen folytatott vitáim során (1918 január—március) nem egyszer fejtettem ki ugyanazt a gondolatot. Kautsky csekély... egészen csekély ferdítést

* Lásd ebben a kötetben 203—204. old. — *Szerk.*

követett el, amelyre azután felépítette a bolsevizmus ellen irányuló bírálatát. Kautsky összekeverte azt a taktikát, amely többé-kevésbbé közeli, de nem határozott időn belül számít az európai forradalomra, azzal a taktikával, amely meghatározott időn belül számít az európai forradalomra. Csekély, egészen csekély hamisítás!

Az utóbbi taktika — ostobaság. Az előbbi *kötelező* a marxista számára, minden forradalmi proletár és internacionalista számára — *kötelező*, mert csak ez a taktika értékeli marxista módon helyesen az objektív helyzetet, melyet a háború az összes európai országokban megteremtett, mert csak ez a taktika felel meg a proletariátus internacionalista feladatainak.

Mikor Kautsky az általános forradalmi taktika alapelveinek nagy kérdése helyébe annak a hibának kis kérdését tette, amelyet a bolsevik forradalmárok elkövethettek volna, de nem követtek el — ezzel szerencsésen le is mondott a forradalmi taktikáról általában!

Renegát lévén a politikában, az elméletben *még csak felvetni sem képes a kérdést* a forradalmi taktika objektív előfeltételeire vonatkozólag.

És ezzel elérkeztünk a második ponthoz.

Másodszor: az európai forradalomra való számítás kötelező a marxista számára, ha fennáll a *forradalmi helyzet*. A marxizmus ábécéjéhez tartozó igazság, hogy a szocialista proletariátus taktikája nem lehet egyforma akkor, amikor forradalmi helyzet áll fenn és akkor, amikor ez nem áll fenn.

Ha Kautsky ezt a marxista számára kötelező kérdést vetette volna fel, akkor észrevehette volna, hogy a válasz feltétlenül ellene szól. Jóval a háború előtt minden marxista, minden szocialista egyetértett abban, hogy az európai háború forradalmi helyzetet fog teremteni. Amikor Kautsky még nem volt renegát, világosan és határozottan elismerte ezt, 1902-ben is („Szociális forradalom"), 1909-ben is („A hatalomhoz vezető út"). A bázeli kiáltvány az egész II. Internacionále nevében elismerte ezt: nemhiába félnek a bázeli kiáltvány errevonatkozó kijelentéseitől mint a tűztől minden ország szociálsovinisztái és kautskystái (a „centristák", vagyis azok az emberek, akik ingadoznak a forradalmárok és opportunisták között)!

Következésképpen a forradalmi helyzet várása Európában nem a bolsevikok ábrándja volt, hanem az összes marxisták *közös véleménye*. Ha Kautsky ettől az elvitathatatlan igazságtól olyan frázisokkal akar megszabadulni, hogy — úgymond — a bolsevikok „mindig hittek az erőszak és az akarat mindenhatóságában", ez csak üres, kongó frázis, amely *eltakarja* Kautsky megfutamodását, szégyenletes megfutamodását a forradalmi helyzet kérdésének feltevése elől.

Továbbá: bekövetkezett-e a valóságban a forradalmi helyzet vagy sem? Kautsky ezt a kérdést sem volt képes felvetni. Erre a kérdésre gazdasági tények felelnek: az éhínség és pusztulás, amit a háború mindenütt előidézett, forradalmi helyzetet jelent. Erre a kérdésre politikai tények is adnak választ: már 1915-től kezdve világosan megmutatkozott minden országban a régi, elkorhadt szocialista pártok szakadásának folyamata, a proletariátus *tömegeinek eltávolodása* a szociálsoviniszta vezérektől balfelé, a forradalmi eszmék és hangulatok, a forradalmi vezérek felé.

Ezeket a tényeket 1918 augusztus 5-én, amikor Kautsky brosúráját írta, csak olyan ember nem vehette észre, aki fél a forradalomtól, aki elárulja azt. Most pedig, 1918 október végén, a forradalom Európa országainak egész *sorában* mindenki szemeláttára és igen gyorsan fejlődik. „A forradalmár" Kautsky, aki azt szeretné, hogy továbbra is marxistának tartsák, olyan rövidlátó nyárspolgárnak bizonyult, aki — a Marx által kigúnyolt 1847-beli nyárspolgárokhoz hasonlóan — nem látta a közelgő forradalmat!

Elérkeztünk a harmadik ponthoz.

Harmadszor. Melyek a forradalmi taktika sajátosságai abban az esetben, ha kézenfekvő az európai forradalmi helyzet? Kautsky, miután renegáttá lett, félt felvetni ezt a marxista számára kötelező kérdést. Kautsky úgy okoskodik, mint egy tipikus nyárspolgár, filiszter vagy tudatlan paraszt: bekövetkezett-e az „általános európai forradalom", vagy sem? Ha bekövetkezett, akkor *ő is* hajlandó forradalmár lenni! Akkor viszont — jegyezzük meg mi erre — minden csirkefogó (éppúgy, mint azok a semmirekellők, akik most néha hozzátapadnak a győztes bolsevikokhoz) forradalmárnak jelenti ki magát!

Ha pedig nem következett be az „általános európai forradalom", akkor Kautsky elfordul a forradalomtól! Kautskynál nyoma sincs azon igazság megértésének, hogy a forradalmi marxistát az különbözteti meg a nyárspolgártól és a filisztertől, hogy tudja *hirdetni* a tudatlan tömegeknek a közelgő forradalom szükségességét, be tudja *bizonyítani* kikerülhetetlenségét, meg tudja *magyarázni* a nép szempontjából való hasznosságát, és tudja *előkészíteni* rá a proletariátust s az összes dolgozó és kizsákmányolt tömegeket.

Kautsky azt az ostobaságot tulajdonítja a bolsevikoknak, hogy ők mindent egy kártyára tettek fel, arra számítva, hogy az európai forradalom meghatározott időpontban fog bekövetkezni. Ez az ostobaság Kautsky ellen fordult, hisz ő éppen oda lyukadt ki, hogy a bolsevikok taktikája helyes lett volna, ha az európai forradalom 1918 augusztus 5-ig bekövetkezett volna! Kautsky ugyanis azt a dátumot jelöli meg brosúrája megírásának időpontjául. Amikor pedig néhány héttel augusztus 5-e

után világossá vált, hogy a forradalom több európai országban küszöbön áll, akkor teljes gyönyörűségében napfényre került Kautsky egész renegátsága, a marxizmus egész Kautsky-féle meghamisítása, Kautsky teljes képtelensége arra, hogy forradalmi módon gondolkozzék, sőt, hogy forradalmi módon vessen fel kérdéseket!

Amikor Európa proletárjait árulással vádolják — írja Kautsky —, akkor ez ismeretlen tettesek ellen irányuló vád!

Téved, Kautsky úr! Nézzen a tükörbe és meg fogja látni azokat az „ismeretlen tetteseket", akik ellen ez a vád irányul. Kautsky naívnak tetteti magát, úgy tesz, mintha nem értené meg, *ki* emelte ezt a vádat és *mi az értelme* ennek a vádnak. A valóságban Kautsky kitűnően tudja, hogy ezt a vádat a német „baloldaliak", a spartakisták, Liebknecht és barátai emelték és emelik. Ez a vád annak *világos tudatát* fejezi ki, hogy a német proletariátus árulást követett el az orosz (és a nemzetközi) forradalom ellen, amikor Finnországot, Ukrajnát, Lettországot és Észtországot fojtogatta. Ez a vád mindenekelőtt és leginkább nem a *tömeg* ellen irányul, amely mindig elgyötört, hanem azok ellen a *vezérek* ellen, akik a Scheidemannokhoz és a Kautskykhoz hasonlóan a forradalmi agitáció, a forradalmi propaganda, a tömegek közti — a tömegek renyhesége ellen irányuló — forradalmi munka terén *nem teljesítették* kötelességüket, akik a valóságban az elnyomott osztály tömegének mélyén mindig izzó forradalmi ösztönök és törekvések *ellenére* cselekedtek. A Scheidemannok nyiltan, durván, cinikusan és nagyrészt önzésből árulták el a proletariátust és pártoltak át a burzsoázia oldalára. A kautskysták és longuetisták ugyanezt tették, amikor ingadoztak, tétováztak és gyáván pislogtak azokra, akik az adott pillanatban erősek voltak. Kautskynak a háború idején megjelent minden írása a forradalmi szellemet *oltogatta*, ahelyett, hogy táplálta és szította volna.

A hivatalos német „átlagos" szociáldemokrata vezér kispolgári eltompultságának szinte történelmi emlékköve marad az, hogy Kautsky még csak meg sem érti, milyen hatalmas *elméleti jelentősége*, és méginkább, milyen agitációs és propagandisztikus jelentősége van annak, ha Európa proletárjait azzal „vádolják", hogy elárulták az orosz forradalmat! Kautsky nem érti meg, hogy ez a „vád" — a német „birodalom" cenzuraviszonyai között — alighanem az egyetlen forma, amelyben azok a német szocialisták, akik nem árulták el a szocializmust — Liebknecht és barátai —, kifejezhetik a *német munkásokhoz intézett felhívásukat*, hogy rázzák le magukról a Scheidemannokat és Kautskykat, lökjék félre az ilyen „vezéreket", szabadítsák fel magukat eltompító és butító prédikációiktól, *ellenük*, *nélkülük*, megkerülésükkel készülődjenek és keljenek fel a forradalomra, *a forradalomért!*

Kautsky ezt nem érti. Hát hogy értse meg akkor a bolsevikok

taktikáját? Elvárható-e olyan embertől, aki általában lemond a forradalomról, hogy mérlegelje és értékelje a forradalom fejlődésének feltételeit a „legnehezebb" esetek egyikében?

A bolsevikok taktikája helyes volt, az *egyedüli* internacionalista taktika volt, mert nem a világforradalomtól való gyáva félelmen, nem a forradalomban való kispolgári „hitetlenségen", nem azon a szűklátókörű nacionalista törekvésen alapult, hogy „saját" hazánkat (saját burzsoáziánk hazáját) meg kell védenünk, minden egyébre pedig „fütyülhetünk" — hanem az európai forradalmi helyzet helyes (a háború előtt, a szociálsoviniszták és szociálpacifisták renegátsága előtt általánosan helyesnek elismert) *számbavételén* épült fel. Egyedül ez a taktika volt internacionalista, mert annak a maximumát vitte keresztül, ami *egy* országban *valamennyi ország* forradalmának fejlesztése, támogatása, felébresztése *érdekében* megvalósítható. Hatalmas siker igazolta ezt a taktikát, mert a bolsevizmus (egyáltalán nem az orosz bolsevikok érdemei folytán, hanem a *tömegeknek* a valóban forradalmi taktikával szemben mindenütt megnyilvánuló legmélyebb együttérzése következtében) *világ*-bolsevizmussá lett, eszmét, elméletet, programot, taktikát adott, amely konkrétan, gyakorlatilag különbözik a szociálsovinizmustól és a szociálpacifizmustól. A bolsevizmus rámérte az utolsó csapást a Scheidemannok és Kautskyk, Renaudelek és Longuet-k, a Hendersonok és MacDonaldok régi, elkorhadt Internacionáléjára, akik most egymást fogják elgáncsolni, miközben „egységről" ábrándoznak és a hullát igyekeznek feltámasztani. A bolsevizmus *megteremtette* a valóban proletár és kommunista III. Internacionále eszmei és taktikai alapjait, amely számbaveszi mind a békés korszak vívmányait, mind a *megkezdődött forradalmi korszak* tapasztalatait.

A bolsevizmus az egész világon népszerűsítette a „proletárdiktatúra" eszméjét, lefordította ezt a szót latinról először oroszra, aztán a világ *minden* nyelvére, megmutatva, a *Szovjethatalom* példáján, hogy *még* egy elmaradt ország munkásai és szegényparasztjai is, akik a legkevésbbé tapasztaltak, képzettek, akik a legkevésbbé jártasak a szervezésben, *képesek* voltak egy teljes éven át, óriási nehézségek közepette, harcban a kizsákmányolókkal (akiket az egész világ burzsoáziája támogatott) megtartani a dolgozók hatalmát, megteremteni egy összehasonlíthatatlanul magasabbrendű és szélesebbkörű demokráciát, mint a világ összes eddigi demokráciái, képesek voltak *megkezdeni* a munkások és parasztok tízmillióinak a szocializmus gyakorlati megvalósítására irányuló alkotó munkáját.

A bolsevizmus a valóságban olyan nagy mértékben segítette az európai és az amerikai proletárforradalom fejlődését, ahogy azt eddig egyetlen ország egyetlen pártjának sem sikerült megtennie. Ugyan-

akkor, amikor az egész világ munkásai előtt napról napra világosabbá válik, hogy a Scheidemannok és Kautskyk taktikája nem mentette meg őket az imperialista háborútól és attól, hogy az imperialista burzsoázia bérrabszolgái legyenek; hogy ez a taktika nem alkalmas arra, hogy mintául szolgáljon minden ország számára, — ugyanakkor a világ proletártömegei előtt napról napra világosabbá válik, hogy a bolsevizmus a háború és az imperializmus borzalmaitól való menekvés helyes útját mutatta meg, hogy a bolsevizmus *alkalmas arra, hogy mindenki számára a taktika mintája legyen.*

Nemcsak az általános európai, hanem a proletár világforradalom is mindnyájunk szemeláttára érlelődik és ezt a forradalmat a proletariátus oroszországi győzelme segítette, gyorsította, támogatta. Mindez kevés a szocializmus teljes győzelméhez? Természetesen, kevés. *Egy* ország nem tehet többet. De ez az egy ország, hála a Szovjethatalomnak, mégis annyit tett, hogy még akkor is, ha a világimperializmus, mondjuk a német és az angol-francia imperializmus megegyezése révén, holnap eltiporná az orosz Szovjethatalmat, még ebben a legrosszabb esetben is kiderülne a bolsevik taktikáról, hogy óriási hasznot hozott a szocializmusnak és elősegítette a legyőzhetetlen világforradalom fejlődését.

Lenin Művei. 4. kiad. 28. köt. 258—271. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 464—477. old.

Sztálin. „Az Októberi Forradalom és a nemzeti kérdés". III. fejezet: „Az Októberi Forradalom világjelentősége" (1918 november 19).

Az Októberi Forradalom, miután Közép-Oroszországban győzött és több végvidékre is kiterjedt, nem maradhatott csupán Oroszország területi keretei között. Az imperialista világháború viszonyai között és az alsóbb néprétegek között uralkodó általános elégedetlenség légkörében szükségképpen át kellett csapnia a szomszédos országokra. Az imperializmussal való szakítás és Oroszország megszabadulása a rablóháborútól; a titkos szerződések közzététele és az idegen területek meghódításának politikájáról való ünnepélyes lemondás; a nemzeti szabadság kihirdetése és Finnország függetlenségének elismerése; Oroszországnak „szovjet nemzeti köztársaságok föderációjává" való nyilvánítása és az imperializmus elleni elszánt küzdelemnek a Szovjethatalom által világgá kiáltott harci jelszava — mindennek feltétlenül komoly hatással kellett lennie a rabláncon tartott Keletre és a vérző Nyugatra.

És csakugyan, az Októberi Forradalom az első forradalom a világon, amely az elnyomott keleti népek dolgozó tömegeit felrázta évszázados álmukból és bevonta a világimperializmus ellen vívott harcba. Ezt eléggé meggyőzően bizonyítja az a tény, hogy Perzsiában, Kínában és Indiában, az oroszországi Szovjetek mintájára, Munkás- és Paraszttanácsok alakultak.

Az Októberi Forradalom az első forradalom a világon, amely Nyugat munkásainak és katonáinak élő példát mutatott a menekvésre és arra sarkalta őket, hogy lépjenek a háború és az imperializmus igája alóli igazi felszabadulás útjára. A munkások és katonák felkelése Ausztria-Magyarországon és Németországban, Munkás- és Katonatanácsok alakulása, Ausztria-Magyarország nem-teljesjogú népeinek forradalmi harca a nemzeti elnyomás ellen — eléggé ékesszólóan bizonyítja ezt.

Nem az a fontos, hogy a Keleten, sőt még a Nyugaton folyó harc sem tisztult még meg a burzsoá-nacionalista salaktól — fontos az, hogy az imperializmus elleni harc *megkezdődött*, hogy ez a harc folytatódik és szükségképpen el kell jutnia logikus befejezéséhez.

A külföldi beavatkozás és a „külső" imperialisták megszállási politikája csak kiélezi a forradalmi válságot, mert még több népet von be a harcba és kiszélesíti az imperializmussal való forradalmi összecsapások területét.

Az Októberi Forradalom ilymódon kapcsolatot teremt az elmaradt Kelet és a fejlett Nyugat népei között, az imperializmus elleni harc közös táborába vonja őket.

A nemzeti kérdés ilymódon a nemzeti elnyomás elleni harc részletkérdéséből a nemzetek, gyarmatok és félgyarmatok felszabadulásának, az imperializmustól való megszabadulásának általános kérdésévé nő ki.

A II. Internacionálénak és vezetőjének, Kautskynak, halálos bűne egyebek között az, hogy folyton a nemzeti önrendelkezés kérdésének polgári értelmezésére tért le, nem fogta fel e kérdés forradalmi értelmét, a nemzeti kérdést nem tudta vagy nem akarta az imperializmus elleni harc forradalmi talajára állítani, a nemzeti kérdést nem tudta vagy nem akarta egybekapcsolni a gyarmatok felszabadításának kérdésével.

A Bauer és Renner típusú osztrák szociáldemokraták korlátoltsága tulajdonképpen abban áll, hogy nem értették meg a nemzeti kérdés elválaszthatatlan összefüggését a hatalom kérdésével s arra törekedtek, hogy a nemzeti kérdést elválasszák a politikától és beszorítsák a kulturális és oktatásügyi kérdések kereteibe, megfeledkezve az olyan „apróságokról", mint az imperializmus és az imperializmus rabságában sínylődő gyarmatok.

Azt mondják, hogy a felfelé ívelő szocialista forradalom viszonyai között az események menete hatálytalanította az önrendelkezési jog és a

„honvédelem" elveit. Az események menete valójában nem az önrendelkezés és a „honvédelem" elveit hatálytalanította, hanem azok polgári értelmezését. Csak egy pillantást kell vetnünk az imperializmus járma alatt nyögő és szabadulást szomjazó megszállt területekre; csak egy pillantást kell vetnünk Oroszországra, mely forradalmi háborút visel, hogy a szocialista hazát megvédje az imperialista ragadozókkal szemben; csak át kell gondolnunk az Ausztria-Magyarországon most lezajló eseményeket; csak egy pillantást kell vetnünk a leigázott gyarmatokra és félgyarmatokra, amelyek máris Tanácsokat szerveztek (India, Perzsia, Kína) — csak egy pillantást kell vetnünk minderre, hogy felfogjuk a szocialista értelemben vett önrendelkezési elv egész forradalmi jelentőségét.

Az Októberi Forradalomnak nagy, az egész világra kiható jelentősége főképpen abban áll, hogy:

1. kitágította a nemzeti kérdés kereteit és a nemzeti elnyomás elleni harc részletkérdését az elnyomott népek, gyarmatok és félgyarmatok felszabadulásának, az imperializmustól való megszabadulásának általános kérdésévé tette;

2. nagy lehetőségeket adott és járható utakat nyitott erre a felszabadulásra s ezzel jelentősen megkönnyítette Nyugat és Kelet elnyomott népeinek felszabadulását, bevonván őket az imperializmus elleni győzelmes harc közös medrébe;

3. *ezzel hidat vert a szocialista Nyugat és a leigázott Kelet között*, a világimperializmus *ellen* kiépítette a forradalomnak új frontját Nyugat proletárjaitól az oroszországi forradalmon át Kelet népeiig.

Éppen ez a magyarázata annak, hogy Kelet és Nyugat dolgozó és kizsákmányolt tömegei most leírhatatlan lelkesedéssel fordulnak az oroszországi proletariátus felé.

Főleg ez a magyarázata annak, hogy az egész világ imperialista ragadozói most őrjöngő dühvel Szovjet-Oroszországra vetették magukat.

Sztálin Művei. 4. köt. 169—172. old.

Sztálin. „Nem szabad megfeledkezni a Keletről" (1918 november 24).

E pillanatban, amikor az európai forradalmi mozgalom fellendülőben van, amikor régi trónok koronástul összeomlanak s helyükön forradalmi Munkás- és Katonatanácsok alakulnak, a megszállt területekről pedig kiűzik az imperializmus bérenceit — most az egész világ természe-

tesen Nyugat felé tekint. Ott, Nyugaton kell először összetörniök az imperializmus Európában kovácsolt láncainak, melyek az egész világot fojtogatják. Ott, Nyugaton kell először buzognia az új, szocialista életnek. Ilyen pillanatban valahogy „magától" eltűnik a látóhatárról, feledésbe merül a távoli Kelet, amelynek százmilliókat számláló lakossága az imperializmus rabságában sínylődik.

Pedig egyetlen percre sem szabad megfeledkezni a Keletről, már csak azért sem, mert az a világimperializmus „kiapadhatatlan" tartaléka és „legmegbízhatóbb" hátországa.

Az imperialisták mindig a Keletet tekintették jólétük alapjának. A Kelet országainak mérhetetlen természeti kincsei (a gyapot, a kőolaj, az arany, a szén, az érc) — hát nem ezekből lett-e a világ imperialistáinak „Erisz-almája[54]"? Ezzel magyarázható, hogy amikor az imperialisták Európában harcoltak és a Nyugatról *fecsegtek*, mindig Kínára, Indiára, Perzsiára, Egyiptomra, Marokkóra *gondoltak*, mert tulajdonképpen mindig a Keletről volt szó. Főképpen ezzel magyarázható az a nagy buzgalom, amellyel a Kelet országaiban a „rendet és törvényességet" támogatják: enélkül nem volna biztosítva az imperializmus mély hátországa.

De az imperialistáknak nemcsak Kelet kincsei kellenek. Szükségük van arra az „engedelmes" „emberanyagra" is, melyben Kelet gyarmatai és félgyarmatai bővelkednek. Szükségük van a keleti népek „simulékony" és olcsó „munkáskezeire". Szükségük van ezenkívül a keleti országok „engedelmes", „fiatal legényeire", akikből az úgynevezett „színes" csapatokat toborozzák és akiket habozás nélkül használnak fel „saját" forradalmi munkásaik ellen. Ezért nevezik Kelet országait „kiapadhatatlan" tartalékuknak.

A kommunizmus feladata, hogy felrázza az elnyomott keleti népeket évszázados álmukból, hogy beoltsa a forradalom felszabadító szellemét Kelet országainak munkásaiba és parasztjaiba, hogy harcra mozgósítsa őket az imperializmus ellen és ilymódon megfossza a világimperializmust „legmegbízhatóbb" hátországától, „kiapadhatatlan" tartalékától.

Enélkül gondolni sem lehet a szocializmus végső diadalára, az imperializmus teljes legyőzésére.

Az oroszországi forradalom volt az első, mely az imperializmus ellen harcra mozgósította Kelet elnyomott népeit. A Tanácsok Perzsiában, Indiában, Kínában — világos jelei annak, hogy a Kelet munkásai és parasztjai évszázados álmukból felébrednek.

A nyugati forradalom kétségtelenül új lökést ad a keleti forradalmi mozgalomnak, bátorságot és győzelmi hitet önt ebbe a mozgalomba.

A Kelet forradalmasítását alaposan elősegítik maguk az imperialisták is, amikor újabb területrablásokkal újabb országokat vonnak be az imperializmus ellen folyó harcba és kiszélesítik a világforradalom bázisát.

A kommunisták feladata, hogy a Kelet növekvő ösztönös mozgalmába beavatkozzanak és azt az imperializmus ellen folyó tudatos harccá továbbfejlesszék.

Ebben az értelemben kétségtelenül mélyen forradalmi jelentőségű a kommunista muzulmánok nemrégen tartott konferenciájának határozata a Kelet országaiban, Perzsiában, Indiában, Kínában folyó propaganda fokozásáról.

Reméljük, hogy muzulmán elvtársaink végrehajtják rendkívül nagyjelentőségű határozatukat.

Mert egyszersmindenkorra meg kell tanulni azt az igazságot, hogy aki a szocializmus diadalát akarja, annak nem szabad megfeledkeznie a Keletről.

Sztálin Művei. 4. köt. 176—178. old.

Lenin. „Az OK(b)P programtervezete" 5., a nemzeti kapcsolatokra vonatkozó pontja (1919 február **25**).

A nemzeti kérdésben a proletariátus, amely meghódította az államhatalmat, az imperializmus idején megvalósíthatatlan nemzeti egység burzsoá-demokratikus formális proklamálásától eltérően olyan politikát folytat, hogy hajthatatlanul ténylegesen megvalósítja valamennyi nemzet munkásainak és parasztjainak közeledését és egybeolvadását a burzsoázia megdöntéséért vívott forradalmi harcukban. Ezt a célt csak úgy érhetjük el, ha teljes szabadságot biztosítunk a gyarmati és más elnyomásban vagy jogfosztott helyzetben levő nemzeteknek, és ezzel együtt megadjuk nekik a szabad különválás jogát, mint biztosítékot arra, hogy teljesen eloszlik a különféle nemzetek dolgozó tömegeinek a kapitalizmustól örökölt kölcsönös bizalmatlansága és az elnyomott nemzetek munkásainak az elnyomó nemzetek munkásaival szemben érzett haragja, s hogy ezt tudatos és önkéntes szövetség váltja fel. Azoknak a nemzeteknek a munkásai, amelyek a kapitalizmus idején elnyomó nemzetek voltak, legyenek igen óvatosak, nehogy megsértsék az elnyomott nemzetek nemzeti érzelmeit (például a nagyoroszok, az ukránok és a lengyelek a zsidókét, a tatárok a baskírokét stb.), támogassák ne csak a korábban

elnyomott nemzetek dolgozó tömegeinek tényleges egyenlőségét, hanem nyelvének, irodalmának fejlesztését is, hogy a kapitalista korszaktól örökölt bizalmatlanságnak és elidegenedésnek még a nyomai is eltűnjenek.

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 107. és 108. old. (oroszul).

Lenin. „Előadói beszéd az OK(b)P VIII. kongresszusán a pártprogramról" (1919 március 19). Részlet.

. . . A mi programunk ne beszéljen a dolgozók önrendelkezéséről, mert ez nem felel meg a valóságnak. Programunknak azt kell mondania, ami van. Ha egyszer a nemzetek a középkoriságtól a polgári demokráciához és a polgári demokráciától a proletárdemokráciához vezető út különböző szakaszain állanak, akkor programunknak idevágó tétele abszolút helyes. Mi e tekintetben nagyon tekervényes utat tettünk meg. Minden nemzetnek meg kell kapnia az önrendelkezési jogot, ez elősegíti a dolgozók önrendelkezését is. Finnországban a proletariátusnak a burzsoáziától való elkülönülési folyamata igen világosan, nagy erővel és mélyrehatóan megy végbe. Ott mindenesetre minden másképpen fog menni, mint nálunk. Ha mi azt mondjuk, hogy semmiféle finn nemzetet el nem ismerünk, hanem csak a dolgozó tömegeket, ez az üresnél is üresebb beszéd lesz. Azt, ami van, lehetetlen el nem ismerni: az maga kényszeríti ki az elismerést. A proletariátus és a burzsoázia elkülönülése a különböző országokban sajátos utakon megy végbe. Ezen az úton a legóvatosabb módon kell eljárnunk. Kiváltkép óvatosnak kell lennünk a különböző nemzetek irányában, mert nincs rosszabb, mint a bizalmatlanság egy nemzettel szemben. A lengyeleknél folyamatban van a proletariátus önrendelkezése. Itt vannak a Varsói Munkásküldöttek Szovjetje[55] összetételére vonatkozó utolsó számadatok: lengyel szociáláruló 333, kommunista 297. Ez azt mutatja, hogy ott a mi forradalmi naptárunk szerint az Október már nincs messze. Ez olyasféle, mint az 1917-es év augusztusa, vagy szeptembere. Csakhogy, először is, még nem hoztak olyan törvényt, amely elrendelné, hogy minden országnak a bolsevik forradalmi kalendárium szerint kell élnie, de ha hoztak volna is, azt nem hajtanák végre. Másodszor pedig, most az a helyzet, hogy a mi munkásainknál haladottabb és műveltebb lengyel munkások többsége a szociálhonvédelem, a szociálpatriotizmus álláspontján van. Várni kell. Itt nem beszélhetünk a dolgozó tömegek önrendelkezési jogáról. Nekünk ezt a differenciálódást propagálnunk kell. Ezt megtesszük, de a kétség-

nek még az árnyéka sem fér ahhoz, hogy a lengyel nemzet önrendelkezési jogát azonnal el kell ismernünk. Ez világos. A lengyel proletármozgalom ugyanazon az úton halad, mint a mienk, halad a proletariátus diktatúrája felé, csakhogy nem úgy, mint Oroszországban. És a munkásokat ott azzal rémítgetik, hogy a muszkák, a nagyoroszok, akik a lengyeleket mindig elnyomták, a kommunizmus leple alatt a maguk nagyorosz sovinizmusát akarják bevinni Lengyelországba. A kommunizmust nem erőszakos úton kell terjeszteni. Egyik legjobb lengyel kommunista elvtársunk, amikor azt mondtam neki: „Önök másképpen fogják csinálni", azt felelte nekem: „Nem, mi ugyanazt csináljuk majd, csakhogy jobban, mint önök". Az ilyen érvelésre aztán igazán semmi ellenvetésem sem lehetett. Meg kell adni a lehetőséget arra, hogy ezt a szerény kívánságot teljesíthessék, hogy a Szovjethatalmat jobban csinálják meg, mint nálunk. Feltétlenül számolni kell azzal, hogy ott az út némileg sajátosan halad és nem szabad azt mondani: „Le a nemzetek önrendelkezési jogával! Mi az önrendelkezési jogot csakis a dolgozó tömegeknek adjuk meg". Ez az önrendelkezés nagyon bonyolult és nehéz úton megy végbe. Még sehol sincs meg Oroszországon kívül, és nekünk, figyelembe véve más országok összes fejlődési szakaszait, nem szabad Moszkvából receptet írni. Ez az, amiért a javaslat elvileg elfogadhatatlan . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 153—154. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 519—521. old.

Lenin. „A Magyar Tanácsköztársaság Kormányának az OK(b)P VIII. kongresszusa nevében küldött üdvözlő távirat" (1919 március 22).

A Magyar Tanácsköztársaság kormányának,

Budapest

Az Oroszországi Kommunista Párt VIII. kongresszusa lelkesedéssel üdvözli a Magyar Tanácsköztársaságot. Kongresszusunknak meggyőződése, hogy nincs már messze az az idő, amikor az egész világon győz a kommunizmus. Oroszország munkásosztálya minden erejével siet a segítségükre. Az egész világ proletariátusa feszült figyelemmel kíséri további harcukat és nem engedi meg az imperialistáknak, hogy kezet emeljenek az új Tanácsköztársaságra.

Éljen a nemzetközi kommunista köztársaság!

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 174. old. (oroszul).

Lenin. „Zárszó az OK(b)P VIII. kongresszusán" (1919 március 23). Részletek.

. . . Meggyőződésünk, hogy *ez lesz az utolsó nehéz félesztendő.* Ebben a meggyőződésünkben különösen megerősít bennünket az a hír, amelyet a napokban közöltünk a kongresszussal — a magyarországi proletárforradalom győzelméről szóló hír. Eddig a Szovjethatalom csak országunkon belül győzött, a volt orosz birodalomhoz tartozó népek között. Eddig azok a rövidlátó emberek, akiknek különösen nehéz megválniok a régi, megszokott gondolkodásmódtól (mégha a szocialisták táborához tartoznak is), azt gondolhatták, hogy csakis Oroszország sajátos körülményei idézhették elő ezt a váratlan fordulatot a proletár szovjet demokrácia felé, hogy ennek a demokráciának a sajátosságaiban talán, mint valami görbe tükörben, a cári Oroszország sajátosságai tükröződnek. Most aztán ezt a véleményt teljesen szétzúzták . . .

. . . Elvtársak! A magyar forradalom előtt óriási nehézségek állanak. Ezt az Oroszországhoz hasonlítva kicsiny országot sokkal könnyebben megfojthatják az imperialisták. De bármilyenek legyenek is a Magyarország elé tornyosuló nehézségek, mi itt a Szovjethatalom győzelmén kívül *erkölcsi győzelmet* is arattunk. A legradikálisabb, a legdemokratikusabb, legmegalkuvóbb burzsoázia beismerte, hogy a legnagyobb válság pillanatában, amikor a háborúban kimerült országot új háború fenyegeti, a Tanácshatalom történelmi szükségszerűség, beismerte, hogy az ilyen országban nem lehet más hatalom, mint a Tanácshatalom, mint a proletariátus diktatúrája.

Elvtársak! A forradalmárok egész serege áll már mögöttünk, akik életüket áldozták Oroszország felszabadításáért. A forradalmárok nagy részének súlyos sors jutott osztályrészül. Ők végigszenvedték a cárizmus üldözéseit, de nem részesültek abban a szerencsében, hogy tanúi lehessenek a győzelmes forradalomnak. Mi azonban nemcsak ezt értük meg, minket még ennél is nagyobb szerencse ért. Mi nemcsak forradalmunk győzelmét láttuk, nemcsak azt értük meg, hogy forradalmunk hallatlan nehézségek közepette megerősödött és új hatalmi rendszert alkotott, mely az egész világ rokonszenvét felénk vonja, hanem azt is látjuk, hogy az a mag, melyet az orosz forradalom elvetett, kikél Európában. Ez azt a feltétlen, rendíthetetlen meggyőződést oltja belénk, hogy bármilyen nehezek legyenek is a még ránk váró megpróbáltatások, bármily nagyok legyenek is azok az ártalmak, melyeket a nemzetközi imperializmus döglődő fenevadja még ránk hozhat, — ez a fenevad elpusztul és a szocializmus győzedelmeskedik az egész világon.

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 199—201. old. (oroszul).

Lenin. „A III., Kommunista Internacionále". Gramofonlemezre felvett beszéd (1919 március vége).

Ez év, 1919 márciusában Moszkvában összeült a kommunisták nemzetközi kongresszusa. Ez a kongresszus megalapította a III., Kommunista Internacionálét: a világ munkásainak Szövetségét, akik arra törekszenek, hogy minden országban létrehozzák a Szovjethatalmat.

Az I. Internacionále, amelyet Marx alapított, 1864-től 1872-ig állott fenn. A hős párizsi munkások, a híres Párizsi Kommün veresége ennek az Internacionálénak a végét jelentette. Ez az Internacionále felejthetetlen, örökké élni fog a munkások szabadságharcának történetében. Lerakta a szocialista világköztársaság ama épületének alapjait, amelyet mi most építhetünk.

A második Internacionále 1889-től 1914-ig, a háborúig állott fenn. Ez az időszak volt a kapitalizmus legnyugodtabb és legbékésebb fejlődésének időszaka, — ez nagy forradalmaktól mentes időszak volt. A munkásmozgalom ezen idő alatt sok országban erősödött és megizmosodott. A munkások vezérei azonban a legtöbb pártban hozzászoktak a békés időkhöz és elvesztették forradalmi harcra való képességüket. Amikor 1914-ben kitört a háború, amely négy éven át vérrel öntözte a földet, az a háború, amelyet a tőkések a profitok felosztásáért, a kis és gyenge népek feletti hatalomért vívtak egymás ellen, a szocialisták átpártoltak saját kormányuk oldalára. Elárulták a munkásokat, segítettek a mészárlást meghosszabbítani, a szocializmus ellenségeivé váltak, átálltak a tőkések oldalára.

A munkások tömegei elfordultak a szocializmusnak ezektől az árulóitól. Az egész világon a forradalmi harchoz kezdtek folyamodni. A háború megmutatta, hogy a kapitalizmus elpusztult. A kapitalizmust új rendszer váltja majd fel. Azt a régi szót, hogy szocializmus, a szocializmus árulói meggyalázták.

Azok a munkások, akik hűek maradtak a tőke igájának lerázásához, most kommunistáknak nevezik magukat. Az egész világon növekszik a kommunisták szövetsége. Több országban már győzött a Szovjethatalom. Nem sok idő telik bele és megérjük a kommunizmus világgyőzelmét, tanúi leszünk a Föderatív Szovjet Világköztársaság megalakulásának.

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 216—217. old. (oroszul).

Lenin. „Előadói beszéd a Szovjet Köztársaság kül- és belpolitikai helyzetéről a Moszkvai Szovjet rendkívüli plénumán" (1919 április 3). Részlet.

... A régi burzsoá-parlament helyébe a világ Szovjethatalma lép, amely már meghódította minden munkás rokonszenvét, mert ez a dolgozók hatalma, a millióké, akik maguk uralkodnak, maguk kormányoznak. Lehet, hogy rosszul kormányoznak, mint mi Oroszországban, de mi képtelenül nehéz viszonyok között vagyunk ... Mi nehezebb utat is meg fogunk még tenni. Hadd jusson Oroszországra több áldozat, mint más országokra. Ez nem meglepő, amikor ránk csak egy ócska romhalmaz maradt örökségül. Más országok más, emberibb úton mennek át és jutnak el ugyanahhoz — a Szovjethatalomhoz. Épp ezért van Magyarország példájának döntő jelentősége.

Az emberek tapasztalat útján tanulnak. A Szovjethatalom helyességét szavakkal bebizonyítani nem lehet. Egyedül Oroszország példája még nem volt érthető az egész világ munkásságának ... Magyarország példája döntő a munkástömegek számára, az európai proletariátus és a dolgozó parasztság számára, mert azt bizonyítja, hogy nehéz pillanatokban a Szovjethatalmon kívül senki más nem tudja kormányozni az országot.

Hogy is szokták az öreg emberek mondani: „Felnőttek a gyerekek, emberré lettek, most már meghalhatunk." Mi nem készülünk meghalni, mi haladunk a győzelem felé, de amikor olyan gyermekeket látunk, mint Magyarország, ahol már Szovjethatalom van, akkor azt mondjuk, hogy mi már megtettük a magunkét nemcsak orosz, hanem nemzetközi méretekben is, és hogy mi kiállunk minden kétségbeejtő nehézséget, hogy teljes győzelmet arassunk, hogy az orosz és magyar Szovjet Köztársasághoz csatlakozzék — és meglátjuk, fog is csatlakozni — a Nemzetközi Szovjet Köztársaság.

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 245—246. old. (oroszul).

Lenin. „A harmadik Internacionále és helye a történelemben" (1919 április 15).

Az „Antant" országainak imperialistái blokád alá helyezték Oroszországot és arra törekszenek, hogy a Szovjet Köztársaságot, mint ragályfészket, elvágják a kapitalista világtól. Ezek az emberek, akik

intézményeik „demokratikus" voltával dicsekszenek, annyira elvakultak a Szovjet Köztársaság elleni gyűlöletükben, hogy nem veszik észre, mennyire nevetségessé teszik magukat. Gondoljuk csak el: az előrehaladott, a legcivilizáltabb és „legdemokratikusabb" országok, amelyek állig fel vannak fegyverkezve és katonai tekintetben osztatlanul uralkodnak az egész föld felett, félnek, mint a tűztől, attól a *szellemi* ragálytól, amely egy leromlott, éhező, elmaradt, sőt, az ő állításuk szerint félvad országból jön!

Már maga ez az ellentmondás kinyitja minden ország dolgozó tömegeinek a szemét és segít leleplezni az imperialista Clémenceau, Lloyd George, Wilson és kormányaik képmutatását.

De nemcsak a kapitalistáknak a Szovjetek iránti gyűlölettől való elvakultsága, hanem egymásközti marakodásuk is segít nekünk, minthogy arra készteti őket, hogy gáncsot vessenek egymásnak. Valósággal összeesküdtek agyonhallgatásunkra, mert mindennél jobban félnek a Szovjet Köztársaságról szóló igaz hírek elterjesztésétől általában, különösen pedig a Szovjet Köztársaság hivatalos okmányainak elterjedésétől. A francia burzsoázia vezető lapja, a „Temps" mégis leközölt egy hírt a III., Kommunista Internacionále Moszkvában történt megalapításáról.

Mi ezért a francia burzsoázia vezető lapjának, a francia sovinizmus és imperializmus e vezérorgánumának, legtisztelet teljesebb köszönetünket nyilvánítjuk. Elismerésünk jeléül hajlandók vagyunk a „Temps"-hoz ünnepélyes hálairatot intézni azért, hogy olyan sikerülten és ügyesen segít nekünk.

Abból, hogy a „Temps" a mi rádiónk alapján hogyan szerkesztette meg a híradást, teljesen tisztán láthatók azok az indítóokok, amelyek a pénzeszsáknak ezt a közlönyét vezérlik. Wilson tyúkszemére akart lépni: nézze csak — úgymond —, milyenek azok, akikkel Ön tárgyalni hajlandó! A pénzeszsák megrendelésére író bölcsek nem veszik észre, hogy amikor Wilsont a bolsevikokkal ijesztgetik, a dolgozó tömegek szemében hogyan változik ez át reklámmá a bolsevikok javára. Mégegyszer: legtisztelet teljesebb köszönetünk a francia milliomosok közlönyének!

A III. Internacionále megalapítása olyan világhelyzetben történt, hogy az „Antant" imperialistáinak, vagy a kapitalizmus lakájainak, amilyenek a Scheidemannok Németországban, a Rennerek Ausztriában, semmiféle betiltó intézkedései, semmiféle kicsinyes és siralmas mesterkedései sem tudják megakadályozni az erről az Internacionáléról szóló hír és az iránta érzett rokonszenv elterjedését az egész világ munkásosztályának soraiban. Ezt a helyzetet a mindenütt nem is napról napra, hanem óráról órára szemmelláthatóan növekvő proletárforradalom

teremtette meg. Ezt a helyzetet a dolgozó tömegek közötti *szovjet*mozgalom teremtette meg, amely már olyan erőre kapott, hogy valóban *nemzetközivé* vált.

Az I. Internacionále (1864—1872) lerakta a munkások nemzetközi szervezetének alapját a tőke elleni forradalmi támadásuk előkészítése céljából. A II. Internacionále (1889—1914) olyan proletármozgalom nemzetközi szervezete volt, amely *szélességben* növekedett, ami nem ment a forradalmi színvonal magasságának ideiglenes süllyedése, az opportunizmus ideiglenes megerősödése nélkül, amely opportunizmus végül is ennek az Internacionálénak szégyenletes csődjéhez vezetett.

A III. Internacionále ténylegesen 1918-ban teremtődött meg, amikor az opportunizmus és a szociálsovinizmus ellen vívott harc sokéves, de különösen a háború alatt kibontakozott folyamata, több nemzetnél kommunista pártok megalakítására vezetett. Formálisan a III. Internacionále I. kongresszusán 1919 márciusában, Moszkvában alakult meg. S ennek az Internacionálénak legjellemzőbb vonása, hivatása: hogy valóra váltsa, átvigye az életbe a marxizmus végrendeletét s megvalósítsa a szocializmus és a munkásmozgalom évszázados eszményeit; a III. Internacionálénak ez a legjellemzőbb vonása azonnal megnyilvánult abban, hogy az új, a harmadik „Nemzetközi Munkásszövetség" bizonyos mértékben *már most kezd egybeesni a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségével.*

Az I. Internacionále lerakta a szocializmusért vívott nemzetközi proletárharc alapját.

A II. Internacionále korszaka az országok egész sorában előkészítette a talajt a mozgalom széles, tömegméretekben való elterjedésére.

A III. Internacionále magáévá tette a II. Internacionále munkájának eredményeit, megtisztította opportunista, szociálsoviniszta, polgári és kispolgári mocskától és *megkezdte* a proletárdiktatúra *megvalósítását.*

A pártok nemzetközi szövetségének, amely a világ legforradalmibb mozgalmát, a proletariátusnak a tőke igája megdöntésére irányuló mozgalmát vezeti, ma már eddig még soha nem látott szilárd bázisa van: néhány Szovjet Köztársaság, amelyek nemzetközi méretekben viszik át az életbe a proletariátus diktatúráját, a proletariátus győzelmét a kapitalizmus felett.

A III., Kommunista Internacionále világtörténelmi jelentősége abban rejlik, hogy megkezdte valóra váltani Marx óriási jelentőségű jelszavát, azt a jelszót, amely a szocializmus és a munkásmozgalom évszázados fejlődését összegezi, azt a jelszót, amelyet a proletárdiktatúra fogalma fejez ki.

Ez a lángeszű előrelátás, ez a lángeszű elmélet valósággá válik.

Ez a latin szó most már le van fordítva a jelenkori Európa minden nemzeti nyelvére, sőt: a világ minden nyelvére.

A világtörténelem új korszaka kezdődött meg.

Az emberiség lerázza magáról a rabság utolsó formáját: a kapitalista, vagyis a bérrabszolgaságot.

Az emberiség, a rabságtól megszabadulva, először tér át az igazi szabadságra.

Miképpen történhetett meg, hogy az első ország, amely a proletárdiktatúrát megvalósította, amely Szovjet Köztársaságot szervezett, az egyik legelmaradottabb európai ország volt? Aligha tévedünk, ha azt mondjuk, hogy éppen ez az ellentmondás, amely Oroszország elmaradottsága és a polgári demokrácián át a demokratizmus legmagasabb formájára, a szovjet- vagy proletárdemokráciára való „ugrása" között fennáll, hogy éppen ez az ellentmondás volt az egyik ok (azonkívül, hogy a szocializmus vezéreinek többsége opportunista szokások és nyárspolgári előítéletek rabja), amely különösen megnehezítette, illetve meglassította Nyugaton a Szovjetek szerepének megértését.

A munkástömegek ösztönösen felfogták az egész világon a Szovjeteknek, mint a proletariátus harci fegyverének és a proletár állam formájának jelentőségét. Az opportunizmus által megrontott „vezérek" azonban továbbra is a polgári demokráciát imádták és imádják és azt mondják, hogy az: a „demokrácia" általában.

Vajjon csodálatos dolog-e, hogy a proletárdiktatúra megvalósítása mindenekelőtt azt az „ellentmondást" mutatta meg, amely Oroszország elmaradottsága és a polgári demokrácia „átugrása" között áll fenn? Az volna csodálatos, ha a demokrácia *új* formájának megvalósítását a történelem az ellentmondások egész sora *nélkül* ajándékozta volna nekünk.

Ha bármely marxistának, sőt akárkinek, aki általában ismeri a jelenkori tudományt, feladnók a kérdést: „Valószínű-e a különböző kapitalista országoknak a proletárdiktatúrára való egyenletes, vagy harmonikusan arányos átmenete?" — kétségtelenül tagadólag felelne erre a kérdésre. A kapitalizmus világában sohasem volt és nem is lehetett sem egyenletesség, sem harmónia, sem arányosság. Mindegyik ország a kapitalizmusnak és a munkásmozgalomnak hol az egyik, hol a másik oldalát, vagy vonását, sajátosságaiknak hol egyik, hol másik csoportját fejlesztette ki különös élességgel. A fejlődés folyamata egyenetlenül ment végbe.

Amikor Franciaország végigcsinálta nagy polgári forradalmát és ezzel történelmileg új életre ébresztette az egész európai kontinenst, az ellenforradalmi koalíció élére Anglia került, bár ugyanakkor kapitalista szempontból sokkal fejlettebb volt, mint Franciaország. Az angol mun-

kásmozgalom pedig abban a korban zseniálisan sok mindent előre megsejtett a jövendő marxizmusából.

Amikor Anglia az első, széles, valóban tömegméretű, politikai jelleget öltött, proletárforradalmi mozgalmat, a chartizmust adta a világnak, az európai kontinensen a legtöbb esetben gyenge polgári forradalmak mentek végbe, és Franciaországban kitört az első nagy polgárháború a proletariátus és a burzsoázia között. A burzsoázia a proletariátus különböző nemzeti osztagait egyenként, a különböző országokban különbözőképpen verte széjjel.

Anglia mintaképét adta annak az országnak, amelyben — Engels szavai szerint — a burzsoázia, az elpolgáriasodott arisztokráciával karöltve, létrehozta a proletariátus leginkább elpolgáriasodott felső rétegét. Ez az előrehaladott kapitalista ország néhány évtizeden át a proletariátus forradalmi harcának szempontjából elmaradottnak bizonyult. Franciaország mintha kimerítette volna a proletariátus erőit a munkásosztálynak a burzsoázia elleni két hősies, világtörténelmi szempontból rendkívül sokat jelentő felkelésében, 1848-ban és 1871-ben. A munkásmozgalom Internacionáléjában a vezetőszerep ezután, a XIX. század 70-es éveitől kezdve átment Németországra, amely pedig akkor gazdaságilag mind Anglia, mind Franciaország mögött állott. S amikor Németország gazdaságilag mind a két országot maga mögött hagyta, azaz a XX. század második évtizedében, az egész világnak mintául szolgáló németországi marxista munkáspárt élén a cégéres gazfickók, a legmocskosabb kapitalista bérencek csürhéje állt, Scheidemanntól és Noskétól Davidig és Legienig, a munkások soraiból származó, de a monarchia és az ellenforradalmi burzsoázia szolgálatában álló, legocsmányabb hóhérok csoportja.

A világtörténelem feltartóztathatatlanul halad a proletárdiktatúra felé, de korántsem halad síma, egyszerű, egyenes utakon.

Amikor Karl Kautsky még marxista volt, nempedig a marxizmusnak az a renegátja, amivé lett, mint a Scheidemannokkal való egységnek és a polgári demokráciának harcosa a szovjet- vagy proletárdemokráciával szemben, a XX. század legelején egy cikket írt: „A szlávok és a forradalom". Ebben a cikkben kifejtette azokat a történelmi feltételeket, amelyek szerint lehetségesnek látszott, hogy a vezetőszerep a nemzetközi forradalmi mozgalomban a szlávokhoz menjen át.

Így is történt. Egy időre — magától értetődik, csak rövid időre — a vezetőszerep a forradalmi proletár Internacionáléban az oroszok kezébe ment át, mintahogy a XIX. század különböző szakaszaiban az angolok, majd a franciák, majd a németek kezében volt.

Már többször volt alkalmam kifejteni: az oroszoknak az előrehaladottabb országokkal szemben könnyebb volt a nagy proletárforradalmat

megkezdeniök, de nehezebb lesz *folytatniok* és végleges győzelemre vinniök, a szocialista társadalom teljes megszervezésének értelmében.

Nekünk könnyebb volt megkezdenünk, először, mert a cári monarchiának a XX. század Európája szempontjából rendkívül nagy politikai elmaradottsága a tömegek forradalmi nyomásának rendkívül nagy erejét váltotta ki. Másodszor: Oroszország elmaradottsága sajátságos módon egybeolvasztotta a burzsoázia elleni proletárforradalmat a földesurak elleni parasztforradalommal. Mi ezzel kezdtük 1917 Októberében és nem győztünk volna akkor olyan könnyen, ha nem ezzel kezdtük volna. Poroszországról beszélve, Marx már 1856-ban rámutatott a proletárforradalom és a parasztháború sajátságos egybekapcsolódásának lehetőségére*. A bolsevikok 1905 elejétől kezdve síkraszálltak a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrájának eszméjéért. Harmadszor: az 1905-ös forradalom rendkívül sokat tett a munkások és parasztok tömegeinek politikai iskolázása érdekében, mind élcsapatuknak a nyugati szocializmus „legújabb vívmányaival" való megismertetése, mindpedig a tömegek forradalmi *cselekvése* szempontjából. Olyan „főpróba" nélkül, mint amilyen 1905 volt, az 1917-es forradalmak — a februári polgári forradalom éppúgy, mint az Októberi proletárforradalom — lehetetlenek lettek volna. Negyedszer: Oroszország földrajzi feltételei lehetővé tették, hogy más országoknál hosszabb ideig álljon ellent a haladott kapitalista országok külső túlsúlyának. Ötödször: a proletariátusnak a parasztsággal való sajátos viszonya megkönnyítette a polgári forradalomból a szocialista forradalomba való átmenetet, megkönnyítette a városi proletárok számára a falu félproletár, legszegényebb dolgozó rétegeinek befolyásolását. Hatodszor: a sztrájkharc hosszú iskolája és az európai munkástömegmozgalom tapasztalatai — egy mély és gyorsan élesedő forradalmi helyzetben — megkönnyítették a proletár forradalmi szervezet olyan sajátságos formájának kialakulását, aminők a *Szovjetek*.

Ez a felsorolás természetesen nem teljes. De egyelőre beérhetjük ennyivel.

A szovjet- vagy proletárdemokrácia Oroszországban született meg. A Párizsi Kommünhöz viszonyítva megtörtént a második világtörténelmi jelentőségű lépés. A proletár-paraszt Szovjet Köztársaság a világ első szilárd szocialista köztársaságának bizonyult. Mint *új államtípus*, már nem pusztulhat el. Most már nem áll egyedül.

A szocializmus építőmunkájának folytatásához és végigviteléhez még nagyon-nagyon sokra van szükség. Kulturáltabb országok szovjet köztársaságainak, ahol a proletariátusnak nagyobb a súlya és befolyása,

* Lásd *Marx—Engels*. Válogatott levelek. 101. old. — *Szerk*.

minden kilátásuk megvan arra, hogy túlhaladják Oroszországot, mihelyt a proletárdiktatúra útjára lépnek.

A csődbejutott II. Internacionále most haldoklik és elevenen rothad. Ténylegesen a nemzetközi burzsoázia szolgájának szerepét játssza. Igazi sárga Internacionále lett. Legkimagaslóbb szellemi vezérei, mint Kautsky, a *polgári* demokráciát dicsőítik, ezt nevezik „demokráciának" általában, vagypedig — ami még butább és otrombább — „tiszta demokráciának".

A polgári demokrácia idejét múlta, mintahogy idejét múlta a II. Internacionále is, amely történelmileg szükséges, hasznos munkát végzett, amikor a munkástömegnek e polgári demokrácia keretein belül való előkészítése volt napirenden.

A legdemokratikusabb polgári köztársaság sem volt soha és nem is lehetett semmi más, mint gépezet a dolgozóknak a tőke által való elnyomására, mint a tőke politikai hatalmának fegyvere, a burzsoázia diktatúrája. A demokratikus polgári köztársaság a többségnek ígérte a hatalmat, ezt hirdette, de megvalósítani sohasem tudta, amíg a föld és egyéb termelőeszközök magántulajdona fennállott.

A burzsoá-demokratikus köztársaságban a „szabadság" valójában a *gazdagok* szabadsága volt. A proletárok és a dolgozó parasztok kihasználhatták ezt a szabadságot és nekik ki is kellett azt használniok arra, hogy előkészítsék erőiket a tőke megdöntésére, a burzsoá demokrácia leküzdésére, de általános szabály, hogy a dolgozó tömegek a kapitalizmus alatt *ténylegesen* nem élhettek a demokráciával.

A világon először a szovjet- vagy proletárdemokrácia hozott létre *demokráciát* a tömegek, a dolgozók, a munkások és a kisparasztok számára.

A világon eddig még sohasem volt a lakosság *többségének* olyan államhatalma, ennek a többségnek olyan *valódi* hatalma, amilyen a Szovjethatalom.

A Szovjethatalom elnyomja a kizsákmányolók és cinkosaik „szabadságát", elveszi tőlük a kizsákmányolás „szabadságát", azt a „szabadságot", hogy az éhségen megszedjék magukat, azt a „szabadságot", hogy a tőke hatalmának visszaállításáért harcolhassanak, azt a „szabadságot", hogy más országok burzsoáziájával megegyezhessenek a saját országuk munkásai és parasztjai ellen.

Hadd védjék a Kautskyak ezt a szabadságot. Ezt csakis a marxizmus renegátja, a szocializmus renegátja teheti.

A II. Internacionále szellemi vezéreinek — amilyenek Hilferding és Kautsky — csődje semmiben sem nyilvánult meg olyan világosan, mint abban, hogy teljesen képtelenek megérteni a szovjet- vagy proletárdemokrácia jelentőségét, annak a Párizsi Komműnhöz való viszonyát,

történelmi szerepét, a szovjet demokráciának, mint a proletárdiktatúra formájának szükségszerűségét.

A „független" (olvasd: nyárspolgári, filiszter, kispolgári) németországi szociáldemokrácia[56] lapjának, a „Freiheit"-nek 74. számában, 1919 február 11-én, felhívás jelent meg: „Németország forradalmi proletariátusához".

Ezt a felhívást a párt vezetősége és egész „nemzetgyűlési" frakciója írta alá.

Ez a felhívás avval vádolja a Scheidemannokat, hogy meg akarják szüntetni a *Szovjeteket* és azt ajánlja — tréfán kívül —, hogy a Szovjeteket *egyeztessék össze* a nemzetgyűléssel, a Szovjeteknek adjanak bizonyos állami jogokat, valamelyes helyet az alkotmányban.

A burzsoázia diktatúráját a proletariátus diktatúrájával kibékíteni, egyesíteni! Milyen egyszerű dolog ez! Micsoda zseniális nyárspolgári ötlet!

Csak az a kár, hogy az egyesült mensevikek és szociálforradalmárok, ezek a kispolgári demokraták, akik szocialistáknak képzelik magukat, már kipróbálták ezt Kerenszkij alatt Oroszországban.

Aki olvasta Marxot és nem értette meg, hogy a kapitalista társadalom minden kritikus pillanatában, az osztályok minden komoly összeütközése idején vagy a burzsoázia diktatúrája, vagy a proletariátus diktatúrája lehetséges csupán, az semmit sem értett meg Marx gazdasági és politikai tanaiból.

Azonban Hilferding, Kautsky és Társainak zseniális nyárspolgári ötlete, a burzsoázia diktatúrájának a proletariátus diktatúrájával való békés összeegyeztetéséről, külön elemzést követel, ha ki akarjuk meríteni azokat a gazdasági és politikai sületlenségeket, amelyeket ebben a február 11-i, igazán pompás és szerfelett komikus kiáltványban halomra hordtak. Ezt azonban félre kell tennünk egy másik cikk számára.

Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 279—287. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 555—562. old.

Lenin. „«Baloldaliság» — a kommunizmus gyermekbetegsége". I. fejezet (1920 április).

Milyen értelemben beszélhetünk az orosz forradalom nemzetközi jelentőségéről?

Azután, hogy a proletariátus Oroszországban a politikai hatalmat meghódította (1917 október 25-én, az új naptár szerint november 7-én), az első hónapokban úgy tűnhetett fel, hogy az elmaradott Oroszország és az előrehaladott nyugateurópai országok közötti óriási különbségek

következtében a proletariátus forradalma ez utóbbi országokban igen kevéssé fog hasonlítani a mienkre. Most már meglehetősen sok nemzetközi tapasztalattal rendelkezünk és ezek a tapasztalatok minden kétséget kizáróan amellett szólnak, hogy forradalmunk egyes alapvető vonásai nem helyi, nem különleges nemzeti, nem csupán orosz, hanem nemzetközi jelentőségűek. És én itt nem a szónak abban a tágabb értelmében beszélek nemzetközi jelentőségről, hogy forradalmunknak nem egyikmásik vonása, hanem valamennyi alapvető vonása és sok másodrangú vonása is nemzetközi jelentőségű azért, mert forradalmunk kihat a világ minden országára. Nem, forradalmunk egyes alapvető vonásainak a szó legszorosabb értelmében, azaz olyan értelemben kell nemzetközi jelentőséget tulajdonítani, hogy nemzetközi érvényűek, vagyis történelmileg elkerülhetetlen, hogy nemzetközi méretekben megismétlődjék az, ami nálunk történt.

Persze igen nagy hiba volna, ha túloznánk ezt az igazságot, ha forradalmunk egyes alapvető vonásain túlmenően is kiterjesztenők érvényességét. Ugyanúgy hiba volna az is, ha szem elől tévesztenők, hogy mihelyt a proletárforradalom legalább *egy* előrehaladott országban győz, minden valószínűség szerint éles fordulat következik majd be: nevezetesen, Oroszország röviddel ez után nem minta-ország, hanem („szovjet" és szocialista értelemben) ismét elmaradott ország lesz.

Ám az adott történelmi időpontban az a helyzet, hogy az orosz minta a világ *minden* országának mutat egyet-mást, méghozzá igen lényegeset, elkerülhetetlen és nem is távoli jövőjükből. A világ előrehaladott munkásai már régen megértették ezt, és még gyakrabban nem is annyira megértették, mint inkább forradalmi osztályösztönükkel megsejtették, megérezték. Ezzel magyarázható a Szovjethatalom, s ugyanígy a bolsevik elmélet és taktika alapjainak (a szó szoros értelmében vett) nemzetközi „jelentősége". Ezt nem értették meg a II. Internacionále olyan „forradalmi" vezérei, mint Kautsky Németországban, Otto Bauer és Friedrich Adler Ausztriában, akik éppen ezért reakciósoknak, a legrosszabbfajta opportunizmus és szociálárulás védelmezőinek bizonyultak. Többek között egy Bécsben, 1919-ben, „A világforradalom" (Szocialista könyvtár, 11. füzet; Ignaz Brand) címmel megjelent névtelen brosúra különösen szemléltetően tárja elénk az egész gondolatmenetet és gondolatkört, helyesebben a gondolathiánynak, a vaskalaposságnak, az aljasságnak és a munkásosztály érdekei elárulásának egész feneketlen mélységét — még hozzá a „világforradalom" eszméjének „védelmezését" hangoztató frázisok mártásában feltálalva.

Ezzel a brosúrával azonban részletesebben majd más alkalommal kell foglalkoznunk. Itt még csak egyet jegyzünk meg: valamikor régesrégen, amikor Kautsky még marxista volt, nempedig renegát, és a törté-

netíró szemével vizsgálta a kérdést, előre látta egy olyan helyzet bekövetkezésének lehetőségét, amelyben az orosz proletariátus forradalmisága mintakép lesz Nyugat-Európa számára. Ez 1902-ben volt, amikor Kautsky „A szlávok és a forradalom" címmel cikket írt a forradalmi „Iszkrá"-ba. Ebben a cikkben Kautsky a következőket írta:

„Jelenleg azonban (1848-cal ellentétben) feltehető, hogy a szlávok nemcsak hogy a forradalmi népek sorába léptek, hanem a forradalmi gondolat és a forradalmi cselekvés súlypontja is egyre jobban a szlávok felé tolódik el. A forradalom központja nyugatról keletre tolódik el. A XIX. század első felében a forradalom központja Franciaországban, időnként Angliában volt. 1848-ban Németország is a forradalmi nemzetek sorába lépett... Az új évszázad olyan eseményekkel kezdődik, amelyek arra a gondolatra késztetnek, hogy a forradalom központjának további eltolódása várható, mégpedig Oroszországba... Oroszország, amely annyi forradalmi kezdeményezést vett át Nyugattól, most talán képes arra, hogy maga legyen Nyugat forradalmi erőforrása. Meglehet, hogy a lángralobbanó orosz forradalmi mozgalom lesz az a roppant tényező, amely kiirtja az ernyedt nyárspolgáriasságot és a hidegen számító politikai kontárkodásnak sorainkban terjedni kezdő szellemét, s újból lobogó lángra lobbantja majd a harci kedvet, a mi nagy eszményeink iránti lelkes odaadást. Oroszország már régen nem az az ország, amely Nyugat-Európa szempontjából egyszerűen a reakció és az abszolutizmus támasza. A dolog most alighanem éppen fordítva áll. Nyugat-Európa válik az oroszországi reakció és abszolutizmus támaszává... A cárral az orosz forradalmárok talán már rég elbántak volna, ha nem kellene egyúttal szövetségese — az európai tőke — ellen is harcolniok. Reméljük, hogy ezúttal sikerül nekik mindkét ellenséggel elbánniok, és hogy az új «szent szövetség» gyorsabban omlik majd össze, mint elődei. De bárhogy végződjék is az Oroszországban most folyó harc, a vértanúk — akiket, sajnos, túlontúl nagy számban fog szülni — nem ontják hiába vérüket, szenvedésük nem lesz hiábavaló. A kiontott vér és a szenvedés meg fogja termékenyíteni az egész civilizált világon a társadalmi forradalom hajtásait, bujább és gyorsabb növésre fogja serkenteni ezeket a hajtásokat. 1848-ban a szlávság kemény fagy volt, amely elpusztította a népek tavaszának virágait. Most talán a vihar szerepét szánta neki a sors, amely megtöri a reakció jegét és feltartóztathatatlanul meghozza a népek számára az új, a boldog tavaszt." *(Karl Kautsky* „A szlávok és a forradalom" c. cikke az „Iszkra" orosz forradalmi szociáldemokrata ujság 18. számában, 1902 március 10.)

Jól írt 18 évvel ezelőtt Karl Kautsky!

Lenin Művei. 31. köt. 5—7. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 678—680. old.

Lenin. „«Baloldaliság» — a kommunizmus gyermekbetegsége". X. fejezet (1920 április). Részlet.

. . . Az 1917-es februári és Októberi Forradalom során a Szovjetek minden irányban és országos méretekben kifejlődtek, majd pedig győzelmet arattak a proletár-, szocialista forradalomban. Két év sem telt bele és nyilvánvalóvá vált a Szovjetek nemzetközi jellege, ennek a harci és szervezeti formának átterjedése az egész világ munkásmozgalmára, a szovjet rendszernek az a történelmi hivatása, hogy a polgári parlamentarizmus és általában a polgári demokrácia sírásója, örököse, utóda legyen.

Ez még nem minden. Napjaink munkásmozgalmának története azt mutatja, hogy a munkásmozgalom minden országban át fogja élni a születőben levő, erősödő, a győzelem felé haladó kommunista mozgalomnak harcát mindenekelőtt és főképpen *saját* (minden egyes ország) „mensevizmusa", vagyis opportunizmusa és szociálsovinizmusa ellen; másodszor pedig — úgyszólván kiegészítésképpen — a „baloldali" kommunisták ellen. Az első harc valamennyi országban, úgylátszik minden kivétel nélkül, mint a (most már ténylegesen halott) II. és a III. Internacionále közötti harc fejlődött ki. A második harc megfigyelhető Németországban is, Angliában is, Olaszországban is, Amerikában is (legalábbis a „Világ Ipari Munkásai" szövetségnek és az anarchoszindikalista irányzatoknak bizonyos *része* ragaszkodik a baloldali kommunizmus tévedéseihez, bár, másfelől, csaknem általánosan, csaknem osztatlanul elismeri a szovjet rendszert), Franciaországban is (a volt szindikalisták egy részének a politikai párt és a parlamentarizmus tekintetében vallott álláspontja, ugyancsak a szovjet rendszer egyidejű elismerésével), azaz kétségkívül nemcsak nemzetközi, hanem világméretekben.

De az egyes országok munkásmozgalma, miközben mindenütt a burzsoázia legyőzésének alapjában véve egyforma előkészítő iskoláját járja, ezt a fejlődést a *maga módján* teszi meg. Amellett a nagy, vezető tőkés országok ezen az úton *sokkal gyorsabban* haladnak, mint a bolsevizmus, amely a történelemtől tizenötévi időt kapott arra, hogy mint szervezett politikai irányzat, felkészüljön a győzelemre. A III. Internacionále egy rövid esztendő leforgása alatt már döntő győzelmet vívott ki, szétverte a II., sárga, szociálsoviniszta Internacionálét, amely még néhány hónappal azelőtt hasonlíthatatlanul erősebb volt a III.-nál, szilárdnak és hatalmasnak látszott és az egész világ burzsoáziájának sokoldalú, közvetlen és közvetett, anyagi (miniszteri tárcák, útlevelek, sajtó) és szellemi támogatását élvezte.

A fődolog most az, hogy minden egyes ország kommunistái egészen tudatosan megértsék az opportunizmus és a „baloldali" doktrinerség

elleni harc alapvető elvi feladatait, valamint mindazokat a *konkrét sajátosságokat*, amelyeket ez a harc az egyes országokban, a gazdasági élet, a politika, a kultúra, a nemzetiségi összetétel (Írország stb.), a gyarmatok, a vallási megoszlás stb. stb. sajátos vonásainak megfelelően felmutat és amelyeket ennek a harcnak elkerülhetetlenül fel is kell mutatnia. Mindenütt érezhető, terjed és növekszik az elégedetlenség a II. Internacionáléval, opportunizmusa miatt is, meg amiatt is, hogy nem tud vagy nem képes igazán centralizált, igazán vezető központot teremteni, amely alkalmas a forradalmi proletariátus nemzetközi taktikájának irányítására, ennek a proletariátusnak az egész világot felölelő Szovjet Köztársaságért folytatott harcában. Világosan meg kell érteni, hogy az ilyen vezető központot semmiesetre sem lehet felépíteni a harc taktikai szabályainak sablonizálása, gépies egyenlősítése, egy kaptafára húzása alapján. Mindaddig, míg a népek és országok között nemzeti és állami különbségek vannak — márpedig ezek a különbségek még a proletariátus diktatúrájának világméretekben történő megvalósulása után is sokáig, nagyon sokáig meg fognak maradni —, a világ kommunista munkásmozgalmának nemzetközi taktikai egysége nem a különféleség kiküszöbölését, nem a nemzeti különbségek megszüntetését (ez a mai helyzetben dőre álom), hanem a kommunizmus *alap*elveinek (a Szovjethatalomnak és a proletariátus diktatúrájának) olyan érvényesítését követeli, amely ezeket az elveket a *részletekben helyesen módosítja*, azokat a nemzeti és nemzeti-állami különbségekhez hozzáalakítja, hozzáalkalmazza. Kutatni, tanulmányozni, megkeresni, kitalálni, felismerni a nemzeti sajátos, a nemzeti különleges mozzanatot minden egyes ország konkrét módszereiben, amelyek az *egységes* nemzetközi feladat *konkrét megoldásához*, a munkásmozgalmon belül az opportunizmus és a baloldali doktrinerség legyőzéséhez, a burzsoázia uralmának megdöntéséhez, a szovjet köztársaság és a proletárdiktatúra megteremtéséhez vezetnek: ez a jelen történelmi pillanatban a fő feladat a vezető (és nemcsak a vezető) országokban. A legfontosabb — természetesen korántsem minden, de mégis a legfontosabb — már megtörtént a munkásosztály élcsapatának megnyerésével, azzal, hogy ez az élcsapat a parlamentarizmussal szemben a Szovjethatalom, a polgári-demokráciával szemben a proletárdiktatúra híve lett. Most minden erőt, minden figyelmet a *következő* lépésre kell összpontosítani, amely kevésbbé lényegesnek látszik — és bizonyos szempontból valóban kevésbbé az —, de amely ezzel szemben gyakorlatilag közelebb áll a kérdés gyakorlati megoldásához, nevezetesen arra, hogy megtaláljuk a proletárforradalomhoz való *átmenet* vagy *közeledés* formáját . . .

Lenin Művei. 31. köt. 81—84. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 745—747. old.

Lenin. „A nemzeti és gyarmati kérdésről szóló tézisek tervezete (A Kommunista Internacionále II. kongresszusára)" (1920 június 5).

1. A polgári demokráciára, lényegénél fogva, jellemző, hogy az egyenlőség kérdését, így a nemzeti egyenlőség kérdését is, elvontan vagy formailag, általánosságban teszi fel. A polgári demokrácia az emberi egyenlőség leple alatt a tulajdonos és a proletár, a kizsákmányoló és a kizsákmányolt közötti formai vagy jogi egyenlőséget hirdeti, amivel a legnagyobb mértékben becsapja az elnyomott osztályokat. A burzsoázia az egyenlőség eszméjét, amely maga is az árutermelés viszonyainak visszatükröződése, az emberek állítólagos teljes egyenlőségének ürügyével az osztályok megszüntetése elleni harc fegyverévé változtatja át. Az egyenlőség követelésének igazi értelme nem egyéb, mint az osztályok megszüntetésének követelése.

2. A kommunista pártnak, mint a proletariátus által a burzsoá iga lerázásáért folytatott harc tudatos kifejezőjének, a polgári demokrácia ellen irányuló harcban, továbbá a polgári demokrácia hazug és képmutató voltának leleplezésében rejlő alapvető feladatának megfelelően, a nemzeti kérdésben sem elvont és formális elvekből kell kiindulnia, hanem, először, a konkrét történelmi helyzet, mégpedig elsősorban a gazdasági helyzet pontos figyelembevételéből; másodszor, abból, hogy az elnyomott osztályok, a dolgozók, a kizsákmányoltak érdekeit pontosan különválasztja az általában vett népérdekek általános fogalmától, amely csak az uralkodóosztály érdekeit jelenti; harmadszor, az elnyomott, függő, nem egyenjogú nemzeteknek az elnyomó, kizsákmányoló teljesjogú nemzetektől való éppoly világos megkülönböztetéséből, ellentétben azzal a burzsoá-demokratikus hazugsággal, amely elpalástolja a finánctőke és az imperializmus korszakának azt a sajátosságát, hogy a leggazdagabb vezető tőkés országok elenyésző kisebbsége gyarmati és pénzügyi rabságba dönti a föld lakosságának óriási többségét.

3. Az 1914—1918-as imperialista háború különösen világosan tárta fel minden nemzet előtt és az egész világ elnyomott osztályai előtt a burzsoá-demokratikus frázisok hazug voltát, és gyakorlatilag bizonyította be, hogy a hírhedt „nyugati demokráciák" versailles-i szerződése még vadállatibb és aljasabb erőszak a gyenge nemzetekkel szemben, mint a német junkerek és a német császár bresztlitovszki szerződése. A Népszövetség és az Antant egész háborúutáni politikája ezt az igazságot még világosabban feltárja és még élesebb fényt vet rá, ez pedig mindenütt fokozza mind a vezető országok proletariátusának, mind a gyarmati és függő országok egész dolgozó népének forradalmi harcát, meggyorsítja

a nyárspolgári nacionalista illúziók összeomlását, amelyek szerint lehetséges a nemzetek békés együttélése és egyenlősége a kapitalizmus idején.

4. A fentebb kifejtett alapvető tételekből az következik, hogy a Kommunista Internacionále nemzeti és gyarmati politikájának középpontjába valamennyi nemzet és ország proletárjainak és dolgozó tömegeinek egymáshoz való közeledését kell állítani, a földbirtokosok és a burzsoázia megdöntéséért folytatott közös forradalmi harc céljából. Ugyanis csak ez biztosítja a kapitalizmus fölött a győzelmet, amely nélkül lehetetlen a nemzeti elnyomás és az egyenlőtlenség megszüntetése.

5. A világpolitikai helyzet most napirendre tűzte a proletariátus diktatúráját és a világpolitikai események szükségképpen mind egyetlen középpont körül összpontosulnak, nevezetesen a körül a harc körül, amelyet a világburzsoázia folytat az Oroszországi Szovjet Köztársaság ellen, amely elkerülhetetlenül maga köré csoportosítja egyfelől a világ élenjáró munkásainak szovjet mozgalmait, másfelől a gyarmatok és elnyomott népek nemzeti szabadságmozgalmait; ezek a népek keserű tapasztalatok árán győződnek meg arról, hogy számukra nincs más menekvés, mint a Szovjethatalom győzelme a világimperializmus fölött.

6. Tehát most nem szorítkozhatunk arra, hogy valljuk és hirdetjük a különböző nemzetekhez tartozó dolgozók egymáshoz való közeledésének szükségességét, hanem olyan politikát kell folytatni, amelynek nyomán valóra válik a nemzeti és gyarmati szabadságmozgalmak legszorosabb szövetsége Szovjet-Oroszországgal és ennek a szövetségnek a formáit aszerint kell meghatározni, hogy mennyire fejlett a kommunista mozgalom az egyes országok proletariátusán belül, illetőleg a munkások és parasztok burzsoá-demokratikus szabadságmozgalma az elmaradt országokban, vagy az elmaradt nemzetiségek körében.

7. A föderáció átmeneti forma a különböző nemzetek dolgozóinak teljes egységéhez. A föderáció célszerűsége már a gyakorlatban is megmutatkozott, mind az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság más szovjet köztársaságokhoz (a multban a magyar, a finn és a lett, jelenleg az azerbajdzsán meg az ukrán szovjet köztársasághoz) való viszonyában, mindpedig az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságon belül azoknak a nemzetiségeknek irányában, amelyeknek azelőtt nem volt sem állami létük, sem önkormányzatuk (például az 1919-ben, illetőleg 1920-ban az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság kebelében megalakult Baskír és Tatár autonóm köztársaság).

8. A Kommunista Internacionále feladata ebben a tekintetben részint ezeknek, a szovjet rendszer és a szovjet mozgalom alapján keletkező új föderációknak továbbfejlesztése, részint tapasztalataiknak tanulmányozása és ellenőrzése. Elismerve azt, hogy a föderáció átmeneti

forma a teljes egység felé, egyre szorosabb föderatív szövetségre kell törekedni, tekintettel arra, hogy először a szovjet köztársaságok legszorosabb szövetsége nélkül lehetetlen biztosítani az egész világ katonailag hasonlíthatatlanul erősebb imperialista nagyhatalmai által körülzárt szovjet köztársaságok fennmaradását; másodszor, feltétlenül szükséges a szovjet köztársaságok szoros gazdasági szövetsége, mert enélkül megvalósíthatatlan az imperializmus által lerombolt termelőerők helyreállítása és a dolgozók jólétének biztosítása; harmadszor, tekintettel a világ minden nemzetének proletariátusa által közös terv szerint szabályozandó egységes világgazdaság létrehozásának tendenciájára, amely tendencia már a kapitalizmus idején is egészen világosan megmutatkozott és amelyet a szocializmusban feltétlenül tovább kell fejleszteni és teljesen meg kell valósítani.

9. Az államon belüli viszonyok terén a Kommunista Internacionále nemzetiségi politikája nem szorítkozhat a nemzetek egyenjogúságának arra a semmitmondó, formai, tisztán nyilatkozat-jellegű és gyakorlatilag semmire sem kötelező elismerésére, amelyre a burzsoá demokraták szorítkoznak, akár nyiltan ilyeneknek ismerik el magukat, akár szocialista elnevezéssel takaróznak, mint a II. Internacionále szocialistái.

Nemcsak a kommunista pártok propagandájában és agitációjában kell — a parlamenti szószékről is, a parlamenten kívül is — következetesen leleplezni a nemzetek egyenjogúságának és a nemzeti kisebbségek jogainak állandó megsértését valamennyi tőkés államban, „demokratikus" alkotmányuk ellenére, hanem emellett, először, állandóan meg kell magyarázni, hogy csak a szovjet rendszer képes valóban egyenjogúságot biztosítani a nemzeteknek, olyanformán, hogy előbb a proletárokat, majd az egész dolgozó népet egyesíti a burzsoázia elleni harcban; másodszor, a kommunista pártoknak közvetlen támogatást kell nyujtaniok a függő vagy nem egyenjogú nemzetek (például Irország, Amerikában a négerek stb.) és a gyarmatok forradalmi mozgalmainak.

Ez utóbbi különösen fontos feltétel nélkül a függő nemzetek és gyarmatok elnyomása elleni harc, valamint az állami különváláshoz való joguk elismerése hazug cégér marad, ahogy ezt a II. Internacionále pártjainál látjuk.

10. Nemcsak a II. Internacionále pártjaiban, hanem azokban a pártokban is, amelyek kiléptek ebből az Internacionáléból, sőt nem ritkán még azokban is, amelyek most kommunista pártnak nevezik magukat, a legmindennapibb jelenség az, hogy szavakban elismerik az internacionalizmust, valójában azonban a propagandában, az agitációban és a gyakorlati munkában kispolgári nacionalizmussal és pacifizmussal cserélik fel. A harc ez ellen a rákfene ellen, a leginkább beidegződött nyárspolgári nacionalista előítéletek ellen, annál inkább előtérbe nyomul, minél időszerűbbé válik az a feladat, hogy a proletariátus diktatúráját nemzeti

diktatúrából (azaz olyan diktatúrából, amely *egy* országban áll fenn és képtelen döntően befolyásolni a világpolitikát) nemzetközi diktatúrává (azaz legalább is néhány előrehaladott országban fennálló proletárdiktatúrává, amely képes döntően befolyásolni az egész világpolitikát) változtassuk. A kispolgári nacionalizmus beéri azzal, hogy nemzetköziségnek nyilvánítja a nemzetek egyenjogúságának elismerését, de (nem is szólva arról, hogy ez az elismerés nem egyéb mint puszta szó) érintetlenül fenntartja a nemzeti önzést, ezzel szemben a proletárnemzetköziség megköveteli, először, hogy az *egy* országban folyó proletárharc érdekeit alárendeljük a világméretekben folyó proletárharc érdekeinek, másodszor, hogy az a nemzet, amely legyőzte saját burzsoáziáját, képes legyen és hajlandó legyen a legnagyobb nemzeti áldozatokra a nemzetközi tőke megdöntése érdekében.

Eszerint az olyan, már teljesen tőkés államokban, amelyek munkáspártjai valóban a proletariátus élcsapatai, a nemzetköziség fogalmának és a nemzetközi politikának opportunista és kispolgári pacifista elferdítése elleni harc a legelső és legfontosabb feladat.

11. Az olyan elmaradottabb államok és nemzetek tekintetében, amelyekben túlsúlyban vannak a feudális vagy patriarchális és patriarchális-paraszti viszonyok, főleg a következőket kell figyelembe venni:

először, valamennyi kommunista pártnak segítenie kell ezeknek az országoknak burzsoá-demokratikus szabadságmozgalmát; a legaktívabb segítség kötelezettsége elsősorban annak az országnak a munkásaira hárul, amelytől az elmaradott nemzet gyarmati vagy pénzügyi tekintetben függ;

másodszor, harcolni kell a papság és egyéb reakciós meg középkori elemek ellen, akiknek az elmaradt országokban befolyásuk van;

harmadszor, harcolni kell a pániszlámizmus[57] és hasonló áramlatok ellen, amelyek az európai és amerikai imperializmus elleni szabadságmozgalmat a kánok, földesurak, mullák stb. helyzetének megerősítésével próbálják egybekapcsolni;

negyedszer, különös támogatásban kell részesíteni az elmaradott országokban a földesurak ellen, a nagybirtok ellen, a feudalizmus minden megnyilvánulása vagy csökevénye ellen irányuló parasztmozgalmat és arra kell törekedni, hogy a parasztmozgalomnak minél forradalmibb jelleget kölcsönözzünk és megteremtsük a nyugateurópai kommunista proletariátus lehető legszorosabb szövetségét Kelet, a gyarmatok és általában az elmaradott országok parasztjainak forradalmi mozgalmával; különösen mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a szovjet rendszer alapelveit alkalmazzuk azokban az országokban, amelyekben kapitalizmuselőtti viszonyok uralkodnak, a „dolgozók Szovjetjeinek" és más hasonlóknak megteremtése révén;

ötödször, határozottan harcolni kell az ellen, hogy az elmaradott országok burzsoá-demokratikus felszabadító irányzatait olyan színben tüntessék fel, mintha azok kommunista irányzatok volnának; a Kommunista Internacionálénak a gyarmatok és az elmaradott országok burzsoá-demokratikus nemzeti mozgalmait csak azzal a feltétellel szabad támogatnia, hogy a jövendő, nemcsak elnevezésük szerint kommunista proletárpártok elemei valamennyi elmaradott országban saját külön feladataiknak tudatában — a nemzetükön belül folyó burzsoá-demokratikus mozgalmak elleni harc feladatainak tudatában legyenek csoportosítva és nevelve; a Kommunista Internacionálénak ideiglenes szövetséget kell kötnie a gyarmatok és az elmaradott országok burzsoá demokráciájával, de nem szabad egybeolvadnia vele és feltétlenül meg kell őriznie a proletármozgalom önállóságát, még annak legkezdetlegesebb formájában is;

hatodszor, következetesen fel kell tárni és le kell leplezni minden ország, de különösen az elmaradott országok legszélesebb dolgozó tömegei előtt azt az imperialista hatalmak által rendszeresen elkövetett csalást, hogy politikailag független államok létesítésének leple alatt, tőlük gazdasági, pénzügyi és katonai tekintetben teljesen függő államokat hoznak létre; a jelenlegi nemzetközi helyzetben a szovjet köztársaságok szövetségén kívül semmi sem mentheti meg a függő és a gyenge nemzeteket.

12. A gyarmati és a gyenge népeknek az imperialista hatalmak által való évszázados elnyomása nemcsak elkeseredést szült az elnyomott országok dolgozó tömegeiben, hanem bizalmatlanokká is tette azokat az elnyomó nemzetek iránt általában, ezeknek a nemzeteknek a proletariátusát is beleértve. A szocializmus aljas elárulása a proletariátus hivatalos vezéreinek többsége által 1914—1919-ben, amikor szociálsoviniszta módra a „honvédelem" jelszavával takargatták azt, hogy védik „saját" burzsoáziájuk „jogát" a gyarmatok elnyomására és a pénzügyi tekintetben függő országok kirablására, szükségszerűen fokozta ezt a teljesen jogos bizalmatlanságot. Másrészt, minél elmaradottabb valamely ország, annál erősebb benne a kisüzemű mezőgazdasági termelés, a patriarchalizmus és a provincializmus, amelyek elkerülhetetlenül arra vezetnek, hogy a legmélyebben beidegződött kispolgári előítéletek, nevezetesen: a nemzeti önzésből és a nemzeti korlátoltságból fakadó előítéletek, különösen erőseknek és szívósaknak bizonyulnak. Minthogy ezek az előítéletek csak azután tűnhetnek el, amikor a vezető országokban már eltűnt az imperializmus és a kapitalizmus, és amikor az elmaradott országok gazdasági életének már az egész alapja gyökeresen megváltozott, ezeknek az előítéleteknek a kihalása szükségszerűen nagyon lassú. Ebből következik a világ öntudatos kommunista proletariátusának az a kötelessége, hogy különös óvatosságot és különös figyelmet tanusítson a legrégebben elnyo-

mott országok és népek nemzeti érzéseinek maradványai iránt, továbbá az a kötelessége, hogy az említett bizalmatlanság és az említett előítéletek gyorsabb megszüntetése céljából bizonyos engedményeket tegyen. Valamennyi ország proletariátusának, majd egész dolgozó népének és az egész világ nemzeteinek szövetségre és egységre való önkéntes törekvése nélkül a kapitalizmus fölötti győzelem ügyét nem lehet sikerre vinni.

Lenin Művei. 31. köt. 138—145. old.
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 781—787. old.

Sztálin. „A szerzőtől. Előszó a nemzeti kérdésről írt cikkek 1920-ban kiadott gyüjteményéhez" (1920 október).

Ez a brosúra a nemzeti kérdésről írt három cikket tartalmaz. A kiadót a cikkek összeválogatásában nyilván az vezette, hogy a kiválasztott három cikk a nemzeti kérdés pártunk általi megoldásának három legfontosabb szakaszát tükrözi, az egész brosúrának pedig nyilvánvalóan az a célja, hogy többé-kevésbbé teljes képet nyujtson pártunknak a nemzeti kérdésben folytatott politikájáról.

Az első cikk („Marxizmus és nemzeti kérdés"*, lásd a „Proszveszcsenyije" c. folyóiratot, 1913) azt az időszakot tükrözi, amikor a földbirtokosi-cári reakció korában, másfél évvel az imperialista háború kitörése előtt, az oroszországi burzsoá-demokratikus forradalom érlelődése korában, az oroszországi szociáldemokrácia soraiban elvi viták folytak a nemzeti kérdésről. Akkor két nemzetelmélet és ennek megfelelően két nemzeti program harcolt egymással: az *osztrák*, melyet a Bund és a mensevikek támogattak és az *orosz*, a bolsevikoké. A cikkben az olvasó mindkét áramlat jellemzését megtalálja. A további események, különösen az imperialista háború és az a tény, hogy Ausztria-Magyarország különálló nemzeti államokra hullott széjjel, kézzelfoghatóan megmutatták, hogy kinek van igaza. Ma, amikor Springer és Bauer nemzeti programjuk romjain ülnek, aligha kételkedhetünk abban, hogy a történelem elítélte az „osztrák iskolát". Még a Bundnak is el kellett ismernie, hogy „a nemzeti kulturális autonómia követelése (vagyis az osztrák nemzeti program — *I. Szt.)*, melyet a kapitalista rend keretei között tűztek ki, a szocialista forradalom viszonyai között elveszti értelmét" (lásd „A Bund XII. konferenciáját"-t, 1920). A Bund nem is sejti, hogy

* Lásd *Sztálin* Művei. 2. köt. 314—398. old. és szemelvényeket ebben a kötetben 85—99. old. — *Szerk.*

ezzel elismerte (akaratlanul is elismerte) az osztrák nemzeti program elméleti alapjainak *elvi* tarthatatlanságát, az osztrák nemzetelmélet *elvi* tarthatatlanságát.

A második cikk („Az Októberi Forradalom és a nemzeti kérdés", lásd „Zsizny Nacionalnosztyej", 1918*) az Októberi Forradalom utáni időszakot tükrözi, amikor a Szovjethatalom a középoroszországi ellenforradalom legyőzése után összeütközésbe került a végvidékek burzsoá-nacionalista kormányaival, mint az ellenforradalom fészkeivel, amikor az Antant, megriadva attól, hogy gyarmatain egyre jobban növekszik a Szovjethatalom befolyása, Szovjet-Oroszország megfojtása céljából nyíltan támogatni kezdte a burzsoá-nacionalista kormányokat, amikor a burzsoá-nacionalista kormányok ellen folyó győzelmes harc az elé a gyakorlati feladat elé állított bennünket, hogy konkrét formákban valósítsuk meg a területi szovjet autonómiát, hogy a végvidékeken autonóm szovjet köztársaságokat szervezzünk, hogy Oroszország keleti végvidékein keresztül kiterjesszük Szovjet-Oroszország befolyását Kelet elnyomott országaira, hogy a világimperializmussal szemben megteremtsük Nyugat és Kelet forradalmi egységfrontját. A cikk kiemeli a nemzeti kérdésnek és a hatalom kérdésének elválaszthatatlan kapcsolatát, s a nemzetiségi politikát mint az elnyomott népek és gyarmatok általános kérdésének részét tárgyalja, vagyis azt fejti ki, amit az „osztrák iskola", a mensevikek, reformisták, a II. Internacionále rendszerint kifogásoltak, s amit később az események egész menete igazolt.

A harmadik cikk („A Szovjethatalom politikája az oroszországi nemzeti kérdésben", lásd „Zsizny Nacionalnosztyej", 1920 október**) a mai időszakra vonatkozik, amikor még nem fejeztük be Oroszország új közigazgatási beosztását a területi szovjet autonómia alapján, amikor a végvidékeken közigazgatási kommúnákat és autonóm szovjet köztársaságokat szervezünk, mint az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság alkotórészeit. A cikk súlypontja: a szovjet autonómia gyakorlati megvalósításának kérdése, vagyis a központ és a végvidékek forradalmi szövetségének biztosítása, mint garancia az imperializmus intervenciós vállalkozásai ellen.

Talán furcsának látszik, hogy a cikk határozottan elveti és ellenforradalminak minősíti azt a követelést, hogy a végvidékek váljanak külön Oroszországtól. Valójában ebben nincsen semmi különös. Mi *követeljük*, hogy India, Arábia, Egyiptom, Marokkó és más gyarmatok váljanak külön az Antanttól, mert a különválás ebben az esetben azt jelenti, hogy

---

* Lásd *Sztálin* Művei. 4. köt. 160—172. old., és a III. fejezetet, ebben a kötetben 215—217. old. — *Szerk.*

** Lásd *Sztálin* Művei. 4. köt. 370—383. old. — *Szerk.*

ezek az elnyomott országok megszabadulnak az imperializmustól, hogy az imperializmus állásai gyengülnek, a forradalom állásai pedig erősödnek. Mi *ellenezzük*, hogy a végvidékek különváljanak Oroszországtól, mert a különválás ebben az esetben azt jelenti, hogy a végvidékek imperialista rabságba kerülnek, hogy meggyengül Oroszország forradalmi ereje, az imperializmus állásai pedig erősödnek. Éppen ez az oka annak, hogy az Antant, amely India, Egyiptom, Arábia és más gyarmatok különválása ellen küzd, ugyanakkor azért harcol, hogy Oroszország végvidékei váljanak külön Oroszországtól. Ez az oka annak, hogy a kommunistáknak, akik harcolnak azért, hogy a gyarmatok az Antanttól különváljanak, ugyanakkor a végvidékeknek Oroszországtól való különválása ellen kell harcolniok. Nyilvánvaló, hogy a különválás kérdését a konkrét nemzetközi viszonyoktól függően, a forradalom érdekeinek megfelelően kell megoldani.

Az első cikkből ki lehetett volna dobni néhány részt, amelyek csak történelmi szempontból érdekesek, de tekintettel a cikk vitajellegére, egészen és változatlanul kellett megjelennie. A második és harmadik cikk szintén változtatás nélkül jelenik meg.

Sztálin Művei. 4. köt. 390—393. old.

Lenin. „Beszéd a Moszkva-kormányzósági kerületi, járási és falusi végrehajtóbizottság elnökeinek konferenciáján" (1920 október 15). Részlet.

... Tehát az a hadjárat, amelyet a versailles-i béke ellen, a világ tőkései és földbirtokosai ellen és az ellen folytattunk, hogy egyes országok fojtogassák a többi országot — nem volt hiábavaló. Látták ezt és gondolkoztak ezen a vil g munkásainak és parasztjainak milliói és tízmilliói, s most a Szovjet Köztársaságban látják felszabadítójukat. Azt mondják: a Vörös Hadsereg bebizonyította, hogy vissza tud vágni a csapásokra, csakhogy békés építésének első évében, sőt, azt lehet mondani első hónapjában nem volt elég ereje a győzelemre. De a békés építésnek ezekre az első hónapjaira évek következnek és a Szovjet Köztársaság minden évben tízszerte erősebb lesz. Azt hitték, hogy a versailles-i szerződés a mindenható imperialisták békéje, 1920 nyara után pedig meggyőződtek arról, hogy az imperialisták gyengébbek, mint akár egy gyenge ország munkásai és parasztjai, ha a munkások és parasztok össze tudják szedni minden erejüket és vissza tudnak vágni a tőkéseknek. És Szovjet-Oroszország 1920 nyarán nemcsak olyan hatalomként lépett fel,

amely védekezett a lengyel fehérgárdisták erőszakoskodásával, támadásával szemben, hanem valójában olyan világhatalomként, amely képes széttépni a versailles-i szerződést és felszabadítani a földkerekség országainak többségében élő emberek százmillióit. Ez a jelentősége a Vörös Hadsereg ez év nyarán lezajlott hadjáratának. Ez az oka annak, hogy Angliában ennek a háborúnak idején olyan események mentek végbe, amelyek fordulatot jelentenek Anglia egész politikájában. Amikor mi nem voltunk hajlandók megállítani csapatainkat, Anglia fenyegetőzni kezdett: „Petrográd ellen küldjük hajóhadunkat." Parancsot adtak Petrográd megtámadására. Ezt jelentette ki az angol miniszterelnök Kamenyev elvtársnak és ezt közölték minden országgal. De egy nappal ez után a távirat után egész Angliában nyilvános gyűléseket tartottak, és megjelentek, mintha csak a föld alól bújtak volna elő, az „Akcióbizottságok"[58]. A munkások csatlakoztak. Az angol mensevikek, akik még az orosz mensevikeknél is aljasabbak, akik még nagyobb buzgalommal hajlonganak a tőkések előtt, még ők is kénytelenek voltak csatlakozni, mert ezt követelték a munkások, márpedig Anglia munkásai azt mondták: „Nem engedjük meg a háborút Oroszország ellen!" És szerte egész Angliában „Akcióbizottságok" alakultak, az angol imperialisták háborúja meghiúsult és ismét kiderült, hogy Szovjet-Oroszországnak a világ imperialistái ellen folytatott háborújában szövetségesei vannak a világ minden országában. Amikor a bolsevikok azt mondták: „Nem vagyunk egyedül, miközben felkelünk az oroszországi földbirtokosok és tőkések ellen, mert minden országban van szövetségesünk, ez a szövetséges — a munkás, a dolgozó, márpedig a munkások, a dolgozók minden országban többségben vannak" — erre gúnnyal válaszoltak és azt mondták: „Hol hallatták hangjukat ezek a dolgozók?" Igen, Nyugat-Európában, ahol a tőkések sokkal erősebbek, ahol a tőkések a kirabolt gyarmatok százmilliós néptömegeinek rovására élnek — ott sokkal nehezebb megmozdulni, ott a munkásforradalom hasonlíthatatlanul lassabban érlelődik. De érlelődik. Amikor azonban Anglia 1920 nyarán háborúval fenyegette meg Oroszországot, az angol munkások meghiúsították ezt a háborút. Az angol mensevikek az angol bolsevikokat követték. Kénytelenek voltak az angol bolsevikokat követni és az alkotmány, a törvény ellenére azt mondani: „Nem engedjük meg a háborút. Ha ti holnap hadat üzentek, mi sztrájkot hirdetünk és nemcsak nektek nem adunk szenet, hanem Franciaországnak sem." Az angol munkások kijelentették, hogy ők akarják csinálni a nemzetközi politikát, és ezt a nemzetközi politikát úgy csinálják, mint a bolsevikok Oroszországban, nempedig úgy, mint a tőkések más országokban[59] . . .

Lenin Művei. 31. köt. 333—335. old.

Sztálin. „A párt soronlevő feladatai a nemzeti kérdés terén". Az OK(b)P X. kongresszusa elé terjesztett és a párt Központi Bizottsága által jóváhagyott tézisek (1921 február 10).

I. *A tőkés rend és a nemzeti elnyomás*

1. A modern nemzetek meghatározott korszaknak, a felfelé ívelő kapitalizmus korszakának termékei. A feudalizmus felszámolásának és a kapitalizmus fejlődésének folyamata egyúttal az emberek nemzetté alakulásának folyamata is. Az angolok, franciák, németek, olaszok a feudális széttagoltság fölött diadalmaskodó kapitalizmus győzelmes fejlődése közben alakultak nemzetekké.

2. Ott, ahol a nemzetek kialakulása nagyjában a központosított államok kialakulásával egyidejűleg ment végbe, a nemzetek, természetesen, állami formát öltöttek, önálló burzsoá nemzeti államokká fejlődtek. Így történt Angliában (Írország nélkül), Franciaországban, Olaszországban. Ezzel szemben Európa keleti részén a központosított államok kialakulása, mivel az önvédelem követelményei (törökjárás, mongoljárás stb.) siettették, a feudalizmus felszámolása előtt, tehát a nemzetek kialakulása előtt ment végbe. Ennélfogva itt a nemzetek nem fejlődtek és nem is fejlődhettek nemzeti államokká, hanem néhány tarka összetételű, soknemzetiségű burzsoá államot alakítottak, amelyek rendszerint egy erős, uralkodó nemzetből és néhány gyenge, alávetett nemzetből álltak. Ilyen államok: Ausztria, Magyarország, Oroszország.

3. A nemzeti államokban, mint például Franciaországban és Olaszországban, amelyek kezdetben főleg saját nemzeti erőikre támaszkodtak, általában ismeretlen volt a nemzeti elnyomás. Ezzel ellentétben a soknemzetiségű állam, amely egy nemzetnek, pontosabban: e nemzet uralkodóosztályának a többi nemzet fölötti uralmán épül fel, a nemzeti elnyomás és a nemzeti mozgalmak szülőhazája és fő küzdőtere. Az uralkodó nemzet és az alávetett nemzetek érdekellentétei olyan ellentétek, amelyek megoldása nélkül a soknemzetiségű állam léte nem lehet szilárd. A burzsoá soknemzetiségű államnak az a tragédiája, hogy képtelen megoldani ezeket az ellentéteket, hogy a nemzetek „egyenlősítésére" és a nemzeti kisebbségek „védelmére" irányuló minden kísérlete, a magántulajdon és az osztályegyenlőtlenség fennmaradása mellett, rendszerint újabb kudarccal, a nemzeti összeütközések újabb kiéleződésével végződik.

4. Az európai kapitalizmus további növekedése, új felvevő piacok

szüksége, a nyersanyagok és fűtőanyagok utáni hajsza, végül az imperializmus fejlődése, a tőkekivitel és a nagy tengeri utak és vasútvonalak biztosításának szükségessége egyrészt arra vezetett, hogy a régi nemzeti államok új területeket hódítottak meg és ilymódon soknemzetiségű (gyarmati) államokká alakultak át, amelyeknek állandó velejárói: a nemzeti elnyomás és a nemzeti összeütközések (Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország), — másrészt arra, hogy a régi soknemzetiségű államok uralkodó nemzetei körében erősödött az a törekvés, hogy necsak megtartsák a régi állami határokat, hanem ki is terjesszék azokat, hogy a szomszéd államok rovására új (gyenge) nemzetiségeket vessenek maguk alá. Ezzel a nemzeti kérdés kibővült és a dolgok fejlődése folyamán végülis egybeolvadt az általános gyarmati kérdéssel, a nemzeti elnyomás pedig belső állami kérdésből államközi kérdéssé, annak a harcnak (és háborúnak) a kérdésévé vált, amelyet a „nagy" imperialista hatalmak a gyenge, nem-teljesjogú nemzetiségek leigázásáért folytatnak.

5. Az imperialista háború, amely gyökeréig feltárta a burzsoá soknemzetiségű államok kibékíthetetlen nemzeti ellentéteit és belső tarthatatlanságát, a győztes gyarmati államokon belül (Angliában, Franciaországban, Olaszországban) a nemzeti összeütközések rendkívüli élesedésére, a legyőzött régi soknemzetiségű államok (Ausztria, Magyarország, az 1917-es Oroszország) teljes széthullására és végül — a nemzeti kérdés „legradikálisabb" burzsoá megoldásaként — új burzsoá nemzeti államok (Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Finnország, Grúzia, Örményország stb.) megalakulására vezetett. Ámde az új önálló nemzeti államok megalakulása nem biztosította és nem is biztosíthatta a nemzetiségek békés együttélését, nem szüntette meg és nem is szüntethette meg sem a nemzeti egyenlőtlenséget, sem a nemzeti elnyomást, mert a magántulajdonon és az osztályegyenlőtlenségen alapuló új nemzeti államok nem létezhetnek:

a) nemzeti kisebbségeik elnyomása nélkül (Lengyelország elnyomja a belorusszokat, zsidókat, litvánokat, ukránokat; Grúzia elnyomja az oszétokat, abházokat, örményeket; Jugoszlávia elnyomja a horvátokat, bosnyákokat stb.);

b) területüknek szomszédaik rovására történő kibővítése nélkül, ami összeütközésekre és háborúkra vezet (Lengyelország — Litvánia, Ukrajna, Oroszország ellen; Jugoszlávia — Bulgária ellen; Grúzia — Örményország, Törökország ellen stb.);

c) anélkül, hogy a „nagy" imperialista hatalmaknak ne lennének alávetve pénzügyi, gazdasági és hadügyi tekintetben.

6. Így tehát a háborúutáni időszak a nemzeti ellenségeskedés, egyenlőtlenség, elnyomás, összeütközések, háborúk, a civilizált országok nemzetei által egymással szemben és a nem-teljesjogú népekkel szem-

ben elkövetett imperialista kegyetlenkedések vigasztalan képét tárja elénk. Egyfelől néhány „nagy"-hatalom, amely elnyom és kizsákmányol minden függő és „független" (valójában teljesen függő) nemzeti államot, és e hatalmak egymás közötti harca a nemzeti államok kizsákmányolásának monopóliumáért. Másfelől a függő és „független" nemzeti államok harca a „nagy"-hatalmak elviselhetetlen járma ellen; a nemzeti államok egymás közötti harca nemzeti területük kibővítéséért; minden egyes nemzeti állam harca saját elnyomott nemzeti kisebbségei ellen. Végül, a gyarmatok erősödő szabadságmozgalma a „nagy"-hatalmak ellen és a nemzeti összeütközések élesedése e hatalmakon belül, valamint a nemzeti államokon belül is, amelyek rendszerint több nemzeti kisebbséget foglalnak magukban.

Ilyen az a „világkép", amelyet az imperialista háború örökbe hagyott.

A burzsoá társadalom teljesen csődöt mondott a nemzeti kérdés megoldása terén.

II. *A szovjet rend és a nemzeti szabadság*

1. A magántulajdon és a tőke elkerülhetetlenül szétválasztja az embereket, nemzeti viszálykodást szít és fokozza a nemzeti elnyomást, viszont a kollektív tulajdon és munka éppolyan elkerülhetetlenül közelebb hozza egymáshoz az embereket, aláássa a nemzeti viszálykodás gyökereit és megszünteti a nemzeti elnyomást. A kapitalizmus nemzeti elnyomás nélkül éppúgy elképzelhetetlen, mint ahogy a szocializmus is elképzelhetetlen az elnyomott nemzetek felszabadítása nélkül, nemzeti szabadság nélkül. A sovinizmus és a nemzeti harc elkerülhetetlen, elháríthatatlan mindaddig, amíg a parasztság (és általában a kispolgárság), amely tele van nacionalista előítéletekkel, a burzsoáziát követi, — és fordítva, a nemzeti béke és a nemzeti szabadság biztosítottnak tekinthető, ha a parasztság a proletariátust követi, vagyis ha biztosítva van a proletárdiktatúra. Ezért a Szovjetek győzelme és a proletárdiktatúra megteremtése a nemzeti elnyomás megszüntetésének, a nemzeti egyenjogúság megteremtésének, a nemzeti kisebbségeket megillető jogok biztosításának legfőbb feltétele.

2. A szovjet forradalom tapasztalata teljes egészében megerősíti ezt a tételt. A szovjet rend megteremtése Oroszországban és a nemzetek állami különválásra való jogának kihirdetése gyökeresen megváltoztatta az oroszországi nemzetiségek dolgozó tömegeinek egymáshoz való viszonyát, aláásta a korábbi nemzeti ellenségeskedés gyökereit, megfosztotta talajától a nemzeti elnyomást, megszerezte az orosz munkásoknak

másnemzetiségű testvéreik bizalmát, mégpedig nemcsak Oroszországban, hanem Európában és Ázsiában is, és ezt a bizalmat a lelkesedésig, a közös ügyért való harci készségig fokozta. Szovjet köztársaságok megalakulása Azerbajdzsánban, Örményországban ugyanilyen eredményekre vezetett — megszüntette a nemzeti összetűzéseket és megoldotta a török és örmény, az örmény és azerbajdzsán dolgozó tömegek „évszázados" ellenségeskedését. Ugyanezt kell mondanunk a Szovjetek magyarországi, bajorországi, lettországi ideiglenes győzelméről is. Másrészt határozottan állíthatjuk, hogy az orosz munkások nem tudták volna legyőzni Kolcsakot és Gyenyikint, az Azerbajdzsán és az Örmény Köztársaság pedig nem tudott volna talpraállni, ha odahaza nem szüntették volna meg a nemzeti ellenségeskedést és a nemzeti elnyomást, ha Nyugat és Kelet nemzetiségeinek dolgozó tömegei nem fordultak volna feléjük bizalommal és lelkesedéssel. A szovjet köztársaságok megerősödése és a nemzeti elnyomás megszűnése egyazon folyamatnak — a dolgozók felszabadulásának, az imperialista rabság alóli felszabadulásuknak — két oldala.

3. De a szovjet köztársaságok léte, még a területileg legkisebbeké is, halálos veszéllyel fenyegeti az imperializmust. Ez a veszély nemcsak abban rejlik, hogy a szovjet köztársaságok, miután szakítottak az imperializmussal, gyarmatokból és félgyarmatokból valóban önálló államokká váltak és ezzel újabb területtől és további jövedelmektől fosztották meg az imperialistákat, hanem mindenekelőtt abban, hogy a szovjet köztársaságok puszta léte, e köztársaságoknak a burzsoázia elnyomása és a proletárdiktatúra megszilárdítása útján tett minden lépése a leghatalmasabb agitáció a kapitalizmus és az imperializmus ellen, agitáció, mely arra buzdítja a függő országokat, hogy rázzák le az imperialista rabigát, leküzdhetetlen tényezője a kapitalizmus bomlasztásának és dezorganizálásának, annak minden formájában. Ez az oka annak, hogy az imperialista „nagy"-hatalmak harca a szovjet köztársaságok ellen elkerülhetetlen, hogy a „nagy"-hatalmak e köztársaságok megsemmisítésére törekednek. A „nagy"-hatalmak, amelyek egyik végvidéki burzsoá kormányt a másik után, az ellenforradalmi tábornokok egyik csoportját a másik után mozgósítják Szovjet-Oroszország ellen, a „nagy"-hatalmak, amelyek szigorú blokád alá veszik és általában gazdaságilag elszigetelni igyekeznek Szovjet-Oroszországot — e „nagy"-hatalmak Szovjet-Oroszország ellen folytatott harcának története ékesszólóan bizonyítja, hogy az adott nemzetközi viszonyok között, a kapitalista környezet viszonyai között, külön-külön egyetlenegy szovjet köztársaság sem tarthatja magát biztosítottnak az ellen, hogy a világimperializmus gazdaságilag nem teszi tönkre és katonailag nem zúzza szét.

4. Ezért az egyes szovjet köztársaságok elszigetelt fennállása,

mivel a tőkés államok veszélyeztetik létüket, bizonytalan, nem szilárd. Egyfelől a szovjet köztársaságok védelmének közös érdekei, másfelől a háború által szétrombolt termelőerők helyreállításának feladata, továbbá annak szükségessége, hogy a gabonatermelő szovjet köztársaságok élelmiszerrel segítsék a gabonában szűkölködő szovjet köztársaságokat — mindez parancsolóan diktálja a különálló szovjet köztársaságok állami szövetségét, mint az imperialista nyűgtől és a nemzeti elnyomástól való megszabadulás egyetlen útját. A „saját" burzsoáziájuktól és az „idegen" burzsoáziától megszabadult nemzeti szovjet köztársaságok meg tudják védeni létüket és le tudják győzni az imperializmus egyesült erőit, de csakis úgy, ha szoros állami szövetségben egyesülnek — különben semmiképp nem fognak győzni.

5. A szovjet köztársaságoknak a hadügy és a gazdasági ügyek közösségén alapuló föderációja az állami szövetségnek az az általános formája, amely lehetővé teszi:

a) hogy az egyes köztársaságok és az egész föderáció épségét és gazdasági fejlődését biztosítsuk;

b) hogy figyelembe vegyük a fejlődés különböző fokain álló különböző nemzetek és népek életmódjának, kultúrájának és gazdasági állapotának sokféleségét és ennek megfelelően a föderáció egyik vagy másik formáját alkalmazzuk;

c) hogy megteremtsük azoknak a nemzeteknek és népeknek békés együttélését és testvéri együttműködését, amelyek saját sorsukat egyik vagy másik formában egybekapcsolták a föderáció sorsával.

Oroszország tapasztalata, melyet a föderáció különböző formáinak alkalmazása terén, a szovjet autonómián alapuló föderációról (Kirgizia, Baskíria, Tatária, Hegylakók, Dagesztán) a független szovjet köztársaságokkal létesített szerződéses viszonyon alapuló föderációra való áttérés terén (Ukrajna, Azerbajdzsán) és e két forma közötti közbülső fokozatok alkalmazása terén (Turkesztán, Belorusszija) szerzett — teljesen igazolta, hogy a föderáció, mint a szovjet köztársaságok állami szövetségének általános formája, célszerű és rugalmas.

6. A föderáció azonban csak akkor lehet tartós, a föderáció csak abban az esetben érhet el igazi eredményeket, ha a föderációhoz tartozó országok kölcsönös bizalmára és önkéntes hozzájárulására támaszkodik. Ha az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság a világ egyetlen országa, ahol sikerült számos nemzet és nép békés együttélését és testvéri együttműködését megoldani, ez azért volt lehetséges, mert itt nincsenek sem uralkodók, sem alávetettek, sem anyaország, sem gyarmatok, sem imperializmus, sem nemzeti elnyomás, — a föderáció itt a különböző nemzetek dolgozó tömegeinek kölcsönös bizalmán és azon az önkéntes törekvésén alapszik, hogy szövetségben egyesüljenek.

A föderációnak ezt az önkéntes jellegét a jövőben is feltétlenül meg kell őrizni, mert csak az ilyen föderáció lehet majd az átmeneti forma minden ország dolgozóinak ahhoz a magasabbrendű egységéhez, amely egy egységes világgazdaságban valósul meg, s amelynek szükségessége egyre és egyre jobban érezhető.

III. *Az OKP soronlevő feladatai*

1. Az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságnak és a vele kapcsolatban levő szovjet köztársaságoknak körülbelül 140 millió lakosa van. Ebből körülbelül 65 millió ember nem-nagyorosz (ukránok, belorusszok, kirgizek, üzbekek, turkmenok, tadzsikok, azerbajdzsánok, volgamelléki tatárok, krimi tatárok, buharaiak, khivaiak, baskírok, örmények, csecsencek, kabardok, oszétok, cserkeszek, ingusok, karacsájok, balkárok*, kalmükok, karélok, avarok, darginok, kazikumuhok, kürinok, kumikok**, márik, csuvasok, votjákok, volgamelléki németek, burjátok, jakutok stb.).

A cárizmus politikája, a földbirtokosok és a burzsoázia politikája ezekkel a népekkel szemben arra irányult, hogy kiirtsa közöttük az államiság minden csíráját, megnyomorítsa kultúrájukat, korlátozza anyanyelvük használatát, tudatlanságban tartsa és végül lehetőleg eloroszosítsa őket. E politika eredménye: e népek fejletlensége és politikai elmaradottsága.

Most, amikor a földbirtokosok és a burzsoázia uralma megdőlt és a néptömegek ezekben az országokban is proklamálták a Szovjethatalmat, a párt feladata abban áll, hogy a nem-nagyorosz népek dolgozó tömegeinek segítsen utólérni az előrehaladt Közép-Oroszországot, segítsen nekik abban, hogy:

a) országaikban kifejlesszék és megszilárdítsák a szovjet államiságot e népek nemzeti jellegének megfelelő formákban;

b) országaikban megszervezzék az anyanyelven működő bíróságot, közigazgatást, gazdasági szerveket, hatalmi szerveket helyi emberekből, akik ismerik a helyi lakosság életmódját és lelkivilágát;

c) országaikban kifejlesszék az anyanyelven működő sajtót, iskolákat, színházakat, klubokat s általában a kulturális és művelődési intézményeket.

2. Ha a 65 millió főnyi nem-nagyorosz lakosságból leszámítjuk Ukrajnát, Belorussziát, Azerbajdzsán kis részét és Örményországot,

---

* Az utóbbi hét nép alkotja a „Hegylakók" csoportját.

** Az utóbbi öt nép alkotja a „Dagesztániak" csoportját.

amely országok kisebb-nagyobb mértékben átmentek az ipari kapitalizmus szakaszán, akkor körülbelül 25 millió főnyi, főleg türk lakosság marad (Turkesztán, Azerbajdzsán nagyobb része, Dagesztán, a hegylakók, tatárok, baskírok, kirgizek stb.), amely még nem ment át a kapitalista fejlődésen, amelynek saját ipari proletariátusa nincs vagy alig van, amelynek gazdasága többnyire még mindig az állattenyésztésen alapul és amely megőrizte a patriarchális-nemzetségi életmódot (Kirgizia, Baskíria, Észak-Kaukázus), vagypedig nem ment tovább a félig patriarchális, félig feudális életmód ősi formáinál (Azerbajdzsán, Krim stb.), de már belesodródott a szovjet fejlődés közös medrébe.

A pártnak az a feladata (az 1. pontban megjelölt feladaton kívül), hogy segítse e népek dolgozó tömegeit a patriarchális-feudális viszonyok csökevényeinek felszámolásában, segítsen nekik, hogy a dolgozó parasztok Szovjetjei alapján bekapcsolódjanak a szovjet gazdaság építésébe, segítsen olymódon, hogy e népeknél erős kommunista szervezeteket teremt, amelyek fel tudják használni az orosz munkásoknak és parasztoknak a szovjet és gazdasági építés folyamán szerzett tapasztalatait és ugyanakkor építő munkájukban tekintetbe tudják venni minden egyes nemzetiség konkrét gazdasági helyzetének, osztályszerkezetének, kultúrájának és életmódjának minden sajátosságát, és nem ültetik át mechanikusan Közép-Oroszország gazdasági rendszabályait, melyek csak a gazdasági fejlődés más, magasabb fokán célszerűek.

3. Ha a 25 millió főnyi, főleg türk népességből leszámítjuk Azerbajdzsánt, Turkesztán nagyobb részét, a (volgamelléki és krimi) tatárokat, Buharát, Khivát, Dagesztánt, a hegylakók egyrészét (a kabardokat, cserkeszeket, balkárokat) és azt a néhány más nemzetiséget, amelyek már letelepedtek és szilárdan lefoglaltak bizonyos területet, akkor mintegy 6 millió főnyi kirgiz, baskír, csecsenc, oszét, ingus marad, kiknek földjei egészen a legutóbbi időkig orosz áttelepülők gyarmatosító tevékenységének tárgyául szolgáltak, akik e népektől máris elvették legjobb szántóikat és fokozatosan a terméketlen pusztaságokra szorították ki őket.

A cárizmus politikája, a földbirtokosok és a burzsoázia politikája arra irányult, hogy e területekre az orosz parasztok és kozákok köréből minél több kulák elemet telepítsenek s ezeket a nagyhatalmi törekvések megbízható támaszaivá tegyék. Ennek a politikának az eredménye — az őserdőkbe kiszorított helyi, tősgyökeres lakosság (kirgizek, baskírok) lassú kihalása.

A pártnak e népek dolgozó tömegei irányában az a feladata (az 1. és 2. pontban megjelölt feladatokon kívül), hogy a kulákságtól és különösen a rabló nagyorosz kulákságtól való megszabadulásért folyó harcban egyesítse e népek dolgozó tömegeinek erőfeszítéseit a helyi orosz lakos-

ság dolgozó tömegeinek erőfeszítéseivel, tőle telhetőleg és minden eszközzel segítségére legyen e népek dolgozó tömegeinek, hogy lerázzák nyakukról a kulák gyarmatosítókat, s ilymódon biztosítsa számukra az emberi megélhetéshez szükséges jó földeket.

4. A fentebb említett nemzeteken és népeken kívül, amelyeknek határozott osztályszerkezetük van és határozott területen élnek, az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságban vannak még egyes laza nemzeti csoportok, nemzeti kisebbségek, amelyek másnemzetiségű tömör többségekbe vannak beékelve és amelyeknek többnyire nincsen sem határozott osztályszerkezetük, sem határozott területük (lettek, észtek, lengyelek, zsidók és más nemzeti kisebbségek). A cárizmus politikája arra irányult, hogy ezeket a kisebbségeket minden eszközzel, még pogromokkal is (zsidó pogromok), felőrölje.

Most, mikor a nemzeti kiváltságok megszűntek, mikor a nemzetek egyenjogúsága valóra vált, a nemzeti kisebbségek szabad nemzeti fejlődésének jogát pedig maga a szovjet rend jellege biztosítja, a párt feladata e nemzeti csoportok dolgozó tömegei irányában az, hogy segítségükre legyen abban, hogy teljes mértékben élhessenek a szabad fejlődésnek ezzel a számukra biztosított jogával.

5. A végvidékek kommunista szervezetei némileg sajátos viszonyok között fejlődnek, amelyek gátolják a párt normális növekedését ezeken a vidékeken. Egyfelől, a végvidékeken dolgozó nagyorosz kommunisták, akik egy „uralkodó" nemzet létezésének viszonyai között nőttek fel és nem ismerték a nemzeti elnyomást, gyakran kisebbítik a nemzeti sajátosságok jelentőségét a pártmunkában, vagypedig egyáltalán nem számolnak azokkal, munkájukban nem veszik tekintetbe az illető nemzetiség osztályszerkezetének, kultúrájának, életmódjának, történelmi multjának sajátosságait, s így elsekélyesítik és elferdítik a párt nemzeti politikáját. Ez a körülmény a kommunizmustól való elhajlásra, nagyhatalmi, gyarmatosító, nagyorosz soviniszta elhajlásra vezet. Másfelől, a helyi tősgyökeres lakosság kommunistái, akik átélték a nemzeti elnyomás nehéz időszakát és még nem szabadultak meg teljesen annak kísérteteitől, gyakran túlozzák a nemzeti sajátosságok jelentőségét a pártmunkában, elhanyagolják a dolgozók osztályérdekeit, vagypedig egyszerűen egybekeverik a nemzet dolgozóinak érdekeit ugyanannak a nemzetnek „általános nemzeti" érdekeivel, nem tudják az utóbbiaktól különválasztani a nemzet dolgozóinak érdekeit és ezekre építeni pártmunkájukat. Ez a körülmény szintén a kommunizmustól való elhajlásra, burzsoádemokratikus nacionalista elhajlásra vezet, amely néha a pániszlámizmus, pántürkizmus[60] formájában jelentkezik (a Keleten).

A kongresszus, midőn határozottan elítéli mind a két elhajlást, mint a kommunizmus ügyére nézve káros és veszélyes elhajlásokat,

szükségesnek tartja, hogy rámutasson az első elhajlás, a nagyhatalmi, gyarmatosító elhajlás különösen veszélyes és káros voltára. A kongresszus felhívja a figyelmet arra, hogy a párt soraiban észlelhető gyarmatosító és nacionalista csökevények leküzdése nélkül a végvidékeken lehetetlen erős és a tömegekkel egybekapcsolt, valóban kommunista szervezeteket teremteni, amelyek a helyi és az orosz lakosság proletár elemeit az internacionalizmus alapján tömörítik soraikban. Ezért a kongresszus azt tartja, hogy a végvidékeken a párt egyik legfontosabb feladata: felszámolni a nacionalista és elsősorban a gyarmatosító ingadozásokat a kommunizmuson belül.

6. A háború frontjain elért sikerekkel kapcsolatban, különösen pedig Vrangel megsemmisítése után, egyes elmaradt végvidékeken, amelyeknek nincs vagy alig van ipari proletariátusa, a kispolgári nacionalista elemek karrierhajhászásból erősebben iparkodnak a pártba bejutni. Ezek az elemek, számolva a pártnak mint ténylegesen kormányzó erőnek helyzetével, rendszerint kommunistává festik át magukat és gyakran csoportosan csatlakoznak a párthoz, ahová magukkal viszik a rosszul leplezett sovinizmus és a bomlás szellemét, az általában gyenge végvidéki pártszervezetek pedig nem tudnak mindig ellenállni annak a kísértésnek, hogy a párt sorait új tagok felvételével „kibővítsék".

A kongresszus erélyes harcra hív minden álkommunista elem ellen, akik a proletariátus pártjához dörgölőznek, és óva inti a pártot, nehogy intellektuel kispolgári-nacionalista elemekkel „bővítse" sorait. A kongresszus azt tartja, hogy a végvidékeken a pártnak főleg e végvidékek proletárjaival, szegényparasztjaival és dolgozó parasztjaival kell sorait feltöltenie, s ugyanakkor azon kell lennie, hogy a végvidéki pártszervezeteket minőségi összetételük javítása útján szilárdítsa meg.

Sztálin Művei. 5. köt. 17—32. old.

Sztálin. „Előadói beszéd az OK(b)P X. kongresszusán a párt soronlevő feladatairól a nemzeti kérdés terén" (1921 március 10).

Mielőtt áttérnénk a párt soronlevő konkrét feladataira a nemzeti kérdés terén, néhány előzetes megállapítást kell tennünk, amelyek nélkül a nemzeti kérdés megoldása lehetetlen. Ezek a megállapítások a nemzetek létrejöttére, a nemzeti elnyomás keletkezésére, a nemzeti elnyomásnak a történelmi fejlődés folyamán kialakult formáira vonat-

koznak, továbbá a nemzeti kérdés megoldásának formáira a fejlődés különböző időszakaiban.

Három ilyen időszak van.

Az első időszak — a nyugati feudalizmus felszámolásának és a kapitalizmus győzelmének időszaka. Erre az időszakra esik az emberek nemzetté alakulása. Olyan országokra gondolok, mint Anglia (Írország nélkül), Franciaország, Olaszország. Nyugaton: Angliában, Franciaországban, Olaszországban és részben Németországban, a feudalizmus felszámolásának és az emberek nemzetté alakulásának időszaka nagyjában egybeesett a központosított államok keletkezésének időszakával, minek következtében az ottani nemzetek fejlődésük folyamán állami formát öltöttek. És mivel ezekben az államokban nem voltak más jelentősebb nemzeti csoportok, ezért ott nemzeti elnyomás sem volt.

Ezzel szemben Európa keleti részén, a nemzetek kialakulásának és a feudális széttagoltság felszámolásának folyamata időben nem esett egybe a központosított államok keletkezésének folyamatával. Magyarországra, Ausztriára, Oroszországra gondolok. Ezekben az országokban még nem volt kapitalista fejlődés, talán csak születőben volt, de a törökjárás, mongoljárás és más keleti népek betörései miatt a védelem érdekei elodázhatatlanul megkövetelték központosított államok kialakulását, amelyek meg tudják állni helyüket az invázió nyomásával szemben. És mivel Európa keleti részén a központosított államok keletkezési folyamata gyorsabb volt, mint a nemzetté alakulás folyamata, ezért ott vegyes összetételű államok jöttek létre, amelyek több, nemzetté még nem alakult, de már közös államban egyesült népből állottak.

Így tehát az első időszakot az jellemzi, hogy a kapitalizmus hajnalán megjelennek a nemzetek; Nyugat-Európában tiszta nemzeti államok keletkeznek, melyekben ismeretlen a nemzeti elnyomás, Keleten viszont soknemzetiségű államok jönnek létre, *egy* fejlettebb nemzettel az élükön és elmaradt, kevésbbé fejlett nemzetekkel, melyeket az uralkodó nemzet politikai, majd gazdasági tekintetben is alávetett magának. A Kelet soknemzetiségű államai voltak melegágyai a nemzeti elnyomásnak, amely nemzeti összeütközésekre vezetett, megszülte a nemzeti mozgalmakat, felvetette a nemzeti kérdést és a kérdés megoldásának különböző módjait.

A nemzeti elnyomás fejlődésének s az ellene folyó harc módjainak második időszaka arra az időszakra esik, amikor Nyugaton megjelenik az imperializmus, amikor a kapitalizmus a felvevő piacok, a nyersanyagok, fűtőanyagok és az olcsó munkaerő utáni hajszában, a tőkekivitelért és a nagy vasútvonalakért, tengeri utakért folyó harcában átlépi a nemzeti állam kereteit s közeli és távoli szomszédjai rovására bővíti területét. Ebben a második időszakban a régi nyugati nemzeti államok — Anglia,

Olaszország, Franciaország — többé már nem nemzeti államok, vagyis, mivel új területeket hódítottak, soknemzetiségű gyarmati államokká, s ezzel ugyanannak a nemzeti és gyarmati elnyomásnak színterévé válnak, amely Európa keleti részén már korábban megvolt. Ezt az időszakot Európa keleti részén az jellemzi, hogy felébrednek és erősödnek az alávetett nemzetek (csehek, lengyelek, ukránok), s ez az imperialista háború eredményeképpen a régi burzsoá soknemzetiségű államok szét-hullására és új nemzeti államok megalakulására vezetett, amelyek szolgai-lag függnek az úgynevezett nagyhatalmaktól.

A harmadik időszak — ez a szovjet időszak, a kapitalizmus meg-semmisítésének és a nemzeti elnyomás megszüntetésének időszaka, amikor az uralkodó és alávetett nemzetek kérdése, a gyarmatok és anya-országok kérdése a történelem régiségtárába kerül, amikor az Orosz-országi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság területén szemünk láttára olyan nemzetek lépnek a színtérre, amelyeknek egyenlő joguk van a fejlődésre, de gazdasági, politikai és kulturális elmaradottságuk következtében történelmileg örökölt egyenlőtlenségük bizonyos mérték-ben még fennáll. Ennek a nemzeti egyenlőtlenségnek az a lényege, hogy a történelmi fejlődés következtében a multtól örökbe kaptuk azt, hogy egy nemzet, mégpedig a nagyorosz nemzet, politikai és ipari tekintetben fejlettebb a többi nemzetnél. Innen ered a tényleges egyenlőtlenség, amelyet nem lehet egy év alatt megszüntetni, de amelyet meg kell szün-tetnünk olymódon, hogy gazdasági, politikai és kulturális segítséget nyujtunk az elmaradt nemzeteknek és népeknek.

Ez a nemzeti kérdés fejlődésének három időszaka, amelyek történelmileg elvonultak előttünk.

Az első két időszaknak van egy közös vonása, mégpedig az, hogy mindkét időszakban vannak nemzetek, amelyeket elnyomnak és rab-ságban tartanak, minek következtében a nemzeti harc nem szünetel, a nemzeti kérdés pedig megoldatlan marad. De különbség is van e két időszak között. Ez a különbség abban rejlik, hogy az első időszakban a nemzeti kérdés nem terjed túl az egyes soknemzetiségű államok keretein és csak kevés nemzetet, főleg európai nemzeteket érint, viszont a második időszakban a nemzeti kérdés belső állami kérdésből államközi kérdéssé, az imperialista államok közötti háború kérdésévé válik, melyet ezek az államok azért folytatnak egymás ellen, hogy uralmuk alatt tart-sák a nem-teljesjogú nemzetiségeket, hogy a maguk befolyása alá vessé-nek új meg új, Európán kívül élő népeket és törzseket.

Ilymódon a nemzeti kérdés, amelynek azelőtt csak a kultúrország-okban volt jelentősége, ebben a szakaszban többé már nem elszigetelt jellegű és egybeolvad az általános gyarmati kérdéssel.

A nemzeti kérdésnek általános gyarmati kérdéssé fejlődése nem

történelmi véletlenség. Ez a fejlődés először azzal magyarázható, hogy az imperialista háború idején maguk a hadviselő hatalmak imperialista csoportjai kénytelenek voltak a gyarmatokhoz fordulni, ahonnan emberanyagot merítettek csapatok alakítására. Kétségtelen, hogy ennek a folyamatnak, amelynek során az imperialisták kénytelenek voltak a gyarmatok elmaradt népeihez fordulni, múlhatatlanul felszabadulásra, harcra kellett ösztökélnie ezeket a törzseket és népeket. A második tényező, amely arra vezetett, hogy a nemzeti kérdés kiszélesedett és általános gyarmati kérdéssé fejlődött, amely kezdetben a szabadságmozgalom szikráival, majd lángjával borította el az egész földkerekséget, — ez a második tényező az imperialista csoportok arra irányuló kísérlete volt, hogy Törökországot felosszák és állami létét megszüntessék. Törökország, mely a muzulmán népek között állami tekintetben fejlettebb ország, nem nyugodhatott bele megsemmisítésébe, kibontotta a harci lobogót és maga köré tömörítette a Kelet népeit az imperializmus ellen. A harmadik tényező: megjelent Szovjet-Oroszország, amelynek az imperializmus elleni harcát számos siker koronázta, ami természetesen lelkesedéssel töltötte el a Kelet elnyomott népeit, felébresztette, harcra mozgósította őket és ezzel lehetővé tette az elnyomott nemzetek közös frontjának megteremtését Írországtól Indiáig.

Ezek azok a tényezők, melyek a nemzeti elnyomás fejlődésének második szakaszában arra vezettek, hogy a burzsoá társadalom nemcsak hogy nem oldotta meg a nemzeti kérdést, nemcsak hogy nem teremtett békét a népek között, hanem ellenkezőleg, a nemzeti harc szikrájából lángra lobbantotta az elnyomott népek, gyarmatok és félgyarmatok harcát a világimperializmus ellen.

Nyilvánvaló, hogy az egyetlen rendszer, amely meg tudja oldani a nemzeti kérdést, vagyis olyan feltételeket tud teremteni, amelyek a különböző nemzetek és törzsek békés együttélését és testvéri együttműködését biztosítják — a Szovjethatalom rendszere, a proletárdiktatúra rendszere.

Aligha szorul bizonyításra, hogy amíg a tőke uralkodik, amíg a termelési eszközök magántulajdona fennáll és osztályok vannak, addig nem biztosítható a nemzetek egyenjogúsága, — nem szorul bizonyításra, hogy amíg fennmarad a tőke hatalma, amíg folyik a harc a termelési eszközök birtokáért, addig éppoly lehetetlen a nemzetek egyenjogúsága, mint amilyen lehetetlen a különböző nemzetek dolgozó tömegeinek együttműködése. A történelem azt tanítja, hogy a nemzeti egyenjogúság megvalósításának egyetlen módja, az egyetlen mód arra, hogy megteremtsük az elnyomott és nem elnyomott népek dolgozó tömegei testvéri együttműködésének rendszerét — a kapitalizmus felszámolása és a szovjet rend bevezetése.

Továbbá, a történelem bebizonyította, hogy ha egyes népeknek sikerül is megszabadulniok mind saját nemzeti burzsoáziájuktól, mind az „idegen" burzsoáziától, vagyis ha megvalósították is maguknál a szovjet rendet, az imperializmus fennállása mellett külön-külön nem létezhetnek és külön létüket nem képesek sikerrel megvédeni, ha a szomszédos szovjet köztársaságok nem nyujtanak nekik gazdasági és katonai segítséget. Magyarország példája meggyőzően bizonyítja, hogy ha a szovjet köztársaságok nem egyesülnek állami szövetségben, ha nem forrnak össze egységes katonai és gazdasági erővé, akkor a világimperializmus egyesült erőivel szemben nem állhatják meg helyüket sem a katonai, sem a gazdasági fronton.

A szovjet köztársaságok föderációja az állami szövetségnek az a rég keresett formája, melynek élő megtestesülése az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság.

Ezek, elvtársak, azok az alapvető megállapítások, amelyekről elöljáróban beszélnem kellett, hogy azután megindokolhassam pártunk intézkedéseit, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság keretein belül megoldjuk a nemzeti kérdést.

Noha az oroszországi és az Oroszországgal kapcsolatban levő köztársaságokban fennálló szovjet rendszerben már nincsenek sem uralkodó, sem jogfosztott nemzetek, sem anyaország, sem gyarmatok, sem kizsákmányoltak, sem kizsákmányolók, nemzeti kérdés mégis van még Oroszországban. Az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságban a nemzeti kérdés lényege az, hogy fel kell számolni egyes nemzeteknek azt a tényleges elmaradottságát (gazdasági, politikai, kulturális elmaradottságát), mely a mult öröksége, s ezzel lehetővé kell tenni az elmaradt népeknek, hogy utólérjék Közép-Oroszországot állami, kulturális és gazdasági tekintetben egyaránt.

A régi rendszerben a cári hatalom nem törekedett és nem is törekedhetett arra, hogy Ukrajnában, Azerbajdzsánban, Turkesztánban és más végvidékeken az államiságot kifejlessze, a cári hatalom küzdött az ellen, hogy a végvidékeken államiság fejlődjék ki és ugyanúgy küzdött a végvidékek kulturális fejlődése ellen, minden igyekezete a tősgyökeres helybeli lakosság erőszakos asszimilálására irányult.

Továbbá, a régi állam, a földbirtokosok és a tőkések olyan megnyomorított népeket hagytak ránk örökül, mint a kirgizek, csecsencek, oszétok, akiknek földjeit Oroszország kozák és kulák elemei gyarmatosító célokra használták fel. Ezek a kis népek minden képzeletet felülmúló szenvedésekre és kihalásra voltak kárhoztatva.

Továbbá, a nagyorosz nemzetnek mint volt uralkodó nemzetnek a helyzete nyomot hagyott még orosz kommunistákban is, akik nem

tudnak vagy nem kívánnak közelebb jutni a helyi lakosság dolgozó tömegeihez, nem tudják vagy nem kívánják megérteni szükségleteiket és nem tudnak vagy nem kívánnak segíteni nekik abban, hogy kivergődjenek az elmaradottságból és kulturálatlanságból. Az orosz kommunisták kisszámú csoportjairól beszélek, akik munkájukban, figyelmen kívül hagyva a végvidékek életmódjának és kultúrájának sajátosságait, olykor az orosz nagyhatalmi sovinizmus felé hajlanak.

Továbbá, a nem-orosz nemzetiségek helyzete, amelyek átélték a nemzeti elnyomást, érezteti hatását a helyi lakosságból kikerülő kommunistákon, akik népük dolgozó tömegeinek osztályérdekeit olykor nem tudják megkülönböztetni az úgynevezett „általános népi" érdekektől. A helyi nacionalista elhajlásról beszélek, amely néha észlelhető a nem-orosz kommunisták soraiban és amely a Keleten például a pániszlámizmusban, pántürkizmusban nyilvánul meg.

Végül, meg kell menteni a kihalástól a kirgizeket, baskírokat és néhány hegyi törzset, s a gyarmatosító kulákok rovására biztosítani kell számukra a szükséges földeket.

Ezek a kérdések és feladatok alkotják együttvéve országunkban a nemzeti kérdés lényegét.

A nemzeti kérdés terén soronlevő pártfeladatok jellemzése után át kell térnem egy általános feladatra, arra, hogy a végvidékeken kommunista politikánknak alkalmazkodnia kell a gazdasági életnek azokhoz a különleges viszonyaihoz, amelyek főleg Keleten fordulnak elő.

Ugyanis több, főleg türk nép — körülbelül 25 millió ember — nem ment át, még nem tudott átmenni az ipari kapitalizmus szakaszán, ezért nincs, vagy alig van ipari proletariátusuk, minek következtében a gazdaság kezdetleges formáiból a szovjet gazdaság szakaszába az ipari kapitalizmus kikerülésével kell átmenniök. Ahhoz, hogy ez a nehéz, de korántsem lehetetlen művelet sikerüljön, számolni kell e népek gazdasági állapotának, sőt még történelmi multjának, életmódjának és kultúrájának is minden sajátosságával. Elképzelhetetlen és veszélyes volna e népek területén ugyanazokat a rendszabályokat alkalmazni, amelyek itt, Közép-Oroszországban, helyénvalók és fontosak voltak. Világos, hogy az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság gazdasági politikájának megvalósítása során feltétlenül figyelembe kell venni a végvidékek gazdasági helyzetének, osztályszerkezetének, történelmi multjának mindazokat a sajátosságait, melyekkel ott találkoztunk. Nem is beszélek arról, hogy véget kell vetni az olyan képtelenségeknek, amilyen például a Közellátási Népbiztosságnak az a követelése, hogy a kötelező beszolgáltatás során sertéseket szolgáltassanak be Kirgiziában, ahol a muzulmán lakosságnak sohasem volt sertése. Ebből a példából

látható, hogy mennyire nem akarnak számolni az életmód olyan sajátosságaival sem, amelyek minden átutazónak azonnal szemébe ötlenek.

Az imént átadtak nekem egy cédulát, melyben arra kérnek, hogy válaszoljak Csicserin elvtárs cikkeire. Elvtársak, véleményem szerint Csicserin cikkei, amelyeket figyelmesen elolvastam, nem tartalmaznak egyebet, mint puszta irodalmárkodást. Ezekben a cikkekben négy hiba, illetőleg fogyatékosság található.

Először, Csicserin elvtárs hajlamos arra, hogy tagadja az imperialista államok között fennálló ellentéteket, mert túlbecsüli az imperialisták nemzetközi egyesülését és szem elől téveszti, lebecsüli azokat az imperialista csoportok és államok közötti belső ellentéteket, amelyek megvannak és háborút szülnek (Franciaország, Amerika, Anglia, Japán stb.). Csicserin túlbecsülte az imperialista főhatalmak egyesülésének mozzanatát és lebecsülte azokat az ellentéteket, amelyek ezen a „trösztön" belül fennállanak. De ezek az ellentétek megvannak s azokon alapszik a Külügyi Népbiztosság tevékenysége.

Csicserin elvtárs egy másik hibát is elkövetett. Lebecsüli az uralkodó nagyhatalmak és a nemrég alakult, pénzügyi, katonai tekintetben e nagyhatalmaknak alávetett nemzeti államok (Csehszlovákia, Lengyelország, Finnország stb.) közötti ellentéteket. Csicserin elvtárs teljesen szem elől tévesztette azt, hogy, noha ezek a nemzeti államok alá vannak vetve a nagyhatalmaknak, vagy helyesebben, annak következtében, hogy alá vannak vetve a nagyhatalmaknak, a nagyhatalmak és ez új nemzeti államok között ellentétek vannak, amelyek, például, a Lengyelországgal, Észtországgal és más államokkal folytatott tárgyalások során megnyilvánultak. A Külügyi Népbiztosság éppen azért van a világon, hogy ezeket az ellentéteket számbavegye, hogy azokra építse tevékenységét, hogy ezeknek az ellentéteknek keretein belül lavírozzon. Csicserin elvtárs csodálatosképpen lebecsülte ezt a mozzanatot.

Csicserin elvtárs harmadik hibája abban áll, hogy túlságosan sokat beszél a nemzeti önrendelkezésről, amely valójában puszta jelszóvá vált, melyet az imperialisták előnyösen kihasználnak. Csicserin elvtárs különösképpen elfelejtette, hogy már két éve búcsút mondtunk ennek a jelszónak. Ez a jelszó nem szerepel többé programunkban. Programunk nem a nemzeti önrendelkezésről beszél — ez a jelszó teljesen szétfolyó —, hanem egy sokkal élesebben és félreérthetetlenül megfogalmazott jelszóról, a népek állami különválásra való jogáról. Ez két különböző dolog. Csicserin elvtárs ezt a mozzanatot különösképpen figyelmen kívül hagyja cikkeiben, s ezért a szétfolyóvá vált jelszó ellen felhozott ellenvetései úgy hatnak, mint a vaklövés, mert sem az én téziseim, sem a párt programja egy szóval sem említik az „önrendelkezést". Ezekben az okmányokban csak a népek állami különválásra

való jogáról van szó. Ez a jelszó azonban most, amikor a gyarmatokon fellángolóban van a szabadságmozgalom, forradalmi jelszó. Amikor a szovjet államok önkéntes elhatározásukból föderációban egyesülnek, akkor az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársasághoz tartozó népek saját akaratukból nem élnek a különválás jogával. Amikor azonban azokkal a gyarmatokkal van dolgunk, amelyek Anglia, Franciaország, Amerika, Japán harapófogójában vergődnek, amikor olyan alávetett országokkal van dolgunk, mint Arábia, Mezopotámia, Törökország, Hindosztán, vagyis olyan országokkal, amelyek gyarmatok vagy félgyarmatok, akkor a népek különválási jogának jelszava forradalmi jelszó és lemondani róla annyi, mint az imperialisták malmára hajtani a vizet.

Csicserin cikkeinek negyedik fogyatékossága az, hogy nincsenek bennük gyakorlati útmutatások. Cikkeket írni, persze, könnyű, de ha valaki cikkeinek ilyen címet ad: „Sztálin elvtárs tézisei ellen" — akkor valami komoly dologgal, legalábbis gyakorlati ellenjavaslatokkal kell előállania. Márpedig Csicserin cikkeiben nem találtam egyetlenegy gyakorlati javaslatot sem, amelyet érdemes volna figyelemre méltatni.

Beszédem végére értem, elvtársak. A következő eredményre jutottunk. A burzsoá társadalom nemcsak hogy nem volt képes megoldani a nemzeti kérdést, hanem, ellenkezőleg, a nemzeti kérdés „megoldására" irányuló próbálkozásaival a nemzeti kérdést gyarmati kérdéssé szélesítette ki és új frontot teremtett maga ellen, amely Írországtól Hindosztánig terjed. Az egyetlen állam, amely fel tudja vetni és meg tudja oldani a nemzeti kérdést — ez az az állam, mely a termelési és munkaeszközök kollektív tulajdonán nyugszik — a Szovjetállam. A szovjet föderatív államban nincsenek többé sem elnyomott nemzetek, sem uralkodó nemzetek, megszűnt a nemzeti elnyomás, de tekintettel a magasabb és az alacsonyabb kulturális színvonalon álló nemzetek közötti tényleges (kulturális, gazdasági, politikai) egyenlőtlenségre, melyet a régi burzsoá rend hagyott ránk örökül, a nemzeti kérdés olyan rendszabályok kidolgozását követeli, amelyek az elmaradt nemzetek és népek dolgozó tömegeinek gazdasági, politikai és kulturális haladását megkönnyítik, amelyek módot nyujtanak nekik arra, hogy utólérjék az előrehaladt proletár Közép-Oroszországot. Ebből következnek azok a gyakorlati javaslatok, melyeket a nemzeti kérdésben benyujtott téziseimnek harmadik része tartalmaz.

Sztálin Művei. 5. köt. 35—47. old.

Sztálin. „A nemzeti kérdés feltevéséhez" (1921 május 2).

A nemzeti kérdés kommunista feltevése lényegesen különbözik a nemzeti kérdésnek attól a feltevésétől, amelyhez a II. és a II½-es Internacionále[61] politikusai és a különböző „szocialista", „szociáldemokrata", mensevik, eszer stb. pártok ragaszkodnak.

Különösen fontos négy fő mozzanatot kiemelni, mint a nemzeti kérdés új feltevésének legjellemzőbb ismérveit, amelyek határvonalat húznak a nemzeti kérdés új és régi felfogása közé.

Az *első mozzanat* az, hogy a nemzeti kérdés, mint rész, egybeolvad a gyarmatok felszabadításának általános kérdésével, mint egésszel. A II. Internacionále korszakában a nemzeti kérdés rendszerint kizárólag a „civilizált" nemzeteket érintő kérdések szűk körére szorítkozott. Írek, csehek, lengyelek, finnek, szerbek, örmények, zsidók és Európa néhány más nemzetisége — ez volt azoknak a nem-teljesjogú nemzeteknek a köre, amelyek sorsa a II. Internacionálét érdekelte. Az ázsiai és afrikai népek tíz- és százmilliói, akik a legdurvább és legkegyetlenebb nemzeti elnyomás alatt nyögtek, rendszerint kívül maradtak a „szocialisták" látókörén. A fehéreket és a feketéket, a „kulturálatlan" négereket és a „civilizált" íreket, az „elmaradt" indusokat és a „művelt" lengyeleket nem merték egysorba állítani. Hallgatólag abból indultak ki, hogy ha az európai nem-teljesjogú nemzetek felszabadításáért kell is harcolni, de komolyan beszélni a gyarmatok felszabadításáról, amelyek a „civilizáció" „fenntartása" érdekében „elengedhetetlenek" — azt nem, az „rendes szocialistákhoz" semmiképpen sem illő dolog. Ezek az — engedelemmel szólva — szocialisták nem is gondoltak arra, hogy lehetetlen a nemzeti elnyomást megszüntetni Európában, ha Ázsia és Afrika gyarmati népei nem szabadulnak fel az imperializmus igája alól, még csak nem is gondoltak arra, hogy az előbbi szerves kapcsolatban van az utóbbival. A kommunisták voltak az elsők, akik a nemzeti kérdés és a gyarmati kérdés közti kapcsolatot feltárták, akik ezt a kapcsolatot elméletileg megindokolták és forradalmi gyakorlatuk alapjává tették. Ezzel ledöntötték azt a falat, mely a fehéreket és feketéket, az imperializmus „kulturált" és „kulturálatlan" rabjait egymástól elválasztotta. Ez a körülmény lényegesen megkönnyítette az elmaradt gyarmatok harcának és az öntudatos proletariátus harcának egybekapcsolását — a közös ellenség, az imperializmus ellen.

A *második mozzanat* az, hogy a nemzetek önrendelkezési jogának szétfolyó jelszavát felváltotta a nemzetek és gyarmatok állami különválásra, önálló állam alakítására való jogának világos, forradalmi jelszava. Amikor a II. Internacionále vezetői az önrendelkezési jogról beszéltek,

rendszerint egy árva szóval sem említették az állami különválás jogát, az önrendelkezési jogot a legjobb esetben úgy értelmezték, hogy az általában autonómiára való jogot jelent. Sőt a nemzeti kérdés „szakértői", Springer és Bauer, odáig mentek, hogy az önrendelkezési jogot Európa elnyomott nemzeteinek kulturális autonómiára való jogává változtatták át, ami azt jelenti, hogy az európai elnyomott nemzeteknek legyen joguk kulturális intézményekre, *de a politikai* (és gazdasági) hatalom maradjon teljesen az uralkodó nemzet kezében. Másszóval, a nem-teljesjogú nemzetek önrendelkezési jogát átváltoztatták az uralkodó nemzetek előjogává a politikai hatalom birtokára, az állami különválás kérdését pedig kikapcsolták. A II. Internacionále ideológiai vezetője, Kautsky, alapjában véve csatlakozott az önrendelkezésnek ehhez a Springer—Bauer-féle, lényegében imperialista értelmezéséhez. Nem csoda, hogy az imperialisták, miután rájöttek az önrendelkezés jelszavának erre a rájuk nézve kedvező sajátosságára, azt saját jelszavuknak nyilvánították. Tudjuk, hogy az imperialista háborút, melynek a népek leigázása volt a célja, az önrendelkezés lobogója alatt folytatták. Ilymódon az önrendelkezés szétfolyó jelszavát a nemzetek felszabadításának, a nemzetek egyenjogúságának eszközéből kiforgatták a nemzetek leigázásának, a nemzetek imperialista rabságban tartásának eszközévé. Az utóbbi évek világeseményei, az európai forradalom logikája, s végül a gyarmati szabadságmozgalom növekedése megkövetelték, hogy ezt a jelszót, amely reakcióssá vált, félrelökjük és más, forradalmi jelszóval helyettesítsük, amely el tudja oszlatni a nem-teljesjogú nemzetek dolgozó tömegeinek az uralkodó nemzetek proletariátusával szemben táplált bizalmatlanságát, meg tudja tisztítani az utat a nemzetek egyenjogúsága és e nemzetek dolgozóinak egysége felé. Ilyen jelszó a nemzetek és gyarmatok állami különválási jogának jelszava, melyet a kommunisták tűztek zászlajukra.

Ez a jelszó azért értékes, mert:

1) megszünteti annak a gyanúnak minden alapját, hogy az egyik nemzet dolgozóinak hódító törekvései vannak más nemzet dolgozóival szemben, tehát előkészíti a kölcsönös bizalom és az önkéntes egyesülés talaját;

2) lerántja az álarcot az imperialistákról, akik hazugul önrendelkezésről fecsegnek, s ugyanakkor arra törekszenek, hogy továbbra is fennhatóságuk alatt tartsák, imperialista államuk keretei között tartsák a nem-teljesjogú népeket és gyarmatokat — ez a jelszó tehát erősíti e népek és gyarmatok imperializmusellenes szabadságharcát.

Aligha szorul bizonyításra, hogy az orosz munkások nem nyerték volna meg nyugati és keleti másnemzetiségű elvtársaik rokonszenvét, ha a hatalom megragadása után nem hirdették volna ki a népek állami

különválásra való jogát, ha nem bizonyították volna be tettekkel, hogy készek megvalósítani a népeknek ezt az elidegeníthetetlen jogát, ha nem mondtak volna le, például, Finnországra való „jogukról" (1917), ha nem vonták volna ki a csapatokat Észak-Perzsiából (1917), ha nem mondtak volna le a Mongólia, Kína bizonyos részére támasztott igényekről stb. stb.

Éppoly kétségtelen az is, hogy ha az imperialisták politikája, noha ügyesen leplezik az önrendelkezés lobogójával, az utóbbi időben mégis egyre-másra kudarcot vall a Keleten, akkor ez egyebek közt azért van így, mert ez a politika az egyre erősödő szabadságmozgalomba ütközik, mely a népek állami különválásra való jogát hirdető jelszó szellemében folytatott agitáció talaján fejlődött ki. Ezt nem értik meg a II. és a II½-es Internacionále hősei, akik nagy buzgalommal ócsárolják a bakui „Akció- és Propagandatanácsot"[62] egyik-másik lényegtelen baklövéséért, de mindenki meg fogja érteni, aki nem sajnálja a fáradságot, hogy megismerkedjék az említett „Tanácsnak" egy évi fennállása alatt kifejtett tevékenységével és az ázsiai és afrikai gyarmatoknak az utóbbi két-három év alatt lezajlott szabadságmozgalmaival.

A *harmadik mozzanat* az, hogy feltárult az a szerves összefüggés, mely a nemzeti-gyarmati kérdés és a tőke hatalmának, a kapitalizmus megdöntésének, a proletariátus diktatúrájának kérdése között fennáll. A II. Internacionále korszakában a terjedelmében végsőkig szűkreszabott nemzeti kérdést rendszerint önmagában, a közelgő proletárforradalommal való összefüggésén kívül vizsgálták. Hallgatólag feltételezték, hogy a nemzeti kérdés „természetes" módon, a proletárforradalom előtt, a kapitalizmus keretei között végrehajtott reformok útján oldódik meg, hogy a proletárforradalom a nemzeti kérdés gyökeres megoldása nélkül is megvalósítható, és fordítva, a nemzeti kérdés megoldható a tőke hatalmának megdöntése nélkül, a proletárforradalom győzelme nélkül és győzelme előtt. Ez a lényegileg imperialista felfogás vörös fonálként húzódik végig Springernek és Bauernak a nemzeti kérdésről írt ismert művein. Az utóbbi évtized azonban feltárta a nemzeti kérdés ilyen felfogásának teljesen hibás voltát és rothadtságát. Az imperialista háború megmutatta, az utóbbi évek forradalmi gyakorlata pedig ismét bebizonyította, hogy:

1) a nemzeti és gyarmati kérdés elválaszthatatlan a tőke hatalmától való megszabadulás kérdésétől;

2) az imperializmus (a kapitalizmus legmagasabb formája) nem állhat fenn a nem-teljesjogú nemzetek és a gyarmatok politikai és gazdasági leigázása nélkül;

3) a nem-teljesjogú nemzetek és gyarmatok nem szabadíthatók fel a tőke hatalmának megdöntése nélkül;

4) a proletariátus győzelme nem lehet maradandó, ha a nem-teljes-

jogú nemzetek és a gyarmatok nem szabadulnak fel az imperializmus igája alól.

Ha Európa és Amerika a szocializmus és az imperializmus között folyó döntő harcok frontjának, küzdőterének nevezhető, akkor a nyersanyagokban, fűtőanyagban, élelmiszerekben bővelkedő, roppant emberanyaggal rendelkező nem-teljesjogú nemzeteket és gyarmatokat az imperializmus hadtápterületének, tartalékának kell neveznünk. Ahhoz, hogy a háborút megnyerjük, nemcsak a fronton kell győzni, hanem forradalmasítani kell az ellenség hátországát, tartalékait is. Ezért a proletár világforradalom győzelme csak abban az esetben tekinthető biztosítottnak, ha a proletariátus saját forradalmi harcát egybe tudja kapcsolni a nemteljesjogú nemzetek és a gyarmatok dolgozó tömegeinek az imperialisták hatalma ellen, a proletariátus diktatúrájáért folyó szabadságmozgalmával. Ezt a „csekélységet" tévesztették szem elől a II. és a II½-es Internacionále politikusai, mikor a Nyugaton érlelődő proletárforradalom korszakában a nemzeti-gyarmati kérdést elszakították a hatalom kérdésétől.

A *negyedik mozzanat* az, hogy új elemet vittünk a nemzeti kérdésbe, a nemzetek tényleges (és nemcsak jogi) egyenlősítésének elemét (az elmaradt nemzetek segítése, támogatása abban, hogy a náluk fejlettebb nemzetek kulturális és gazdasági színvonalára emelkedjenek), ami egyik feltétele a különböző nemzetek dolgozó tömegei közötti testvéri együttműködésnek. A II. Internacionále korában rendszerint arra szorítkoztak, hogy kinyilatkoztatták a „nemzeti egyenjogúságot". A legjobb esetben is csak követelték a nemzeti egyenjogúság megvalósítását. De a nemzeti egyenjogúság, amely magában véve igen fontos politikai vívmány, könnyen puszta szó maradhat, ha nincsenek meg a kellő segélyforrások és lehetőségek ahhoz, hogy éljenek is ezzel a felettébb fontos joggal. Kétségtelen, hogy az elmaradt népek dolgozó tömegei a „nemzeti egyenjogúság" nyujtotta jogokat nem tudják olyan mértékben kihasználni, mint a fejlett nemzetek dolgozó tömegei: egyes nemzetek multból örökölt elmaradottsága (kulturális, gazdasági elmaradottsága), amit lehetetlen egy-két év alatt megszüntetni, érezteti a hatását. Ez a körülmény érezhető Oroszországban is, ahol számos nép még nem ment át a kapitalizmuson, egyes népek pedig még egyáltalán nem is léptek a kapitalizmus szakaszába, tehát nincs vagy alig van saját proletariátusuk, — ahol, noha már teljes mértékben megvalósult a nemzeti egyenjogúság, e nemzetiségek dolgozó tömegei kulturális és gazdasági elmaradottságuk következtében nem képesek kellőképpen kihasználni az általuk kivívott jogokat. Ez a körülmény még erősebben lesz érezhető a nyugati proletariátus győzelmének „másnapján", amikor elkerülhetetlenül a porondra lép majd a fejlődés legkülönbözőbb fokain álló nagyszámú elmaradt gyarmat és félgyarmat. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy a fejlettebb

nemzetek győztes proletariátusa segítséget, igazi és huzamos segítséget nyujtson az elmaradt nemzetek dolgozó tömegeinek kulturális és gazdasági fejlődésükben, hogy segítsen nekik magasabb fejlődési fokra emelkedni, segítsen nekik az előrehaladott nemzeteket utólérni. E nélkül a segítség nélkül lehetetlen elérni azt, hogy a különböző nemzetek és népek dolgozói egy egységes világgazdaságban békésen együttéljenek és testvériesen együttműködjenek, ami annyira szükséges a szocializmus végleges diadalához.

Ebből azonban az következik, hogy nem szabad pusztán a „nemzeti egyenjogúságra" szorítkozni, hogy a „nemzeti egyenjogúságról" át kell térni olyan intézkedésekre, amelyek a nemzeteket valóban egyformán magas színvonalúvá teszik, át kell térni gyakorlati rendszabályok kidolgozására és végrehajtására:

1) tanulmányozni kell az elmaradt nemzetek és népek gazdasági viszonyait, életmódját, kultúráját;

2) fejleszteni kell kultúrájukat;

3) nevelni kell őket politikailag;

4) fokozatosan és rázkódtatások nélkül be kell kapcsolni őket a gazdaság magasabb formáiba;

5) meg kell szervezni az elmaradt és előrehaladott nemzetek dolgozóinak gazdasági együttműködését.

Ez a négy fő mozzanat jellemzi a nemzeti kérdésnek azt az új feltevését, mely az orosz kommunistáktól ered.

Sztálin Művei. 5. köt. 55—63. old.

Lenin. „Zárszó az OK(b)P Összoroszországi konferenciáján" (1921 május 28). Részlet.

... Most gazdasági politikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a *nemzetközi* forradalomra. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság felé fordítja tekintetét mindenki, a világ minden országának minden dolgozója, kivétel nélkül — ezt minden túlzás nélkül állíthatjuk. Ezt már elértük ... Erre a térre tevődött át a harc világméretekben. Ha megoldjuk ezt a feladatot — akkor nemzetközi méretekben *biztosan és véglegesen* győztünk. Ezért a gazdasági építőmunka kérdései számunkra rendkívül nagy jelentőségre tesznek szert. Ezen a fronton a győzelmet nem gyorsan, mert az lehetetlen, hanem lassú, fokozatos, de megállás nélküli emelkedés és előrehaladás útján kell kivívnunk ...

Lenin Művei. 4. kiad. 32. köt. 413. old. (oroszul).

Sztálin. „Az orosz kommunisták politikai stratégiájáról és taktikájáról. Brosúra-tervezet" (1921 július). Részlet.

... Az Októberi Forradalom után kialakult európai és különösen oroszországi helyzetben a *legfontosabb — a nemzetközi társadalmi front áttörése* (az orosz burzsoázián aratott győzelem eredményeképpen) Oroszország *térségében*, Oroszország proletariátusa által *(szakítás* az imperializmussal, a titkos szerződések *közzététele*, imperialista háború helyett polgárháború, felhívás a katonákhoz, hogy barátkozzanak a fronton, felhívás a munkásokhoz, hogy keljenek fel kormányaik ellen). Ez az áttörés *fordulatot* jelentett *a világtörténelemben*, mert közvetlenül fenyegette a világimperializmus egész épületének épségét, mert a Nyugaton harcoló erők viszonyát gyökeresen megváltoztatta Európa munkásosztályának előnyére. Ez pedig azt jelenti, hogy az orosz proletariátus és pártja *nemzeti* erőből *nemzetközi* erővé lett, és ugyanakkor saját nemzeti burzsoáziája megdöntésének régi feladata helyébe a nemzetközi burzsoázia megdöntésének új feladata lépett, mivel pedig a nemzetközi burzsoázia, érezve a halálos veszélyt, *az orosz áttörés felszámolását* tűzte ki legközelebbi céljául s szabad erőit (tartalékait) Szovjet-Oroszország ellen összpontosította, ezért Szovjet-Oroszországnak is a védelem érdekében összpontosítania kellett minden erejét, kénytelen volt felfogni, magára vonni a nemzetközi burzsoázia fő csapását. Mindez jelentősen megkönnyítette a nyugati proletárok harcát saját burzsoáziájuk ellen és megsokszorozta a Nyugat proletariátusának az orosz proletariátus mint a *nemzetközi proletariátus élharcosa* iránt érzett rokonszenvét.

A burzsoázia megdöntése *egy* országban ilyenformán nemzetközi méretű harcra, más síkon folyó harcra, a proletárállamnak az ellenséges tőkés államok elleni harcára vezetett, ami új feladat, s így az orosz proletariátus, amely eddig a nemzetközi proletariátus egyik osztaga volt, mostantól élosztaggá, a nemzetközi proletariátus élcsapatává vált.

Így tehát az a feladat, hogy a Nyugaton forradalmat váltson ki azért, hogy ezzel megkönnyítse magának, azaz Oroszországnak, a forradalom végigvitelét, óhajból teljesen gyakorlati napi feladattá vált. A viszonyokban (különösen a nemzetközi viszonyokban) Október által előidézett fordulat *t e l j e s e g é s z é b e n* Október műve. A februári forradalom semmit sem változtatott a nemzetközi viszonyokon ...

Sztálin Művei. 5. köt. 88—89. old.

Sztálin. „A párt a hatalom megragadása előtt és után" (1921 augusztus 28). Részlet.

. . . 1917 Októbere mindenekelőtt a társadalmi világfront áttörését jelenti és fordulatot hoz létre az egész világtörténelemben. Képzeljük el a végeláthatatlan társadalmi frontot, az elmaradt gyarmatoktól a fejlett Amerikáig, és képzeljük el, hogy a nemzetközi proletariátus orosz osztaga áttöri ezt a frontot, képzeljük el ezt a hatalmas áttörést, mely az imperializmus létét fenyegeti, összekuszálja az imperializmus cápáinak minden számítását, minden tervét és megkönnyíti, lényegesen megkönnyíti a nemzetközi proletariátus harcát a tőke ellen — képzeljük el mindezt és akkor kibontakozik előttünk 1917 Októberének politikai jelentősége. Ettől az időtől kezdve pártunk *nemzeti* erőből főleg *nemzetközi* erővé, az orosz proletariátus pedig a nemzetközi proletariátus elmaradt osztagából a nemzetközi proletariátus *élcsapatává* lett. A nemzetközi proletariátus feladata ettől kezdve az, hogy kiszélesítse az orosz áttörést, segítsen az előrenyomult élcsapatnak, ne engedje, hogy az ellenség a bátor élcsapatot körülzárja és bázisától elszakítsa. Ezzel szemben a nemzetközi imperializmus azt tekinti feladatának, hogy felszámolja, okvetlenül felszámolja az orosz áttörést. Ez az oka annak, hogy pártunk, ha meg akarja tartani a hatalmat, köteles megtenni „a maximumát annak, ami *egy* országban (saját országunkban — *I. Szt.) valamennyi ország* forradalmának fejlesztése, támogatása, felébresztése *érdekében* megvalósítható"* (lásd *Lenin* „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" c. művét). Ez az oka annak, hogy pártunk 1917 októberétől kezdve nemzeti erőből nemzetközi erővé, a *nemzetközi* forradalom pártjává lett . . .

Sztálin Művei. 5. köt. 113—114. old.

Lenin levele Sidney Hilmannak (1921 október 13).

Hilman elvtárs!

Tiszta szívből köszönöm Önnek segítségét. Önnek köszönhető, hogy sikerült gyors megegyezésre jutnunk az amerikai munkások részéről Szovjet-Oroszországnak nyujtandó segítség megszervezése kérdésében. Különösen fontos emellett, hogy ennek a segítségnek a szervezése most azok között a munkások között is folyik, akik *nem* kommunisták.

* Lásd ebben a kötetben 214. old. — *Szerk.*

Az egész világon és különösen a legfejlettebb kapitalista országokban sokmillió munkás nem osztja ma a kommunisták nézeteit, mindazonáltal készek segíteni Szovjet-Oroszországot, készek segítséget nyujtani és élelmet adni az éhezőknek, legalább egy részüknek, és készek arra, hogy az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság népgazdaságának helyreállításában segítségünkre legyen. Az ilyen munkások szilárd meggyőződéssel ismételgetik — és ami még fontosabb, nemcsak ismételgetik, hanem a gyakorlatban meg is valósítják — az Amszterdami Szakszervezeti Internacionále[63] (amely feltétlenül ellensége a kommunizmusnak) vezéreinek szavait, hogy minden győzelem, amelyet a nemzetközi burzsoázia Szovjet-Oroszországon arat, a világreakció hatalmas győzelme volna a munkásosztályon általában.

Szovjet-Oroszország minden erejét megfeszíti, hogy leküzdje az éhínséget, a pusztulást és a gazdasági romlást. A világ munkásainak anyagi segítsége ebben a tekintetben az erkölcsi segítség és a politikai segítség mellett rendkívül fontos számunkra. Amerika persze azoknak az államoknak az élén áll, amelyeknek a munkásai segítségünkre lehetnek, már most is segítenek bennünket és — ez mély meggyőződésem — még nagyobb arányokban fognak bennünket segíteni.

Amerika lelkes, erélyes, öntudatos munkásai élére állnak majd számos ipari ország mindazon munkásainak, akik felajánlják Szovjet-Oroszországnak technikai tudásukat, és készek nélkülözni, hogy segítségére legyenek a munkás-paraszt köztársaságnak gazdasága helyreállításában. A nemzetközi finánctőke igája, a nemzetközi reakció elleni harc békés eszközei között nincs még egy eszköz, amely olyan gyorsan és olyan biztosan győzelemre vinne, mint az a segítség, amelyet Szovjet-Oroszországnak népgazdasága helyreállításában nyujtanak.

Szívélyes üdvözletemet küldöm mindazoknak a munkásoknak, akik ilyen vagy olyan formában segítséget nyujtanak Szovjet-Oroszországnak.

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 448—449. old. (oroszul).

Lenin. „Az Októberi Forradalom negyedik évfordulójára" (1921 október 14). Részlet.

... Az imperialista háborúk kérdése, a finánctőke nemzetközi politikájának kérdése, amely politika ma az egész világon uralkodó szerepet játszik s amely *elkerülhetetlenül* újabb imperialista háborúkhoz vezet, elkerülhetetlenül a nemzeti elnyomásnak, a rablásnak és a

banditizmusnak s annak a fojtogató politikának hallatlan fokozásához vezet, amelyet az „élenjáró" hatalmak egy kis csoportja a gyenge, elmaradt, kis népekkel szemben folytat — ez a kérdés 1914 óta a földkerekség minden országában az egész politika főkérdésévé lett. Ez a kérdés az emberek tízmilliói számára élet-halál kérdése. Arról van itt szó, hogy a következő imperialista háborúban, amelyet szemünk láttára készít elő a burzsoázia, amely szemünk láttára nő ki a kapitalizmusból, 20 millió embert fognak-e majd megölni (a 10 millió helyett, amennyit az 1914—1918-as háborúban s az azt kiegészítő „apró" háborúkban öltek meg, melyek a mai napig sem értek véget); hogy ebben (a kapitalizmus fennmaradása esetén) elkerülhetetlen jövendő háborúban 60 millió embert tesznek-e majd nyomorékká (30 millió helyett, amennyit az 1914—1918-as háborúban tettek nyomorékká). A mi Októberi Forradalmunk ebben a kérdésben is új korszakot nyitott a világtörténelemben. A burzsoázia szolgái és kontrázói — az eszerek és mensevikek személyében, az egész világ egész kispolgári, állítólag „szocialista" demokráciája személyében — gúnyt űztek „az imperialista háború polgárháborúvá való átváltoztatásának" jelszavából. Pedig ez a jelszó bizonyult az egyedüli *igazságnak*, — meg kell adni: kellemetlen, durva, mezítelen és kegyetlen igazságnak, de mégis *igazságnak* a legkörmönfontabb soviniszta és pacifista ámítások tömkelege közepette. Az ámítások szétfoszlanak. A breszti béke lelepleződött. Napról napra egyre könyörtelenebbül lepleződik le a még a bresztinél is rosszabb versailles-i béke jelentősége és hatása. S egyre világosabban, egyre élesebben, egyre feltartóztathatatlanabbul bontakozik ki a tegnapi háború okairól s a közelgő holnapi háborúról gondolkodó emberek milliói előtt a komor igazság: nem lehet másképpen szabadulnunk az imperialista háborúból és abból az imperialista békéből (ha a régi helyesírás volna nálunk érvényben, ezt a szót mindkét értelmében használnám: imperialista békéből és imperialista világból*), melyhez a háború elkerülhetetlenül vezet, nem lehet másképpen szabadulnunk ebből a pokolból, *mint bolsevik harc és bolsevik forradalom útján*.

Hadd szidalmazzák veszettül ezt a forradalmat a burzsoázia és a pacifisták, a tábornokok és a nyárspolgárok, a tőkések és a filiszterek, minden hívő keresztények s a II. és a $II^1/_2$-es Internacionále minden lovagjai. Nincs az a düh-, rágalom- és hazugságáradat, mellyel el tudnák mosni azt a világtörténelmi tényt, hogy évszázadok és évezredek óta először történt meg az, hogy a rabszolgák a rabszolgatartók egymás-

* Az oroszban a „mir" szónak kettős értelme van: „béke" és „világ". A régi helyesírásnak megfelelően ezt a szót kétféleképpen írták, aszerint, hogy melyik értelmében használták; az új helyesírás mellett ez a különbség megszűnt, mert az orosz ábécé két „i" betűje, az *И* és *І* közül az utóbbit eltörölték. — *Szerk.*

közötti háborújára ezzel a nyilt jelszóval válaszoltak: változtassuk át ezt a rabszolgatartók között a zsákmány elosztásáért folyó háborút minden nemzet rabszolgáinak minden nemzet rabszolgatartói elleni háborújává.

Évszázadok és évezredek óta először változott át ez a jelszó homályos és tehetetlen várakozásból világos és szabatos politikai programmá, az elnyomottak millióinak hathatós harcává a proletariátus vezetése alatt, átváltozott a proletariátus első győzelmévé, első győzelmévé a háborúk megszüntetéséért folytatott harcnak, a világ munkásai szövetségének első győzelmévé a különböző nemzetek burzsoáziájának szövetsége felett, amely burzsoázia, akár békét köt, akár háborúskodik, a tőke rabszolgáinak, a bérmunkásoknak, a parasztoknak, a dolgozóknak rovására teszi.

Ez az első győzelem *még nem végleges győzelem* s ezt a győzelmet Októberi Forradalmunk soha még nem látott akadályok és nehézségek leküzdése árán, hallatlan szenvedések árán vívta ki, miközben nem egy balsikerünk volt és egész sor nagy hibát követtünk el. Hogyan is sikerülhetett volna egy elmaradt népnek balsikerek és hibák nélkül legyűrnie a földkerekség leghatalmasabb és leghaladottabb országainak imperialista háborúit! Mi nem félünk hibáinkat beismerni és józanul tekintünk azokra, hogy megtanuljuk, hogyan kell azokat kijavítani. A tény azonban tény marad: évszázadok és évezredek óta mi vagyunk az elsők, akik azt az ígéretet, hogy a rabszolgatartók egymásközti háborújára a „válasz" a rabszolgáknak a minden néven nevezendő rabszolgatartók *elleni* forradalma lesz, *következetesen végigvittük* — — — és végigvisszük minden nehézség ellenére.

Mi elkezdtük ezt a dolgot. Hogy mikor, milyen határidőre és melyik nemzet proletárjai fogják befejezni? — ez nem lényeges kérdés. Lényeges az, hogy a jég megtört, hogy az út megnyílt, az irány ki van jelölve.

Csak folytassátok a képmutatást, világ minden kapitalista urai, akik „védelmezitek a hazát" — a japán hazát az amerikaival szemben, az amerikait a japánnal szemben, a francia hazát az angollal szemben és így tovább! Továbbra is csak „rázzátok le nyakatokról" az imperialista háborúk elleni harc eszközeinek kérdését, új „bázeli kiáltványok" segítségével (az 1912. évi bázeli kiáltvány mintájára), csak folytassátok így, II. és II$^1/_2$-es Internacionále vitéz urai, az egész világ összes pacifista nyárspolgáraival és filisztereivel együtt! *Az első bolsevik forradalom* kiragadta az imperialista háborúból, az imperialista békéből *az első százmillió embert*. Az elkövetkezendők ki fogják ragadni az ilyen háborúkból és az ilyen békéből az egész emberiséget . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 33. köt. 33—35. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 898—900. old

Lenin. „A Nemzetközi Munkássegítség[64] titkárának" (1922 december 2).

A Kommunista Internacionále IV. kongresszusa elé terjesztett beszámolójuk kiegészítéseképpen szeretnék néhány szóval kitérni arra, hogy milyen jelentősége van a segítség megszervezésének.

Az a segítség, amelyet a nemzetközi munkásosztály az éhezőknek nyujtott, jelentős mértékben segítette Szovjet-Oroszországot abban, hogy átvészelje a multévi éhínség napjait és véget vessen az éhínségnek. Ma be kell hegesztenünk az éhínség okozta sebeket, elsősorban gondoskodnunk kell sokezer elárvult gyermekről és helyre kell állítanunk az éhínség következtében erősen tönkrement mezőgazdaságot és ipart.

Ezen a téren is érezni már a nemzetközi munkásosztály testvéri segítségének hatását. A Perm mellett működő amerikai traktorosztag, az amerikai technikai segélynyujtási szervezet mezőgazdasági csoportjai, a Nemzetközi Munkássegítség mezőgazdasági és ipari üzemei, Szovjet-Oroszország első proletár kölcsönének elhelyezése és jegyzése a Munkássegítség útján — mindezek sokat ígérő kezdeményezések annak a testvéri segítségnek a terén, amellyel a munkások Szovjet-Oroszország gazdasági helyreállításához hozzájárulnak.

A Szovjet-Oroszország gazdasági megsegítésére alakult Nemzetközi Munkássegítség olyan nagy sikerrel megkezdett munkáját az egész világ munkásainak és dolgozóinak a legmesszebbmenően támogatniok kell. Azon kívül, hogy a burzsoá országok kormányaira továbbra is erős politikai nyomást gyakorolunk azzal a követeléssel, hogy ismerjék el a Szovjethatalmat, a mai körülmények között a világ proletariátusának széleskörű gazdasági segítsége Szovjet-Oroszország legjobb és leggyakorlatibb támogatása abban a nehéz gazdasági háborúban, amelyet az imperialista konszernek ellen folytat, és a legjobb támogatás a szocialista gazdaság építésében.

Vl. Uljanov (Lenin)

Lenin Művei. 4. kiad. 35. köt. 479—480. old. (oroszul).

Lenin. „A Kommunista Ifjúsági Internacionále harmadik világkongresszusának Moszkvába" (1922 december 4).

Kedves elvtársak!

Sajnálom, hogy nem üdvözölhetem Önöket személyesen. Szívből kívánok sok sikert munkájukhoz. Remélem, hogy kongresszusuk magas címe sem felejteti el Önökkel a legfontosabbat — azt, hogy gyakorlati módon előbbre kell lendíteniök az ifjúság képzését és a tanulást.

A legmelegebb kommunista üdvözlettel
Vl. Uljanov (Lenin)

Lenin Művei. 4. kiad. 33. köt. 408. old. (oroszul).

Lenin. Jegyzetek hágai delegációnk feladatainak kérdéséhez (1922 december 4.)

A hágai konferenciával kapcsolatban a háború veszélye ellen folytatandó harc kérdésében, azt hiszem, hogy a legnagyobb nehézség annak az előítéletnek a leküzdése, hogy ez a kérdés egyszerű, világos és aránylag könnyű.

— Feleljünk a háborúra sztrájkkal, vagy forradalommal — rendszerint ezt mondja a munkásosztálynak a reformisták minden neves vezére. S ezeknek a feleleteknek látszólagos radikalizmusa igen gyakran kielégíti és megnyugtatja a munkásokat, szövetkezeti tagokat és parasztokat.

A leghelyesebb módszer talán az volna, ha e felfogás legerélyesebb megcáfolásával kezdenők a dolgot. Ki kell jelenteni, hogy különösen most, a nemrég lefolyt háború után, csak a legostobább, vagy menthetetlenül hazug emberek állíthatják, hogy a háború elleni harc kérdésére adott ilyen válasz bármit is ér. Ki kell jelenteni, hogy a háborúra sztrájkkal „felelni" lehetetlen, éppúgy, mint ahogy lehetetlen a háborúra forradalommal „felelni", e kifejezések legegyszerűbb és betűszerinti értelmében.

Meg kell magyarázni az embereknek a reális körülményeket, azt, hogy milyen nagy titokzatosság veszi körül a háború megszületését és hogy milyen tehetetlen a munkások szokásos szervezete, még ha forradalminak nevezi is magát, a ténylegesen közelgő háborúval szemben.

A legkonkrétabb módon újból és újból meg kell magyarázni az embereknek, hogy milyen volt a helyzet a legutóbbi háború idején és miért nem lehetett az másképpen.

Különösen annak a körülménynek a jelentőségét kell megvilágítani, hogy a „haza védelmének" kérdése elkerülhetetlenül felmerül, és ebben a kérdésben a dolgozók többsége kétségkívül a saját burzsoáziája javára fog dönteni.

Ezért elsősorban foglalkozni kell a „haza védelme" kérdésének tisztázásával; másodszor ezzel kapcsolatban a „defetizmus" kérdésével és végül a háború elleni harc egyetlen lehetséges módjának tisztázásával, vagyis azzal, hogy illegális szervezet fenntartására, illetve megalkotására van szükség abból a célból, hogy a háborúban résztvevő minden forradalmár *tartósan* dolgozhasson a háború ellen.

A háború bojkottálása: ostoba frázis. A kommunistáknak bármily reakciós háborúban részt kell venniök.

Kívánatos, mondjuk a háború előtti német irodalomból vett példák alapján és nevezetesen az 1912-es Bázeli Kongresszus alapján különösen konkrétan kimutatni, hogy annak a ténynek elméleti elismerése, hogy a háború bűnös dolog, hogy a háború szocialista számára megengedhetetlen stb. — üres szóbeszédnek bizonyul, mert a kérdés ilyen feltevésében nincs semmi konkrétum. Nem adunk a tömegeknek semmiféle valóban eleven fogalmat arról, hogy milyen módon törhet ki és tör majd ki a háború. Viszont az uralkodó sajtó napról napra mérhetetlen példányszámban homályosítja el a kérdést és úgy hazudik róla, hogy vele szemben a gyenge szocialista sajtó teljesen erőtlen, annál is inkább, mert a kérdés felől békeidőben is a legnagyobb mértékben helytelen nézeteket vall. A kommunista sajtó a legtöbb országban bizonyára szintén szégyent fog vallani.

Úgy vélem, hogy küldötteinknek a nemzetközi szövetkezeti és szakszervezeti kongresszuson fel kellene osztaniok egymás közt a feladatokat és a legmesszebbmenő részletességgel kellene foglalkozniok azokkal a szofizmákkal, amelyekkel jelenleg a háborút igazolni igyekeznek.

Lehet, hogy a tömegek háborúra való megnyerésének legfőbb eszközei éppen azok a szofizmák, amelyekkel a polgári sajtó operál s a legfontosabb körülmény, amely a háborúval szemben erőtlenségünket megmagyarázza, az, hogy vagy nem foglalkozunk jóelőre ezekkel a szofizmákkal, vagypedig, ami még gyakrabban történik, azzal az olcsó, azzal a kérkedő és teljesen üres frázissal intézzük el őket, hogy nem engedjük majd háborúig jutni a dolgot, hogy teljes mértékben megértjük a háború bűnös voltát és így tovább, — az 1912-es bázeli kiáltvány szellemében.

Azt hiszem, hogy ha a hágai konferencián lesz néhány emberünk,

aki egyik vagy másik nyelven beszédet tud tartani a háború ellen, akkor a legfontosabb az lesz, hogy megcáfolják azt a véleményt, hogy az ott jelenlevők a háború ellenfelei, akik tudják, hogy a háború a legváratlanabb pillanatban érheti és fogja is érni őket, — hogy a jelenlevők, akárcsak némiképpen is belátnák, mimódon kell a háború ellen küzdeni és csak némiképpen is képesek értelmes és célravezető utat találni a háború elleni harcban.

A nemrégen lefolyt háború tapasztalatai alapján meg kell magyaráznunk, hogy mindjárt a hadüzenetet követő napon az elméleti és a gyakorlati kérdéseknek milyen tömege fog felmerülni, amelyek a katonai szolgálatra behívottak számára teljesen lehetetlenné teszik, hogy csak valamennyire is tiszta fejjel és valamennyire is lelkiismeretes elfogulatlansággal mérlegeljék ezeket a kérdéseket.

Úgy vélem, hogy ezt a kérdést rendkívül részletesen kell kifejteni éspedig kétféle módon:

Először is, el kell mondani és elemezni kell, hogy mi ment végbe az elmúlt háború alatt, s ki kell jelenteni a jelenlevőknek, hogy ők ezt nem tudják, vagy csak úgy tesznek, mintha tudnák, valójában azonban behúnyják a szemüket és nem akarják látni, hogy mi a kérdésnek a magva, melynek ismerete nélkül szó sem lehet semmiféle háborúellenes harcról. Ezzel kapcsolatban, azt hiszem, foglalkozni kell minden árnyalattal, minden véleménnyel, amely az orosz szocialisták között annakidején a háború kérdésében felmerült. Be kell bizonyítani, hogy ezek az árnyalatok nem véletlenül keletkeztek, hanem általában maga a modern háborúk természete hozta őket létre. Be kell bizonyítani, hogy ezeknek a véleményeknek az elemzése nélkül és ha nem magyarázzák meg, hogy milyen elkerülhetetlen módon jönnek létre ezek a vélemények és milyen döntő jelentőségűek a háború elleni harc kérdésében — az ilyen elemzés nélkül a háborúra való semmiféle felkészülésről, sőt még a háborúval szemben való tudatos állásfoglalásról sem lehet szó.

Másodszor, példaként kell venni a jelenlegi konfliktusokat, mégha a legjelentéktelenebbek is, s e példák alapján kell megmagyarázni, hogy hogyan törhet ki akármelyik napon a háború az Anglia és Franciaország közötti vita következtében a Törökországgal való szerződés valamilyen részlete miatt, vagypedig Amerika és Japán között a Csendes-óceánra vonatkozó bármilyen kérdésben felmerülő egészen jelentéktelen nézeteltérés miatt, vagy bármely más nagyhatalmak között gyarmati konfliktusok következtében, vagy a vám- és általában a kereskedelmi politikával kapcsolatos viták miatt stb. stb. Úgy vélem, hogy ha a legkisebb kétség is felmerül majd abban a tekintetben, vajjon Hágában teljesen szabadon elmondhatjuk-e beszédeinket a háború ellen, akkor egész sor ravaszságot kell kigondolni, hogy legalább a legfőbb dolgokat elmondhassuk,

azután pedig azt, amit nem sikerült elmondani, röpiratban kell kiadni. Akár odáig is kell vinni a dolgot, hogy az elnök a szónokot félbeszakítsa.

Úgy vélem, hogy ugyanebből a célból a küldöttségbe a szónokokon kívül — akik képesek és kötelesek lesznek a háború ellen összefoglaló beszédet tartani, azaz a háború elleni harc valamennyi legfontosabb érvét és valamennyi feltételét kifejteni — még olyan embereket is meg kell hívni, akik bírják a három fő idegen nyelvet, akik majd csak azzal foglalkoznak, hogy a küldöttekkel társalognak és igyekeznek kipuhatolni, mennyire értették meg azok a fő érveket, s hogy mennyire szükséges ilyen vagy amolyan érveket felvetni, vagy példákat felhozni.

Lehetséges, hogy több kérdésben csak azzal lehet majd komoly hatást elérni, ha az elmúlt háborúból hozunk fel tényleges példákat. Lehetséges, hogy egész csomó más kérdésben viszont csak azzal lehet komoly hatást elérni, ha az államok közötti jelenlegi konfliktusokat és azoknak a lehetséges fegyveres összeütközéssel való kapcsolatát magyarázzuk meg.

Ami a háború elleni harc kérdését illeti, úgy emlékszem, hogy kommunista képviselőink mind a parlamentekben, mind a parlamenteken kívüli beszédeikben számos olyan kijelentést tettek, melyekben a háború elleni harcról bámulatosan helytelen és bámulatosan könnyelmű dolgok vannak. Úgy vélem, hogy az ilyen kijelentések ellen, különösen, ha azok már a háború után hangzottak el, teljes határozottsággal fel kell lépni és kíméletlenül nevén kell nevezni minden egyes ilyen szónokot. Az ilyen szónokokról való véleményt, különösen, ha a szükség megkívánja, lehet enyhíteni, amennyire csak tetszik, de nem lehet egyetlen ilyen esetet sem elhallgatni, mert e kérdés könnyelmű kezelése olyan baj, amely minden más szempontnál súlyosabban esik latba és amellyel szemben semmiesetre sem szabad elnézőnek lenni.

Munkáskongresszusok számos olyan határozatot hoztak, amelyek megbocsáthatatlanul ostobák és könnyelműek.

Haladéktalanul össze kell gyüjteni minden anyagot és alaposan meg kell vitatni úgy a témának minden egyes részét és részecskéjét, valamint a kongresszuson követendő egész „stratégiát".

Ebben a kérdésben a mi részünkről nemcsak bármely hiba, de bármely lényeges hiányosság is megengedhetetlen.

Lenin Művei. 4. kiad. 33. köt. 409—413. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 988—992. old.

Sztálin. „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulása". Előadói beszéd a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének I. Szovjetkongresszusán (1922 december 30).

Elvtársak! A Szovjethatalom történetében a mai nap fordulópont. A mai nap — határköve a régi, már megtett időszaknak, mikor a szovjet köztársaságok, bár együtt cselekedtek, de külön meneteltek, s mindenekelőtt saját létkérdéseikkel foglalkoztak — s határköve az új, már megkezdett időszaknak, amikor véget ér a szovjet köztársaságok külön léte, amikor a köztársaságok egységes szövetséges államban egyesülnek, hogy sikeresen harcolhassanak a gazdasági bomlás ellen, amikor a Szovjethatalomnak már nemcsak az a törekvése, hogy létezzék, hanem az is, hogy komoly nemzetközi erővé fejlődjék, amely befolyásolni tudja a nemzetközi helyzetet és azt a dolgozók érdekében meg is tudja változtatni.

Mi volt a Szovjethatalom öt évvel ezelőtt? Kicsiny, alig észrevehető tényező, amelyen valamennyi ellensége gúnyolódott és sok barátja szánakozott. Ez a katonai felbomlás időszaka volt, amikor a Szovjethatalom nem annyira tulajdon erejére, mint inkább ellenségeinek erőtlenségére támaszkodott, amikor a Szovjethatalom ellenségei, akik két koalícióra, osztrák-német koalícióra és angol-francia koalícióra szakadtak, háborút viseltek egymás ellen és nem állott módjukban, hogy fegyverüket a Szovjethatalom ellen fordítsák. Ez az időszak a Szovjethatalom történetében a katonai felbomlás időszaka. De a Szovjethatalom a Kolcsak és Gyenyikin elleni harcban megteremtette a Vörös Hadsereget és sikeresen kijutott a katonai felbomlás időszakából.

Ezután új időszak kezdődött a Szovjethatalom történetében, a gazdasági bomlás elleni harc időszaka. Ez az időszak még korántsem zárult le, de máris vannak eredményei, mert ebben az időszakban a Szovjethatalom sikeres harcot folytatott az éhínség ellen, amely tavaly sujtotta az országot. Ebben az időszakban jelentékenyen fellendült a mezőgazdaság, jelentékenyen megélénkült a könnyűipar. Már vannak ipari parancsnoki káderein k, amelyekre reménységgel és nagy bizalommal tekintünk. De mindez még korántsem elegendő ahhoz, hogy a gazdasági bomlást leküzdjük. Ahhoz, hogy legyűrjük és felszámoljuk a gazdasági bomlást, egyesíteni kell valamennyi szovjet köztársaság erőit, mozgósítani kell a köztársaságok minden pénzügyi és gazdasági lehetőségét fő iparágaink helyreállítására. Emiatt kell a szovjet köztársaságokat *egy* szövetséges államban egyesíteni. A mai napon köztársaságaink *egy* államban egyesülnek, hogy egyesült erővel helyreállítsák gazdaságunkat.

A katonai felbomlás elleni harc időszaka a Vörös Hadsereget adta nekünk, mely a Szovjethatalom létének egyik alapja. A következő időszak — a gazdasági bomlás elleni harc időszaka — állami létünk új kereteit adja nekünk — a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét, amely kétségtelenül előrelendíti a szovjet gazdaság helyreállításának művét.

Mi most a Szovjethatalom? A munka nagyhatalma, amely ellenségeit immár nem gúnyra, hanem fogcsikorgatásra készteti.

Ezek a Szovjethatalom fejlődésének eredményei fennállásának öt esztendeje alatt.

De a mai nap, elvtársak, nemcsak az eredmények összegezésének napja, a mai nap egyszersmind a győzelem napja is, melyen az új Oroszország diadalünnepet ül a régi Oroszország fölött, mely Európa zsandárja volt, Oroszország fölött, mely Ázsia hóhérja volt. A mai nap az új Oroszország diadalnapja, az új Oroszországé, amely széttörte a nemzeti elnyomás láncait, megszervezte a tőke fölötti győzelmet, megteremtette a proletariátus diktatúráját, felébresztette a Kelet népeit, lelkesíti a Nyugat munkásait, a párt vörös zászlaját állami zászlóvá tette és e zászló köré gyüjtötte a szovjet köztársaságok népeit, hogy *egy* államban egyesítse őket, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében, mely az eljövendő Szovjet Szocialista Világköztársaság mintája.

Bennünket kommunistákat gyakran szidnak és azt állítják, hogy mi nem vagyunk képesek építeni. Hadd tanuskodjék a Szovjethatalom ötéves fennállásának története arról, hogy a kommunisták építeni is tudnak. Hadd mutassa meg a mai Szovjetkongresszus, melynek az a hivatása, hogy a Köztársaságok Szövetségéről szóló Nyilatkozatot és Szerződést, melyet a felhatalmazott küldöttségek tegnapi konferenciája elfogadott, jóváhagyja, hadd mutassa meg a mai Szovjetkongresszus mindenkinek, aki még tud gondolkozni, hogy a kommunisták éppen olyan jól tudják építeni az újat, amilyen jól tudják lerombolni a régit.

Íme, elvtársak, a Nyilatkozat, melyet a felhatalmazott küldöttségek tegnapi konferenciája elfogadott. Felolvasom (lásd az 1. sz. mellékletet*).

Íme, a Szerződés szövege, amelyet ugyanaz a konferencia szintén elfogadott. Felolvasom (lásd a 2. sz. mellékletet**).

Elvtársak, a szovjet köztársaságok meghatalmazott küldöttségeinek konferenciája megbízásából indítványozom, hogy hagyják jóvá a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulásáról szóló Nyilatkozat és Szerződés most felolvasott szövegét.

---

* Lásd ebben a kötetben 278—279. old. — *Szerk.*

** Lásd *Sztálin* Művei. 5. köt. 424—429. old. — *Szerk.*

Elvtársak, indítványozom, hogy fogadják el a Nyilatkozatot és a Szerződést a kommunistákra jellemző egyöntetűséggel. Ezzel új fejezetet írnak az emberiség történelmébe.

Sztálin Művei. 5. köt. 169—172. old.

„Nyilatkozat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakításáról" (1922 december).

A szovjet köztársaságok megalakulása óta a világ államai két táborra szakadtak: a kapitalizmus táborára és a szocializmus táborára.

Ott, a kapitalizmus táborában — nemzeti ellenségeskedés és egyenlőtlenség, gyarmati rabság és sovinizmus, nemzeti elnyomás és pogromok, imperialista kegyetlenkedések és háborúk.

Itt, a szocializmus táborában — kölcsönös bizalom és béke, nemzeti szabadság és egyenlőség, a népek békés együttélése és testvéri együttműködése.

A kapitalista világ évtizedeken át olymódon próbálta megoldani a nemzetiségi kérdést, hogy a népek szabad fejlődését össze akarta egyeztetni az ember ember által való kizsákmányolásának rendszerével. Ezek a kísérletek nem vezettek eredményre. Ellenkezőleg, a nemzeti ellentétek csomója egyre jobban összekuszálódik, s magát a kapitalizmus létét fenyegeti. A burzsoázia képtelen volt a népek együttműködését megszervezni.

Csak a Szovjetek táborában, csak a lakosság többségét maga körül tömörítő proletariátus diktatúrájának viszonyai között volt lehetséges gyökerestül kiirtani a nemzeti elnyomást, megteremteni a kölcsönös bizalom légkörét és lerakni a népek testvéri együttműködésének alapját.

Csakis ezeknek a körülményeknek köszönhető, hogy a szovjet köztársaságoknak sikerült visszaverniök az egész világ imperialistáinak, a belső és külső imperialistáknak támadásait.

Csakis ezeknek a körülményeknek köszönhető, hogy a szovjet köztársaságoknak sikerült a polgárháborút eredményesen felszámolniok, létüket biztosítaniok és hozzáfogniok a békés gazdasági építéshez.

De a háborús évek nem múltak el nyomtalanul. Elpusztított mezők, néma gyárak, elpusztított termelőerők és kimerült gazdasági segélyforrások — ezt hagyta örökbe a háború és ennek következtében az egyes köztársaságoknak a gazdasági építésre irányuló külön erőfeszítései elégtelenek. A népgazdaság helyreállítása a köztársaságok külön-külön léte mellett lehetetlennek bizonyult.

Másrészt a nemzetközi helyzet bizonytalansága és újabb támadások veszélye a kapitalista környezet viszonyai között elkerülhetetlenné teszi a szovjet köztársaságok egységfrontjának megteremtését.

Végül, az osztálytermészeténél fogva nemzetközi Szovjethatalomnak már a felépítése is arra készteti a szovjet köztársaságok dolgozó tömegeit, hogy egy szocialista családban egyesüljenek.

Ezek a körülmények parancsolóan követelik, hogy a szovjet köztársaságok egy szövetséges államban egyesüljenek, amely biztosítani tudja a külső biztonságot, a belső gazdasági fellendülést és a népek szabad nemzeti fejlődését egyaránt.

A szovjet köztársaságok népei nemrégen tartották szovjetkongresszusaikat és egyhangúlag elhatározták, hogy megalakítják a „Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét". A szovjet köztársaságok népeinek akarata megbízható záloga annak, hogy ez a Szövetség egyenjogú népek önkéntes egyesülése; hogy minden köztársaságnak biztosított joga van a Szövetségből való szabad kilépésre; hogy a Szövetségbe való belépés nyitva áll minden már létező és a jövőben létrejövő szocialista szovjet köztársaság előtt; hogy az új szövetséges állam méltó betetőzése lesz a népek békés együttélésének és testvéri együttműködésének, melynek alapjait 1917 októberében rakták le; hogy az új szövetséges állam erős bástya lesz a világkapitalizmussal szemben és újabb döntő lépést fog jelenteni azon az úton, mely az egész világ dolgozóinak egy Szocialista Szovjet Világköztársaságban való egyesüléséhez vezet.

Midőn mindezt az egész világ színe előtt kijelentjük, és ünnepélyesen kihirdetjük, hogy a Szovjethatalom alapelvei, melyek a bennünket meghatalmazó szocialista szovjet köztársaságok alkotmányaiban jutottak kifejezésre, megingathatatlanok — mi, e köztársaságok küldöttei, meghatalmazásunk alapján elhatározzuk, hogy aláírjuk a „Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének" megalakításáról szóló szerződést.

Sztálin Művei. 5. köt. 421—423. old.

Lenin. „Inkább kevesebbet, de jobban" (1923 március 2). Részlet.

. . . A nemzetközi viszonyok rendszere most olyanképpen alakult, hogy Európa egyik államát — Németországot — a győztes államok leigázták. Azonkívül több állam — méghozzá a Nyugat legrégibb államai, a győzelem következtében, abba a helyzetbe kerültek, hogy ezt a győzelmüket kihasználva, saját elnyomott osztályaiknak egész sor engedményt tehetnek, jelentéktelen engedményeket, amelyek azonban mégis fel-

tartóztatják ezekben az országokban a forradalmi mozgalmat és a „szociális békéhez" hasonló valamit hoznak létre.

Ugyanakkor egész sor országot: a Keletet, Indiát, Kínát stb. éppen az utolsó imperialista háború véglegesen kivetette kerékvágásából. Ezek most végérvényesen az általános európai típusú kapitalista fejlődés útjára léptek. Megkezdődött bennük az általános európai mintájú erjedés. S most az egész világ előtt világos, hogy olyan fejlődésbe sodródtak, amely elkerülhetetlenül az egész világkapitalizmus válságához vezet.

Ilymódon jelenleg ez a kérdés áll előttünk: sikerül-e kis- és törpeparaszti termelésünkkel, gazdaságunk szétzüllöttsége ellenére addig kitartanunk, míg a nyugateurópai kapitalista országok el nem jutnak fejlődésükben a szocializmushoz? Ez a fejlődés azonban nem úgy megy végbe, mint ahogy azelőtt vártuk. Ezt a fejlődést nem úgy futják meg, hogy a szocializmus egyenletesen „megérlelődik" ezekben az országokban, hanem úgy, hogy egyik állam kizsákmányolja a másikat, kizsákmányolják az imperialista háborúban elsőnek legyőzött államot s ehhez még hozzájárul az egész Kelet kizsákmányolása. A Kelet viszont, éppen az első imperialista háború következtében, végleg belekerült a forradalmi mozgalomba, végleg belesodródott a világforradalmi mozgalom általános forgatagába.

Milyen taktikát ír elő ez a helyzet országunknak? Nyilvánvalóan a következőt: a lehető legóvatosabban kell dolgoznunk, hogy munkáshatalmunkat fenntartsuk, tekintélyét kis- és törpeparasztságunk előtt megőrizzük s a kis- és törpeparasztságot továbbra is a munkáshatalom vezetése alatt tartsuk. Javunkra szól az a körülmény, hogy ma már az egész világ belekerül abba a mozgalomba, melyből meg kell születnie a szocialista világforradalomnak. Ellenünk szól viszont az, hogy az imperialistáknak sikerült a világot két táborra szakítaniok s ezt a szakadást még bonyolultabbá teszi az a körülmény, hogy Németországnak, mely valóban a haladott, kulturális kapitalista fejlődés országa, rendkívül nehéz most talpraállania. Az úgynevezett Nyugat valamennyi kapitalista hatalma marja és nem engedik talpraállni. Másrészről az egész Kelet, többszázmilliós kizsákmányolt dolgozó lakosságával, melyet az emberi tűrés végső határáig juttattak, olyan feltételek közé került, hogy fizikai és anyagi erői semmiképpen sem hasonlíthatók össze egyetlenegy nálánál jóval kisebb nyugateurópai állam fizikai, anyagi és katonai erőivel sem.

Elkerülhetjük-e a jövőben az összeütközést ezekkel az imperialista államokkal? Van-e reményünk arra, hogy a Nyugat virágzó imperialista államai és a Kelet virágzó imperialista államai közötti belső ellentétek és összeütközések másodszor is haladékot adnak majd számunkra, úgy mint először adtak, amikor a nyugateurópai ellenforradalomnak az orosz ellenforradalom támogatására irányuló hadjárata kudarccal végződött

a Nyugat és a Kelet ellenforradalmárainak táborában, a keleti kizsákmányolók és a nyugati kizsákmányolók táborában, a Japán és Amerika táborában meglévő ellentétek következtében?

Erre a kérdésre véleményem szerint úgy kell válaszolni, hogy a megoldás itt rendkívül sok körülménytől függ s a harc kimenetelét általában csak azon az alapon lehet előre látni, hogy a föld lakosságának óriási többségét végeredményben maga a kapitalizmus tanítja és neveli a harcra.

A harc kimenetelét végeredményben az határozza meg, hogy Oroszország, India, Kína stb. — a világ lakosságának óriási többsége. S az utóbbi években éppen a lakosságnak ez a többsége sodródik bele rendkívüli gyorsasággal a felszabadításáért folyó harcba, úgyhogy ebben az értelemben a kételynek még árnyéka sem férhet ahhoz, hogy a világot átfogó harc végső megoldása minő lesz. Ebben az értelemben a szocializmus végleges győzelme tökéletesen és feltétlenül biztosított.

Bennünket azonban nem a szocializmus végleges győzelmének ez az elkerülhetetlensége érdekel. Bennünket az a taktika érdekel, amelyet nekünk, az Oroszországi Kommunista Pártnak, nekünk, az oroszországi Szovjethatalomnak követnünk kell abból a célból, hogy megakadályozzuk a nyugateurópai ellenforradalmi államokat abban, hogy bennünket eltiporjanak. Ahhoz, hogy biztosítsuk fennmaradásunkat a következő háborús összeütközésig, mely az ellenforradalmi imperialista Nyugat s a forradalmi és nacionalista Kelet között, a világ legcivilizáltabb államai s a keleti módra elmaradt államok között fog kitörni, mely utóbbiak azonban a világ lakosságának többségét alkotják — ahhoz ennek a többségnek idejében civilizálódnia kell. Nekünk is hiányos a civilizációnk ahhoz, hogy közvetlenül a szocializmusra térjünk át, bár a politikai előfeltételeink megvannak hozzá. A következő taktikát kell követnünk, illetve megmentésünk érdekében a következő politikát kell folytatnunk.

Arra kell törekednünk, hogy olyan államot építsünk fel, amelyben a munkások megőrzik a parasztság irányában vezető szerepüket és a parasztság bizalmát önmaguk iránt, s a legnagyobbfokú takarékosság útján társadalmi viszonyaikból a pazarlás minden fajtájának még a nyomát is kiirtják.

Államapparátusunkban a legnagyobb takarékosságot kell elérnünk. Ki kell irtanunk belőle minden nyomát annak a tékozlásnak, amiből oly sok maradt örökségbe a cári Oroszországtól, annak bürokrata-kapitalista apparátusától.

Nem jelenti-e az azt, hogy országunk a paraszti korlátoltság országa lesz?

Nem. Ha megőrizzük a munkásosztály vezető szerepét a parasztság irányában, akkor az államháztartásunkban keresztülvitt lehető legnagyobb

takarékossággal elérhetjük azt, hogy minden legkisebb megtakarítást félre tudunk tenni gépesített nagyiparunk fejlesztésére, a villamosítás és a tőzegkitermelés fejlesztésére, a Volhov-művek építésének befejezésére stb.

Ebbe és csakis ebbe vessük reménységünket. Csakis így tudunk majd, képletesen szólva, egyik lóról a másikra, tudniillik a nyomorúságos parasztgebéről, a muzsik lováról, a tönkretett parasztországhoz illő takarékosság lováról arra a lóra átnyergelni, amelyet a proletariátus keres és lehetetlen, hogy ne keressen a maga számára: a gépesített nagyipar, a villamosítás, a Volhov-művek stb. lovára . . .

Lenin Művei. 4. kiad. 33. köt. 456—459. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 1026—1029. old.

Sztálin. „Nemzeti mozzanatok a párt- és államépítésben". A párt Központi Bizottsága által jóváhagyott tézisek az OK(b)P XII. kongresszusára (1923 március 24).

I

1. A kapitalizmus fejlődése már a mult században a termelési és cseremód internacionalizálására, a nemzeti elzárkózottság megszüntetésére, a népek gazdasági közeledésére és óriási területeknek *egy* összefüggő egészben való fokozatos egyesítésére irányuló tendenciát mutatott. A kapitalizmus további fejlődése, a világpiac fejlődése, a nagy tengeri utak és vasútvonalak kiépülése, a tőkekivitel stb. még jobban fokozta ezt a tendenciát, mert a nemzetközi munkamegosztás és a sokoldalú kölcsönös egymásrautaltság kötelékeivel összefűzte a legkülönbözőbb népeket. Amennyiben ez a folyamat a termelőerők roppant fejlődését tükrözte, amennyiben megkönnyítette a nemzeti elkülönülés és a különböző népek érdekellentéteinek megszüntetését, progresszív folyamat volt és az is marad, mert előkészíti a jövendő szocialista világgazdaság anyagi előfeltételeit.

2. Ez a tendencia azonban sajátos formákban fejlődött, amelyek egyáltalában nem felelnek meg a tendencia benső történelmi értelmének. A népek kölcsönös egymásrautaltsága és a területek gazdasági egyesülése a kapitalizmus fejlődése folyamán nem a népek mint egyenjogú felek együttműködése útján, hanem olymódon valósult meg, hogy egyes népek alávetettek maguknak más népeket, hogy a fejlettebb népek

elnyomták és kizsákmányolták a kevésbbé fejlett népeket. Gyarmati rablás és hódítás, nemzeti elnyomás és egyenlőtlenség, imperialista önkény és erőszak, gyarmati rabság és nemzeti jogfosztottság, végül a „civilizált" nemzetek egymás közötti harca a „civilizálatlan" népek fölötti uralomért — ezekben a formákban ment végbe a népek gazdasági közeledésének folyamata. Ezért az egyesülési tendenciával egyidejűleg erősödött az egyesülés erőszakos formáinak megszüntetésére irányuló tendencia is, fokozódott az elnyomott gyarmatok és a függő nemzetiségek szabadságharca az imperialista elnyomás ellen. Amennyiben ez a második tendencia az elnyomott tömegeknek az egyesítés imperialista formái elleni lázadozását tükrözte, amennyiben ez a tendencia azt követelte, hogy a népek az együttműködés és önkéntes szövetség elve alapján egyesüljenek, progresszív tendencia volt és az is marad, mert előkészíti a jövendő szocialista világgazdaság szellemi előfeltételeit.

3. E kapitalista formákban megnyilvánuló két alapvető tendencia harca tölti ki a soknemzetiségű burzsoá államok történelmét az utolsó fél évszázadban. Ennek a két tendenciának kibékíthetetlen ellentmondása a kapitalista fejlődés keretei között — ez volt az alapja a burzsoá gyarmati államok belső tarthatatlanságának és organikus gyengeségének. Elkerülhetetlen összeütközések ezeken az államokon belül és elkerülhetetlen háborúk az államok között; a régi gyarmati államok széthullása és újak keletkezése; újabb hajsza gyarmatok után és a soknemzetiségű államok újabb széthullása, a világ politikai térképének újabb átszabása — ezek a következményei ennek az alapvető ellentmondásnak. Egyfelől a régi Oroszország, Ausztria-Magyarország és Törökország összeomlása, másfelől az olyan gyarmati államok történelme, mint Nagybritannia és a régi Németország, végül a „nagy" imperialista háború s a gyarmati és nem-teljesjogú népek forradalmi mozgalmának növekedése — ezek és más hasonló tények kézzelfoghatóan bizonyítják, hogy a soknemzetiségű burzsoá államok nem szilárdak és nem maradandók.

Így tehát a népek gazdasági egyesülésének folyamata és ennek az egyesülésnek imperialista módjai között fennálló kibékíthetetlen ellentmondás az oka annak, hogy a burzsoázia képtelen arra, tehetetlen és erőtlen ahhoz, hogy a nemzeti kérdés megoldásának helyes útját megtalálja.

4. Pártunk számot vetett ezekkel a körülményekkel, amikor a nemzetek önrendelkezési jogát, a népek önálló állami létre való jogát tette nemzeti politikájának alapjává. A párt már létezése első napjaiban, első kongresszusán (1898-ban), amikor a kapitalizmus ellentmondásai a nemzeti kérdés vonalán még nem voltak egészen világosak — elismerte a nemzetiségeknek ezt az elvitathatatlan jogát. Később, egészen az Októberi Forradalomig, kongresszusain és konferenciáin külön határozatokban és döntésekben minden alkalommal megerősítette nemzeti

programját. Az imperialista háború és az azzal kapcsolatos hatalmas gyarmati forradalmi mozgalom csak újból igazolta a nemzeti kérdésben hozott párthatározatokat. E határozatok lényege a következő:

a) a párt határozottan elveti a nemzetiségekkel szemben alkalmazott kényszer mindennemű formáját;

b) elismeri a népek egyenlőségét és szuverenitását sorsuk intézésében;

c) elismeri azt a tételt, hogy a népek tartós egyesülése csak az együttműködés és önkéntesség elve alapján jöhet létre;

d) azt az igazságot hirdeti, hogy a népek ilyen egyesülése csak a tőke hatalmának megdöntése eredményeképpen valósulhat meg.

Ezt a nemzeti szabadságprogramot pártunk állandóan szembeállította mind a cárizmus nyilt elnyomó politikájával, mind a mensevikek és eszerek felemás, félimperialista politikájával. A cárizmus oroszosító politikája szakadékot teremtett a cárizmus és a régi Oroszország nemzetiségei között, a mensevikek és eszerek félimperialista politikája arra vezetett, hogy e nemzetiségek legjobb elemei hátat fordítottak a Kerenszkij-uralomnak, — pártunk felszabadító politikája ellenben megnyerte a cárizmus és az imperialista orosz burzsoázia ellen harcoló nagy nemzetiségi tömegek rokonszenvét és támogatását. Aligha lehet kételkedni abban, hogy a nemzetiségek rokonszenve és támogatása pártunk októberi győzelmének egyik döntő tényezője volt.

5. Az Októberi Forradalom levonta a nemzeti kérdésben hozott párthatározatokból a gyakorlati következtetéseket. Az Októberi Forradalom, miután megdöntötte a földbirtokosok és tőkések, a nemzeti elnyomás e legfőbb hordozóinak hatalmát és a proletariátust juttatta hatalomra, egycsapással széttörte a nemzeti elnyomás láncait, felforgatta a népek egymáshoz való régi viszonyát, aláásta a régi nemzeti ellenségeskedés gyökereit, megtisztította a talajt, amelyen a népek együttműködhetnek, s az orosz proletariátus számára megnyerte másnemzetiségű testvéreinek bizalmát nemcsak Oroszországban, hanem Európában és Ázsiában is. Aligha szorul bizonyításra, hogy az orosz proletariátus e bizalom nélkül nem győzhette volna le Kolcsakot és Gyenyikint, Jugyenyicset és Vrangelt. Másrészt kétségtelen az is, hogy az elnyomott nemzetiségek sem szabadulhattak volna fel, ha Közép-Oroszországban nincs proletárdiktatúra. A nemzeti ellenségeskedés és nemzeti összeütközések elkerülhetetlenek, elháríthatatlanok mindaddig, amíg a tőke van uralmon, amíg az egykori „uralkodó" nemzet nacionalista előítéletektől áthatott kispolgársága és elsősorban parasztsága a tőkéseket követi; és fordítva, a nemzeti béke és a nemzeti szabadság biztosítottnak tekinthető, ha a parasztság és a többi kispolgári réteg a proletariátust követi, vagyis ha biztosítva van a proletariátus diktatúrája. Ezért a Szovjetek győzelme és a proletár-

diktatúra megteremtése az az alap, az a fundamentum, amelyre a népek testvéri együttműködése egységes állami szövetségben felépíthető.

6. De az Októberi Forradalomnak nemcsak az volt az eredménye, hogy megszüntette a nemzeti elnyomást és előkészítette a népek egyesülésének talaját. Az Októberi Forradalom, fejlődése folyamán, kidolgozta ennek az egyesülésnek a formáit is, kijelölte a népek *egy* szövetséges államban való egyesülésének alapvonalait. A forradalom első időszakában, mikor a nemzetiségek dolgozó tömegei először érezték magukat önálló nemzeti egységeknek, a külföldi intervenció pedig még nem volt reális veszély — a népek együttműködésének még nem volt teljesen kialakult, szigorúan meghatározott formája. A polgárháború és az intervenció időszakában, mikor a nemzeti köztársaságok katonai önvédelme állt a homloktérben, a gazdasági építés kérdései pedig még nem kerültek napirendre — a katonai szövetség lett az együttműködés formája. Végül, a háborúutáni időszakban, mikor a háború által szétrombolt termelőerők helyreállításának kérdései kerültek előtérbe — a katonai szövetséget kiegészítette a gazdasági szövetség. A nemzeti köztársaságoknak a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében való egyesülése az együttműködési formák fejlődésének befejező szakasza, amelyben az együttműködés most már a népek egységes soknemzetiségű Szovjet-államban való katonai, gazdasági és politikai egyesülésének jellegét öltötte.

Így tehát a proletariátus a szovjet rendben megtalálta a nemzeti kérdés helyes megoldásának kulcsát, felfedezte abban a szilárd soknemzetiségű állam megszervezésének, a nemzeti egyenjogúság és önkéntesség elvén alapuló megszervezésének útját.

7. De ha megtaláltuk is a nemzeti kérdés helyes megoldásának kulcsát, ez még nem jelenti azt, hogy a nemzeti kérdést teljesen és végérvényesen megoldottuk, hogy a kérdés konkrét és gyakorlati megoldása terén nincs több tennivalónk. Ahhoz, hogy az Októberi Forradalom által felvetett nemzeti programot helyesen végrehajthassuk, még le kell győzni azokat az akadályokat, melyeket a nemzeti elnyomás letűnt időszaka hagyott ránk örökségül s amelyeket nem lehet rövid idő alatt, egycsapásra legyőzni.

Ez az örökség, először, a nagyoroszok egykori kiváltságos helyzetét tükröző nagyhatalmi sovinizmus maradványaiból áll. Ezek a maradványok még elevenen élnek központi és helyi szovjet funkcionáriusaink gondolkodásában, ott fészkelnek központi és helyi állami intézményeinkben, erősítést kapnak az „új" szmenovehista[66] nagyorosz soviniszta áramlatok formájában, melyek a „nep"-pel kapcsolatban egyre jobban erősödnek. Ezek a maradványok gyakorlatilag abban nyilvánulnak meg, hogy az orosz szovjethivatalnokok gőgösen lekicsinylő és lelketlenül

bürokratikus magatartást tanusítanak a nemzeti köztársaságok bajaival és szükségleteivel szemben. A soknemzetiségű Szovjetállam csak abban az esetben lehet valóban szilárd, népeinek együttműködése pedig csak akkor lehet testvéries, ha ezeket a maradványokat állami intézményeink gyakorlatából a legerélyesebben és egyszersmindenkorra kiirtjuk. Ezért pártunk első soronlevő feladata: erélyes harc a nagyorosz sovinizmus maradványai ellen.

Ez az örökség, másodszor, a Köztársaságok Szövetségében élő nemzetiségek tényleges, vagyis gazdasági és kulturális egyenlőtlensége. A nemzeti jogegyenlőség, melyet az Októberi Forradalom vívott ki, a népek nagy vívmánya, de önmagában még nem oldja meg az egész nemzeti kérdést. A köztársaságok és népek egész sora, amelyek nem mentek át vagy igen kevéssé mentek át a kapitalizmuson, amelyeknek nincs, vagy alig van saját proletariátusuk, s ezért gazdasági és kulturális tekintetben elmaradtak — nem tudnak teljes mértékben élni a nemzeti egyenlőség által nyujtott jogokkal és lehetőségekkel, nem képesek magasabb fokra emelkedni és utólérni az előrehaladt nemzetiségeket, ha nem kapnak kívülről igazi és tartós segítséget. Ennek a tényleges egyenlőtlenségnek okai nemcsak a népek történetében rejlenek, hanem a cárizmus és az orosz burzsoázia politikájában is, mely arra irányult, hogy a végvidékeket kizárólag nyersanyagbázisokká, az ipari tekintetben fejlett központi vidékek által kizsákmányolt területekké változtassa. Ezt az egyenlőtlenséget lehetetlen rövid idő alatt leküzdeni, ezt az örökséget lehetetlen egy-két év alatt felszámolni. Már a X. pártkongresszus hangsúlyozta, hogy „a tényleges nemzeti egyenlőtlenség megszüntetése hosszú folyamat, amely megköveteli, hogy szívósan és állhatatosan harcoljunk a nemzeti elnyomás és a gyarmati rabság minden maradványa ellen". Márpedig ezt az egyenlőtlenséget feltétlenül meg kell szüntetni. De csakis úgy lehet megszüntetni, ha az orosz proletariátus a Szövetség elmaradt népeit gazdasági és kulturális fejlődésük terén igazi és huzamos segítségben részesíti. Máskülönben nem számíthatunk arra, hogy biztosítjuk a népek testvéri és tartós együttműködését az egységes szövetséges állam keretében. Ezért a párt második soronlevő feladata: harc a nemzetiségek tényleges egyenlőtlenségének megszüntetéséért, harc az elmaradt népek kulturális és gazdasági színvonalának emeléséért.

Ez az örökség, végül — a nacionalizmus maradványai számos olyan népnél, amelyek a nemzeti elnyomás súlyos igája alatt szenvedtek és még nem tudtak megszabadulni a régi nemzeti sérelmek keserű érzésétől. Ezek a maradványok gyakorlatilag bizonyos nemzeti elidegenülésben és abban nyilvánulnak meg, hogy a régebben elnyomott népek nem fogadják teljes bizalommal az oroszoktól jövő intézkedéseket. Egyes köztársaságokban azonban, amelyek területén több nemzetiség

él, ez a védekező nacionalizmus gyakran az erősebb nemzetiség támadó nacionalizmusává, megátalkodott sovinizmusává válik, amely e köztársaságok gyengébb nemzetiségei ellen irányul. Az örmények, oszétok, adzsarok és abházok ellen irányuló grúz sovinizmus (Grúziában); az örmények ellen irányuló azerbajdzsán sovinizmus (Azerbajdzsánban); a turkmenok és kirgizek ellen irányuló uzbek sovinizmus (Buharában és Horezmben) — ez a sovinizmus, amelyet még a „nep" és a konkurrencia viszonyai is szítanak, igen nagy baj, mert azzal a veszéllyel fenyeget, hogy egyes nemzeti köztársaságok viszálykodások és marakodások színterévé válnak. Mondanunk sem kell, hogy ezek a jelenségek gátolják a népeknek egységes állami szövetségben való tényleges egyesülését. Mivel a nacionalista maradványok a nagyorosz sovinizmus elleni védekezés sajátos formája, ezért a nagyorosz sovinizmus ellen indított erélyes harc a nacionalista maradványok leküzdésének legbiztosabb eszköze. Mivel pedig ezek a maradványok egyes köztársaságokban a gyengébb nemzeti csoportok ellen irányuló helyi sovinizmusba csapnak át, ezért minden párttag kötelessége, hogy nyiltan harcoljon e maradványok ellen. Ezért pártunk harmadik soronlevő feladata: harc a nacionalista maradványok és elsősorban e maradványok soviniszta formái ellen.

8. A mult örökségének egyik jellemző megnyilvánulása az a tény, hogy a központi és a helyi szovjethivatalnokok jelentős része a Köztársaságok Szövetségét nem egyenjogú állami egységek szövetségének tekinti, amely biztosítani hivatott a nemzeti köztársaságok szabad fejlődését, hanem e nemzeti köztársaságok felszámolása felé tett lépésnek, az úgynevezett „egységes és oszthatatlan" állam kialakulása kezdetének. A kongresszus proletárellenesnek és reakciósnak bélyegzi ezt a felfogást, és felhívja a párt tagjait, ügyeljenek éberen arra, hogy a köztársaságok egyesülését és a népbiztosságok központosítását soviniszta érzelmű szovjethivatalnokok ne használják takaróul, mellyel a nemzeti köztársaságok gazdasági és kulturális szükségleteinek semmibevevésére irányuló kísérleteiket leplezik. A népbiztosságok központosítása a szovjet apparátus vizsgája: ha ez a kísérlet a gyakorlatban nagyhatalmi irányt venne, akkor a párt kénytelen lenne ezzel az eltorzítással szemben a legerélyesebb rendszabályokhoz nyúlni, esetleg el is halasztani egyes népbiztosságok központosítását mindaddig, amíg a szovjet apparátust kellően át nem nevelik olyan szellemben, hogy valóban proletár és valóban testvéri megértést tanusítson a kis és elmaradt nemzetiségek szükségletei és igényei iránt.

9. Mivel a Köztársaságok Szövetsége a népek együttélésének új formája, együttműködésük új formája egységes szövetséges államban, melynek keretei között a fentebb vázolt maradványokat a népek együttes munkája folyamán le kell küzdeni — ezért a Szövetség legfelsőbb szer-

veit úgy kell felépíteni, hogy azok necsak a Szövetség valamennyi nemzetiségének közös szükségleteit és igényeit, hanem az egyes nemzetiségek sajátos szükségleteit és igényeit is teljesen tükrözzék. Ezért a Szövetség meglevő központi szervein kívül, amelyek nemzetiségre való tekintet nélkül az egész Szövetség dolgozó tömegeit képviselik, az egyenlőség elve alapján meg kell teremteni a nemzetiségek külön képviseleti szervét is. A Szövetség központi szerveinek ilyen felépítése teljesen lehetővé tenné, hogy éber figyelemmel kísérjük a népek szükségleteit és igényeit, idejekorán részesítsük őket a szükséges segítségben, megteremtsük a teljes kölcsönös bizalom légkörét és így a lehető legsimábban számoljuk fel az előbb említett örökséget.

10. A mondottakból kiindulva a kongresszus utasítja a párt tagjait, törekedjenek elérni gyakorlati rendszabályokként azt, hogy:

a) a Szövetség legfelsőbb szerveinek rendszerében alakítsák meg kivétel nélkül valamennyi nemzeti köztársaság és nemzeti terület külön képviseleti szervét az egyenlőség elve alapján;

b) a Szövetség népbiztosságai olyan alapelveken épüljenek fel, amelyek biztosítják a Szövetségben élő népek szükségleteinek és igényeinek kielégítését;

c) a nem eti köztársaságok és területek szerveit főleg helyi emberekből alakítsák meg, akik ismerik a népek nyelvét, életmódját, erkölcseit és szokásait.

II

1. A legtöbb nemzeti köztársaságban pártszervezeteink olyan viszonyok között fejlődnek, amelyek nem egészen kedveznek növekedésüknek és megszilárdulásuknak. E köztársaságok gazdasági elmaradottsága, a nemzeti proletariátus csekély száma, az a tény, hogy a helyi emberek között kevesen vannak vagy egyáltalán nincsenek régi pártmunkások, a népek anyanyelvén írott komoly marxista irodalom hiánya, a párt gyenge nevelő munkája, végül a radikál-nacionalista hagyományok maradványai, amelyek még mindig nem tűntek el — mindez a helyi kommunisták körében nacionalista elhajlást szült, mely abban nyilvánul meg, hogy hajlamosak a nemzeti sajátosságokat túlbecsülni s a proletariátus osztályérdekeit lebecsülni. Ez a jelenség különösen veszélyessé válik a többnemzetiségű köztársaságokban, ahol az erősebb nemzetiség kommunistáinál nem ritkán soviniszta elhajlás formáját ölti, mely a gyengébb nemzetiségek kommunistái ellen irányul (Grúzia, Azerbajdzsán, Buhara, Horezm). A nacionalista elhajlás azért káros, mert hátráltatja a nemzeti proletariátus felszabadulását a nemzeti burzsoázia

eszmei befolyása alól és megnehezíti a különböző nemzetiségek proletárjainak egységes internacionalista szervezetben való tömörülését.

2. Másrészt az a tény hogy a párt központi intézményeiben, úgyszintén a nemzeti köztársaságok kommunista pártszervezeteiben sok az orosz származású régi pártmunkás, akik nem ismerik e köztársaságok dolgozó tömegeinek erkölcseit, szokásait, nyelvét, s ezért nem veszik mindig kellő figyelembe e tömegek kívánalmait, — ez a tény pártunkban nagyorosz soviniszta elhajlást szült, mely abban nyilvánul meg, hogy a pártmunkában hajlamosak lebecsülni a nemzeti sajátosságokat és a nemzeti nyelvet, hajlamosak fennhéjázóan semmibe venni ezeket a sajátosságokat. Ez az elhajlás nemcsak azért káros, mert gátolja kommunista káderek kialakulását a nemzeti nyelvet ismerő helyi emberekből, nemcsak azért káros, mert azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a párt elszakad a nemzeti köztársaságok proletártömegeitől, hanem mindenekelőtt azért is káros, mert istápolja és fejleszti a fentebb vázolt nacionalista elhajlást, megnehezíti az ellene irányuló harcot.

3. A kongresszus elítéli mind a két elhajlást, mint a kommunizmus ügyére nézve káros és veszélyes elhajlásokat, s a párttagok figyelmét különösen a nagyorosz soviniszta elhajlás kárára és veszélyére irányítva, felhívja a pártot, hogy pártépítésünkben a legsürgősebben számolja fel a mult e maradványait.

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy a következő gyakorlati rendszabályokat foganatosítsa:

a) szervezzen a nemzeti köztársaságok helyi pártmunkásaiból magasabb fokú marxista tanulóköröket;

b) fejlessze az elvi színvonalú marxista irodalom kiadását a helyi lakosság anyanyelvén;

c) erősítse a Keleti Népek Egyetemét és annak helyi intézeteit;

d) szervezzen a nemzeti kommunista pártok Központi Bizottságai mellett instruktor-csoportokat helyi funkcionáriusokból;

e) fejlessze a tömeges pártirodalom kiadását a helyi lakosság anyanyelvén;

f) fokozza a köztársaságokban a párt nevelő munkáját;

g) fokozza a köztársaságok ifjúsága körében folyó munkát.

Sztálin Művei. 5. köt. 195—208. old.

Sztálin. „Előadói beszéd az OK(b)P XII. kongresszusán a nemzeti mozzanatokról a párt- és államépítésben" (1923 április 23). Részletek.

Elvtársak! Az Októberi Forradalom óta immár harmadszor tárgyaljuk a nemzeti kérdést: először a VIII. kongresszuson, másodszor a X. kongresszuson tárgyaltuk és harmadszor most tárgyaljuk a XII. kongresszuson. Vajjon nem annak a jele ez, hogy a nemzeti kérdésre vonatkozó nézeteink bizonyos elvi változáson mentek keresztül? Nem, elvi álláspontunk a nemzeti kérdésben most is ugyanaz, mint Október előtt és Október után. De a X. kongresszus óta megváltozott a nemzetközi helyzet abban a tekintetben, hogy növekedett a forradalom nehéztartalékainak: a Kelet országainak a súlya. Ez az első változás. Másodszor, a X. kongresszus óta pártunk belső helyzete az új gazdasági politikával kapcsolatban bizonyos tekintetben szintén megváltozott. Ezeket az új tényezőket számításba kell vennünk, le kell vonnunk belőlük a következtetéseket. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a XII. kongresszuson új módon tesszük fel a nemzeti kérdést.

A nemzeti kérdés nemzetközi jelentősége. Elvtársak, önök tudják, hogy mi, mint szovjet föderáció, a történelem akaratából ma a világforradalom élcsapata vagyunk. Önök tudják, hogy mi törtük át először a kapitalista frontot és a sors akaratából megelőztünk mindenkit. Önök tudják, hogy már Varsóig nyomultunk előre, de azután visszavonultunk és elsáncoltuk magunkat azokban az állásokban, amelyeket a legszilárdabbaknak tartottunk. Ez az az időpont, amikor áttértünk az új gazdasági politikára, ettől az időponttól kezdve számolnunk kellett a nemzetközi forradalmi mozgalom ütemének lassulásával, ettől az időponttól kezdve már nem támadó, hanem védelmi politikát folytattunk. Az után, hogy Varsó előtt kudarcot vallottunk (nem titkoljuk az igazságot), nem nyomulhattunk előre, mert könnyen elszakadhattunk volna a hátországtól, amely nálunk paraszti hátország, és, végül, nagyon messze magunk mögött hagytuk volna a sors akaratából adott forradalmi tartalékokat, nyugati és keleti tartalékainkat. Ezért hajtottunk végre fordulatot az országon belül a „nep" felé, az országon kívül az előnyomulás meglassítása irányában, mert úgy döntöttünk, hogy pihenni kell, be kell gyógyítani sebeinket, az élcsapat, a proletariátus sebeit, kapcsolatot kell teremteni a paraszti hátországgal, tovább kell folytatni a munkát a tőlünk elmaradt tartalékok között — nyugati tartalékaink és keleti, nehéztartalékaink között, melyek a világkapitalizmus fő hátországát alkotják. A nemzeti kérdés tárgyalásánál éppen ezekről a tartalékokról, a nehéztartalékokról van szó, amelyek egyszersmind a világimperializmus hátországát alkotják.

Vagy — vagy: vagy felrázzuk, forradalmasítjuk az imperializmus messzenyúló hátországát — a keleti gyarmati és félgyarmati országokat és ezzel meggyorsítjuk az imperializmus bukását, vagypedig elhibázzuk itt a dolgot s ezzel megszilárdítjuk az imperializmust, gyengítjük mozgalmunk erejét. Ez itt a kérdés.

Egész Kelet úgy tekint a mi Köztársasági Szövetségünkre, mint kísérleti mezőre. Vagy helyesen oldjuk meg a nemzeti kérdést gyakorlatilag Szövetségünk keretei között, s itt, e Szövetség keretein belül megteremtjük a népek valóban testvéri viszonyát, valóságos együttműködését — s akkor az egész Kelet föderációnkban fogja látni saját felszabadulásának zászlaját, élcsapatát, amelynek nyomdokain kell haladnia neki is, s ez lesz a világimperializmus összeomlásának kezdete. Vagypedig hibát követünk el e téren, aláássuk a régebben elnyomott népeknek Oroszország proletariátusába vetett bizalmát, megfosztjuk a Köztársaságok Szövetségét a Keletre gyakorolt vonzóerejétől — és akkor győz az imperializmus, mi leszünk a vesztesek.

Ez a nemzeti kérdés nemzetközi jelentősége . . .

. . . Van a nemzetek kormányzásának egy régi, különleges rendszere, amely abban áll, hogy a burzsoá hatalom egyes nemzetiségeket magához édesget, kiváltságokkal ruház fel, más nemzeteket pedig lealacsonyít, nem akar velük bajlódni. Ilymódon azzal, hogy az egyik nemzetiséget magához édesgeti, e nemzetiség segítségével elnyomja a többit. Így kormányoztak például Ausztriában. Mindenki emlékszik Beust osztrák miniszter kijelentésére, aki magához hivatta a magyar minisztert és ezt mondotta: „Te kormányozd a te hordáidat, én meg majd elbánok az enyéimmel." Azaz te csak nyomd és szorítsd magyarországi nemzetiségeidet, én pedig majd megszorítom ausztriai nemzetiségeimet. Te meg én — mi kiváltságos nemzet vagyunk, a többit el kell nyomni.

Ugyanez volt a helyzet a lengyelekkel magában Ausztriában. Az osztrákok magukhoz édesgették a lengyeleket, kiváltságokat adtak nekik, hogy segítsenek az osztrákoknak lengyelországi állásaikat megerősíteni, s ennek fejében módot adtak a lengyeleknek arra, hogy Galíciát fojtogassák.

Ez a különleges, tisztán osztrák rendszer, amely abban áll, hogy kiválasztanak és kiváltságokkal ruháznak fel egyes nemzetiségeket, hogy azután elbánhassanak a többivel, a bürokrácia szempontjából „gazdaságos" kormányzási rendszer, mert csak egy nemzetiséggel kell törődni, — politikai szempontból azonban ez az állam biztos halála, mert aki a nemzetiségek egyenlőségének elvét megsérti és kiváltságokat ad *egy* nemzetiségnek — az halálra ítélte saját nemzetiségi politikáját.

Ugyanígy kormányozza ma Anglia Indiát. Anglia, hogy a büro-

krácia szempontjából könnyebben boldoguljon az indiai nemzetiségekkel és törzsekkel, Indiát Brit-Indiára (240 millió lakossal) és Bennszülöttek Indiájára (72 millió lakossal) osztotta. Milyen alapon? Azon az alapon, hogy Anglia egy nemzetcsoportot el akart különíteni és kiváltságokkal akart felruházni, hogy kényelmesebben kormányozhassa a többi nemzetiséget. Indiában többszáz nemzetiség él, és Anglia így döntött: minek bajlódjak ezekkel a nemzetiségekkel, jobb, ha kiválasztok néhány nemzetet, adok nekik valamelyes kiváltságokat és rajtuk keresztül kormányozom a többieket, mert, először, ebben az esetben a többi nemzet elégedetlensége a kiváltságos nemzetek ellen fog irányulni, nempedig Anglia ellen, és másodszor, olcsóbb, ha csak két-három nemzettel kell „bajlódnom".

Ez szintén kormányzási rendszer, angol rendszer. Mire vezet ez? Az apparátust „olcsóbbá" teszi — ez igaz. Ez azonban, elvtársak, csak bürokratikus kényelmi szempontból fontos, döntő az, hogy ez a rendszer az indiai angol uralom biztos halálát okozza, ebben a rendszerben elkerülhetetlenül, oly bizonyosan, mint kétszer kettő négy, benne van az angol kormányzat és az angol fennhatóság halála . . .

Sztálin Művei. 5. köt. 255—257. és 274—276. old.

Sztálin. „Az Októberi Forradalom és a középrétegek kérdése" (1923 november eleje). Részlet.

. . . De ez még nem minden[67]. Az Októberi Forradalom tovább ment és megkísérelte a proletariátus köré sorakoztatni az elnyomott nemzetiségeket. Fentebb már mondottam, hogy az elnyomott nemzetiségek kilenctizedrészben parasztokból és városi dolgozó kisemberekből állanak. Ez azonban még nem meríti ki az „elnyomott nemzetiség" fogalmát. Az elnyomott nemzetiségeket rendszerint nemcsak mint parasztságot és városi dolgozót nyomják el, hanem elnyomják mint nemzetiségeket is, vagyis mint meghatározott nemzetiségű, nyelvű, kultúrájú, életmódú, erkölcsű, szokású dolgozókat. Az elnyomás kettős présének múlhatatlanul forradalmasítania kell az elnyomott nemzetiségek dolgozó tömegeit, múlhatatlanul harcra kell késztetnie őket az elnyomás fő ereje — a tőke ellen. A proletariátusnak ezen az alapon sikerült egyesítenie a „proletárforradalmat" a „paraszthábo rúval" és ezen túlmenően a „nemzeti háborúval" is. Mindennek messze Oroszország határain túl ki kellett terjesztenie a proletárforradalom hatásterületét, múlhatatlanul veszélyeztetnie kellett a tőke legmélyebben fekvő tartalékait. Ha valamely uralkodó nemzetiség középrétegeiért folyó harc — harc a tőke leg-

közelebbi tartalékaiért, akkor az elnyomott nemzetiségek szabadságharcának okvetlenül a tőke egyes, legmélyebb tartalékainak meghódításáért folyó harccá, a gyarmati és nem-teljesjogú népeknek a tőke igája ellen irányuló szabadságharcává kellett válnia. Ez az utóbbi harc még koránt sincs befejezve — sőt még nem aratta első döntő sikereit sem. De ez a harc, a legmélyebb tartalékokért folyó harc — az Októberi Forradalom következményeképpen — megkezdődött és kétségtelenül lépésről lépésre ki fog bontakozni az imperializmus fejlődésének arányában, szövetségünk hatalmának növekedése arányában, a nyugati proletárforradalom fejlődése arányában.

Röviden: az Októberi Forradalom indította meg gyakorlatilag a proletariátus harcát a tőke legmélyebb tartalékaiért, az elnyomott és nem-teljesjogú országok néptömegeiért, az Októberi Forradalom először emelte magasba ennek a harcnak, a legmélyebb tartalékok meghódításáért folyó harcnak zászlaját. Ez az Októberi Forradalom második érdeme.

A szocializmus zászlaja alatt küzdöttünk a parasztság meghódításáért. A parasztság a proletariátus kezéből kapott földet, a proletariátus segítségével győzte le a földbirtokosokat, a proletariátus vezetésével lett a hatalom részesévé — s ezért éreznie kellett, látnia kellett, hogy felszabadulásának folyamata a proletariátus zászlaja alatt, a proletariátus vörös zászlaja alatt ment végbe és fog végbemenni a jövőben is. Ennek következtében a szocializmus zászlajának, amely régebben elijesztette a parasztságot, olyan zászlóvá kellett válnia, amely magára vonja a parasztság figyelmét, amely megkönnyíti az elesettségtől, nyomorúságtól, elnyomatástól való megszabadulását.

Ugyanez áll, csakhogy még nagyobb mértékben, az elnyomott nemzetiségekre is. A nemzetiségek felszabadításának harci riadója, melyet olyan tények támasztottak alá, mint Finnország felszabadítása, a csapatok kivonása Perzsiából és Kínából, a Köztársaságok Szövetségének megalakítása, Törökország, Kína, Hindosztán, Egyiptom népeinek nyilt morális támogatása — ez a riadó azoknak az embereknek az ajkáról hangzott el először, akik győzelmet arattak az Októberi Forradalomban. Nem tekinthető véletlennek, hogy Oroszország, mely az elnyomott nemzetiségek számára régebben az elnyomás zászlaját jelentette, most, miután szocialista Oroszországgá lett, a felszabadulás zászlajává vált. Az sem véletlen, hogy az Októberi Forradalom vezérének, Lenin elvtársnak neve ma a legszeretettebb név a gyarmati és nem-teljesjogú országok elgyötört és eltiport parasztsága és forradalmi értelmisége ajkán. Egykor az óriási Római Birodalom elnyomott és eltiport rabszolgái a kereszténységet tekintették a reménység horgonyának, most úgy fejlődnek a dolgok, hogy a szocializmus lehet (és már kezd is lenni!) az imperializmus óriási kiterjedésű gyarmati államaiban élő sokmilliós néptömegek szabadság-

zászlaja. Aligha lehet kétséges, hogy ez a körülmény jelentékenyen megkönnyítette a szocializmussal szemben táplált előítéletek ellen folyó harcot és az elnyomott országok legtávolabbi szegletei felé is utat nyitott a szocializmus eszméinek. Régebben a szocialistának nehéz volt nyilt sisakkal mutatkoznia az elnyomott vagy elnyomó országok nem-proletár középrétegei előtt, most ellenben már nyiltan propagálhatja közöttük a szocializmus eszméit abban bízva, hogy meghallgatják és esetleg hallgatnak is rá, mert olyan erős érvre támaszkodik, mint az Októberi Forradalom. Ez szintén az Októberi Forradalom eredménye.

Röviden: Az Októberi Forradalom a szocializmus eszméi számára szabaddá tette az utat valamennyi nemzetiség és törzs középrétegei, nem-proletár, paraszti rétegei felé, a szocializmus zászlaját valamennyi nemzetiség és törzs középrétegeinek, nem-proletár, paraszti rétegeinek népszerű zászlajává tette. Ez az Októberi Forradalom harmadik érdeme.

Sztálin Művei. 5. köt. 370—373. old.

1924—1929

Sztálin. „Lenin halálára". Beszéd a Szovjetek II. Összszövetségi Kongresszusán (1924 január 26). Részletek.

. . . A Szovjetek Köztársaságának második alapja a szövetség országunk nemzetiségeinek dolgozói között. Oroszok és ukránok, baskírok és belorusszok, grúzok és azerbajdzsánok, örmények és dagesztánok, tatárok és kirgizek, uzbekek és turkmenek — mindnyájan egyaránt érdekeltek a proletariátus diktatúrájának megszilárdításában. A proletariátus diktatúrája megmenti ezeket a népeket a láncoktól és az elnyomatástól, de ezek a népek is, a Szovjetek Köztársasága iránti határtalan odaadásukkal, iránta tanusított áldozatkészségükkel, megmentik a mi Szovjet Köztársaságunkat a munkásosztály ellenségeinek cselszövéseitől és támadásaitól. Ezért beszélt nekünk Lenin elvtárs fáradhatatlanul országunk népei önkéntes szövetségének szükségességéről, a Köztársaságok Szövetsége keretén belüli testvéri együttműködésük szükségességéről.

AMIKOR ELTÁVOZOTT TŐLÜNK, LENIN ELVTÁRS ÖRÖKBE HAGYTA RÁNK, HOGY ERŐSÍTSÜK ÉS SZÉLESÍTSÜK A KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGÉT. ESKÜSZÜNK NEKED, LENIN ELVTÁRS, HOGY BECSÜLETTEL FOGJUK TELJESÍTENI EZT A VÉGAKARATODAT IS! . .

. . . Hatalmas kőszirtként áll országunk a burzsoá államok óceánjától övezve. Hullám hullám után zúdul rá, fenyegeti, hogy elárasztja és elmossa. De a kőszirt megingathatatlanul áll. Miben van ereje? Nemcsak abban, hogy országunk a munkások és parasztok szövetségén nyugszik, hogy országunk a szabad nemzetiségek szövetségének megtestesülése, hogy országunkat a Vörös Hadsereg és a Vörös Hajóhad hatalmas karja védelmezi. Országunk ereje, szilárdsága, maradandósága abban rejlik, hogy az egész világ munkásainak és parasztjainak szívében mélységes együttérzésre és törhetetlen támogatásra talál. Az egész világ munkásai és parasztjai meg akarják őrizni a Szovjetek Köztársaságát, mint a nyilat, melyet Lenin elvtárs biztos keze lőtt az ellenségek táborába, mint az elnyomástól és kizsákmányolástól való megváltásba vetett reményük

pillérét, mint biztos világítótornyot, mely a felszabadulás útját mutatja nekik. Meg akarják őrizni és nem fogják tűrni, hogy a földesurak és tőkések szétzúzzák. Ebben van a mi erőnk. Ebben van minden ország dolgozóinak ereje. Ugyancsak ebben van az egész világ burzsoáziájának gyengesége.

Lenin sohasem tekintette a Szovjetek Köztársaságát öncélnak. Mindig egy szükséges láncszemnek tekintette, amely a Nyugat és a Kelet országainak forradalmi mozgalmait erősíti, egy szükséges láncszemnek, amely megkönnyíti az egész világ dolgozóinak győzelmét a tőke felett. Lenin tudta, hogy csakis ez a felfogás a helyes, nemcsak nemzetközi szempontból, hanem magának a Szovjetek Köztársaságának fenntartása szempontjából is. Lenin tudta, hogy csakis ilymódon lehet az egész világ dolgozóinak szívét döntő szabadságharcokra lángralobbantani. Ezért rakta le ő, a proletariátus zseniális vezéreinek a legzseniálisabbja, már a proletárdiktatúra másnapján a munkások Internacionáléjának alapját. Ezért szélesítette és erősítette lankadatlanul az egész világ dolgozóinak szövetségét — a Kommunista Internacionálét.

Önök látták e napokban a dolgozók tíz- és százezreinek zarándoklását Lenin elvtárs koporsójához. Rövid idő multán látni fogják a dolgozó milliók képviselőinek zarándoklását Lenin elvtárs sírjához. Bizonyosak lehetnek abban, hogy a milliók képviselői után felsorakoznak majd a tíz- és százmilliók képviselői a világ minden sarkából, hogy tanuságot tegyenek arról, hogy Lenin vezére volt nemcsak az orosz proletariátusnak, nemcsak az európai munkásoknak, nemcsak a gyarmati Keletnek, hanem a földkerekség valamennyi dolgozójának is.

AMIKOR ELTÁVOZOTT TŐLÜNK, LENIN ELVTÁRS ÖRÖKBE HAGYTA RÁNK, HOGY LEGYÜNK HÍVEK A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE ELVEIHEZ. ESKÜSZÜNK NEKED, LENIN ELVTÁRS, HOGY ÉLETÜNKET SEM KÍMÉLVE RAJTA LESZÜNK, HOGY ERŐSÍTSÜK ÉS SZÉLESÍTSÜK AZ EGÉSZ VILÁG DOLGOZÓINAK SZÖVETSÉGÉT: A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉT!..

Sztálin Művei. 6. köt. 54—55. és 56—57. old.

Sztálin. „A leninizmus alapjairól" (1924 április). Bevezetés és az I. fejezet.

A leninizmus alapjai — nagy téma. Kimerítéséhez egész könyv, mi több: a könyvek egész sora kellene. Magától értetődő tehát, hogy előadásaim nem tartalmazhatják a leninizmus kimerítő kifejtését, hanem, a legjobb esetben is, csak a leninizmus alapjainak tömör össze-

foglalását. Mindazonáltal hasznosnak tartom ennek az összefoglalásnak ismertetését, hogy bizonyos alapvető kiindulópontokat nyujtsak, amelyek a leninizmus sikeres tanulmányozásához szükségesek.

A leninizmus alapjait kifejteni — ez még nem jelenti azt, hogy Lenin világszemléletének alapjait fejtjük ki. Lenin világszemlélete és a leninizmus alapjai — terjedelemre nézve nem egy és ugyanaz. Lenin marxista és világszemléletének alapja természetesen a marxizmus. Ebből azonban egyáltalán nem következik, hogy a leninizmus kifejtését a marxizmus alapjainak ismertetésével kell kezdenünk. A leninizmust kifejteni azt jelenti, hogy azt fejtjük ki, ami Lenin munkáiban különleges és új, amit Lenin a marxizmus általános kincsesházához hozzáadott és ami természetesen az ő nevéhez fűződik. Előadásaimban csakis ebben az értelemben fogok a leninizmus alapjairól beszélni.

Mi hát a leninizmus?

Egyesek azt mondják, hogy a leninizmus a marxizmus alkalmazása az oroszországi helyzet sajátos viszonyaira. Ebben a meghatározásban van némi igazság, de ez korántsem meríti ki az egész igazságot. Lenin valóban alkalmazta, mégpedig mesterien alkalmazta a marxizmust az oroszországi valóságra. De ha a leninizmus nem volna egyéb, mint a marxizmus alkalmazása Oroszország sajátos viszonyaira, akkor a leninizmus merőben nemzeti és csakis nemzeti, merőben orosz és csakis orosz jelenség volna. Márpedig tudjuk, hogy a leninizmus nem csupán orosz, hanem nemzetközi jelenség, amely az egész nemzetközi fejlődésben gyökerezik. Ezért úgy vélem, hogy ez a meghatározás egyoldalú.

Mások azt mondják, hogy a leninizmusban a marxizmusnak azok a forradalmi elemei keltek új életre, amelyek a XIX. század negyvenes éveinek marxizmusát jellemzik, eltérően a későbbi évek marxizmusától, amikor a marxizmus állítólag mérsékeltté, nem-forradalmivá vált. Ha eltekintünk Marx tanításának ettől az ostoba és sekélyes széttagolásától, mely a marxizmust két részre, forradalmi és mérsékelt részre osztja, akkor el kell ismernünk, hogy még ebben a teljesen hiányos és semmiképpen sem kielégítő meghatározásban is van némi igazság. Mégpedig az, hogy Lenin valóban új életre keltette a marxizmus forradalmi tartalmát, melyet a II. Internacionále opportunistái befalaztak. De ez az igazságnak csak egy része. Az egész igazság a leninizmusra vonatkozólag az, hogy a leninizmus a marxizmust nem csupán új életre keltette, hanem egy lépéssel előbbre is ment: továbbfejlesztette a marxizmust a kapitalizmusnak és a proletariátus osztályharcának új feltételei között.

Végeredményben mi hát a leninizmus?

A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom

elmélete és taktikája általában, a proletárdiktatúra elmélete és taktikája különösen. Marx és Engels a forradalom előtti (úgy értjük, hogy a proletárforradalom előtti) korszakban működtek, amikor még nem volt fejlett imperializmus, a proletárok forradalomra való előkészítésének korszakában, abban a korszakban, mikor a proletárforradalom nem volt közvetlen gyakorlati szükségszerűség. Viszont Lenin, Marx és Engels tanítványa, a kifejlett imperializmus korszakában működött, a kibontakozó proletárforradalom korszakában, amikor a proletárforradalom már győzött egy országban, a burzsoá-demokráciát összetörte, és megnyitotta a proletárdemokrácia korát, a Szovjetek korát.

Íme, ez az oka annak, hogy a leninizmus a marxizmus továbbfejlesztése.

Rendszerint kiemelik a leninizmus rendkívül harcias és rendkívül forradalmi jellegét. Ez nagyon helyes is. De a leninizmusnak ezt a sajátosságát két ok magyarázza meg: az első, hogy a leninizmus a proletárforradalom méhéből származott s ezért szükségképpen magán viseli a proletárforradalom bélyegét; a második, hogy a II. Internacionále opportunizmusa ellen vívott harcokban nőtt és erősödött meg, ez a harc pedig a kapitalizmus elleni sikeres küzdelem szükséges előfeltétele volt és maradt. Nem szabad elfelejteni, hogy egyfelől Marx és Engels, másfelől Lenin között egy egész korszakon át a II. Internacionále opportunizmusa osztatlanul uralkodott, és hogy a kíméletlen harc ez ellen az opportunizmus ellen a leninizmusnak szükségképpen egyik legfőbb feladata volt.

I. *A leninizmus történelmi gyökerei*

A leninizmus az imperializmus körülményei között fejlődött és alakult ki, amikor a kapitalizmus ellentétei a végsőkig kiéleződtek, amikor a proletárforradalom a közvetlen gyakorlat kérdésévé vált, amikor a régi, a munkásosztályt a forradalomra előkészítő korszak lezárult és átnőtt a kapitalizmus közvetlen ostromának új korszakába.

Lenin az imperializmust „halódó kapitalizmusnak" nevezte. Miért? Mert az imperializmus a kapitalizmus ellentéteit a legvégső fokig, a legszélső határokig élezi ki, amelyeken túl a forradalom kezdődik. Ez ellentétek közül hármat kell a legfontosabbnak tekintenünk.

Az első ellentét — a munka és a tőke közti ellentét. Az imperializmus a monopolista trösztök és szindikátusok, a bankok és a finánc-oligarchia mindenhatósága az ipari országokban. E mindenhatóság ellen vívott harcban a munkásosztály szokásos módszerei — a szakszervezetek és szövetkezetek, a parlamenti pártok és a parlamenti harc — teljességgel elégteleneknek bizonyultak. Vagy add meg magad kényrekedvre a tőkének, tengődj a régi módon és süllyedj mind lejjebb, vagy

nyúlj új fegyver után — így veti fel a kérdést az imperializmus a proletariátus milliós tömegei előtt. Az imperializmus a munkásosztályt elvezeti a forradalomhoz.

A második ellentét — a különböző pénzcsoportok és imperialista hatalmak közti ellentét a nyersanyagforrásokért, idegen területekért folyó harcukban. Az imperializmus — tőkekivitel a nyersanyagok forrásaihoz, eszeveszett harc ezeknek a forrásoknak monopolista birtoklásáért; harc a már felosztott világ újrafelosztásáért, harc, melyet az újabb pénzcsoportok és hatalmak, amelyek „helyet keresnek a nap alatt", ádáz dühvel folytatnak a zsákmányukhoz görcsösen ragaszkodó régi csoportok és hatalmak ellen. Ez az ádáz harc, mely a kapitalisták különböző csoportjai között folyik, figyelemreméltó abban a tekintetben, hogy elkerülhetetlenül imperialista háborúkra, idegen területek meghódításáért folytatott háborúkra vezet. Ez a körülmény viszont abban a tekintetben figyelemreméltó, hogy kölcsönösen gyengíti az imperialistákat, gyengíti a kapitalizmus pozícióit általában, közelebb hozza a proletárforradalom pillanatát, amikor a forradalom gyakorlati szükségességgé válik.

A harmadik ellentét — a maroknyi uralkodó „civilizált" nemzet és a világ sokszázmilliós gyarmati és függő helyzetben levő népei közti ellentét. Az imperializmus rendkívül nagy területű gyarmatok és függő országok száz- és százmilliónyi népességének legarcátlanabb kizsákmányolása és legembertelenebb elnyomása. Extraprofit kisajtolása — ez a kizsákmányolás és elnyomás célja. De, miközben az imperializmus ezeket az országokat kizsákmányolja, kénytelen ott vasutakat, gyárakat és üzemeket, ipari és kereskedelmi központokat építeni. Ennek a „politikának" elkerülhetetlen következményei: a proletariátus osztályának megjelenése, helyi értelmiség keletkezése, a nemzeti öntudat felébredése, a szabadságmozgalom erősödése. A forradalmi mozgalom erősödése kivétel nélkül minden gyarmati és függő országban világos bizonyítéka annak, hogy ezek a következmények elkerülhetetlenek. Ez a körülmény fontos a proletariátusra nézve abban a tekintetben, hogy alapjukban aláássa a kapitalizmus hadállásait, minthogy a gyarmatokat és a függő helyzetben levő országokat az imperializmus tartalékaiból a proletárforradalom tartalékaivá változtatja.

Nagy vonásokban ezek az imperializmus fő ellentétei, amelyek a régi „virágzó" kapitalizmust haldokló kapitalizmussá változtatták.

A tíz év előtt kitört imperialista háború jelentősége többek között abban áll, hogy mindezeket az ellentéteket egy csomóba kötötte és a mérleg serpenyőjébe vetette, s ezzel meggyorsította és megkönnyítette a proletariátus forradalmi csatáit.

Másszóval, az imperializmus nemcsak arra vezetett, hogy a forra-

dalom gyakorlatilag elkerülhetetlenné vált, hanem arra is, hogy kedvező feltételek alakultak ki a kapitalizmus erődjeinek közvetlen megrohamozására.

Ezek a nemzetközi körülmények szülték a leninizmust.

Mindez helyes — mondják majd —, de mi köze ehhez Oroszországnak, amely nem volt és nem is lehetett az imperializmus klasszikus földje? Mi köze ehhez Leninnek, aki mindenekelőtt Oroszországban és Oroszországért dolgozott? Miért éppen Oroszország lett a leninizmus fészkévé, a proletárforradalom elméletének és taktikájának szülőhazájává?

Azért, mert Oroszország az imperializmus mindezen ellentéteinek csomópontja volt.

Azért, mert Oroszország minden más országnál inkább méhében hordta a forradalmat és ennek következtében egyesegyedül Oroszország volt képes arra, hogy ezeket az ellentéteket forradalmi úton megoldja.

Kezdjük azzal, hogy a cári Oroszország gócpontja volt mindenféle és fajta elnyomásnak — a kapitalista, a gyarmati, a katonai elnyomásnak —, mégpedig a legembertelenebb és legbarbárabb formában. Ki ne tudná, hogy a tőke mindenhatósága Oroszországban egybeolvadt a cárizmus zsarnokságával, az orosz nacionalizmus agresszivitása a cárizmus hóhérkodásával a nem-orosz népekkel szemben, és hatalmas — török, perzsa, kínai — területek kizsákmányolása együttjárt azzal, hogy a cárizmus elrabolta e területeket, hódító háborúkat viselt érettük? Leninnek igaza volt, amikor azt mondta, hogy a cárizmus „katonai-feudális imperializmus". A cárizmus az imperializmus legrosszabb vonásainak hatványozott összpontosulása volt.

Továbbá. A cári Oroszország a nyugati imperializmusnak nemcsak abban az értelemben volt hatalmas tartaléka, hogy szabad utat nyitott a külföldi tőkének, mely az orosz nemzetgazdaság oly döntő ágait tartotta kezében, mint a fűtőanyagipart és a vas- és fémkohászatot, hanem abban az értelemben is, hogy a katonák millióit szállíthatta a nyugati imperialistáknak. Emlékezzünk a tizennégymilliós orosz hadseregre, mely az imperialista frontokon az angol és francia tőke hatalmas profitjának biztosításáért hullatta vérét.

Továbbá. A cárizmus nemcsak házőrző ebe volt az imperializmusnak Európa keleti részén, hanem még ügynöksége is volt a nyugati imperializmusnak, amely a cárizmus segítségével préselte ki a lakosságból a százmilliós kamatokat a Párizsban és Londonban, Berlinben és Brüszszelben folyósított kölcsönökért.

És végül, Törökország, Perzsia, Kína stb. felosztásában a cárizmus a nyugati imperializmus leghűségesebb szövetségese volt. Ki ne tudná, hogy az imperialista háborút a cárizmus az Antant imperialistáival

szövetségben viselte, hogy Oroszország ennek a háborúnak lényeges eleme volt?

Íme, ezért fonódtak össze a cárizmus és a nyugati imperializmus érdekei s ezért csomósodtak össze végül az imperialista érdekek egységes gombolyagává.

Megbékélhetett-e a nyugati imperializmus azzal, hogy elveszítse egy olyan hatalmas támaszát a Keleten, az erőnek és az anyagi eszközöknek olyan gazdag tartalékát, amilyen a régi, cári burzsoá Oroszország volt, — megbékélhetett-e ezzel anélkül, hogy össze ne szedje minden erejét az orosz forradalommal való élethalálharcra, a cárizmus meg édésére és fenntartására? Világos, hogy ezzel nem békélhetett meg!

Ebből azonban az következik, hogy aki a cárizmusra akart csapást mérni, az elkerülhetetlenül kezet emelt az imperializmusra is, aki a cárizmus ellen kelt hadra, annak az imperializmus ellen is hadra kellett kelnie, mert aki a cárizmust készült megdönteni, annak meg kellett döntenie az imperializmust is, ha valóban azt akarta, hogy a cárizmust ne csak megverje, hanem teljesen meg is semmisítse. A cárizmus elleni forradalom ilymódon közelkerült az imperializmus elleni forradalomhoz, a proletárforradalomhoz, át kellett nőnie abba.

Ugyanakkor Oroszországban rendkívül hatalmas népforradalom bontakozott ki, élén a világ legforradalmibb proletariátusával, amelynek olyan komoly szövetségese volt, mint Oroszország forradalmi parasztsága. Kell-e bizonyítani, hogy egy ilyen forradalom nem állhatott meg a félúton, hogy siker esetén tovább kellett mennie, ki kellett bontania a felkelés zászlaját az imperializmus ellen?

Ezért vált Oroszország szükségképpen az imperializmus ellentéteinek csomópontjává, nemcsak abban az értelemben, hogy ezek az ellentétek, különösen felháborító és különösen elviselhetetlen jellegüknél fogva, éppen Oroszországban fakadtak fel a legkönnyebben, és nemcsak azért, mert Oroszország a nyugati imperializmus nagyfontosságú támasza volt, mely a nyugati finánctőkét Kelet gyarmataival kötötte össze, hanem azért is, mert csak Oroszországban volt meg az a reális erő, amely képes volt az imperializmus ellentéteit forradalmi úton megoldani.

De ebből az következik, hogy a forradalomnak Oroszországban szükségképpen proletárforradalommá kellett lennie, hogy kifejlődésének már első napjaiban szükségképpen nemzetközi jelleget kellett öltenie, hogy ilyenformán feltétlenül alapjaiban kellett megrendítenie a világimperializmust.

Ha így álltak a dolgok, szorítkozhattak-e munkájukban az orosz kommunisták az orosz forradalom szűk nemzeti kereteire? Természetes, hogy nem! Ellenkezőleg, az egész helyzet, mind a belső (a mély, forra-

dalmi válság), mind a külső (a háború), arra sarkalta őket, hogy munkájukban ezeket a kereteket túllépjék, a harcot átvigyék a nemzetközi színtérre, az imperializmus fekélyeit feltárják, a kapitalizmus összeomlásának elkerülhetetlenségét bebizonyítsák, a szociálsovinizmust és szociálpacifizmust szétzúzzák, s végül, hogy saját országukban a kapitalizmust megdöntsék s a proletariátus számára új harci fegyvert kovácsoljanak — a proletárforradalom elméletét és taktikáját, abból a célból, hogy minden ország proletariátusának megkönnyítsék a kapitalizmus megdöntését. Az orosz kommunisták nem is cselekedhettek másként, mert csak ezen az úton számíthattak a nemzetközi helyzet bizonyos változásaira, amelyek Oroszországnak biztosítékot nyujthattak a burzsoá rend visszaállítása ellen.

Íme, ezért lett Oroszország a leninizmus szülőföldje és az orosz kommunisták vezére, Lenin, annak megteremtője.

Oroszországgal és Leninnel körülbelül az „esett meg", ami Németországgal és Marx-szal, Engels-szel a mult század negyvenes éveiben. Németország akkor ugyanúgy, mint Oroszország a XX. század elején, polgári forradalommal volt terhes. Marx a „Kommunista Kiáltvány"-ban akkor ezt írta:

„Németországra azért irányítják a kommunisták legnagyobb figyelmüket, mert Németország a polgári forradalom küszöbén áll és mert ezt a forradalmat általában az európai civilizáció fejlettebb feltételei között és sokkal fejlettebb proletariátussal hajtja végre, mint Anglia a XVII. és Franciaország a XVIII. században. A német polgári forradalom tehát csak közvetlen előjátéka lehet egy proletárforradalomnak"*.

Másszóval — a forradalmi mozgalom központja Németországba helyeződött át.

Aligha kételkedhetünk abban, hogy éppen az a körülmény, melyet Marx a fenti idézetben kiemel, volt a valószínű oka annak, hogy éppen Németország lett a tudományos szocializmus hazája s hogy éppen a német proletariátus vezérei, Marx és Engels lettek annak megteremtői.

Ugyanez áll, de még fokozottabb mértékben, a XX. század kezdetének Oroszországára. Oroszország ebben az időszakban a polgári forradalom előestéjén állott, s ezt a forradalmat előrehaladottabb európai viszonyok között és fejlettebb proletariátussal kellett véghezvinnie, mint Németországnak a XIX. század negyvenes éveiben (Angliáról és Franciaországról nem is beszélve), s amellett minden jel arra mutatott, hogy ez a forradalom a proletárforradalom erjesztője és előjátéka lesz.

Nem lehet véletlennek tartani azt a tényt, hogy Lenin már 1902-

* Lásd ebben a kötetben 16. old. — *Szerk.*

ben, amikor az orosz forradalom még csak kezdődőben volt, „Mi a teendő?" című brosúrájában ezeket a látnoki szavakat írta:

„Az a legközelebbi feladat, melyet a történelem most elénk (azaz az orosz marxisták elé — *I. Szt.)* tűzött, bármely más ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai közül a *legforradalmibb.*"

„. . . ennek a feladatnak a megvalósítása, az európai és (most már mondhatjuk) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb bástyájának lerombolása, az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné" (IV. köt. 382. old.*).

Másszóval, a forradalmi mozgalom központjának Oroszországba kellett áthelyeződnie.

Ismeretes, hogy a forradalom menete Oroszországban Leninnek ezt a jóslatát mindenben igazolta.

Lehet-e csodálni ezek után, hogy az az ország, amely ilyen forradalmat vitt véghez, amelynek ilyen proletariátusa van, a proletárforradalom elméletének és taktikájának szülőhazája lett?

Lehet-e csodálni, hogy az oroszországi proletariátus vezére, Lenin lett egyben ennek az elméletnek és taktikának a megteremtője s a nemzetközi proletariátus vezére?

Sztálin Művei. 6. köt. 77—88. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 9—17. old.

Sztálin. „A leninizmus alapjairól". III. fejezet: „Az elmélet" (1924 április). Részlet.

. . . Azelőtt a forradalom győzelmét *egy* országban lehetetlennek tartották, úgy vélték, hogy a burzsoázia fölötti győzelemhez elengedhetetlen valamennyi előrehaladott ország, vagy legalábbis az ilyen országok többsége proletárjainak együttes fellépése. Ma ez a szempont már nem felel meg a való helyzetnek. Ma abból kell kiindulni, hogy ilyen győzelem lehetséges, mert a különböző kapitalista országok fejlődésének egyenlőtlen és ugrásszerű jellege az imperializmus viszonyai között, az imperializmuson belül fejlődő és elkerülhetetlenül háborúkat előidéző katasztrofális ellentétek, a forradalmi mozgalom növekedése a világ valamennyi országában — mindez arra vezet, hogy a proletariátus győzelme egyes országokban nemcsak lehetséges, hanem szükségszerű is. A forradalom története Oroszországban mindennek közvetlen bizonyítéka. Csak

* Lásd ebben a kötetben 65. old. — *Szerk.*

nem szabad emellett megfeledkezni arról, hogy a burzsoázia megdöntését csak abban az esetben lehet sikerrel végrehajtani, ha megvannak bizonyos elengedhetetlen feltételek, amelyek megléte nélkül gondolni sem lehet arra, hogy a proletariátus a hatalmat átvegye.

A „Baloldaliság" című brosúrájában Lenin ezekről a feltételekről a következőket mondja:

„A forradalom alaptörvénye, melyet minden forradalom és különösképpen a XX. század mindhárom orosz forradalma megerősít, a következő: a forradalomhoz nem elegendő az, hogy a kizsákmányolt és elnyomott tömegek belássák, hogy a régi módon lehetetlen tovább élniök és változást követeljenek; a forradalomhoz az is szükséges, hogy a kizsákmányolók ne tudjanak élni és kormányozni a régi módon. Csak akkor, ha az «*alul levők*» *nem akarják* a régit, a «felül levők» pedig *nem tudnak* tovább élni és kormányozni a *régi módon*, csak akkor győzhet a forradalom. Ezt az igazságot más szavakkal így fejezhetjük ki: *a forradalom nem lehetséges általános nemzeti (a kizsákmányoltakat és a kizsákmányolókat egyaránt érintő) válság nélkül**. Tehát a forradalomhoz először azt kell elérnünk, hogy a munkások többsége (vagy mindenesetre a tudatos, gondolkodó, politikailag aktív munkások többsége) teljesen megértse a forradalom szükségességét és kész legyen érte akár halálba menni; másodszor, hogy a kormányzó osztályok olyan kormányzati válságot éljenek át, amely a legelmaradottabb tömegeket is bevonja a politikába..., meggyengíti a kormányt és lehetővé teszi, hogy a forradalmárok gyorsan megdöntsék" (XXV. köt. 222. old.**).

De a burzsoázia hatalmának megdöntése és a proletariátus hatalmának megteremtése *egy* országban még nem jelenti a szocializmus teljes győzelmének a biztosítását. A győztes ország proletariátusának, miután hatalmát megszilárdította és a parasztságot maga köré tömörítette, fel lehet és fel kell építenie a szocialista társadalmat. De azt jelenti-e ez, hogy a győztes ország proletariátusa ezzel kivívta a szocializmus teljes, végleges győzelmét, vagyis azt jelenti-e, hogy a proletariátus csak *egy* ország erőivel a szocializmust véglegesen megszilárdíthatja és az országot teljes mértékben biztosíthatja az intervenció, tehát a restauráció ellen? Nem, nem ezt jelenti. Ehhez elengedhetetlen a forradalom győzelme legalábbis néhány országban. Ezért a győztes ország forradalmának lényeges feladata, hogy fejlessze és támogassa a forradalmat más országokban. Ezért a győztes ország forradalma ne tekintse magát önmagáért való egységnek, hanem a proletariátus győzelmét a többi országokban siettető támasznak, eszköznek.

Lenin ezt a gondolatot két szóban fejezte ki, amikor azt mondta,

---

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** *Lenin* Művei, 31. köt. 75—76. old. — *Szerk.*

hogy a győztes forradalom feladata — megtenni „a maximumát annak, ami *egy* országban *valamennyi ország* forradalmának fejlesztése, támogatása, felébresztése *érdekében* megvalósítható" (XXIII. köt. 385. old.*)...

Sztálin Művei. 6. köt. 117—119. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 37—39. old.

Sztálin. „A leninizmus alapjairól". VI. fejezet: „A nemzeti kérdés" (1924 április).

Ebből a témából két fő kérdést ragadok ki. Ezek:

a) a kérdés feltevése,

b) az elnyomott népek szabadságmozgalma és a proletárforradalom.

1. *A kérdés feltevése.* Az utolsó két évtized során a nemzeti kérdés több igen komoly változáson ment át. A nemzeti kérdés a II. Internacionále időszakában és a nemzeti kérdés a leninizmus időszakában korántsem egy és ugyanaz. Egymástól nemcsak terjedelmükben, hanem belső jellegükben is mélységesen különböznek.

Azelőtt a nemzeti kérdés rendszerint szűk körben mozgott, főképpen a „kulturált" nemzetiségeket érintő kérdésekre szorítkozott. Írek, magyarok, lengyelek, finnek, szerbek és Európa egynéhány más nemzetisége — ez volt a nem-teljesjogú népeknek az a köre, melyeknek sorsa iránt a II. Internacionále politikusai érdeklődtek. Az ázsiai és afrikai népek tíz- és százmilliói, amelyeket a legdurvább és legkegyetlenebb nemzeti elnyomás gyötört, rendszerint a látókörön kívül maradtak. A fehéreket és feketéket, a „műveltek" és „műveletleneket" nem merték egyformán kezelni. Két-három üres, se hideg, se meleg határozat, amely gondosan megkerülte a gyarmatok felszabadításának kérdését — ez minden, amivel a II. Internacionále politikusai dicsekedhettek. Ma már ez a kettősség és felemásság a nemzeti kérdés terén felszámoltnak tekinthető. A leninizmus leleplezte ezt a kiáltó igazságtalanságot, ledöntötte a válaszfalat fehérek és feketék között, európaiak és ázsiaiak között, az imperializmus „művelt" és „műveletlen" rabszolgái között és ilymódon a nemzeti kérdést egybekapcsolta a gyarmati kérdéssel. Ezzel a nemzeti kérdés részletkérdésből, egy-egy államon belüli kérdésből általános és nemzetközi kérdéssé lett, a függő országokban és a gyarmato-

* Lásd ebben a kötetben 214. old. — *Szerk.*

kon élő elnyomott népeknek az imperializmus igája alóli felszabadítását felölelő világkérdéssé.

Azelőtt a nemzetek önrendelkezési jogának elvét rendszerint helytelenül értelmezték, gyakran arra szűkítették, hogy a nemzeteknek joguk van autonómiára. A II. Internacionále némelyik vezetője ebben odáig ment, hogy az önrendelkezési jogot a kulturális autonómia jogára változtatta át, az elnyomott nemzeteknek arra a jogára, hogy saját kulturális intézményeik lehetnek, de a politikai hatalomnak teljes egészében az uralkodó nemzet kezében kell maradnia. Ilymódon attól lehetett tartani, hogy az önrendelkezés eszméje az annexió elleni harc eszközéből mármár az annexió igazolásának eszközévé válik. Ez a zűrzavar most már felszámoltnak tekinthető. A leninizmus az önrendelkezés fogalmát kiszélesítette, ennek a fogalomnak olyan értelmezést adott, hogy a függő országok és a gyarmatok elnyomott népeinek joguk van a teljes különválásra, hogy a nemzeteknek önálló állami létre van joguk. A leninizmus ezzel lehetetlenné tette, hogy az önrendelkezési jogot autonómiára való jogként értelmezve igazolni próbálják az annexiókat. Magát az önrendelkezési elvet pedig ilymódon a tömegek becsapásának eszközéből — mert a szociálsoviniszták kezében az imperialista háború idején kétségtelenül az volt — mindennemű imperialista törekvések és soviniszta mesterkedések leleplezésére szolgáló eszközzé, a tömegek internacionalista szellemű politikai felvilágosításának eszközévé tette.

Azelőtt az elnyomott nemzetek kérdését rendszerint merőben jogi kérdésnek tekintették. A II. Internacionále pártjai a „nemzeti egyenjogúság" ünnepélyes proklamálásával, a „nemzetek egyenlőségét" hangoztató számtalan deklarációval szórakoztak, elkenve azt a tényt, hogy a „nemzetek egyenlősége" az imperializmus alatt, mikor a nemzetek egyik csoportja (a kisebbség) a nemzetek másik csoportjának kizsákmányolásából él, nem egyéb, mint a kizsákmányolt népek kigúnyolása. Ma ez a burzsoá jogi álláspont a nemzeti kérdésben leleplezettnek tekinthető. A leninizmus a nemzeti kérdést a fellengzős deklarációk magaslatáról lehozta a földre, kijelentvén, hogy a „nemzetek egyenlőségét" hangoztató deklarációk, ha a proletárpártok nem pecsételik meg őket az elnyomott népek szabadságharcának közvetlen támogatásával, nem egyebek, mint üres és hazug deklarációk. Ezzel az elnyomott nemzetek kérdése azzá a kérdéssé vált, hogyan lehet és kell az elnyomott nemzeteket támogatni, megsegíteni, hogyan lehet és kell igazi és állandó segítséget nyujtani nekik abban a harcban, melyet e nemzetek igazi egyenlőségükért, önálló állami létükért az imperializmus ellen folytatnak.

Azelőtt a nemzeti kérdést reformista módon mint külön, önálló kérdést vizsgálták, függetlenül a tőke hatalmának, az imperializmus megdöntésének, a proletárforradalomnak általános kérdésétől. Hallgatólago-

san feltételezték, hogy az európai proletariátus győzelme a gyarmati szabadságmozgalommal való közvetlen szövetség nélkül is lehetséges, hogy a nemzeti-gyarmati kérdés megoldható mellékesen, „automatikusan", távol a proletárforradalom nagy országútjától, az imperializmus ellen vívott forradalmi harc nélkül. Ma ez a forradalomellenes álláspont leleplezettnek tekinthető. A leninizmus bebizonyította és az imperialista háború és az oroszországi forradalom igazolta, hogy a nemzeti kérdés csakis a proletárforradalommal kapcsolatban és a proletárforradalom talaján oldható meg, hogy a nyugati forradalom győzelmének útja a gyarmatok és a függő országok imperializmusellenes szabadságmozgalmával való forradalmi szövetségen keresztül visz. A nemzeti kérdés a proletárforradalom általános kérdésének egy része, a proletárdiktatúra kérdésének egy része.

A kérdés ez: *kimerültek-e már* azok a forradalmi lehetőségek, amelyek az elnyomott országok forradalmi szabadságmozgalmaiban rejlenek vagy sem, s ha nem merültek ki, van-e remény, van-e alap arra, hogy ezeket a lehetőségeket a proletárforradalom érdekében kihasználjuk, hogy a függő helyzetben levő és a gyarmati országokat az imperialista burzsoázia tartalékából a forradalmi proletariátus tartalékává, szövetségesévé változtassuk?

A leninizmus erre a kérdésre igennel felel, azaz elismeri, hogy az elnyomott országok nemzeti szabadságmozgalmának mélyén forradalmi lehetőségek rejlenek, s hogy ezeket a lehetőségeket valóban ki lehet használni a közös ellenség megdöntése, az imperializmus megdöntése érdekében. Az imperializmus fejlődésének mozgástörvényei, az imperialista háború és az oroszországi forradalom teljesen megerősítik a leninizmus idevonatkozó következtetéseit.

Ebből következik, hogy az „uralkodó" nemzetek proletariátusának támogatnia kell, mégpedig határozottan és aktívan kell támogatnia az elnyomott és függő népek nemzeti szabadságmozgalmát.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a proletariátusnak *minden* nemzeti mozgalmat, mindenütt és mindig, minden egyes konkrét esetben támogatnia kell. Az olyan nemzeti mozgalmak támogatásáról van itt szó, amelyek az imperializmus gyengítésére, megdöntésére, nempedig megerősítésére és fenntartására irányulnak. Vannak esetek, amikor egyes elnyomott országok nemzeti mozgalmai összeütköznek a proletármozgalom fejlődésének érdekeivel. Magától értetődik, hogy ilyen esetekben szó sem lehet támogatásról. A nemzetek jogainak kérdése nem elszigetelt és öncélú kérdés, hanem a proletárforradalom általános kérdésének egy része, mely az egésznek alá van rendelve s amelyet az egésznek a nézőpontjából kell vizsgálni. Marx a mult század negyvenes éveiben a lengyelek és magyarok nemzeti mozgalmai mellett, a csehek és délszlávok nem-

zeti mozgalma ellen foglalt állást. Miért? Azért, mert a csehek és délszlávok akkor „reakciós népek" voltak, „orosz előőrsök" Európában, az abszolutizmus előőrsei, a magyarok és lengyelek viszont az abszolutizmus ellen harcoló „forradalmi népek" voltak. Azért, mert a csehek és a délszlávok nemzeti mozgalmainak támogatása akkor a cárizmusnak, a forradalmi mozgalom legveszélyesebb európai ellenségének közvetett támogatását jelentette.

„A demokrácia egyes követelései — mondja Lenin —, közöttük az önrendelkezés, nem abszolutumok, hanem az általános demokratikus (ma: az általános szocialista) *világ*mozgalomnak *részei*. Lehetséges, hogy egyes konkrét esetekben a rész ellentmond az egésznek, ilyenkor el kell vetni" (XIX. köt. 257—258. old.*).

Ezt kell mondanunk az egyes nemzeti mozgalmak kérdéséről, e mozgalmak esetleges reakciós jellegéről, persze csak akkor, ha nem formális szempontból, nem elvont jogok szempontjából, hanem konkrétan, a forradalmi mozgalom szempontjából ítéljük meg őket.

Ugyanezt kell mondanunk a nemzeti mozgalmak forradalmi jellegéről általában. A nemzeti mozgalmak óriási többségének kétségtelen forradalmi jellege épp annyira viszonylagos és sajátszerű, mint amennyire viszonylagos és sajátszerű egyes külön nemzeti mozgalmak esetleges reakciós jellege. Az imperialista elnyomás körülményei között valamely nemzeti mozgalom forradalmi jellege egyáltalán nem tételezi fel azt, hogy a mozgalomban okvetlenül legyenek proletár elemek, nem tételezi fel a mozgalom forradalmi vagy köztársasági programját, a mozgalom demokratikus alapjait. Az afgán emir harca Afganisztán függetlenségéért objektív szerepét tekintve *forradalmi* harc, noha az emirnek és híveinek monarchista nézetei vannak, mert ez a harc gyengíti, bomlasztja, aláássa az imperializmust, ellenben az olyan „elszánt" demokraták és „szocialisták", „forradalmárok" és republikánusok harca, amilyenek például Kerenszkij és Cereteli, Renaudel és Scheidemann, Csernov és Dan, Henderson és Clynes, az imperialista háború idején *reakciós* harc volt, mert e harc eredménye az imperializmus szépítgetése, erősítése, győzelme lett. Az egyiptomi kereskedők és burzsoá intellektuelek harca Egyiptom függetlenségéért, ugyanezen okból, objektív szerepét tekintve *forradalmi* harc, noha az egyiptomi nemzeti mozgalom vezetői származásukra és helyzetükre nézve burzsoák, noha a szocializmus ellen vannak, ezzel szemben az angol „munkás"-kormány harca Egyiptom függő helyzetének fenntartásáért, ugyanezen okból, *reakciós* harc, noha e kormány tagjainak proletár a származása, proletár a neve és a szocializmus

* *Lenin* Művei. 22. köt. 357. old. — *Szerk.*

„mellett" vannak. Már nem is beszélek a nagyobb gyarmati vagy függő országok nemzeti mozgalmairól, olyanokról, mint India és Kína, amelyeknek minden egyes lépése, melyet felszabadulásuk irányában tesznek, még ha a formális demokrácia követelményeit sérti is, egy-egy gőzkalapács ütés az imperializmusra, azaz kétségkívül *forradalmi* lépés.

Leninnek igaza van, mikor azt mondja, hogy az elnyomott országok nemzeti mozgalmait nem a formális demokrácia szempontjából, hanem az imperializmus elleni harc általános mérlegében mutatkozó tényleges eredmények szempontjából kell megítélni, vagyis „nem elszigetelten, hanem világméretekben" (XIX. köt. 257. old.*).

2. *Az elnyomott népek szabadságmozgalma és a proletárforradalom.* A nemzeti kérdés megoldásában a leninizmus az alábbi tételekből indul ki:

a) a világ két táborra oszlott: az egyik táborban van az a maroknyi civilizált nemzet, amelyekben a finánctőke összpontosul és amelyek kizsákmányolják a földkerekség lakosságának óriási többségét, a másik táborban vannak a gyarmatok és függő országok elnyomott és kizsákmányolt népei, amelyek ezt a többséget alkotják;

b) a gyarmati és függő országok, melyeket a finánctőke elnyom és kizsákmányol, az imperializmus hatalmas tartalékai és nagyon komoly erőforrásai;

c) a függő és gyarmati országok elnyomott népei az elnyomás és kizsákmányolás alól csakis az imperializmus ellen folytatott forradalmi harc útján szabadulhatnak fel;

d) a legfontosabb gyarmati és függő országok már ráléptek a nemzeti szabadságmozgalom útjára, amelynek szükségképpen a világkapitalizmus válságára kell vezetnie;

e) a fejlett országok proletármozgalmának és a gyarmatok nemzeti szabadságmozgalmának érdekei megkövetelik a forradalmi mozgalom e két fajtájának közös fronttá egyesítését a közös ellenség, az imperializmus ellen;

f) a munkásosztály győzelme a fejlett országokban és az elnyomott népek felszabadulása az imperializmus igája alól általános forradalmi front kialakulása és megerősödése nélkül lehetetlen;

g) a közös forradalmi front kialakítása lehetetlen, ha az elnyomó nemzet proletariátusa nem támogatja közvetlenül és erélyesen az elnyomott nép szabadságmozgalmát a „hazai" imperializmus ellen, mert „nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom" *(Engels)*;

h) ez a támogatás azt jelenti, hogy síkra kell szállni a nemzetek

* *Lenin* Művei. 22. köt. 357. old. old. —*Szerk.*

különválására és önálló állami létre való jogának jelszaváért, meg kell védeni, tettre kell váltani ezt a jelszót;

i) e jelszó megvalósítása nélkül lehetetlen megszervezni a nemzetek egyesülését és együttműködését egy egységes világgazdaságban, mely a világszocializmus győzelmének anyagi bázisa;

j) ez az egyesülés csakis önkéntes lehet, csakis a népek kölcsönös bizalma és testvéri viszonya alapján jöhet létre.

Ebből következik, hogy a nemzeti kérdésnek két oldala, két tendenciája van: az egyik az imperialista béklyókból való politikai szabadulásra, önálló nemzeti állam alakítására irányuló tendencia, mely az imperialista elnyomás és a gyarmati kizsákmányolás alapján keletkezett, — a másik a nemzetek gazdasági közeledésére irányuló tendencia, mely a világpiac és a világgazdaság kialakulása eredményeképpen jött létre.

„A fejlődő kapitalizmus — mondja Lenin — a nemzeti kérdésben két történelmi tendenciát mutat. Az első: a nemzeti élet és a nemzeti mozgalmak ébredése, a harc minden nemzeti elnyomás ellen, nemzeti államok megteremtése. A második: a nemzetek közti mindennemű kapcsolatok kifejlődése és sűrűsödése, a nemzeti válaszfalak lerombolása, a tőke, általában a gazdasági élet, a politika, a tudomány stb. nemzetközi egységének megteremtése.

Mindkét tendencia a kapitalizmus egyetemes törvénye. Az első a kapitalista fejlődés kezdetén van túlsúlyban, a második az érett, a szocialista társadalmi átalakulás felé haladó kapitalizmusra jellemző" (XVII. köt. 139—140. old.*).

Az imperializmus számára ez a két tendencia kibékíthetetlen ellentmondást jelent, mert az imperializmus nem élhet kizsákmányolás nélkül, nem élhet anélkül, hogy a gyarmatokat erőszakkal vissza ne tartsa az „egységes egész" keretében, mert az imperializmus a nemzeteket csak annexiók és gyarmati hódítások útján tudja egymáshoz közelíteni, ezek nélkül az imperializmus általában elképzelhetetlen.

A kommunizmus számára, ellenkezőleg, ezek a tendenciák csak két oldalát jelentik ugyanazon ügynek, az elnyomott népek felszabadításának az imperialista iga alól, mert a kommunizmus tudja, hogy a népek egységes világgazdaságban való egyesülése csak kölcsönös bizalom és önkéntes megegyezés alapján lehetséges, hogy a népek önkéntes egyesülésének útja csakis a gyarmatoknak az „egységes" imperialista „egésztől" való elszakadásán át, önálló államokká alakulásán át vezet.

Ebből következik, hogy szívós, szakadatlan, erélyes harcot kell folytatni az uralkodó nemzetek (Anglia, Franciaország, Amerika, Olaszország, Japán stb.) „szocialistáinak" nagyhatalmi sovinizmusa ellen, akik nem akarnak saját imperialista kormányaik ellen harcolni, akik nem

* Lásd ebben a kötetben 104—105. old. — *Szerk.*

akarják támogatni „saját" gyarmataik elnyomott népeinek harcát az elnyomás alól való felszabadulásért, az állami különválásért.

E nélkül a harc nélkül lehetetlen az uralkodó nemzetek munkásosztályának nevelése az igazi nemzetköziség szellemében, a függő országok és gyarmatok dolgozó tömegeihez való közeledés szellemében, a proletárforradalom tényleges előkészítésének szellemében. A forradalom Oroszországban nem győzött volna, Kolcsakot és Gyenyikint nem verték volna szét, ha a volt Orosz Birodalom elnyomott népei nem rokonszenveztek volna az orosz proletariátussal, ha nem támogatták volna. De ahhoz, hogy az orosz proletariátus e népek rokonszenvét és támogatását kivívja, mindenekelőtt szét kellett zúznia az orosz imperializmus bilincseit és fel kellett szabadítania e népeket a nemzeti elnyomás alól.

Máskülönben lehetetlen lett volna a Szovjethatalmat megszilárdítani, az igazi nemzetköziség magvait elültetni és a népek együttműködésének azt a nagyszerű szervezetét megteremteni, amelyet a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének nevezünk és amely élő mintaképe a népek egységes világgazdaságban való jövendő egyesülésének.

Ebből következik, hogy harcolni kell az elnyomott országok szocialistáinak nemzeti elzárkózása, szűk látóköre, elkülönülése ellen, azok ellen, akik nem akarnak a saját nemzetük templomtornyánál magasabbra emelkedni és akik nem értik meg a kapcsolatot saját országuk szabadságmozgalma és az uralkodó országok proletármozgalma között.

E nélkül a harc nélkül lehetetlen megvédeni az elnyomott nemzetek proletariátusának önálló politikáját és az uralkodó osztályok proletariátusával való osztályszolidaritását a közös ellenség, az imperializmus megdöntéséért folyó harcban.

E nélkül a harc nélkül a nemzetköziség lehetetlen volna.

Ezen az úton neveljük az uralkodó és elnyomott nemzetek dolgozó tömegeit a forradalmi nemzetköziség szellemében.

Lenin a kommunizmusnak erről a kétirányú munkájáról, amelyet a munkásoknak a nemzetköziség szellemében való nevelése terén végez, ezt mondja:

... „Lehet-e ez a nevelés ... *konkrétan egyforma* a nagy, az elnyomó és a kis, az elnyomott nemzeteknél? Az annektáló nemzeteknél és az annektált nemzeteknél?

Nyilvánvaló, hogy nem lehet. Az egységes célhoz: a teljes egyenjogúsághoz, *minden* nemzet legszorosabb közeledéséhez és utóbb *egybeolvadásához*, itt nyilvánvalóan különböző konkrét utak vezetnek — éppen úgy, mint ahogy például egy papírlap közepén fekvő ponthoz a papírlap egyik szélétől balfelé, a szemközti szélétől jobbfelé vezet az út. Ha a nagy, elnyomó, annektáló nemzet szociáldemokratája, aki a nemzetek egyesülését általánosságban vallja, csak egy pillanatra is elfelejti, hogy «az ő» II. Miklósa, «az ő» Vilmosa, Györgye,

Poincaréja stb. *szintén* a kis nemzetekkel való *egyesülés mellett* van (annexió útján) — II. Miklós a Galíciával való «egyesülés», II. Vilmos a Belgiummal való «egyesülés» mellett stb. —, akkor az ilyen szociáldemokrata nevetséges doktriner az elméletben, az imperializmus szekértolója a gyakorlatban.

Az elnyomó országokban a munkások internacionalista nevelésének súlypontját feltétlenül arra kell helyezni, hogy propagálják és védelmezzék az elnyomott országok jogát az elszakadásra. Enélkül *nincs* nemzetköziség. Jogunk és kötelességünk az elnyomó nemzetek minden szociáldemokratáját, aki ilyen propagandát *nem* folytat, imperialistának, gazembernek nevezni. Ez feltétlen követelmény, még akkor is, ha az elszakadás *megtörténte* a szocializmus győzelme előtt ezer eset közül csak egyben lehetséges és «megvalósítható» . . .

Másfelől: a kis nemzet szociáldemokratájának agitációja súlypontját általános formulánk *második* szavára kell helyeznie, a nemzetek «önkéntes *egyesülésére*». Nem sérti meg nemzetközisége követelményeit *akkor sem*, ha saját nemzete politikai függetlensége mellett foglal állást, *akkor sem*, ha a szomszédos X, Y, Z stb. államhoz való csatlakozás mellett van. De minden esetben köteles a kisnemzeti szűk látókör, elzárkózás, elkülönülés *ellen* harcolni, az egész és az általános figyelembevételéért, azért, hogy a részletérdekeket az általános érdekeknek rendeljék alá.

Akik ezt a kérdést nem gondolták át, «ellentmondásnak» vélik, hogy az elnyomó nemzetek szociáldemokratáinak a «*különválás* szabadságát», az elnyomott nemzetek szociáldemokratáinak az «*egyesülés* szabadságát» kell követelniök. De némi gondolkodás után rá kell jönniök arra, hogy *más* út az internacionalizmushoz és a nemzetek egybe olvadásához, más út, mely az *adott* helyzetből ehhez a célhoz vezetne, nincs és nem is lehet" (XIX. köt. 261—262. old.*).

Sztálin Művei. 6. köt. 152—164. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 63—71. old.

Sztálin. „A nemzetközi helyzethez"
(1924 szeptember 20). Részlet.

. . . Végezetül néhány szót a Szovjetunió népszerűségének növekedéséről a burzsoá államok népeinek körében. A „pacifista-demokratikus rendszer" ingatagságának talán legbiztosabb jelét abban a kétségtelen tényben kell látnunk, hogy a Szovjetunió befolyása és tekintélye a nyugati és keleti dolgozó tömegek körében nemcsak nem gyengül, hanem ellenkezőleg, évről évre, hónapról hónapra fokozódik. Nem az a lényeges, hogy a Szovjetuniót számos burzsoá állam „elismeri". Önmagában ez az „elismerés" még nem jelent semmi különöset, mert ezt, először is, a Szovjetunió piacán a „maguk helyét" elfoglalni igyekvő burzsoá államok

* *Lenin* Művei. 22. köt. 62—364. old. — *Szerk.*

kapitalista versenyének szükségletei diktálják, mert, másodszor, ezt a pacifizmus „programja" diktálja, amely megköveteli, hogy a Szovjetországgal „normális kapcsolatokat" vegyenek fel, legalábbis valamilyen „szerződést" kössenek a Szovjetunióval. A lényeg az, hogy a mai „demokraták" és „pacifisták" a Szovjetunió „elismerését" hirdető platformnak *köszönhetik*, hogy a parlamenti választásokon legyőzték burzsoá vetélytársaikat, hogy a MacDonaldok és Herriot-k egyebek között annak *köszönhetik* hatalomrajutásukat és hatalmonmaradásukat, hogy az „Oroszországgal való barátságról" hazudoznak, hogy továbbá ezeknek a „demokratáknak" és „pacifistáknak" a tekintélye — visszfénye a Szovjethatalom tekintélyének, amely egyre nő a néptömegek körében. Jellemző, hogy még egy olyan közismert „demokrata" is, mint Mussolini, szükségesnek tartja, hogy a munkások előtt a Szovjethatalom iránt táplált „barátságát" fitogtassa. Nem kevésbbé jellemző, hogy még Japán mai urai, akik, mint köztudomású, oly szívesen kaparintják meg a másét, még ők sem akarják nélkülözni a Szovjetunióval való „barátságot". Nem is szólva arról, hogy milyen óriási tekintélye van a Szovjethatalomnak Törökország, Perzsia, Kína, India néptömegei körében.

Mivel magyarázható, hogy egy olyan „diktatórikus" és forradalmi hatalom, amilyen a Szovjethatalom, ily hallatlan tekintélynek örvend és ily rendkívül népszerű más államok néptömegei körében?

Először, a munkásosztály gyűlöli a kapitalizmust és arra törekszik, hogy megszabaduljon tőle. A burzsoá államok munkásai elsősorban azért rokonszenveznek a Szovjethatalommal, mert megdöntötte a kapitalizmust. Az angol vasutasok ismert képviselője, Bromley, a trade-unionok kongresszusán nemrégiben ezt mondotta:

„A tőkések tudják, hogy a világ munkásai Oroszországra szegezik szemüket és ha az orosz forradalom győz, más országok öntudatos munkásai felteszik a kérdést — miért nem tudjuk mi ugyanígy megszüntetni a kapitalizmust?"

Bromley persze nem bolsevik. De az, amit mondott, az európai munkások vágyait és gondolatait fejezi ki. Merthiszen valóban miért ne döntenék meg az európai kapitalizmust, ha az „oroszok" immár hetedik esztendeje megvannak, mégpedig igen jól, kapitalisták nélkül? Íme, ez a forrása a Szovjethatalom óriási népszerűségének a munkásosztály széles tömegei körében. A Szovjetunió nemzetközi népszerűségének növekedése tehát azt jelenti, hogy minden országban fokozódik a munkásosztály gyűlölete a kapitalizmussal szemben.

Másodszor, a néptömegeknek a háborúval szemben táplált gyűlölete és a burzsoázia háborús kezdeményezéseinek meghiúsítására irányuló törekvése. A néptömegek tudják, hogy a Szovjethatalom elsőnek indított támadást az imperialista háború ellen és ezzel megnehezítette a háború

folytatását. A néptömegek látják, hogy a Szovjetunió az egyetlen ország, amely harcol az új háború ellen. Azért rokonszenveznek a Szovjetunióval, mert a Szovjetunió a népek közötti béke zászlóvivője és erős gát a háború ellen. A Szovjethatalom nemzetközi népszerűségének növekedése tehát arról tanuskodik, hogy fokozódik a világ néptömegeinek gyűlölete az imperialista háborúval és annak szervezőivel szemben.

Harmadszor, a függő országok és a gyarmatok elnyomott tömegeinek az imperializmus jármával szemben táplált gyűlölete, e járom szétzúzására irányuló törekvése. A Szovjethatalom az egyetlen hatalom, amely széttörte a „hazai" imperializmus láncait. A Szovjetunió az egyetlen ország, amely a nemzetek egyenjogúságának és együttműködésének elvei alapján építi életét. A szovjet kormány az egyetlen kormány a világon, amely következetesen védelmezi Törökország, Perzsia, Afganisztán, Kína, a gyarmati és függő országok egységét, függetlenségét, szabadságát és szuverenitását. Az elnyomott tömegek rokonszenveznek a Szovjetunióval, mert szövetségesüket látják benne az imperializmus alól való felszabadulásban. A Szovjethatalom nemzetközi népszerűségének növekedése tehát azt jelenti, hogy fokozódik a világ elnyomott népeinek gyűlölete az imperializmussal szemben.

Ezek a tények.

Aligha lehet kétséges, hogy ez a *három gyűlölet* nem segíti elő a mai imperializmus „pacifista-demokratikus rendszerének" megszilárdulását.

A napokban az amerikai külügyminiszter, a „pacifista" és kolcsakista Hughes feketeszázas nyilatkozatot adott ki a Szovjetunió ellen. Kétségtelen, hogy Hughes Poincaré babéraira pályázik. De aligha kételkedhetünk abban, hogy Hughes feketeszázas-pacifista nyilatkozata csak arra fog vezetni, hogy a Szovjetunió befolyása és tekintélye még jobban növekszik a világ dolgozó tömegei körében.

Ezek azok a fő mozzanatok, amelyek a mai nemzetközi helyzetet jellemzik.

Sztálin Művei. 6. köt. 330—333. old.

Sztálin. „Az Októberi Forradalom és az orosz kommunisták taktikája" (1924 december). Részletek a II. fejezetből.

. . . Az Októberi Forradalom egyik sajátossága az, hogy ez a forradalom a proletárdiktatúra lenini elméletének klasszikus megvalósítása.

Egyes elvtársak azt hiszik, hogy ez az elmélet tisztán „orosz" elmélet, amely csak az oroszországi viszonyokra vonatkozik. Ez nem áll.

Ez egyáltalán nem igaz. Amikor Lenin a proletariátus által vezetett nem-proletár osztályok dolgozó tömegeiről beszél, akkor nemcsak az orosz parasztokra gondol, hanem a Szovjetunió végvidékeinek — nemrég még Oroszország gyarmatainak — dolgozó elemeire is. Lenin fáradhatatlanul hangsúlyozta, hogy e másnemzetiségű tömegekkel való szövetség nélkül Oroszország proletariátusa nem győzhet. A nemzeti kérdésről szóló cikkeiben és a Kommunista Internacionále kongresszusain mondott beszédeiben Lenin nem egyszer megmondta, hogy a világforradalom győzelme lehetetlen a fejlettebb országok proletariátusának a leigázott gyarmatok elnyomott népeivel való forradalmi szövetsége, forradalmi blokkja nélkül. De mi egyebek a gyarmatok, mint elnyomott dolgozó tömegek s mindenekelőtt a parasztság dolgozó tömegei? Ki ne tudná, hogy a gyarmatok felszabadításának kérdése *lényegében* a nemproletár dolgozó tömegek felszabadításának, a finánctőke járma és kizsákmányolása alóli felszabadításának kérdése?

De ebből az következik, hogy a proletariátus diktatúrájának lenini elmélete nem tisztán „orosz" elmélet, hanem valamennyi országra kötelező elmélet. A bolsevizmus nem csupán orosz jelenség. „A bolsevizmus — mondja Lenin — a *taktika mintája mindenki számára*" (XXIII. köt. 386. old.*)...

... Kétségtelen, hogy a szocializmus *teljes* győzelméhez, ahhoz, hogy a régi rend visszaállítása *teljesen* lehetetlenné váljék, több ország proletariátusának együttes erőfeszítésére van szükség. Kétségtelen, hogy ha Európa proletariátusa nem támogatta volna forradalmunkat, Oroszország proletariátusa nem tudott volna helytállni az általános rohammal szemben; éppúgy, ahogy az oroszországi forradalom támogatása nélkül a nyugati forradalmi mozgalom sem fejlődhetett volna azzal a lendülettel, amellyel az oroszországi proletárdiktatúra után fejlődni kezdett. Kétségtelen, hogy szükségünk van támogatásra. De mit jelent az, hogy a nyugateurópai proletariátus támogatja forradalmunkat? Az európai munkások rokonszenve forradalmunk iránt, készsége arra, hogy megakadályozza az imperialisták intervenciós szándékait — támogatás-e mindez, komoly segítség-e? Feltétlenül az. E támogatás nélkül, e segítség nélkül, melyet nemcsak az európai munkások, hanem a gyarmati és függő országok is nyujtottak, a proletárdiktatúrának Oroszországban rosszul állt volna a szénája. Elég volt-e eddig ez a rokonszenv s ez a segítség, mely egyesült Vörös Hadseregünk erejével s Oroszország munkásainak és parasztjainak ama készségével, hogy életükkel is megvédjék a szocialista hazát, elég volt-e mindez arra, hogy visszaverjük az

* Lásd ebben a kötetben 215. old. — *Szerk.*

imperialisták támadásait és kiharcoljuk a komoly építőmunkához szükséges feltételeket? Igenis elég volt. Növekszik-e ez a rokonszenv, vagy csökken? Kétségtelenül növekszik. Megvannak-e tehát nálunk a kedvező feltételek nemcsak ahhoz, hogy előbbre vigyük a szocialista gazdaság szervezését, hanem ahhoz is, hogy most már mi nyujtsunk támogatást mind a nyugateurópai munkásoknak, mind a Kelet elnyomott népeinek? Igenis megvannak. Erről ékesszólóan tanuskodik az oroszországi proletárdiktatúra hétéves története. Lehet-e tagadni, hogy nálunk már hatalmas munkalendület kezdődött? Nem, nem lehet tagadni.

Mit jelenthet mindezek után Trockij kijelentése, hogy a forradalmi Oroszország nem tudna megállni a konzervatív Európával szemben?

Csak azt jelentheti, először, hogy Trockij nem érzi forradalmunk belső erejét; másodszor, hogy Trockij nem érti meg annak az erkölcsi támogatásnak felbecsülhetetlen jelentőségét, melyet forradalmunknak Nyugat munkásai és Kelet parasztjai nyujtanak; harmadszor, hogy Trockij nem veszi észre azt a belső tehetetlenséget, mely ma az imperializmust emészti . . .

Sztálin Művei. 6. köt. 402—403. és 412—414. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 108—109. és 115—116. old.

Sztálin. „Az Októberi Forradalom és az orosz kommunisták taktikája". IV. fejezet: „Az Októberi Forradalom mint a világforradalom kezdete és előfeltétele" (1924 december).

Az az egyetemesség igényével fellépő elmélet, mely szerint a forradalomnak egyidejűleg kell győznie Európa legfontosabb országaiban, mely szerint a szocializmus győzelme *egy* országban lehetetlen — kétségtelenül mesterkélt, nem életképes elméletnek bizonyult. Az oroszországi proletárforradalom hétéves története nem ez elmélet mellett, hanem ellene szól. Ez az elmélet nemcsak mint a világforradalom fejlődésének sémája elfogadhatatlan, mert hiszen ellentmond a szemmelláthatható tényeknek. Még elfogadhatatlanabb mint jelszó, mert gúzsbaköti és nem feloldozza azoknak az egyes országoknak a kezdeményező erejét, amelyek számára, bizonyos történelmi előfeltételek következtében, lehetővé vált, hogy önállóan áttörjék a tőke frontját, — mert nem arra ad ösztönzést, hogy az egyes országok aktív támadást intézzenek a tőke ellen, hanem arra, hogy passzív módon bevárják az „általános kibontakozás" pillanatát, — mert az egyes országok proletárjainak lelkében nem a

forradalmi elszántság szellemét ébreszti, hanem a hamleti kétkedést, hogy „hátha a többiek nem fognak támogatni". Leninnek teljesen igaza van, mikor azt mondja, hogy a proletariátus győzelme *egy* országban a „tipikus eset" s hogy „a forradalom egyidejűleg több országban" csak „ritka kivétel" lehet (XXIII. köt. 354. old.*).

De a forradalom lenini elmélete tudvalevőleg nem szorítkozik a dolognak csak erre az oldalára. A lenini elmélet egyszersmind a világforradalom fejlődésének elmélete**. A szocializmus győzelme *egy* országban nem öncél. A győztes ország forradalmának nem öncélú eredménynek, hanem segítőerőnek, eszköznek kell magát tekintenie, amely *arra* szolgál, hogy valamennyi ország proletariátusának győzelmét meggyorsítsa. Mert a forradalom győzelme *egy* országban, az adott esetben Oroszországban, nemcsak az imperializmus egyenlőtlen fejlődésének és fokozódó bomlásának terméke. Egyszersmind a világforradalom kezdete és előfeltétele.

Kétségtelen, hogy a világforradalom fejlődésének útjai nem olyan egyszerűek, amilyennek korábban tetszhettek, mielőtt a forradalom *egy* országban győzött, mielőtt megjelent a kifejlett imperializmus, „a szocialista forradalom előestéje". Mert olyan új tényező jelent meg, mint a kapitalista országok egyenlőtlen fejlődésének a fejlett imperializmus viszonyai között működő törvénye, amely amellett szól, hogy a háborús összeütközések elkerülhetetlenek, hogy a tőke világfrontja általában meggyengült és hogy lehetséges a szocializmus győzelme egyes országokban. Mert olyan új tényező jelent meg, mint az óriási Szovjetország, amely Nyugat és Kelet között, a világ pénzügyi kizsákmányolásának központja és a gyarmati elnyomás színtere között fekszik s amely puszta létezésével forradalmasítja az egész világot.

Mindezek olyan tényezők (nem beszélek más, kevésbbé fontos tényezőkről), amelyekkel feltétlenül számolni kell, amikor a világforradalom útjait tanulmányozzuk.

Azelőtt rendszerint úgy vélték, hogy a forradalom a szocializmus elemeinek egyenletes „megérése" útján fog fejlődni, mégpedig mindenekelőtt a fejlettebb, az „előrehaladott" országokban. Most ez az elképzelés lényeges módosításokra szorul.

„A nemzetközi viszonyoknak most olyan rendszere alakult ki — mondotta Lenin —, hogy Európában a győztes államok rabságban tartják az egyik államot, Németországot. Azonfelül több állam, mégpedig a legrégibb nyugati államok, a győzelem következtében olyan viszonyok közé került, hogy ezt a

---

* *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 439. old. — *Szerk.*

** Lásd fentebb — „A leninizmus alapjairól" — *I. Szt.* (Ebben a kötetben 296—305. old. — *Szerk.*)

győzelmet arra használhatja fel, hogy elnyomott osztályainak bizonyos engedményeket tegyen — lényegtelen engedményeket, amelyek azonban ezekben az országokban mégis késleltetik a forradalmi mozgalmat és valami «társadalmi béke»-félét hoznak létre."

„Ugyanakkor számos más ország: a Kelet, India, Kína stb. éppen a legutóbbi imperialista háború következtében végleg kizökkent a kerékvágásból. Fejlődésük véglegesen az általános európai kapitalista méretekben indult meg. Megkezdődött bennük az általános európai erjedés. S most az egész világ látja, hogy olyan fejlődésbe sodródtak, amelynek szükségképpen az egész világkapitalizmus válságára kell vezetnie."

Ennek következtében s ezzel kapcsolatban a „nyugateurópai kapitalista országok fejlődése a szocializmus felé nem olymódon megy végbe . . . ahogy azelőtt vártuk. Nem olymódon megy végbe, hogy a szocializmus bennük egyenletesen «megérik», hanem olyan viszonyok között, amikor egyes államokat kizsákmányolnak más államok, amikor az imperialista háborúban elsőnek legyőzött államot kizsákmányolják s ugyanakkor az egész Keletet is kizsákmányolják. A Kelet viszont éppen az első imperialista háború következtében, végleg belekerült a forradalmi mozgalomba, végleg belesodródott a világforradalmi mozgalom általános forgatagába" (XXVII. köt. 415—416. old.*).

Ha ehhez hozzávesszük azt a tényt, hogy a győztes országok nemcsak a legyőzött országokat és a gyarmatokat zsákmányolják ki, hanem a győztes országoknak is egyrésze belekerül a leghatalmasabb győztesek, Amerika és Anglia pénzügyi kizsákmányolásának hatókörébe; hogy mindezen országok egymásközti ellentétei igen fontos tényezői a világimperializmus bomlásának; hogy ezeken az ellentéteken kívül ez országok mindegyikében roppant mély belső ellentétek is vannak és fejlődnek; hogy mindezeket az ellentéteket elmélyíti és kiélezi az a tény, hogy ez országok mellett létezik a nagy Szovjet Köztársaság — ha mindezt figyelembe vesszük, akkor a nemzetközi helyzet sajátosságának képe többé-kevésbbé teljesen kirajzolódik.

A világforradalom fejlődésének legvalószínűbb vonala az, hogy újabb országok fognak forradalmi úton elszakadni az imperialista államok rendszerétől és az imperialista államok proletariátusa támogatni fogja ezeknek az országoknak a proletariátusát. Látjuk, hogy az első elszakadt országot, az első győzelmes országot máris támogatják a többi ország munkásai és dolgozó tömegei. E támogatás nélkül nem tarthatta volna fenn magát. Kétségtelen, hogy ez a támogatás erősödni és fokozódni fog. De az is kétségtelen, hogy maga a világforradalom fejlődése, maga az a folyamat, amelynek során újabb országok szakadnak el az imperializmustól, annál gyorsabban és alaposabban fog végbemenni, minél alaposabban fog megerősödni a szocializmus az első győzelmes

Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 1026—1027. old. — ***Szerk.***

országban, minél gyorsabban válik ez az ország a világforradalom további kifejlődésének bázisává, az imperializmus további bomlasztásának eszközévé.

Ha igaz az a tétel, hogy a szocializmus *végleges* győzelme az első felszabadult országban lehetetlen a többi ország proletárjainak közös erőfeszítése nélkül, akkor éppúgy igaz az is, hogy a világforradalom annál gyorsabban és alaposabban fog kibontakozni, minél hatékonyabb lesz az a segítség, amelyet az első szocialista ország valamennyi többi ország munkásainak és dolgozó tömegeinek nyujtani fog.

Miben kell e segítségnek kifejezésre jutnia?

Kifejezésre kell jutnia, először, abban, hogy a győztes ország „megteszi a maximumát annak, ami *egy* országban *valamennyi ország* forradalmának fejlesztése, támogatása, felébresztése *érdekében* megvalósítható" (*Lenin*, XXIII. köt. 385. old.*).

Kifejezésre kell jutnia, másodszor, abban, hogy ennek az *egy* országnak a „győztes proletariátusa, miután kisajátította a kapitalistákat és megszervezte országában a szocialista termelést, *szembefordul* . . . a külső kapitalista világgal, a maga oldalára vonja a többi ország elnyomott osztályait, felkelést szít ott a kapitalisták ellen, sőt szükség esetén katonai erővel vonul a kizsákmányoló osztályok és államaik ellen" *(Lenin*, XVIII. köt. 232—233. old.**).

Ennek a segítségnek, amelyet a győztes ország nyujt, jellemző sajátossága nemcsak az, hogy meggyorsítja a többi ország proletárjainak győzelmét, hanem az is, hogy e győzelem megkönnyítésével egyszersmind biztosítja a szocializmus *végleges* győzelmét az első győztes országban.

A legvalószínűbb, hogy a világforradalom fejlődése során, az imperializmusnak egyes kapitalista országokban levő gócai és ez országok nemzetközi rendszere mellett létrejönnek a szocializmus gócai egyes szovjet országokban, létrejön ezeknek a gócoknak a nemzetközi rendszere, s akkor e két rendszer közötti harc tölti majd be a világforradalom kibontakozásának történetét.

„Mert — mondja Lenin — lehetetlen a nemzetek szabad egyesülése a szocializmusban a szocialista köztársaságoknak az elmaradt államok ellen folytatott többé-kevésbbé hosszú, szívós harca nélkül" (ugyanott).

Az Októberi Forradalom világjelentősége nemcsak az, hogy ez a forradalom *egy* ország nagy kezdeményezése az imperializmus rendszerének áttörésére és a szocializmus első szigete az imperialista országok óceánjában, hanem az is, hogy első szakasza a világforradalomnak és

* Lásd ebben a kötetben 214. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 158. old. — *Szerk.*

hatalmas támaszpontja a világforradalom további kibontakozásának.

Ezért tehát nemcsak azoknak nincs igazuk, akik, megfeledkezve az Októberi Forradalom nemzetközi jellegéről, a forradalom győzelmét *egy* országban merőben nemzeti és csakis nemzeti jelenségnek nyilvánítják. Azoknak sincs igazuk, akik, az Októberi Forradalom nemzetközi jellegét elismerve, hajlandók ezt a forradalmat valami olyan passzív dolognak tekinteni, amely csak arra hivatott, hogy elfogadja a kívülről jövő segítséget. Valójában nemcsak az Októberi Forradalomnak van szüksége a többi ország forradalmának támogatására, hanem a többi ország forradalmának is szüksége van az Októberi Forradalom támogatására ahhoz, hogy meggyorsítsák és előrevigyék a világimperializmus megdöntésének művét.

Sztálin Művei. 6. köt. 436—442. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 132—137. old.

Sztálin. „A Keleti Népek Egyetemének politikai feladatairól". Beszéd a Keleti Dolgozók Kommunista Egyeteme hallgatóinak gyűlésén (1925 május 18).

I. *A Keleti Dolgozók Kommunista Egyetemének feladatai a Keleti Szovjet Köztársaságok tekintetében*

Melyek ez országok, e köztársaságok létének és fejlődésének jellemző, a gyarmati és a függő országoktól eltérő sajátosságai?

Először az a sajátosság, hogy ezekben a köztársaságokban nincsen imperialista elnyomás.

Másodszor az a tény, hogy ezek nem a burzsoá rendszer, hanem a Szovjethatalom égisze alatt fejlődnek és konszolidálódnak nemzetekké. Erre a történelemben még nem volt példa, de ez tény.

Harmadszor az, hogy mivel ipari tekintetben kevéssé fejlettek, fejlődésükben teljesen a Szovjetunió ipari proletariátusának segítségére támaszkodhatnak.

Negyedszer az, hogy ezek a köztársaságok, minthogy mentesek a gyarmati elnyomástól, minthogy a proletárdiktatúra védelme alatt állanak és minthogy a Szovjetunió tagjai, bekapcsolódhatnak és be is kell kapcsolódniok országunk szocialista építésébe.

A legfontosabb feladat az, hogy megkönnyítsük e köztársaságok munkásainak és parasztjainak bekapcsolódását a Szovjetunió szocialista

építésébe, hogy e köztársaságok sajátos létfeltételeinek megfelelően megteremtsük és fejlesszük azokat az előfeltételeket, amelyek előmozdíthatják és siettethetik ezt a bekapcsolódást.

A szovjet Kelet aktív funkcionáriusainak soronlevő feladatai tehát a következők:

1) A keleti szovjet köztársaságokban ipari gócokat kell teremteni, amelyek alapul szolgálnak majd arra, hogy a parasztság a munkásosztály köré tömörüljön. Önök tudják, hogy ehhez a munkához már hozzá is láttunk és ez a munka a Szovjetunió gazdasági fejlődése arányában halad majd előre. E köztársaságokban különféle nyersanyagok vannak, ami biztosítéka annak, hogy ezt a munkát idővel be is fejezzük.

2) Fejleszteni kell a mezőgazdaságot és mindenekelőtt az öntözést. Önök tudják, hogy ezt a munkát, legalábbis a Kaukázusontúl és Turkesztánban, szintén előbbrevittük.

3) Meg kell indítani és fokozni kell a parasztok és kézművesek nagy tömegeinek szövetkezetekben való tömörítését, mert ez a legbiztosabb eszköze annak, hogy a keleti szovjet köztársaságokat bevonjuk a szovjet gazdasági építés általános rendszerébe.

4) A Szovjeteket közelebb kell hozni a tömegekhez, összetételükben nemzetivé kell tenni őket és ilyenformán olyan nemzeti-szovjet államiságot kell létrehozni, amely a dolgozó tömegekhez közeláll és amelyet a dolgozó tömegek megértenek.

5) Fejleszteni kell a nemzeti kultúrát, meg kell teremteni a nép anyanyelvén működő általános képzettséget nyujtó, valamint szakmai és műszaki tanfolyamok és iskolák széles hálózatát, hogy helyi emberekből szovjet- és párt-, továbbá szakszervezeti és gazdasági kádereket képezhessünk ki.

Ezeknek a feladatoknak a teljesítése megkönnyíti a szocialista építés művét a keleti szovjet köztársaságokban.

A szovjet Kelet mintaköztársaságairól beszélnek. De mi is a mintaköztársaság? Mintaköztársaság az a köztársaság, amely becsületesen és lelkiismeretesen teljesíti mindezeket a feladatokat és ezzel a szomszédos gyarmati és függő országok munkásaiban és parasztjaiban felkelti a szabadságmozgalom iránti vonzódást.

Fentebb arról beszéltem, hogy a Szovjeteket közelebb kell hozni a nemzetiségek dolgozó tömegeihez, hogy a Szovjeteket összetételükben nemzetivé kell tenni. De mit jelent ez és hogyan nyilvánul meg ez a gyakorlatban? Azt hiszem, hogy a tömegekhez való ilyen közeledés példaképének a nemzeti-állami határoknak azt a megállapítását tekinthetjük, amelyet a közelmultban Turkesztánban hajtottunk végre. A burzsoá sajtó „bolsevik ravaszságot" lát ebben a határmegállapításban. Pedig világos, hogy itt nem holmi „ravaszság" érvényesült, hanem Turkme-

nisztán és Uzbekisztán néptömegeinek az a mélységes törekvése, hogy saját, hozzájuk közelálló és számukra érthető hatalmi szerveik legyenek. A forradalomelőtti korszakban ez a két ország több kánságra és államra volt feldarabolva, ami megkönnyítette a „hatalom birtokosainak" kizsákmányoló machinációit. Most elérkezett az a pillanat, amikor lehetővé vált ezeknek a szétszakított daraboknak független államokká való *újraegyesítése*, hogy Uzbekisztán és Turkmenisztán dolgozó tömegeit közelebb hozzuk és összeforrasszuk a hatalom szerveivel. A turkesztáni határmegállapítás mindenekelőtt ez országok egymástól elszakított részeinek független államokká való *újraegyesítését* jelenti. Ha ezeknek az államoknak aztán az volt a kívánságuk, hogy egyenjogú tagokként belépjenek a Szovjetunióba, ez csak azt mutatja, hogy a bolsevikok megértették a keleti néptömegek legmélyebb törekvéseit, a Szovjetunió pedig különböző nemzetiségek dolgozó tömegeinek egyetlen önkéntes egyesülése a világon. A burzsoáziának jónéhány háborúra volt szüksége ahhoz, hogy helyreállítsa Lengyelország egységét. A kommunistáknak viszont ahhoz, hogy újra egyesítsék Turkmenisztánt és Uzbekisztánt, csak néhány hónapi felvilágosító propagandára volt szükségük.

Így kell közelebb hozni az állami szerveket, a jelen esetben a Szovjeteket, a különböző nemzetiségek dolgozóinak nagy tömegeihez.

Íme, itt a bizonyítéka annak, hogy a bolsevik nemzetiségi politika az egyetlen helyes politika.

Beszéltem továbbá a keleti szovjet köztársaságok nemzeti kultúrájának emeléséről. De mi is az a nemzeti kultúra? Hogyan egyeztethető össze a proletár kultúrával? Vajjon nem mondotta-e Lenin még a háború előtt, hogy nálunk két kultúra van: egy polgári és egy szocialista kultúra, hogy a nemzeti kultúra jelszava a burzsoázia reakciós jelszava, amellyel a burzsoázia a dolgozók tudatát nacionalizmussal igyekszik megmételyezni?* Hogyan egyeztethető össze a nemzeti kultúra építése, a lakosság anyanyelvén működő iskolák és tanfolyamok fejlesztése és a helyi káderek kiképzése a szocializmus építésével, a proletár kultúra építésével? Nincs-e itt áthidalhatatlan ellentmondás? Persze, hogy nincs! Mi proletár kultúrát építünk. Ez tökéletesen igaz. De az is igaz, hogy a proletár kultúra, amely tartalmát tekintve szocialista kultúra, a szocialista építésbe bevont különböző népeknél a nyelv, az életmód stb. különbözősége szerint különböző formákban és különböző módokon jut kifejezésre. Az az általános emberi kultúra, amely felé a szocializmus halad, tartalmát tekintve proletár kultúra, formáját tekintve nemzeti kultúra. A proletár kultúra nem szünteti meg a nemzeti kultúrát, hanem tartalmat ad neki. És megfordítva, a nemzeti kultúra nem szünteti meg a proletár

* Lásd ebben a kötetben 105. old. — *Szerk.*

kultúrát, hanem formát ad neki. A nemzeti kultúra jelszava burzsoá jelszó volt, amíg a hatalom a burzsoázia kezében volt s a nemzetek konszolidációja a burzsoá rendszer égisze alatt ment végbe. A nemzeti kultúra jelszava proletár jelszóvá vált, amikor a hatalom a proletariátus kezébe került s a nemzetek konszolidációja a Szovjethatalom égisze alatt kezdett végbemenni. Aki a két különböző helyzetnek ezt az elvi különbségét nem értette meg, az sohasem érti meg sem a leninizmust, sem a nemzeti kérdés lényegét.

Beszélnek arról (így például Kautsky), hogy a szocializmus időszakában az egész emberiségnek egyetlen közös nyelve lesz s minden más nyelv el fog halni. Én nem igen hiszek ennek a világot átfogó egységes nyelvnek elméletében. A tapasztalat mindenesetre nem e mellett az elmélet mellett, hanem ellene szól. Mindeddig azt láttuk, hogy a szocialista forradalom nem csökkentette, hanem szaporította a nyelvek számát, mert a szocialista forradalom, amely felrázza az emberiség legmélyebb rétegeit és a politikai színtérre taszítja őket, új életre ébreszt számos új, korábban nem ismert vagy csak kevéssé ismert nemzetiséget. Ki gondolta volna, hogy a régi cári Oroszországban legalább ötven nemzet és nemzetiségi csoport van? Az Októberi Forradalom azonban, midőn szétzúzta a régi láncokat s felszínre hozta a feledésbe merült népek és nemzetiségek egész sorát, új életre keltette őket és új fejlődési utat nyitott meg számukra. Indiáról ma úgy beszélnek, mint egységes egészről. De aligha fér kétség ahhoz, hogy ha majd Indiát forradalom rázkódtatja meg, tucatjával fognak felszínre kerülni olyan korábban ismeretlen nemzetiségek, amelyeknek saját nyelvük, saját kultúrájuk van. És ha arról van szó, hogy a különböző nemzetiségek bekapcsolódjanak a proletár kultúrába, aligha kételkedhetünk abban, hogy ez a bekapcsolódás e nemzetiségek nyelvének és életmódjának megfelelő formában fog végbemenni.

Nemrég levelet kaptam burját elvtársaktól, amelyben arra kérnek, hogy magyarázzam meg nekik az általános emberi és nemzeti kultúra kölcsönös viszonyának komoly és nehéz kérdését. A levél így szól:

„Nagyon kérjük, magyarázza meg a következő, számunkra igen komoly és nehéz kérdéseket. A kommunista párt végcélja: az egységes általános emberi kultúra. Hogyan képzelhető el az átmenet az egyes autonóm köztársaságaink keretében fejlődő nemzeti kultúrákon keresztül az egységes általános emberi kultúrához? Mi módon fog végbemenni az egyes nemzeti kultúrák sajátosságainak (nyelv stb.) asszimilálódása?"

Azt hiszem, hogy a fentebb mondottak válaszolnak a burját elvtársakat nyugtalanító kérdésre.

A burját elvtársak azt a kérdést teszik fel, hogy miképpen megy végbe az egyes nemzetiségek asszimilálódása az általános emberi proletár

kultúra felépítése során. Kétségtelen, hogy egyes nemzetiségek asszimilálódhatnak és bizonyosan fognak is asszimilálódni. Ilyen asszimilációs folyamatok régebben is voltak. De a lényeg az, hogy egyes nemzetiségek asszimilálódása nem zárja ki, hanem feltételezi az ellentétes folyamatot: számos élő és fejlődőben levő nemzet megerősödését és továbbfejlődését, mert az egyes nemzetek asszimilálódásának részleges folyamata a nemzetek általános fejlődési folyamatának eredménye. Egyes nemzetek esetleges asszimilálódása éppen ezért nem gyengíti, hanem megerősíti azt a teljesen helyes tételt, hogy a proletár általános emberi kultúra nem zárja ki, hanem feltételezi és táplálja a népek nemzeti kultúráját éppen úgy, mint ahogy a népek nemzeti kultúrája nem szünteti meg, hanem kiegészíti és gazdagítja az általános emberi proletár kultúrát.

Nagy vonásokban ezek azok a soronlevő feladatok, amelyek a keleti szovjet köztársaságok aktív funkcionáriusai előtt állanak.

Ez e feladatok jellege és tartalma...

...Szem előtt kell továbbá tartani, hogy a szovjet Kelet aktív funkcionáriusainak gyakorlatában két elhajlás észlelhető, amelyek ellen feltétlenül harcolni kell az Egyetem falain belül, ha igazi káderekét és igazi forradalmárokat akarunk nevelni a szovjet Kelet számára.

Az első elhajlást a szimplifikálás jellemzi, a fentebb vázolt feladatoknak a leegyszerűsítése, az, hogy megpróbálják a keleti köztársaságokba gépiesen átültetni a gazdasági építésnek azokat a mintáit, amelyek teljesen érthetők és alkalmazhatók a Szovjetunió központjában, de egyáltalán nem felelnek meg az úgynevezett végvidékek fejlődési feltételeinek. Azok az elvtársak, akiknél ilyen elhajlás tapasztalható, két dolgot nem értenek meg. Nem értik, hogy a központban és a „végvidékeken" a viszonyok nem egyformák és korántsem azonosak. Nem értik meg ezenkívül, hogy maguk a keleti szovjet köztársaságok sem egyfélék, hogy köztük egyesek, például Grúzia és Örményország, a nemzetté alakulás magasabb fokán állnak, mások ellenben, például a csecsencek országa és Kabardia, a nemzetté alakulás legalacsonyabb fokán állnak, ismét mások pedig, mint például Kirgizia, közbülső helyet foglalnak el a két véglet között. Ezek az elvtársak nem értik, hogy szó sem lehet komoly építésről, ha nem alkalmazkodunk a helyi viszonyokhoz, ha nem vesszük gondosan számba minden egyes ország mindenféle sajátosságát. Ennek az elhajlásnak az a következménye, hogy elszakadnak a tömegektől és baloldali szájhősökké fajulnak el. A Keleti Népek Egyetemének feladata, hogy a káderekét az ilyen leegyszerűsítés elleni engesztelhetetlen harc szellemében nevelje.

A második elhajlás ezzel szemben túlozza a helyi sajátosságokat, megfeledkezik azokról a közös és legfőbb mozzanatokról, amelyek össze-

kapcsolják a Kelet szovjet köztársaságait és a Szovjetunió ipari vidékeit, elhallgatja a szocialista feladatokat és alkalmazkodik a szűkkeblű és korlátolt nacionalizmus feladataihoz. Azok az elvtársak, akiknél ilyen elhajlás tapasztalható, keveset törődnek országuk belső építésével, jobbnak tartják ezt a fejlődést a dolgok természetes folyására bízni. Számukra nem a belső építés a fontos, hanem a „külpolitika", köztársaságaik határainak kiszélesítése, a környező köztársaságokkal való pereskedés, az, hogy a szomszédok területéből egy darabkát megkaparintsanak, s ilymódon megnyerjék országuk burzsoá nacionalistáinak tetszését. Ennek az elhajlásnak az a következménye, hogy elszakadnak a szocializmustól és közönséges burzsoá nacionalistákká fajulnak el. A Keleti Népek Egyetemének feladata, hogy a kádereket az ilyen leplezett nacionalizmus elleni engesztelhetetlen harc szellemében nevelje.

Ezek a Keleti Népek Egyetemének a keleti szovjet köztársaságokkal kapcsolatos feladatai.

II. *A Keleti Dolgozók Kommunista Egyetemének feladatai a Kelet gyarmati és függő országai tekintetében*

Térjünk át a második kérdésre, arra a kérdésre, hogy milyen feladatok hárulnak a Keleti Dolgozók Kommunista Egyetemére a Kelet gyarmati és függő országai tekintetében.

Melyek ezen országok létének és fejlődésének jellemző, a Kelet szovjet köztársaságaitól eltérő sajátosságai?

Először az, hogy ezek az országok az imperializmus járma alatt élnek és fejlődnek.

Másodszor az, hogy a kettős elnyomás: a belső elnyomás (saját burzsoáziájuk részéről) és a külső elnyomás (az idegen imperialista burzsoázia részéről) kiélezi és elmélyíti a forradalmi válságot ezekben az országokban.

Harmadszor az, hogy ezen országok némelyikében, például Indiában, a kapitalizmus fokozott ütemben fejlődik és a helyi proletároknak többé-kevésbbé nagyszámú osztályát hozza létre és alakítja ki.

Negyedszer az, hogy az ilyen országok nemzeti burzsoáziája, a forradalmi mozgalom növekedésével, két részre szakad: forradalmi részre (kispolgárság) és megalkuvó részre (nagyburzsoázia); közülük az előbbi folytatja a forradalmi harcot, az utóbbi pedig blokkra lép az imperializmussal.

Ötödször az, hogy az ilyen országokban az imperialista blokkon kívül kialakul egy másik blokk, a munkások és a forradalmi kispolgárság blokkja, olyan imperialistaellenes blokk, amelynek célja az imperializmus alól való teljes felszabadulás.

Hatodszor az, hogy az ilyen országokban a proletariátus hege-

móniájának kérdése és az a kérdés, hogy a néptömegek kiszabaduljanak a megalkuvó nemzeti burzsoázia befolyása alól, egyre égetőbbé válik.

Hetedszer az, hogy ez a körülmény jelentősen megkönnyíti az ilyen országok nemzeti szabadságmozgalmának összefogását a Nyugat élenjáró országainak proletármozgalmával.

Ebből legalább három dolog következik:

1. A gyarmati és a függő országokat győzelmes forradalom nélkül nem lehet az imperializmus igája alól felszabadítani: a függetlenséget nem adják ingyen.

2. Lehetetlen a forradalmat előbbrevinni és a kapitalizmus tekintetében fejlett gyarmatok és függő országok teljes függetlenségét kivívni, ha nem szigetelik el a megalkuvó nemzeti burzsoáziát, ha nem szabadítják ki a forradalmi kispolgári tömegeket a burzsoázia befolyása alól, ha nem folytatnak a proletariátus hegemóniáját biztosító politikát, ha a munkásosztály élenjáró elemei nem szervezkednek meg önálló kommunista pártban.

3. A gyarmati és a függő országokban tartós győzelem lehetetlen, ha ez országok szabadságmozgalma és a Nyugat élenjáró országainak proletármozgalma között nincs tényleges összefogás.

A gyarmati és a függő országok kommunistáinak az a fő feladata, hogy forradalmi munkájukban ezekből a következtetésekből induljanak ki.

Melyek azok a soronlevő feladatok, amelyek e körülményekkel kapcsolatban a gyarmatok és a függő országok forradalmi mozgalmára hárulnak?

A gyarmatoknak és a függő országoknak ma az a jellegzetessége, hogy nincs többé egységes és mindent átfogó gyarmati Kelet. Azelőtt a gyarmati Keletet egységesnek és egyneműnek képzelték. Ez az elképzelés ma már nem felel meg a valóságnak. Jelenleg a gyarmati és a függő országoknak legalább három kategóriájával van dolgunk. Először olyan országokkal, mint Marokkó, amelyeknek nincs, vagy alig van saját proletariátusuk és amelyek ipari tekintetben teljesen fejletlenek. Másodszor olyan országokkal, mint Kína és Egyiptom, amelyek ipari tekintetben kevéssé fejlettek és amelyeknek aránylag kisszámú proletariátusuk van. Harmadszor olyan országokkal, mint India, amelyekben a kapitalizmus többé-kevésbbé fejlett és amelyeknek többé-kevésbbé nagyszámú nemzeti proletariátusa van.

Világos, hogy lehetetlen mindezeket az országokat egy kalap alá venni.

Az olyan országokban, mint Marokkó, ahol a nemzeti burzsoáziának még nincs oka két pártra — forradalmi és megalkuvó pártra — szakadni, a kommunista elemek feladata az, hogy mindent megtegye-

nek az imperializmus elleni nemzeti egységfront megteremtése érdekében. Az ilyen országokban a kommunista elemek kiválása egységes pártba csak az imperializmus elleni harc folyamán, és különösen az imperializmus ellen folytatott győzelmes forradalmi harc után következhetik be.

Az olyan országokban, mint Egyiptom vagy Kína, ahol a nemzeti burzsoázia máris forradalmi és megalkuvó pártokra szakadt, de ahol a burzsoázia megalkuvó része még nem tud összeforrni az imperializmussal, a kommunisták már nem tűzhetik ki céljukul, hogy nemzeti egységfrontot alkossanak az imperializmus ellen. Az ilyen országokban a kommunistáknak a nemzeti egységfront politikájáról át kell térniök a munkások és a kispolgárság forradalmi blokkjának politikájára. Az ilyen országokban ez a blokk egységes párt, munkás-paraszt párt formáját öltheti, de úgy, hogy ez a sajátos párt *valójában* két erő blokkja — a kommunista pártnak és a forradalmi kispolgárság pártjának blokkja legyen. A blokknak az a feladata, hogy leleplezze a nemzeti burzsoázia felemás mivoltát és következetlenségét és elszántan harcoljon az imperializmus ellen. Az ilyen kettős összetételű párt szükséges és célszerű, ha nem kötözi meg a kommunista párt kezét-lábát, ha nem gátolja a kommunista párt agitációs és propaganda munkájának szabadságát, ha nem akadályozza, hogy a proletárok a kommunista párt köré tömörüljenek, ha megkönnyíti, hogy a forradalmi mozgalom tényleges vezetése a kommunista párt kezében legyen. Az ilyen kettős összetételű párt nem szükséges és nem célszerű, ha nem felel meg mindezeknek a feltételeknek, mert csak arra vezethet, hogy a kommunista elemek feloldódnak a burzsoázia soraiban, hogy a kommunista párt elveszti proletárhadseregét.

Némileg más a helyzet az olyan országokban, mint India. Az ilyen gyarmatok létfeltételeiben, mint India, nemcsak az az alapvető és új mozzanat, hogy a nemzeti burzsoázia két pártra — forradalmi és megalkuvó pártra szakadt, hanem elsősorban az, hogy e burzsoázia megalkuvó része lényegében már meg is tudott egyezni az imperializmussal. A burzsoáziának ez a leggazdagabb és legbefolyásosabb része jobban fél a forradalomtól, mint az imperializmustól, pénzeszsákjának érdekei neki előbbrevalók, mint hazájának érdekei s ezért a leghatározottabban átáll a forradalom engesztelhetetlen ellenségeinek táborába és blokkot alkot az imperializmussal saját országának munkásai és parasztjai ellen. A forradalom győzelme e blokk szétverése nélkül elérhetetlen. De ahhoz, hogy ezt a blokkot szétverjék, a tüzet a megalkuvó nemzeti burzsoázia ellen kell összpontosítani, le kell leplezni árulását, ki kell szabadítani befolyása alól a dolgozó tömegeket és rendszeresen elő kell készíteni azokat a feltételeket, amelyek a proletariátus

hegemóniájához szükségesek. Másszóval, a feladat az, hogy az olyan gyarmatokban, mint India, a proletariátust előkészítsék a szabadságmozgalom vezérének szerepére, lépésről lépésre kiszorítva a burzsoáziát és szövivőit ebből a megtisztelő pozícióból. A feladat az, hogy forradalmi imperialistaellenes blokkot teremtsenek és e blokkon belül biztosítsák a proletariátus hegemóniáját. Ennek a blokknak a formája lehet — de nem mindig okvetlenül lesz — egy egységes munkás-paraszt párt, amelyet egységes platform tart formailag össze. A kommunista párt önállóságának kell az ilyen országokban az élenjáró kommunista elemek fő jelszavának lennie, mert csak a kommunista párt készítheti elő és valósíthatja meg a proletariátus hegemóniáját. A kommunista párt azonban nyilt blokkra léphet és kell is hogy lépjen a burzsoázia forradalmi szárnyával abból a célból, hogy elszigetelje a megalkuvó nemzeti burzsoáziát és az imperializmus elleni harcban magával vigye a városi és falusi kispolgárság milliós tömegeit.

Ennélfogva a kapitalizmus tekintetében fejlett gyarmatok és függő országok forradalmi mozgalmának soronlevő feladatai:

1) Meg kell nyerni a munkásosztály legjobb elemeit a kommunizmusnak és önálló kommunista pártokat kell teremteni.

2) A megalkuvó nemzeti burzsoázia és az imperializmus blokkjával szemben meg kell teremteni a munkások, parasztok és a forradalmi értelmiség nemzeti forradalmi blokkját.

3) Biztosítani kell ebben a blokkban a proletariátus hegemóniáját.

4) Harcolni kell azért, hogy a városi és a falusi kispolgárságot kiszabadítsák a megalkuvó nemzeti burzsoázia befolyása alól.

5) Biztosítani kell a szabadságmozgalomnak és az élenjáró országok proletármozgalmának összefogását.

Ez a Kelet gyarmati és függő országainak aktív funkcionáriusai előtt álló legközelebbi feladatok három csoportja.

E feladatok különösen komoly jellege és különösen nagy jelentősége akkor tűnik ki, ha azokat a mai nemzetközi helyzet megvilágításában vizsgáljuk. A jelen pillanatban a nemzetközi helyzetet az jellemzi, hogy a forradalmi mozgalomban ideiglenesen szélcsend állt be. De mi a szélcsend, mit jelenthet ez a szélcsend a jelen pillanatban? Csak azt jelentheti, hogy erősödik a Nyugat munkásaira, a Kelet gyarmataira, és mindenekelőtt a Szovjetunióra mint az egész világ forradalmi mozgalmának zászlóvivőjére gyakorolt nyomás. Aligha fér kétség ahhoz, hogy az imperialisták soraiban máris megkezdték az előkészületeket ahhoz, hogy a Szovjetunióra nyomást gyakoroljanak. Az észtországi felkeléssel[68] kapcsolatos rágalomhadjárat, a szófiai robbantással kapcsolatos alávaló uszítás a Szovjetunió ellen, a burzsoá sajtó általános

hadjárata országunk ellen — mindez a támadás előkészítő szakasza. Ez a közvélemény tüzérségi előkészítése, amelynek az a célja, hogy a nyárspolgárokat hozzászoktassák a Szovjetunió elleni kirohanásokhoz és megteremtsék az intervenció erkölcsi előfeltételeit. Hogy mi jön ki ebből a hazugság- és rágalomhadjáratból, hogy az imperialisták megkockáztatnak-e komoly támadást — azt majd megnézzük. De hogy ezek a kirohanások semmi jóval nem kecsegtetik a gyarmatokat, abban aligha lehet kételkedni. Ezért mellőzhetetlen aktuális feladat, hogy a forradalom egyesült erői az imperializmus valószínű támadásával szemben előkészítsék az ellentámadást.

Ezért a jelen pillanatban különösen nagyjelentőségű a gyarmatok és a függő országok forradalmi mozgalmára háruló legközelebbi feladatok következetes teljesítése.

Mi a Keleti Népek Egyetemének hivatása a gyarmati és a függő országok tekintetében mindezekkel a körülményekkel kapcsolatban? Az a hivatása, hogy ez országok forradalmi fejlődésének minden sajátosságát számításba vegye és olyan irányban nevelje az ezekből az országokból jött káderekét, amely biztosítja a fentebb ismertetett különböző időszerű feladatok teljesítését.

A Keleti Népek Egyetemén a hallgatóknak mintegy tíz olyan különböző csoportja van, amelyek gyarmati és függő országokból jöttek hozzánk. Mindenki tudja, hogy ezek az elvtársak világosságra és tudásra szomjaznak. A Keleti Népek Egyetemének feladata az, hogy igazi forradalmárokat kovácsoljon ki belőlük, olyan forradalmárokat, akik fel vannak vértezve a leninizmus elméletével, rendelkeznek a leninizmus gyakorlati tapasztalataival, és lelkiismereti kötelességüknek tekintik a gyarmatok és a függő országok forradalmi mozgalmára háruló aktuális feladatok teljesítését.

Emellett szem előtt kell tartani, hogy a gyarmati Kelet aktív funkcionáriusainak gyakorlatában két elhajlás észlelhető, amelyek ellen feltétlenül harcolnunk kell, hogy igazán forradalmi káderekét nevelhessünk.

Az első elhajlás alábecsüli a szabadságmozgalom forradalmi lehetőségeit és túlbecsüli a gyarmatok és a függő országok mindent átfogó nemzeti egységfrontjának eszméjét, nem véve tekintetbe ez országok állapotát és fejlődési fokát. Ez jobboldali elhajlás, mely azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a forradalmi mozgalom alacsonyabb fokra süllyed és hogy a kommunista elemek hangja elvész a polgári nacionalisták közös kórusában. A Keleti Népek Egyetemének feltétlenül kötelessége, hogy erélyesen harcoljon ez ellen az elhajlás ellen.

A második elhajlás túlbecsüli a szabadságmozgalom forradalmi lehetőségeit és alábecsüli a munkásosztály és a forradalmi burzsoázia

imperializmusellenes szövetségét. Úgy látszik, hogy ebben az elhajlásban szenvednek a jávai kommunisták, akik nemrég, helytelenül, a szovjet hatalom jelszavát adták ki országukban. Ez baloldali elhajlás, amely azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a kommunisták elszakadnak a tömegektől és a kommunista párt szektává válik. Ha Kelet gyarmatai és függő országai számára valóban forradalmi káderekét akarunk nevelni, ennek elengedhetetlen feltétele, hogy erélyesen harcoljunk ez ellen az elhajlás ellen.

Nagy vonásokban ezek a politikai feladatok hárulnak a Keleti Népek Egyetemére a szovjet és a gyarmati Kelet népeit illetően.

Reméljük, hogy a Keleti Népek Egyeteme becsülettel tudja majd teljesíteni e feladatokat.

Sztálin Művei. 7. köt. 142—161. old.

Sztálin. „A komszomol feladatairól. Válaszok a «Komszomolszkaja Pravda» szerkesztőségének kérdéseire" (1925 október 29). Részlet.

... A komszomolisták a legkülönbözőbb nemzetiségű munkások és parasztok között végzik munkájukat. Maga a komszomol valami sajátos Internacionáléra hasonlít. Mégpedig nemcsak a komszomol nemzetiségi összetétele miatt, hanem azért is, mert a komszomol közvetlenül az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt mellé zárkózik fel, amely a világproletariátus Internacionáléjának egyik legfontosabb osztaga. A komszomol munkáját átható legfőbb eszme az internacionalizmus. Ebben rejlik az ereje. Ebben rejlik a hatalma. A komszomolt mindig az internacionalizmus szellemének kell áthatnia. Az országunk proletariátusa harcában elért sikereknek és elszenvedett kudarcoknak a komszomolisták tudatában össze kell kapcsolódniok a nemzetközi forradalmi mozgalom sikereivel és kudarcaival. A komszomolistáknak meg kell tanulniok, hogy forradalmunkat ne öncélnak tekintsék, hanem eszköznek és támasznak, amely elősegíti a proletárforradalom győzelmét az egész világon ...

Sztálin Művei. 7. köt. 257—258. old.

Sztálin. „A Központi Bizottság politikai beszámolója a SzK(b)P XIV. Kongresszusának". I. fejezet, 2. pont (1925 december 18).

Térjünk át az ellentétek második csoportjára: az imperialista országok és a gyarmati országok közötti ellentétekre.

Ezen a téren a legfőbb tények a következők: a gyarmatokon fejlődött és növekedett az ipar és a proletariátus, különösen a háború alatt és a háború óta; fejlődött ezekben az országokban a kultúra általában és különösen a nemzeti értelmiség; a gyarmatokon növekszik a nemzeti-forradalmi mozgalom és az imperializmus világuralma válságban van; India és Egyiptom szabadságharcot folytat az angol imperializmus ellen; Szíria és Marokkó szabadságharcot folytat a francia imperializmus ellen; Kína szabadságharcot folytat az angol-japán-amerikai imperializmus ellen stb.; Indiában, Kínában nő a munkásmozgalom és ezekben az országokban nő a munkásosztály szerepe a nemzeti-forradalmi mozgalomban.

Ebből az következik, hogy a nagyhatalmakat legfőbb hátországuk, azaz a gyarmatok elvesztésének veszélye fenyegeti. A kapitalizmus stabilizációja ezen a téren mindkét lábára sántít, mert az elnyomott országok állandóan növekvő forradalmi mozgalma helyenként egyenest az imperializmus ellen folytatott háború formáját ölti (Marokkó, Szíria, Kína), az imperializmus pedig nyilván nem tud megbirkózni azzal a feladattal, hogy „saját" gyarmatait megzabolázza.

Azt mondják — különösen a burzsoá írók —, hogy a gyarmatokon növekvő válságos helyzetért a bolsevikok felelősek. Meg kell mondanom, hogy ezzel a váddal érdemünkön felül tüntetnek ki minket. Sajnos, még nem vagyunk olyan erősek, hogy valamennyi gyarmati országnak közvetlen segítséget nyujthatnánk szabadságmozgalmukban. Mélyebben kell keresni az okot. Az ok, minden egyében kívül, az, hogy Európa államai, minthogy kamatokat kötelesek fizetni Amerikának, a gyarmatokon és a függő országokban kénytelenek fokozni az elnyomást és a kizsákmányolást, ami elkerülhetetlenül arra vezet, hogy ezekben az országokban mélyül a válság és erősödik a forradalmi mozgalom.

Mindez azt bizonyítja, hogy ezen a téren a világimperializmus ügye nagyon rosszul áll. Az ellentétek első csoportjainak terén Európa kapitalizmusa részben stabilizálódott és a proletariátus máról holnapra való hatalomrajutásának kérdése egyelőre nincs napirenden, viszont a gyarmatokon a válság igen magas fokot ért el és az imperialisták kiűzésének kérdése a gyarmatok egész sorában napirenden van.

Sztálin Művei. 7. köt. 286—287. old.

Sztálin. „A Központi Bizottság politikai beszámolója a SzK(b)P XIV. kongresszusának". I. fejezet, 5. pont: „A kapitalista világ és a Szovjetunió" (1925 december 18).

Áttérek az ellentétek ötödik csoportjára: a Szovjetunió és a kapitalista világ között fennálló ellentétekre.

A legfontosabb ezen a téren az, hogy az egész világot átfogó kapitalizmus nincs többé. Amióta a világon megjelent a Szovjetek országa, amióta a régi Oroszország Szovjetunióvá alakult át, azóta nincs többé egész világot átfogó kapitalizmus. A világ két táborra szakadt: az imperializmus táborára és az imperializmus elleni harc táborára. Először ezt kell leszegeznünk.

A második tény, amelyet ezen a téren ki kell emelnünk, az, hogy a kapitalista országok élére a két legfontosabb ország: Anglia és Amerika lép mint angol-amerikai szövetség. Az elégedetlen és az imperializmussal élethalálharcot vívó országok élére a mi országunk, a Szovjet Szövetség áll.

A harmadik tény, amelyet ki kell emelni, az, hogy az egész világon a vonzás két fő, de egymással ellentétes központja és ennek megfelelően az e központok felé való vonzás két iránya alakul ki: Anglia-Amerika a burzsoá kormányok számára és a Szovjetunió a Nyugat munkásai és a Kelet forradalmárai számára. Anglia-Amerika gazdagságával vonz, Angliától és Amerikától hiteleket lehet kapni. A Szovjetunió forradalmi tapasztalataival vonz, annak a harcnak a tapasztalataival, amelyet azért vívott, hogy felszabadítsa a munkásokat a kapitalizmus alól és az elnyomott népeket az imperializmus alól. Európa munkásainak és a Kelet forradalmárainak országunkhoz való vonzódásáról beszélek. Önök tudják, hogy mit jelent az európai munkásnak vagy az elnyomott országok forradalmárának, ha ellátogathat hozzánk, Önök tudják, hogyan zarándokolnak hozzánk, és hogy mennyire vonzódik a világ minden becsületes és forradalmi eleme országunkhoz.

Két tábor, a vonzás két központja.

A negyedik tény az, hogy ebben a táborban, a kapitalizmus táborában nincsen sem érdekközösség, sem összetartás, hogy ott az érdekharc és a széthúzás uralkodik, harc folyik a győzők és a legyőzöttek között, harc maguk a győztesek között, harc valamennyi imperialista ország között a gyarmatokért, a profitért, s hogy ezért a stabilizáció ebben a táborban nem lehet tartós. Ugyanakkor országunkban egészséges és erősödő stabilizáció megy végbe, fejlődik népgazdaságunk, fejlődik szocialista építésünk, egész táborunkban pedig fokozatosan, egyre inkább ország-

gunk proletariátusa köré tömörülnek, a Szovjetunió köré tömörülnek mind a Nyugat, mind a Kelet elégedetlen elemei és rétegei.

Ott, a kapitalizmus táborában — széthúzás és bomlás. Itt, a szocializmus táborában — összefogás és az érdekek erősödő egysége a közös ellenséggel, az imperializmussal szemben.

Ezek azok a legfontosabb tények, amelyeket az ellentétek ötödik csoportja, a kapitalista világ és a Szovjetek világa között fennálló ellentétek teréről ki akartam emelni.

Szeretnék részletesebben kitérni arra a tényre, amelyet fentebb úgy fogalmaztam meg, hogy a világ forradalmi és szocialista elemei vonzódnak országunk proletariátusához. Az országunkat látogató munkásküldöttségekre gondolok, amelyek figyelmesen megtekintik építésünk minden zugát, mert meg akarnak győződni arról, hogy nemcsak rombolni tudunk, hanem újat is tudunk építeni. Mi a jelentősége ezeknek a munkásküldöttségeknek — a munkások országunkba zarándoklásának —, ezeknek a küldöttségeknek, amelyek most a nyugati munkásmozgalom egész fejlődési szakaszát tükrözik? Önök hallották, hogyan fogadták s Szovjetállam vezetői az angol munkásküldöttséget, a német munkásküldöttséget. Felfigyeltek-e arra, hogy elvtársaink, a kormányzat különféle területeinek vezetői, nemcsak tájékoztatták a munkásküldöttségeket, hanem valósággal beszámoltak ezeknek a küldöttségeknek? Nem voltam abban az időben Moszkvában, úton voltam, de olvastam a lapokat, és olvastam, hogy Dzerzsinszkij elvtárs, a Legfőbb Népgazdasági Tanács vezetője, nemcsak egyszerűen tájékoztatta a német munkásküldöttséget, hanem beszámolt ennek a küldöttségnek. Ez új és sajátos jelenség életünkben, s erre különös figyelmet kell fordítanunk. Olvastam, hogy ásványolajiparunk vezetői: Koszior Groznijban és Szerebrovszkij Bakuban, nemcsak egyszerűen tájékoztatták a munkásküldötteket, mint ahogy kirándulókat szoktak tájékoztatni, hanem beszámoltak a munkásküldöttségnek, mint valamilyen felsőbb ellenőrző hatóságnak. Olvastam, hogy legfelsőbb intézményeink, a Népbiztosok Tanácsa és a Központi Végrehajtó Bizottság ugyanúgy, mint vidéki végrehajtó bizottságaink, mind készek voltak beszámolni a munkásküldöttségeknek, mert ezek az ő szemükben azt a baráti, testvéri ellenőrzést személyesítették meg, amelyet a Nyugat munkásosztálya építésünk, munkásállamunk felett gyakorol.

Miről tanuskodnak mindezek a tények? Két dologról tanuskodnak. Először is arról, hogy Európa munkásosztálya, vagy legalábbis az európai munkásosztály forradalmi része, saját gyermekének tekinti államunkat, hogy a munkásosztály nem kíváncsiságból küld delegációkat országunkba, hanem azért, hogy ezek megnézzék, hogyan dolgozunk és mit végzünk, mert nyilván erkölcsi felelősséget éreznek mindazért, amit itt építünk.

Másodszor, arról, hogy az európai proletariátus forradalmi része, amely örökbefogadta és saját gyermekének tekinti államunkat, kész szükség esetén ennek az államnak a védelmére kelni és harcolni érte. Nevezzenek meg nekem egy másik államot, akár a legeslegdemokratikusabbat, amelyik hajlandó volna elfogadni más országok munkásküldöttségeinek testvéri ellenőrzését! Ilyen államot nem tudnak megnevezni, mert egy másik ilyen állam nincs a világon. Csak a mi államunk, a munkások és parasztok állama, képes ilyen lépésre. De amikor országunk a legnagyobb bizalommal fogadja a munkásküldöttségeket, egyúttal kivívja magának az európai munkásosztály legnagyobb bizalmát. Ez a bizalom pedig a mi szemünkben minden kölcsönnél értékesebb, mert a munkásoknak államunk iránt érzett bizalma az imperializmusnak és intervenciós mesterkedéseinek a legjobb ellenmérge.

Ez az alapja annak a változásnak, amely a mi államunk és a nyugati proletariátus kölcsönös viszonyában a munkások országunkba zarándoklásával kapcsolatban végbement, illetve végbemegy. Ez az az új mozzanat, amelyet sokan nem vettek észre, amelynek azonban ma döntő jelentősége van. Mert ha minket az európai munkásosztály részének, az európai munkásosztály gyermekének fognak tekinteni, ha Európa munkásosztálya, ebből kiindulva, erkölcsi felelősséget vállal magára, magára vállalja államunk megvédését, mondjuk, a kapitalizmus intervenciója esetén, magára vállalja azt, hogy az imperializmussal szemben megvédi érdekeinket, akkor ez miről tanuskodik? — Arról, hogy erőink napról napra, sőt óráról órára gyarapodnak és gyarapodni is fognak. Arról, hogy a kapitalizmus napról napra, sőt óráról órára is gyengülni fog. Mert a munkások nélkül ma nem lehet háborút viselni. Ha a munkások nem lesznek hajlandók Köztársaságunk ellen harcolni, ha Köztársaságunkat gyermeküknek tekintik és szívükön viselik sorsát, akkor lehetetlenné válik az országunk elleni háború. Ez a titka, ez a gyökere, ez a jelentősége ezeknek a zarándoklásoknak, amelyek még folytatódni fognak, s amelyeket mindenképpen elő kell mozdítanunk, mert ez az országunk munkásai és a Nyugat munkásai közti szolidaritásnak és az őket egybefűző baráti kötelékek megerősödésének záloga.

Talán nem lesz felesleges, ha néhány szóval elmondom, hány ilyen küldöttség látogatott el országunkba. Nemrégen hallottam, hogy a moszkvai konferencián az egyik elvtárs a következő kérdéssel fordult Rikovhoz: „Vajjon nem kerülnek nekünk túlságosan sokba ezek a küldöttségek?" Elvtársak, nem szabad ilyeneket mondani. Soha nem szabad a hozzánk látogató munkásdelegációkról ebben a szellemben beszélni. Szégyen így beszélni. Nem riadhatunk vissza és nem szabad visszariadnunk semmiféle költségtől, semmiféle áldozattól, amikor segítségére kell lennünk Nyugat munkásosztályának, hogy elküldje hozzánk küldötteit,

amikor segítségére lehetünk abban, hogy meggyőződjék arról, hogy a munkásosztály, amely kezébe vette a hatalmat, nemcsak a kapitalizmust lerombolni, hanem a szocializmust felépíteni is képes. A Nyugat munkásai, vagy legalábbis sokan közülük, még mindig meg vannak győződve arról, hogy a munkásosztály nem lehet meg a burzsoázia nélkül. Ez az előítélet a nyugati munkásosztály legfőbb betegsége, amellyel a szociáldemokrácia fertőzte meg. Semmiféle áldozattól nem riadunk vissza, amikor a nyugati munkásosztálynak lehetővé tehetjük, hogy küldöttei útján meggyőződjék arról, hogy a munkásosztály, miután kezébe vette a hatalmat, nemcsak a régit lerombolni, hanem a szocializmust felépíteni is képes. Semmiféle áldozattól nem riadunk vissza, amikor lehetővé tehetjük Nyugat munkásosztályának, hogy meggyőződjék arról, hogy országunk a világ egyetlen állama, egyetlen munkásállama, amelyért nekik a Nyugaton harcolniok érdemes és amelyet érdemes megvédeniök saját kapitalizmusukkal szemben.

Háromféle küldöttség járt nálunk: értelmiségiek, tanítók stb. küldöttségei, felnőtt munkások küldöttségei — ilyen, hozzávetőlegesen számítva, azt hiszem, tíz volt — és a munkásifjúság küldöttségei. Összesen 550 küldött és kiránduló járt országunkban. Még 16 küldöttséget várunk, amelyek a Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsánál már elő vannak jegyezve. Az ilyen látogatásokat a jövőben is támogatni fogjuk, hogy megerősítsük országunk munkásosztályának és a Nyugat munkásosztályának kapcsolatát és ezáltal gátat emeljünk az intervenció minden lehetősége elé.

Ezek a kapitalizmust marcangoló legfőbb ellentétek jellemző vonásai.

Mi következik mindezekből az ellentétekből? Miről tanuskodnak ezek? Arról tanuskodnak, hogy a kapitalista világot számos belső ellentét marcangolja s ezek az ellentétek gyengítik a kapitalizmust, másrészt a mi világunk, a szocializmus világa, egyre jobban egybeforr, egyre szorosabb egységbe tömörül, s hogy ennek folytán éppen ezen a talajon jött létre az az ideiglenes erőegyensúly, amely véget vetett az ellenünk folytatott háborúnak és amellyel elkezdődött a Szovjetállam és a kapitalista államok „békés együttélésének" szakasza.

Még két tényt kell megemlítenem, amelyeknek szintén volt szerepük abban, hogy a háború időszakát nálunk a „békés együttélés" szakasza váltotta fel.

Az első tény az, hogy Amerika a jelen pillanatban nem kívánja, hogy háború legyen Európában. Mintegy azt mondja Európának: milliárdokat kölcsönöztem neked, ne ugrálj, ha a jövőben is akarsz pénzt kapni, ha nem akarod, hogy valutád felbukfencezzen, maradj nyugton és dolgozz, foglalkozzál pénzkereséssel és fizesd az adósságok után járó

kamatokat. Aligha szorul bizonyításra, hogy Amerikának ez a tanácsa, ha nincs is döntő hatása Európára, mégsem teljesen hatástalan.

A második tény az, hogy attól a perctől kezdve, amikor országunkban győzött a proletárforradalom, a kapitalizmus világrendszeréből egy egész óriási ország vált ki, óriási árupiacokkal, óriási nyersanyagforrásokkal, s ez persze szükségképpen befolyással volt Európa gazdasági helyzetére. A világ egyhatodrészének elvesztése, országunk piacainak és nyersanyagforrásainak elvesztése a kapitalista Európa számára a termelés csökkenését, mély megrendülését jelenti. Nos, hogy véget vessenek annak, hogy az európai tőke országunktól, piacainktól és nyersanyagforrásainktól el van szigetelve, kénytelenek voltak ráállni arra, hogy bizonyos ideig „békésen együttéljenek" velünk, hogy így eljussanak piacainkra és nyersanyagforrásainkhoz — máskülönben, mint kiderül, Európában nem lehet elérni valamelyes gazdasági stabilitást.

Sztálin Művei. 7. köt. 299—306. old.

Sztálin. „A Központi Bizottság politikai beszámolója a SzK(b)P XIV. kongresszusának". I. fejezet, 7. pont (1925 december 18). Részlet.

... Mik a feladatok a *nemzetközi* forradalmi mozgalom terén?

Először is az a feladatunk, hogy dolgozzunk a nyugati kommunista pártok erősítésén, dolgozzunk azon, hogy ezek a pártok megnyerjék a munkástömegek többségét. Másodszor, dolgoznunk kell azon, hogy a Nyugat munkásainak harca a szakszervezeti egységért, a Szovjetunió proletariátusa és a kapitalista országok proletariátusa közötti barátság megszilárdításáért fokozódjék. Ide tartozik az a zarándoklási mozgalom is, amelyről már beszéltem és amelynek jelentőségét fentebb vázoltam. Harmadszor, dolgoznunk kell azon, hogy megszilárdítsuk országunk proletariátusának és az elnyomott országok szabadságmozgalmainak összefogását, mert ezek szövetségeseink az imperializmus elleni harcban. És negyedszer, dolgoznunk kell országunk szocialista elemeinek megerősítésén, dolgoznunk kell azon, hogy ezek az elemek legyőzzék a kapitalista elemeket, vagyis olyan győzelmet arassanak, amelynek az egész világ munkásainak forradalmasodása szempontjából döntő jelentősége van. Amikor elvtársaink azokról a feladatokról beszélnek, amelyek a nemzetközi forradalmi mozgalom terén pártunk előtt állanak, rendszerint a három első feladatra szorítkoznak és megfeledkeznek a negyedik fela-

datról: arról, hogy az országunkban vívott harcunk, az a harc, amelyet azért vívunk, hogy országunk szocialista elemei legyőzzék a kapitalista elemeket, az építésért folyó harcunk szintén nemzetközi, internacionalista jelentőségű harc, mert országunk a nemzetközi forradalom bázisa, mert országunk a nemzetközi forradalmi mozgalom kibontakozásának legfőbb előmozdítója, s ha az építés itt nálunk kellő ütemben folyik, ez azt jelenti, hogy a nemzetközi forradalmi mozgalom terén munkánkat minden más vonalon is éppen úgy végezzük, ahogyan ezt tőlünk a párt megkívánja.

Ezek a párt feladatai a nemzetközi forradalmi mozgalom terén.

Sztálin Művei. 7. köt. 314—315. old.

Sztálin. „A leninizmus kérdéseihez". I. és II. fejezet (1926 január 25).

I. *A leninizmus meghatározása*

„A leninizmus alapjairól" című brosúrában a leninizmus ismert meghatározását adtam, amely, úgylátszik, polgárjogot nyert. Ez így szól:

„A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája általában, a proletárdiktatúra elmélete és taktikája különösen"*.

Helyes-e ez a meghatározás?

Azt hiszem, helyes. Helyes, először azért, mert helyesen mutat rá a leninizmus történelmi gyökereire, amikor mint az *imperializmus korszakának* marxizmusát jellemzi, ellentétben Lenin egyes kritikusaival, akik helytelenül azt hiszik, hogy a leninizmus az imperialista háború után keletkezett. Helyes, másodszor azért, mert helyesen emeli ki a leninizmus nemzetközi jellegét, ellentétben a szociáldemokráciával, amely szerint a leninizmus csak az orosz nemzeti viszonyok között alkalmazható. Helyes, harmadszor azért, mert helyesen hangsúlyozza a leninizmus szerves összefüggését Marx tanításával, amikor a leninizmust mint az imperializmus korszakának *marxizmusát* jellemzi, ellentétben a leninizmus egyes kritikusaival, akik a leninizmust nem a marxizmus továbbfejlesztésének, hanem csak a marxizmus helyreállításának és az orosz viszonyokra való alkalmazásának tekintik.

---

* Lásd ebben a kötetben 297—298. old. — *Szerk.*

Mindez, azt hinné az ember, nem szorul különösebb magyarázatra.

Mindamellett, mint kiderül, vannak pártunkban olyanok, akik szükségesnek tartják, hogy a leninizmust kissé másképp határozzák meg. Így például Zinovjev úgy véli, hogy:

„A leninizmus az imperialista háborúk és a *közvetlenül egy túlnyomóan paraszti többségű országban megkezdődött* világforradalom korszakának marxizmusa."

Mit jelenthetnek a Zinovjev által aláhúzott szavak? Mit jelent az, ha a leninizmus meghatározásába belefoglaljuk Oroszország elmaradottságát, paraszti jellegét?

Azt jelenti, hogy a leninizmust nemzetközi proletár tanításból az oroszországi sajátszerűség termékévé változtatjuk.

Azt jelenti, hogy Bauer és Kautsky kezére játszunk, akik tagadják azt, hogy a leninizmus más, fejlettebb kapitalizmusú országokra is alkalmazható.

Vitathatatlan, hogy a parasztkérdés Oroszország számára igen nagyjelentőségű, hogy országunk paraszti ország. De mi jelentősége lehet ennek a ténynek a leninizmus alapjainak jellemzése szempontjából? Talán a leninizmust csak Oroszország talaján és Oroszország számára dolgozták ki és nem az imperializmus talaján és az imperialista országok számára általában? Talán Lenin olyan műveinek, mint „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka", „Állam és forradalom", „A proletárforradalom és a renegát Kautsky", „«Baloldaliság» — a kommunizmus gyermekbetegsége" stb. csak Oroszország számára van jelentőségük és nem valamennyi imperialista ország számára általában? Talán a leninizmus nem *minden* ország forradalmi mozgalmának összesített tapasztalata? Talán a leninizmus elméletének és taktikájának alapjai nem alkalmasak, nem kötelezők *minden* ország proletárpártja számára? Talán nem volt igaza Leninnek, amikor azt mondta, hogy „a bolsevizmus *alkalmas* arra, hogy *mindenki számára a taktika mintája legyen*"? (XXIII. köt. 386. old.*) Talán nem volt igaza Leninnek, amikor a „Szovjethatalom és a bolsevik elmélet és taktika alapjainak *nemzetközi jelentőségéről*"** beszélt? (XXV. köt. 171—172. old.***) Talán nem helyesek például Lenin következő szavai:

„Oroszországban a proletárdiktatúrának, országunk nagyfokú elmaradottsága és kispolgári jellege következtében, bizonyos sajátosságok tekinteté-

---

* Lásd ebben a kötetben 215. old. — *Szerk.*

** Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

*** Lásd ebben a kötetben 232. old. — *Szerk.*

ben okvetlenül másmilyennek kell lennie, mint az előrehaladott országokban. De az alaperők — és a társadalmi gazdaság alapformái — Oroszországban ugyanazok, mint bármely kapitalista országban, úgyhogy *ezek a sajátosságok csak arra vonatkozhatnak, ami nem a leglényegesebb*"* (XXIV. köt. 508. old.**).

De ha mindez igaz, nem az következik-e ebből, hogy a leninizmus Zinovjev-féle meghatározását nem lehet helyesnek elismerni?

Hogyan egyeztethető össze a leninizmusnak ez a nemzetileg korlátozott meghatározása az internacionalizmussal?

II. *A leninizmus lényege*

„A leninizmus alapjairól" című brosúrában ezt mondom:

„Vannak, akik azt hiszik, hogy a leninizmusban a parasztkérdés a leglényegesebb, hogy a leninizmus kiindulópontja a parasztkérdés, a parasztság szerepének, jelentőségének kérdése. Ez teljesen helytelen. A leninizmus alapkérdése, kiindulópontja nem a parasztkérdés, hanem a proletárdiktatúra kérdése, e diktatúra kivívása feltételeinek, megszilárdítása feltételeinek kérdése. A parasztkérdés, mint a proletariátus szövetségesének a kérdése a hatalomért folytatott harcában, ebből a problémából következik"***.

Helyes-e ez a tétel?

Azt hiszem, helyes. Ez a tétel teljes egészében a leninizmus meghatározásából következik. Valóban, ha a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája, a proletárforradalom fő tartalma pedig a proletárdiktatúra, akkor világos, hogy a leninizmus lényege a proletárdiktatúra kérdése, e kérdés kidolgozása, e kérdés megindokolása és konkretizálása.

Mindamellett Zinovjev nyilván nem ért egyet ezzel a tétellel. „Lenin emlékezete" c. cikkében ezt mondja:

„A parasztság szerepének kérdése, mint már mondottam, a bolsevizmus, a leninizmus *alapkérdése*".

Zinovjevnek ez a tétele, mint látjuk, teljes egészében a leninizmusnak Zinovjev adta helytelen meghatározásából következik. Ezért ez a tétel éppolyan helytelen, mint amilyen helytelen a leninizmus zinovjevi meghatározása.

Helyes-e Leninnek az a tétele, hogy a proletariátus diktatúrája „a proletárforradalom legfőbb tartalma"? (XXIII. köt. 337. old. ****).

---

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** *Lenin.* Válogatott művek. 2 köt. 623. old. — *Szerk.*

*** *Sztálin* Művei. 6. köt. 135. old. — *Szerk.*

**** *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 417. old. — *Szerk.*

Feltétlenül helyes. Helyes-e az a tétel, hogy a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája? Azt hiszem, helyes. De mi következik ebből? Ebből az következik, hogy a leninizmus alapkérdése, kiindulópontja, fundamentuma a proletárdiktatúra kérdése.

Talán nem igaz, hogy az imperializmus kérdését, az imperialista fejlődés ugrásszerű jellegének kérdését, a szocializmus *egy* országban való győzelmének kérdését, a proletariátus államának kérdését, ez állam szovjet formájának kérdését, a párt szerepének kérdését a proletárdiktatúra rendszerében, a szocialista építés útjainak kérdését — hogy mindezeket a kérdéseket éppen Lenin dolgozta ki? Talán nem igaz, hogy éppen ezek a kérdések alkotják a proletárdiktatúra eszméjének alapját, fundamentumát? Talán nem igaz, hogy ezeknek az alapkérdéseknek a kidolgozása nélkül elképzelhetetlen volna a parasztkérdés kidolgozása a proletárdiktatúra szempontjából?

Vitathatatlan, hogy Lenin kitűnően ismerte a parasztkérdést. Vitathatatlan, hogy a parasztkérdés, mint a proletariátus szövetségesének kérdése, igen nagyjelentőségű a proletariátus szempontjából és alkotórésze az alapkérdésnek, a proletárdiktatúra kérdésének. De vajjon nem világos, hogy ha a leninizmus előtt nem állna a proletárdiktatúra kérdése mint alapkérdés, akkor nem merülne fel a proletariátus szövetségesének ebből levezetett kérdése, a parasztkérdés sem? Vajjon nem világos, hogy ha a leninizmus előtt nem állana mint gyakorlati kérdés a hatalom meghódításának, a proletariátus által való meghódításának kérdése, akkor nem merülne fel a parasztsággal való szövetség kérdése sem?

Lenin nem volna a legnagyobb proletárideológus — márpedig kétségkívül az —, egyszerű „parasztfilozófus" volna — aminek a külföldi irodalmi nyárspolgárok gyakran feltüntetik —, ha a parasztkérdést nem a proletárdiktatúra elméletének és taktikájának alapján, hanem ezt az alapot megkerülve, ettől az alaptól függetlenül dolgozta volna ki.

Két eset lehetséges:

vagy a parasztkérdés a leninizmus lényege s akkor a leninizmus nem alkalmas, nem kötelező a kapitalizmus tekintetében fejlett országok, a nem-paraszti országok számára;

vagypedig a leninizmus lényege a proletárdiktatúra, s akkor a leninizmus a világ proletárjainak internacionális tanítása, amely alkalmas és kötelező kivétel nélkül minden országra, köztük a kapitalizmus tekintetében fejlett országokra is.

Itt választani kell.

Sztálin Művei. 8. köt. 14—19. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 138—142. old.

Sztálin. „A nemzetközi kommunista nőnapra" (1926 március 7).

Forró üdvözletemet küldöm az egész világ munkásnőinek és dolgozó nőinek, akik a szocialista proletariátus körül *egy* dolgozó családban tömörülnek.

Teljes sikert kívánok nekik ahhoz, hogy:

1) a világ munkásai közötti nemzetközi kötelékeket erősítsék és a proletárforradalom győzelmét biztosítsák;

2) a dolgozó nők elmaradt rétegeit a burzsoázia szellemi és gazdasági rabsága alól felszabadítsák;

3) a parasztnőket a proletariátus — a forradalom vezére és a szocialista építés vezetője körül tömörítsék;

4) az elnyomott tömegek két, helyzetét tekintve még nem egyenlő részét olyan harcosok egységes hadseregévé kovácsolják, akik mindennemű jogegyenlőtlenség, mindennemű elnyomás megszüntetéséért, a proletariátus győzelméért, országunk új, szocialista társadalmának felépítéséért küzdenek.

Éljen a Nemzetközi Kommunista Nőnap!

I. Sztálin

Sztálin Művei. 8. köt. 116. old.

Sztálin. „Az angliai sztrájkról[69] és a lengyelországi eseményekről". Előadói beszéd a tifliszi vasúti főműhelyek munkásainak gyűlésén (1926 június 8). Részlet.

... *Ötödször.* Az angol tőkések vezérkara megértette, hogy az angol sztrájknak nyujtott nemzetközi támogatás halálos veszedelmet jelent a burzsoáziára nézve, a Főtanács ellenben nem értette meg, vagy úgy tett, mintha nem értené, hogy az angol munkások csak a nemzetközi proletariátus szolidaritása esetén nyerhetik meg a sztrájkot. Ez az oka annak, hogy a Főtanács nem fogadta el a Szovjetunió és más országok munkásainak anyagi támogatását[70].

Annak, hogy egy olyan hatalmas sztrájk, mint az angliai sztrájk, kézzelfogható eredményekre vezessen, legalább két alapvető feltétele volt: a sztrájkot politikai mederbe kellett volna terelni és a sztrájkot valamennyi előrehaladott ország proletariátusának a tőke ellen foly-

tatott harcává kellett volna változtatni. De az angol Főtanács különleges, rá jellemző „bölcsesége" folytán elvetette mind a két feltételt, s ezzel már eleve elkerülhetetlenné tette az általános sztrájk bukását.

Hatodszor. Kétségtelen, hogy igen fontos szerepet játszott a II. Internacionálénak és az Amszterdami Szakszervezeti Internacionálénak az angol általános sztrájk támogatása kérdésében tanusított több mint kétértelmű magatartásának. Ezeknek a szociáldemokrata szervezeteknek a sztrájk támogatására vonatkozó plátói határozatai lényegében mindenféle pénzbeli támogatás tényleges elvetését jelentették, mert hiszen csak a szociáldemokrata Internacionále kétértelmű magatartásával magyarázható az a tény, hogy Európa és Amerika szakszervezetei együttesen csak nyolcadakkora anyagi támogatást nyujtottak, mint amekkorát a Szovjetunió szakszervezetei lehetségesnek tartottak angol testvéreiknek nyujtani. Nem is beszélek más természetű segítségről, a szénszállítás beszüntetésével nyujtható segítségről, amellyel kapcsolatban az Amszterdami Szakszervezeti Internacionále valósággal sztrájktörő magatartást tanusít . . .

Sztálin Művei. 8. köt. 173—174. old.

Sztálin. „Az Angol-Orosz Egységbizottságról". Beszéd a SzK(b)P Központi Bizottsága és Központi Ellenőrző Bizottsága együttes plénumán (1926 július 15). Részlet.

. . . Elérkeztünk tehát az Angol-Orosz Bizottság[71] kérdéséhez. Itt azt mondották, hogy az Angol-Orosz Bizottság országunk szakszervezeteinek egyessége, blokkja Anglia szakszervezeteivel. Ez valóban így van. Az Angol-Orosz Bizottság a mi szakszervezeteink és az angol szakszervezetek közötti egyesség kifejezése, és ez a blokk nincs politikai jelleg híjával.

Ez a blokk két feladatot tűz maga elé. Az első feladat az, hogy megteremtse a kapcsolatot a mi szakszervezeteink és az angol szakszervezetek között, megszervezze az egységmozgalmat a tőke támadása ellen, hogy kiszélesítse azt a rést, amely megvan Amszterdam és az angol szakszervezeti mozgalom között, és amelyet minden módon szélesíteni fogunk, végül, hogy előkészítse azokat a feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy kiszorítsuk a szakszervezetekből a reformistákat és megnyerjük a tőkés országok szakszervezeteit a kommunizmusnak.

E blokk második feladata az, hogy megszervezze a munkásosztály széleskörű mozgalmát általában az újabb imperialista háborúk ellen, és — különösen — a legerősebb európai imperialista hatalomnak, Angliának országunk elleni intervenciója ellen.

Az első feladatról itt elég részletesen beszéltek. Ezzel tehát nem fogok foglalkozni. Szeretnék itt néhány szót szólni a második feladatról, különösen arról a részéről, amely az angol imperialistáknak országunk elleni intervencióját illeti. Egyes ellenzékiek azt mondják, hogy a mi szakszervezeteink és az angol szakszervezetek blokkjának erről az utóbbi feladatáról nem érdemes beszélni, hogy ez a feladat nem fontos feladat. Miért, kérdezem? Miért nem érdemes beszélni róla? Talán az a feladat, hogy a világ első Szovjet Köztársaságának, amely egyúttal a nemzetközi forradalom támasza és bázisa is, megvédjék a biztonságát, nem forradalmi feladat? A mi szakszervezeteink talán függetlenek a párttól? Mi talán szakszervezeteink függetlenségének álláspontján állunk: más az állam, és mások a szakszervezetek? Nem, mi nem állunk és mint leninisták nem is állhatunk ilyen álláspontón. Minden munkásnak, minden szakszervezetbe szervezett munkásnak gondja kell hogy legyen a világ első Szovjet Köztársaságának az intervenciótól való megvédése. Ha országunk szakszervezeteit ebben az angol szakszervezetek — még ha ezek reformisták is — támogatják, vajjon nem világos, hogy ezt szívesen kell fogadnunk?

A mensevizmus álláspontjára tévednek le azok, akik úgy vélik, hogy szakszervezeteink nem tűzhetnek ki politikai feladatokat. Ez a „Szocialisztyicseszkij Vesztnyik"[72] álláspontja. Mi nem helyezkedhetünk erre az álláspontra. És ha a reakciós angol szakszervezetek készek országunk forradalmi szakszervezeteivel blokkra lépni országuk ellenforradalmi imperialistái ellen — miért ne üdvözölnők ezt a blokkot? Azért hangsúlyozom a dolognak ezt az oldalát, hogy ellenzékünk, amely meghiúsítani igyekszik az Angol-Orosz Bizottságot, végre megértse, hogy az intervenciósok malmára hajtja a vizet.

Szóval, az Angol-Orosz Bizottság a mi szakszervezeteink és az angol reakciós szakszervezetek blokkja, amely arra irányul, hogy, először, erősítse szakszervezeteink kapcsolatait a nyugati szakszervezeti mozgalommal és ezt forradalmasítsa, másodszor, hogy harcoljon az imperialista háborúk ellen általában, és különösen az intervenció ellen . . .

Sztálin Művei. 8. köt. 195—197. old.

Sztálin. „Szociáldemokrata elhajlás pártunkban". II. fejezet, 6. pont (1926 november 1). Részlet.

... Ha a proletariátusnak gazdaságunk tőkés elemei legyőzésére irányuló akarata meggyengül, ez gátolja szocialista építésünket és feltétlenül meglassítja minden országban a nemzetközi forradalom kibontakozását. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a világ proletariátusa nagy várakozásokat fűz gazdasági építésünkhöz és ezen a fronton elért sikereinkhez és azt reméli, hogy győztesen kerülünk ki ebből a harcból, hogy fel tudjuk építeni a szocializmust. A Nyugatról hozzánk érkező és építésünk minden zugába betekintő munkásküldöttségek nagy száma arról tanuskodik, hogy az építés frontján folytatott harcunk óriási nemzetközi jelentőségű abban az értelemben, hogy forradalmasító hatása van minden ország proletárjaira. Aki építésünk szocialista távlatait eltörölni próbálja, az a nemzetközi proletariátusnak győzelmünkhöz fűzött reményeit próbálja kioltani, márpedig aki kioltja ezeket a reményeket, az semmibe veszi a proletár internacionalizmus elemi követelményeit. Leninnek ezerszeresen igaza volt, amikor ezt mondotta:

„Most gazdasági politikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a *nemzetközi* forradalomra. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság felé fordítja tekintetét mindenki, a világ minden országának minden dolgozója, kivétel nélkül — ezt minden túlzás nélkül állíthatjuk ... Erre a térre tevődött át a harc világméretekben. Ha megoldjuk ezt a feladatot — akkor nemzetközi méretekben *biztosan és véglegesen* győztünk. Ezért a gazdasági építőmunka kérdései számunkra rendkívül nagy jelentőségre tesznek szert. Ezen a fronton a győzelmet nem gyorsan, mert az lehetetlen, hanem lassú, fokozatos, de megállás nélküli emelkedés és előrehaladás útján kell kivívnunk"* (XXVI. köt. 410—411. old.**).

Ezért hiszem, hogy a szocializmus országunkban való győzelme lehetőségének kérdésével kapcsolatos vitáink igen nagyjelentőségűek, minthogy ezekben a vitákban kovácsolódik ki és érlelődik meg annak a kérdésnek a megoldása, hogy melyek munkánk távlatai, melyek e munkának az osztálycéljai, hogy mi ennek a munkának fő célkitűzése a legközelebbi időszakban.

Ezért hiszem, hogy építésünk szocialista távlatainak kérdése számunkra elsőrendű jelentőségű kérdés.

Sztálin Művei. 8. köt. 299—300. old.

---

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*

** Lásd ebben a kötetben 765. old. — *Szerk.*

Sztálin. „ Szociáldemokrata elhajlás pártunkban". Zárszó III. fejezet: „Hihetetlen zűrzavar, avagy Zinovjev a forradalmiságról és az internacionalizmusról" (1926 november 3). Részlet.

Zinovjev és vele együtt Trockij több helyet idéz Leninnek a breszti béke időszakában írt műveiből, amelyekben arról van szó, hogy a külső ellenség szétzúzhatja forradalmunkat. De vajjon nehéz-e megérteni, hogy ezeknek az idézeteknek semmi közük sincs a szocializmus országunkban való felépítése lehetőségének kérdéséhez? Lenin elvtárs azt mondja, hogy nem vagyunk biztosítva az intervenció lehetőségével szemben és ez valóban így van. De vajjon a párt mondta valamikor azt, hogy pusztán saját erőinkkel biztosíthatjuk országunkat az intervenció veszélyével szemben? Vajjon a párt nem állította és állítja továbbra is, hogy csakis az biztosíthat bennünket az intervencióval szemben, ha a proletárforradalom több országban győz? Hogyan lehet *ezen az alapon* azt állítani, hogy a szocializmus felépítése országunkban meghaladja országunk proletariátusának erejét? Ideje volna már felhagyni azzal, hogy tudatosan összekeverik a külső kérdéseket, a világburzsoázia elleni közvetlen harc kérdéseit a szocializmus országunkban való építésének kérdéseivel, a belső kapitalista elemeink feletti győzelem kérdéseivel.

Továbbá. Zinovjev idéz a „Kommunista Kiáltvány"-ból: „Legalábbis a civilizált országok erőfeszítéseinek egyesítése a proletariátus felszabadításának egyik első feltétele", összehasonlítja ezt az idézetet azzal a Lenin elvtárs egyik kéziratából vett idézettel, amelyben arról van szó, hogy „a szocializmus győzelméhez több élenjáró ország munkásainak közös erőfeszítéseire van szükség" — és arra a következtetésre jut, hogy pártunk hadat üzent ezeknek az általánosan elfogadott és feltétlen érvényű tételeknek, megfeledkezett a proletárforradalom győzelmének nemzetközi feltételeiről. Hát nem nevetséges ez, elvtársak? Hol és mikor volt az, hogy pártunk lebecsülte a munkásosztály nemzetközi erőfeszítéseinek és a forradalom oroszországi győzelme nemzetközi feltételeinek döntő jelentőségét? Hát mi a Kommunista Internacionále, ha nem annak kifejezése, hogy nemcsak az élenjáró országoknak, hanem a világ minden országának proletárjai egyesítik erőfeszítéseiket mind a világforradalom, mind a mi forradalmunk fejlesztése érdekében? És ki a Kommunista Internacionále megalapításának kezdeményezője és ki a Kommunista Internacionále élcsapata, ha nem a mi pártunk? És mi a szakszervezeti egységfront politikája, ha nem a munkások, mégpedig nemcsak az élenjáró országok, hanem általában minden ország munkásai erőfeszítéseinek egyesítése? Ki tagadhatja pártunk elsőrendű szerepét a

szakszervezeti egységfront politikájának megvalósításában az egész világon? Talán nem tény az, hogy forradalmunk mindig támogatta és továbbra is támogatja a forradalom fejlődését minden országban? Talán nem tény az, hogy a világ munkásai forradalmunk iránti rokonszenvükkel és az intervenciós kísérletek ellen folytatott harcukkal támogatták és továbbra is támogatják forradalmunkat? Mi ez, ha nem a világ munkásai erőfeszítéseinek egyesítése forradalmunk győzelme érdekében? És az angol munkások harca Curzon ellen az ismeretes jegyzékkel kapcsolatban? És az a támogatás, amelyet a Szovjetunió munkásai nyujtottak az angol szénbányászoknak? Felhozhatnék még számos hasonló tényt, elvtársak, ha erre szükség volna.

Hogy lehet ezek után azt mondani, hogy megfeledkeztünk forradalmunk nemzetközi feladatairól?

Mi a titok nyitja? Az a nyitja, hogy Zinovjev azt az alapvető kérdést, hogy lehetséges-e a szocializmus felépítése országunkban az európai proletariátus állami támogatása nélkül, azt az alapvető kérdést, hogy a mai nemzetközi viszonyok között megállhat-e az oroszországi proletárhatalom a konzervatív Európával szemben, azzal a kérdéssel próbálja felcserélni, amely arra vonatkozik, hogy a világ proletárjainak együttes erőfeszítéseire van szükség a szocializmus országunkban való győzelméhez.

Trockij, aki ma Zinovjev tanítója, ezt mondja:

„Nincs remény arra... hogy, például, a forradalmi Oroszország meg tudna állni a konzervatív Európával szemben" (Trockij, III. köt.1. rész. 90. old.).

Trockij, aki ma Zinovjev tanítója, ezt mondja:

„Az európai proletariátus közvetlen állami támogatása nélkül Oroszország munkásosztálya nem maradhat hatalmon és nem teheti ideiglenes uralmát tartós szocialista diktatúrává. Ebben egy pillanatig sem lehet kételkedni" (lásd „A mi forradalmunk", 278. old.).

Zinovjev tehát azt a kérdést, hogy lehetséges-e a szocializmus országunkban való győzelme az európai proletariátus győzelme („az európai proletariátus állami támogatása") nélkül, felcseréli az európai és az oroszországi munkások együttes erőfeszítéseinek kérdésével.

Ez itt a kérdés és ekörül folyik a mi vitánk.

Zinovjev Lenin műveiből és a „Kommunista Kiáltvány"-ból idézget és az egyik kérdést a másikkal próbálja felcserélni.

Ez hát a titok nyitja, ez a nyitja Zinovjev azon való nyargalásának, hogy pártunk „megfeledkezett" forradalmunk nemzetközi feladatairól.

Ez a nyitja Zinovjev bűvészmutatványainak, ez a nyitja a Zinovjev beszédében mutatkozó zűrzavarnak és összevisszaságnak.

És Zinovjev van olyan „szerény", hogy ezt a hihetetlen zűrzavart, ezt az ő saját fejében gomolygó összevisszaságot és kuszaságot az ellenzéki blokk „igazi" forradalmiságának és „igazi" nemzetköziségének tüntesse fel.

Nem nevetséges ez, elvtársak?

Nem, napjainkban annak, aki pártunk soraiban van és internacionalista forradalmár akar lenni, minden módon erősítenie és minden erejéből támogatnia kell pártunkat, amely egyszersmind a Kommunista Internacionále élcsapata. Az ellenzékiek ellenben rombolni és befeketíteni igyekeznek pártunkat.

Aki napjainkban internacionalista akar lenni, annak minden módon erősítenie és minden erejéből támogatnia kell a Kommunista Internacionálét. Az ellenzékiek ellenben bomlasztják és rombolják, és mindenféle Maslowokat és Souvarine-okat támogatnak és instruálnak.

Meg kell végre érteni, hogy nem lehet forradalmár és internacionalista az, aki hadiállapotban van pártunkkal, amely a Kommunista Internacionále élcsapata.

Meg kell végre érteni, hogy miután hadat üzentek a Kommunista Internacionálénak, nem forradalmárok és nem internacionalisták többé.

Meg kell végre érteni, hogy az ellenzékiek nem forradalmárok és nem internacionalisták, hanem csak fecsegnek a forradalomról és az internacionalizmusról.

Meg kell végre érteni, hogy az ellenzékiek nem a tettek forradalmárai, hanem a nagyhangú szólamok és a mozivászon forradalmárai.

Meg kell végre érteni, hogy az ellenzékiek nem a tett forradalmárai, hanem filmforradalmárok.

Sztálin Művei. 8. köt. 350—355. old.

Sztálin. „A kínai forradalom távlatairól". Beszéd a Komintern Végrehajtó Bizottsága Kínai Bizottságában. 5. fejezet: „A kínai forradalom jellege" (1926 november 30). Részlet.

. . . Az első sajátosság az, hogy a kínai forradalom, amely polgári-demokratikus forradalom, egyszersmind nemzeti felszabadító forradalom is, amelynek éle a külföldi imperializmus kínai uralma ellen irányul. Elsősorban ebben különbözik az 1905-ös oroszországi forradalomtól. Kínában ugyanis az imperializmus uralma nemcsak az imperializmus

katonai hatalmában nyilvánul meg, hanem mindenekelőtt abban, hogy Kínában az ipar döntő szálai, a vasutak, a gyárak, a bányák, a bankok stb. külföldi imperialisták kezében, vagy azok ellenőrzése alatt vannak. Ebből pedig az következik, hogy a külföldi imperializmus és kínai ügynökei elleni harc kérdéseinek feltétlenül komoly szerepük van a kínai forradalomban. A kínai forradalom ezáltal közvetlenül összekapcsolódik a világ proletárjainak imperializmus elleni forradalmaival . . .

. . . Nem szabad megfeledkeznünk a kínai forradalom harmadik sajátosságáról sem, amely abban áll, hogy Kína mellett ott van és fejlődik a Szovjetunió, amelynek forradalmi tapasztalata és amelynek segítsége feltétlenül megkönnyíti a kínai proletariátus harcát az imperializmus és Kína középkori, hűbéri maradványai ellen . . .

Sztálin Művei. 8. köt. 383. és 384. old.

Sztálin. „Mégegyszer a szociáldemokrata elhajlásról pártunkban". Előadói beszéd a Komintern Végrehajtó Bizottságának VII., kibővített plénumán.

III. rész, 3. pont: „A forradalom «nemzeti» és nemzetközi feladatainak egysége és oszthatatlansága" (1926 december 7). Részlet.

Harmadik kérdés. A harmadik kérdés a valamely országban végbemenő proletárforradalom „nemzeti" és nemzetközi feladataira vonatkozik. A párt abból indul ki, hogy a Szovjetunió proletariátusának „nemzeti" és nemzetközi feladatai egyetlen közös feladatban olvadnak össze, s ez a közös feladat a világ proletárjainak a kapitalizmus alól való felszabadítása, — továbbá, hogy az országunkban folyó szocialista építés érdekei teljesen és tökéletesen egybefonódnak minden ország forradalmi mozgalmának érdekeivel egyetlen közös érdekben, — s ez a közös érdek a szocialista forradalom győzelme minden országban.

Mi történne, ha a világ proletárjai nem rokonszenveznének a Szovjet Köztársasággal és nem támogatnák? Intervenciót indítanának ellenünk és szétzúznák a Szovjet Köztársaságot.

Mi történne, ha a tőkének sikerülne szétzúzni a Szovjet Köztársaságot? Bekövetkezne a legsötétebb reakció korszaka minden tőkés és

gyarmati országban, fojtogatni kezdenék a munkásosztályt és az elnyomott népeket, felszámolnák a nemzetközi kommunizmus hadállásait.

Mi lesz, ha erősödni és növekedni fog a világ proletárjainak a Szovjet Köztársaság iránt érzett rokonszenve, ha erősödni és növekedni fog az a támogatás, amelyet a világ proletárjai nyujtanak a Szovjet Köztársaságnak? Ez gyökeresen megkönnyíti majd a szocializmus építését a Szovjetunióban.

Mi lesz, ha a Szovjetunióban a szocialista építés egyre nagyobb sikereket fog elérni? Ez gyökeresen megszilárdítja majd a világ proletárjainak forradalmi hadállásait a tőke elleni harcukban, aláássa a nemzetközi tőke hadállásait a proletariátus elleni harcában és a lehető legnagyobb mértékben megnöveli a világ proletariátusának esélyeit.

Ebből azonban az következik, hogy a Szovjetunió proletariátusának érdekei és feladatai egybefonódnak és bonthatatlanul összekapcsolódnak minden ország forradalmi mozgalmának érdekeivel és feladataival, és fordítva, minden ország forradalmi proletárjainak feladatai bonthatatlanul összekapcsolódnak a Szovjetunió proletárjainak feladataival és a szocialista építés frontján elért sikereivel.

Ezért, aki szembeállítja bármely ország proletárjainak „nemzeti" feladatait a nemzetközi feladatokkal, az súlyos politikai hibát követ el.

Ezért, aki a Szovjetunió proletárjainak a szocialista építés frontján folytatott harcban tanusított buzgóságát és szenvedélyességét a „nemzeti elzárkózás" és a „nemzeti korlátoltság" ismérveként tünteti fel, mint ahogy azt néha az ellenzékiek teszik, annak vagy elment az esze, vagy második gyermekkorát éli.

Ezért a legbiztosabb út valamennyi ország proletárjai forradalmi mozgalmának győzelméhez az, ha megszilárdítjuk az egy ország proletárjai és minden ország proletárjai érdekeinek és feladatainak egységét és oszthatatlanságát.

Éppen ezért a proletárforradalom győzelme *egy* országban nem öncél, hanem minden ország forradalma fejlesztésének és győzelmének eszköze és támasza.

Ezért a szocializmust építeni a Szovjetunióban annyit jelent, hogy minden ország proletárjainak közös ügyéért dolgozunk, hogy nemcsak a Szovjetunióban kovácsoljuk a tőke legyőzését, hanem minden tőkés országban is, mert a Szovjetunióban végbemenő forradalom a világforradalom része, kezdete és kibontakozásának bázisa.

*

V. rész: „Miért dicsérik a proletárdiktatúra ellenségei az ellenzéket" (1926 december 7). Részlet.

. . . Önök bizonyára felfigyeltek arra, hogy az úgynevezett „orosz kérdés" az utóbbi időben a nyugati szociáldemokrata és burzsoá sajtó égető kérdésévé vált. Véletlen-e ez? Természetesen, nem véletlen. A szocializmus erősödése a Szovjetunióban és a kommunista mozgalom terebélyesedése a Nyugaton szükségképpen nagy riadalmat kelt a burzsoáziának és a munkásosztályon belül működő ügynökeinek — a szociáldemokrata vezéreknek — soraiban. A forradalom és az ellenforradalom közötti vízválasztó most az, hogy ki mit érez a Szovjetunió proletárpártja iránt — ádáz gyűlöletet-e, avagy elvtársi barátságot. Az „orosz kérdés" óriási nemzetközi jelentősége most olyan tény, amellyel immár okvetlenül számolniok kell a kommunizmus ellenségeinek.

Két front alakult ki az „orosz kérdés" körül: a Szovjet Köztársaság ellenfeleinek a frontja és a Szovjetunió önfeláldozó barátainak a frontja. Mit akarnak a Szovjet Köztársaság ellenfelei? Arra törekszenek, hogy a lakosság széles tömegeiben megteremtsék a proletárdiktatúra elleni harc eszmei és erkölcsi előfeltételeit. Mit akarnak a Szovjet Köztársaság barátai? Arra törekszenek, hogy a proletariátus széles rétegeiben megteremtsék a Szovjet Köztársaság támogatásának, védelmének eszmei és erkölcsi előfeltételeit . . .

*

„Zárszó". III. rész, 3. pont: „A világproletariátussal szövetségben építjük a szocializmust" (1926 december 13).

Hogy a szocializmust a parasztsággal szövetségben építjük, ezt, azt hiszem, ellenzékünk nem meri nyiltan tagadni. Hogy a szocializmust a világ proletariátusával szövetségben építjük-e — ezt az ellenzék már kétségbe próbálja vonni. Sőt, némely ellenzéki azt állítja, hogy pártunk lebecsüli ennek a szövetségnek a jelentőségét. Egyikük pedig, Kamenyev, odáig ment, hogy nacionál-reformizmussal és azzal kezdte vádolni a pártot, hogy a nemzetközi forradalmi perspektívát nacionál-reformista perspektívával cseréli fel.

Ez, elvtársak, ostobaság. Elképesztő ostobaság. Csak őrültek tagadhatják annak a szövetségnek hatalmas jelentőségét, amely országunk proletárjai és valamennyi többi ország proletárjai között a szocializ-

mus építése ügyében fennáll. Csak őrültek vádolhatják pártunkat azzal, hogy lebecsüli a világ proletárjainak szövetségét. Csakis a világ proletariátusával szövetségben lehet építeni a szocializmust országunkban.

Csak az a kérdés, hogyan értjük ezt a szövetséget.

Amikor a Szovjetunió proletárjai 1917 októberében kezükbe vették a hatalmat — ez segítség volt a világ proletárjainak, ez szövetség volt velük.

Amikor Németország proletárjai 1918-ban megkezdték a forradalmat — ez segítség volt minden ország proletárjainak, de különösen a Szovjetunió proletárjainak, ez szövetség volt a Szovjetunió proletariátusával.

Amikor a nyugateurópai proletárok megnehezítették a Szovjetunió elleni intervenciót, nem szállítottak fegyvert az ellenforradalmi tábornokoknak, akcióbizottságokat szerveztek és gyengítették tőkéseik hátországát — ez segítség volt a Szovjetunió proletárjainak, ez a nyugateurópai proletárok szövetsége volt a Szovjetunió proletárjaival. A tőkés országok proletárjainak e rokonszenve és támogatása nélkül nem tudtunk volna győztesen kikerülni a polgárháborúból.

Amikor a tőkés országok proletárjai számos delegációt küldenek hozzánk, ellenőrzik építésünket és azután elviszik építésünk sikereinek hírét egész Európa munkásaihoz — ez segítség a Szovjetunió proletárjainak, ez hatalmas támogatás a Szovjetunió proletárjainak, ez szövetség a Szovjetunió proletárjaival és gát egy országunk elleni esetleges imperialista intervenció ellen. E támogatás és e gát nélkül nem lenne most „lélegzetvételi szünetünk", „lélegzetvételi szünet" nélkül pedig nem bontakozott volna ki a munka a szocializmusnak országunkban való építése terén.

Amikor a Szovjetunió proletárjai diktatúrájukat erősítik, felszámolják a gazdasági leromlást, kifejlesztik az építő munkát és sikereket érnek el a szocializmus építésében — ez hatalmas támogatás a világ proletárjainak a kapitalizmus ellen, a hatalomért vívott harcukban, mert a Szovjet Köztársaság fennállása, szívóssága, a szocialista építés frontján elért sikerei a világforradalom hatalmas tényezői, amelyek bátorítják a világ proletárjait a kapitalizmus ellen vívott harcukban. Aligha kételkedhetünk abban, hogy a Szovjet Köztársaság megsemmisítése maga után vonná a legsötétebb és legvadabb reakciót valamennyi tőkés országban.

Forradalmunk ereje és a tőkés országok forradalmi mozgalmának ereje ebben a kölcsönös támogatásban és minden ország proletárjainak e szövetségében rejlik.

Ezek a különböző formái a Szovjetunió proletárjai és a világ proletariátusa közötti szövetségnek.

Az ellenzéknek az a hibája, hogy nem érti vagy nem ismeri el a szövetség e formáit. Az ellenzéknek az a baja, hogy a szövetségnek csak egyetlen formáját ismeri el, a nyugateurópai proletariátus által a Szovjetunió proletariátusának nyujtott „közvetlen állami támogatás" formáját, vagyis azt a formát, amely, sajnos, egyelőre nincs alkalmazásban, az ellenzék azonban a Szovjetunióban folyó szocialista építés sorsát közvetlenül ettől a támogatástól teszi függővé.

Az ellenzék azt hiszi, hogy csak a támogatás e formájának elismerésével tudjuk megtartani a párt számára a „nemzetközi forradalmi perspektívát". De már mondottam, hogy ez az álláspont a világforradalom késlekedése esetén csak arra vezethet, hogy szakadatlanul engedményeket teszünk gazdaságunk kapitalista elemeinek, és végeredményben — kapitulációra, defetizmusra vezet.

Kiderül tehát, hogy az európai proletariátus „közvetlen állami támogatása", amelyet az ellenzék mint a világ proletariátusával való szövetség egyetlen formáját ajánl, a világforradalom késlekedése esetén nem egyéb mint a kapituláns politika leplezése.

Kamenyev „nemzetközi forradalmi perspektívája", mint a kapituláns politika leplezése — ezt akarja hát Kamenyev.

Ezért csak csodálattal tölthet el bennünket az a bátorság, amellyel Kamenyev itt fellépett, nacionál-reformizmussal vádolva pártunkat.

Honnan szedte ezt az — enyhén szólva — bátorságot Kamenyev, aki nálunk sohasem tűnt ki sem forradalmiságával, sem internacionalizmusával?

Honnan szedte ezt a bátorságot Kamenyev, aki nálunk mindig bolsevik volt a mensevikek között és mensevik a bolsevikok között?

Honnan szedte ezt a bátorságot Kamenyev, akit Lenin annak idején teljes joggal nevezett az Októberi Forradalom „sztrájktörőjének"?

Kamenyev tudni óhajtja, hogy a Szovjetunió proletariátusa nemzetközi-e. Ki kell jelentenem, hogy a Szovjetunió proletariátusának nincs szüksége az Októberi Forradalom „sztrájktörőjének" bizonyítványára.

Akarják tudni, hogy a Szovjetunió proletariátusa mennyire nemzetközi? Kérdezzék meg az angol munkásokat, kérdezzék meg a német munkásokat, kérdezzék meg a kínai munkásokat — és ők majd beszélnek a Szovjetunió proletariátusának nemzetköziségéről.

Sztálin Művei. 9. köt. 27—28; 52—53; 139—143. old. (oroszul).

Sztálin. „A nemzetközi helyzet és a Szovjetunió védelme". Beszéd a SzK(b)P KB és KEB együttes plénumán (1927 augusztus 1). Részlet.

... *Országunk védelmének kérdése.* Most pedig engedjék meg, hogy rátérjek az utolsó kérdésre, arra a kérdésre, hogy ellenzékünk hogyan készül a Szovjetunió védelmére.

Elvtársak! Valamely csoport, valamely áramlat, valamely párt forradalmiságának nem az a próbaköve, hogy milyen kijelentéseket vagy nyilatkozatokat tesz. A forradalmiság próbaköve — az adott csoport, áramlat vagy párt cselekedetei, gyakorlata, gyakorlati tervei. Nem hihetünk az emberek kijelentéseinek és nyilatkozatainak — ha még olyan hatásosak is —, ha azokat tettekkel nem támasztják alá és nem váltják valóra.

Van egy kérdés, amely vízválasztó minden lehetséges csoport, áramlat, párt között és próbaköve forradalmiságuknak vagy ellenforradalmiságuknak. Ez a kérdés most a Szovjetunió védelmének kérdése, a Szovjetunió feltétlen, fenntartás nélküli védelmének, az imperializmus támadásával szemben való védelmének kérdése.

Forradalmár az, aki fenntartás nélkül, feltétlenül, nyiltan és becsületesen, titkos katonai tanácskozások nélkül kész védelmezni, megvédeni a Szovjetuniót, mert a Szovjetunió a világon az első proletár forradalmi állam, amely a szocializmust építi. *Internacionalista* az, aki fenntartás nélkül, habozás nélkül, feltétel nélkül kész megvédelmezni a Szovjetuniót, azért, mert a Szovjetunió a forradalmi világmozgalom bázisa, ezt a forradalmi mozgalmat pedig lehetetlen védelmezni, előrelendíteni, ha nem védelmezik meg a Szovjetuniót. Mert aki a forradalmi világmozgalmat a Szovjetunió megkerülésével és a Szovjetunió ellenére szándékszik védelmezni, az szembekerül a forradalommal, az feltétlenül átcsúszik a forradalom ellenségeinek táborába.

Két tábor alakult ki most a háborús veszély láttán és ennek megfelelően két álláspont: a Szovjetunió feltétlen védelmének álláspontja és a Szovjetunió elleni harc álláspontja. Itt választani kell, mert harmadik álláspont nincs és nem lehet. A semlegesség, a habozás, a fenntartások, a harmadik álláspont keresése ebben a kérdésben nem egyéb, mint kísérlet arra, hogy kibújjanak a felelősség alól, kivonják magukat a Szovjetunió védelmében való feltétlen harcból, elbújjanak a Szovjetunió védelmének legfelelősségteljesebb pillanatában. De mit jelent kibújni a felelősség alól? Azt jelenti, hogy észrevétlenül átcsúsznak a Szovjetunió ellenségeinek táborába ...

Sztálin Művei. 10. köt. 50—51. old. (oroszul).

Sztálin. „Beszéd a SzK(b)P Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának együttes plénumán" (1927 augusztus 5). Részlet.

. . . *A nemzeti kultúráról.* Azt, amit Zinovjev itt a nemzeti kultúráról összefecsegett, meg kellett volna örökíteni, hadd tudja a párt, hogy Zinovjev ellenzi a Szovjetunióban élő népek nemzeti kultúrájának szovjet alapon való fejlődését, hogy Zinovjev valójában a gyarmatosítás híve.

Mi a nemzeti kultúra jelszavát soknemzetiségű államban, a burzsoázia uralma korszakában burzsoá jelszónak tartottuk és tartjuk ma is. Miért? Azért, mert a nemzeti kultúra jelszava a burzsoázia uralma idején ilyen államban valamennyi nemzetiség dolgozó tömegeinek szellemi alárendelését jelenti a burzsoázia vezetésének, uralmának, diktatúrájának.

Az után, hogy a proletariátus megragadta a hatalmat, kihirdettük azt a jelszót, hogy a Szovjetunió népeinek nemzeti kultúráját fejleszteni kell a *Szovjetek alapján.* Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a nemzeti kultúra fejlesztését a Szovjetunió népei körében hozzáidomítjuk a szocializmus érdekeihez és szükségleteihez, a proletárdiktatúra érdekeihez és szükségleteihez, a Szovjetunióban élő valamennyi nemzetiség dolgozóinak érdekeihez és szükségleteihez.

Vajjon azt jelenti ez, hogy mi most ellenségei vagyunk a nemzeti kultúrának általában? Nem, nem azt jelenti. Ez csak azt jelenti, hogy mi most hívei vagyunk annak, hogy a Szovjetunióban élő népek nemzeti kultúrája, nemzeti nyelve, iskolája, sajtója stb. a *Szovjetek alapján* fejlődjék. Mit jelent ez a fenntartás: „a Szovjetek alapján"? Azt jelenti, hogy a Szovjetunióban élő népek kultúrájának, amelyet a Szovjethatalom fejleszt, *tartalmában* valamennyi dolgozó számára közös kultúrának, szocialista kultúrának kell lennie, *formájában* viszont ez a kultúra nem egyforma és nem lesz egyforma a Szovjetunió valamennyi népe számára, hanem nemzeti kultúra lesz, olyan kultúra, amely különböző lesz a Szovjetunió népei számára a nyelvben és nemzeti sajátosságokban fennálló különbségnek megfelelően. Éppen erről beszéltem három évvel ezelőtt a Keleti Dolgozók Kommunista Egyetemén. Ebben a szellemben cselekedett egész idő alatt pártunk, amikor serkentette a *nemzeti* szovjet iskolák, a *nemzeti* szovjet sajtó és más kulturális intézmények fejlesztését, a pártapparátus *„nemzetiesítését"*, a szovjet apparátus *„nemzetiesítését"* stb. stb.

Lenin éppen ezért hangoztatta a nemzeti területeken és köztár-

saságokban dolgozó elvtársaknak írt leveleiben, hogy e területek és köztársaságok nemzeti kultúráját a Szovjetek alapján fejleszteni kell.

Éppen mert az után, hogy a proletariátus megragadta a hatalmat, mindenkor ezen az úton jártunk, sikerült megteremtenünk azt az egész világon egyedülálló internacionális építményt, amelyet Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének neveznek.

Most pedig Zinovjev mindezt fel akarja forgatni, át akarja húzni, el akarja temetni, hadat üzenve a nemzeti kultúrának. És ezt a nemzeti kérdésről szóló gyarmatosító fecsegést nevezi ő leninizmusnak! Ez mégiscsak nevetséges, elvtársak!..

Sztálin Művei. 10. köt. 68—70. old. (oroszul).

Sztálin. „Beszélgetés az első amerikai munkásdelegációval" (1927 szeptember 9). Részletek.

... Marx és Engels, elemezvén annakidején az Írországban, Indiában, Kínában, Közép-Európa országaiban, Lengyelországban, Magyarországon lejátszódó eseményeket, megadták az alapvető, kiindulópontul szolgáló eszméket a nemzeti-gyarmati kérdésben. Lenin munkáiban ezekre az eszmékre támaszkodott.

Az új ezen a téren Leninnél az, hogy:

a) ezeket az eszméket az imperializmus korszakának nemzeti-gyarmati forradalmairól szóló nézetek jól kiépített rendszerévé foglalta össze;

b) a nemzeti-gyarmati kérdést összekapcsolta az imperializmus megdöntésének kérdésével;

c) a nemzeti-gyarmati kérdést a nemzetközi proletárforradalom általános kérdése alkatrészének nyilvánította ...

*

... Ami a kommunista társadalom teljes diadalához szükséges nemzetközi viszonyokat illeti, ezek aszerint fognak kialakulni és kifejlődni, amilyen mértékben nőnek majd a forradalmi válságok és a munkásosztály forradalmi kirobbanásai a kapitalista országokban.

Nem szabad a dolgot úgy elképzelni, hogy valamely ország vagy néhány ország munkásosztálya a szocializmus, sőt a kommunizmus felé fog haladni, a többi ország kapitalistái pedig közömbösen, ölbetett kézzel fogják ezt nézni. Még kevésbbé szabad a dolgot úgy elképzelni,

hogy a munkásosztály a kapitalista országokban hajlandó lesz egyszerű nézője lenni annak, hogy egyik vagy másik országban győzelmesen fejlődik a szocializmus. A valóságban a kapitalisták minden tőlük telhetőt el fognak követni, hogy az ilyen országokat megfojtsák. A valóságban minden egyes komoly lépést, melyet egyik vagy másik országban a szocializmus és még inkább a kommunizmus felé tenni fognak, feltétlenül nyomon követi majd a kapitalista országok munkásosztályainak feltartóztathatatlan törekvése arra, hogy ezekben az országokban kivívja a diktatúrát és a szocializmust.

Ilyenformán a nemzetközi forradalom további fejlődése során két világméretű központ fog kialakulni: a szocialista központ, mely magához fogja vonni a szocializmushoz vonzódó országokat és a kapitalista központ, mely a kapitalizmushoz vonzódó országokat fogja magához vonni. Ennek a két központnak harca a világgazdaság feletti uralomért fogja eldönteni a kapitalizmus és a kommunizmus sorsát az egész világon. Mert a világkapitalizmus végleges veresége annyi, mint a szocializmus győzelme a világgazdaság színterén . . .

Sztálin Művei. 10. köt. 98. és 134—135. old. (oroszul).
Lenin. Válogatott művek. 1. köt. 45. és 47. old.

Sztálin. „Beszélgetés a külföldi munkásküldöttségekkel". A 6. kérdés és a beszélgetés befejezése (1927 november 5).

6. *kérdés. Lehetséges-e a II. és a III. Internacionále egyesítése?*

Válasz. Azt hiszem, lehetetlen.

Lehetetlen, mivel a II. és a III. Internacionálénak két homlokegyenest ellenkező célkitűzése van és különböző irányba tekintenek. A III. Internacionále a kapitalizmus megdöntése és a proletárdiktatúra megteremtése felé, a II. Internacionále pedig, ellenkezőleg, a kapitalizmus fenntartása és mindannak lerombolása felé tekint, ami a proletárdiktatúra megteremtéséhez szükséges.

A két Internacionále közötti harc a kapitalizmus hívei és a szocializmus hívei közötti harc eszmei tükröződése. Ebben a harcban vagy a II., vagy a III. Internacionále győz. Semmi okunk sincs kételkedni abban, hogy a munkásmozgalomban a III. Internacionálénak kell győznie.

Egyesítésüket jelenleg lehetetlennek tartom.

*

... *Egyik küldött.* Engedje meg, Sztálin elvtárs, hogy az itt jelenlevő küldöttek nevében köszönetet mondjak Önnek a felvilágosításokért és annak a hazugságnak eloszlatásáért, amelyet a külföldön a Szovjetunióról terjesztenek. Biztos lehet benne, hogy hazánkba visszatérve el tudjuk mondani a munkásoknak az igazságot a Szovjetunióról.

Sztálin. Szóra sem érdemes, elvtársak. Én kötelességemnek tartom, hogy válaszoljak a kérdésekre és beszámoljak önök előtt. Mi, szovjet funkcionáriusok, azt tartjuk, hogy kötelesek vagyunk beszámolni osztálytestvéreink előtt mindazokról a kérdésekről, amelyekre ők választ akarnak kapni. A mi államunk a világ proletariátusának édes gyermeke. Államunk vezetői csak kötelességüket teljesítik a világ proletariátusával szemben, amikor beszámolnak képviselői előtt.

Sztálin Művei. 10. köt. 214; 237—238. old. (oroszul).

Sztálin. „Az Októberi Forradalom nemzetközi jellege". Október tizedik évfordulójára (1927 november 6—7).

Az Októberi Forradalom nem csupán „nemzeti keretekre" korlátozódó forradalom. Mindenekelőtt nemzetközi jellegű, világméretű forradalom, mert az emberiség világtörténetében mélyreható fordulatot jelent a régi, kapitalista világból az új, szocialista világba.

A mult forradalmai rendesen azzal végződtek, hogy a kormányrúd mellett a kizsákmányolók egyik csoportját a kizsákmányolók másik csoportja váltotta fel. A kizsákmányolók változtak, a kizsákmányolás megmaradt. Így volt ez a rabszolgák szabadságmozgalmai idején. Így volt ez a jobbágyfelkelések idején. Így volt ez az ismert „nagy" forradalmak időszakában Angliában, Franciaországban, Németországban. Nem beszélek a Párizsi Kommünről, amely a proletariátus első, dicsőséges, de mégis sikertelen kísérlete volt arra, hogy a történelmet a kapitalizmus ellen fordítsa.

Az Októberi Forradalom ezektől a forradalmaktól *elvileg* különbözik. Céljául nem azt tűzi ki, hogy a kizsákmányolás egyik formáját a kizsákmányolás másik formájával, a kizsákmányolók egyik csoportját

a kizsákmányolók másik csoportjával váltsa fel, hanem azt, hogy megszüntesse az embernek ember által való bárminemű kizsákmányolását, megszüntessen mindennemű kizsákmányoló csoportot, megvalósítsa a proletárdiktatúrát, megvalósítsa az eddigi elnyomott osztályok közül a legforradalmibb osztály hatalmát, megszervezze az új, osztálynélküli szocialista társadalmat.

Éppen ezért az Októberi Forradalom *győzelme* gyökeres fordulatot jelent az emberiség történetében, gyökeres fordulatot a világkapitalizmus történelmi sorsában, gyökeres fordulatot a világproletariátus szabadságmozgalmában, gyökeres fordulatot az egész világ kizsákmányolt tömegeinek harci módszereiben, szervezeti formáiban, mindennapi életében és hagyományaiban, kultúrájában és ideológiájában.

Ez az alapja annak, hogy az Októberi Forradalom nemzetközi jellegű, világméretű forradalom.

És ez a gyökere annak a mély szimpátiának, amelyet minden ország elnyomott osztályai éreznek az Októberi Forradalom iránt, amelyben felszabadulásuk zálogát látják.

Több alapvető kérdést lehet megjelölni, amelyek vonalán az Októberi Forradalom az egész világ forradalmi mozgalmának fejlődésére hat.

1. Az Októberi Forradalom mindenekelőtt arról nevezetes, hogy áttörte a világimperializmus frontját, megdöntötte az imperialista burzsoáziát a legnagyobb kapitalista államok egyikében, s hatalomra juttatta a szocialista proletariátust.

A bérmunkások osztálya, az üldözöttek osztálya, az elnyomottak és kizsákmányoltak osztálya az emberiség történetében *először* emelkedett *uralkodó* osztállyá, s példája gyujtó hatással van minden ország proletárjaira.

Ez azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom új korszakot *nyitott*, a *proletár*forradalmak korszakát az *imperializmus* országaiban.

Elvette a földesuraktól és kapitalistáktól a termelési eszközöket és köztulajdonná tette őket, s ekként a polgári tulajdonnal szembeszegezte a szocialista tulajdont. Ezzel leleplezte azt a kapitalista hazugságot, hogy a polgári tulajdon érinthetetlen, szent és örök. Kiragadta a hatalmat a burzsoázia kezéből, megfosztotta a burzsoáziát a politikai jogoktól, szétzúzta a polgári államapparátust, és a hatalmat a Szovjeteknek adta át, ilymódon a polgári parlamentarizmussal, mint *kapitalista* demokráciával, szembeállította a Szovjetek szocialista hatalmát, mint *proletár* demokráciát. Lafargue-nak igaza volt, mikor már 1887-ben azt

mondta, hogy a forradalom másnapján „az összes volt kapitalistákat meg fogják fosztani választójoguktól".

Ezzel az Októberi Forradalom leleplezte azt a szociáldemokrata hazugságot, hogy manapság a polgári parlamentarizmus útján lehetséges a békés átmenet a szocializmusba.

De az Októberi Forradalom itt nem állt és nem is állhatott meg. Miután lerombolta a régit, a polgárit, hozzálátott, hogy építse az újat, a szocialistát. Az Októberi Forradalom tíz éve — a párt, a szakszervezetek, a Szovjetek, a szövetkezetek, a kultúrszervezetek, a közlekedés, az ipar és a Vörös Hadsereg építésének tíz éve. A szocializmusnak a Szovjetunióban az építés frontján elért kétségtelen sikerei szemléltetően megmutatták, hogy a proletariátus *tudja* az országot sikeresen igazgatni burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, hogy *tudja* az ipart sikeresen felépíteni a burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, hogy *tudja* sikeresen vezetni az egész népgazdaságot burzsoázia *nélkül* és a burzsoázia *ellen*, fel *tudja* építeni sikeresen a szocializmust, a kapitalista környezet ellenére is.

A régi „elmélet", amely szerint a kizsákmányoltak éppúgy nem lehetnek meg a kizsákmányolók nélkül, ahogy a fej és a többi testrészek nem lehetnek meg a gyomor nélkül — nem csupán az ókori történet híres római szenátora, Menenius Agrippa sajátja. Ez az „elmélet" most sarkköve a szociáldemokrácia politikai „filozófiájának" általában, s az imperialista burzsoáziával kötött szociáldemokrata *koalíciós* politikának különösen. Ez az „elmélet", mely előítéletté vált, most a legkomolyabb akadályok egyike a kapitalista országok proletariátusának forradalmasításához vezető úton. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy halálos csapást mért erre a hazug „elméletre".

Kell-e még bizonyítani, hogy az Októberi Forradalom ilyen és hasonló eredményei nem lehettek és nem lehetnek komoly hatás nélkül a kapitalista országok munkásosztályának forradalmi mozgalmára?

Olyan közismert tények, mint a kommunizmus folytonos növekedése a kapitalista országokban; valamennyi ország proletárjainak növekvő rokonszenve a Szovjetunió munkásosztálya iránt, s végül a munkásküldöttségek özönlése a Szovjetek Országába, kétségtelenül arról tanuskodnak, hogy az Októberi Forradalom által elvetett magvak kezdenek már gyümölcsöt hozni.

2. Az Októberi Forradalom az imperializmust nemcsak uralma központjaiban, nemcsupán az „anyaországokban" ingatta meg. Csapást mért az imperializmus mögöttes területeire, perifériájára is, mert aláásta az imperializmus uralmát a gyarmati és függő országokban.

Az Októberi Forradalom, megdöntvén a földesurakat és kapitalistákat, széttörte a nemzeti és gyarmati elnyomás láncait s megszabadította tőlük egy nagykiterjedésű állam összes elnyomott népeit, kivétel nélkül. A proletariátus nem szabadíthatja fel magát, ha nem szabadítja fel az elnyomott népeket. Az Októberi Forradalom jellemző vonása az a tény, hogy ezeket a nemzeti és gyarmati forradalmakat a Szovjetunióban nem a nemzeti gyűlölködés és az egyes nemzetek közti összeütközés zászlaja alatt hajtotta végre, hanem a Szovjetunió nemzetiségeihez tartozó munkások és parasztok kölcsönös bizalmának és testvéri közeledésének zászlaja alatt, nem a *nacionalizmus*, hanem az *internacionalizmus* jegyében.

Éppen azért, mert a nemzeti és gyarmati forradalmak nálunk a proletariátus vezetése alatt és az internacionalizmus zászlaja alatt mentek végbe, éppen azért a pária-népek, a rabszolga-népek az emberiség történetében *először* lettek *valóban* szabad és *valóban* egyenlő népekké, s példájuk gyujtó hatással van az egész világ elnyomott népeire.

Ez azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom új korszakot *nyitott* — a világ *elnyomott országaiban*, a proletariátussal *szövetségben*, a proletariátus *vezetése alatt* véghezvitt *gyarmati* forradalmak korszakát.

Azelőtt „szokás volt" azt gondolni, hogy a világ örök idők óta alsóbb- és felsőbbrendű fajokra oszlik, feketékre és fehérekre, akik közül az előbbiek képtelenek a civilizációra, s arra vannak kárhoztatva, hogy kizsákmányolják őket, az utóbbiak pedig a civilizáció egyedüli hordozói és arra vannak hivatva, hogy az előbbieket kizsákmányolják.

Most ez a legenda szét van zúzva és sutba van dobva. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy erre a legendára halálos csapást mért, mert a gyakorlatban megmutatta, hogy a szovjet fejlődés medrébe vont felszabadított nem-európai népek éppúgy előbbre tudják vinni a *valóban* élenjáró kultúrát és a *valóban* élenjáró civilizációt, mint az európai népek.

Azelőtt „szokás volt" azt gondolni, hogy az elnyomott nemzetek felszabadításának egyedüli módszere a *polgári nacionalizmus* módszere, a nemzetek egymástól való elszakadásának módszere, különválásuk módszere, a különböző nemzetek dolgozó tömegei közti nemzeti gyűlölködés fokozásának módszere.

Most ez a legenda meg van cáfolva. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az a tény, hogy halálos csapást mért erre a legendára, mert a gyakorlatban megmutatta, hogy az elnyomott népek felszabadításának *proletár, nemzetközi* módszere lehetséges és célszerű, s az egyedül helyes módszer, a gyakorlatban megmutatta, hogy a legkülönbözőbb népek parasztjainak és munkásainak az *önkéntesség* és az *internacionalizmus* elvei alapján kötött *testvéri szövetsége* lehet-

séges és célszerű. Az, hogy fennáll a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, mely mintaképe a világ dolgozói jövendő egyesülésének egy egységes világgazdaságban, feltétlenül egyenes bizonyítéka ennek.

Mondani sem kell, hogy az Októberi Forradalom ilyen és hasonló eredményei nem voltak és nem lehetnek komoly hatás nélkül a gyarmati és függő országok forradalmi mozgalmára. Olyan tények, mint az elnyomott népek forradalmi mozgalmának növekedése Kínában, Indonéziában, Indiában stb. és e népek növekvő szimpátiája a Szovjetunió iránt, kétségtelenül erről tanuskodnak.

Elmúlt a gyarmatok és a függő országok zavartalan kizsákmányolásának és elnyomásának korszaka.

Eljött a felszabadító forradalmak kora a gyarmatokon és a függő országokban, ez országok *proletariátusának* ébredési kora, a forradalomban való *hegemóniájának* kora.

3. Az Októberi Forradalom, azzal, hogy elvetette a forradalom magjait az imperializmus központjaiban és mögöttes területein, azzal, hogy meggyöngítette az imperializmus hatalmát az „anyaországokban" és megingatta uralmát a gyarmatokon — kérdésessé tette az *egész* világkapitalizmus létét.

Ha a kapitalizmus spontán fejlődése az imperializmus viszonyai között átnőtt — mert ez a fejlődés egyenlőtlen, mert az összeütközések és katonai összecsapások kikerülhetetlenek, s végül a példátlan imperialista mészárlás miatt — a kapitalizmus rothadásának és halódásának folyamatába, úgy az Októberi Forradalomnak és, ami vele járt, egy hatalmas ország leválásának a kapitalizmus világrendszeréről: feltétlenül gyorsítania kellett ezt a folyamatot, mert lépésről lépésre aláásta a világimperializmus alapjait.

Sőt mi több. Az Októberi Forradalom, amely az imperializmust megingatta, ugyanakkor az első proletárdiktatúrával megteremtette a világ forradalmi mozgalmának hatalmas és nyilt *bázisát*, amilyen bázisa annak azelőtt *sohasem volt*, s amelyre az most támaszkodhatik. Megteremtette a nemzetközi forradalmi mozgalom ama hatalmas és nyilt *központját*, amilyen központja azelőtt *sohasem volt* és amely körül most tömörülhet, szervezve *minden ország proletárjainak és elnyomott népeinek forradalmi egységfrontját az imperializmus ellen.*

Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom a világkapitalizmuson halálos sebet ejtett, melyet az soha többé ki nem hever. Éppen ezért a kapitalizmus soha többé vissza nem szerzi azt az „egyensúlyt", azt a „stabilitást", amellyel Október előtt rendelkezett.

A kapitalizmus részlegesen stabilizálódhat, termelését racionalizálhatja, átadhatja a fasizmusnak az ország kormányzását, ideiglenesen

lebéklyózhatja a munkásosztályt, de soha többé vissza nem szerzi magának azt a „nyugalmat" és azt a „biztonságot", azt az „egyensúlyt" és azt a „stabilitást", amellyel azelőtt kérkedett, mert a világkapitalizmus válsága a fejlődés olyan fokát érte el, hogy a forradalom lángjainak okvetlenül fel kell lobogniuk, hol az imperializmus központjaiban, hol perifériáján, semmivé téve a kapitalista foltozgatást, s nap-nap után közelebb hozva a kapitalizmus bukását. Pontról pontra úgy, mint az ismert mesében: „Kihúzta a farkát, bentragadt az orra, kihúzta az orrát, bentragadt a farka."

Ez; másodszor, azt jelenti, hogy az Októberi Forradalom bizonyos magasságra emelte az egész világ elnyomott osztályainak erejét és súlyát, bátorságát és harckészségét, s az uralkodó osztályokat arra kényszerítette, hogy velük, mint *új*, komoly tényezővel számoljanak. Most már nem lehet a világ dolgozó tömegeit sötétben botorkáló, perspektíva nélküli „vak tömegnek" tekinteni, mert az Októberi Forradalom számukra világító tornyot emelt, amely útjukat megvilágítja és perspektívákat nyujt. Míg azelőtt nem volt az *egész világ előtt* nyilt fórum, ahonnan demonstrálni és kifejezni lehetett volna az elnyomott osztályok reményeit és törekvéseit, addig most az első proletárdiktatúra megadja ezt a fórumot.

Aligha lehet kételkedni abban, hogy e fórum megsemmisítése hosszú időre a korlátlan fekete reakció sötétjébe borítaná a „haladott országok" társadalmi és politikai életét. Tagadhatatlan, hogy a „bolsevik állam" létének puszta ténye is megzabolázza a reakció sötét erőit és megkönnyíti az elnyomott osztályok szabadságharcát. Tulajdonképpen ez a magyarázata annak az állati gyűlöletnek, amelyet minden ország kizsákmányolói a bolsevikokkal szemben táplálnak.

A történelem megismétlődik, bár új alapon. Ahogy azelőtt, a *feudalizmus* bukásának idején, a „jakobinus" szó minden ország arisztokratáiban rémületet és borzadályt keltett, úgy most a *kapitalizmus* bukása idején, a „bolsevik" szó rémületet és borzadályt kelt a burzsoáziában. És, megfordítva, ahogy azelőtt Párizs volt a felemelkedő *burzsoázia* forradalmi képviselőinek menedéke és iskolája, úgy most Moszkva menedéke és iskolája a felemelkedő *proletariátus* forradalmi képviselőinek. A jakobinus-gyűlölet nem mentette meg a feudalizmust az összeomlástól. Kétséges-e, hogy a bolsevik-gyűlölet nem menti meg a kapitalizmust az elkerülhetetlen pusztulástól?

Elmúlt a kapitalizmus „stabilitásának" korszaka és magával vitte a burzsoá rend megingathatatlanságának legendáját.

Eljött a kapitalizmus összeomlásának korszaka.

4. Az Októberi Forradalom nemcsak a gazdasági, társadalmi és

politikai viszonyok terén lejátszódó forradalom. Egyszersmind az elmékben, a munkásosztály ideológiájában végbemenő forradalom. Az Októberi Forradalom a marxizmus zászlaja alatt született és erősödött meg, a proletárdiktatúra eszméjének zászlaja alatt, a leninizmus zászlaja alatt, amely az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának marxizmusa. Ezért a marxizmus győzelmét jelenti a reformizmus fölött, a leninizmus győzelmét a szociáldemokratizmus fölött, a III. Internacionále győzelmét a II. Internacionále fölött.

Az Októberi Forradalom átléphetetlen barázdát vont a marxizmus és a szociáldemokratizmus, a leninizmus politikája és a szociáldemokratizmus politikája között.

Azelőtt, *a proletárdiktatúra győzelme előtt*, a szociáldemokrácia kérkedhetett a marxizmus zászlajával, nem tagadta meg nyiltan a proletárdiktatúra eszméjét, csak nem tett semmit, egyáltalán semmit azért, hogy az eszme megvalósítását közelebbhozza, s így érthető, hogy a szociáldemokráciának ez a viselkedése nem jelentett semmi veszedelmet a kapitalizmus számára. Akkor, abban az időszakban, a szociáldemokrácia formálisan összeolvadt vagy csaknem összeolvadt a marxizmussal.

Most, *a proletárdiktatúra győzelme után*, mikor mindenki saját szemével látta, *mire* vezet a marxizmus, s *mit* jelenthet győzelme, a szociáldemokrácia már nem kérkedhetik a marxizmus zászlajával, nem kacérkodhat a proletárdiktatúra eszméjével, anélkül, hogy bizonyos mértékben ne veszélyeztetné a kapitalizmust. Miután régen szakított a marxizmus szellemével, kénytelen volt otthagyni a marxizmus zászlaját is, s nyiltan és félreérthetetlenül ellene fordult a marxizmus szülöttének, az Októberi Forradalomnak, a világ első proletárdiktatúrájának.

Most el kellett határolnia magát s el is határolta magát a marxizmustól, mert a jelenlegi viszonyok közt nem nevezheti magát marxistának, aki nem támogatja nyiltan és fenntartás nélkül a világ első proletárdiktatúráját, aki nem folytat forradalmi harcot a saját burzsoáziája ellen, aki nem teremti meg saját országában a proletárdiktatúra győzelmének feltételeit.

A szociáldemokrácia és a marxizmus közt szakadék támadt. Ezentúl a marxizmus *egyedüli* hordozója és támasza a leninizmus, a kommunizmus.

De a dolog nem maradt ennyiben. Határvonalat húzván a szociáldemokrácia és a marxizmus között, az Októberi Forradalom továbbment s a szociáldemokráciát azoknak a táborába dobta, akik a kapitalizmust nyiltan védelmezik a világ első proletárdiktatúrája *ellen*. Mikor az Adler és Bauer, Wels és Levi, Longuet és Blum urak a „szovjet rendszert" becsmérlik s a parlamenti „demokráciát" dicsőítik, akkor ezzel azt akarják mondani, hogy harcolnak és harcolni fognak a kapi-

talista rend visszaállításáért a Szovjetunióban, a kapitalista rabság fennmaradásáért a „civilizált" államokban.

A jelenlegi szociáldemokratizmus a kapitalizmus *eszmei támasza*. Leninnek ezerszeresen igaza volt, mikor azt mondta, hogy a mostani szociáldemokrata politikusok „a *burzsoázia* valóságos *ügynökei* a *munkás*mozgalomban, a kapitalisták osztályának munkásmegbízottai", hogy „a proletariátus és a burzsoázia polgárháborújában" feltétlenül „a versailles-iak mellé fognak állni, a kommünárok ellen"*.

Nem lehet a kapitalizmussal végezni, ha nem végzünk a szociáldemokratizmussal a munkásmozgalomban. Ezért a kapitalizmus halódásának korszaka egyszersmind a munkásmozgalomban a szociáldemokratizmus halódásának korszaka.

Az Októberi Forradalom nagy jelentősége, egyebek közt, abban áll, hogy a leninizmus kikerülhetetlen győzelmét jelenti a világ munkásmozgalmában a szociáldemokratizmus felett.

Véget ért a II. Internacionále és a szociáldemokratizmus uralmának korszaka a munkásmozgalomban.

Eljött a leninizmus és a III. Internacionále uralmának korszaka.

Sztálin Művei. 9. köt. 239—250. old. (oroszul).
Sztálin. A leninizmus kérdései. 221—229. old.

Sztálin. „A SzK(b)P Központi Bizottságának beszámolója a SzK(b)P XV. kongresszusának". I. fejezet, 4. pont: „A kapitalista világ és a Szovjetunió" (1927 december 3). Részlet.

... Összeomlottak a kapitalistáknak azok a reményei, hogy a Szovjetuniót sikerül majd megszelidíteni, hogy bekövetkezik a Szovjetunió kapitalista elfajulása, hogy csökken az európai munkások és a gyarmati dolgozó tömegek körében élvezett tekintélye. A Szovjetunió éppen mint az épülő szocializmus országa növekszik és fejlődik. Növekszik és erősödik az egész világ munkásaira és parasztjaira gyakorolt befolyása. Már maga az a tény, hogy a Szovjetunió mint az épülő szocializmus országa létezik, egyik igen fontos tényezője annak, hogy a világkapitalizmus bomlik és mind Európában, mind a gyarmatokon elveszti szilárd-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 920. old. — *Szerk.*

ságát. A Szovjetunió nyilvánvalóan az európai munkásosztály és az elnyomott gyarmati népek lobogójává válik.

Ahhoz tehát, hogy megtisztítsák a talajt a jövőbeli imperialista háborúk számára, hogy minél teljesebben elnyomják „saját" munkásosztályukat és megfékezzék „saját" gyarmataikat a kapitalista hátország megszilárdítása érdekében — ehhez, a burzsoá főkolomposok véleménye szerint, először is meg kell fékezni a Szovjetuniót, a forradalom tűzfészkét és melegágyát, amely ráadásul a kapitalista országok egyik legnagyobb árupiaca. Ezért élénkül az imperialisták körében az intervencionista törekvés, a Szovjetunió elszigetelésére irányuló politika, a Szovjetunió bekerítésének politikája, a Szovjetunió elleni háború feltételeinek előkészítésére irányuló politika.

A mai helyzet egyik alapvető tényezője az, hogy az imperialisták táborában erősödnek az intervenciós törekvések és hogy a (Szovjetuniót fenyegető) háborús veszély egyre fokozódik.

A kapitalizmus kibontakozó válságának viszonyai között az angol burzsoázia a leginkább „veszélyeztetett", a legtöbb „kárt szenvedett" fél. Ezért is vállalta a kezdeményezést az intervenciós törekvések fokozásában. Az a tény, hogy a szovjet munkások segítséget nyujtottak az angol bányászoknak és hogy a Szovjetunió munkásosztálya együttérez a kínai forradalmi mozgalommal, természetesen olajat öntött a tűzre. Mindezek a körülmények előidézték azt, hogy Anglia megszakította a Szovjetunióval való kapcsolatokat[73] és hogy számos más országgal is romlottak kapcsolataink . . .

Sztálin Művei. 10. köt. 286—287. old. (oroszul).

Sztálin. „A Vörös Hadsereg három sajátosságáról" (1928 február 28). Részlet.

. . .Végül, Vörös Hadseregünk harmadik sajátossága az, hogy a nemzetköziség szellemében nevelik, a nemzetköziség szellemét erősítik benne, hogy Vörös Hadseregünket a nemzetköziség szelleme hatja át minden ízében.

A kapitalista országokban a hadsereget rendszerint más országok népeinek gyűlölete, más államok gyűlölete, más országok munkásainak és parasztjainak gyűlölete szellemében nevelik. Miért csinálják ezt? Azért, hogy a hadsereget engedelmes csordává tegyék arra az esetre, ha az államok, a hatalmak, az országok között katonai összeütközésre kerül sor. Ez valamennyi kapitalista hadsereg gyengeségének a forrása.

A mi hadseregünk egészen más alapokon nyugszik. Vörös Hadseregünk ereje abban van, hogy születésének első napjától az internacionalizmus szellemében, más országok népeinek megbecsülése szellemében, valamennyi ország munkásainak szeretete és megbecsülése szellemében, az országok közötti béke megvédésének és tiszteletben tartásának szellemében nevelik. S éppen azért, mert a mi hadseregünket az internacionalizmus szellemében, a világ munkásainak érdekegysége szellemében nevelik, a mi hadseregünk az egész világ munkásainak a hadserege.

S azt, hogy ez a körülmény hadseregünk erejének és hatalmának forrása, megtudják a világ burzsoái, ha rászánják magukat arra, hogy megtámadják országunkat, mert akkor meglátják, hogy az internacionalizmus szellemében nevelt Vörös Hadseregünknek megszámlálhatatlan barátja és szövetségese van a világ minden táján, Sanghájtól New Yorkig, Londontól Kalkuttáig.

Ez, elvtársak, hadseregünk harmadik és fő sajátossága, amely áthatja szellemét és szintén egyik forrása erejének és hatalmának.

Pártunk kívánsága és feladata az, hogy hadseregünknek ez a sajátossága is megmaradjon és megszilárduljon...

Sztálin Művei. 11. köt. 28—29. old.

Sztálin. „A Kommunista Internacionále programjáról". Beszéd a SzK(b)P KB plénumán (1928 július 5). Részlet.

...A programtervezet *belső tartalmának* kérdése. Úgy látszik, egyes elvtársak a programtervezetet belső tartalmánál fogva nem tartják teljesen nemzetközinek, mert, mint mondják, „túlságosan orosz" jellegű. Én itt nem hallottam ilyen kifogásokat, de, mint kitűnik, ilyen ellenvetések tényleg hallhatók bizonyos Komintern körüli körökben.

Mi adhat okot az ilyen kijelentésekre?

Talán az a körülmény, hogy a Szovjetunióról külön fejezet van a programtervezetben? Miért volna ez baj? Vajjon a mi forradalmunk, *jellegét* tekintve, csak nemzeti és kizárólag nemzeti forradalom, nem pedig főképpen nemzetközi forradalom? Hát akkor miért nevezzük a világforradalmi mozgalom *bázisának*, minden ország forradalmi fejlődése *emelőjének*, a világproletariátus *hazájának*?

Nálunk is voltak olyanok, például az ellenzékiek, akik a Szovjetunióban végbemenő forradalmat kizárólag, vagy főképpen, nemzeti forradalomnak tekintették. Ezen törték ki a nyakukat. Furcsa, hogy a

Komintern körül, lám, szintén vannak emberek, akik készek az ellenzékiek nyomdokain haladni.

Vagy talán a mi forradalmunk, *típusát* tekintve, nemzeti és csakis nemzeti forradalom? De forradalmunk szovjet forradalom, a proletár állam szovjet formája pedig többé-kevésbbé kötelező formája a proletárdiktatúrának más országokban is. Nem ok nélkül mondotta Lenin, hogy a Szovjetunióban végbemenő forradalom a történeti fejlődés új korszakát nyitotta meg: a Szovjetek korszakát. Nem következik-e ebből, hogy forradalmunk nemcsak jellege szempontjából, hanem típusát tekintve is főképpen nemzetközi forradalom, amely megmutatja, hogy lényegében milyennek kell lennie a proletárforradalomnak bármely más országban is?

Kétségtelen, hogy forradalmunk nemzetközi jellege a világ proletárjaival és elnyomott tömegeivel szemben bizonyos kötelezettségeket ró a Szovjetunió proletariátusának diktatúrájára. Ebből a tételből indult ki Lenin, amikor azt mondotta, hogy a Szovjetunióban fennálló proletárdiktatúra értelme abban van, hogy kövessen el minden lehetőt a proletárforradalom más országokban való kifejlődése és győzelme érdekében. De mi következik ebből? Ebből kétségtelenül az következik, hogy a mi forradalmunk a világforradalom része, a világ forradalmi mozgalmának bázisa és eszköze.

Kétségtelen az is, hogy nemcsak a Szovjetunió forradalmának vannak kötelezettségei — amelyeket teljesít is — a világ proletárjai irányában, hanem a világ proletárjainak is eléggé komoly kötelezettségei vannak a Szovjetunióban fennálló proletárdiktatúra irányában. Ezek a kötelezettségek: a Szovjetunió proletariátusának támogatása a belső és külső ellenségek ellen folyó harcában, háború a Szovjetunió proletárdiktatúrájának eltiprására irányuló háború ellen, annak hirdetése, hogy a Szovjetunió megtámadása esetén az imperializmus hadseregeinek egyenesen át kell állniok a Szovjetunió proletárdiktatúrájának oldalára. Nem következik-e ebből, hogy a Szovjetunió forradalma elválaszthatatlan a más országok forradalmi mozgalmától, hogy a forradalom győzelme a Szovjetunióban a világforradalom diadalát jelenti?

Lehet-e ezek után a Szovjetunió forradalmáról, mint merőben nemzeti, elszigetelt forradalomról beszélni, kiragadhatjuk-e az egész világ forradalmi mozgalmával való összefüggésből?

És ellenkezőleg, vajjon megérthetünk-e ezek után valamit is a világ forradalmi mozgalmából, ha kiszakítjuk a Szovjetunió proletárforradalmával való összefüggésből?

Mit érne a Komintern programja, amely a világ proletárforradalmát tárgyalja, ha *megkerülné* a legfontosabb kérdéseket: a Szovjetunió proletárforradalmának *jellegét és feladatait*, a világ proletárjai irányában

fennálló *kötelezettségeit*, a *világ proletárjainak* a Szovjetunió proletariátusának diktatúrája irányában fennálló *kötelezettségeit*?

Ezért gondolom, hogy a Komintern programtervezetének „orosz jellegére" vonatkozó kifogásoknak, hogy is fejezzem ki a legenyhébben . . ., rossz, kellemetlen mellékízük van . . .

Sztálin Művei. 11. köt. 163—166. old.

Sztálin. „A SzK(b)P Központi Bizottsága júliusi plénumának eredményeiről".

I. fejezet, 1. pont: „A Kommunista Internacionále VI. kongresszusának fő problémái" (1928 július 13). Részlet.

. . . Így mindezeknek az ellentéteknek elkerülhetetlen következménye *egy* főveszély — az újabb imperialista háborúk és intervenciók veszélye.

Ezért az újabb imperialista háborúk és intervenciók veszélye napjaink fő kérdése.

A munkásosztály elaltatásának és a háborús veszély elleni harctól való elvonásának legelterjedtebb formája a mai burzsoá pacifizmus és annak eszköze, a Népszövetség, amely a „békét", a háború „megtiltását" prédikálja, „lefegyverzésről" fecseg stb.

Sokan azt hiszik, hogy az imperialista pacifizmus a béke eszköze. Ez teljesen helytelen. Az imperialista pacifizmus a háború előkészítésének eszköze és eszköze annak, hogy a háború előkészítését farizeus békeszólamokkal leplezzék. E pacifizmus nélkül, és eszköze, a Népszövetség nélkül, a mai viszonyok között lehetetlen háborút előkészíteni.

Vannak naív emberek, akik azt hiszik, hogy az imperialista pacifizmus lehetetlenné teszi a háborút. Ez egyáltalán nem igaz. Ellenkezőleg, aki tudni akarja az igazságot, annak meg kell fordítania ezt a tételt és ezt kell mondania: mivel az imperialista pacifizmus és annak eszköze, a Népszövetség, virágjában van, minden bizonnyal új imperialista háborúk és intervenciók lesznek.

És mindebben a legfontosabb, hogy a szociáldemokrácia az imperialista pacifizmus fő terjesztője a munkásosztály soraiban — tehát a munkásosztályon belül a szociáldemokrácia a kapitalizmus fő támasza az újabb háborúk és intervenciók előkészítésében.

De az új háborúk előkészítéséhez a pacifizmus egymagában nem elegendő, még akkor sem, ha ezt a pacifizmust olyan komoly erő támogatja, mint a szociáldemokrácia. Ehhez még az is kell, hogy az imperializmus központjaiban meglegyenek a tömegek elnyomásához szükséges bizonyos eszközök. Az imperializmus nem háborúskodhat, ha nem szilárdítja meg az imperialista hátországot. Nem lehet megszilárdítani az imperialista hátországot, ha nem nyomják el a munkásokat. S éppen ezt a célt szolgálja a fasizmus.

Ez az oka annak, hogy a kapitalizmus országaiban a belső ellentétek, a munka és a tőke ellentétei élesednek.

Egyfelől, a szociáldemokrácián keresztül pacifizmust prédikálnak, hogy annál eredményesebben készülhessenek újabb háborúkra; másfelől a hátországban fasiszta módszerek alkalmazásával elnyomják a munkásosztályt, a kommunista pártokat, hogy aztán annál eredményesebben folytathassák a háborút, az intervenciót — ez az új háborúk előkészítésének útja.

Ebből következnek a kommunista pártok feladatai:

Először, minden vonalon, mind gazdasági, mind politikai vonalon fáradhatatlanul harcolni kell a szociáldemokrácia ellen, ebbe a harcba kapcsolva a burzsoá pacifizmus leleplezését azzal a feladattal együtt, hogy a munkásosztály többségét meg kell nyerni a kommunizmusnak.

Másodszor, meg kell teremteni a fejlett országok munkásainak és a gyarmatok dolgozó tömegeinek egységfrontját, hogy elhárítsuk a háborús veszélyt, vagy, hogyha kitör a háború, polgárháborúvá változtassuk át az imperialista háborút, szétzúzzuk a fasizmust, megdöntsük a kapitalizmust, megteremtsük a Szovjethatalmat, a gyarmatokat felszabadítsuk a rabszolgaság alól és megszervezzük a világ első Szovjet Köztársaságának leghathatósabb védelmét.

Ezek azok a fő problémák és feladatok, amelyek a Kommunista Internacionále VI. kongresszusa előtt állanak.

A Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottsága számol ezekkel a problémákkal és feladatokkal, amiről nem nehéz meggyőződni, ha megnézik a Kommunista Internacionále VI. kongresszusának napirendjét.

*

I. fejezet, 2. pont: „A Kommunista Internacionále programja" (1928 július 13). Részlet.

. . . Néhány szót annak a programtervezetnek sajátosságairól, melyet a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságának programbizottsága terjesztett elő. Legalább hét ilyen sajátosságot emelhetünk ki.

1. A tervezet nem egyes nemzeti kommunista pártoknak ad programot, hanem valamennyi kommunista pártnak együttvéve, összefogja azt, ami közös és lényeges számukra. Tehát elvi, elméleti jellegű.

2. Azelőtt rendszerint csak a „civilizált" nemzeteknek adtak programot. A programtervezet ettől eltérően a világ minden nemzetével, fehérekkel és feketékkel, anyaországokkal és gyarmatokkal egyaránt számol. Tehát átfogó, mélyen nemzetközi jellegű.

3. A tervezet nem az egyik vagy másik ország vagy világrész ilyen vagy másmilyen kapitalizmusát veszi kiindulópontnak, hanem a kapitalizmus egész világrendszerét, szembeállítva vele a szocialista gazdaság világrendszerét. Tehát minden eddigi programtól különbözik.

4. A tervezet a kapitalizmus országainak egyenlőtlen fejlődéséből indul ki és arra a következtetésre jut, hogy a szocializmus győzelme egyes országokban is lehetséges, eljut ahhoz a perspektívához, hogy két párhuzamos vonzási központ alakul ki — a világkapitalizmus központja és a világszocializmus központja.

5. A tervezet az Európai Egyesült Államok jelszava helyett azt a jelszót tűzi ki, hogy a fejlett országokban és a gyarmatokon alakult szovjet köztársaságok, amelyek kiszakadtak vagy kiszakadnak az imperialista rendszerből, föderációt alkossanak, mely a világszocializmusért folytatott harcában helyezkedjék szembe a kapitalizmus világrendszerével.

6. A tervezet élesen állást foglal a szociáldemokrácia ellen, mely a kapitalizmus fő támasza a munkásosztályban és a kommunizmus fő ellenfele, s megállapítja, hogy valamennyi többi áramlat a munkásosztályon belül (az anarchizmus, anarcho-szindikalizmus, céh-szocializmus[74] stb.) lényegében nem egyéb, mint a szociáldemokratizmus válfaja.

7. A tervezet különösen hangsúlyozza a kommunista pártok megszilárdításának szükségességét mind Nyugaton, mind Keleten, mert ez előfeltétele annak, hogy a proletariátus hegemóniája, majd pedig a proletariátus diktatúrája biztosítható legyen.

A Központi Bizottság plénuma alapjában jóváhagyta a Kommunista Internacionále programtervezetét és kötelezte a tervezethez egyes módosításokat tenni kívánó elvtársakat, hogy a javaslataikat terjesszék a VI. kongresszus programbizottsága elé.

Ennyit a Kommunista Internacionále kérdéseiről . . .

Sztálin Művei. 11. köt. 217—219; 220—221. old.

Sztálin. „Nemzeti kérdés és leninizmus. Válasz Meskov, Kovalcsuk és más elvtársaknak" (1929 március 18).

Leveleiket megkaptam. Az utóbbi hónapokban ugyanerről a tárgyról számos hasonló levelet kaptam más elvtársaktól is. Elhatároztam azonban, hogy éppen önöknek válaszolok, mert önök nyersebben vetik fel a kérdéseket s ezzel elősegítik tisztázásukat. Igaz, hogy leveleikben helytelenül oldják meg a felvetett kérdéseket, de ez más dolog — erről alább beszélünk.

Térjünk a tárgyra.

1. *A „nemzet" fogalma*

Az orosz marxistáknak már régen megvan a maguk nemzetelmélete. Az orosz marxisták elmélete szerint a nemzet az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, amely négy fő ismérv közössége alapján, mégpedig: a nyelv közössége, a terület közössége, a gazdasági élet közössége és a nemzeti kultúra jellegzetes sajátosságai közösségében megnyilvánuló lelki alkat közössége alapján keletkezett. Tudott dolog, hogy ezt az elméletet pártunkban általánosan elismerték.

Mint leveleikből látható, önök ezt az elméletet hiányosnak tartják. Ezért azt javasolják, hogy a négy ismérvhez hozzá kell adni egy ötödik ismérvet s ez: a saját, különálló nemzeti állam megléte. Önök azt tartják, hogy ennek az ötödik ismérvnek megléte nélkül nincs és nem is lehetséges nemzet.

Azt hiszem, hogy az önök által javasolt séma, amely megköveteli a „nemzet" fogalmának új, ötödik ismérvét — mélységesen téves és sem elméletileg, sem gyakorlati-politikai szempontból nem igazolható.

Az önök sémája szerint csak az olyan nemzeteket kellene nemzeteknek elismerni, amelyeknek saját, külön államuk van, viszont az elnyomott nemzeteket, amelyeknek nincs önálló államiságuk, egytől-egyig törölni kellene a nemzetek kategóriájából, s ugyanígy az elnyomott nemzetek harcát a nemzeti elnyomás ellen, a gyarmati népek harcát az imperializmus ellen ki kellene küszöbölni a „nemzeti mozgalom", a „nemzeti szabadságmozgalom" fogalmából.

Sőt mi több. Ha elfogadnók az önök sémáját, akkor azt kellene állítanunk, hogy:

a) az írek csak az „Ír Szabad Állam" megalakulása után váltak nemzetté, addig az ideig pedig nem alkottak nemzetet;

b) a norvégek Norvégiának Svédországtól való különválása előtt nem voltak nemzet, hanem csak a különválás után váltak nemzetté;

c) az ukránok akkor, amikor a cári Oroszországhoz tartoztak, nem voltak nemzet, nemzetté csak azután váltak, hogy a Központi Rada és Szkoropadszkij hetman alatt különváltak Szovjet-Oroszországtól, de ismét megszűntek nemzet lenni, amikor Ukrán Szovjet Köztársaságukat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében más szovjet köztársaságokkal egyesítették.

Az ilyen példák egész tömegét lehetne felhozni.

Nyilvánvaló, hogy az a séma, amely ilyen képtelen következtetésekre vezet, nem tekinthető tudományos sémának.

Gyakorlati-politikai szempontból az önök sémája elkerülhetetlenül a nemzeti elnyomás, az imperialista elnyomás igazolására vezet, amelynek hordozói egyáltalán nem ismerik el igazi nemzeteknek a saját, külön nemzeti állammal nem bíró elnyomott és nem-teljesjogú nemzeteket és azt tartják, hogy ez a körülmény feljogosítja őket e nemzetek elnyomására.

Arról már nem is beszélek, hogy az önök sémája a mi szovjet köztársaságaink burzsoá nacionalistáinak igazolására vezet, akik azt bizonygatják, hogy a szovjet nemzetek megszűntek nemzetek lenni, miután elhatározták, hogy nemzeti szovjet köztársaságaikkal a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében egyesüljenek.

Ennyit az orosz marxista nemzetelmélet „kiegészítésének" és „kijavításának" kérdéséről.

Nincs más hátra: el kell ismerni, hogy az orosz marxista nemzetelmélet az egyetlen helyes elmélet.

2. *A nemzetek keletkezése és fejlődése*

Az önök egyik legkomolyabb hibája, hogy egy kalap alá vonnak minden manapság létező nemzetet és nem látják a közöttük fennforgó elvi különbséget.

Különféle nemzetek vannak a világon. Vannak olyan nemzetek, amelyek a felfelé haladó kapitalizmus korszakában fejlődtek ki, amikor a burzsoázia, összetörve a feudalizmust és a feudális széttagoltságot, egy egészbe összefogta és egybeforrasztotta a nemzetet. Ezek az úgynevezett „modern" nemzetek.

Önök azt állítják, hogy már a kapitalizmus előtt is keletkeztek és léteztek nemzetek. De hogyan keletkezhettek és létezhettek nemzetek a kapitalizmus előtt, a feudalizmus idején, amikor az országok egyes, önálló fejedelemségekre voltak széttagolva, melyek nemcsak hogy nem voltak nemzeti kötelékekkel egymáshoz fűzve, hanem az ilyen kötelékek szükségességét határozottan tagadták. Az önök téves állításaival szemben meg kell állapítani, hogy a kapitalizmuselőtti időszakban nem voltak és nem is lehettek nemzetek, mert nem voltak még nemzeti piacok, nem

voltak sem gazdasági, sem kulturális nemzeti központok, tehát nem voltak meg azok a tényezők, amelyek felszámolják valamely nép gazdasági széttagoltságát s ennek a népnek addig elkülönült részeit *egy* nemzeti egészbe vonják össze.

Persze, a nemzet elemei — a nyelv, a terület, a kulturális közösség stb. — nem az égből hullottak, hanem lassanként jöttek létre, még a kapitalizmuselőtti időszakban. De ezek az elemek csak csírájukban voltak meg, s a legjobb esetben csak potenciát, lehetőséget jelentettek olyan értelemben, hogy a jövőben, bizonyos kedvező körülmények fennforgása esetén, nemzet kialakulására vezethettek. A lehetőségből csak a felfelé haladó kapitalizmus időszakában lett valóság, amikor már volt nemzeti piac, amikor már voltak gazdasági és kulturális központok.

Ezzel kapcsolatban idéznünk kell Lenin „Kik azok a «népbarátok» és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?" című brosúrájából a nemzetek keletkezésére vonatkozó nagyszerű szavakat. A narodnyik Mihajlovszkijjal vitatkozva, aki a nemzeti kötelékek és a nemzeti egység keletkezését a nemzetségi kötelékek fejlődéséből vezeti le, Lenin a következőket mondja:

„Tehát a nemzeti kötelékek a nemzetségi kötelékek folytatásai és általánosításai! Mihajlovszkij úr nyilvánvalóan abból a gyermekmeséből veszi társadalomtörténeti elgondolásait, melyet a gimnazistáknak tanítanak. A társadalom története — így szól az iskolás tudomány — azt mutatja, hogy kezdetben volt a család, minden társadalom sejtje . . ., aztán — úgymond — a család törzzsé, a törzs pedig állammá terebélyesedett. Ha Mihajlovszkij úr nagyképűen ezt a gyerekes badarságot ismétli, ez — minden egyébtől eltekintve — csak arról tanuskodik, hogy a leghalványabb sejtelme sincs még az orosz történelem menetéről sem. Ha még lehetett beszélni az ősi Oroszföld nemzetségi életviszonyairól, kétségtelen, hogy a középkorban, a moszkvai állam korszakában, ezek a nemzetségi kötelékek már nem voltak meg, vagyis az állam egyáltalán nem nemzetségi, hanem helyi kapcsolatokon alapult: a földesurak és a kolostorok különböző helyekről parasztokat fogadtak magukhoz, és az ilymódon alakult közösségek tisztán területi egyesülések voltak. De az akkori időben nemzeti kötelékekről a szó tulajdonképpeni értelmében aligha lehetett szó: az állam külön «földekre», sőt részben fejedelemségekre hullott szét, amelyek egykori önkormányzatuk élő nyomait, közigazgatásuk sajátosságait, néha saját csapataikat (a helyi bojárok saját csapataikkal vonultak hadba), saját vámhatáraikat is stb. megőrizték. Csak az orosz történelem új időszakára (körülbelül a XVII. századtól) jellemző e területek, földek és fejedelemségek egy egészbe való tényleges egybeolvadása. Ezt az egybeolvadást, igen tisztelt Mihajlovszkij úr, nem a nemzetségi kötelékek idézték elő, sőt még a folytatásuk és általánosításuk sem: ezt az egybeolvadást az egyes területek között kifejlődő csere, a fokozatosan növekvő áruforgalom, a kis helyi piacoknak *egy* összoroszországi piaccá való összpontosulása idézte elő. Minthogy ennek a folyamatnak vezetői és urai a kapitalista kereskedők voltak,

ezért a nemzeti kötelékek megteremtése nem volt egyéb, mint a burzsoá kötelékek megteremtése" (I. köt. 72—73. old.*).

Így keletkeztek az úgynevezett „modern" nemzetek.

Ebben az időszakban az ilyen nemzetek fő vezető erői a burzsoázia és nacionalista pártjai voltak és maradnak. Osztálybéke a nemzeten belül a „nemzet egysége" kedvéért, a saját nemzet területének kiterjesztése idegen nemzeti területek meghódítása útján; bizalmatlanság és gyűlölet az idegen nemzetekkel szemben; a nemzeti kisebbségek elnyomása; egységfront az imperializmussal — ilyen ezeknek a nemzeteknek eszmei és társadalmi-politikai arculata.

Az ilyen nemzeteket burzsoá nemzeteknek kell minősíteni. Ilyenek például a francia, az angol, az olasz, az északamerikai és más, hozzájuk hasonló nemzetek. Ugyanilyen burzsoá nemzetek voltak az orosz, az ukrán, a tatár, az örmény, a grúz és más nemzetek Oroszországban, mielőtt országunkban a proletariátus diktatúrája, a szovjet rend létrejött.

Érthető, hogy az ilyen nemzetek sorsa a kapitalizmus sorsához van kötve, hogy a kapitalizmus bukásával együtt az ilyen nemzeteknek is el kell tűnniök.

Ilyen burzsoá nemzetekre gondol Sztálin „Marxizmus és nemzeti kérdés" című brosúrájában, amikor azt mondja, hogy „a nemzet nem egyszerűen történelmi kategória, hanem egy meghatározott korszaknak, a felfelé haladó kapitalizmus korszakának történelmi kategóriája", hogy „a nemzeti mozgalomnak, mint lényegében burzsoá mozgalomnak sorsa természetszerűen a burzsoázia sorsához van kötve", hogy „a nemzeti mozgalom végleg csak a burzsoázia bukásával szűnhetik meg", hogy „csak a szocializmus birodalmában teremthető meg a teljes béke"**.

Ennyit a burzsoá nemzetekről.

De vannak a világon más nemzetek is. Ezek az új, szovjet nemzetek, amelyek a régi, burzsoá nemzetek alapján az után fejlődtek és alakultak ki, hogy Oroszországban megdöntötték a kapitalizmust, felszámolták a burzsoáziát és nacionalista pártjait és megteremtették a szovjet rendet.

A munkásosztály és internacionalista pártja az az erő, amely ezeket az új nemzeteket összeforrasztja és vezeti. A nemzeten belül a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetsége, melynek az a célja, hogy a szocializmus győzelmes építése érdekében felszámolja a kapitalizmus maradványait; a nemzeti elnyomás maradványainak megsemmisítése a nemzetek és nemzeti kisebbségek egyenjogúsága és szabad fejlődése érdekében; a nacionalizmus maradványainak megsemmisítése a népek

---

* *Lenin* Művei. 1. köt. 152—153. old. — *Szerk.*

** Lásd ebben a kötetben 88. és 94. old. — *Szerk.*

közötti barátság megteremtése és a nemzetköziség megvalósítása érdekében; egységfront valamennyi elnyomott és nem-teljesjogú nemzettel a hódító politika és a hódító háborúk elleni harcban, az imperializmus elleni harcban — ilyen ezeknek a nemzeteknek szellemi és társadalmi-politikai arculata.

Az ilyen nemzeteket szocialista nemzeteknek kell minősíteni.

Ezek az új nemzetek a régi, burzsoá nemzetek alapján, a kapitalizmus felszámolásának eredményeképpen, a szocializmus szellemében történt gyökeres átalakulásuk útján keletkeztek és fejlődtek. Senki sem tagadhatja, hogy a Szovjet Szövetségben élő, mostani szocialista nemzetek — az orosz, az ukrán, a belorusz, a tatár, a baskír, az uzbek, a kazah, az azerbajdzsán, a grúz, az örmény és más nemzetek — mind osztályösszetételükben és szellemi arculatukban, mindpedig társadalmi és politikai érdekeikben és törekvéseikben gyökeresen különböznek a régi Oroszország megfelelő régi, burzsoá nemzeteitől.

A történelem a nemzeteknek ezt a két típusát ismeri.

Önök nem értenek egyet azzal, hogy a nemzetek sorsát — a szóbanforgó esetben a régi, burzsoá nemzetek sorsát — a kapitalizmus sorsához kössük. Önök nem értenek egyet azzal a tétellel, hogy a kapitalizmus felszámolásával együtt a régi, burzsoá nemzeteket is fel fogják számolni. Hát tulajdonképpen mihez kössük ezeknek a nemzeteknek sorsát, ha nem a kapitalizmus sorsához? Valóban olyan nehéz megérteni, hogy a kapitalizmus eltűnésével az általa létrehozott burzsoá nemzeteknek is el kell tűnniök? Vagy talán azt hiszik, hogy a régi, burzsoá nemzetek a szovjet rendben, a proletariátus diktatúrája alatt is létezhetnek és fejlődhetnek? Még mit nem . . .

Önök attól tartanak, hogy a kapitalizmus idején fennálló nemzetek felszámolása általában egyet jelent a nemzetek felszámolásával, mindenféle nemzet felszámolásával. Miért? Milyen alapon? Valóban nem tudnák, hogy a burzsoá nemzeteken kívül más nemzetek, szocialista nemzetek is vannak, amelyek sokkal jobban egybeforrtak és életrevalóbbak, mint bármelyik burzsoá nemzet?

Éppen ott hibáznak önök, hogy nem látnak más nemzeteket, csak burzsoá nemzeteket, vagyis szem elől tévesztettek egy egész korszakot, melynek folyamán a Szovjet Szövetségben szocialista nemzetek keletkeztek a régi, burzsoá nemzetek romjain.

Az igazság az, hogy a burzsoá nemzetek felszámolása nem általában a nemzetek felszámolását, hanem csak a burzsoá nemzetek felszámolását jelenti. A régi, burzsoá nemzetek romjain új, szocialista nemzetek keletkeznek és fejlődnek, amelyek sokkal szorosabban egybeforrtak, mint bármelyik burzsoá nemzet, mert a szocialista nemzetek mentesek a burzsoá nemzeteket bomlasztó kibékíthetetlen osztályellentéktől, és

sokkal inkább ölelik fel az egész népet, mint bármelyik burzsoá nemzet.

3. *A nemzetek és nemzeti nyelvek jövője*

Önök komoly hibát követnek el, amikor azt az időszakot, amelyben a szocializmus csak *egy* országban győzött, nem különböztetik meg a szocializmus világméretű győzelmének időszakától és azt állítják, hogy a nemzeti különbségek és a nemzeti nyelvek eltűnése, a nemzetek egybeolvadása és egységes közös nyelv kialakulása nemcsak a szocializmus világméretű győzelme esetén lehetséges és szükségszerű, hanem akkor is, ha a szocializmus csak *egy* országban aratott győzelmet. Emellett önök egészen különböző dolgokat tévesztenek össze: „a nemzeti elnyomás megszüntetését" összezavarják „a nemzeti különbségek felszámolásával", „a nemzeti állami válaszfalak megsemmisítését" a „nemzetek elhalásával", a „nemzetek egybeolvadásával".

Hangsúlyoznom kell, hogy marxistáknak semmiesetre sem szabad ezeket a különnemű fogalmakat összekeverni. Nálunk, a mi országunkban, már régen megszűnt a nemzeti elnyomás, de ebből egyáltalán nem következik, hogy a nemzeti különbségek is eltűntek s hogy országunkban nincsenek többé nemzetek. Nálunk, a mi országunkban, már régen felszámoltuk a nemzeti állami válaszfalakat, a határőrségekkel és vámhivatalokkal együtt, de ebből egyáltalán nem következik, hogy a nemzetek már egybeolvadtak és a nemzeti nyelvek eltűntek, hogy ezeknek a nyelveknek a helyét valamennyi nemzetünknek egyvalamilyen közös nyelve foglalta el.

Önök nincsenek megelégedve a Keleti Népek Kommunista Egyetemén tartott beszédemmel (1925)*, amelyben tagadom annak a tételnek helyességét, hogy a szocializmus *egy országban* aratott győzelme esetén — például a mi országunkban — a nemzeti nyelvek elhalnak, a nemzetek egybeolvadnak, s a nemzeti nyelvek helyét egy közös nyelv foglalja el.

Önök úgy vélekednek, hogy ez a kijelentésem ellentmond Lenin ismert tételének, mely szerint a szocializmus célja nem csupán az, hogy az emberiségnek kis államokra forgácsoltsága és mindenféle nemzeti elkülönülés megszűnjék, nem csupán az, hogy a nemzetek közelebb kerüljenek egymáshoz, hanem az is, hogy egybeolvadjanak.

Önök továbbá úgy vélekednek, hogy kijelentésem ellentmond egy másik lenini tételnek is, amely szerint a szocializmus *világméretű* győzelmével kapcsolatban a nemzeti különbségek és a nemzeti nyelvek kezdenek elhalni, hogy az ilyen győzelem után a nemzeti nyelveket egy közös nyelv kezdi felváltani.

---

* Lásd ebben a kötetben 320—330. old. — *Szerk.*

Ez, elvtársak, teljesen helytelen. Ez súlyos tévedés.

Fentebb már mondottam, hogy marxistának nem szabad összekevernie és egy kalap alá vonnia olyan különnemű jelenségeket, mint „a szocializmus győzelme *egy* országban" és „a szocializmus világméretű győzelme". Nem szabad elfelejteni, hogy ezek a különnemű jelenségek két teljesen különböző korszakot tükröznek, amelyek nemcsak időben (ami nagyon fontos), hanem egész lényegükben is különböznek egymástól.

A nemzeti bizalmatlanságot, a nemzeti elkülönülést, a nemzeti ellenségeskedést, a nemzeti összeütközéseket természetesen nem a nemzeti gyűlölködés valamilyen „veleszületett" érzése sugallja és táplálja, hanem az imperializmusnak idegen nemzetek leigázására irányuló törekvése és e nemzeteknek a nemzeti leigázás veszélyétől való félelme. Kétségtelen, hogy amíg világimperializmus lesz, addig meglesz ez a törekvés és ez a félelem is, következésképpen az országok óriási többségében meglesz a nemzeti bizalmatlanság is, a nemzeti elkülönülés is, a nemzeti ellenségeskedés is és nemzeti összeütközések is lesznek. Állíthatjuk-e, hogy a szocializmus győzelme és az imperializmus felszámolása *egy* országban az imperializmus és a nemzeti elnyomás felszámolását jelenti az országok többségében? Világos, hogy ezt nem állíthatjuk. Ebből azonban az következik, hogy a szocializmus győzelme *egy* országban, annak ellenére, hogy komolyan meggyengíti a világimperializmust, mégsem teremti meg és nem is teremtheti meg azokat a feltételeket, amelyek a világ nemzeteinek és nemzeti nyelveinek egy közös egészbe olvadásához elengedhetetlenek.

A szocializmus világgyőzelmének időszaka mindenekelőtt éppen abban különbözik attól az időszaktól, amelyben a szocializmus csak *egy* országban győzött, hogy *minden országban* felszámolja az imperializmust, megszünteti az idegen nemzetek leigázására irányuló törekvést és a nemzeti leigázástól való félelmet, egyaránt kitépi a nemzeti bizalmatlanság és a nemzeti ellenségeskedés gyökereit, a szocialista világgazdaság egységes rendszerében egyesíti a nemzeteket s ilymódon megteremti azokat a reális feltételeket, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy minden nemzet fokozatosan egy egészbe olvadjon egybe.

Ez a gyökeres különbség e két időszak közt.

Ebből azonban az következik, hogy ha ezt a két különböző időszakot összekeverjük és egy kalap alá vonjuk — megbocsáthatatlan hibát követünk el. Vegyük a Keleti Népek Kommunista Egyetemén tartott beszédemet. Ebben a következőket mondom:

„Beszélnek arról (így például Kautsky), hogy a szocializmus időszakában az egész emberiségnek egyetlen közös nyelve lesz s minden más nyelv el fog halni. Én nem igen hiszek ennek a világot átfogó egységes nyelvnek

elméletében. A tapasztalat mindenesetre nem e mellett az elmélet mellett, hanem ellene szól. Mindeddig azt láttuk, hogy a szocialista forradalom nem csökkentette, hanem szaporította a nyelvek számát, mert a szocialista forradalom, amely felrázza az emberiség legmélyebb rétegeit és a politikai színtérre taszítja őket, új életre ébreszt számos új, korábban nem ismert vagy csak kevéssé ismert nemzetiséget. Ki gondolta volna, hogy a régi cári Oroszországban legalább ötven nemzet és nemzetiségi csoport van? Az Októberi Forradalom azonban, midőn szétzúzta a régi láncokat s felszínre hozta a feledésbe merült népek és nemzetiségek egész sorát, új életre keltette őket és új fejlődési utat nyitott meg számukra"*.

Ebből az idézetből látható, hogy én az olyan típusú emberek ellen beszéltem, mint Kautsky, aki a nemzeti kérdésben mindig kontár volt és az is maradt, aki nem érti a nemzetek fejlődésének mechanikáját, akinek fogalma sincs a nemzetek kolosszális szívósságáról, aki lehetségesnek tartja, hogy a nemzetek jóval a szocializmus győzelme előtt, már a polgári-demokratikus rendben egybeolvadnak, aki talpnyalók módjára dicsőíti a németek csehországi beolvasztó „munkáját" és könnyelműen azt állítja, hogy a csehek már majdnem elnémetesedtek, hogy a csehek nem mint nemzetnek nincs jövőjük.

Ebből az idézetből látható továbbá, hogy beszédemben nem a szocializmus *világméretű* győzelmének időszaka, hanem kizárólag az az időszak lebegett szemem előtt, mikor a szocializmus még csak *egy országban* győzött. Emellett azt állítottam (és továbbra is állítom), hogy az az időszak, mikor a szocializmus még csak *egy* országban győzött, nem teremti meg a nemzetek és nemzeti nyelvek egybeolvadásához szükséges feltételeket, hogy — ellenkezőleg — ez az időszak kedvező körülményeket teremt azoknak a nemzeteknek újjászületése és felvirágzása számára, melyeket azelőtt a cári imperializmus elnyomott, de amelyeket most a szovjet forradalom felszabadított a nemzeti elnyomás alól.

Végül ebből az idézetből látható, hogy önök szem elől tévesztették a két eltérő történelmi időszak közötti óriási különbséget, s ezért nem értették meg Sztálin beszédét sem, s mindennek eredményeképpen eltévedtek saját hibáik útvesztőjében.

Térjünk át Lenin tételeire, melyek azt tanítják, hogy a szocializmus világméretű győzelme után a nemzetek elhalnak és egybeolvadnak.

Íme, Lenin egyik tétele, amely Lenin „A szocialista forradalom és a nemzetek önrendelkezési joga" című, 1916-ban megjelent cikkéből való, s amelyet önök valamilyen okból nem idéznek teljesen leveleikben:

---

* Lásd ebben a kötetben 323. old. — *Szerk.*

„A szocializmus célja nemcsak az, hogy megszüntesse az emberiség kis államokra daraboltságát és a nemzetek mindennemű elkülönülését, nemcsak az, hogy a nemzeteket közelebb hozza egymáshoz, hanem az is, hogy egybeolvassza azokat... Miként az emberiség csak az elnyomott osztály diktatúrájának átmeneti időszakán keresztül juthat el az osztályok megszüntetéséhez, ugyanúgy a nemzetek elkerülhetetlen egybeolvadásához is csak valamennyi elnyomott nemzet teljes felszabadításának, vagyis különválási szabadságuknak átmeneti időszakán keresztül juthat el az emberiség" (XIX. köt. 40. old.*).

És itt van Leninnek egy másik tétele, amelyet önök szintén nem teljesen idéznek:

„Mindaddig, míg a népek és országok között nemzeti és állami különbségek vannak — márpedig ezek a különbségek még a proletariátus diktatúrájának világméretű megvalósítása után is sokáig, nagyon sokáig meg fognak maradni —, a világ kommunista munkásmozgalmának nemzetközi taktikai egysége nem a különféleség kiküszöbölését, nem a nemzeti különbségek megszüntetését (ez a mai helyzetben dőre ábránd), hanem a kommunizmus alapelveinek (a Szovjethatalomnak és a proletariátus diktatúrájának) olyan érvényesítését követeli, amely ezeket az elveket a részletekben helyesen módosítja, azokat a nemzeti és nemzeti-állami különbségekhez hozzáalakítja, hozzáalkalmazza" (XXV. köt. 227. old.**).

Meg kell jegyezni, hogy ez az idézet Lenin „«Baloldaliság» — a kommunizmus gyermekbetegsége" című brosúrájából való, amelyet 1920-ban, vagyis a szocialista forradalom *egy* országban aratott győzelme *után*, a szocializmus országunkban aratott győzelme *után* adott ki.

Ezekből az idézetekből látható, hogy Lenin a nemzeti különbségek elhalásának és a nemzetek egybeolvadásának folyamatát nem arra az időszakra vonatkoztatja, amikor a szocializmus csak *egy* országban győzött, hanem kizárólag a proletárdiktatúra világméretű megvalósítása *után* következő időszakra, vagyis arra az időszakra vonatkoztatja, amikor a szocializmus minden országban győzött, amikor már lerakták a szocialista világgazdaság alapjait.

Ezekből az idézetekből látható továbbá, hogy Lenin minden olyan kísérletet, amely a nemzeti különbségek elhalásának folyamatát arra az időszakra vonatkoztatja, mikor a szocializmus csak *egy* országban, csak a mi országunkban győzött — „dőre ábrándnak" minősíti.

Azonkívül ezekből az idézetekből látható, hogy Sztálinnak feltétlenül igaza volt, amikor a Keleti Népek Kommunista Egyetemén tartott beszédében tagadta a nemzeti különbségek és a nemzeti nyelvek elhalásá-

* *Lenin* Művei. 22. köt. 149. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 235. old. — *Szerk.*

nak lehetőségét abban az időszakban, mikor a szocializmus csak egy országban, csak a mi országunkban győzött, önöknek pedig egyáltalán nem volt igazuk, amikor olyasvalami mellett kardoskodtak, ami egyenes ellentéte Sztálin tételének.

Végül ezekből az idézetekből látható, hogy mikor önök a szocializmus győzelmének két különböző időszakát összezavarták, nem értették meg Lenint, elferdítették Lenin vonalát a nemzeti kérdésben, s ennek következtében akaratlanul is a leninizmussal való szakítás útjára léptek.

Helytelen volna, ha azt hinnők, hogy a nemzeti különbségek megszűnése és a nemzeti nyelvek elhalása egycsapásra — hogy úgy mondjuk —, felülről jövő rendelkezés alapján, a világimperializmus veresége után azonnal be fog következni. Mi sem helytelenebb ennél a nézetnél. Ha felülről kiadott rendelkezéssel, kényszer útján kísérelnők meg a nemzeteket egybeolvasztani, ezzel az imperialisták malmára hajtanánk a vizet, halálos csapást mérnénk a nemzetek felszabadulásának ügyére, elhantolnánk a nemzetek együttműködésének és testvériségének ügyét. Az ilyen politika egyértelmű lenne a beolvasztási politikával.

Önök természetesen tudják, hogy a beolvasztási politika mint népellenes, ellenforradalmi és ártalmas politika, feltétlenül ki van rekesztve a marxizmus-leninizmus fegyvertárából.

Azonkívül tudják azt is, hogy a nemzetek és a nemzeti nyelvek rendkívül szívósak és óriási az ellenálló erejük a beolvasztási politikával szemben. A török beolvasztók — akik kíméletlenebbek voltak minden más beolvasztónál — évszázadokon át gyötörték és nyomorgatták a balkáni nemzeteket, de nem tudták megsemmisíteni azokat, sőt ők voltak kénytelenek beadni a derekukat. A cári orosz oroszosítók és a németporosz németesítők, akik kíméletlenség tekintetében alig különböztek a török beolvasztóktól, több mint száz éven át darabolgatták és gyötörték a lengyel nemzetet, mint ahogy a perzsa és török beolvasztók is évszázadokon át darabolgatták, gyötörték és irtották az örmény és a grúz nemzetet, de nem tudták megsemmisíteni ezeket a nemzeteket, ellenkezőleg, szintén kénytelenek voltak beadni a derekukat.

Ezeket a körülményeket figyelembe kell venni, ha helyesen akarjuk látni, hogy közvetlenül a világimperializmus veresége után milyen lesz az események valószínű menete a nemzetek fejlődése szempontjából.

Hiba volna azt hinni, hogy a proletariátus világdiktatúrája időszakának első szakasza a nemzetek és a nemzeti nyelvek elhalásának, az egységes közös nyelv kialakulásának kezdete lesz. Ellenkezőleg, az első szakasz, amelynek folyamán a nemzeti elnyomást véglegesen meg fogják szüntetni, a korábban elnyomott nemzetek és nemzeti nyelvek fejlődésének és felvirágzásának, a nemzeti egyenjogúság megvalósításának, a nemzetek közötti kölcsönös bizalmatlanság megszűnésének, a nemzetek

közötti internacionális kapcsolatok rendezésének és megszilárdításának szakasza lesz.

Csak a proletariátus világdiktatúrája időszakának második szakaszában és olyan mértékben, amint a kapitalista világgazdaság helyett kialakul az egységes szocialista világgazdaság — csak ebben a szakaszban kezd majd kialakulni valamilyen közös nyelv, mert a nemzetek csak ebben a szakaszban fogják érezni, hogy nemzeti nyelvükön kívül egy közös nemzetközi nyelvre van szükségük, amely megkönnyíti érintkezésüket, gazdasági, kulturális és politikai együttműködésüket. Tehát ebben a szakaszban párhuzamosan fogják használni a nemzeti nyelveket és a közös nemzetközi nyelvet. Lehetséges, hogy eleinte nem egy közös, valamennyi nemzetre kiterjedő és egy közös nyelvet használó világgazdasági központ fog létrejönni, hanem több övezeti gazdasági központ fog keletkezni, melyek egyes nemzetcsoportokra terjednek ki és minden egyes nemzetcsoportnak meglesz a külön közös nyelve, s csak később egyesülnek ezek a központok egy közös szocialista világgazdasági központban, amelyben lesz egy minden nemzetre kiterjedő közös nyelv.

A proletariátus világdiktatúrája időszakának következő szakaszában, amikor a szocialista világgazdasági rendszer eléggé megerősödik s a szocializmus a népek életmódjává vált, amikor a nemzetek a gyakorlatban meggyőződnek arról, hogy a közös nyelv előnyösebb a nemzeti nyelveknél — csak akkor kezdenek majd elhalni a nemzeti különbségek és nyelvek, csak akkor engedik át helyüket *egy* közös világnyelvnek.

Véleményem szerint ilyen a nemzetek jövendőjének hozzávetőleges képe, ilyen a nemzetek jövő fejlődésének útja, mely a nemzetek egybeolvadásához vezet.

4. *A párt politikája a nemzeti kérdésben*

Az önök egyik hibája, hogy a nemzeti kérdést nem úgy vizsgálják, mint a társadalom általános szociális és politikai fejlődésének részletkérdését, mely az általános kérdésnek van alárendelve, hanem mint öncélú és állandó jelenséget, amely a történelem folyamán alapjában nem változtatja irányát és jellegét. Ezért nem látják azt, amit minden marxista lát, nevezetesen, hogy a nemzeti kérdés nem mindig azonos jellegű, hogy a nemzeti mozgalom jellege és feladatai a forradalmi fejlődés különböző időszakainak megfelelően változnak.

Logikailag tulajdonképpen ezzel magyarázható az a szomorú tény, hogy önök olyan könnyen keverik össze és vonják egy kalap alá a forradalom fejlődésének különnemű időszakait, s nem értik, hogy a fejlődés különböző szakaszain a forradalom jellegének és feladatainak változásával együtt változik a nemzeti kérdés jellege és feladata is, hogy ennek

megfelelően a pártnak a nemzeti kérdésben követett politikája szintén változik, hogy következésképpen a pártnak a nemzeti kérdésben követett politikáját, amely a forradalom fejlődésének egyik időszakával függ össze, ettől az időszaktól nem szabad erőszakosan elszakítani és egy másik időszakra önkényesen átvinni.

Az orosz marxisták mindig abból a tételből indultak ki, hogy a nemzeti kérdés a forradalmi fejlődés általános kérdésének egy része, hogy a forradalom különböző szakaszain a nemzeti kérdésnek különböző feladatai vannak, amelyek megfelelnek a forradalom minden adott történelmi helyzetben különböző jellegének, s hogy ennek megfelelően a pártnak a nemzeti kérdésben követett politikája szintén változik.

Az első világháború előtti időszakban, amikor a történelem a *polgári-demokratikus* forradalmat tűzte napirendre Oroszországban, az orosz marxisták a nemzeti kérdés megoldását az oroszországi demokratikus forradalom sorsával kapcsolták egybe. Pártunk azt tartotta, hogy a cárizmus megdöntése, a feudalizmus maradványainak felszámolása és az ország teljes demokratizálása — a nemzeti kérdésnek a kapitalizmus keretei között egyáltalán lehetséges legjobb megoldása.

Ez a párt politikája ebben az időszakban.

Ebből az időszakból származnak Leninnek a nemzeti kérdésről írt cikkei, közöttük a „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéshez" című cikke is, amelyben Lenin ezt mondja:

„... állítom, hogy a nemzeti kérdésnek csak egy megoldása van, amennyiben ilyen megoldás a kapitalista világban egyáltalán lehetséges, s ez a megoldás — a következetes demokratizmus. Ennek bizonyítékául, egyebek között, Svájcra hivatkozom" (XVII. köt. 150. old.).

Ugyanebből az időszakból származik Sztálin „Marxizmus és nemzeti kérdés" c. brosúrája, ahol többek között ezt mondja:

„A nemzeti mozgalom végleg csak a burzsoázia bukásával szűnhetik meg. Csak a szocializmus birodalmában valósítható meg a teljes béke. De a nemzeti harcot a minimumra csökkenteni, gyökerében aláásni, a proletariátus számára a lehető legártalmatlanabbá tenni — ez a kapitalizmus keretein belül is lehetséges. Svájc és Amerika példája legalább is ezt tanusítja. E célból demokratizálni kell az országot és a nemzeteknek meg kell adni a szabad fejlődés lehetőségét"*.

A következő időszakban, az első világháború időszakában, amikor a két imperialista koalíciónak hosszantartó háborúja aláásta a világimperializmus erejét, amikor a kapitalista világrendszer válsága tetőfokára hágott, amikor az „anyaországok" munkásosztályával egyidejűleg a gyar-

* Lásd ebben a kötetben 94. old. — *Szerk.*

mati és függő országok is a szabadságmozgalom útjára léptek, amikor a nemzeti kérdés nemzeti-gyarmati kérdéssé nőtt át, amikor az előrehaladott tőkés országok munkásosztályának és a gyarmatok s függő országok elnyomott népeinek egységfrontja reális erővé kezdett válni, amikor tehát a *szocialista* forradalom aktuális kérdéssé vált — az orosz marxisták már nem érhették be az előző időszak politikájával és szükségesnek tartották, hogy a nemzeti-gyarmati kérdés megoldását a szocialista forradalmi átalakulás sorsával kapcsolják egybe.

A párt azt tartotta, hogy a tőke uralmának megdöntése és a proletárdiktatúra megszervezése, az imperialista haderők kiűzése a gyarmati és függő országok területéről és a gyarmati s függő országok ama jogának biztosítása, hogy különválhassanak és megszervezhessék saját nemzeti államaikat, a nemzeti ellenségeskedés és a nacionalizmus felszámolása és a népek közötti nemzetközi kapcsolatok megszilárdítása, az egységes szocialista népgazdaság megszervezése és ezen a talajon a népek testvéri együttműködésének megvalósítása — az adott viszonyok közt ez a nemzeti-gyarmati kérdés legjobb megoldása.

Ez a párt politikája ebben az időszakban.

Ez az időszak még korántsem bontakozott ki a maga teljességében, még csak elkezdődött, de kétségtelen, hogy még hallatni fogja döntő szavát . . .

Külön kérdés országunk forradalmi fejlődésének mai időszaka és a párt mai politikája.

Megjegyzendő, hogy egyelőre országunk volt az *egyetlen* ország, amely kész volt a kapitalizmus megdöntésére. És valóban meg is döntötte a kapitalizmust, megszervezte a proletariátus diktatúráját.

Következésképpen, a proletariátus *világdiktatúrájának* megvalósításától s még inkább a szocializmus *világgyőzelmétől* — egyelőre még messze vagyunk.

Megjegyzendő továbbá, hogy miután végetvetettünk az egykori demokratikus hagyományait már régen megtagadó burzsoázia uralmának, menetközben megoldottuk „az ország teljes demokratizálásának" feladatát is, felszámoltuk a nemzeti elnyomás rendszerét és országunkban megvalósítottuk a nemzetek egyenjogúságát.

Mint ismeretes, ezek az intézkedések a nacionalizmus és a nemzeti ellenségeskedés felszámolása s a népek közötti kölcsönös bizalom megteremtése legjobb eszközének bizonyultak.

Végül megjegyzendő, hogy a nemzeti elnyomás megszüntetése maga után vonta országunk korábban elnyomott nemzeteinek nemzeti újjászületését, nemzeti kultúrájuk fejlődését, az országunkban élő népek baráti nemzetközi kapcsolatainak megszilárdulását és a szocialista építés terén megnyilvánuló együttműködésük megvalósítását.

Emlékeztetnünk kell arra, hogy ezek az újjászületett nemzetek már nem a régi, burzsoá nemzetek, amelyeket a burzsoázia vezet, hanem új, szocialista nemzetek, amelyek a régi nemzetek romjain keletkeztek s amelyeket a dolgozó tömegek internacionalista pártja vezet.

Ennek folytán a párt elengedhetetlennek tartotta országunk újjászületett nemzeteinek támogatását, hogy minden tekintetben talpraálljanak, újjáélesszék és fejlesszék nemzeti kultúrájukat, hogy saját anyanyelvű iskolákat, színházakat és más kulturális intézményeket létesítsenek, nemzetiesítsék, vagyis összetételükben nemzetivé tegyék a párt-, szakszervezeti, szövetkezeti, állami és gazdasági apparátust, kineveljék saját nemzeti párt- és szovjetkádereiket és ártalmatlanná tegyék mindazokat a — bár nem nagy számban levő — elemeket, akik hátráltatni próbálják a pártnak ezt a politikáját.

Ez azt jelenti, hogy a párt támogatja és támogatni fogja az országunkban élő népek nemzeti kultúrájának fejlesztését és felvirágoztatását, hogy elő fogja mozdítani új, szocialista nemzeteink megerősödésének ügyét, hogy védelmébe és pártfogásába veszi ezt az ügyet a különböző antileninista elemekkel szemben.

Leveleikből látható, hogy önök nem helyeslik pártunknak ezt a politikáját. Ennek oka először az, hogy összetévesztik az új, szocialista nemzeteket a régi, burzsoá nemzetekkel és nem értik meg, hogy a mi új, szovjet nemzeteink nemzeti kultúrája, *tartalmát* tekintve, szocialista kultúra. Ennek oka másodszor az, hogy önök — bocsánat a goromba szóért — mindkét lábukra sántítanak a leninizmus kérdései terén és nagyon rosszul tájékozódnak a nemzeti kérdésben.

Vegyék figyelembe legalább a következő elemi dolgot. Valamennyien arról beszélünk, hogy országunkban kulturális forradalomra van szükség. Ha ezt komolyan gondoljuk és nem csupán a szánkat járatjuk, akkor meg kell tenni ebben az irányban legalább az első lépést: mindenekelőtt kötelezővé kell tenni az elemiiskolai, majd pedig a középiskolai oktatást is, az ország minden polgára számára, nemzetiségi különbség nélkül. Világos, hogy enélkül országunkban nem lehetséges semmiféle kulturális fejlődés, már nem is szólva az úgynevezett kulturális forradalomról. Sőt mi több: enélkül nem lesz nálunk igazi ipari és mezőgazdasági fellendülés és országunk védelme sem lesz kielégítő.

De hogyan hajtsuk ezt végre, amikor országunkban az írástudatlanok százalékaránya még mindig igen nagy, amikor országunk számos nemzeténél az írástudatlanok száma 80—90 százalék?

E célból saját anyanyelvű iskolák sűrű hálózatával kell bevonni az országot s ezeket az iskolákat olyan tanító-káderekkel kell ellátni, akik jól beszélnek a nemzet anyanyelvén.

E célból nemzetiesíteni kell, vagyis összetételében nemzetivé kell

tenni minden igazgatási apparátust, a párt- és a szakszervezeti, az állami és a gazdasági apparátust egyaránt.

E célból fejleszteni kell a saját anyanyelvű sajtót, a saját anyanyelvű színházakat, filmszínházakat és más kulturális intézményeket.

De kérdezhetnék, miért kell ezeknek az intézményeknek az anyanyelvet használniok? Azért, mert a nép milliós tömegei a kulturális, politikai és gazdasági fejlődés terén csak anyanyelvükön, nemzeti nyelvükön érhetnek el sikereket.

Az elmondottak után, azt hiszem, már nem is lesz olyan nehéz megérteni, hogy a nemzeti kérdésben a leninisták nem folytathatnak semmiféle más politikát, mint amilyet ma folytatnak országunkban — persze, feltéve, hogy leninisták akarnak maradni.

Nem igaz?

No, itt pontot is tehetünk.

Azt hiszem, hogy minden kérdésükre és kételyükre válaszoltam.

Kommunista üdvözlettel

I. Sztálin

Sztálin Művei. 11. köt. 363—387. old.

1930—1941 június

Sztálin. „A Központi Bizottság politikai beszámolója a SzK(b)P XVI. kongresszusának". I. fejezet, 3. pont: „A Szovjetunió és a tőkés államok közötti viszony" (1930 június 27). Részlet.

Fentebb a világkapitalizmus ellentéteiről beszéltem. De ezeken az ellentéteken kívül van még egy ellentét. A tőkés világ és a Szovjetunió közötti ellentétre gondolok. Igaz, hogy ezt az ellentétet nem lehet *kapitalizmuson belüli* ellentétnek tekinteni. Ez az egész kapitalizmus és az épülő szocializmus országa közötti ellentét. De ez az ellentét mégis bomlasztja és megrendíti a kapitalizmus legmélyebb alapjait. Sőt, gyökeréig feltárja a kapitalizmus valamennyi ellentétét és egy csomóba gyüjtve, magának a tőkés rendszernek élet-halál kérdésévé változtatja azokat. Ez az oka annak, hogy a burzsoázia minden esetben, amikor a tőkés ellentétek élesedni kezdenek, a Szovjetunió felé tekintget: nem lehetne-e a kapitalizmus egyik-másik ellentétét, vagy valamennyi ellentétét együttvéve, a Szovjetunió, a Szovjetek Országa, a forradalom e fellegvára rovására megoldani, amely puszta létével forradalmasítja a munkásosztályt és a gyarmatokat, akadályozza egy új háború kirobbantását, akadályozza a világ újrafelosztását, akadályozza a burzsoáziát, hogy szabadon uraskodjék kiterjedt belső piacán, amelyre a tőkéseknek különösen most, a gazdasági válság idején, oly nagy szükségük van.

Innen ered a Szovjetunió elleni kalandos merényletekre és az intervencióra irányuló tendencia, amelynek a kibontakozó gazdasági válsággal kapcsolatban fokozódnia kell . . .

Sztálin Művei. 12. köt. 275—276. old.

Sztálin. „A Központi Bizottság politikai beszámolója a SzK(b)P XVI. kongresszusának". III. fejezet, 2. pont (1930 június 27). Részlet.

. . . A pártonbelüli elhajlások ellen folyó harc képe nem volna teljes, ha nem érintenők azokat az elhajlásokat, amelyek pártunkban a *nemzeti kérdés* terén észlelhetők. Elsősorban a nagyorosz soviniszta elhaj-

lásra és másodszor, a helyi nacionalista elhajlásra gondolok. Ezek az elhajlások nem olyan kirívóak és tolakodóak, mint a „baloldali" vagy a jobboldali elhajlás. Settenkedő elhajlásoknak lehetne nevezni őket. De ez korántsem jelenti azt, hogy nem léteznek. Igenis léteznek és ami a legfőbb — növekednek. Ez egészen kétségtelen. Kétségtelen, mivel az osztályharc kiéleződésének általános légköre feltétlenül magával vonja a pártban tükröződő nemzeti súrlódások kiéleződését. Ezért fel kell fednünk és meg kell világítanunk ezeknek az elhajlásoknak az arculatát.

Mi a nagyorosz soviniszta elhajlás lényege mai viszonyaink között?

A nagyorosz soviniszta elhajlás lényege: törekvés a nyelv, a kultúra és az életmód terén fennálló nemzeti különbségek mellőzésére; törekvés a nemzeti köztársaságok és területek felszámolásának előkészítésére; törekvés a nemzeti egyenjogúság elvének aláásására és az apparátust, a sajtót, az iskolát és más állami és társadalmi szervezeteket nemzetiesítő pártpolitikának lejáratására.

Az efféle elhajlók abból indulnak ki, hogy mivel a szocializmus győzelme esetén a nemzeteknek egybe kell olvadniok, nemzeti nyelveiknek pedig egységes és közös nyelvvé kell válniok, elérkezett tehát az ideje annak, hogy megszüntessük a nemzeti különbségeket és lemondjunk a korábban elnyomott népek nemzeti kultúrájának fejlesztésére irányuló politikánkról.

És emellett Leninre hivatkoznak, helytelenül idézve, néha éppenséggel meghamisítva és megrágalmazva Lenint.

Lenin azt mondotta, hogy a szocializmusban a nemzetiségek érdekei egy egésszé olvadnak össze — vajjon nem az következik-e ebből, hogy ideje végezni a nemzeti köztársaságokkal és területekkel... az internacionalizmus érdekében? Lenin 1913-ban a bundistákkal vitatkozva azt mondotta, hogy a nemzeti kultúra jelszava burzsoá jelszó — vajjon nem az következik-e ebből, hogy ideje végezni a Szovjetunió népeinek nemzeti kultúrájával... az internacionalizmus érdekében?

Lenin azt mondotta, hogy a szocializmusban megszűnik a nemzeti elnyomás és ledőlnek a nemzeti válaszfalak — vajjon nem az következik-e ebből, hogy ideje végetvetni annak a politikának, amely számol a Szovjetunió népeinek nemzeti sajátosságaival és hogy ideje áttérni a beolvasztás politikájára... az internacionalizmus érdekében?

És így tovább és így tovább.

Kétségtelen, hogy ez az elhajlás a nemzeti kérdésben, ez az elhajlás, amelyet ráadásul az internacionalizmus álarcával és Lenin nevével lepleznek, a nagyorosz nacionalizmus legcsiszoltabb és ezért legveszélyesebb fajtája.

Először, Lenin sohasem mondotta azt, hogy *egy* államon belül, a

szocializmus *világméretű győzelme előtt*, a nemzeti különbségeknek el kell tűnniök, a nemzeti nyelveknek pedig egy közös nyelvben egybe kell olvadniok. Ellenkezőleg, Lenin ennek a szöges ellentétét mondotta: „a népek és az országok közötti nemzeti és állami *különbségek* . . . még a proletárdiktatúra *világ*méretű megvalósítása *után* is *sokáig, nagyon sokáig* fenn fognak maradni"* (XXV. köt. 227. old.**).

Hogyan hivatkozhatnak Leninre, s ugyanakkor megfeledkeznek Leninnek erről az alapvető útmutatásáról?

Igaz, egy volt marxista, aki most renegát és reformista, Kautsky úr, olyasvalamit állít, ami szöges ellentétben van azzal, amire Lenin tanít bennünket. Kautsky, Leninnel ellentétben, azt állítja, hogy ha a mult század derekán a proletárforradalom győzött volna az osztrák-német egyesült államban, az *egy közös* német nyelv kialakulására és a csehek *elnémetesedésére* vezetett volna, mivel „egymagában a béklyóitól megszabadult csere ereje, egymagában a németek által behozott modern kultúra ereje minden erőszakos germanizálás nélkül *németekké változtatta volna az elmaradt cseh kispolgárokat, parasztokat és proletárokat, akiknek ösztövér nemzetiségük semmit sem adhatott*" (lásd a „Forradalom és ellenforradalom" német kiadásának előszavát).

Világos, hogy ez az „elgondolás" teljes összhangban van Kautsky szociálsovinizmusával. Éppen Kautskynak e nézetei ellen küzdöttem 1925-ben a Keleti Népek Egyetemén tartott előadásomban***. De lehet-e számunkra, marxisták számára, akik mindvégig internacionalisták akarunk maradni, lehet-e számunkra valami pozitív jelentősége e megátalkodott német szociálsoviniszta antimarxista fecsegésének?

Kinek van igaza, Kautskynak vagy Leninnek?

Ha Kautskynak van igaza, akkor mivel magyarázható az a tény, hogy olyan viszonylag elmaradt nemzetiségek, mint a belorusszok és az ukránok, akik közelebb állnak a nagyoroszokhoz, mint a csehek a németekhez, nem oroszosodtak el a proletárforradalomnak a Szovjetunióban aratott győzelme eredményeképpen, hanem ellenkezőleg, újjászülettek és mint önálló nemzetek fejlődtek? Mivel magyarázható, hogy olyan nemzetek, mint a turkmenok, kirgizek, uzbekek, tadzsikok (nem is beszélve a grúzokról, örményekről, azerbajdzsánokról stb.), elmaradottságuk ellenére, nemhogy nem oroszosodtak el annak következtében, hogy a szocializmus a Szovjetunióban győzött, hanem, ellenkezőleg, újjászülettek és önálló nemzetekké fejlődtek? Nem világos-e, hogy tisztelt elhajlóink, holmi kirakati internacionalizmust hajhászva, a kautskysta szociálsovi-

* Az én aláhúzásom. — *I. Szt.*
** Lásd ebben a kötetben 235. old. — *Szerk.*
*** Lásd ebben a kötetben 323. old. — *Szerk.*

nizmus hatása alá kerültek? Nem világos-e, hogy amikor *egy* állam keretein belül, a Szovjetunió keretein belül egy közös nyelvért szállnak síkra, lényegében a volt uralkodó nyelv, mégpedig — a *nagyorosz* nyelv *privilégiumainak* visszaállítására törekednek.

Hol itt az internacionalizmus?

Másodszor, Lenin sohasem mondotta azt, hogy a nemzeti elnyomás megszűnése és a nemzeti érdekek teljes egybeolvadása egyértelmű a nemzeti különbségek megszűnésével. Mi megszüntettük a nemzeti elnyomást. Mi megszüntettük a nemzeti kiváltságokat és megteremtettük a nemzeti egyenjogúságot. Megszüntettük a szó régi értelmében vett állami határokat, határköveket és vámsorompókat, melyek elválasztották egymástól a Szovjetunió nemzetiségeit. Létrehoztuk a Szovjetunióban élő népek gazdasági és politikai érdekeinek egységét. De azt jelenti-e ez, hogy ezzel megszüntettük a nemzeti különbségeket, a nemzeti nyelveket, kultúrát, életmódot stb. is? Világos, hogy nem azt jelenti. De ha a nemzeti különbségek, a nemzeti nyelvek, a nemzeti kultúra, életmód stb. megmaradnak, akkor nem világos-e, hogy a nemzeti köztársaságok és területek megszüntetésének követelése a mostani történelmi időszakban reakciós követelés, mely a proletárdiktatúra érdekei ellen irányul? Belátják-e elhajlóink, hogy ha most megszüntetnők a nemzeti köztársaságokat és területeket, akkor megfosztanók a Szovjetunió népeinek milliós tömegeit attól a lehetőségtől, hogy *anyanyelvükön* tanuljanak, hogy *anyanyelvükön* működő iskolával, bírósággal, közigazgatással, társadalmi és egyéb szervezetekkel és intézményekkel rendelkezzenek, megfosztjuk őket annak lehetőségétől, hogy bekapcsolódjanak a szocialista építésbe? Nem világos-e, hogy elhajlóink valami kirakati internacionalizmust hajhászva, a reakciós nagyorosz soviniszták hatása alá kerültek, és megfeledkeztek, teljesen megfeledkeztek a kultúrforradalom jelszaváról a proletárdiktatúra időszakában, pedig ez a jelszó a Szovjetunió *valamennyi* népe, nagyoroszok és nem-nagyoroszok számára egyaránt érvényes?

Harmadszor, Lenin sohasem mondotta azt, hogy a nemzeti kultúra fejlesztésének jelszava a *proletárdiktatúra viszonyai között* reakciós jelszó. Ellenkezőleg, Lenin mindig azt követelte, hogy *segítsünk* a Szovjetunió népeinek nemzeti kultúrájuk fejlesztésében. A X. pártkongresszuson Leninnek, éppen Leninnek a vezetésével szerkesztették meg és fogadták el a nemzeti kérdésről hozott határozatot, amely egyenesen kimondja, hogy:

„A párt feladata az, hogy a nem-nagyorosz népek dolgozó tömegeinek *segítsen* utólérni az előrehaladott Közép-Oroszországot, *segítsen* nekik: *a)* kifejleszteni és megszilárdítani a szovjet államiságot e népek nemzeti életviszonyainak megfelelő formák között; *b)* kifejleszteni és megszilárdítani az anyanyelven működő igazságszolgáltatást, közigazgatást, gazdasági szerveket,

hatalmi szerveket, melyeket a helyi lakosság életmódját és lelkületét ismerő helyi emberekből kell összeállítani; *c)* kifejleszteni az anyanyelven működő sajtójukat, iskoláikat, színházaikat, klubjaikat és általában kulturális és népművelési intézményeiket; *d)* megszervezni és fejleszteni az anyanyelvet használó általános, valamint szakmai és technikai tanfolyamok és iskolák széles hálózatát."

Nem világos-e, hogy Lenin a leghatározottabban síkra szállt azért a jelszóért, hogy a *proletárdiktatúra viszonyai között* fejleszteni kell a nemzeti kultúrát?

Hát nem világos, hogy aki tagadja a nemzeti kultúra jelszavát a proletárdiktatúra viszonyai között, az tagadja a Szovjetunióban élő nemnagyorosz népek kulturális fellendítésének szükségességét, tagadja, hogy e népek számára elengedhetetlen az általános tankötelezettség és ezeket a népeket visszaveti a reakciós nacionalisták szellemi rabságába?

Lenin csakugyan reakciós jelszónak minősítette a nemzeti kultúra jelszavát a *burzsoázia uralma idején*. De vajjon lehetett-e másképp?

Mi a nemzeti kultúra a nemzeti burzsoázia uralma idején? Tartalmában *burzsoá* és formájában nemzeti kultúra, melynek az a célja, hogy megmételyezze a tömegeket a nacionalizmus mérgével és megszilárdítsa a burzsoázia uralmát.

Mi a nemzeti kultúra a proletárdiktatúra idején? Tartalmában *szocialista* és formájában nemzeti kultúra, melynek az a célja, hogy a tömegeket a szocializmus és internacionalizmus szellemében nevelje.

Hogyan keverhetik össze ezt a két elvileg különböző jelenséget anélkül, hogy a marxizmussal szakítanának.

Hát nem világos, hogy amikor Lenin a burzsoá renddel kapcsolatos nemzeti kultúra jelszava ellen harcolt, a nemzeti kultúra burzsoá *tartalmát* támadta, nempedig nemzeti formáját?

Ostobaság volna feltételezni, hogy Lenin a szocialista kultúrát *nemzetietlen* kultúrának tekintette, amelynek nincs semilyen nemzeti formája. A bundisták egy időben csakugyan Leninnek tulajdonították ezt a képtelenséget. De Lenin műveiből tudjuk, hogy ő élesen tiltakozott e rágalom ellen, határozottan visszautasította ezt a képtelenséget. Csak nem lépnek tisztelt elhajlóink a bundisták nyomdokaiba?

Az elmondottak után mi maradt hát elhajlóink érveiből?

Semmi más, mint zsonglőrködés az internacionalizmus zászlajával és Lenin megrágalmazása.

A nagyorosz soviniszta elhajlók mélységesen tévednek, ha azt hiszik, hogy a szocializmus építésének időszaka a Szovjetunióban a nemzeti kultúrák bomlásának és felszámolásának időszaka. Éppen ellenkezőleg. Valójában a proletariátus diktatúrájának és a szocializmus építésének időszaka a Szovjetunióban — a *szocialista* tartalmú és nemzeti formájú

nemzeti kultúrák *felvirágzásának* az időszaka, mert a szovjet rendszerben maguk a nemzetek nem a szokásos „modern" nemzetek, hanem *szocialista* nemzetek, mint ahogy nemzeti kultúráik is, tartalmukat tekintve, nem a szokásos burzsoá kultúrák, hanem *szocialista* kultúrák.

A nagyorosz soviniszta elhajlók nyilván nem értik, hogy a nép anyanyelvén folyó általánosan kötelező elemi oktatás bevezetésével és meghonosításával a nemzeti kultúrák fejlődésének *új erővel* kell kibontakoznia. Nem értik, hogy az elmaradt nemzetiségeket csak a nemzeti kultúrák fejlesztése útján lehet a szocialista építés művébe igazán bekapcsolni.

Nem értik, hogy éppen ezen alapszik az a lenini politika, amely megköveteli, hogy *segítsük és támogassuk* a Szovjetunióban élő népek nemzeti kultúrájának fejlődését.

Talán különösnek tűnik, hogy mi, akik azt hirdetjük, hogy a jövőben a nemzeti kultúrák egy közös nyelvet használó közös (formában is, tartalomban is közös) kultúrában *olvadnak össze*, ugyanakkor hívei vagyunk annak is, hogy a nemzeti kultúrák most, a proletárdiktatúra időszakában *felvirágozzanak*. Ebben azonban nincs semmi különös. Lehetővé kell tenni, hogy a nemzeti kultúrák fejlődjenek és kibontakozzanak, kifejtsék minden bennük szunnyadó erejüket, mert így teremtjük meg a feltételeit annak, hogy a szocializmus világgyőzelme időszakában *egy* közös nyelvet használó egységes közös kultúrában olvadjanak össze. A nemzeti formájú és szocialista tartalmú kultúrák felvirágzása *egy* ország proletárdiktatúrájának viszonyai között *azért*, hogy *egy* közös nyelvet használó, *egy közös* (formában is, tartalomban is közös) szocialista kultúrában olvadjanak össze, mikor az egész világon győz majd a proletariátus, és a szocializmus mindennapi életformává válik — éppen ebben van a nemzeti kultúra kérdésének, e kérdés lenini megfogalmazásának a dialektikája.

Azt mondhatják, hogy a kérdés ilyen megfogalmazása: „ellentmondás". De vajjon nincs-e ugyanilyen „ellentmondás" az állam kérdésében is? Azt hirdetjük, hogy az állam elhal. De ugyanakkor amellett vagyunk, hogy erősíteni kell a proletárdiktatúrát, mely a legerősebb és legnagyobb hatalom minden eddig létező államhatalom közül. Végső fokig fejleszteni az államhatalmat *éppen* az államhatalom elhalásához szükséges feltételek előkészítése céljából — ez a marxista formula. Ez „ellentmondás"? Igen, „ellentmondás". De ez az élet ellentmondása és teljesen a marxi dialektikát tükrözi.

Vagy például, hogyan fogalmazza meg Lenin a különválás jogát is magában foglaló nemzeti önrendelkezés jogának kérdését. Lenin néha egészen egyszerű formulával fejezte ki a nemzeti önrendelkezés tételét: „különválni az egyesülés érdekében". Csak gondolják meg — különválás

az egyesülés érdekében. Valóságos paradoxon. Pedig ez az „ellentmondásos" formula a marxi dialektikának azt az éltető igazságát tükrözi, amely lehetővé teszi a bolsevikoknak, hogy a nemzeti kérdés terén a legbevehetetlenebb erődöket is bevegyék.

Ugyanezt kell mondanunk a nemzeti kultúra formulájáról is: a nemzeti kultúrákat (és nyelveket) fel kell virágoztatni *egy* ország proletárdiktatúrájának időszakában azért, hogy előkészítsük a feltételeket ahhoz, hogy a nemzeti kultúrák (és nyelvek) elhaljanak és *egy* közös szocialista kultúrában (és *egy* közös nyelvben) összeolvadjanak a szocializmus világgyőzelmének időszakában.

Aki nem értette meg átmeneti időszakunk e sajátosságát és „ellentmondását", aki nem értette meg a történelmi folyamatok e dialektikáját, az a marxizmus számára elveszett.

Elhajlóinknak az a bajuk, hogy nem értik és nem is akarják megérteni a marxi dialektikát.

Így vagyunk a nagyorosz soviniszta elhajlással.

Nem nehéz megérteni, hogy ez az elhajlás a korábban uralkodó nagyorosz nemzet letűnő osztályainak elvesztett kiváltságaik visszaszerzésére irányuló törekvését tükrözi.

Ezért veszélyes a nagyorosz sovinizmus, amely a nemzeti kérdés terén a legfőbb veszély pártunkban.

Mi a helyi nacionalista elhajlás lényege?

A helyi nacionalizmus felé elhajlók lényegében arra törekszenek, hogy elkülönüljenek és nemzeti kereteik közé zárkózzanak, palástolni törekszenek az osztályellentéteket saját nemzetükön belül, azzal törekszenek védekezni a nagyorosz sovinizmussal szemben, hogy eltávolodnak a szocialista építéstől, hogy nem akarják látni azt, ami közelebb hozza egymáshoz és egyesíti a Szovjetunió nemzeteinek dolgozó tömegeit és csak azt akarják látni, ami eltaszíthatja őket egymástól.

A helyi nacionalista elhajlás a korábban elnyomott nemzetek letűnő osztályainak a proletárdiktatúrával szemben megnyilvánuló elégedetlenségét és azt a törekvésüket fejezi ki, hogy nemzeti burzsoá államukban elkülönüljenek és ott megteremtsék a maguk osztályuralmát.

Ez az elhajlás azért veszélyes, mert ápolja a burzsoá nacionalizmust, gyengíti a Szovjetunió dolgozó népeinek egységét és az intervenciósok kezére játszik.

Ez a helyi nacionalista elhajlás lényege.

A párt feladata az, hogy erélyesen harcoljon ez ellen az elhajlás ellen és biztosítsa a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a Szovjetunióban élő népek dolgozó tömegeit az internacionalizmus szellemében neveljék . . .

Sztálin Művei. 12. köt. 385—396. old.

Sztálin. „A gazdasági vezetők feladatairól" (1931 február 4). Részlet.

. . . 50—100 évvel elmaradtunk az előrehaladott országok mögött. Ezt a távolságot tíz év alatt kell befutnunk. Vagy befutjuk, vagy eltiporn ak bennünket.

Ezt követelik tőlünk azok a kötelezettségek, amelyeket a Szovjetunió munkásai és parasztjai irányában vállaltunk.

De vannak még más, komolyabb és fontosabb kötelezettségeink is. Ezek a világproletariátus irányában vállalt kötelezettségek. Ezek a kötelezettségek egybeesnek az előbbi kötelezettségekkel. De mi ezeket fölébe helyezzük az előbbieknek. A Szovjetunió munkásosztálya a világ munkásosztályának része. Nemcsak a Szovjetunió munkásosztályának erőfeszítésével győztünk, hanem a világ munkásosztályának támogatásával is. E támogatás nélkül már régen szétmarcangoltak volna bennünket. Azt mondják, hogy országunk a világ proletariátusának rohambrigádja. Jól mondják. De ez a legkomolyabb kötelezettségeket rója ránk. Miért támogat bennünket a nemzetközi proletariátus, mivel érdemeltük meg ezt a támogatást? Azzal, hogy elsőnek vetettük magunkat harcba a kapitalizmus ellen, elsőnek teremtettük meg a munkáshatalmat, elsőnek fogtunk hozzá a szocializmus építéséhez. Azzal, hogy olyan dolgot viszünk véghez, amely ha sikerül, gyökeresen átalakítja az egész világot és felszabadítja az egész munkásosztályt. De mi szükséges a sikerhez? Elmaradottságunk megszüntetése, az építés gyors, bolsevik üteme. Ugy kell előrehaladnunk, hogy a világ munkásosztálya reánk tekintve azt mondhassa: ez az én élcsapatom, ez az én rohambrigádom, ez az én munkáshatalmam, ez az én hazám — jól csinálják a maguk dolgát, a *mi* dolgunkat — támogassuk hát őket a kapitalisták ellen és lobbantsuk lángra a világforradalmat. Kötelességünk-e beváltani a világ munkásosztályának reményeit, kötelességünk-e teljesíteni az irányában vállalt kötelezettségeinket? Igen, kötelességünk, ha nem akarunk végülis szégyent vallani.

Ezek a mi kötelezettségeink, belső és nemzetközi kötelezettségeink . . .

Sztálin Művei. 13. köt. 42—43. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 427—428. old.

Sztálin. „A bolsevizmus történetének néhány kérdéséről" (1931 október). Részlet.

... Szluckij feltételezi[75], hogy Lenin és a bolsevikok a nyugati baloldaliak megítélésében frakciós meggondolásaikból indultak ki, hogy tehát az orosz bolsevikok a nemzetközi forradalom nagy ügyét feláldozták saját frakciós érdekeik kedvéért. Aligha szorul bizonyításra, hogy ez a feltevés a sekélyesség és aljasság netovábbja. A sekélyesség netovábbja, mert már a mensevikek legostobább tökfilkói is kezdik megérteni, hogy az orosz forradalom nem az oroszok magánügye, hanem ellenkezőleg, az egész világ munkásosztályának ügye, a proletár világforradalom ügye. Az aljasság netovábbja, mert már a II. Internacionále hivatásos rágalmazói is kezdik megérteni, hogy a bolsevikok következetes és mindenestül forradalmi internacionalizmusa a proletár internacionalizmus mintaképe az egész világ munkásai számára.

Igen, az orosz bolsevikok előtérbe állították az orosz forradalom fő kérdéseit, olyan kérdéseket, mint a párt kérdése, a marxisták és a polgári-demokratikus forradalom viszonyának kérdése, a munkásosztály és parasztság szövetségének, a proletariátus hegemóniájának, a parlamenti és parlamenten kívüli harcnak, az általános sztrájknak, a polgári-demokratikus forradalom szocialista forradalomba való átnövésének, a proletariátus diktatúrájának, az imperializmusnak, a nemzetek önrendelkezési jogának, az elnyomott nemzetek és gyarmatok szabadságmozgalmának és az e mozgalmat támogató politikának kérdése és így tovább. Ezeket a kérdéseket úgy állították előtérbe, mint próbakövet a nyugati baloldali szociáldemokraták következetes forradalmiságának ellenőrzésére. Volt-e erre joguk? Igenis, volt. Nemcsak joguk, hanem kötelességük is volt így cselekedni. Kötelességük volt, mert mindezek a kérdések egyúttal a világforradalomnak is fő kérdései voltak s a bolsevikok a világforradalom feladatainak rendelték alá a maguk politikáját, a maguk taktikáját. Kötelességük volt, mert csakis ezeken a kérdéseken lehetett igazán ellenőrizni a II. Internacionále egyik vagy másik csoportjának forradalmiságát. Kérdezem: hol itt az orosz bolsevikok „frakciózása" és mi köze mindehhez a „frakciós" meggondolásoknak?

Lenin már 1902-ben, „Mi a teendő?" című brosúrájában azt írta, hogy *„az a legközelebbi feladat, amelyet a történelem most elénk tűzött, bármely más ország proletariátusának l e g k ö z e l e b b i feladatai közül a l e g f o r r a d a l m i b b"*, hogy *„ennek a feladatnak a megvalósítása, az európai és (most már mondhatjuk) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb bástyájának lerombolása, az orosz proletariátust a nemzetközi*

forradalmi proletariátus élcsapatává tenné"*. A „Mi a teendő?" című brosúra megjelenése óta 30 év telt el. Senki sem meri tagadni, hogy ez alatt az idő alatt az események fényesen igazolták Lenin szavait. De nem az következik-e ebből, hogy az orosz forradalom a világforradalom csomópontja volt (és marad), hogy az orosz forradalom fő kérdései egyszersmind a világforradalom fő kérdései voltak (és ma is azok)?

Nem világos-e, hogy a nyugati baloldali szociáldemokraták forradalmiságát csakis ezeken az alapvető kérdéseken lehetett igazában ellenőrizni?

Nem világos-e, hogy akik ezeket a kérdéseket „frakciós" kérdéseknek tekintik — végérvényesen leleplezik magukat, hogy rohadtak és elfajultak? . .

Sztálin Művei. 13. köt. 98—100. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 459—460. old.

Sztálin. „Az első ötéves terv eredményei". I. fejezet: „Az ötéves terv nemzetközi jelentősége" (1933 január 7).

Elvtársak! Amikor az ötéves terv napvilágot látott, aligha tételezték fel az emberek, hogy az ötéves tervnek óriási nemzetközi jelentősége lehet. Ellenkezőleg, sokan azt hitték, hogy az ötéves terv a Szovjetunió magánügye, fontos és komoly ügy, de mégis csak magánügy, a Szovjetunió nemzeti ügye.

A történelem azonban megmutatta, hogy az ötéves terv nemzetközi jelentősége mérhetetlen. A történelem megmutatta, hogy az ötéves terv nem a Szovjetunió magánügye, hanem az egész nemzetközi proletariátus ügye.

Már jóval az ötéves terv megjelenése előtt, az intervenciósok ellen folytatott harcunk befejező szakaszában, amikor áttérőben voltunk a gazdasági építés vágányaira — már abban az időben mondotta Lenin, hogy gazdasági építésünknek komoly nemzetközi jelentősége van, hogy minden lépés, melyet a Szovjethatalom a gazdasági építés útján megtesz, erős visszhangot kelt a kapitalista országok lakosságának legkülönbözőbb rétegeiben és az embereket két táborra osztja — a proletárforradalom híveinek táborára és a proletárforradalom ellenfeleinek táborára.

Lenin akkor ezt mondotta:

---

* Lásd ebben a kötetben 65. old. — *Szerk.*

„Most gazdasági politikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a *nemzetközi* forradalomra. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság felé fordítja tekintetét mindenki, a világ minden országának minden dolgozója, kivétel nélkül — ezt minden túlzás nélkül állíthatjuk. Ezt már elértük... Erre a térre tevődött át a harc világméretekben. Ha megoldjuk ezt a feladatot — akkor nemzetközi méretekben *biztosan és véglegesen* győztünk. Ezért a gazdasági építőmunka kérdései számunkra rendkívül nagy jelentőségre tesznek szert. Ezen a fronton a győzelmet nem gyorsan, mert az lehetetlen, hanem lassú, fokozatos, de megállás nélküli emelkedés és előrehaladás útján kell kivívnunk" (XXVI. köt. 410—411. old.*).

Lenin ezt a beavatkozók elleni háború befejezésének időszakában mondotta, amikor a kapitalizmus elleni fegyveres harcról áttérőben voltunk a gazdasági fronton vívott harcra, a gazdasági építés időszakára.

Azóta sok év telt el, és a Szovjethatalomnak a gazdasági építés terén tett minden lépése, minden év, minden évnegyed fényesen igazolta Lenin elvtárs e szavainak helyességét.

De Lenin e szavainak helyességét legfényesebben építésünk ötéves terve, e terv létrejötte, fejlődése és megvalósítása igazolta. Hiszen csakugyan, az országunkban folyó gazdasági építés útján tett egyetlen lépés sem keltett még olyan visszhangot az európai, amerikai és ázsiai kapitalista országok legkülönbözőbb rétegeiben, mint az ötéves terv kérdése, e terv fejlődésének és megvalósításának kérdése.

A burzsoázia és sajtója eleinte gúnyosan fogadta az ötéves tervet. „Fantázia", „agyrém", „utópia" — így keresztelték el akkor ötéves tervünket.

Később, amikor lassanként világossá vált, hogy az ötéves terv megvalósítása reális eredményekkel jár — megkondították a vészharangot, azt állítva, hogy az ötéves terv a kapitalista országok létét fenyegeti, hogy megvalósítása az európai piacok árukkal való elárasztására, a dömping fokozására és a munkanélküliség növekedésére fog vezetni.

Mikor aztán ez a Szovjethatalom ellen alkalmazott fogás nem hozta meg a várt eredményeket — megindult az utazások sorozata, mindenféle cégek, sajtószervek, különböző társaságok stb. képviselői jöttek el a Szovjetunióba, hogy saját szemükkel lássák, mi is történik tulajdonképpen a Szovjetunióban. Nem beszélek itt a munkásküldöttségekről, amelyek kezdettől fogva, mihelyt az ötéves terv megjelent, kifejezték elragadtatásukat a Szovjethatalom kezdeményezései és sikerei láttán és készek nyilatkoztak a Szovjetunió munkásosztályának támogatására.

---

* Lásd ebben a kötetben 265. old. — *Szerk.*

Ekkor kezdődött el a szakadás az úgynevezett közvéleményben, a burzsoá sajtóban, a különféle burzsoá társaságok stb. táborában. Egyesek azt állították, hogy az ötéves terv teljesen csődöt mondott s a bolsevikok a pusztulás szélén állanak. Mások, ellenkezőleg, azt bizonygatták, hogy bár a bolsevikok rossz emberek, ötéves tervükből mégis csak lesz valami, és úgy látszik, el fogják érni céljukat.

Nem lesz talán fölösleges, ha idézem különféle burzsoá sajtószervek véleményeit.

Nézzük például a „New York Times" című amerikai ujságot. 1932 november végén ez a lap ezt írta:

„Az ipar ötéves terve, amely valóságos megcsúfolása minden arányérzéknek, és amely — mint Moszkva gyakran büszkén hangoztatta — «a költségekre való tekintet nélkül» igyekszik célját elérni — a valóságban nem terv, hanem spekuláció."

Szóval az ötéves terv mégcsak nem is terv, hanem merő spekuláció.

Vagy nézzük a „Daily Telegraph" című angol burzsoá ujságnak 1932 november végén közölt véleményét:

„Ha a tervet mint a «tervgazdaság» próbakövét vizsgáljuk, akkor azt kell mondanunk, hogy a terv teljesen csődöt mondott."

A „New York Times" véleménye 1932 novemberében:

„A kollektivizálás szégyenletesen megbukott. Oroszországot az éhínség szélére juttatta."

A „Gazeta Polska" című lengyel burzsoá lapnak 1932 nyarán ez volt a véleménye:

„A helyzet valahogy azt mutatja, hogy a szovjet kormány a falu kollektivizálásának politikájával zsákutcába jutott."

A „Financial Times" című angol burzsoá ujság 1932 novemberében így vélekedett:

„Sztálin és pártja most láthatja politikája eredményét: az ötéves terv rendszerének csődjét és az ötéves terv elé tűzött feladatok teljes kivihetetlenségét."

A „Politica" című olasz folyóirat véleménye:

„Képtelenség volna azt hinni, hogy egy 160 milliós népnek négyéves munkája, hogy egy olyan erős rezsimnek, mint a bolsevik rezsim, négyéves emberfeletti gazdasági és politikai erőfeszítése semmit sem alkotott. Ellenkezőleg, sokat alkottak . . . És ennek ellenére bekövetkezett a katasztrófa, ez mindenki számára szemmelláthatő tény. Erről barátok és ellenségek, bolsevikok és antibolsevikok, jobboldali és baloldali ellenzékiek egyaránt meggyőződtek."

Végül a „Current History" című amerikai burzsoá folyóirat így vélekedik:

„Oroszország jelenlegi helyzetének áttekintéséből tehát azt a következtetést kell levonnunk, hogy az ötéves program csődöt mondott mind a kitűzött célok tekintetében, mind — még inkább — a program fő társadalmi elvei tekintetében."

Ilyen a burzsoá sajtó egy részének véleménye.

Aligha érdemes bírálni e vélemények szerzőit. Azt hiszem, nem érdemes. Nem érdemes, mivel ezek a „keményfejűek" olyan középkori leletekhez hasonlítanak, amelyek számára a tényeknek nincs jelentőségük, és ha mégannyira megvalósítjuk is ötéves tervünket, ezek mégis csak a maguk nótáját fújják.

Térjünk át a burzsoázia táborához tartozó lapok másik csoportjának véleményére.

A „Temps" című ismert francia burzsoá ujság 1932 januárjában igy nyilatkozott:

„A Szovjetunió megnyerte az első fordulót, amikor külföldi tőke segítsége nélkül iparosította az országot."

Ugyancsak a „Temps" véleménye 1932 nyarán:

„A kommunizmus rohamos ütemben befejezi az újjáalakítást ugyanakkor, amikor a kapitalista rendszer csak a lassú léptekben való haladást engedi meg . . . Franciaországban, ahol a földtulajdon a végtelenségig fel van aprózva egyes birtokosok között, lehetetlen gépesíteni a mezőgazdaságot; a szovjeteknek viszont a mezőgazdaság iparosítása útján sikerült ezt a problémát megoldaniok . . . A bolsevikok győztek a velünk folytatott versenyben."

A „Round Table" című angol burzsoá folyóirat véleménye:

„Az ötéves terv eredményei — bámulatosak. A harkovi és a sztálingrádi traktorgyár, az AMO autógyár Moszkvában, a nyizsnyij-novgorodi autógyár, a dnyeperi vizierőmű, a hatalmas acélművek Magnyitogorszkban és Kuznyeckben, a gépgyárak és vegyigyárak egész hálózata az Urálban, amely valóságos szovjet Ruhr-vidékké változik — mindezek és egyéb ipari eredmények szerte az egész országban arról tanuskodnak, hogy a szovjet ipar, bármilyen nehézségekkel kell is megküzdenie, nő és erősödik, mint a jól öntözött növény . . . Az ötéves terv megvetette a jövő fejlődés alapjait és rendkívül megnövelte a Szovjetunió erejét."

A „Financial Times" című angol burzsoá ujság ezt írja:

„A gépiparban elért eredmények minden kétségen felül állanak. A sajtóban és beszédekben egyáltalán nem alaptalanul magasztalják ezeket a sikereket. Nem szabad elfelejtenünk, hogy Oroszországban azelőtt csak egészen egyszerű gépeket és szerszámokat gyártottak. Igaz, a gép- és szerszámbehozatal

abszolút számai ma is növekednek, de magában a Szovjetunióban gyártott gépekhez viszonyítva a gépbehozatal állandóan csökken. A Szovjetunió ma maga állítja elő a kohó- és villamosipara számára szükséges egész felszerelést. Saját autóipart tudott teremteni. Olyan gép- és szerszámipart teremtett, amely a gépipar egész skáláját átfogja, a legapróbb, finommechanikai műszerektől kezdve egészen a legnehezebb présekig. Ami pedig a mezőgazdasági gépeket illeti, a Szovjetunió már nem függ a külföldi behozataltól. Ugyanakkor a Szovjet Kormány megteszi az intézkedéseket annak érdekében, hogy a szén- és vastermelés elmaradása ne akadályozza meg az ötéves terv négy év alatti megvalósítását. Kétségtelen, hogy az újonnan felépített gyáróriások biztosítják a nehézipar termelésének jelentékeny növekedését."

A „Neue Freie Presse" című osztrák burzsoá ujság véleménye 1932 elején:

„Lehet a bolsevizmust átkozni, de ismerni kell. Az *ötéves terv új kolosszus*, amelyet figyelembe kell venni, s amellyel legalábbis gazdaságilag számolni kell."

Gibson Jarvie angol kapitalistának, a „United Dominion" bank elnökének véleménye 1932 októberében:

„Ki kell jelentenem, hogy nem vagyok kommunista és nem vagyok bolsevik; határozottan kapitalista és individualista vagyok... Oroszország halad előre, ugyanakkor, amikor nálunk rengeteg gyár tétlenül áll és körülbelül hárommillió munkanélkülink van, akik kétségbeesetten munkát keresnek. Az ötéves tervet kigúnyolták, bukását jósolták. De most már kétségtelen, hogy az ötéves terv vonalán többet értek el, mint amennyit előirányoztak... Valamennyi ipari városban, amelyet meglátogattam, új városrészek keletkeznek, amelyeket meghatározott terv szerint építenek, fákkal díszített széles utcákkal, terekkel, a legmodernebb típusú házakkal, iskolákkal, kórházakkal, munkásklubokkal s az elmaradhatatlan bölcsődékkel és gyermekotthonokkal, ahol a dolgozó anyák gyermekeiről gondoskodnak... Ne próbáljuk lebecsülni az orosz terveket és ne kövessük el azt a hibát, hogy a Szovjet Kormány bukásában reménykedünk... A mai Oroszország olyan ország, amelynek lelke és ideáljai vannak. Oroszország a bámulatos aktivitás országa. Én hiszek abban, hogy Oroszország törekvései egészségesek... A legfontosabb talán az, hogy Oroszországban az egész ifjúság és az egész munkásság olyasvalamivel rendelkezik, ami a kapitalista országokban ma, sajnos, hiányzik — reménységgel."

A „Nation" című amerikai burzsoá folyóirat véleménye 1932 novemberében:

„Az ötéves terv négy éve valóban *nagyszerű eredményeket* hozott. A Szovjetunió a háborús idők intenzitásával dolgozott azon az alkotó feladaton, hogy az új élet alapjait felépítse. *Az ország arculata a szó szoros értelmében a felismerhetetlenségig megváltozik*... Különösen áll ez Moszkvára,

ahol százával vannak újonnan aszfaltozott utcák és terek és új épületek, ahol új elővárosok épültek, s ahol az új gyárak a város körül egész övezetet alkotnak. De áll ez a viszonylag kevésbbé jelentős városokra is. Új városok keletkeztek a sztyeppéken és a sivatagokban, mégpedig nemcsak egy-kettő, hanem legalább ötven város, egyenként ötven—kétszázötvenezer lakossal. Mindegyiket az utolsó négy év alatt építették, mindegyik a természeti kincsek feldolgozására épített egy-egy üzemnek, vagy egész üzemcsoportnak a központja. A száz meg száz új kerületi villanytelep és a Dnyeprosztrojhoz hasonló üzemóriások egész sora fokozatosan megvalósítja Lenin tételét: «A szocializmus annyi, mint Szovjethatalom plusz villamosítás . . .» A Szovjetunió olyan cikkek végtelen sokaságának tömegtermelését szervezte meg, amelyeket Oroszország soha azelőtt nem termelt, mint például: traktorok, kombájnok, nemes acél, szintétikus kaucsuk, golyóscsapágyak, soklóerős Diesel-motorok, 50 000 kilowattos turbinák, telefonfelszerelés, villamos gépek a bányaipar számára, repülőgépek, gépkocsik, kerékpárok és többszáz új géptípus . . . A történelemben először termelnek ma Oroszországban alumíniumot, magnezitet, apatitot, jódot, hamuzsírt és sok más értékes anyagot. *A szovjet síkságok útmutatói ma már nem a keresztek és templomkupolák, hanem a gabonaelevátorok és a silótornyok.* A kolhozok házakat, magtárakat, sertéshízlaldákat építenek. A villany behatol a falvakba, a rádió és az ujságok már meghódították a falut. A munkások megtanulják a legmodernebb gépek kezelését. Parasztlegények olyan mezőgazdasági gépeket gyártanak és kezelnek, amelyek nagyobbak és bonyolultabbak, mint amilyeneket Amerika valaha is látott. *Oroszország kezd «gépekben gondolkozni»*, Oroszország gyors ütemben tér át a fa korszakáról a vas, az acél, a beton és a motor korszakára."

A „Forward" című angol „baloldali"-reformista folyóirat véleménye 1932 szeptemberében:

„Szembeötlő, milyen óriási munka folyik a Szovjetunióban. Új gyárak, új iskolák, új mozik, új klubok, új óriás házak — mindenütt új épületek. Sok közülük már kész, másokat még állványok vesznek körül. Elmondani is nehéz az angol olvasónak azt, amit az utóbbi két év alatt végeztek és amit a jövőben végezni fognak. Mindezt látni kell ahhoz, hogy az ember elhiggye. A mi háború alatt elért eredményeink — semmi ahhoz képest, ami a Szovjetunióban végbemegy. Az amerikaiak elismerik, hogy a nyugatamerikai államok leglázasabb alkotó tevékenységének időszaka sem hasonlítható a Szovjetunióban most folyó lázas alkotó tevékenységhez. Az utóbbi két év alatt a Szovjetunióban olyan sok változás történt, hogy az ember el sem tudja képzelni, mi lesz ebben az országban további tíz év mulva . . . Verjük ki a fejünkből azokat a fantasztikus rémhistóriákat, amelyeket a Szovjetunióról oly makacsul és oly esztelenül hazudozó angol ujságok tálalnak fel. Ugyancsak verjük ki a fejünkből mindazt a megnemértésen alapuló felemás igazságot és benyomást, melyeket kontárkodó intellektuelek terjesztenek, akik a középosztály szemüvegén keresztül nézik a Szovjetuniót és vállveregető magatartást tanusítanak irányában, de halvány fogalmuk sincs arról, ami ott végbemegy . . . A Szovjetunió új társadalmat épít, egészséges alapokon. Ahhoz, hogy ezt a célt el lehes-

sen érni, vállalni kell a kockázatot, lelkesen, olyan energiával kell dolgozni, aminőt a világ eddig még nem látott, óriási nehézségekkel kell megküzdeni, amelyek elkerülhetetlenek, amikor a világ többi részétől elszigetelt óriási országban akarják felépíteni a szocializmust. Nekem azonban, aki két év alatt másodszor látogattam meg ezt az országot, az a benyomásom, hogy ez az ország tántoríthatatlanul halad előre, tervez, alkot és épít s mindezt olyan méretekben, hogy az valóságos kihívás az ellenséges kapitalista világgal szemben."

Ilyen hangzavar és szakadás van a burzsoá körök táborában, amelyek közül egyesek amellett vannak, hogy a Szovjetuniót állítólag meghiúsult ötéves tervével együtt meg kell semmisíteni, mások viszont úgylátszik a Szovjetunióval való kereskedelmi együttműködés mellett vannak, nyilván arra számítva, hogy az ötéves terv sikereiből majd ők is húzhatnak valami hasznot.

Külön kérdés, hogy a kapitalista országok munkásosztályának milyen az állásfoglalása az ötéves tervhez, a Szovjetunió szocialista építőmunkájának sikereihez. Elég lesz, ha arra szorítkozunk, hogy a Szovjetuniót évenként meglátogató nagyszámú munkásküldöttségek egyikének, például a belga munkásküldöttségnek a véleményét idézzük. Ez a vélemény kivétel nélkül valamennyi munkásküldöttségre jellemző, akár az angol vagy francia, akár a német vagy amerikai vagy más országok küldöttségeiről van szó. Felolvasom:

„El vagyunk ragadtatva attól a nagyszabású építéstől, melyet utazásunk alatt megfigyeltünk. Moszkvában éppúgy, mint Makejevkában, Gorlovkában, Harkovban és Leningrádban, mindenütt tapasztalhattuk, hogy milyen lelkesedéssel dolgoznak az emberek. A gépek egytől-egyig a legmodernebb típusok. A gyárakban — tisztaság, világosság és sok levegő. Láttuk, hogy a munkások a Szovjetunióban orvosi és egészségügyi segélyben részesülnek. A munkáslakások a gyárak közelében épültek. A munkástelepeken iskolákat és bölcsődéket szerveztek; a gyermekeket a legodaadóbb gondoskodás veszi körül. Láthattuk a különbséget a régi és az új gyárak, a régi és az új lakások között. Mindabból, amit láttunk, világos képet kaptunk a kommunista párt vezetésével új társadalmat építő dolgozók óriási erejéről. A Szovjetunióban nagy kulturális fellendülésnek voltunk tanui, míg a többi országban minden téren hanyatlás észlelhető és munkanélküliség uralkodik. Láthattuk, hogy milyen szörnyű nehézségekkel kell a szovjet dolgozóknak megküzdeniök. Annál jobban meg tudjuk érteni azt a büszkeséget, mellyel győzelmeiket mutatják. Meg vagyunk győződve arról, hogy minden akadályt leküzdenek."

Íme, az ötéves terv nemzetközi jelentősége. Csak alig két-három éve végzünk építőmunkát, az ötéves tervnek csak első sikereit mutattuk fel, és az egész világ máris két táborra szakadt, azoknak a táborára, akik fáradhatatlanul ugatnak ránk, s azokéra, akiket az ötéves terv sikerei bámulatba ejtenek, nem is szólva arról, hogy megvan és erősödik az

egész világon saját táborunk — a kapitalista országok munkásosztályának tábora, amelyet örömmel töltenek el a Szovjetunió munkásosztályának sikerei és amely, az egész világ burzsoáziájának rémületére, kész a Szovjetunió munkásosztályát támogatni.

Mit jelent ez?

Azt jelenti, hogy az ötéves terv nemzetközi jelentősége, az ötéves terv sikereinek és vívmányainak nemzetközi jelentősége — kétségbevonhatatlan.

Azt jelenti, hogy a kapitalista országok proletárforradalommal terhesek, és éppen azért, mert proletárforradalommal terhesek, a burzsoázia szeretne új érveket meríteni a forradalom ellen az ötéves terv balsikereiből, a proletariátus viszont éppen ellenkezőleg: az ötéves terv sikereiből a forradalom mellett, az egész világ burzsoáziája ellen igyekszik új érveket meríteni és valóban merít is.

Az ötéves terv sikerei mozgósítják a világ munkásosztályának forradalmi erőit a kapitalizmus ellen — ez vitathatatlan tény.

Nem kétséges, hogy az ötéves terv nemzetközi forradalmi jelentősége valóban felmérhetetlen.

Annál nagyobb figyelmet kell fordítanunk az ötéves terv kérdésére, az ötéves terv tartalmának, fő feladatainak kérdésére.

Annál alaposabban kell elemeznünk az ötéves terv eredményeit az ötéves terv teljesítésének és megvalósításának eredményeit.

Sztálin Művei. 13. köt. 169—180. old.
Sztálin. A leninizmus kérdései. 466—474. old.

Sztálin. „Beszámoló a XVII. pártkongresszusnak a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról".

I. fejezet: „A világkapitalizmus egyre tartó válsága és a Szovjetunió külpolitikai helyzete". Bevezetés (1934 január 26).

Elvtársak! a XVI. kongresszus óta több mint három év telt el. Ez nem valami nagy időszak. De tartalomban gazdagabb, mint bármelyik másik. Azt hiszem, az utóbbi évtized egyetlen időszaka sem volt olyan gazdag eseményekben, mint ez az időszak.

Gazdasági téren ezek az évek az egyre tartó gazdasági világválság évei voltak. A válság kiterjedt nemcsak az iparra, hanem az egész mezőgazdaságra is. A válság nemcsak a termelés és a kereskedelem terén

dühöngött. Átcsapott a hitel- és a pénzforgalom területére is és fejetetejére állította az országok között kialakult hitel- és valutaviszonyokat. Ha azelőtt itt-ott még vitatkoztak arról, hogy van-e gazdasági világválság vagy nincsen, ma erről már nem vitatkoznak, mert a válság jelenléte és pusztító hatása ma már túlságosan is világos. Most már másról vitatkoznak: arról, hogy van-e kivezető út a válságból vagy nincs, és ha van kivezető út — mi lesz azután?

Politikai téren ezek az évek a kapitalista országok egymásközti és belső viszonyainak további kiélesedésére vezettek. Japán háborúja Kína ellen és Mandzsúria megszállása, ami kiélezte a távolkeleti helyzetet; a fasizmus győzelme Németországban és a revans eszméjének diadala, ami kiélezte az európai helyzetet; Japán és Németország kilépése a Népszövetségből, ami újabb lökést adott a fegyverkezés fokozásának és az imperialista háborúra való készülődésnek; a fasizmus veresége Spanyolországban[76], ami ismételten megmutatta, hogy forradalmi válság érlelődik s hogy a fasizmus korántsem hosszúéletű — ezek a mult kongresszus óta eltelt időszak legfontosabb tényei. Nem csoda, hogy a burzsoá pacifizmus végét járja, a leszerelési tendenciákat pedig nyiltan és leplezetlenül a fegyverkezés és a fokozott felfegyverkezés tendenciái váltják fel.

A gazdasági megrázkódtatások és a katonai és politikai katasztrófák e tomboló hullámai között a Szovjetunió sziklaként áll egymagában és továbbfolytatja szocialista építőmunkáját és harcát a béke fenntartásáért. Ott, a kapitalista országokban, még mindig dúl a gazdasági válság, a Szovjetunióban ellenben továbbfolytatódik a fellendülés mind az ipar, mind a mezőgazdaság terén. Ott, a kapitalista országokban lázasan készülődnek az új háborúra a világ és az érdekszférák újrafelosztása céljából, a Szovjetunió ellenben továbbfolytatja rendszeres, állhatatos harcát a háború veszélye ellen, a békéért, és nem lehet azt mondani, hogy a Szovjetunió erőfeszítéseinek ezen a téren nincs semmi eredménye.

Nagyjából ez a nemzetközi helyzet képe a jelen pillanatban.

*

I. fejezet, 2. pont: „A politikai helyzet kiéleződése a tőkés országokban" (1934 január 26). Részlet.

. . . De ha a burzsoázia a háború útját választja, a tőkés országok munkásosztálya, melyet a válság négy éve és a munkanélküliség kétségbeesésbe kergetett, a forradalom útjára lép. Ez azt jelenti, hogy érik és

tovább fog érni a forradalmi válság. És a forradalmi válság annál gyorsabban fog nőni, mennél jobban belebonyolódik a burzsoázia a maga háborús tervezgetéseibe, mennél gyakrabban folyamodik a munkásosztály és a dolgozó parasztok elleni harcban terrorisztikus módszerekhez.

Egyes elvtársak azt gondolják, hogy mihelyt forradalmi válság van, a burzsoáziának elkerülhetetlenül olyan helyzetbe kell jutnia, amelyből nincs kivezető út, hogy tehát a burzsoázia bukása már eleve elintézett kérdés, hogy a forradalom győzelme ezzel már biztosítva is van és hogy nekik csak be kell várniok a burzsoázia bukását és győzelmi határozatokat kell írniok. Ez súlyos tévedés. A forradalom győzelme sohasem jön el magától. A forradalom győzelmét elő kell készíteni és ki kell vívni. Előkészíteni és kivívni pedig csak erős forradalmi proletárpárt tudja. Vannak pillanatok, amikor a helyzet forradalmi, a burzsoázia hatalma alapjában inog, de a forradalom győzelme mégsem következik be, mert nincs forradalmi proletárpárt, amely elég erős és tekintélyes ahhoz, hogy a tömegeket magával vigye és a hatalmat kezébe ragadja. Oktalanság volna azt gondolni, hogy ilyen „esetek" nem állhatnak elő.

Nem ártana ezzel kapcsolatban visszaemlékezni Leninnek a Kommunista Internacionále II. kongresszusán a forradalmi válságról mondott látnoki szavaira.

„Most elérkeztünk a forradalmi válságnak mint forradalmi tevékenységünk alapjának kérdéséhez. És itt mindenekelőtt két elterjedt hibára kell rámutatni. Egyfelől, a polgári közgazdászok, az angolok választékos kifejezése szerint, egyszerű «nyugtalanságnak» tüntetik fel ezt a válságot. Másfelől, a forradalmárok néha azt igyekeznek bebizonyítani, hogy a válságból egyáltalán nincs kivezető út. Ez tévedés. Nincs olyan helyzet, amelyből egyáltalán ne volna kivezető út. A burzsoázia úgy viselkedik, mint valami vérszemet kapott és fejétvesztett ragadozó, ostobaságot ostobaságra halmoz, s ezzel kiélezi a helyzetet, meggyorsítja saját pusztulását. Mindez igaz. De nem lehet «bebizonyítani», hogy egyáltalán semmi lehetőség sincs arra, hogy a burzsoázia a kizsákmányoltak egyik-másik kisebbségét bizonyos apró-cseprő engedményekkel elaltassa, az elnyomottak és kizsákmányoltak bizonyos részének egyik-másik mozgalmát vagy felkelését leverje. Megpróbálni már eleve «bebizonyítani», hogy «egyáltalán» nincs kivezető út, nem volna egyéb üres szőrszálhasogatásnál, vagy a fogalmakkal és szavakkal való játszadozásnál. Igazi «bizonyíték» ilyen és hasonló kérdésekben csak a gyakorlat lehet. A burzsoá rend az egész világon hatalmas forradalmi válságot él át. A forradalmi pártoknak most a gyakorlatban kell «bebizonyítaniok», hogy elég tudatosak, elég szervezettek, eléggé egybe vannak forrva a kizsákmányolt tömegekkel, elég erélyesek és elég hozzáértéssel rendelkeznek ahhoz, hogy kihasználják ezt a válságot a sikeres, a győzelmes forradalom érdekében" (XXV. köt. 340—341. old.*).

*

* *Lenin* Művei. 31. köt. 225—226. old. — *Szerk.*

I. fejezet, 3. pont: „A Szovjetunió és a tőkés államok közti viszony" (1934 január 26). Részlet.

Könnyű megérteni, hogy milyen nehéz volt a Szovjetuniónak ebben a háborús tervezgetések miazmáival megmérgezett légkörben a maga békepolitikáját folytatnia.

E háborúelőtti zenebona közepette, mely az országok egész sorára kiterjedt, a Szovjetunió ezek alatt az évek alatt szilárdan és hajthatatlanul megmaradt a maga béke-álláspontján, harcolt a háborús veszély ellen, harcolt a béke fenntartásáért, közeledett azokhoz az országokhoz, amelyek így vagy amúgy a béke fenntartása mellett vannak, leleplezte és leálcázta azokat, akik előkészítik, provokálják a háborút.

Mire számított a Szovjetunió ebben a békéért folytatott nehéz és bonyolult harcban?

a) Saját növekvő gazdasági és politikai erejére.

b) Minden ország munkásosztálya milliós tömegeinek erkölcsi támogatására, amelyeknek létérdekük a béke fenntartása.

c) Azoknak az országoknak józanságára, amelyeknek egy vagy más indítóokból nem érdekük a béke megbontása és amelyek fejleszteni akarják kereskedelmi kapcsolataikat egy olyan pontosan fizető szerződő féllel, mint amilyen a Szovjetunió.

d) Végül — dicső hadseregünkre, amely kész megvédeni országunkat a külső támadásoktól.

Ezen az alapon indítottuk meg kampányunkat, hogy a szomszéd államokkal megnemtámadási egyezményeket és az agresszió meghatározására vonatkozó egyezményeket kössünk. Önök tudják, hogy ez a kampány sikerrel járt. Mint ismeretes, megnemtámadási egyezményt kötöttünk nemcsak a velünk nyugaton és délen szomszédos államok többségével, köztük Finnországgal és Lengyelországgal, hanem olyan országokkal is, mint Franciaország, Olaszország, az agresszió meghatározására vonatkozó egyezményt pedig megkötöttük ugyanezekkel a szomszédos államokkal, valamint a Kis-Antanttal is[77].

Ugyanezen az alapon megerősödött a barátság a Szovjetunió és Törökország között, megjavult és vitathatatlanul kielégítővé vált a viszony a Szovjetunió és Olaszország között, megjavult a viszonyunk Franciaországgal, Lengyelországgal és a többi balti államokkal, újra felvettük a diplomáciai kapcsolatokat az Északamerikai Egyesült Államokkal, Kínával stb...

... A mi külpolitikánk világos. A mi külpolitikánk minden ország irányában a béke fenntartásának és a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésé-

nek politikája. A Szovjetuniónak esze ágában sincs, hogy bárkit fenyegessen, még kevésbbé, hogy bárkit megtámadjon. Mi a béke mellett vagyunk és a békéért harcolunk. De nem félünk a fenyegetésektől és készek vagyunk csapással felelni a háborús gyujtogatók csapására. Aki békét akar és kereskedelmi kapcsolatokat igyekszik velünk létesíteni, az mindenkor támogatásra talál nálunk. Azokat pedig, akik megpróbálnak rátámadni országunkra: úgy visszaverjük, hogy belepusztulnak, nehogy mégegyszer kedvük kerekedjék disznóormányukat a mi szovjet kertünkbe bedugni.

Ez a mi külpolitikánk.

A feladat az, hogy ezt a politikát valósítsuk meg ezentúl is a legállhatatosabban és a legkövetkezetesebben.

Sztálin Művei. 13. köt. 299—301; 316—317; 318—319. és 324—325. old.

Sztálin. „Beszámoló a XVII. pártkongresszusnak a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról". III. fejezet, 1. pont (1934 január 26). Részlet.

... Vagy nézzük például a *nemzeti kérdést.* Itt is, a nemzeti kérdés terén, éppúgy, mint más kérdések terén, a párt egy részének nézeteiben olyan zűrzavar uralkodik, mely bizonyos veszélyt rejt magában. Beszéltem arról, hogy a kapitalizmus csökevényei szívós életűek. Tudnunk kell, hogy a kapitalizmusnak az emberek tudatában élő csökevényei jóval szívósabbak a nemzeti kérdés terén, mint bármely más téren. Szívósabbak, mert megvan a lehetőségük arra, hogy nemzeti viseletben jól álcázzák magukat. Sokan azt hiszik, hogy Szkripnyik bűnbeesése elszigetelt eset, kivétel a szabály alól. Ez nem így van. Szkripnyiknek és ukrajnai csoportjának bűnbeesése nem kivétel. Ugyanilyen kisiklásokat észlelünk egyes elvtársaknál más nemzeti köztársaságokban is.

Mit jelent a nacionalista elhajlás — akár a nagyorosz nacionalista, akár a helyi nacionalista elhajlásról van szó? A nacionalista elhajlás abban áll, hogy a munkásosztály internacionalista politikáját hozzáidomítják a burzsoázia nacionalista politikájához. A nacionalista elhajlás a „saját", a „nemzeti" burzsoáziának arra irányuló kísérleteit tükrözi vissza, hogy a szovjet rendszert aláássa és a kapitalizmust visszaállítsa. A két elhajlás forrása, mint látják, közös. Ez a forrás — az *elfordulás* a lenini internacionalizmustól. Ha mind a két elhajlást tűz alatt akarják tartani, akkor mindenekelőtt ezt a forrást kell betömni, azokat kell ütni, akik elfordulnak az internacionalizmustól — akár a helyi nacionalista elhajlásról, akár a nagyorosz nacionalista elhajlásról van szó.

Vitatkoznak arról, hogy melyik elhajlás a fő veszély: a nagyorosz nacionalista elhajlás, vagy a helyi nacionalista elhajlás? A mai viszonyok között ez formális és ezért meddő vita. Ostobaság volna minden időkre és viszonyokra szóló kész receptet adni a fő és nem fő veszélyről. Ilyen receptek egyáltalán nincsenek a világon. A fő veszély az az elhajlás, amely ellen beszüntették a harcot s amelyet ilymódon az államra veszélyessé hagytak válni.

Ukrajnában még nem is olyan régen az ukrán nacionalista elhajlás nem volt fő veszély, de amikor beszüntették ellene a harcot és hagyták annyira megnőni, hogy az intervenció híveihez csatlakozott, akkor ez az elhajlás lett a fő veszély. A nemzeti kérdés terén a fő veszély kérdését nem üres, formális szócsépléssel kell eldönteni, hanem úgy, hogy a mindenkori helyzetet marxista módon elemezzük és az e téren elkövetett hibákat tanulmányozzuk . . .

Sztálin Művei. 13. köt. 382—383. old.

Sztálin. „Beszámoló a XVII. pártkongresszusnak a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról". Befejezés (1934 január 26). Részlet.

. . . A Szovjetunió munkásosztálya nemcsak azért erős, mert harcokban kipróbált lenini pártja van. Továbbá nemcsak azért erős, mert a dolgozó parasztok milliós tömegei támogatják. Erős még azért is, mert az egész világ proletariátusa támogatja és segíti. A Szovjetunió munkásosztálya a világproletariátus része, élcsapata, — köztársaságunk pedig a világproletariátus édesgyermeke. Nem kétséges, hogy ha a tőkés országok munkásosztálya nem támogatta volna, akkor nem tudta volna megtartani a hatalmat, nem biztosíthatta volna a szocialista építés feltételeit, következésképpen nem érhette volna el azokat a sikereket, amelyeket elért. A Szovjetunió munkásosztályának a tőkés országok munkásosztályához fűződő internacionális kapcsolatai, a Szovjetunió munkásainak a világ munkásaival való testvéri szövetsége a Szovjet Köztársaság erejének és hatalmának egyik sarkköve. A nyugati munkások azt mondják, hogy a Szovjetunió munkásosztálya a világproletariátus rohamcsapata. Ez nagyon helyes. Ez azt jelenti, hogy a világproletariátus továbbra is kész erejéhez és lehetőségeihez mérten támogatni a Szovjetunió munkásosztályát. Ez azonban komoly kötelezettségeket ró ránk. Ez azt jelenti, hogy a világproletariátus rohambrigádjának megtisztelő címét

munkánkkal ki kell érdemelnünk. Ez arra kötelez bennünket, hogy jobban dolgozzunk és jobban harcoljunk a szocializmus végső győzelméért országunkban, a szocializmus győzelméért az egész világon.

Ebből folyik a harmadik következtetés: *maradjunk mindvégig hívek a proletár internacionalizmus ügyéhez, az egész világproletariátus testvéri szövetségének ügyéhez.*

Sztálin Művei. 13. köt. 401—402. old.

Sztálin. „Beszélgetés Roy Howard úrral, a «Scripps-Howard Newspapers» amerikai ujságtröszt képviselőjével" (1936 március 1). Részlet.

Howard. Ön szerint miben rejlik a jelenlegi háborús veszély alapvető oka?

Sztálin. A kapitalizmusban.

Howard. Mégpedig a kapitalizmus mely megnyilvánulásaiban?

Sztálin. Imperialista hódító megnyilvánulásaiban.

Emlékszik, hogy jött létre az első világháború. A világ újrafelosztásának óhaja hozta létre. Most is ez van a háttérben. Vannak kapitalista államok, amelyek úgy érzik, hogy megrövidítették őket az érdekszférák, területek, nyersanyagforrások, piacok stb. előző felosztásánál, és amelyek szeretnék azokat a maguk hasznára újrafelosztani. A kapitalizmus, imperialista szakaszában, olyan rendszer, amely azt tartja, hogy a háború, ha nem is formailag, de lényegében, a nemzetközi ellentétek megoldásának jogos módszere.

Howard. Nem gondolja Ön, hogy indokolt lehet a kapitalista országoknak az az aggodalma, hogy a Szovjetunió rá akarja erőszakolni más népekre a maga politikai elméleteit?

Sztálin. Az efféle aggodalmaknak semmiféle alapja nincs. Ha Ön azt gondolja, hogy a szovjet emberek maguk, sőt éppenséggel erőszakkal akarják megváltoztatni a környező államok arculatát, akkor nagyon téved. A szovjet emberek természetesen akarják, hogy a környező államok arculata megváltozzék, de ez az illető országok saját ügye. Nem tudom, hogy milyen veszélyt láthatnak a környező államok a szovjet emberek eszméiben, ha ezek az országok valóban biztosan ülnek a nyeregben.

Howard. Vajjon azt jelenti-e az Ön nyilatkozata, hogy a Szovjet-

unió valamelyest is felhagyott azzal a tervével és szándékával, hogy világforradalmat hajtson végre?

Sztálin. Ilyen terveink és szándékaink sohasem voltak.

Howard. Azt hiszem, Sztálin úr, hogy hosszú időn át az egész világon másfajta benyomás alakult ki.

Sztálin. Ez félreértésből ered.

Howard. Ez tragikus félreértés?

Sztálin. Nem, komikus. Vagy talán tragikomikus.

Mi marxisták ugyanis úgy véljük, hogy a forradalom más országokban is bekövetkezik. De csak akkor következik be, ha ezt az illető ország forradalmárai lehetségesnek vagy szükségesnek tartják. A forradalom exportja — ostobaság. Minden ország, ha akarja, maga hajtja végre forradalmát, ha pedig nem akarja, nem lesz forradalom. A mi országunk, például, végre akarta hajtani a forradalmat és végre is hajtotta, most pedig új, osztálynélküli társadalmat építünk. De aki azt állítja, hogy mi más országokban is végre akarjuk hajtani a forradalmat és be akarunk avatkozni életükbe — az olyasmit mond, ami nincs és amit soha nem is hirdettünk.

Sztálin elvtárs beszélgetése Roy Howard úrral... Brosúra. Partizdat kiadás. 1936. 9—11. old. (oroszul).

Sztálin. „Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottságának. José Diaz elvtársnak" (1936 október 16).

A Szovjetunió dolgozói csupán kötelességüket teljesítik, amikor erejükhöz mérten segítséget nyujtanak Spanyolország forradalmi tömegeinek. Tudatában vannak annak, hogy Spanyolország felszabadítása a fasiszta reakciósok járma alól nem a spanyolok magánügye, hanem az egész élenjáró és haladó emberiség közös ügye.

Testvéri üdvözlettel

I. Sztálin

„Pravda" 1936 október 16.

Sztálin. „A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánytervezetéről".

II. fejezet: „Változások a Szovjetunió életében az 1924-től 1936-ig terjedő időszakban" (1936 november 25). Részlet.

...A Szovjetunió társadalmi életében végbement változások képe nem volna teljes, ha nem szólnánk néhány szót azokról a változásokról, amelyek még egy téren történtek. A Szovjetunióban élő *nemzetek* egymáshoz való viszonyára gondolok. A Szovjetunióban, mint ismeretes, mintegy 60 különböző nemzet, nemzetiség és nép egyesült. A Szovjetállam soknemzetiségű állam. Érthető, hogy a Szovjetunióban élő népek kölcsönös viszonyának kérdése ránk nézve elsőrangú fontosságú.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, mint ismeretes, 1922-ben alakult meg a Szovjetunió Első Szovjetkongresszusán. S történt ez a Szovjetunióban élő népek egyenjogúságának és önkéntes egyesülésének elve alapján. Az 1924-ben elfogadott, jelenleg érvényben levő Alkotmány a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének első Alkotmánya. Ez az Alkotmány olyan időszakban jött létre, amikor a népek kölcsönös viszonya még nem volt kellőkép elrendezve, amikor a nagyoroszok iránti bizalmatlanság maradványai még nem tűntek el, amikor a centrifugális erők még nem szűntek meg működni. Ilyen viszonyok között kellett létrehozni a népek testvéri együttműködését, kölcsönös gazdasági, politikai és katonai segítség alapján, *egy* soknemzetiségű szövetségi államban egyesítve azokat. A Szovjethatalomnak feltétlenül látnia kellett e feladat nehézségét. Előtte állt a burzsoá országok soknemzetiségű államaiban a sikertelen kísérletek példája. Előtte állt a régi Ausztria-Magyarország kudarcbafulladt kísérletének példája. S a Szovjethatalom mégis megkísérelte egy soknemzetiségű állam létesítését, mert tudta, hogy annak a soknemzetiségű államnak, amely a szocializmus alapján jött létre, minden megpróbáltatást ki kell állnia.

Azóta 14 év telt el. Ez elég idő ahhoz, hogy a kísérlet ellenőrizhető legyen. És mit látunk? A lefolyt időszak minden kétséget kizáróan megmutatta, hogy egy soknemzetiségű állam megalakításának kísérlete, amikor ezt az államot a szocializmus alapján teremtették meg, teljesen sikerült. Kétségtelen győzelme ez a lenini nemzetiségi politikának.

Mi magyarázza meg ezt a győzelmet?

Az, hogy nincsenek kizsákmányoló osztályok, amelyek fő szervezői voltak a nemzetek egymásközti viszályainak; az, hogy nincs kizsákmányolás, amely a kölcsönös bizalmatlanságot ápolta és szította a naciona-

lista szenvedélyeket; az, hogy a munkásosztály van hatalmon, amely minden elnyomás ellensége és hűséges hordozója a nemzetköziség eszméjének; az, hogy a népek valóban kölcsönösen segítik egymást a gazdasági és társadalmi élet minden területén; végül az, hogy föllendült a Szovjetunió népeinek nemzeti kultúrája, amely formájára nemzeti, tartalmára szocialista — mindezek és más ezekhez hasonló tényezők odavezettek, hogy a Szovjetunió népeinek képe gyökeresen megváltozott, eltűnt náluk a kölcsönös bizalmatlanság érzése, kifejlődött a kölcsönös barátság érzése s ilymódon megalapozódott a népek igazi testvéries együttműködése az egységes szövetségi állam rendszerében[78].

Az eredmény az, hogy ma olyan tökéletesen kialakult és minden megpróbáltatást kiállott, soknemzetiségű szocialista államunk van, amelynek szilárdságát megirigyelhetné a világ bármely részének bármelyik nemzeti állama.

Ezek azok a változások, amelyek a lefolyt időszak alatt a Szovjetunió *nemzeteinek egymásközti viszonyában* végbementek . . .

*

III. fejezet: „Az Alkotmánytervezet fő sajátosságai" (1936 november 25). Részlet.

. . . A burzsoá alkotmányok hallgatólag abból indulnak ki, hogy a nemzetek és fajok nem lehetnek egyenjogúak, hogy vannak teljesjogú és nem-teljesjogú nemzetek, hogy azonkívül van még a nemzeteknek és fajoknak egy harmadik kategóriája is, például a gyarmatokon, amelyeknek még kevesebb joga van, mint a nem-teljesjogú nemzeteknek. Ez azt jelenti, hogy mindezek az alkotmányok alapjukban véve nacionalista alkotmányok, vagyis uralkodó nemzetek alkotmányai.

Ezektől az alkotmányoktól eltérően a Szovjetunió új Alkotmányának tervezete, ellenkezőleg — mélységesen internacionalista. Abból indul ki, hogy minden nemzet és faj egyenjogú. Abból indul ki, hogy a bőrszín vagy a nyelv különbsége, a kultúrszínvonalnak vagy az államfejlődés színvonalának különbsége, vagy bárminő más különbség a nemzetek és fajok között nem lehet alap arra, hogy igazolja a nemzeti jogegyenlőtlenséget. Abból indul ki, hogy minden nemzetnek és fajnak, függetlenül mult és jelen helyzetétől, függetlenül erejétől vagy gyöngeségétől — egyforma jogokat kell élveznie a társadalom gazdasági, szociális, állami és kulturális életének minden területén . . .

*

VI. fejezet: „A Szovjetunió új Alkotmányának jelentősége" (1936 november 25).

Az Alkotmánytervezet csaknem öt hónapig tartó, az egész népre kiterjedő megvitatásának eredményeiből ítélve, fel lehet tételezni, hogy a jelen Kongresszus azt helyben hagyja.

Néhány nap mulva a Szovjetuniónak új, szocialista Alkotmánya lesz, mely a széles szocialista demokratizmus alapjaira van felépítve.

Történelmi okmány lesz ez, amely egyszerűen és tömören, szinte jegyzőkönyvi stílusban tárgyalja a szocializmus győzelmének tényeit a Szovjetunióban, azokat a tényeket, melyek a Szovjetunió dolgozóinak a kapitalista rabságból való felszabadulásáról beszélnek, a széles, végig következetes demokrácia győzelmének tényeiről a Szovjetunióban.

Olyan okmány lesz ez, amely arról tanuskodik, hogy az, amiről a kapitalista országokban a becsületes emberek milliói álmodoztak és ma is álmodoznak — a Szovjetunióban már megvalósult.

Olyan okmány lesz ez, amely arról tanuskodik, hogy az, ami a Szovjetunióban már megvalósult, éppúgy megvalósítható más országokban is.

Ebből viszont az következik, hogy a Szovjetunió új Alkotmányának nemzetközi jelentőségét aligha lehet túlbecsülni.

Ma, amikor a fasizmus szennyes hulláma csapkodja a munkásosztály szocialista mozgalmát és sárba rántja a civilizált világ legjobbjainak demokratikus törekvéseit, a Szovjetunió új Alkotmánya a fasizmus ellen szóló vádirat lesz, amely arról beszél, hogy a szocializmus és a demokrácia legyőzhetetlen. A Szovjetunió új Alkotmánya erkölcsi segítség és reális támasz lesz mindazok számára, akik ma harcot folytatnak a fasiszta barbárság ellen.

Még nagyobb jelentősége van a Szovjetunió új Alkotmányának a Szovjetunió népei számára. Míg a kapitalista országok népei számára a Szovjetunió új Alkotmánya akcióprogramot fog jelenteni, addig a Szovjetunió népei számára harcuk összegezését, az emberiség fölszabadításának frontján elért győzelmeik összegezését jelenti. Jóleső és örvendetes az a tudat, hogy harcok és nélkülözések közt megtett utunk eredményeképpen megvan a magunk Alkotmánya, mely győzelmeink gyümölcseiről beszél. Jóleső és örvendetes tudni, hogy miért harcoltak a mieink és hogyan érték el világtörténelmi jelentőségű győzelmüket. Jóleső és örvendetes az a tudat, hogy a vér, amelyet a mieink bőven ontottak, nem hiába ömlött, hogy meghozta a maga gyümölcseit. Ez a tudat lelkileg fölfegyverzi munkásosztályunkat, parasztságunkat, dolgozó

értelmiségünket. Ez a tudat előrevisz és a jogos büszkeség érzésével tölt el bennünket. Megerősíti a saját erőinkbe vetett hitünket és új harcra mozgósít a kommunizmus további győzelmeinek kivívásáért.

Sztálin. A leninizmus kérdései. 642—644; 647; 666—667. old.

Sztálin. Válasz I. F. Ivanov elvtárs levelére (1938 február 12). Részlet.

...Ez a helyzet a szocializmus győzelmének kérdésével *egy* országban.

Ez a kérdés tehát két különböző problémát foglal magában: *a)* országunk *belső* viszonyainak problémáját, vagyis saját burzsoáziánk legyőzésének és a szocializmus teljes felépítésének problémáját, és *b)* országunk *külső* viszonyainak problémáját, vagyis azt a problémát, hogy országunk teljesen biztosítva van-e a fegyveres intervenció és a restauráció ellen. Az első problémát már megoldottuk, mert burzsoáziánkat már felszámoltuk és a szocializmus alapjaiban már felépült. Ezt nevezzük mi a szocializmus győzelmének, vagy pontosabban, a szocialista építés győzelmének *egy* országban. Abban az esetben, ha országunk egy szigeten lenne és nem lenne körülötte számos más, kapitalista ország, azt mondhatnók, hogy ez a győzelem végleges. De mivel nem szigeten, hanem olyan „államok rendszerében" élünk, amelyek jelentős része ellenségesen viseltetik a szocializmus országával szemben, s ezzel megteremti az intervenció és a restauráció veszélyét, ezért nyiltan és becsületesen megmondjuk, hogy a szocializmus győzelme országunkban még nem végleges. Ebből azonban az következik, hogy a második probléma még nincs megoldva — azt még meg kell oldani. Sőt, mi több, a második problémát nem lehet ugyanúgy megoldani, ahogyan az első problémát megoldottuk, vagyis csupán országunk saját erőfeszítéseivel. A második problémát csak a nemzetközi proletariátus komoly erőfeszítéseinek és egész szovjet népünk még fokozottabb erőfeszítéseinek egyesítésével lehet megoldani. Meg kell erősíteni és meg kell szilárdítani a Szovjetunió munkásosztályának és a burzsoá országok munkásosztályának nemzetközi proletár kapcsolatait; meg kell szervezni a burzsoá országok munkásosztálya által országunk munkásosztályának nyujtandó politikai segítséget, arra az esetre, ha országunkat fegyveres erővel megtámadják, mint ahogy meg kell szervezni az országunk munkásosztálya által a burzsoá országok munkásosztályának nyujtandó mindenirányú segít-

séget; teljes erőnkből meg kell erősítenünk és meg kell szilárdítanunk Vörös Hadseregünket, Vörös Hajóhadunkat, Vörös Légiflottánkat és az Oszoaviahimot*. Egész népünket mozgósítási készenlétben kell tartani a fegyveres támadással szemben, hogy semmiféle „véletlenség" és külső ellenségeink semmiféle mesterkedése se érhessen bennünket váratlanul . . .

„Pravda" 1938 február 14.

Sztálin. „Beszámoló a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról a XVIII. pártkongresszuson" I. fejezet, 3. pont: „A Szovjetunió és a tőkés országok" (1939 március 10).

A háború új helyzetet teremtett az országok közötti viszonyok terén. A nyugtalanság és bizonytalanság légkörét vitte be ezekbe a viszonyokba. A háború, miután szétrombolta a világháború utáni békerendszer alapjait és felborította a nemzetközi jog elemi fogalmait, kérdésessé tette a nemzetközi szerződések és kötelezettségek értékét. A pacifizmust és a leszerelési terveket sírba tették. Helyüket a fegyverkezési láz foglalta el. Mindenki fegyverkezni kezdett, a kis államoktól a nagyokig, köztük s mindenekelőtt a benemavatkozási politikát folytató államok. Senki sem hisz már az olyan kenetteljes beszédeknek, hogy az agresszoroknak tett müncheni engedmények és a müncheni egyezmény állítólag megvetették a „kibékítés" új korszakának alapját. Még maguk a müncheni egyezmény részvevői, Anglia és Franciaország sem hisznek ebben s éppúgy fokozzák fegyverkezésüket, mint a többiek . . .

. . . A Szovjetunió e nehéz nemzetközi viszonyok között folytatta a maga külpolitikáját, védelmezte a béke fenntartásának ügyét.

A Szovjetunió külpolitikája világos és érthető:

1. Mi valamennyi országgal a békét és a kereskedelmi kapcsolatok megerősítését akarjuk; ezen az állásponton vagyunk és maradunk, ha ezek az országok ugyanilyen magatartást fognak tanusítani a Szovjetunió irányában, ha nem fogják megkísérelni országunk érdekeinek megsértését.

---

* *Oszoaviahim* — a Szovjetunió honvédelmének, különösen légi és vegyészeti védelmének támogatására alakult társadalmi tömegszervezet. — *Szerk.*

2. Mi békés, szoros és jószomszédi viszonyt akarunk minden szomszéd állammal, amelynek a Szovjetunióval közös határai vannak; ezen az álláspontón vagyunk és maradunk, ha ezek az országok ugyanilyen magatartást fognak tanusítani a Szovjetunió irányában, ha nem kísérlik meg közvetlenül vagy közvetve megsérteni a szovjet határok épségének és érintetlenségének érdekeit.

3. Mi azoknak a népeknek a támogatása mellett vagyunk, amelyek az agresszió áldozatául estek és harcolnak országuk függetlenségéért.

4. Mi nem félünk az agresszorok fenyegetéseitől és készek vagyunk arra, hogy kétszeresen adjuk vissza azoknak a háborús gyujtogatóknak minden ütését, akik megkísérlik megsérteni a szovjet határok érintetlenségét.

Ez a Szovjetunió külpolitikája.

Külpolitikájában a Szovjetunió a következőkre támaszkodik:

1. Növekvő gazdasági, politikai és kulturális erejére;
2. Szovjet társadalmunk erkölcsi-politikai egységére;
3. Az ország népei közti barátságra;
4. Vörös Hadseregére és Vörös Hadiflottájára;
5. Békepolitikájára;
6. A világ dolgozóinak erkölcsi támogatására, akiknek életbevágó érdekük a béke fenntartása;
7. Azoknak az országoknak a józanságára, amelyek egy vagy más oknál fogva nincsenek érdekelve a béke megbontásában.

*

A párt feladatai a külpolitika terén:

1. Folytassuk továbbra is a béke és a kereskedelmi kapcsolatok megerősítésének politikáját minden országgal;

2. Legyünk óvatosak, nehogy országunkat konfliktusba vigyék a háborús provokátorok, akik megszokták, hogy idegen kezek kaparják ki számukra a gesztenyét;

3. Mindenképpen növeljük Vörös Hadseregünk és Vörös Hadiflottánk harci erejét;

4. Erősítsük a nemzetközi baráti kapcsolatokat a világ dolgozóival, akiknek érdeke a népek közti béke és barátság.

Sztálin. A leninizmus kérdései. 712—714. old.

Sztálin. „Beszámoló a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról a XVIII. pártkongresszuson". II. fejezet, 3. pont: „A szovjet rend további megszilárdulása" (1939 március 10). Részlet.

... A külföldi sajtó néhány képviselője arról fecseg, hogy a szovjet intézmények megtisztogatása olyan kémektől, gyilkosoktól és kártevőktől, mint Trockij, Zinovjev, Kamenyev, Jakir, Tuhacsevszkij, Rozengolc, Buharin és egyéb szörnyetegek, állítólag „megrendítette" a szovjet rendszert, „bomlást" idézett elő. Ez a bárgyú fecsegés gúnynál egyébre nem érdemes. Hogyan ingathatja és bomlaszthatja meg a szovjet rendszert a szovjet szervezetek megtisztítása a kártékony és ellenséges elemektől? A kémek, gyilkosok és kártevők trockista-buharinista maroknyi csapata, amely hasravágódott a külföld előtt, amely rabszolgai alázatossággal kúszik minden külföldi hivatalnokocska előtt és hajlandó kémszolgálatra elszegődni hozzá — ez a maroknyi csapat, amely nem értette meg, hogy a tőke láncaitól megszabadult legutolsó szovjet polgár is magasabban áll, mint bármely külföldi magasállású hivatalnok, aki vállán hordja a kapitalista rabság igáját — ugyan kinek van szüksége a megvásárolható rabszolgáknak erre a szánalmas bandájára, miféle értéket jelent ez a nép számára és kit tud ez „megbomlasztani"? ..

Sztálin. A leninizmus kérdései. 733. old.

Sztálin. „Beszámoló a SzK(b)P Központi Bizottságának munkájáról a XVIII. pártkongresszuson". Befejezés (1939 március 10). Részlet.

... A világ burzsoáziája és a burzsoázia reformista uszályhordozói legfőképpen azon igyekeznek, hogy kiirtsák a munkásosztályból a saját erejébe vetett hitet, a győzelmének lehetőségébe és bizonyosságába vetett hitet és ezzel örökkévalóvá tegyék a tőkés rabszolgaságot. Mert a burzsoázia tudja, hogyha a kapitalizmus eddig még nem dőlt meg és még mindig fennáll, ezt nem erényeinek köszönheti, hanem annak, hogy a proletariátus nem hisz még eléggé győzelmének lehetőségében. Nem lehet azt mondani, hogy a burzsoázia ezirányú törekvései teljesen sikertelenek maradtak. El kell ismerni, hogy a burzsoáziának és a munkás-

osztály soraiban levő ügynökeinek bizonyos mértékben sikerült megmérgezniök a munkásosztály lelkét a kétely és a bizalmatlanság mérgével. Ha országunk munkásosztályának sikerei, ha harca és győzelme elősegíti azt, hogy a kapitalista országok munkásosztályának önbizalma fokozódjék, és megerősíti benne a hitet saját erejében, a hitet győzelmében, akkor pártunk elmondhatja, hogy nem hiába dolgozik. Nem kétséges, hogy ez így is lesz.

Sztálin. A leninizmus kérdései. 757. old.

1941 június—1945

Sztálin. „Rádióbeszéd" (1941 július 3). Részlet.

... A fasiszta Németország elleni háborút nem tekinthetjük közönséges háborúnak. Ez nemcsak két hadsereg közötti háború. Ez a háború egyben az egész szovjet nép nagy háborúja a német fasiszta haderők ellen. A fasiszta elnyomók ellen vívott és az egész népet felölelő Honvédő Háborúnak nemcsak az a célja, hogy az országunk fölött tornyosuló veszélyt megszüntesse, hanem az is, hogy segítsük Európa minden népét, mely a német fasizmus igája alatt nyög. Ebben a felszabadító háborúban nem leszünk egyedül. Ebben a nagy háborúban hű szövetségeseink lesznek Európa és Amerika népei, köztük a német nép is, melyet a hitleri főkolomposok rabigába döntöttek. A hazánk szabadságáért folyó háború egybe fog olvadni Európa és Amerika népeinek saját függetlenségükért, demokratikus szabadságjogaikért folytatott harcával. Ez a Hitler fasiszta hadserege általi leigázás és leigázás veszélye ellen a szabadságért síkra szálló népek egységfrontja lesz ...

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 11—12. old.

Sztálin. „Beszéd a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 24. évfordulóján" (1941 november 6). Részlet.

... Lenin kétféle háborút különböztetett meg: hódító, tehát igazságtalan és felszabadító, igazságos háborút.

A németek most hódító, igazságtalan háborút folytatnak, amelynek célja idegen területek elfoglalása és idegen népek leigázása. Ezért minden becsületes embernek talpra kell állnia a német hódítók ellen mint ellenségek ellen.

A Szovjetunió és szövetségesei a hitleri Németországgal ellentétben felszabadító, igazságos háborút viselnek, amelynek célja Európa és a Szovjetunió leigázott népeinek felszabadítása a hitleri zsarnokság alól. Ezért minden becsületes embernek támogatnia kell a Szovjetunió, Nagy-Britannia és a többi szövetséges hadseregét mint felszabadító hadsereget.

Nincsenek és nem is lehetnek olyan háborús céljaink, mint idegen területek elfoglalása, idegen népek leigázása, akár Európa népeiről és területeiről, akár pedig Ázsia népeiről és területeiről legyen szó, ideszámítva Iránt is. A mi első célunk — felszabadítani saját területeinket és saját népeinket a német fasiszta iga alól.

Nincsenek és nem is lehetnek olyan háborús céljaink, mint saját akaratunk és saját rendszerünk ráerőszakolása Európa szláv és egyéb leigázott népeire, akik segítséget várnak tőlünk. A mi célunk az, hogy segítsük ezeket a népeket a hitleri zsarnokság ellen irányuló felszabadító harcukban, azután rájuk bízzuk, hogy teljesen szabadon rendezkedjenek be saját földjükön, ahogyan akarnak. Semmiféle beavatkozást más népek belső ügyeibe!

De hogy ezeket a célokat megvalósíthassuk, meg kell dönteni a német területrablók katonai hatalmát, mind egy szálig ki kell irtani a német megszállókat, akik betörtek hazánkba, hogy rabságba döntsék.

De ehhez az szükséges, hogy hadseregünket és hajóhadunkat egész országunk hatékonyan és cselekvően támogassa, hogy munkásaink és tisztviselőink, férfiak és nők, fáradhatatlanul dolgozzanak az üzemekben, egyre több harckocsit, harckocsielhárító fegyvert és puskát, repülőgépet, tüzérségi ágyút, aknavetőt, gépfegyvert és lőszert adjanak az arcvonalnak, hogy kolhozparasztjaink, férfiak és nők, fáradhatatlanul dolgozzanak földjeiken és egyre több gabonát, húst adjanak az arcvonalnak és az országnak, egyre több nyersanyaggal lássák el iparunkat, hogy egész országunk és a Szovjetunió minden népe egyetlen harcos táborrá szerveződjék, amely hadseregünkkel és hajóhadunkkal együtt nagy felszabadító háborút visel hazánk becsületéért és szabadságáért, a német hadseregek megsemmisítéséért . . .

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 30—31. old.

Sztálin. „A Honvédelmi Népbiztos parancsa" (1942 február 23). Részlet.

... A Vörös Hadsereg ereje mindenekelőtt abban van, hogy nem hódító, nem imperialista háborút, hanem honvédő, felszabadító, igazságos háborút folytat. A Vörös Hadsereg feladata az, hogy felszabadítsa a német területrablók uralma alól szovjet területünket, hogy felszabadítsa a német hódítók járma alól falvaink és városaink polgárait, akik a háború előtt szabadok voltak és emberi módon éltek, most pedig le vannak igázva, kirabolják, tönkreteszik és éheztetik őket, s végül, hogy megszabadítsa asszonyainkat attól a szégyentől és gyalázattól, amelybe a német fasiszta fenevadak taszítják őket. Mi lehet nemesebb és magasztosabb ennél a feladatnál? Egyetlen német katona sem mondhatja, hogy igazságos háborút folytat, mert lehetetlen nem látnia, hogy más népek kirablásáért és leigázásáért kényszerítik hadakozni. A német katonának nincs magasztos és nemes hadicélja, amely lelkesíthetné s amelyre büszke lehetne. Ezzel szemben a Vörös Hadsereg minden egyes harcosa büszkén elmondhatja, hogy igazságos, felszabadító háborút folytat, háborút hazája szabadságáért és függetlenségéért. A Vörös Hadseregnek megvan a maga nemes és magasztos hadicélja, amely hőstettekre lelkesíti. Ez magyarázza meg tulajdonképpen azt, hogy a Honvédő Háború nálunk a hősök és hősnők ezreit szüli, akik készek halálba menni hazájuk szabadságáért.

Ebben rejlik a Vörös Hadsereg ereje.

Ugyanebben rejlik a német fasiszta hadsereg gyengesége.

A külföldi sajtóban néha arról fecsegnek, hogy a Vörös Hadsereg célja a német nép kiirtása és a német állam megsemmisítése. Ez, természetesen, ostoba locsogás és a Vörös Hadsereg buta rágalmazása. A Vörös Hadseregnek nincsenek és nem lehetnek ilyen esztelen céljai. A Vörös Hadsereg célja — kikergetni a német megszállókat országunkból és megszabadítani a szovjet földet a német fasiszta területrablóktól. Nagyon valószínű, hogy a szovjet föld felszabadításáért folytatott háború Hitler klikkjének előzésére vagy megsemmisítésére fog vezetni. Mi üdvözölnénk a háború ilyen kimenetelét. Nevetséges volna azonban Hitler klikkjét a német néppel, a német állammal azonosítani. A történelem tanulsága az, hogy a Hitlerek jönnek és mennek, de a német nép, de a német állam — marad.

A Vörös Hadsereg ereje végül abban áll, hogy nem táplál és nem is táplálhat faji gyűlöletet más népekkel szemben, köztük a német néppel szemben sem, hogy valamennyi nép és faj egyenjogúságának szellemében, más népek jogainak tiszteletbentartása szellemében nevelték.

A németek fajelmélete és faji gyűlöleten alapuló gyakorlata odavezetett, hogy minden szabadságszerető nép a fasiszta Németország ellensége lett. A faji egyenjogúságnak a Szovjetunióban elfogadott elmélete és a más népek jogainak tiszteletbentartásán alapuló gyakorlat odavezetett, hogy minden szabadságszerető nép a Szovjetunió barátja lett.

Ebben rejlik a Vörös Hadsereg ereje.

Ugyanebben rejlik a német fasiszta hadsereg gyengesége.

A külföldi sajtóban néha arról fecsegnek, hogy a szovjet emberek azért gyűlölik a németeket, mert németek, hogy a Vörös Hadsereg azért pusztítja el a német katonákat, mert németek, mert gyűlöl mindent, ami német, hogy ezért a Vörös Hadsereg nem is ejt fogságba német katonákat. Ez természetesen szintén ostoba fecsegés és a Vörös Hadsereg idétlen rágalmazása. A Vörös Hadsereg mentes a faji gyűlölet érzésétől. Mentes ettől a megalázó érzéstől, mert a faji egyenjogúság és más népek jogainak tiszteletbentartása szellemében nevelték. Azonkívül nem szabad elfelejteni, hogy országunkban a faji gyűlölet megnyilvánulását törvény bünteti.

A Vörös Hadseregnek természetesen meg kell semmisítenie a német fasiszta megszállókat, amennyiben le akarják igázni hazánkat, vagy amikor haderőink által bekerítve sem hajlandók letenni a fegyvert és megadni magukat. A Vörös Hadsereg nem azért semmisíti meg őket, mert németek, hanem azért, mert le akarják igázni hazánkat. A Vörös Hadseregnek éppúgy, mint minden más nép hadseregének joga és kötelessége megsemmisíteni hazájának leigázóit, függetlenül azok nemzeti hovatartozásától. Nemrégiben haderőink Kalinyin, Klin, Szuhinyicsi, Andreapol és Toropec városokban körülzárták az ottani német helyőrségeket, felszólították őket, hogy adják meg magukat s megígérték nekik, hogy ebben az esetben megkímélik életüket. A német helyőrségek nem voltak hajlandók letenni a fegyvert és megadni magukat. Érthető, hogy erővel kellett kifüstölni őket s ennek során nem kevés német vesztette életét. A háború — háború. A Vörös Hadsereg a német katonákat és tiszteket, ha megadják magukat, foglyul ejti és megkíméli életüket. A Vörös Hadsereg megsemmisíti a német katonákat és tiszteket, ha megtagadják a fegyverletételt és fegyverrel a kézben leigázni igyekeznek hazánkat. Emlékezzetek a nagy orosz író, Maxim Gorkij szavaira: „Az ellenséget, ha nem adja meg magát, megsemmisítik" ...

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 41—44. old.

Sztálin. „Beszéd a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 26. évfordulóján" (1943 november 6). Részlet.

... A szövetséges országoknak a hitleri Németország fölötti győzelme napirendre tűzi az európai népek állami, gazdasági és kulturális élete megszervezésének és visszaállításának fontos kérdéseit. Kormányunk politikája ezekben a kérdésekben változatlan. Szövetségeseinkkel együtt tartozunk:

1. felszabadítani Európa népeit a fasiszta hódítók uralma alól és támogatni őket abban, hogy a fasiszta leigázók által szétdarabolt nemzeti államaikat visszaállíthassák; Franciaország, Belgium, Jugoszlávia, Csehszlovákia, Lengyelország, Görögország és más, német iga alatt levő államok népeinek újra szabadoknak és függetleneknek kell lenniök;

2. teljes jogot és szabadságot biztosítani Európa felszabadított népeinek arra, hogy állami berendezkedésük kérdését ők maguk oldják meg;

3. intézkedni, hogy a fasiszta gonosztevők, akik a mostani háborúért és a népek szenvedéseiért felelősek, bármelyik országban rejtőznének is el, minden elkövetett gazságukért szigorú büntetésben és megtorlásban részesüljenek;

4. olyan rendet teremteni Európában, amely teljesen kizárja Németország részéről minden újabb agresszió lehetőségét;

5. létrehozni az európai népek kölcsönös bizalmon és kölcsönös segítségen alapuló tartós gazdasági, politikai és kulturális együttműködését a németek által elpusztított gazdaság és kultúra helyreállítása céljából ...

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 119—120. old.

Sztálin. „Beszéd a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 27. évfordulóján".

2. pont: „A szovjet nép nagy hősiessége a Honvédő Háborúban" (1944 november 6). Részlet.

... A szovjet emberek hátországban véghezvitt munkahőstetteinek éppúgy, mint harcosaink által a fronton véghezvitt hervadhatatlan haditetteknek forrása a lángoló és éltető szovjet hazafiság.

A szovjet hazafiság ereje abban áll, hogy nem faji vagy nacionalista előítéletekre, hanem a népeknek a Szovjet Haza iránti lelkes odaadására

és hűségére, az országunkban élő valamennyi nemzet dolgozóinak baráti szövetségére támaszkodik. A szovjet hazafiságban harmonikusan olvadnak egybe a népek nemzeti hagyományai és a Szovjetunió minden dolgozójának közös érdekei. A szovjet hazafiság nem választja el, hanem ellenkezőleg, egységes testvéri családban tömöríti országunk valamennyi nemzetét és népét. Ebben kell látnunk a Szovjetunióban élő népek megbonthatatlan és egyre szilárduló barátságának alapját. A Szovjetunió népei ugyanakkor tiszteletben tartják a külföldi országok népeinek jogait és függetlenségét s mindig készek voltak békében és barátságban élni a szomszédos államokkal. Ebben kell látnunk államunk és a szabadságszerető népek növekvő és erősbödő kapcsolatainak alapját.

A szovjet emberek nem azért gyűlölik a német hódítókat, mert azok egy idegen nemzet fiai, hanem azért, mert mérhetetlen szenvedést és bajt okoztak népünknek és valamennyi szabadságszerető népnek. A régi orosz közmondás szerint: „Nem azért verik a farkast, mert szürke, hanem mert a bárányt megette."

A német fasiszták az embergyűlölő fajelméletet választották ideológiai fegyverüknek, arra számítva, hogy a vadállati nacionalizmus hirdetése megteremti a német hódítók által leigázott népek fölötti uralom erkölcsi és politikai feltételeit. A faji gyűlölködés politikája azonban, amelyet a hitleristák folytatnak, a valóságban a német fasiszta állam belső gyengeségének és külpolitikai elszigetelődésének forrásává lett. A hitlerista rablóblokk széthullásának egyik oka a faji gyűlölködés ideológiája és politikája. Nem tarthatjuk véletlennek azt a tényt, hogy a német imperialisták ellen nemcsak Franciaország, Jugoszlávia, Lengyelország, Csehszlovákia, Görögország, Belgium, Dánia, Norvégia és Hollandia leigázott népei, hanem Hitler volt vazallusai, az olaszok, a románok, a finnek és a bolgárok is felkeltek. A hitlerista klikk kannibál politikája Németország elleni küzdelemre ösztönözte a világ valamennyi népét s az úgynevezett „kiválasztott német faj" általános gyűlölet tárgya lett.

A hitleristák a háború folyamán nemcsak katonai, hanem erkölcsi és politikai vereséget is szenvedtek. Valamennyi faj és nemzet egyenjogúságának országunkban meghonosodott ideológiája, a népek barátságának ideológiája teljes győzelmet aratott a hitleristák vadállati nacionalizmusban és faji gyűlölködésben megnyilvánuló ideológiáján.

Most, amikor a Honvédő Háború győzelmes befejezéséhez közeledik, egész nagyságában domborodik ki a szovjet nép történelmi szerepe. Ma már mindenki elismeri, hogy a szovjet nép önfeláldozó harcával megmentette az európai civilizációt a fasiszta pogromlovagoktól. Ez a szovjet nép nagy világtörténelmi érdeme.

*

3. pont: „A németellenes koalíció frontjának megszilárdulása és kiszélesedése. A béke és biztonság kérdése" (1944 november 6). Részlet.

... A Németország elleni háború megnyerése nagy történelmi feladat megvalósítását jelenti. A háború megnyerése azonban még nem jelenti a népek tartós békéjének és hathatós biztonságának biztosítását a jövőben. Feladatunk nemcsak az, hogy megnyerjük a háborút, hanem az is, hogy lehetetlenné tegyük egy új támadás és egy új háború létrejöttét, ha nem is örökre, de legalább is hosszú időre.

Németországot veresége után természetesen mind gazdasági, mind katonai-politikai tekintetben le fogjuk fegyverezni. Naivitás volna azonban azt hinni, hogy Németország nem igyekszik majd feléleszteni erejét és új támadást kezdeni. Mindenki tudja, hogy a német fókolomposok már most készülnek az új háborúra. A történelem arról tanuskodik, hogy rövid idő, 20—30 év elegendő ahhoz, hogy Németország kiheverje vereségét és helyreállítsa erejét. Milyen eszközök állnak rendelkezésünkre ahhoz, hogy elhárítsunk egy új támadást Németország részéről, ha pedig mégis háború törne ki — csírájában fojtsuk el s ne engedjük, hogy nagy háborúvá fejlődjék?

Ez a kérdés annál inkább helyénvaló, mivel a történelem tanusága szerint az agresszív nemzetek, mint támadó nemzetek, rendszerint jobban fel vannak készülve egy új háborúra, mint a békeszerető nemzetek, amelyek, minthogy nem érdekük az új háború, rendszerint elkésnek az arra való felkészüléssel. Tény, hogy a mostani háborúban az agresszív nemzetek már a háború megkezdése előtt *inváziós hadsereggel* rendelkeztek, míg a békeszerető nemzeteknek még a mozgósítást *fedező hadseregük* sem volt teljesen kielégítő. Nem tarthatjuk véletlennek az olyan kellemetlen tényeket, mint a Pearl-Harbour-i „incidens", a Fülöpszigetek és más csendesóceáni szigetek elvesztése, Hong-Kong és Szingapur elvesztése, amikor Japán, mint agresszív nemzet, a háborúra felkészültebbnek bizonyult, mint Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok, amelyek békeszerető politikát folytattak. Nem tarthatjuk véletlennek az olyan kellemetlen tényt sem, mint Ukrajnának, Beloruszszijának, a Baltikumnak már a háború első esztendejében történt elvesztése, amikor Németország, mint agresszív nemzet, a háborúra felkészültebbnek bizonyult, mint a békeszerető Szovjetunió. Naivság lenne ezeket a tényeket a japánok és a németek egyéni tulajdonságaival, az angolokkal, amerikaiakkal, oroszokkal szembeni fölényükkel, előrelátásukkal és egyebekkel magyarázni. Itt nem egyéni tulajdonságokról van szó, hanem arról, hogy az agresszív nemzetek, amelyeknek érdeke az új

háború — mint olyan nemzetek, amelyek hosszú időn át készülnek a háborúra és e célból összegyüjtik erőiket, rendszerint felkészültebbek és kell is, hogy felkészültebbek legyenek a háborúra, mint a békeszerető nemzetek, amelyeknek nem érdeke az új háború. Ez természetes és érthető is. Ez, ha úgy tetszik, történelmi törvényszerűség, amelyet veszedelmes volna figyelmen kívül hagyni.

Következésképpen nem tagadhatjuk, hogy a békeszerető nemzeteket a jövőben újra váratlan támadás érheti, de természetesen csak akkor, ha nem dolgozzák ki már most azokat a különleges intézkedéseket, amelyek a támadást elhárítják.

Milyen eszközeink vannak tehát ahhoz, hogy a Németország részéről jövő új támadást elhárítsuk, ha pedig a háború mégis kitörne — már elején elfojtsuk és megakadályozzuk, hogy nagy háborúvá fejlődjék?

Ehhez az agresszív nemzetek teljes lefegyverzésén kívül csak egyetlen eszköz létezik: a békeszerető nemzetek képviselőiből különleges szervezetet kell létrehoznunk a béke megvédésére és a biztonság megőrzésére, e testület vezető szervének rendelkezésére kell bocsátanunk a támadás megakadályozásához feltétlenül szükséges fegyveres erőt és köteleznünk kell ezt a szervezetet, hogy szükség esetén ezt a haderőt a támadás elhárítására vagy felszámolására és a támadásban vétkesek megbüntetésére haladéktalanul igénybe vegye.

Ennek a szervezetnek nem szabad a gyászos emlékű Népszövetség megismétlődésének lennie, amelynek a támadás elhárításához sem joga nem volt, sem az ahhoz szükséges eszközökkel nem rendelkezett. Ez a szervezet új, különleges, teljhatalmú nemzetközi szervezet lesz, amelynek minden szükséges eszköz rendelkezésére áll majd ahhoz, hogy megvédje a békét és elhárítsa az új támadást.

Számíthatunk-e arra, hogy e nemzetközi szervezet működése eléggé eredményes lesz? Eredményes lesz, ha a nagyhatalmak, amelyek a hitleri Németország elleni háború fő terhét viselték, továbbra is az egyetértés és összetartás szellemében fognak eljárni. Nem lesz eredményes, ha véteni fognak ez ellen az elengedhetetlen feltétel ellen . . .

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 154—156; 159—162. old.

Sztálin. „Beszéd a Szovjetunió és Lengyelország közötti barátsági, kölcsönös segélynyujtási és a háború utáni együttműködésről szóló szerződés aláírása alkalmából" (1945 április 21).

Elnök Úr, Miniszterelnök Úr, Uraim!

Azt hiszem, hogy a Szovjetunió és Lengyelország közötti barátsági, kölcsönös segélynyujtási és háborúutáni együttműködési szerződésnek, amelyet az imént aláírtunk, nagy történelmi jelentősége van.

Ennek a szerződésnek jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy gyökeres fordulatot jelent a Szovjetunió és Lengyelország viszonyában a szövetség és barátság felé, amely a Németország elleni mostani felszabadító háború folyamán jött létre s amely most ebben a szerződésben nyert formális megerősítést.

Az elmúlt öt évszázad alatt az országaink között fennálló viszony, mint ismeretes, bővelkedett a kölcsönös elidegenedés, barátságtalan magatartás és nem ritkán a nyilt katonai összeütközés elemeiben. Az ilyen viszony gyengítette országainkat és erősítette a német imperializmust.

A mostani szerződés jelentősége abban áll, hogy véget vet ennek az országaink között fennálló régi viszonynak, eltemeti ezt a viszonyt és reális alapot teremt arra, hogy a régi barátságtalan viszonyt a Szovjetunió és Lengyelország közötti szövetséges és baráti viszony váltsa fel.

Az elmúlt 25—30 év, vagyis az első és a második világháború folyamán a németeknek sikerült Lengyelország területét keleti hadjárataikhoz folyosóként, a Szovjetunió megtámadásához pedig ugródeszkaként felhasználni. Ez azért történhetett, mert akkor országaink között nem volt baráti, szövetséges viszony. Lengyelország régi kormányzó körei nem akartak szövetséges viszonyt a Szovjetunióval. Inkább a Németország és a Szovjetunió közötti hintapolitika játszmáját folytatták. És természetesen elvesztették a játszmát ... Lengyelország megszállás alá került, függetlenségét megsemmisítették, és ennek az egész káros politikának eredményeképpen a német haderőknek lehetőségük nyílott arra, hogy Moszkva kapujáig hatoljanak.

A mostani szerződés jelentősége abban áll, hogy felszámolja a Németország és a Szovjetunió közötti régi káros hintapolitikát s ezt a politikát a Lengyelország és keleti szomszédja közötti szövetségi és baráti politikával cseréli fel.

Ebben rejlik a Szovjetunió és Lengyelország közötti, éppen most

aláírt baráti, kölcsönös segélynyujtási és háborúutáni együttműködési szerződés történelmi jelentősége.

Nem csoda ezért, ha országunk népei türelmetlenül várják ennek a szerződésnek aláírását. Érzik, hogy ez a szerződés az új demokratikus Lengyelország függetlenségének, nagyságának és felvirágzásának záloga.

De ezzel nem merítettük ki a tárgyat. Még nagyobb a mostani szerződés nemzetközi jelentősége. Amíg országaink között nem volt szövetség, Németországnak megvolt a lehetősége arra, hogy kihasználja egységes frontunk hiányát, szembe tudta állítani Lengyelországot a Szovjetunióval és fordítva, s ezáltal egyenként tudott rájuk ütést mérni. Az országaink közötti szövetség kialakulásával a helyzet gyökeresen megváltozott. Most már nem lehet országainkat egymással szembeállítani. Most már megvan országaink egységes frontja a közös ellenség, a német imperializmus ellen, a Baltikumtól a Kárpátokig. Most már teljes bizonyossággal mondhatjuk, hogy a német agresszió kelet felől el van torlaszolva. Kétségtelen, hogy ha ez a keleti sorompó egy nyugati sorompóval, azaz országaink és nyugati szövetségeseink szövetségével egészül ki, akkor bátran elmondhatjuk, hogy fékentartjuk a német agressziót és nem lesz könnyű garázdálkodnia.

Nem csoda ezért, hogy a szabadságszerető nemzetek, mindenekelőtt pedig a szláv nemzetek, türelmetlenül várják ennek a szerződésnek megkötését, mert látják, hogy ez a szerződés az Egyesült Nemzetek egységfrontjának megerősítését jelenti, a közös európai ellenség ellen.

Ezért nem kételkedem, hogy nyugati szövetségeseink örömmel fogják üdvözölni ezt a szerződést.

Éljen és viruljon a szabad, független, demokratikus Lengyelország!

Éljen és viruljon keleti szomszédja — a mi Szovjet Szövetségünk!

Éljen az országaink közötti szövetség és barátság!

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 175—177. old.

Sztálin. „A Legfelsőbb Főparancsnok parancsa" (1945 május 1). Részlet.

... A hitleri Németország napjai meg vannak számlálva. Területének több mint felét megszállták a Vörös Hadsereg és szövetségeseink haderői. Németország elvesztette életbevágóan fontos területeit. A hitleristák kezében maradt ipar nem tudja a német hadsereget elég fegyverrel,

lőszerrel és kőolajjal ellátni. A német hadsereg embertartalékai kifogytak. Németország teljesen el van szigetelve és magára maradt, ha japán szövetségesét nem számítjuk.

A hitlerista kalandorok kiutat keresnek a kilátástalan helyzetből s ezért mindenféle fogással próbálkoznak, még azzal is, hogy kacérkodnak szövetségeseinkkel, egyenetlenséget igyekeznek támasztani a szövetségesek táborában. A hitleristák ez újabb gaz cselfogásai teljes kudarcra vannak kárhoztatva. Eredményük csak az lehet, hogy meggyorsítják a német seregek összeroppantását.

A hazug fasiszta propaganda ostoba mesékkel rémítgeti a német lakosságot, azt híreszteli, hogy az Egyesült Nemzetek hadseregei ki akarják irtani a német népet. A német nép megsemmisítése nem feladata az Egyesült Nemzeteknek. Az Egyesült Nemzetek megsemmisítik a fasizmust és a német militarizmust, szigorúan megbüntetik a háborús bűnösöket és arra kényszerítik a németeket, hogy megtérítsék azt a kárt, amit más országoknak okoztak. De az Egyesült Nemzetek nem bántják és nem fogják bántani Németország békés lakosságát, ha ez lojálisan teljesíti a szövetséges katonai hatóságok követeléseit . . .

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 181—182. old.

Sztálin. „Szózat a néphez" (1945 május 9). Részlet.

. . . Most már teljes joggal kijelenthetjük, hogy eljött Németország végleges szétzúzásának történelmi napja, népünk nagy győzelmének napja a német imperializmus fölött.

A Hazánk szabadságáért és függetlenségéért hozott sok nagy áldozat, a háború folyamán népünk által átélt mérhetetlen nélkülözés és szenvedés, a haza oltárán áldozatul hozott megfeszített munka a hátországban és a fronton — mindez nem volt hiábavaló, mindezt az ellenségen aratott teljes győzelem koronázta. A szláv népek évszázados harca létükért és függetlenségükért a német hódítók és a német zsarnokság fölött aratott győzelemmel fejeződött be.

Mostantól kezdve Európa fölött a népek szabadságának és a népek közti békének nagy zászlaja leng.

Három évvel ezelőtt Hitler ország-világ előtt kijelentette, hogy feladata a Szovjetunió szétdarabolása és a Kaukázusnak, Ukrajnának, Belorusszijának, a Baltikumnak és más területeknek elszakítása a Szovjetuniótól. Nyiltan kijelentette: „Megsemmisítjük Oroszországot, hogy

soha többé ne tudjon lábraállni." Ez három évvel ezelőtt volt. De Hitler őrült eszméi nem váltak valóra — a háború menete megsemmisítő csapást mért rájuk. A valóságban éppen az ellenkezője történt annak, amiről a hitleristák képzelődtek. Németországot teljesen tönkreverték. A német csapatok megadják magukat. A Szovjetunió győzelmet ünnepel, jóllehet — nem szándékozik sem szétdarabolni, sem megsemmisíteni Németországot . . .

Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 185—186. old.

1946-tól

Sztálin. „Moszkva Sztálin-kerületének választói gyűlésén mondott beszéd" (1946 február 9). Részlet.

. . . Másodszor, a mi győzelmünk azt jelenti, hogy győzedelmeskedett a mi szovjet *állam*rendünk, hogy a mi soknemzetiségű Szovjetállamunk kiállotta a háború minden próbáját és bebizonyította életképességét.

Mint ismeretes, a külföldi sajtó tekintélyes képviselői gyakran úgy nyilatkoztak, hogy a soknemzetiségű Szovjetállam „mesterkélt és nem életrevaló építmény", hogy bármilyen bonyodalom esetén a Szovjetunió elkerülhetetlenül széthull, hogy a Szovjetunióra Ausztria-Magyarország sorsa vár.

Most megállapíthatjuk, hogy a háború megcáfolta a külföldi sajtónak ezeket a minden alapot nélkülöző kijelentéseit. A háború megmutatta, hogy a soknemzetiségű szovjet államrend sikerrel állotta ki a próbát, a háború folyamán még jobban megszilárdult és teljesen életképes államrendnek bizonyult. Ezek az urak nem értették meg, hogy az Ausztria-Magyarországgal való összehasonlítás nem helytálló, mert a mi soknemzetiségű államunk nem burzsoá alapon jött létre, amely ösztönzi a nemzeti bizalmatlankodást és a nemzeti ellenségeskedést, hanem szovjet alapon, amely ellenkezőleg, a baráti érzést és a testvéri együttműködést ápolja államunk népei között.

A háború leckéi után egyébként ezek az urak nem merik többé kétségbevonni a szovjet államrend életképességét. Most már nem a szovjet államrend életképességéről van szó, mivel annak életképességéhez nem férhet többé kétség. Most már arról van szó, hogy a szovjet államrend a soknemzetiségű államok mintájának bizonyult, hogy a szovjet államrend az államszervezet olyan rendszere, amelyben a nemzetiségi kérdés és a nemzetek együttműködésének problémája jobban van megoldva, mint bármely más soknemzetiségű államban . . .

Sztálin. A békéért. 11—12. old.

Sztálin. „Beszélgetés a «Pravda» tudósítójával Churchill úr beszédével kapcsolatban" (1946 március 14). Részlet.

... *Kérdés.* Fel lehet-e tételezni, hogy Churchill úr beszéde kárára van a béke és a biztonság ügyének?

Válasz. Igen, feltétlenül. A dolgok lényegét tekintve, Churchill úr jelenleg a háborús gyujtogatók álláspontján áll. És Churchill úr ebben nincs egyedül, barátai vannak nemcsak Angliában, hanem az Egyesült Államokban is.

Meg kell jegyezni, hogy Churchill úr és barátai ebben a tekintetben feltűnően emlékeztetnek Hitlerre és barátaira. Hitler úgy látott hozzá a háború kirobbantásához, hogy proklamálta a fajelméletet, kijelentette, hogy csak a németül beszélő emberek alkotnak teljes értékű nemzetet. Churchill úr ugyancsak egy fajelmélettel akarja kirobbantani a háborút, amikor azt bizonygatja, hogy csak az angolul beszélő nemzetek teljes értékű nemzetek, és csak ezek a nemzetek vannak hivatva az egész világ sorsának eldöntésére. A német fajelmélet ahhoz a következtetéshez vezette Hitlert és barátait, hogy a németeknek mint az egyetlen teljes értékű nemzetnek uralkodniok kell más nemzetek fölött. Az angol fajelmélet ahhoz a következtetéshez vezeti Churchillt és barátait, hogy az angolul beszélő nemzeteknek mint egyedül teljes értékűeknek uralkodniok kell a világ többi nemzetei fölött.

Churchill úr és angliai meg amerikai barátai voltaképpen mintegy ultimátumot nyujtanak át a nem angolul beszélő nemzeteknek: ismerjétek el a mi uralmunkat önkéntesen és akkor minden rendben lesz — ellenkező esetben elkerülhetetlen a háború.

De a nemzetek öt esztendeig a szörnyű háborúban szabadságukért és országuk függetlenségéért hullatták vérüket és nem azért, hogy a Hitlerek uralmát a Churchillek uralmával cseréljék fel. Éppen ezért nagyon valószínű, hogy a nem angol nyelven beszélő nemzetek, amelyek egyben a világ lakosságának óriási többségét alkotják, nem egyeznek bele újabb leigázásukba.

Churchill úrnak az a tragédiája, hogy ő, mint begyepesedett tory, nem érti meg ezt az egyszerű és nyilvánvaló igazságot ...

... Churchill úr ráhibáz az igazságra, amikor a keleteurópai kommunista pártok befolyásának növekedéséről beszél. Meg kell azonban jegyezni, hogy megállapítása nem egészen pontos. A kommunista pártok befolyása nemcsak Kelet-Európában nőtt meg, hanem Európa csaknem minden országában, ahol azelőtt a fasizmus uralkodott (Olaszországban, Németországban, Magyarországon, Bulgáriában, Romániá-

ban, Finnországban), vagy ahol német, olasz, illetve magyar megszállás volt (Franciaország, Belgium, Hollandia, Norvégia, Dánia, Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Görögország, a Szovjetunió stb.). A kommunisták befolyásának növekedését nem tarthatjuk véletlennek. Ez teljesen törvényszerű jelenség. A kommunisták befolyása azért nőtt meg, mert a fasizmus uralkodásának nehéz évei alatt Európában a kommunisták megbízható, bátor, önfeláldozó harcosoknak bizonyultak a fasiszta rendszer ellen és a népek szabadságáért folytatott küzdelemben. Churchill úr olykor emlegeti beszédeiben az „alacsony sorból származó egyszerű embereket", urasan megveregeti a vállukat és barátai közé számítja őket. De ezek az emberek már nem olyan egyszerűek, amilyeneknek első látásra látszanak. Nekik, ezeknek az „egyszerű embereknek", saját nézeteik, saját politikájuk van és tudják, hogyan kell magukért helytállniok. Ők azok, az „egyszerű emberek" milliói, akik Angliában leszavazták Churchill urat és pártját, amikor a munkáspártra adták szavazataikat. Ők azok, az „egyszerű emberek" milliói, akik elszigetelték Európában a reakciósokat, a fasizmussal való együttműködés híveit és túlsúlyra juttatták a baloldali, demokratikus pártokat. Ők azok, az „egyszerű emberek" milliói, akik, miután megismerték a kommunistákat a fasizmusellenes harc és az ellenállás tűzpróbájában, arra a következtetésre jutottak, hogy a kommunisták a legteljesebb mértékben megérdemlik a nép bizalmát. Így nőtt meg a kommunisták befolyása Európában. Ez a történelmi fejlődés törvénye.

Természetesen Churchill úrnak nem tetszik az események ilyen fejlődése és riadót fúj, erőszakos beavatkozást követel. De ugyanúgy nem volt kedvére a szovjet rendszer uralomrajutása Oroszországban az első világháború után. Akkor is riadót fújt és megszervezte a „14 állam" hadjáratát Oroszország ellen, azt a célt tűzve ki maga elé, hogy visszafordítja a történelem kerekét. De a történelem erősebbnek bizonyult, mint a churchilli intervenció és Churchill úr donquijote-i hadonászása akkor teljes vereséggel végződött. Nem tudom, sikerül-e Churchill úrnak és barátainak a második világháború után új hadjáratot szervezni „Kelet-Európa" ellen. De ha ez sikerülne nekik, ami nagyon kevéssé valószínű, mert az „egyszerű emberek" milliói őrködnek a béke fölött, biztosan állíthatjuk, hogy ugyanúgy vereséget szenvednek, mint ahogyan a multban, 26 évvel ezelőtt megverték őket.

Sztálin. A békéért. 23—24. és 28—30. old.

Sztálin. „Válaszok E. Gilmore úrnak, az «Associated Press» tudósítójának kérdéseire" (1946 március 23).

Kérdés. Milyen jelentőséget tulajdonít Ön az Egyesült Nemzetek Szervezetének, mint a nemzetközi béke fenntartására szolgáló eszköznek?

Válasz. Nagy jelentőséget tulajdonítok az Egyesült Nemzetek Szervezetének, mert az a béke és a nemzetközi biztonság fenntartásának komoly eszköze. Ereje abban rejlik, hogy az államok egyenjogúságának elvére támaszkodik és nem arra az elvre, hogy egyes államok más államokon uralkodjanak. Ha az Egyesült Nemzetek Szervezetének ezután is sikerül megőriznie az egyenjogúság elvét, akkor feltétlenül nagy pozitív szerepe lesz az általános béke és biztonság fenntartásában.

Kérdés. Az Ön véleménye szerint mi idézte elő a mai háborús félelmet, amit sok országban sokan éreznek?

Válasz. Meg vagyok arról győződve, hogy sem a nemzetek, sem hadseregeik nem törekednek új háborúra. Békét akarnak és a béke biztosítására törekednek. Tehát „a mai háborús félelemnek" nem ez az oka. Véleményem szerint „a mai háborús félelmet" egyes politikai csoportok tevékenysége idézi elő, amely csoportok egy új háború mellett fejtenek ki propagandát és ezzel a viszály és bizonytalanság magvát hintik el.

Kérdés. Mit tegyenek jelenleg a szabadságszerető országok kormányai a világbéke és nyugalom fenntartása érdekében?

Válasz. Arra van szükség, hogy a közvélemény és az államokat kormányzó körök széleskörű ellenpropagandát szervezzenek az új háború hírverői ellen és a béke fenntartása érdekében, arra van szükség, hogy a közvélemény és a sajtó az új háború propagandistáinak minden egyes fellépését a kellő erővel visszautasítsa, hogy ilymódon még idejében lelepleződjenek a háborús gyujtogatók és ne legyen módjuk visszaélni a szólásszabadsággal a béke érdekeinek rovására.

Sztálin. A békéért. 31—32. old.

Sztálin. Csojbalszan marsallnak (1946 július 11).

A szovjet kormány és a magam nevében üdvözlöm Önt és az Ön személyében kormányát és a mongol népet a dicső mongol népi forradalom 25. évfordulója alkalmából. Ez a forradalom megteremtette a füg-

getlen mongol állam állami, gazdasági és kulturális építésének lehetőségét.

A szovjet kormány nevében szilárd meggyőződésemet fejezem ki arra nézve, hogy a népeink közötti barátság, amely egy negyedszázad folyamán már bebizonyította tartósságát, a továbbiakban is országaink megerősödését és felvirágzását, a világbékét és Kelet biztonságát fogja szolgálni.

Sztálin. A békéért. 34. old.

Sztálin. „Beszélgetés Harold Stassennel, az Egyesült Államok Köztársasági Pártjának egyik vezetőjével" (Jegyzőkönyv) (1947 április 9). Részlet.

Stassen kijelenti, hogy hálás Sztálinnak azért, hogy fogadta... Azt szeretné tudni, hogy Sztálin véleménye szerint egy és ugyanabban a világban megférhet-e egymás mellett ez a két gazdasági rendszer és együttműködhet-e egymással a háború után?

Sztálin azt válaszolja, hogy ez a két rendszer természetesen együttműködhet egymással. A közöttük fennálló különbségnek nincs lényegbevágó jelentősége, amennyiben a két rendszer együttműködéséről van szó. Németország és az Egyesült Államok gazdasági rendszere azonos volt, és mégis háború tört ki közöttük. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió gazdasági rendszere különböző, de mégsem viseltek háborút egymás ellen, hanem együttműködtek a háború alatt. Ha a két különböző rendszer együtt tudott működni a háború alatt, akkor miért ne működhetne együtt a békében? Magától értetődő, hogy ha meglesz az együttműködés óhaja, akkor az együttműködés különböző gazdasági rendszerek mellett is lehetséges. De ha nincs meg az együttműködés óhaja, akkor még azonos gazdasági rendszerek mellett is hajbakaphatnak egymással az államok és a népek.

Stassen kijelenti, hogy természetesen az együttműködésre irányuló óhajnak nagy jelentősége van, de a multban, a háború előtt, mindkét országban elhangzottak különböző kijelentések az együttműködés lehetetlenségéről. A háború előtt maga Sztálin is tett errevonatkozó kijelentéseket. De Stassen azt szeretné tudni, hogy Sztálin véleménye szerint a háború eseményei, a fasiszta tengely, azaz Németország és Japán veresége változtatott-e a helyzeten és most, ha megvan az együttműködésre irányuló óhaj, lehet-e bízni a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti együttműködésben.

Sztálin azt válaszolja, hogy semmiképpen sem lehet azt állítani, hogy két különböző rendszer nem működhet együtt. Két különböző rendszer együttműködésének gondolatát elsőízben Lenin fejezte ki. Lenin a mi tanítónk — mondja Sztálin —, és mi, szovjet emberek, Lenin tanítványai vagyunk. Soha nem tértünk el, és nem is fogunk eltérni Lenin útmutatásaitól. Lehetséges, hogy ő, Sztálin, azt mondotta, hogy egy rendszer, például a kapitalista rendszer, nem akar együttműködni, de ezt az együttműködés *óhajára*, nempedig a *lehetőségére* vonatkozólag mondotta. Ami az együttműködés lehetőségét illeti, ő Leninnek azt a nézetét vallja, hogy lehetséges és kívánatos az együttműködés két különböző gazdasági rendszer között. A Szovjetunió népében és kommunista pártjában szintén megvan az együttműködés óhaja. Vitathatatlan, hogy ez az együttműködés mindkét országnak csak hasznára válhat.

Stassen azt válaszolja, hogy ez világos. Azokat a kijelentéseket, amelyekre az előbb utalt, Sztálin a párt XVIII. kongresszusán és a Központi Bizottság 1937. évi plénumán tette. Ezekben a kijelentésekben a „kapitalista bekerítésről" és „a monopolista és imperialista fejlődésről" volt szó. Sztálin mai kijelentéséből ő azt a következtetést vonja le, hogy most, Japán és Németország veresége után, a helyzet megváltozott.

Sztálin kijelenti, hogy a kommunista párt egyetlen kongresszusán, a Központi Bizottság egyetlen plénumán sem mondotta és nem is mondhatta, hogy két rendszer nem működhet együtt. Ő azt mondotta, hogy fennáll a kapitalista bekerítés és a Szovjetunió elleni támadás veszélye. Ha az egyik fél nem akar együttműködni, ez azt jelenti, hogy fennáll a támadás veszélye. És valóban, Németország, amely nem akart együttműködni a Szovjetunióval, meg is támadta a Szovjetuniót. Együttműködhetett volna-e a Szovjetunió Németországgal? Igen. A Szovjetunió együttműködhetett volna Németországgal, de a németek nem akartak együttműködni. Ellenkező esetben a Szovjetunió éppúgy együttműködött volna Németországgal, mint bármely más állammal. Mint látja — mondja Sztálin —, ez az együttműködés óhajára, nem pedig az együttműködés lehetőségére vonatkozik.

Különbséget kell tenni az együttműködés lehetősége és az együttműködés óhaja között. Az együttműködés lehetősége mindig megvan, de nincs meg mindig az együttműködés óhaja. Ha az egyik fél nem akar együttműködni, annak összeütközés, háború lesz az eredménye.

Stassen azt mondja, hogy az óhajnak kölcsönösnek kell lennie.

Sztálin azt válaszolja, be tudja bizonyítani, hogy az oroszokban megvan az együttműködés óhaja . . .

Sztálin. A békéért. 50—52. old.

Sztálin. Józef Cyrankiewicz miniszterelnöknek (1947 április 21).

A Szovjetunió és a Lengyel Köztársaság között kötött barátsági, kölcsönös segélynyujtási és háborúutáni együttműködési szerződés aláírásának második évfordulója alkalmából a lengyel népnek és személyesen Önnek, Miniszterelnök Úr, üdvözletemet és baráti jókívánságaimat küldöm.

Szívből kívánom, hogy az országaink közötti szövetség és barátság tovább erősödjék és a Lengyel Köztársaság szüntelenül gyarapodjék erőben és jólétben.

Sztálin. A békéért. 64. old.

Sztálin. Válasz Rákosi Mátyás elvtársnak (1947 május 12).

Megkaptam május 9-én kelt levelét a Szovjetunióban levő magyar hadifoglyok ügyében.

Levelében közli velem, hogy a magyar hadifoglyok hozzátartozói kérelemmel fordultak Önhöz, vajjon lehetne-e a magyar hadifoglyokat még ebben az évben hazabocsátani, függetlenül attól, hogy milyen határidőt állapít meg erre vonatkozólag a békeszerződés.

Közölhetem Önnel: a szovjet kormány, megtárgyalva az Ön levelét és figyelembe véve a levélben említett kérelmeket, elhatározta, hogy, nem várva be a Magyarországgal kötött békeszerződés ratifikálását és életbelépését, már májusban megkezdi a magyar hadifoglyok hazabocsátását és visszaküldését hazájukba. Erről a magyar kormányt értesíteni fogja.

Sztálin. A békéért. 65. old.

Sztálin. „Üdvözlet Moszkvának" (1947 szeptember).

Üdvözlet Moszkvának, Hazánk fővárosának — fennállása 800. évfordulója napján.

Az egész ország ünnepli ma ezt a nevezetes napot. Nem külsőségekben ünnepli, hanem a szeretet és tisztelet érzésével Moszkvának a Haza érdekében kifejtett nagy szolgálataiért.

Moszkva érdeme nemcsak az, hogy Hazánkat történelmének

folyamán háromszor szabadította meg az idegen elnyomástól: a mongol igától, a lengyel-litván betöréstől és a francia benyomulástól. Moszkva érdeme mindenekelőtt abban áll, hogy alapja lett az egykor széttagolt Oroszország egyesülésének egységes állammá, amelynek egy kormánya, egységes vezetése van. A világ egyetlen országa sem számíthat függetlenségének megőrzésére, komoly gazdasági és kulturális fejlődésre, ha nem tudott megszabadulni a feudális széttagoltságtól és a fejedelmek zűrzavaros uralmától. Csak egységes, központosított állammá tömörült ország számíthat komoly kulturális és gazdasági növekedésre, függetlensége megszilárdításának lehetőségére. Moszkva történelmi érdeme abban áll, hogy Oroszföldön egy központosított állam megteremtésének alapja és kezdeményezője volt és az is marad.

Ezzel azonban Moszkvának a Haza érdekében kifejtett szolgálatai, Moszkva érdemei még nem merülnek ki. Azután, hogy a nagy Lenin akaratából Moszkvát ismét Hazánk fővárosává nyilvánították, e város az új szovjet korszak zászlóvívője lett.

Moszkva ma nemcsak ösztönzője az új szovjet társadalmi és gazdasági rend felépítésének, amely rend a tőke uralmát a munka uralmával váltotta fel és megszüntette az embernek ember által való kizsákmányolását. Moszkva egyúttal fáklyája a dolgozó emberiség szabadságmozgalmának is a tőkés rabság alól.

Moszkva ma nemcsak ösztönzője az új, szovjet demokrácia felépítésének, amely demokrácia kiküszöböli a polgárok, nemek, fajok, nemzetek minden közvetlen vagy közvetett egyenlőtlenségét és biztosítja a munkára, valamint az egyenlő munkáért — egyenlő bérre való jogot. Moszkva egyúttal zászlaja annak a harcnak, amelyet a világ valamennyi dolgozója, valamennyi elnyomott faj és nemzet a plutokrácia és imperializmus alóli felszabadításáért folytat. Nem kétséges, hogy ilyen politika nélkül Moszkva nem válhatott volna soknemzetiségű államunkban a népek barátságának és testvéri együttműködésének szervezeti központjává.

Moszkva ma nemcsak kezdeményezője a fővárosi dolgozók új életformája felépítésének, amely életforma mentes a nyomortól, mentes a nincstelenek és munkanélküliek millióinak tengődésétől. Moszkva e téren egyúttal mintakép a világ valamennyi fővárosa számára. Az európai, ázsiai és amerikai országok nagy fővárosainak igen komoly fekélyei a nyomortanyák, amelyekben nincstelen dolgozók milliói tengődnek és lassú, kínos halálra vannak ítélve. Moszkva érdeme, hogy teljesen felszámolta ezeket a nyomortanyákat és módot adott a dolgozóknak arra, hogy a pincelakásokból és viskókból a burzsoázia lakásaiba és házaiba, valamint azokba a kényelmes házakba költözzenek, amelyeket a Szovjethatalom épített.

Moszkva érdeme végül abban áll, hogy fáklyája a tartós békéért és a népek barátságáért folytatott harcnak, fáklyája az új háborús uszítók ellen vívott harcnak. Az imperialisták számára a háború a legjövedelmezőbb üzlet. Nem meglepő, hogy az imperializmus ügynökei minden módon új háborút igyekeznek kiprovokálni. Moszkva érdeme abban áll, hogy fáradhatatlanul leleplezi az új háborús uszítókat és a béke zászlaja köré gyűjti a békeszerető népeket. Köztudomású, hogy a békeszerető népek reménykedve tekintenek Moszkvára, mint egy békeszerető nagyhatalom fővárosára és a béke hatalmas bástyájára.

Ezekért az érdemekért ünnepli ma Hazánk olyan szeretettel és fővárosa iránti tisztelettel Moszkva 800 éves fennállását.

Éljen a mi hatalmas, szeretett szovjet szocialista Moszkvánk!

Sztálin. A békéért. 66—68. old.

Sztálin. Dinnyés Lajos miniszterelnöknek, az 1848/49-es centenárium alkalmából (1948 március 15).

Magyarország nemzeti ünnepe alkalmából küldöm Önnek, Miniszterelnök Úr, és a magyar kormánynak szerencsekívánataimat. Kívánok az új, demokratikus Magyarországnak további sikereket az építő munkában.

„Szabad Nép" 1948 március 17.

Sztálin. „Beszéd a finn kormányküldöttség tiszteletére rendezett ebéden" (1948 április 7).

Néhány szót szeretnék szólni a Szovjetunió és Finnország között tegnap megkötött barátsági és kölcsönös segélynyujtási szerződés jelentőségéről.

Ez a szerződés fordulatot jelent az országaink közötti kapcsolatokban. Ismeretes, hogy 150 éven át kölcsönös bizalmatlanság volt Oroszország és Finnország között. Bizalmatlanok voltak a finnek az oroszokkal szemben, az oroszok pedig a finnekkel szemben. Szovjet részről a multban történt egy kísérlet, hogy az oroszok és finnek között fennálló bizalmatlanságot megszüntessék. Ez akkor volt, amikor Lenin 1917-ben kihirdette Finnország függetlenségét. Ez kiemelkedő történelmi esemény volt. Sajnos azonban, a bizalmatlanságot nem szüntette meg — a bizalmatlanság bizalmatlanság maradt. Ennek eredményeképpen viseltünk két háborút egymással.

Szeretném, ha a kölcsönös bizalmatlanság hosszú időszakát, amely alatt kétszer harcoltunk egymás ellen, most új időszak, a kölcsönös bizalom időszaka váltaná fel. A most megkötött szerződésnek meg kell törnie ezt a bizalmatlanságot és új alapot kell teremtenie a népeink közötti kapcsolatok számára, nagy fordulatot kell hoznia a két ország közötti viszony terén a bizalom és barátság szellemében.

Azt akarjuk, hogy ezt ne csak a jelenlevők értsék meg, hanem azok is, akik kívül vannak ezen a termen, Finnországban is és a Szovjetunióban is.

Nem szabad azt gondolni, hogy a népek közötti bizalmatlanságot egyszerre meg lehet szüntetni. Ezt egyhamar nem lehet elérni. A bizalmatlanságnak hosszú ideig vannak élő maradványai és csökevényei, s ezek felszámolása érdekében sokat kell még dolgoznunk és harcolnunk, hogy hagyományossá tehessük a Szovjetunió és a Finnország közötti kölcsönös barátságot, s hogy ezt a hagyományt tartóssá tegyük.

A szerződések lehetnek egyenjogúak és nem egyenjogúak. A szovjet-finn szerződés egyenjogú szerződés, mert a szerződő felek teljes egyenjogúságán alapul.

Sokan nem hiszik, hogy egy nagy és egy kis nemzet között egyenjogúságon alapuló viszony állhat fenn. Mi szovjet emberek azonban azt tartjuk, hogy az ilyen viszony lehetséges és szükséges. A szovjet emberek azt tartják, hogy minden nemzetnek, függetlenül attól, hogy kicsi vagy nagy, megvannak a maga jótulajdonságai, a maga jellegzetességei, amelyekkel csak ez az egy nemzet rendelkezik s amelyek nincsenek meg más nemzeteknél. Ezek a jellegzetességek alkotják azt az értéket, amellyel minden egyes nemzet hozzájárul a világkultúra közös kincsesházához, kiegészíti és gazdagítja azt. Ebben az értelemben minden nemzet, a kis és a nagy nemzet egyaránt, egyenlő helyzetben van s minden egyes nemzet egyenértékű bármely más nemzettel.

Ezért a szovjet emberek szerint Finnország, noha kis ország, egyenlő jogú félként köt szerződést a Szovjetunióval.

A nagyhatalmak politikusai között kevesen vannak, akik a nagy nemzetekkel egyenlő félként kezelik a kis nemzeteket. Többségük felülről néz a kis nemzetekre, lenézi őket. Olykor hajlandók egyoldalú garanciát vállalni a kis nemzetek irányában. De ezek a politikusok általában nem akarnak egyenjogú szerződéseket kötni a kis nemzetekkel, mert a kis nemzeteket nem tekintik egyenrangú társuknak.

Köszöntöm a szovjet-finn szerződést, mert ez a szerződés az országaink közötti viszony megjavulása irányában kedvező fordulatot jelent.

Sztálin. A békéért. 71—72. old.

Sztálin. „Az Olasz Kommunista Párt Központi Bizottságának" (1948 július 14).

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottsága felháborodását fejezi ki a fölött a gaz merénylet fölött, amelyet emberi mivoltukból kivetkezett banditák követtek el az olasz munkásosztály és Olaszország minden dolgozója vezérének, szeretett elvtársunknak: Togliattinak élete ellen.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságát elszomorítja, hogy Togliatti elvtárs barátainak nem sikerült őt megvédelmezni ettől az aljas orvtámadástól.

A Szovjetunió Kommunista Pártja
Központi Bizottsága nevében

I. Sztálin

Sztálin. A békéért. 73. old.

Sztálin. „Válaszok a «Pravda» tudósítójának kérdéseire" (1948 október 28).

Kérdés. Hogyan értékeli a Biztonsági Tanácsban a berlini helyzetre vonatkozó tárgyalás eredményét és az angol-amerikai és a francia képviselők magatartását ebben az ügyben?

Válasz. Úgy értékelem, mint az angol-amerikai és a francia vezető körök politikája agresszivitásának megnyilvánulását.

Kérdés. Igaz-e, hogy ez év augusztusában a négy hatalom egyszer már egyességre jutott a berlini kérdésben?

Válasz. Igen, igaz. Mint ismeretes, a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország képviselői között ez év augusztus 30-án Moszkvában megegyezés jött létre egyrészt a közlekedési korlátozásokat megszüntető, másrészt a szovjet övezetbeli német márkát mint egyedüli berlini valutát bevezető egyidejű intézkedésekre vonatkozólag. Ez az egyezmény senki presztizsét nem érinti, figyelembe veszi a felek érdekeit és biztosítja a további együttműködés lehetőségét. Az Egyesült Államok és Anglia kormánya azonban meghazudtolta moszkvai képviselőit és az egyezményt nemlétezőnek nyilvánította, vagyis megszegte azt és elhatározta, hogy a kérdést a Biztonsági Tanács elé terjeszti, ahol az angoloknak és amerikaiaknak biztosított többségük van,

Kérdés. Igaz-e, hogy nemrég Párizsban, a kérdésnek a Biztonsági Tanácsban való tárgyalásakor, nemhivatalos tárgyalások keretében, újra megegyezés jött létre a berlini helyzet kérdésében, még mielőtt a kérdés szavazásra került volna a Biztonsági Tanácsban?

Válasz. Igen, igaz. Bramuglia, Argentina képviselője s egyúttal a Biztonsági Tanács elnöke, aki más érdekelt hatalmak nevében nemhivatalos tárgyalásokat folytatott Visinszkijjel, valóban kezében tartotta a berlini kérdés megoldásának egybehangolt tervezetét. Az Egyesült Államok és Anglia képviselői azonban ezt újra nemlétezőnek nyilvánították.

Kérdés. Mi is tulajdonképpen a dolog lényege? Nem kaphatnék erre nézve magyarázatot?

Válasz. A dolog úgy áll, hogy az Egyesült Államokban és Angliában az agresszív politika sugalmazói úgy vélik, ők nincsenek érdekelve abban, hogy megegyezzenek és együttműködjenek a Szovjetunióval. Nekik nem megegyezésre és együttműködésre van szükségük, hanem csupán megegyezést és együttműködést hangoztató szólamokra, hogy, miután meghiúsították a megegyezést, a felelősséget a Szovjetunióra hárítsák és ezzel „bebizonyítsák", hogy lehetetlen együttműködni a Szovjetunióval. A háborús gyujtogatók, akik új háborút akarnak kirobbantani, mindennél jobban félnek a Szovjetunióval való megegyezéstől és együttműködéstől, mert a Szovjetunióval való megegyezés politikája aláássa a háborús gyujtogatók pozícióját és tárgytalanná teszi ez urak agresszív politikáját. Éppen ezért borítják fel a létrejött egyezményeket, meghazudtolják képviselőiket, akik a Szovjetunióval együtt dolgoztak ki ilyen megállapodást, átteszik a kérdést, megsértve az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapokmányát, a Biztonsági Tanácshoz, ahol biztosított többségük van és ahol mindent „bebizonyíthatnak", ami csak jólesik nekik. Mindezt azért teszik, hogy „megmutassák" a Szovjetunióval való együttműködés lehetetlenségét és az új háború szükségességét és ezzel előkészítsék egy új háború kirobbantásának feltételeit.

Az Egyesült Államok és Anglia jelenlegi vezetőinek politikája agresszív politika, egy új háború kirobbantásának politikája.

Kérdés. És hogyan értékeli Ön Kína, Kanada, Belgium, Argentina, Columbia, Szíria képviselőinek magatartását a Biztonsági Tanácsban?

Válasz. Nyilvánvaló, hogy ezek az urak támogatják az agresszió politikáját, egy új háború kirobbantásának politikáját.

Kérdés. Mivel végződhetik mindez?

Válasz. Ez csak az új háborúra uszítók csúfos kudarcával végződhetik. Churchill, a fő háborús uszító, elérte, hogy nemzetének és a világ

demokratikus erőinek bizalmát elveszítette. Ugyanez a sors vár a többi háborús gyujtogatóra. A közelmult háború borzalmai még nagyon is élénken élnek a népek emlékezetében és a béke melletti társadalmi erők sokkal nagyobbak, semhogy azok, akik Churchillnek az agresszió terén tanítványai, ezeket az erőket legyűrhetnék és új háború felé fordíthatnák.

Sztálin. A békéért. 74—76. old.

Sztálin. „Marcel Cachin elvtársnak" (1949 szeptember).

Igen tisztelt Cachin elvtárs!

Engedje meg, hogy 80. születésnapja alkalmából köszöntsem Önt, mint a Francia Kommunista Párt egyik alapítóját, a francia nép hű fiát és a nemzetközi munkásmozgalom kiváló harcosát.

Jó egészséget és hosszú életet kívánok, hogy még sokáig folytathassa működését a francia nép és a világ népeinek javára.

Meleg kézszorítással

I. Sztálin

Sztálin. A békéért. 80. old.

Sztálin. Wilhelm Pieck elnöknek, Otto Grotewohl miniszterelnöknek (1949 október 13).

Engedjék meg, hogy a Német Demokratikus Köztársaság megalakulása alkalmából a Német Demokratikus Köztársaság elnökévé, illetőleg miniszterelnökévé történt megválasztásuk alkalmából köszöntsem Önöket és az Önök személyében a német népet.

A békeszerető Német Demokratikus Köztársaság megalakulása fordulópont Európa történelmében. Kétségtelen, hogy a békeszerető demokratikus Németország fennállása a békeszerető Szovjetunió fennállása mellett kizárja új európai háborúk lehetőségét, véget vet a vérontásnak Európában és lehetetlenné teszi, hogy a világ imperialistái leigázzák az európai országokat.

A legutóbbi háború tapasztalata megmutatta, hogy ebben a háborúban a legnagyobb áldozatokat a német és a szovjet nép hozta, hogy Európában ez a két nép képes a legnagyobb erőkifejtésre, világjelentő-

ségű, hatalmas akciók végrehajtására. Ha ez a két nép megmutatja eltökéltségét, hogy ugyanolyan erőfeszítéssel harcoljon a békéért, amilyennel a háborúban küzdött, akkor az európai békét biztosítottnak lehet tekinteni.

Ilymódon Önök az egységes, demokratikus és békeszerető Németország alapjának lerakásával nagy szolgálatot tesznek egész Európa érdekében, biztosítva számára a tartós békét.

Biztosak lehetnek benne, hogy ezen az úton haladva és a béke ügyét erősítve, nagy együttérzésre és tevékeny támogatásra fognak találni a világ valamennyi népe részéről — így az amerikai, angol, francia, lengyel, csehszlovák, olasz nép részéről is —, nem is szólva a békeszerető szovjet népről.

Sikert kívánok Önöknek ezen az új, dicső úton.

Éljen és virágozzék az egységes, független, demokratikus, békeszerető Németország!

Sztálin. A békéért. 81—82. old.

Sztálin. Csojbalszan marsallnak (1949 november 2).

A Szovjetunió kormánya és a magam nevében üdvözlöm Önt és az Ön személyében a baráti mongol népet a Mongol Népköztársaság kikiáltásának 25-ik évfordulója alkalmából. Az elmult évek folyamán a mongol nép, miközben megfeszített munkával felszámolta a mult örökségét — a sok évszázados elmaradottságot — nagy eredményeket ért el országa anyagi jólétének és kultúrájának fejlesztése terén. További sikereket kívánok a baráti mongol népnek és kormányának a gazdasági és kulturális építésben.

„Szabad Nép" 1949 november 29.

Sztálin. Dobi István miniszterelnöknek (1950 március 10).

Kérem Önt és a Magyar Népköztársaság kormányát, fogadják köszönetemet a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság között megkötött barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyujtási szerződés megkötésének második évfordulója alkalmából küldött baráti üdvözletükért. Szívből kívánok a magyar népnek és a Magyar Népköztársaságnak további sikereket a gazdasági és államépítés munkájában.

„Szabad Nép" 1950 március 10.

Sztálin. Petru Groza miniszterelnöknek (1950 március 10).

Elnök Úr, kérem, fogadja köszönetemet a jókívánságokért, melyeket a szovjet-román barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyujtási szerződés aláírásának második évfordulója alkalmából hozzám intézett. Meggyőződésem, hogy ez a szerződés a jövőben is szolgálni fogja az országunk népei között fennálló szövetség és barátság megerősítését. Kérem, fogadja részemről is a legjobb kívánságokat, mind sajátmaga, mind a Román Népköztársaság kormánya számára.

„Szabad Nép" 1950 március 10.

Sztálin. Dobi István miniszterelnöknek (1950 március 15).

A Magyar Népköztársaság nemzeti ünnepe alkalmából kérem Önt, Miniszterelnök Úr, fogadja üdvözletemet. Kívánok további sikereket a demokratikus Magyarország építő munkájához és a népeink közötti szövetség és barátság megerősítéséhez.

„Szabad Nép" 1950 március 17.

Sztálin. „Maurice Thorez elvtársnak" (1950 április 28).

Igen tisztelt Thorez elvtárs!

Fogadja üdvözletemet és szerencsekívánataimat ötvenedik születésnapja alkalmából.

A világ minden népe, minden dolgozója ismeri és becsüli Önt, mint Franciaország kommunistáinak kipróbált vezetőjét, mint a francia munkások és dolgozó parasztok vezérét, mint a béke megszilárdításáért, a demokrácia és a szocializmus világgyőzelméért küzdő bátor harcost.

A szovjet emberek Önt még mint barátjukat s a Franciaország és a Szovjetunió népei közötti barátság és szövetség tántoríthatatlan harcosát is ismerik és szeretik.

További sikereket kívánok Önnek a francia nép és az egész világ dolgozóinak javára kifejtett munkájában.

Meleg kézszorítással

I. Sztálin

Sztálin. A békéért. 83. old.

Sztálin. Otto Grotewohl miniszterelnöknek (1950 május 5).

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A szovjet kormány megvizsgálta a Német Demokratikus Köztársaság kormányának kérését a Németország által fizetendő jóvátételi összeg csökkentéséről.

A szovjet kormány figyelembe vette, hogy a Német Demokratikus Köztársaság lelkiismeretesen és rendszeresen teljesíti jóvátételi kötelezettségeit, amelyek összegét tízmilliárd dollárban állapították meg, és hogy 1950 végéig e kötelezettségek jelentékeny része 3 658 millió dollár összegben kiegyenlítést nyer.

A szovjet kormány, a Lengyel Köztársaság kormányával egyetértésben, attól az óhajtól vezérelve, hogy megkönnyítse a német nép erőfeszítéseit Németország népgazdaságának helyreállítása és fejlesztése terén, továbbá figyelembe véve a Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság között létrejött baráti kapcsolatokat, elhatározta, hogy a jóvátételi összegek hátralékos részét 50 százalékkal, azaz 3 171 millió dollárral csökkenti.

Annak a nyilatkozatnak megfelelően, amelyet a Szovjetunió kormánya a Külügyminiszterek Tanácsának 1947 márciusában Moszkvában tartott ülésszakán a jóvátételi összeg törlesztési határidejének húsz évben való megállapítására vonatkozólag tett, a szovjet kormány azt is elhatározta, hogy a hátralékos német jóvátételi összeg (3 171 millió dollár) folyó termelésből történő megfizetésének határidejét 15 évvel, 1951-től kezdődőleg 1965-ig bezárólag, meghosszabbítja.

Mély tisztelettel
I. Sztálin,
a Szovjetunió miniszterelnöke

Sztálin. A békéért. 84—85. old.

Sztálin. Otto Grotewohl miniszterelnöknek (1950 május 12).

Köszönöm Önnek és a Német Demokratikus Köztársaság kormányának az üdvözletet, amelyet a német népnek a fasizmus zsarnoksága alól történt felszabadítása ötödik évfordulója alkalmából küldött. Bizonyos vagyok abban, hogy a Német Demokratikus Köztársaság és a Szovjetunió között a baráti kapcsolatok továbbra is sikeresen fejlődnek népeink javára és valamennyi békeszerető ország békéje és együttműködése érdekében.

„Szabad Nép" 1950 május 12.

Sztálin. A Szabad Német Ifjúság Szövetsége Központi Tanácsának (1950 június 3).

Köszönöm az ifjú német békeharcosok, az össznémet ifjúsági találkozó részvevőinek üdvözletét.

A német ifjúságnak, az egységes, demokratikus és békeszerető Németország aktív építőinek, újabb sikereket kívánok e nagy feladat teljesítésében.

„Szabad Nép" 1950 június 3.

Sztálin. „Pandit Dzsavaharlal Nehru úr nagyméltóságának, az Indiai Köztársaság miniszterelnökének" (1950 július 15).

Üdvözlöm az Ön békekezdeményezését. Teljesen osztom az Ön nézetét, amely szerint a koreai kérdést célszerű lenne békésen rendezni a Biztonsági Tanács útján az öt nagyhatalom képviselőinek és köztük a kínai népi kormány képviselőjének kötelező részvételével. Úgy vélem, hogy a koreai kérdés gyors rendezése érdekében célszerű lenne meghallgatni a Biztonsági Tanácsban a koreai nép képviselőit.

Tisztelettel

I. Sztálin
a Szovjetunió miniszterelnöke

Sztálin. A békéért. 86. old.

Sztálin. Józef Cyrankiewicz miniszterelnöknek (1950 július 23).

A Nemzeti Nap — a Lengyel Köztársaság újjászületésének évfordulója alkalmából kérem, fogadja Miniszterelnök úr a lengyel népnek, a Lengyel Köztársaság kormányának és Önnek küldött szívélyes üdvözletemet. A szovjet nép a testvéri lengyel népnek további sikereket kíván a népi demokratikus Lengyelország építésében kifejtett munkájához.

„Szabad Nép" 1950 július 23.

Sztálin. Vlko Cservenkov miniszterelnöknek (1950 szeptember 9).

Fogadja, Elnök Úr, baráti üdvözletemet a bolgár nép ünnepe — a felszabadulás évfordulója — alkalmából. Kívánom, hogy testvérnépeink szövetsége és barátsága a jövőben még jobban megszilárduljon és a Bolgár Népköztársaság még inkább virágozzék.

„Szabad Nép" 1950 szeptember 9.

Sztálin. Kim Ir Szen miniszterelnöknek (1950 október 12).

Köszönöm Önnek, Elnök Úr, jókívánságait a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége közötti diplomáciai kapcsolatok felvételének második évfordulója alkalmából.

Kívánom az országa függetlenségét hősiesen védelmező koreai népnek, hogy sikeresen fejezze be sok-sok év óta tartó küzdelmét az egységes, független, demokratikus Korea megteremtéséért.

Sztálin. A békéért. 87. old.

Sztálin. Enver Hodzsa miniszterelnöknek (1950 november 30).

Elnök Úr! Jókívánságaimat küldöm Önnek, az albán kormánynak és az albán népnek a nemzeti ünnep, a fasiszta megszállás alóli felszabadulás hatodik évfordulója alkalmából. Az albán népnek további sikereket kívánok az új, népi demokratikus Albánia felépítésében.

„Szabad Nép" 1950 november 30.

Sztálin. Anton Zápotocky miniszterelnöknek (1950 december 13).

A szovjet-csehszlovák barátsági és kölcsönös segélynyujtási szerződés aláírásának hetedik évfordulóján fogadja, kérem, Miniszterelnök Úr, a csehszlovák népnek és a Csehszlovák Köztársaság kormányá-

nak küldött őszinte üdvözletemet. Egyben új sikereket kívánok a Csehszlovákia és a Szovjetunió közötti kapcsolat további megszilárdításában.

„Szabad Nép" 1950 december 13.

Sztálin. „Beszélgetés a «Pravda» tudósítójával" (1951 február 17).

Kérdés. Hogyan értékeli Ön Attlee angol miniszterelnöknek azt a kijelentését, melyet legutóbb az alsóházban tett, hogy a Szovjetunió a háború befejezése után nem szerelt le, azaz nem demobilizálta csapatait, s hogy a Szovjetunió azóta egyre növeli fegyveres erőit?

Válasz. Attlee miniszterelnöknek ezt a kijelentését a Szovjetunió ellen irányuló rágalomnak tekintem.

Mindenki tudja, hogy a Szovjetunió a háború után demobilizálta csapatait. Ismeretes, hogy a demobilizálás három szakaszban történt: az első és második szakasz 1945-ben, a harmadik 1946 májusától szeptemberéig. Ezenkívül 1946-ban és 1947-ben demobilizáltuk a Szovjet Hadsereg személyi állományának legidősebb korosztályait, 1948 elején pedig demobilizáltuk az összes többi idősebb korosztályt.

Ezek a mindenki előtt ismeretes tények.

Ha Attlee miniszterelnök jártas volna a pénzügyi vagy közgazdasági tudományban, akkor könnyen megértené, hogy egyetlen állam sem, a Szovjet Állam sem képes teljes erővel kifejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, nem képes olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amu-darjai vízierőművek, amelyekhez többtízmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a közszükségleti cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amihez ugyancsak a költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság helyreállításába és ezzel együtt, ezzel egyidejűleg, még meg is sokszorozni fegyveres erőit, még ki is bővíteni hadiiparát. Nem nehéz megérteni, hogy ilyen esztelen politika az államot csődbe juttatná. Attlee miniszterelnöknek saját tapasztalatából, éppúgy mint az Egyesült Államok tapasztalatából is tudnia kell, hogy az ország fegyveres erőinek megsokszorozása és a fegyverkezési hajsza a hadiipar kibővítésére, a polgári szükségletekre dolgozó ipar csökkentésére, a nagyszabású polgári építkezések beszüntetésére, az adók emelésére, a közszükségleti cikkek árának emelésére vezet. Világos, hogy ha a Szovjetunió nem csökkenti, hanem ellenkezőleg, bővíti a polgári szükségletekre dolgozó iparát,

nem korlátozza, hanem ellenkezőleg, fokozza az új, hatalmas vízierőművek és öntözőrendszerek építését, nem szünteti meg, hanem ellenkezőleg, folytatja az árleszállítás politikáját, akkor nem duzzaszthatja fel ezzel egyidejűleg hadiiparát, nem sokszorozhatja meg fegyveres erőit a csődbejutás kockázata nélkül.

Ha Attlee miniszterelnök mindezen tények és tudományos meggondolások ellenére mégis megengedi magának, hogy nyiltan rágalmazza a Szovjetuniót és a Szovjetunió békepolitikáját, akkor ez csak azzal magyarázható, hogy a Szovjetunió megrágalmazásával akarja igazolni a munkáspárti kormány által jelenleg Angliában folytatott fegyverkezési hajszát.

Attlee miniszterelnöknek azért van szüksége a Szovjetunió ellen irányuló hazugságra, neki azért kell a Szovjetunió békepolitikáját agresszívnek, az angol kormány agresszív politikáját pedig békésnek feltüntetnie, hogy tévedésbe ejtse az angol népet, hogy erővel elhitesse vele a Szovjetunió ellen irányuló hazugságot és ilymódon csalással berántsa az új világháborúba, amelyet az Amerikai Egyesült Államok uralkodó körei szerveznek.

Attlee miniszterelnök a béke hívének tünteti fel magát. De ha valóban a béke híve, akkor miért utasította el a Szovjetuniónak az Egyesült Nemzetek Szervezetében előterjesztett javaslatát a Szovjetunió, Anglia, az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Franciaország között haladéktalanul megkötendő békeegyezményről?

Ha valóban a béke híve, miért utasította el a Szovjetunió javaslatait, hogy haladéktalanul kezdjenek hozzá a fegyverkezés csökkentéséhez, haladéktalanul tiltsák meg az atomfegyvert?

Ha valóban a béke híve, miért üldözi a béke védelmének híveit, miért tiltotta be a béke védelmezőinek angliai kongresszusát? Vajjon a békevédelmi kampány fenyegetheti-e Anglia biztonságát?

Világos, hogy Attlee miniszterelnök nem a béke megóvása, hanem új agresszív világháború kirobbantása mellett van.

Kérdés. Mi a véleménye a koreai intervencióról, mivel végződhetik?

Válasz. Ha Anglia és az Amerikai Egyesült Államok végleg elutasítja Kína népi kormányának békejavaslatait, akkor a koreai háború csakis az intervenciósok vereségével végződhet.

Kérdés. Miért? Talán az amerikai és angol tábornokok és tisztek rosszabbak a kínai és koreai tábornokoknál és tiszteknél?

Válasz. Nem, nem rosszabbak. Az amerikai és angol tábornokok és tisztek egyáltalán nem rosszabbak bármely más ország tábornokainál és tisztjeinél. Ami az Egyesült Államok és Anglia katonáit illeti, a hitlerista Németország és a militarista Japán elleni háborúban, mint isme-

retes, a legjobb oldalukról mutatkoztak meg. Miről van tehát szó? Arról, hogy a Korea és Kína elleni háborút a katonák igazságtalannak tartják, a hitlerista Németország és a militarista Japán elleni háborút viszont teljesen igazságosnak tartották. Arról van szó, hogy ez a háború a legnagyobb mértékben népszerűtlen az amerikai és angol katonák körében.

Valóban nehéz volna meggyőzni a katonákat arról, hogy Kína — amely nem fenyegeti sem Angliát, sem Amerikát és amelytől az amerikaiak elrabolták Taivan szigetét — agresszor, az Amerikai Egyesült Államok pedig — amely Taivan szigetét elrabolta és csapatait egészen Kína határáig vitte — védekező fél. Nehéz meggyőzni a katonákat arról, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak joga van biztonságát védelmezni Korea területén és Kína határainál, Kínának és Koreának pedig nincs joga biztonságát védelmezni saját területén, illetőleg államának határain. Ezért népszerűtlen ez a háború az angol és amerikai katonák körében.

Érthető, hogy a legtapasztaltabb tábornokok és tisztek is vereséget szenvedhetnek, ha a katonák a rájuk kényszerített háborút mélységesen igazságtalannak tartják és ezért formálisan, küldetésük igazságosságába vetett hit és lelkesedés nélkül teljesítik kötelességüket a fronton.

Kérdés. Hogyan ítéli meg az Egyesült Nemzetek Szervezetének azt a határozatát, amely a Kínai Népköztársaságot agresszornak nyilvánítja?

Válasz. Ez a határozat szerintem szégyenletes.

Valóban, a lelkiismeret utolsó foszlányait is el kell veszíteni ahhoz, hogy valaki azt állítsa, hogy az Amerikai Egyesült Államok, amely kínai területet foglalt el, Taivan szigetét, és benyomult Koreába Kína határáig — védekező fél, a Kínai Népköztársaság pedig, amely határait védelmezi és igyekszik visszaszerezni az amerikaiak által elfoglalt Taivan szigetet — agresszor.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete, amelyet úgy alakítottak meg, mint a béke megőrzésének bástyáját, a háború eszközévé, az új világháború kirobbantásának eszközévé válik. Az ENSz agresszív magja tíz ország, a támadó jellegű Északatlanti Szövetség tagjai (az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, Kanada, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Dánia, Norvégia, Izland) és húsz latinamerikai ország (Argentina, Brazilia, Bolivia, Chile, Columbia, Costarica, Cuba, Dominicai Köztársaság, Ecuador, Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Mexikó, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela). Ezeknek az országoknak képviselői döntenek ma az ENSz-ben a háború és béke sorsáról. Ők azok, akik az ENSz-ben keresztülvitték a Kínai Népköztársaságot agresszorrá nyilvánító szégyenletes döntést.

Jellemző az ENSz-ben uralkodó mostani rendre, hogy például a kicsiny amerikai Dominicai Köztársaságnak, amelynek alig van kétmillió lakosa, most ugyanolyan súlya van az ENSz-ben, mint Indiának és sokkal nagyobb súlya, mint a Kínai Népköztársaságnak, amelynek az ENSz-ben nincs szavazati joga.

Az ENSz ilymódon az agresszív háború eszközévé válik és egyben megszűnik az egyenjogú nemzetek világszervezete lenni. A dolog lényegét tekintve az ENSz most nem annyira világszervezet, mint inkább az amerikaiak szolgálatára álló szervezet, az amerikai agresszorok szükségleteinek megfelelően működő szervezet. Nemcsak az Amerikai Egyesült Államok és Kanada törekszik új háború kirobbantására, de ezen az úton jár húsz latinamerikai ország is, amelyeknek földbirtokosai és kereskedői új háborút szomjúhoznak valahol Európában vagy Ázsiában, hogy a harcoló országoknak a magasnál is magasabb árakon adhassák el áruikat és ezen a véres ügyön milliókat kereshessenek. Senki előtt nem titok az a tény, hogy a húsz latinamerikai ország húsz képviselője most az ENSz-ben az Amerikai Egyesült Államok legtömörebb és legengedelmesebb hadserege.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete ilymódon a Népszövetség dicstelen útjára lép. Ezzel eltemeti erkölcsi tekintélyét és szétesésre ítéli önmagát.

Kérdés. Elkerülhetetlennek tekinti-e Ön az új világháborút?

Válasz. Nem. Legalább is jelenleg nem lehet azt elkerülhetetlennek tekinteni.

Természetesen az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, valamint Franciaországban is vannak agresszív, új világháborúra szomjazó erők. Nekik háború kell, hogy extraprofitot szerezhessenek, hogy kirabolhassanak más országokat. Ezek a milliárdosok és milliomosok a háborút hatalmas hasznot hozó, jövedelmező üzletnek tekintik.

Ezek az agresszív erők kezükben tartják a reakciós kormányokat és irányítják azokat. De ugyanakkor félnek is népeiktől, amelyek nem akarnak új háborút és a béke fenntartása mellett foglalnak állást. Az agresszív erők éppen ezért igyekeznek felhasználni a reakciós kormányokat arra, hogy hazugságokkal befonják népeiket, félrevezessék őket és az új háborút védelmi háborúnak, a békeszerető országok békés politikáját pedig agresszív politikának tüntessék fel. Be akarják csapni népeiket, hogy reájuk erőszakolják agresszív terveiket és új háborúba rántsák őket.

Éppen ezért félnek a békevédelmi kampánytól, attól tartanak, hogy a békevédelmi kampány leleplezheti a reakciós kormányok agresszív szándékait.

Éppen ezért gáncsolták el a Szovjetuniónak egy békeegyezmény megkötésére, a fegyverkezés csökkentésére és az atomfegyver eltiltására tett javaslatait, mert attól tartanak, hogy ezeknek a javaslatoknak elfogadása meghiúsítaná a reakciós kormányok agresszív intézkedéseit és szükségtelenné tenné a fegyverkezési hajszát.

Mivel végződik ez a harc az agresszív és a békeszerető erők között?

A béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és végig kitartanak mellette. A háború elkerülhetetlenné válhat, ha a háborús gyujtogatóknak sikerül hazugságaikkal befonni a néptömegeket, félrevezetni és új világháborúba sodorni őket.

Ezért a széleskörű békekampánynak — amely eszköz a háborús gyujtogatók bűnös mesterkedéseinek leleplezésére — ma elsőrendű jelentősége van.

Ami a Szovjetuniót illeti, a Szovjetunió továbbra is tántoríthatatlanul folytatja a háború elhárítására és a béke megőrzésére irányuló politikáját.

Sztálin. A békéért. 88—94. old.

Sztálin. „Mao Ce-tung elvtársnak, a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormánya elnökének" (1951 szeptember 2).

Köszönöm Önnek, Elnök elvtárs, hogy olyan nagyra becsüli a Szovjetunió és fegyveres erőinek szerepét a japán agresszív erők szétzúzásában.

A kínai népnek és felszabadító hadseregének, a Kuomintang-klikk mesterkedései ellenére is, nagy szerepe volt a japán imperialisták felszámolásában. A kínai népnek és felszabadító hadseregének harca lényegesen megkönnyítette a japán agresszív erők szétzúzását.

Kétségtelen, hogy a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság megingathatatlan barátsága a béke biztosításának ügyét szolgálja és fogja szolgálni a Távol-Keleten minden rendű és rangú agresszorral és háborús gyujtogatóval szemben.

Kérem Önt, Elnök elvtárs, fogadja a Szovjetunió és fegyveres erői üdvözletét Kelet-Ázsiának a japán imperialista iga alóli felszabadítása hatodik évfordulója alkalmából.

Éljen a Kínai Népköztársaság és a Szovjetunió nagy barátsága!

Éljen a Kínai Felszabadító Néphadsereg!

Sztálin. A békéért. 95. old.

Sztálin. „Mao Ce-tung elvtársnak, a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormánya elnökének" (1951 október 1).

A Kínai Népköztársaság kikiáltásának második évfordulóján kérem Önt, Elnök elvtárs, fogadja baráti üdvözletemet.

A nagy kínai népnek, a Kínai Népköztársaság kormányának és Önnek azt a szívből jövő jókívánságot küldöm, hogy érjenek el további sikereket a népi demokratikus Kína építésében.

Erősödjék továbbra is a Kínai Népköztársaság és a Szovjetunió nagy barátsága, amely szilárd biztosítéka a békének és a biztonságnak a Távol-Keleten!

Sztálin. A békéért. 96. old.

Sztálin. „Válasz a «Pravda» tudósítójának az atomfegyverre vonatkozólag" (1951 október 6).

Kérdés. Hogyan vélekedik Ön arról a hűhóról, amelyet a külföldi sajtó csapott a napokban az atombombának a Szovjetunióban történt kipróbálásával kapcsolatosan?

Válasz. Valóban, nemrég kipróbálták nálunk az atombomba egyik fajtáját. Továbbra is folyik majd a különböző űrméretű atombombák kipróbálása, országunknak — az angol-amerikai agresszív tömb támadása elleni — védelmi terve szerint.

Kérdés. Az atombomba kipróbálásával kapcsolatban különféle amerikai személyiségek riadalmat keltenek és az Egyesült Államok biztonságát fenyegető veszélyről kiáltoznak. Van-e ennek a riadalomnak valami alapja?

Válasz. Ennek a riadalomnak semmiféle alapja sincs.

Az amerikai személyiségeknek feltétlenül tudniok kell, hogy a Szovjetunió nem csupán az atomfegyver alkalmazását ellenzi, hanem az atomfegyver eltiltását, gyártásának beszüntetését is kívánja. Mint ismeretes, a Szovjetunió többízben követelte az atomfegyver eltiltását, az atlanti tömb hatalmai azonban ezt a követelést minden alkalommal visszautasították. Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha az Egyesült Államok megtámadja országunkat, az amerikai uralkodó körök alkalmazni fogják az atombombát. Éppen ez a körülmény kényszerítette arra a Szovjetuniót, hogy atomfegyvere legyen, hogy teljes fegyverzetben fogadhassa az agresszorokat.

Az agresszorok természetesen azt akarják, hogy a Szovjetunió fegyvertelen legyen, ha az agresszorok támadást indítanak ellene. A Szovjetunió azonban ezzel nem ért egyet és úgy véli, hogy az agresszort teljes fegyverzetben kell fogadni.

Következésképpen, ha az Egyesült Államok nem szándékozik megtámadni a Szovjetuniót, akkor az amerikai személyiségek riadalmát indokolatlannak és képmutatónak kell tekinteni, mert a Szovjetunió nem gondol arra, hogy valaha is megtámadja az Egyesült Államokat vagy bármely más országot.

Az amerikai személyiségek elégedetlenek azzal, hogy az atomfegyver titkának nem csupán az Egyesült Államok van birtokában, hanem más országok és, mindenekelőtt, a Szovjetunió is. Az amerikai személyiségek azt szeretnék, hogy az Egyesült Államoknak az atombomba termelése terén monopóliuma legyen, hogy az Egyesült Államoknak korlátlan lehetősége legyen más országok megfélemlítésére és zsarolására. Ámde milyen alapon gondolkodnak így, mi jogosítja fel őket arra, hogy így gondolkodjanak? Vajjon a béke fenntartásának érdekei követelnek ilyen monopóliumot? Nem helyesebb-e, ha azt mondjuk, hogy éppen fordítva áll a dolog, hogy éppen a béke fenntartásának érdekei követelik mindenekelőtt az ilyen monopólium felszámolását, ezt követően pedig az atomfegyver feltétlen megtiltását is. Úgy gondolom, hogy az atombomba szószólói csak abban az esetben hajlandók beleegyezni az atomfegyver eltiltásába, ha látni fogják, hogy nem monopolisták többé.

Kérdés. Mi az Ön véleménye az atomfegyver nemzetközi ellenőrzéséről?

Válasz. A Szovjetunió az atomfegyver eltiltását és az atomfegyver gyártásának megszüntetését kívánja. A Szovjetunió olyan nemzetközi ellenőrzés létesítését kívánja, amely azt ellenőrzi, hogy az atomfegyver megtiltásáról, az atomfegyver gyártásának megszüntetéséről és a már gyártott atombombáknak kizárólag polgári célokra történő felhasználásáról szóló határozatot a legpontosabban és a leglelkiismeretesebben teljesítsék. A Szovjetunió ilyen nemzetközi ellenőrzést kíván.

Amerikai személyiségek is beszélnek „ellenőrzésről", az ő „ellenőrzésük" azonban nem abból indul ki, hogy megszüntessék az atomfegyver gyártását, hanem abból, hogy tovább folytassák ezt a gyártást, mégpedig olyan mennyiségben, amely megfelel az egyes országok rendelkezésére álló nyersanyagmennyiségnek. Következésképpen az amerikai „ellenőrzés" nem az atomfegyver megtiltásából indul ki, hanem abból, hogy az atomfegyvert legalizálják és törvényesítsék. Ezzel egyben törvényesítik a háborús uszítóknak azt a jogát is, hogy az atomfegyver segítségével tíz- és százezerszám irtsák a békés lakosságot.

Nem nehéz megérteni, hogy ez nem ellenőrzés, hanem az ellenőrzés megcsúfolása, a népek békébe vetett reményeinek kijátszása. Érthető, hogy az ilyen „ellenőrzés" nem elégítheti ki a békeszerető népeket, amelyek az atomfegyver megtiltását és gyártásának megszüntetését követelik.

Sztálin. A békéért. 97—99. old.

Sztálin. Kim Ir Szen miniszterelnöknek (1951 október 21).

A Szovjetunió kormánya és a magam nevében köszönetet mondok Önnek, Elnök elvtárs, az országaink közötti diplomáciai kapcsolatok létesítésének harmadik évfordulója alkalmából kifejezett üdvözletéért és jókívánságaiért.

Sikereket kívánok a bátor koreai népnek hazája szabadságáért és függetlenségéért folyó hősies harcában.

„Szabad Nép" 1951 október 21.

Sztálin. „Kiiszi Ivamoto úrnak, a Kiodo sajtóügynökség főszerkesztőjének" (1951 december 31).

Tisztelt K. Ivamoto úr! Megkaptam hozzám intézett kérését, hogy küldjek újévi üzenetet a japán népnek.

A szovjet államférfiak nem követik azt a tradíciót, hogy egy idegen állam miniszterelnöke más állam népéhez forduljon jókívánságaival. A Szovjetunió népeinek az idegen megszállás következtében súlyos helyzetbe került japán nép iránti mély együttérzése azonban arra késztet, hogy eltérjek a szabálytól és eleget tegyek az Ön kérésének.

Kérem, tolmácsolja a japán népnek, hogy szabadságot és boldogságot kívánok neki, hogy teljes sikert kívánok hazája függetlenségéért folytatott bátor harcában.

A Szovjetunió népei maguk is átélték a multban az idegen megszállás borzalmait, amely megszállásban a japán imperialisták is résztvettek. Ezért teljesen megértik a japán nép szenvedéseit, mélységesen együttéreznek vele és hiszik, hogy éppúgy kivívja hazájának újjászületését és függetlenségét, mint ahogy annakidején a Szovjetunió népei is kivívták.

A japán munkásoknak kívánom, hogy megszabaduljanak a munkanélküliségtől és az éhbértől, kívánom a közszükségleti cikkek magas árainak felszámolását és sikereket kívánok a béke fenntartásáért folytatott harcban.

A japán parasztoknak kívánom, hogy megszabaduljanak a földnélküliségtől és a földéhségtől, kívánom a magas adók felszámolását és sikereket kívánok a béke fenntartásáért folytatott harcban.

Az egész japán népnek és értelmiségének, a japán demokratikus erők teljes győzelmét kívánom, az ország gazdasági életének megélénkülését és fellendülését, a nemzeti kultúra, a tudomány, a művészet felvirágzását és sikereket kívánok a béke fenntartásáért folytatott harcban.

Tisztelettel

I. Sztálin

Sztálin. A békéért. 100—101. old.

Sztálin. „Mao Ce-tung elvtársnak, a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormánya elnökének" (1952 február 12).

Kérem, Elnök elvtárs, fogadja a szovjet-kínai barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyujtási szerződés aláírásának második évfordulója alkalmából szívből jövő üdvözleteimet. Kívánom, hogy a Kínai Népköztársaság és a Szovjetunió szövetsége és együttműködése tovább erősödjék az egész világ békéje érdekében.

„Szabad Nép" 1952 február 14.

Sztálin. Válasz az amerikai lapszerkesztők egy csoportjának kérdéseire (1952 április 2).

Kérdés. Közelebb van-e most a harmadik világháború, mint két vagy három évvel ezelőtt?

Válasz. Nem, nincs közelebb.

Kérdés. Hasznos volna-e a nagyhatalmak vezetőinek találkozása?

Válasz. Lehetséges, hogy hasznos volna.

Kérdés. Alkalmasnak tartja-e ön a jelenlegi időpontot Németország egyesítésére?

Válasz. Igen, alkalmasnak tartom.

Kérdés. Milyen alapon lehetséges a kapitalizmus és kommunizmus egymás mellett élése?

Válasz. A kapitalizmus és a kommunizmus békés egymás mellett élése teljes mértékben lehetséges, ha megvan a kölcsönös óhaj az együttműködésre, a készség a vállalt kötelezettségek teljesítésére és ha betartják az egyenlőség elvét, valamint a más államok belügyeibe való benemavatkozás elvét.

„Szabad Nép" 1952 április 3.

Sztálin. Dobi István miniszterelnöknek (1952 április 4).

Kérem a Magyar Népköztársaság kormányát és Önt, Elnök elvtárs, fogadja szívélyes szerencsekívánataimat a nemzeti ünnep alkalmából. Kívánok a magyar népnek további sikereket az új, szabad Magyarország építésében.

„Szabad Nép" 1952 április 4.

Sztálin. „Boleslaw Bierut elvtársnak, a Lengyel Köztársaság elnökének" (1952 április 18).

Engedje meg, Elnök elvtárs, hogy 60. születésnapján üdvözöljem Önt, mint az új, egységes, független, népi demokratikus Lengyelország nagy építőjét és vezetőjét.

Szívemből jó egészséget és sikereket kívánok Önnek a testvéri lengyel nép javáért, a Lengyel Köztársaság és a Szovjetunió közötti barátság további megerősítéséért és a békéért folytatott tevékenységében.

„Szabad Nép" 1952 április 20.

JEGYZETEK
MUTATÓK

JEGYZETEK

[1] Heine. Németország. Lásd Válogatott versei. Szépirodalmi könyvkiadó 1951. 356. old. — *10*

[2] *Testvéri Demokraták* — nemzetközi propaganda szervezet, amelyet 1846-ban Londonban élő német, lengyel, olasz emigránsok és baloldali chartista vezetők (Harney, Jones, stb.) alapítottak. Aktívája főleg munkásokból állt. Marx és Engels, az Igazak Szövetsége, majd a Kommunisták Szövetsége kapcsolatban voltak vele. — *11*

[3] Marx itt A. D. Szaltikov „Levelek Indiáról" c. művéből idéz, amely 1848-ban Párizsban, francia nyelven jelent meg. — *21*

[4] A Brit Keletindiai Társaságról van szó, amelyet 1600-ban alapítottak az Indiával való kereskedelem monopolizálására. A Társaság kereskedelmi műveleteinek ürügyén az angol tőkés vállalkozók meghódították Indiát és hosszú ideig uralkodtak felette. Az 1857-es indiai felkelés után a Társaságot feloszlatták és India igazgatását közvetlenül az angol kormány vette át. — *21*

[5] *Juggernaut* (ejtsd Dzsaggernat) — Visnu isten egyik temploma, zarándokhely. Ünnepnapokon az isten képmását magas szekéren körülhordták. Számos zarándok a kerekek alá vetette magát és ott pusztult. A templom hírhedt volt a prostitúcióról, amelyet a papok szerveztek meg vallásos szertartások leple alatt, valójában azonban haszonszerzésből. A jövedelem egy részét adóként az angolok kapták. — *21*

[6] *Robin pajtás* — Shakespeare „Szentiványéji álom" c. darabjában szereplő fantasztikus lény. Robin Goodfellow, más néven Puck, afféle garabonciás tréfacsináló, jóemberek barátja, segítőtársa. — *23*

[7] Az angol munkások tüntetései gátolták meg, hogy Anglia az 1861-ben kitört polgárháborúban a rabszolgatartó Délt katonailag is támogassa. — *24*

[8] Az üdvözletet Marx írta és Marx és a Központi Tanács más tagjai írták alá. Lásd erről Marx levelét Engelshez 1864 december 8 (MEGA. III. rész. 3. köt. 209—211. old.). — *29*

[9] Az 1870 július végén kitört francia-porosz háborúról van szó. — *33*

[10] A magyar származású Frankel Leóról van szó, aki mielőtt Párizsba költözött, hosszabb ideig élt Németországban. — *37*

[11] *Mutualisták* — így nevezték magukat a proudhonisták, minthogy a fogyasztási és egyéb szövetkezetek alapítását kölcsönös (mutuel) segítség jelszavával propagálták. — *42*

[12] Az I. Internacionále londoni konferenciájának (1871 szeptember) fentemlített határozatai a következő kérdésekkel foglalkoztak: az Internacionále megerősítése, a centraliz-

mus és a Főtanács vezetőszerepének fokozása; a proletariátus önálló politikai pártjának és a politikai és gazdasági harc elválaszthatatlan kapcsolatának szükségessége; a frakciós bakunista csoportok felszámolása. — *43*

[13] 1870 szeptember 4-én, miután a francia hadsereg Sedannál teljesen felőrlődött és a császárral együtt fogságba esett, kikiáltották a köztársaságot és új kormányt alakítottak, az ú. n. „nemzeti védelem kormányát". — *43*

[14] I. Vilmos, II. Sándor és Ferenc József 1872 szeptemberi berlini tanácskozásáról van szó. V. ö. „A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai". Magyar Munkásmozgalmi Intézet. I. köt. Budapest 1951. 245. és köv. old. — *45*

[15] *Második császárság* — Louis Bonaparte, III. Napoleon császársága (1852—1870). — *47*

[16] *A „Nemzetközi Béke és Szabadság Liga"* — 1867-ben Genfben alakult, burzsoá-demokratákból és pacifistákból, a szabadkereskedelem híveiből álló nemzetközi szervezet. E szövetség demagóg jelszavai ellen, amellyel el akarták terelni a proletariátus figyelmét az osztályharcról, az I. Internacionále Marx kezdeményezésére és vezetésével éles harcot folytatott. — *48, 49*

[17] Marx a félhivatalos *„Norddeutsche Allgemeine Zeitung"* („Északnémet Általános Ujság") 1875 március 20-án megjelent vezércikkére utal, mely a szociáldemokrata párt programjának 5. pontját illetően megjegyezte, hogy „a szociáldemokrata agitáció sok tekintetben óvatosabb lett" és „megtagadja az Internacionálét". — *50*

[18] A szocialistaellenes kivételes törvény feljogosította a kormányt, hogy egyes városokban ostromállapotot hirdessen. — *52*

[19] 1848 szeptemberében, amikor Marx két hétig politikai tárgyalások végett Bécsben tartózkodott. — *54*

[20] *1871 március 18* — a Párizsi Kommün első napja — ezen a napon a párizsi proletariátus felkelésének eredményeképpen a nemzetőrség Központi Bizottsága vette át a hatalmat, melyet március 28-án a Párizsi Kommünnek adott át. — *57*

[21] *Május 2* — 1808 május 2-án felkelés tört ki a Napoleon seregei által megszállt Madridban. A kegyetlenül elnyomott felkelés jeladásul szolgált az egész országban fellángoló gerillaharcokra. — *57*

[22] *V. Burenyin* — a reakciós „Novoje Vremja" c. lap munkatársa; rágalmazó, uszító hajszát folytatott valamennyi haladó társadalmi irányzat képviselői ellen. Lenin a burenyini jelzőt gúnyos értelemben használja a vita becstelen módszereinek jellemzésére. — *61*

[23] A Lenin által említett pártok és irányzatok: *Lassalleánusok* — a Ferdinánd Lassalle által 1863-ban alapított Általános Német Munkásegylet tagjai, illetve Lassalle politikai-taktikai nézeteinek és irányának hívei és követői. A lassalle-i tanítás a német munkásmozgalom opportunista áramlatának egyik jelentős eszmei forrása volt. — *Eisenachiak* — Liebknecht és Bebel vezetése és Marx és Engels eszmei befolyása alatt álló, Eisenachban 1869-ben alapított Németországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagjai. — Az eisenachiak és lassalleánusok között elkeseredett harc folyt. Mindkét párt a munkásmozgalom fellendülésének és a kormány részéről jövő üldözések fokozódásának hatása alatt 1875-ben a gothai kongresszuson egységes Németországi Szocialista Munkáspárttá olvadt össze, amelyben a lassalleánusok voltak az opportunista szárny. — *Guesdisták és posszibilisták* — a francia szocialista mozgalom két irányzata, mely 1882-ben a Francia Munkáspárt szakadása után alakult ki. *Guesdisták* — Jules Guesde hívei, baloldali marxista irány, mely a proletariátus önálló forradalmi politikáját támogatta; 1901-ben a guesdisták megalapították a Franciaországi Szocialista Pártot. — *Fábiánusok* — az

angol „Fábiánus-Társaság" tagjai, amelyet 1884-ben alapítottak. A fábiánusok szerint a szocializmust csakis békés úton, fokozatosan, szociális reformok útján lehet és kell megvalósítani. A társaság nevét Fabius Cunctator (a késedelmeskedő) római hadvezértől vette, aki lassúságáról és arról a taktikájáról volt híres, hogy a döntő ütközetek elől kitért. Az 1914—1918-as imperialista háború alatt a fábiánusok szociálsoviniszta álláspontonvoltak. — *Narodovolecek* — a „Narodnaja Volja" („Népakarat") forradalmi narodnyik szervezet tagjai. A szervezet 1879-ben alakult. A politikai harc módszerétül az önkényuralom nevezetesebb képviselői ellen irányuló egyéni terrort választotta. — *Miniszterialisták* — reformista szocialisták, akik amellett foglaltak állást, hogy a szocialisták vegyenek részt polgári kormányokban (a francia Millerand volt az első szocialista, aki (1899—1902) résztvett egy reakciós polgári kormányban). — *Bernsteinisták*, bernsteinizmus — opportunista irányzat a nemzetközi szociáldemokrácián belül; a mult század 90-es éveiben alakult ki és Eduard Bernstein német szociáldemokrata nevéhez fűződik, aki a polgári liberalizmus szellemében vette revízió alá Marx forradalmi tanítását. — *Orosz kritikusok* — „legális marxisták" (Sztruve, Prokopovics, Tugan-Baranovszkij stb.), liberális, polgári ellenzékiek, akik a XIX. század 90-es éveiben a legális, a cárizmus által engedélyezett sajtóban felléptek a forradalmi marxizmus ellen. — *64*

[24] Fentebb Lenin arról a harcos ellenállásról ír, amelyet a német munkások a bismarcki szocialistaellenes törvény idején tanusítottak. — *65*

[25] *Frankfurti parlament* — az 1848—1849-ben Frankfurtban ülésező német nemzetgyűlés, amelynek hivatása az lett volna, hogy Németország egységét megteremtse. — *66*

[26] *Slahta* — lengyel nemes. — *67*

[27] Az *„Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet"*-et örmény nemzeti-föderalista elemek alapították, nem sokkal az OSzDMP II. kongresszusa (1903) után. — *70*

[28] A Sztálin által nem szószerint idézett programpontok szövege: 7. A rendek eltörlése és minden állampolgár teljes jogegyenlősége, nemre, vallásra, fajra és nemzetiségre való tekintet nélkül. — 8. A lakosság joga nemzeti nyelven folyó oktatásra, melyet az állam és az önkormányzati szervek költségén létesített iskolák útján biztosítanak; minden állampolgár joga arra, hogy gyűléseken anyanyelvén beszélhessen; a helyi nyelv használatának bevezetése valamennyi helyi társadalmi és állami intézményben, az államnyelvvel egyenlő jogon. — 9. Az állam keretébe tartozó valamennyi nemzet önrendelkezési joga. — *75*

[29] *Bund* (Litvániai, Lengyelországi és Oroszországi Általános Zsidó Munkásszövetség) — zsidó kispolgári opportunista szervezet. 1897 októberben alakult meg a vilnai kongresszuson. A Bund főleg a zsidó kisiparosok körében dolgozott. A Bund az orosz munkásmozgalomban a nacionalizmus és szeparatizmus hordozójaként lépett fel. 1905—1907-ben a mensevikeket támogatta. Az Októberi Forradalom az intervenció és polgárháború idején ellenforradalmi politikát folytatott. 1921-ben széthullt. — *85, 95*

[30] Az első Balkán-háború 1912 októberében tört ki egyfelől Bulgária, Szerbia, Görögország és Montenegró, másfelől Törökország között. — *94*

[31] J. I. Jagello — a Lengyel Szocialista Párt (PPS) tagja; Varsó képviselőjeként választotta be a IV. Állami Dumába a Bundnak és a Lengyel Szocialista Pártnak a burzsoá nacionalistákkal a lengyel szociáldemokraták ellen alkotott blokkja. A duma szociáldemokrata frakciója, melyben a likvidátor mensevikeknek többségük volt (a mensevik „hetek") a 6 bolsevik képviselővel szemben határozatot hozott arra vonatkozólag, hogy Jagellót felveszik a szociáldemokrata frakcióba. — *98*

[32] *Népi demokrácia* (narodovecek, nemzeti demokraták) — a lengyel burzsoázia ellenforradalmi nacionalista pártja; 1897-ben alakult meg. Az 1905—1907. évi forradalmi

időszakban a narodovecek a lengyel ellenforradalom fő pártjává, a lengyel feketeszázasok pártjává lettek. — *102*

[33] F. Libman. — *102*

[34] *Fenianizmus* — Irországnak Angliától való elszakadása érdekében 1857-ben keletkezett ír nemzeti mozgalom. A féniek forradalmi szervezete egyidejűleg működött Irországban és Amerikában. Marx és Engels a 60-as évek végén nemzetközi mozgalmat szerveztek az elítélt féniek megkegyelmezése érdekében. — *109*

[35] *A II. Internacionále stuttgarti kongresszusát* 1907 augusztus 18—24-én tartották. A bolsevikok részéről Lenin, Lunacsarszkij, Litvinov és mások voltak jelen. Lenin annak a bizottságnak munkájában vett részt, melynek a „Militarizmus és nemzetközi összeütközések" kérdésében kellett határozati javaslatot kidolgoznia. Lenin Rosa Luxemburggal együtt történelmi jelentőségű módosítást ajánlott Bebel határozati javaslatához. Ez a módosítás arra kötelezte a szocialistákat, hogy a háborúokozta válságot használják ki a tömegek mozgósítására és a kapitalizmus megdöntésére; a módosítást a kongresszus elfogadta. (A kongresszusról lásd még ebben a kötetben 79—81. old.)

A II. Internacionále kopenhágai kongresszusát 1910 augusztus 28—szeptember 3-án tartották. A kongresszus megerősítette a stuttgarti kongresszus „Militarizmus és nemzetközi összeütközések" c. határozatát és több követelést állított fel, melyeket a szocialista képviselőknek háborúellenes harcuk folyamán a parlamentek elé kellett terjeszteniök. Ezek a követelések: *a)* az államok összes konfliktusait kötelezően nemzetközi döntőbíróságok elé kell terjeszteni, *b)* általános leszerelést kell elrendelni, *c)* meg kell szüntetni a titkos diplomáciát, *d)* autonómiát kell adni minden népnek és meg kell védeni őket a katonai támadások és erőszakoskodások ellen.

A II. Internacionále bázeli kongresszusát 1912 november 24—25-én tartották: A balkánháborúval és a fenyegető európai háborúval kapcsolatban mint rendkívüli kongresszust hívták egybe. A kongresszus kiáltványt adott ki, melyben hangsúlyozta, hogy a közelgő világháború imperialista háború, és a világ szocialistáit aktív harcra szólította a háború ellen. (A bázeli kiáltványról lásd még *Lenin* Művei. 21. köt. 202—212, és 310. old.). — *127*

[36] Lenin Csernisevszkij „Prológ" c. regényéből idéz (lásd *N. G. Csernisevszkij*. Válogatott művek. 5. köt. 1932. 488. old., oroszul). — *130*

[37] *„A Zimmerwaldi Baloldal határozati javaslatát"* Lenin készítette a Nemzetközi Szocialista Konferenciára, amely Zimmerwaldban (Svájc), 1915 szeptember 5—8-án ülésezett. A háború alatt ez volt az internacionalisták első konferenciája. A konferencián 11 európai ország 38 küldötte vett részt. A konferencia napirendje ez volt: 1) az országok képviselőinek jelentései; 2) Németország és Franciaország képviselőinek közös nyilatkozata; 3) a Zimmerwaldi Baloldal javaslata elvi határozathozatalról; 4) a konferencia kiáltványának elfogadása; 5) Nemzetközi Szocialista Bizottság (NSzB) választása; 6) a háború áldozatai és az üldözöttek iránti rokonszenv kifejezése és megfelelő határozat elfogadása.

A konferencián két csoport harcolt egymás ellen: a forradalmi internacionalisták, élükön Leninnel — és a kautskysta többség. Ezen a konferencián Lenin baloldali csoportot szervezett, melyben csak a bolsevik párt foglalt el egyedül helyes és végig következetes internacionalista álláspontot a háború ellen. Lenin „Az első lépés" és „A forradalmi marxisták az 1915 szeptember 5—8-i Nemzetközi Szocialista Konferencián" c. cikkeiben jellemezte ezt a konferenciát (lásd *Lenin* Művei. 21. köt. 390—396. és 397—401. old.). — *138*

[38] Lásd Lenin „Az önrendelkezés körül folyó vita eredményei" c. művét (lásd *Lenin* Művei. 22. köt. 334—377. old., különösen 364—368. old. és ebben a kötetben 148—152. old.). — *147*

[39] Az 1908-as török burzsoá forradalom eredményeképpen Törökország alkotmányos, parlamentáris monarchia lett. — Az 1905—1909-es perzsiai polgári-demokratikus forradalom vereséggel végződött, de a sah önkényuralmának bizonyos korlátozására vezetett. — Az 1911-es kínai forradalmi mozgalom eredményeképpen Kína 1912-ben köztársaság lett. — *156*

[40] *Manyilovoskodás* — hiú ábrándozás; Manyilov — Gogol „Holt lelkek" című regényének egyik alakja. — *164*

[41] *Munkaközösség* — a kautskysta „Szocialista Munkaközösség", amelyből a Németországi Független Szociáldemokrata Párt alakult 1917-ben (lásd 56. sz. jegyzet.). — *165*

[42] A *„Brit Szocialista Párt"* („British Socialist Party") 1911-ben, Manchesterben alakult. Marxista szellemben fejtett ki propagandát és agitációt, és „nem opportunista, a liberálisoktól *valóban* független" párt volt *(Lenin)*. Alacsony taglétszáma és a tömegektől való elszigeteltsége következtében a pártot bizonyos szektás vonások jellemezték. Az első világháború idején a pártban két áramlat keletkezett: egy nyílt szociálsoviniszta áramlat, élén Hyndmannal és másokkal, és egy internacionalista áramlat, A. Inkpin és mások vezetésével. 1916 áprilisában a pártban szakadás állt be. Hyndman és hívei — akik kisebbségben voltak — kiváltak a pártból. Ettől az időtől kezdve a Brit Szocialista Párt élén internacionalisták álltak. A Brit Szocialista Párt volt az, amely 1920-ban a Nagybritanniai Kommunista Párt megalapítását kezdeményezte. — *165*

[43] *Az Internacionále csoportot* („Spartacus Szövetség") az 1914—1918-as világháború kezdetén alapították a német szociáldemokrácia baloldali forradalmi elemei. A csoport élén álltak: Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin és mások. A németországi kommunista párt megalakulásakor az „Internacionále csoport" lett a párt a magva. — *166*

[44] *Amerikai Szocialista Munkáspárt* — az I. Internacionále Sorge-vezette északamerikai szekciójának, a Szociáldemokrata Munkáspártnak és több északamerikai szocialista csoportnak egyesülésével 1876-ban alakult. A párt tagjainak többsége emigránsokból állott. Az ASzMP szektajellegű volt, nem voltak messzeágazó kapcsolatai a proletártömegekkel. Az első világháború éveiben az internacionalizmus felé hajlott. — *167*

[45] *Amerikai Szocialista Párt* — reformista, opportunista párt; 1901-ben alapították. Az első világháború éveiben a párt jobboldali többsége helyeselte az imperialista háborút és az amerikai imperializmus politikáját támogatta. A párt forradalmi kisebbsége, amely internacionalista álláspontra helyezkedett, a háború ellen lépett fel és az Októberi Forradalom hatására megalakította a balszárnyat, amely 1921-ben az USA Kommunista Pártjának megalapítását kezdeményezte és a párt fő magvává lett. Jelenleg az ASzP jelentéktelen szekta-szervezet, amely szociálreformistákból, trockistákból és a munkásosztály más árulóiból áll; ez a párt az USA imperializmus ügynöksége. — *167*

[46] *Tribunisták* — a holland szociáldemokrata munkáspárt baloldali csoportja, mely 1907 óta kiadta a „De Tribune" c. lapot. 1909-ben önálló pártot (Hollandiai Szociáldemokrata Pártot) szerveztek. A tribunisták pártja nem volt következetesen forradalmi párt, de a holland munkásmozgalom balszárnyát képviselte. 1918-ban a tribunisták megalakították a Hollandiai Kommunista Pártot. — *167*

[47] *„Tyesznyakok"* — Bulgária forradalmi szociáldemokrata munkáspártja, mely a szociáldemokrata párt szakadása után 1903-ban alakult meg. Megalapítója és a „tyesznyakok" vezére D. Blagojev volt; később Blagojev tanítványai: G. Dimitrov, V. Kolarov és

mások álltak a „tyesznyakok" élén. 1914—1918-ban a „tyesznyakok" az imperialista háború ellen léptek fel. 1919-ben beléptek a Kommunista Internacionáléba és megalakították a Bolgár Kommunista Pártot, ebből lett később a Bolgár (kommunista) Munkáspárt. — *167*

[48] *A Központi Ukrajnai Rádát* (ráda a. m. tanács) ukrán burzsoá és kisburzsoá pártok és csoportok alakították 1917 áprilisában. Közvetlenül a júliusi napok előtt szervezték meg a Ráda Főtitkárságát, mint az ukrajnai kormányzat legfelső szervét. A petrográdi júliusi tüntetés szétverése után az Ideiglenes Kormány, a nemzeti elnyomás politikáját folytatva, kihasította Ukrajnából a Donyec-medencét, Jekatyerinoszláv környékét és Ukrajna egyes más vidékeit. Ukrajnában a legfelsőbb hatalmat az Ideiglenes Kormány által kinevezett külön kormánybiztosra ruházták. Ennek ellenére a Ráda vezetői, a közelgő proletárforradalom veszedelmétől félve, hamarosan megegyezésre léptek az Ideiglenes Kormánnyal és a Ráda az ukrajnai burzsoá-nacionalista ellenforradalom támaszává lett. — *181*

[49] Lenin Marxnak Engelshez 1870 február 12-én írott levelének a következő szavaira céloz: „... noha az első lökés Franciaországból fog kiindulni, Németország sokkal érettebb egy szociális mozgalom számára és messze túl fogja szárnyalni a franciákat". — *195*

[50] 1918 januárjában a bresztlitovszki béketárgyalások hatására sztrájk tört ki az osztrák munkások között. Jelszavuk az általános béke megkötése és a munkások élelmezésének megjavítása volt. A sztrájkharcok folyamán Bécsben, Budapesten és más városokban ösztönösen megalakultak a Munkásküldöttek Szovjetjei. A szociáldemokrata párt opportunista vezetői a Szovjeteket a sztrájkmozgalom elfojtására használták fel. — *195*

[51] A breszti békével kapcsolatban az OSzD(b)MP Moszkva területi Irodája, melynek vezetését ideiglenesen a „baloldali kommunisták", (Buharin, Oszinszkij stb.) ragadták magukhoz, bizalmatlanságát fejezte ki a Központi Bizottsággal szemben. Az erről szóló határozat többek között a következőket mondja: „A nemzetközi forradalom érdekében célszerűnek tartjuk azt a lehetőséget, hogy elveszítjük a Szovjethatalmat, amely most tisztán formálissá válik." — *196*

[52] Engels 1887-ben Sigismund Borkheim „Az 1806—1807-es évek hurrá-hazafiainak emlékére" c. brosúrája előszavában elemezte egy eljövendő világháború perspektíváit. A brosúrából Lenin a cikke elején idézi az erre vonatkozó részt (lásd *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 353—354. old.). Engels többek közt azt írta: „... csupán egy eredmény kétségtelen: az általános kimerülés és az, hogy megteremtődnek a munkásosztály végleges győzelmének feltételei". — *202*

[53] Lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 185, 188 és 218. old. — *207*

[54] *Erisz* — a viszálykodás és a harc megszemélyesítője a görög mitológiában. Erisz Hera, Athene és Aphrodite közé almát dobott, ezzel a felírással: „A legszebbé!" Erre a három istennő között viszály tört ki. Erisz almája — a viszály magva, alapja. — *218*

[55] *A Varsói Munkásküldöttek Szovjetje* — egyike az első szovjeteknek, az Októberi Forradalom hatására jött létre 1917 novemberében. — *220*

[56] *„Németországi Független Szociáldemokrata Párt"* — centrista párt, amelyet 1917-ben alapítottak. A párt zömét a „Munkaközösség" nevű kautskysta szervezet alkotta. Vezetői: Haase, Kautsky, Hilferding, Ledebour stb. A „függetlenek" „egységet" hirdettek a nyílt szociálsovinisztákkal, igazolták, védték őket és az osztályharcról való lemondást követelték. A párt a II ½-es Internacionáléhoz (lásd a 61. jegyzetet) tartozott. — 1920 októberében a Független Szociáldemokrata Párt hallei kongresszusán a párt kettészakadt. A párt jelentős része 1920 decemberében egyesült a Németországi Kom-

munista Párttal. A jobboldali elemek önálló pártot alapítottak és felvették a régi, Független Szociáldemokrata Párt nevet. A párt 1922-ig állott fenn, ebben az évben beolvadt a Németországi Szociáldemokrata Pártba és visszatért a II. Internacionáléba. — *231*

[57] *Pániszlámizmus* — vallási-politikai ideológia, mely az iszlámot valló (muzulmán vallású) valamennyi népnek *egy* egészben való egyesülését hirdeti. A XIX. század végén erősen elterjedt Kelet országainak kizsákmányoló osztályai között; Törökország abból a célból használta ki, hogy az egész világ muzulmánjait a török szultán, mint „minden igazhitű kalifája" hatalmának alávesse. Lenin jellemzése szerint a pániszlámizmus egyike azoknak az áramlatoknak, amelyek arra törekedtek, hogy egybekapcsolják „az európai és amerikai imperializmus elleni szabadságmozgalmat és a kánok, földesurak, mollák stb. helyzetének megerősítését" (lásd *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 785. old.). — *239*

[58] Az *„Akcióbizottságot"* az angol munkások 1920 augusztusában alakították Londonban a trade-unionok kongresszusa, a Munkáspárt Végrehajtó Bizottsága és parlamenti csoportja képviselőinek együttes konferenciáján. Az „Akcióbizottságot" abból a célból alakították, hogy megszervezze a munkások harcát Angliának a Szovjet-Oroszország elleni háborúba való beavatkozása ellen. — *244*

[59] A Párttörténet a VIII. fej. 5., „Hogyan és miért győzte le a Szovjetország az angol-francia-japán-lengyel intervenció és az oroszországi burzsoá-földesúri-fehérgárdista ellenforradalom egyesült erőit?" c. pontjában erről a következőket mondja: „... A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a Szovjetország nem állt egyedül a fehérgárdista ellenforradalom és a külföldi intervenció ellen folytatott harcában, mert a Szovjethatalom harcai és sikerei kiváltották az egész világ proletariátusának rokonszenvét és támogatását. Ugyanakkor, amikor az imperialisták intervencióval és blokáddal akarták megfojtani a Szovjet Köztársaságot, ezeknek az imperialista országoknak munkásai a Szovjetek mellé álltak és segítettek a Szovjeteknek. A Szovjet Köztársasággal szemben ellenséges országok kapitalistái ellen folytatott harcuknak része volt abban, hogy az imperialisták kénytelenek voltak lemondani az intervencióról. Anglia, Franciaország és az intervencióban résztvevő más országok munkásai sztrájkokat szerveztek, megtagadták az intervenciósoknak és a fehérgárdista tábornokoknak szállított hadianyag berakását, «Akcióbizottságokat» létesítettek ezzel a jelszóval: «El a kezekkel Oroszországtól!» «Mihelyt a nemzetközi burzsoázia kezet emel ránk — mondta Lenin —, saját munkásai fogják le a kezét»". (lásd A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam. 5—6. kiad. 298. old.). — *244*

[60] *A pántürkizmus*, melynek az a célja, hogy a türk népeket a török uralom alá vesse, a balkánháborúk idején (1912—1913) keletkezett. Az 1914—1918-as háború idején szélsőséges agresszív és soviniszta ideológiává fejlődött. Oroszországban az Októberi Szocialista Forradalom után az ellenforradalmi elemek a pániszlámizmust és a pántürkizmust a Szovjethatalom elleni harc érdekében használták ki. — *252*

[61] *II½-es (kétésfeles) Internacionále* — „Szocialista Pártok Nemzetközi Munkaközössége" — Bécsben, 1921 februárjában alakult meg azoknak a centrista pártoknak és csoportoknak konferenciáján, amelyek a forradalmi hangulatú munkástömegek nyomására ideiglenesen kiváltak a II. Internacionáléból. A II½-es Internacionále vezérei (F. Adler, O. Bauer, L. Martov és mások) bírálták ugyan a II. Internacionálét, valójában azonban a proletármozgalom minden fontosabb kérdésében opportunista politikát folytattak és a megalakult egyesülést arra igyekeztek kihasználni, hogy gyengítsék a munkástömegek körében fokozódó kommunista befolyást. 1923-ban a II½-es Internacionále beolvadt a II. Internacionáléba. — *261*

[62] *„A Keleti Népek Akció- és Propagandatanácsát"* a keleti népek Bakuban, 1920 szeptemberében tartott első kongresszusának határozata alapján alakították meg. A Tanács

a Kelet szabadságmozgalmának támogatását és egyesítését tűzte ki céljául; körülbelül egy évig működött. — *263*

[63] *Az Amszterdami Szakszervezeti Internacionále* („Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség") 1919 júliusában az amszterdami nemzetközi kongresszuson alakult. Csatlakoztak hozzá a legtöbb nyugateurópai ország reformista szakszervezetei és az Amerikai Munkásszövetség. Az Amszterdami Internacionále reformista politikát folytatott, nyiltan együttműködött a burzsoáziával a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalban és a Népszövetség különböző bizottságaiban, harcolt az egységfront ellen a munkásmozgalomban és ellenséges álláspontot foglalt el a Szovjetunióval szemben, aminek következtében a munkásmozgalomra gyakorolt befolyása csökkent. A második világháború alatt az Amszterdami Internacionále valójában beszüntette működését. A Szakszervezeti Világszövetség megalakításával kapcsolatban 1945 decemberében az Amszterdami Internacionálét felszámolták. — *268*

[64] *Nemzetközi Munkássegítség* — Leninnek a nemzetközi proletariátushoz 1921 augusztus 2-án intézett felhívására külföldön alakult szervezet, amely Szovjet-Oroszország lakosságának az 1921. évi aszály idején segítséget nyujtott. — *271*

[65] *A Hágai Nemzetközi Békekongresszust* (1922 december 10—15) a reformista Amszterdami Szakszervezeti Internacionále hívta egybe a munkástömegek nyomására, egy újabb világháború veszélye elleni harc céljából. A Kongresszuson 630 meghívott küldött vett részt. A 10 tagból álló szovjet küldöttség, melyet a kongresszusra a nyugati szakszervezetek és szövetkezetek forradalmi érzelmű munkásainak követelésére hívtak meg, a kongresszus opportunista többségének és a kongresszus szervező bizottságának ellenkezése ellenére Lenin utasításai értelmében fejtette ki a proletariátusnak a háborúval kapcsolatos feladatait. A kongresszus a szovjet delegátus által javasolt akcióprogramot elvetette. — *272*

[66] A *„szmenovehisták"* azok az orosz fehér emigránsok (főleg értelmiségiek), akik a „nep"-et (az „Új gazdasági politikát") a kapitalista társadalmi rend visszaállításához vezető útnak tekintették és azt remélték, hogy a szovjet rendszer fokozatosan átváltozik majd közönséges burzsoá demokratikus renddé, s ezért hajlottak a Szovjethatalom elismerésére. — *285*

[67] Ez előtt Sztálin elvtárs, mint az „Októberi Forradalom első érdemét", azt szegezte le, hogy „az Októberi Forradalom — a világ valamennyi forradalma közül először — homloktérbe állította a középrétegek és elsősorban a parasztság kérdését és azt... győzelmesen megoldotta". — *292*

[68] *Észtországi felkelés* — az 1924 december 1-i revali (tallini) fegyveres munkásfelkelésről van szó. A felkelést az az ítélet robbantotta ki, amelyet az észt bíróság 149, kommunista propagandával vádolt politikai fogoly ügyében 1924 november végén hozott. A bíróság a vádlottak nagyrészét sokévi börtönbüntetésre, 39 vádlottat életfogytiglani börtönbüntetésre, az észt munkások vezetőjét, Tompot, halálbüntetésre ítélte; Tompot az ítélet alapján főbelőtték. A felkelést a reakciós észt kormány kegyetlenül elfojtotta. — *328*

[69] *Az angliai általános sztrájk* — 1926 május 3-tól 12-ig tartott. A sztrájkban több mint ötmillió szervezett munkás vett részt valamennyi fontos iparágból és a közlekedésből. — *341*

[70] A Szovjetunió Szakszervezeteinek Központi Tanácsa, amikor értesült az angliai általános sztrájkról (lásd a 69. sz. jegyzetet), 1926 május 5-i ülésén a szakszervezetek Központi Bizottságai képviselőinek részvételével határozatot hozott, amelyben felszólította a Szovjetunió szakszervezeteinek valamennyi tagját, hogy egynapi keresetük negyedrészét ajánlják fel a sztrájkoló angol munkások támogatására és még aznap átutalt az

angol trade-unionok Főtanácsának 250 000 rubelt. Május 7-én a Szovjetunió Szakszervezeteinek Központi Tanácsa átutalt a Főtanácsnak további 2 millió rubelt, amelyet a Szovjetunió munkásai gyüjtöttek. A Főtanács május 9-én közölte a Szovjetunió Szakszervezeteinek Központi Tanácsával, hogy nem fogadja el sem ezt a pénzt, sem a Szovjetunió munkásainak bármilyen más segítségét. — *341*

[71] Az *Angol-Orosz Egységbizottságot* a Szovjetunió Szakszervezetei Központi Tanácsának kezdeményezésére alakították az 1925 április 6—8-án Londonban tartott angol-szovjet szakszervezeti konferencián. Az Angol-Orosz Bizottságnak tagja volt a Szovjetunió Szakszervezetei Központi Tanácsának és az Angol Szakszervezeti Kongresszus Főtanácsának elnöke és titkára, továbbá mindkét szervezetnek három-három tagja. A bizottság 1927 őszén az angol trade-unionok reakciós vezetőinek áruló politikája miatt megszűnt. — *342*

[72] „*Szocialisztyicseszkij Vesztnyik*" („Szocialista Híradó") — folyóirat, a fehéremigráns mensevikek lapja; Martov alapította 1921 februárjában. 1933 márciusáig Berlinben adták ki, 1933 májusától 1940 júniusáig Párizsban; jelenleg Amerikában adják ki. A „Szocialisztyicseszkij Vesztnyik" a legreakciósabb imperialista körök szócsöve. — *343*

[73] Lásd A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam. X. fej. 1. pont. 5—6. kiad. 341. old. — *365*

[74] *Céh (guild)-szocializmus* — a szociáldemokrata reformizmus egyik irányzata; mélységesen ellenséges a marxizmussal szemben; a kilencszáras években jött létre Angliában. A céh-szocializmus tagadja az állam osztályjellegét, az osztályharcot és a proletárdiktatúrát, azt hirdeti, hogy a munkások, értelmiségiek és technikusok egyesüljenek nemzeti méretű ipari céhek föderációjában és ezek váljanak az ipari vezetés szerveivé a burzsoá állam keretein belül. A céh-szocializmus, a harc forradalmi módszereit tagadva, tétlenségre és a burzsoáziának való teljes alárendeltségre kárhoztatja a munkásosztályt. — *370*

[75] A trockista Szluckijnak a „Proletarszkaja Revoljucija" c. folyóiratban megjelent és a bolsevizmus történetét trockista módra meghamisító cikkéről van szó, amelyben Szluckij egyebek közt szemére vetette Leninnek és a bolsevikoknak, hogy azért „nem támogatták határozottan és feltétlenül a németországi szociáldemokrata párt baloldali elemeit" — Rosa Luxemburgot és másokat —, mert „frakciós meggondolások akadályozták őket a baloldaliak következetes támogatásában" (lásd *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 455. old.). —*395*

[76] 1931-ben Spanyolország proletariátusa és parasztsága megdöntötte Primo de Rivera 1923-ban megteremtett fasiszta katonai diktatúráját, valamint a monarchiát. 1931 április 14-én Spanyolországban kikiáltották a köztársaságot. A proletariátus politikai gyengesége és szervezeti szétforgácsoltsága, valamint a szocialista párt és az anarchisták vezetőségének árulása következtében a hatalmat a burzsoázia és a földbirtokosok ragadták kezükbe; koalíciós kormányt alakítottak a burzsoá pártok és a szocialisták képviselőiből. Bár a koalíciós kormány mindent elkövetett, hogy megakadályozza a forradalom további fejlődését, a munkások és a parasztok tömegharcai a földbirtokosok és a burzsoázia ellen folytatódtak. Ebben az időszakban a forradalmi mozgalom tetőpontja az asturiai bányászok 1934 októberi általános sztrájkja és fegyveres harca volt. — *404*

[77] *Kis-Antant* — Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia politikai szövetsége; 1920-tól 1938-ig állt fenn. A Franciaország befolyása alatt álló Kis-Antant fennállásának majdnem egész tartama alatt szovjetellenes blokk jellegű volt. A Kis-Antant tagországainak uralkodó burzsoá-földesúri körei a Kis-Antantot eszköznek tekintették a versailles-i békeszerződés alapján szerzett területek megszilárdítására és a középeurópai

forradalom elleni harcra. A német fasizmus támadásának veszélye és a Szovjetunió nemzetközi tekintélyének növekedése változást idézett elő a Kis-Antant országainak a Szovjetunió irányában elfoglalt álláspontjában. 1933-ban a Kis-Antant országai más országokkal együtt megállapodást kötöttek a Szovjetunióval az agresszió meghatározásáról, alapul véve a Szovjetunió által javasolt tervezetet. — *406*

[78] A Sztálini Alkotmány 123. cikkelye leszegezi: „A SzSzKSz polgárainak egyenjogúsága — nemzetiségükre és fajukra való tekintet nélkül, a gazdasági, állami, kulturális, társadalmi és politikai élet minden terén — megingathatatlan törvény.

A polgárok jogainak bármilyen közvetlen vagy közvetett korlátozását, vagy ellenkezőleg, a polgároknak közvetlen vagy közvetett előnyökben való részesítését faji és nemzeti hovatartozásuk alapján, valamint a faji vagy nemzeti felsőbbrendűség vagy gyűlölet és lenézés bárminő hirdetését a törvény bünteti." — *412*

NÉVMUTATÓ

A

Adler, Friedrich (sz. 1879) — az osztrák szociáldemokrácia egyik vezetője. 1916-ban lelőtte Stürgkh osztrák miniszterelnököt s ezért 1917 májusában halálra ítélték. Tettét Lenin „egy kautskysta kétségbeesett cselekedeteként" jellemezte. A halálos ítéletet 18 évi börtönre változtatták. 1918-ban amnesztiát kapott; kiszabadulása után ellenséges álláspontot foglalt el az Októberi Forradalommal szemben. Egyik alapítója a II½-es Internacionálénak (lásd a 61. sz. jegyzetet). — 167, 232, 363

Adler, Viktor (1852—1918) — az osztrák szociáldemokrácia alapítója és vezetője. A II. Internacionáléban a reformizmus, az opportunizmus „ausztromarxista" válfajának képviselője; az első világháború idején centrista. — 165

Akszelrod, P. B. (1850—1928) — a „Munka Felszabadítása" csoport tagja, majd a mensevizmus egyik vezetője. A reakció éveiben „likvidátor". Az első világháború idején szociálsoviniszta. Az Októberi Forradalom után a Szovjetunió elleni fegyveres intervenciót propagálta. — 165

Armand, Inyessza (1875—1920) — kommunista, 1914-től a bolsevikok képviselője a Nemzetközi Szocialista Nőtitkárságban. Az első világháború idején a „Zimmerwaldi Baloldal" tagja. A februári forradalom után visszatért Oroszországba s egyik vezetője volt a nőmunkásmozgalomnak. — 153, 154, 155

Attlee, Clement Richard (sz. 1883) — az angol Munkáspárt egyik vezetője, 1945—51 miniszterelnök; az agresszív Északatlanti tömb egyik szervezője. — 449, 450

B

Bakunin, M. A. (1814—1876) — az anarchizmus egyik ideológusa, a marxizmus esküdt ellensége. 1869-ben csatlakozott az I. Internacionáléhoz azzal a céllal, hogy annak vezetését magához ragadja és anarchista programot erőszakoljon rá. Bomlasztó tevékenysége miatt 1872-ben kizárták az Internacionáléból. — 42, 47

Barbès, Armand (1809—1870) — francia forradalmár, kispolgári demokrata. Egyik vezetője az 1839. évi párizsi felkelésnek; az 1848 februári forradalomig börtönben volt, 1848-ban a Törvényhozó Gyűlés tagja, az ideiglenes kormány elleni május 15-i forradalmi tüntetésben való részvételéért életfogytiglani börtönre ítélték, 1854-től emigráns. — 22

Bauer, Otto (1882—1938) — az osztrák szociáldemokrácia egyik vezetője, az „ausztromarxizmus" ideológusa, a nemzetközi opportunizmus és revizionizmus képviselője; az első világháború idején „centrista"; a nemzeti kérdés terén egyik megalkotója a „kulturális-nemzeti autonómia" reakciós, nacionalista elmé-

letének. — 91, 93, 137, 176, 216, 232, 241, 262, 263, 338, 363

Bebel, August (1840—1913) — a német szociáldemokrácia és a II. Internacionále egyik megalapítója és kimagasló vezetője. Marx és Engels támogatásával általában proletár-forradalmi irányban vezette a mozgalmat. Engels halála után, az imperializmus viszonyai között már nem állt a proletár-forradalmi vezető feladatainak magaslatán. A revizionizmus ellen erélyesen fellépett, de a gyakorlatban alkalmazkodott a megerősödött opportunizmushoz és vezetője lett a német és a nemzetközi centrista irányzatnak. — 34, 39, 48, 81, 136, 210

Berger, Victor (1860—1929) — amerikai szélsőjobboldali szociáldemokrata. — 164

Beust, Friedrich (1809—1886) — szászországi, majd osztrák politikus és diplomata. 1867—71 Ausztria kancellárja, 1867-ben az osztrák-magyar „kiegyezés" szervezője Ausztria részéről. — 291

Bierut, Boleslaw (sz. 1892) — 458

Bismarck, Otto (1815—1898) — 1862-től porosz miniszterelnök; 1867-től az Északnémet Szövetség kancellárja. 1871—90 birodalmi kancellár; reakciós úton egyesítette Németországot; ő hozatta meg 1878-ban a szocialistaellenes kivételes törvényt. — 34, 35, 36, 37, 49, 50, 108, 125, 132

Bissolati, Leonida (1857—1920) — olasz szociálsoviniszta. — 164

Blanc, Louis (1811—1882) — francia kispolgári demokrata és utópikus szocialista, ujságíró és történész. „A munka megszervezése" c. utópikus szocialista műve (első kiadása 1840) az 1840-es években népszerű volt a munkásság körében. 1848 februárjában belépett a burzsoá ideiglenes kormányba, a burzsoázia eszköze lett a forradalmi mozgalom gyengítésére; 1849—70 emigráns Belgiumban, majd Angliában; 1871 renegát, a Kommün ellensége. — 15

Blanqui, Auguste (1805—1881) — francia forradalmár; utópikus kommunista, több titkos politikai társaság szervezője, tevékenyen résztvett 1830—1870-ben a párizsi felkelésekben és forradalmakban, hosszú élete nagyobb felét — negyven évet — börtönben töltötte. A marxizmus-leninizmus klasszikusai Blanquit kiváló forradalmárnak tartották; ugyanakkor bírálták szektássága és összeesküvő módszerei miatt. „A blanquizmus — írta Lenin — az emberiségnek a bérrabságtól való megváltását nem a proletariátus osztályharcától, hanem egy nem nagy, intellektuel kisebbség összeesküvésétől várja." — 22

Blum, Léon (1872—1950) — szélsőjobboldali szociáldemokrata, a francia szocialista párt vezetője, 1936—37, 1938 és 1946—47 miniszterelnök. Támogatta az 1938. évi „müncheni politikát". A második világháború után Franciaország marshallizálásának egyik fő részese. — 363

Bobrinszkij grófok — ukrajnai orosz nagybirtokosok. — 131, 132

Bolte, Friedrich — német szocialista, a newyorki Német Munkásegylet titkára, az I. Internacionále newyorki német szekciójának tagja, később a Föderális Tanács titkára és a Főtanács tagja (1872—1874). — 41

Bonaparte, Louis *lásd* Napoleon III.

Borrosch, Alois — prágai német könyvkereskedő, 1848-ban az osztrák nemzetgyűlés tagja, kispolgári demokrata. — 54

Boulanger, Georges (1837—1891) — francia tábornok, politikai kalandor, az 1880-as évek végén a róla elnevezett soviniszta revansmozgalom (bulanzsizmus) vezetője, katonai diktatúrára törekedett; a monarchizmussal való kapcsolatainak leleplezése után Belgiumba menekült, 1891-ben öngyilkos lett. — 155

Bourbonok — francia királyi család, mely Franciaországban a XVI. század végétől 1792-ig és a restauráció idején (1814—1830) uralkodott. — 58

Bourderon, Albert (sz. 1858) — francia szocialista, munkás, a bodnárok szakszervezetének titkára, résztvett a zimmerwaldi mozgalomban, 1916-ban a centristákhoz csatlakozott. — 167

Bramuglia — argentinai ügyvéd, jobboldali szocialista, majd peronista. — 442

Brand, Ignaz — az osztrák szociáldemokrata pártkiadóvállalat és pártkönyvkereskedés vezetője. — 232

Branting, Karl Hjalmar (1860—1925) — a svéd szociáldemokrata párt vezetője, reformista, többször miniszterelnök. — 164

Bromley, John (sz. 1876) — az angol szakszervezetek Főtanácsának tagja, egy ideig támogatta az angol és a szovjet szakszervezetek közeledését. — 313

Burcev, V. L. (sz. 1862) — 1905 előtt közel állt az eszerekhez, később a kadetpártot támogatta. A háború éveiben szociálsoviniszta. Később fehéremigráns. — 130

C

Cachin, Marcel (sz. 1869) — a francia kommunista párt egyik alapítója és vezetője, a l'Humanité főszerkesztője, a francia szenátus tagja, „a nemzetközi munkásmozgalom kiváló harcosa" (Sztálin). — 443

Carnot, Lazare (1753—1823) — a francia forradalmi seregek győzelmeinek megszervezője. — 19

Cereteli, I. G. (sz. 1882) — a mensevikek egyik vezetője, az 1917-es februári forradalom után az imperialista háború folytatása mellett foglalt állást, az első koalíciós kormány tagja. Az Októberi Forradalom után emigráns. — 163, 165, 171, 195, 308

Churchill, Winston (sz. 1874) — az angol konzervatív párt vezetője, a fiatal Szovjetállam elleni intervenciók egyik szervezője, a Szovjetunió ádáz ellensége. A második világháború után az imperialista agressziós politika egyik fő képviselője, elsőszámú háborús uszító. — 432, 433, 442, 443

Clémenceau, Georges (1841—1929) — francia polgári politikus, a „radikális" párt vezére; soviniszta, az első világháború egyik előkészítője, a Szovjetunió elkeseredett ellensége, a Szovjetunió elleni (1919—20) és a Magyar Tanácsköztársaság elleni (1919) intervenció egyik szervezője. — 208, 225

Clive, Robert (1725—1774) — Kelet-India egyik meghódítója, Bengália angol kormányzója. — 21

Clynes, John Robert (sz. 1869) — az angol Munkáspárt egyik vezetője. 1924-ben és 1929—31-ben résztvett MacDonald kormányában. — 308

Cromwell, Oliver (1599—1658) — a XVII. századi angol polgári forradalom vezére, 1653-tól az angol köztársaság „Lord Protectora" (államfője). — 110

Curzon (1859—1925) — angol külügyminiszter, a Szovjetunió ellen irányuló imperialista provokációk egyik fő szervezője. — 346

Cyrankiewicz, Józef (sz. 1911) — 437, 447

Cyrus (i. e. 559—529) — a perzsa birodalom alapítója. — 86

Cs

Csernisevszkij, N. G. (1828—1889) — „nagy orosz tudós és kritikus" (Marx), politikai, közgazdasági, filozófiai, esztétikai és történeti műveket írt; forradalmi demokrata, szocialista, a 60-as évek forradalmi mozgalmának vezetője és a 70-es, 80-as évek forradalmi narodnyik mozgalmának megihletője. 1862-ben elítélték; 21 évet töltött fegyházban és szibériai száműzetésben, 1883-tól haláláig Asztrahánban élt rendőri felügyelet alatt. „Az egyetlen igazán nagy orosz író, akinek sikerült az 50-es évektől egészen 1888-ig a határozott filozófiai materializmus alapján maradni ..., de akinek nem sikerült — vagy helyesebben nem sikerülhetett — az orosz élet hátramaradottsága következtében Marx és Engels dialektikus materializmusáig felküzdenie magát" (Lenin). — 105, 130

Csernov, Viktor Mihajlovics (Gargyenyin) (sz. 1876) — az eszer párt vezető ideológusa és politikusa; az 1917-es februári forradalom után „honvédő", a Kerenszkij-kormány tagja. Az Októberi Forra-

dalom után a Szovjethatalom ellen harcolt. Fehéremigráns. — 133, 195, 308

Cservenkov, Vlko (sz. 1900) — 448

Csheidze, N. Sz. (1864—1926) — a mensevikek egyik vezetője, 1917 február után a Petrográdi Szovjet elnöke, „honvédő". — 162, 163, 165, 171

Csicserin, G. V. (1872—1936) — bolsevik, 1918—30 a Szovjetunió külügyi népbiztosa. — 259, 260

Csojbalszan (1895—1952) — a mongol népi forradalmi párt szervezője, a Mongol Népköztársaság miniszterelnöke és marsallja. — 434, 444

D

Dan, F. I. (1871—1951) — a mensevikek egyik vezetője. — 308

Danton, Georges-Jacques (1759—1794) — a XVIII. századvégi francia polgári forradalom egyik főalakja; 1793-tól a forradalmi diktatúra felszámolását követelte; a forradalmi törvényszék halálra ítélte. — 19

David, Eduard (1863—1930) — német szociáldemokrata, a revizionisták „szakembere" agrárkérdésekben, szocialsoviniszta. Többízben miniszter. — 136, 166, 228

Diaz, José (1896—1942) — 1932-től haláláig a spanyol kommunista párt főtitkára. — 410

Dinnyés Lajos (sz. 1901) — 439

Dobi István (sz. 1898) — 444, 445, 458

Dolgorukov, P. D. (1866—1927) — a kadetpárt egyik alapítója és vezetője. — 130

Dombrowski, Jan Henryk (1836—1871) — az 1863-as lengyel forradalmi felkelés egyik vezetője; a Párizsi Kommün tábornoka, 1871 május 23-án a barikádokon esett el. — 67

Dzerzsinszkij, Feliksz Edmundovics (1877—1926) — kiváló bolsevik, hivatásos forradalmár; mintegy 10 évet töltött börtönben és fegyházban; az Októberi Forradalom egyik vezetője, 1917-től haláláig a Cseka—GPU elnöke, vezette a közlekedés helyreállítását, 1924-től a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöke. „Október hőse", a bolsevik párt „egységének és hatalmának kovácsa" (Sztálin). — 333

E

Ellenbogen, Wilhelm (sz. 1863) — 156

Engels Frigyes (1820—1895) — 29, 65, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 131, 133, 136, 137, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 195, 202, 207, 210, 228, 298, 302, 309, 355

Enver Hodzsa (sz. 1908) — 448

F

Favre, Jules (1809—1880) — francia politikus, burzsoá republikánus, a „nemzeti védelem kormányának" tagja (1870), résztvett a Párizsi Kommün véres elnyomásában. — 35

Ferdinánd VII (1789—1833) — spanyol király (1814—1838). — 58

Fourier, Charles (1772—1837) — francia szocialista, a polgári társadalom kíméletlen bírálója, a XIX. századi nagy utópisták egyike. — 30

G

Galliffet, Gaston (1830—1909) — francia tábornok, a Párizsi Kommün hóhéra, a Waldeck-Rousseau kormányban hadügyminiszter (1899—1900). — 153

Ganesco, Grigori (1830—1877) — romániai születésű francia közíró. — 36

Gargyenyin *lásd* Csernov

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882) — olasz forradalmi demokrata, nagy szerepe volt Olaszország nemzeti szabadságharcaiban (1848—49, 1859—60) az általa szervezett szabadcsapatok élén. — 108, 133

Gibson, Jarvie — 400

Gilmore, E. — 434

Gladstone, William (1809—1898) — angol politikus a liberális párt vezére, többízben miniszter és miniszterelnök, a többi közt 1867—74-ig. Az 1867-es parlamenti választások idején a liberális párt választási programjában az ír nemzeti szabadságmozgalom bebörtönzött ve-

zetői számára amnesztiát igért. Miután a liberális párt, és élén Gladstone, kormányra jutott, hosszú ideig vagy megtagadta vagy szabotálta az amnesztiát, melyet végül az Irországban, Angliában és Amerikában stb. folyó nagy agitáció nyomására kénytelen volt megadni. — 30, 43, 110

Gompers, Samuel (1850—1924) — az „American Federation of Labor", az amerikai reformista szakszervezeti szövetség vezére, a Szovjethatalom ellensége. — 209

Gorkij, A. M. (1868—1936) — nagy orosz proletáríró, a szovjet irodalom atyja. — 85, 422

Gorter, Hermann (1864—1927) — holland költő, író, szocialista, tribunista (lásd 46. sz. jegyzet), rövid ideig kommunista, anarcho-szindikalista elhajlásokkal; 1920 után nem vett már részt a munkásmozgalomban. — 167

Graber, Ernst Paul (sz. 1875) — svájci tanító, szociáldemokrata, centrista. Az első világháború idején internacionalista, később a II. Internacionále Végrehajtó Bizottságának tagja. — 204

Grimm, Robert (sz. 1881) — a svájci szociáldemokrata párt egyik vezetője, az első világháború idején a zimmerwaldi egyesülés egyik szervezője, jobboldali zimmerwaldista, a háború után a II½-es Internacionále (lásd a 61. sz. jegyzetet) egyik szervezője, majd a II. Internacionále Végrehajtó Bizottságának tagja. — 165, 204

Grotewohl, Otto (sz. 1894) — 443, 446

Groza, Petru (sz. 1884) — 445

Grünberg, Karl (sz. 1861) — közgazdász, bécsi, majd frankfurti egyetemi tanár, az „Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung" c. polgári folyóirat szerkesztője; folyóiratában szocialistáktól is közölt tanulmányokat. — 150

Gucskov, A. I. (1862—1935) — orosz nagyiparos és politikus; az ipari nagytőke és a kapitalista módszerekkel gazdálkodó nagybirtokosok érdekeit képviselő reakciós monarchista „októbrista" párt („Október 17-ének Szövetsége") vezetője. Az 1917-es februári forradalom után az első Ideiglenes Kormány hadügyminisztere; a monarchia visszaállítására törekedett. Az Októberi Forradalom után fehéremigráns. — 105, 130, 134

Guesde, Jules (1845—1922) — francia szocialista, a Francia Munkáspárt (később: Szocialista Párt) egyik alapítója (1880), balszárnyának vezetője, 1914—18 szociálsoviniszta, a „honvédelem" kormányában (1916-ig) tárcanélküli miniszter. — 81, 120, 164

Guilbeaux, Henri (sz. 1885) — francia újságíró, az első világháború idején Svájcban baloldali zimmerwaldista; 1919 februárjában, mialatt a Szovjetunióban volt a Komintern I. Kongresszusán, Párizsban a haditörvényszék „hűtlenségért" halálra ítélte; 1924-ben amnesztiát kapott. — 167

Guillaume, James (1844—1917) — svájci anarchista, Bakunin legközelebbi munkatársa, a titkos „Alliance" egyik vezetője; 1872-ben a hágai kongresszus kizárta az I. Internacionáléból. — 136

Gyenyikin, A. I. (1872—1951) — cári tábornok, 1918-ban az Antant támogatásával megszervezte a déloroszországi ellenforradalmi hadsereget, amelynek 1920 áprilisáig főparancsnoka volt. Amerikában halt meg. — 248, 276, 284, 311

György V. (1865—1936) — angol király (1910—36). — 311

H

Haase, Hugo (1863—1919) — német szociáldemokrata, centrista, a „Németországi Független Szociáldemokrata Párt" (lásd az 56. sz. jegyzetet) egyik vezetője. — 165, 166, 205, 209

Hanecki, J. S. (sz. 1879) — lengyel szociáldemokrata, résztvett az OSzDMP II., IV. és V. kongresszusán. Az első világháború alatt a „Zimmerwaldi Baloldal"-hoz tartozott. — 167

Henderson, Arthur (1863—1935) — az angol „Munkáspárt" egyik vezetője, az első világháború alatt szociálsoviniszta, többízben miniszter. — 209, 308

Herriot, Edouard (sz. 1872) — francia burzsoá politikus, a „radikális" párt egyik vezetője, többízben miniszter, 1924—25 és 1936 miniszterelnök, jelenleg a francia képviselőház elnöke. — 313

Hervé, Gustave (1872—1944) — francia tanító, ujságíró, anarchoszindikalista; az első világháború kitörésekor félredobta *minden* háborút elvető elvét és szélsőséges szociálsovinisztává lett; „A társadalmi harc" c. lapjának címét „A Győzelem"-re változtatta. — 80

Hilferding, Rudolf (1878—1941) — német szociáldemokrata, centrista, majd 1922 után jobboldali; kétízben pénzügyminiszter (1923, 1928). Ismert politikai gazdaságtani műve: „A finánctőke" (1910). Az 1920-as években a „szervezett kapitalizmus" és a „gazdasági demokrácia" reakciós szociál-opportunista „elméletét" hirdette. A fasizmus szálláscsinálója. — 230, 231

Hilman, Sidney (sz. 1887) — litvániai születésű szabómunkás; 1907-ben Amerikába emigrált; 1914-től az amerikai szabómunkásszakszervezet vezetője; reakciós szakszervezeti bürokrata. 1921-ben résztvett az aszálytól sujtott Volgamellék lakosságának megsegítésére létesített munkássegélyakcióban, melyet a munkástömegek nyomására a kommunista-ellenes Amszterdami Szakszervezeti Internacionále is bizonyos mértékben támogatott. — 267

Hillquit, Morris (1869—1933) — amerikai ügyvéd, szocialista, reformista. — 165

Hitler, Adolf (1889—1945) — 419, 421, 424, 429, 430, 432

Howard, Roy — 409

Howell, George (1833—1910) — angol építőmunkás, az angol trade-unionista mozgalom egyik vezetője, 1864—72 az I. Internacionále Főtanácsának tagja. 1878-ban a „Ninenteenth Century" c. folyóiratban rágalmazó cikke jelent meg az I. Internacionále történetéről. — 51

Höglund, Zeno (sz. 1884) — svéd baloldali szociáldemokrata, az első világháború után rövid ideig a svéd kommunista párt tagja, majd szociáldemokrata. — 167

Hughes, Charles Evans (1862—1948) — amerikai ügyvéd, republikánuspárti politikus, 1921—25 külügyminiszter. — 314

Hyndman, Henry Mayers (1842—1921) — angol szociáldemokrata ujságíró, a Szociáldemokrata Föderáció alapítója (1881), vezetője és hetilapjának, a „Justice"-nek („Igazságosság") szerkesztője. A Föderáció Hyndman szektás vezetése alatt nem vált tömegpárttá. 1911-ben átalakult Brit Szocialista Párttá (lásd a 42. sz. jegyzetet). Az első világháború éveiben Hyndman szociálimperialista álláspontot foglalt el, ezért kizárták a BSzP-ből. Az Októberi Forradalom után a Szovjethatalom elleni fegyveres beavatkozás híve. — 140, 164

I

Ivanov, I. F. — 414

J

Jakir — 417

Jaubert, François (1798—1874) — francia filológus, 1840-ben Thiers kormányában közmunkaügyi miniszter. — 35, 37

Jugyenyics, N. N. (1862—1933) — cári tábornok, 1919-ben az angol kormány által szervezett ú. n. északnyugati kormány intervenciós hadseregének parancsnoka. — 284

Junius *lásd* Luxemburg, Rosa

K

Karlson, K. — svéd szocialista, az első világháború idején internacionalista, egyideig kommunista, 1920 után ismét szociáldemokrata. — 167

Kaunitz, Wenzel (1711—1794) — Ausztria kancellárja Mária Terézia uralkodása idején. — 18

Kautsky, Karl (1854—1938) — a német szociáldemokrácia és a II. Internacionále egyik vezetője és ideológusa. A II. Internacionále centrista áramlatának fő kép-

viselője. Az első világháború éveiben szociálpacifista, végérvényesen szakított a marxizmussal, átpártolt az imperialista burzsoázia táborába, majd a Szovjetunió esküdt ellensége lett. — 53, 65, 120, 133, 134, 135, 136, 148, 151, 152, 153, 162, 165, 166, 204—15, 216, 228, 230, 231, 232, 233, 262, 267, 323, 338, 377, 378, 389

Kerenszkij, A. F. (sz. 1881) — eszer, az első világháború alatt szociálsoviniszta; az 1917-es februári forradalom után igazságügy-, majd hadügyminiszter, a júliusi napok után a koalíciós kormány elnöke. Az Októberi Forradalom után fehérgárdista, majd emigráns. — 163, 184, 193, 205, 206, 207, 231, 284, 308

Kiiszi Ivamoto — 456

Kim Ir Szen (sz. 1912) — 448, 456

Kolcsak, A. V. (1873—1920) — cári tengernagy, a szibériai ellenforradalom vezetője. — 248, 276, 284, 311

Kornyilov, L. G. (1870—1918) — cári tábornok, az 1917 júliusi napok után az orosz hadsereg főparancsnoka, a forradalom elfojtását, a Szovjetek megsemmisítését célzó katonai összeesküvés szervezője. — 206

Kossuth Lajos (1802—1894) — 19, 20

Koszior — 333

Kovalcsuk — 371

Kresztovnyikov, G. A. (sz. 1855) — orosz nagyiparos és bankár, októbrista. — 130

Kropotkin, P. A. (1842—1921) — az anarcho-kommunizmus ideológusa. Tagadta a politikai hatalom, a proletárdiktatúra szükségességét. A világháború (1914—18) idején szociálsoviniszta, az Antant híve. Az 1917-es februári forradalom után visszatért Oroszországba, a háború folytatása mellett nyilatkozott. Az Októberi Forradalom után, fenntartva anarchista elveit, elismerte a Szovjethatalom nemzetközi forradalmi jelentőségét és tiltakozott a külföldi intervenció ellen. — 130

Kugelmann, Ludwig (1830—1902) — hannoveri német nőorvos, Marx tisztelője és odaadó barátja, az I. Internacionále tagja. — 30, 33

Kutler, N. N. (1859—1924) — orosz politikus, 1904—05 belügyi államtitkár. 1906 után kadet, a III. és a IV. Állami Duma tagja, pénzügyi szakember. — 130

L

Lafargue, Paul (1842—1911) — francia szocialista; fontos szerepe volt az I. Internacionáléban; a Francia Munkáspárt (később Szocialista Párt) egyik alapítója (1880), a marxizmus kiváló propagandistája; Marx veje és barátja. — 30, 108, 358

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — német író és politikus; a német munkásmozgalom történetében jelentős szerepe volt. Az 1860-as évek elején, amikor a munkásmozgalom Németországban fellendült, Lassalle megalapította (1863) az Általános Német Munkásegyletet s ezzel megteremtette a német munkásság első, a polgári demokrata pártoktól független politikai tömegszervezetét. Ebben van Lassalle történelmi jelentősége. Lassalle ennek a szervezetnek politikáját Bismarck politikájával igyekezett egybehangolni. Bismarckkal már az Egylet megalapítása előtt titkos egyességre lépett, az Egyletet Bismarck hozzájárulásával alapította és a junker-nagybirtokos-burzsoá állammal való megegyezés útjára irányította. Lassalle a német szocialista mozgalom reformista áramlatának elindítója. — 42, 49

Lazzari, Constantino (1857—1927) — olasz szocialista, 1912—19 az olasz szocialista párt főtitkára; résztvett a zimmerwaldi mozgalomban; centrista. — 167

Ledru-Rollin, Alexandre (1807—1874) — francia ujságíró és politikus, a magát szocialista-demokrata pártnak nevező kispolgári, demokrata republikánus párt vezetője. A februári forradalom után az ideiglenes kormány belügyminisztere; a munkásmegmozdulásokkal szembefordul, a januári felkelés után a „Hegypárt" vezére, 1849 június 13-án sikertelen felkelést szervez, majd Angliába emigrál;

1870-ben tér vissza Franciaországba.—15

Ledebour, Georg (1850—?) — német baloldali szociáldemokrata. Az első világháború idején jobboldali zimmerwaldista. A német független szociáldemokrata párt és a II½-es Internacionále egyik vezetője. — 79, 165, 166

Legien, Karl (1861—1920) — a Németországi Szakszervezeti Tanács elnöke (1890-től), a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség főtitkára (1913-tól), a német Reichstag tagja. Szélső opportunista. — 146, 166, 228

Lenin, V. I. (1870—1924) — 115, 118, 119, 120, 121, 122, 267, 295, 296, 297, 298, 300, 302, 303, 304, 308, 309, 310, 311, 315, 317, 319, 322, 337, 338, 339, 340, 345, 346, 352, 354, 355, 364, 367, 373, 376, 378, 379, 380, 382, 388, 389, 390, 391, 392, 395, 396, 397, 401, 405, 419, 436, 438, 439

Lensch, Paul (sz. 1873) — német szociáldemokrata ujságíró, az első világháború előtt baloldali, a háború idején szociálsoviniszta, a háború után a nagyburzsoázia egyik lapjának szerkesztője, 1922-ben még a német szociáldemokrata párt is kizárta. — 136, 146

Levi, Gustav — német szocialista, az 50-es években Lassalle ellenfele, később híve, az Általános Német Munkásegylet tagja. — 363

Liebknecht, Karl (1871—1919) — a Spartacus Szövetség és a Németországi Kommunista Párt egyik alapítója, az első világháború idején internacionalista. 1916-ban a berlini Potsdami téren háború- és kormányellenes tüntetést rendezett. Ezért négyévi fegyházra ítélték. A németországi 1918 novemberi forradalom kitörése után Rosa Luxemburggal együtt szerkeszti a kommunista „Rote Fahne" c. lapot. A német burzsoázia és a jobboldali szociáldemokrácia veszett dühvel uszított ellene. Scheidemann és Noske szociáláruló kormánya a berlini proletariátus 1919 januári felkelésének elfojtása után letartóztatta és Rosa Luxemburggal együtt bestiális módon meggyilkoltatta. — 121, 166, 213

Liebknecht, Wilhelm (1826—1900) — a német szociáldemokrácia és a II. Internacionále egyik megalapítója és vezetője. Az 1848—49-es forradalom után Londonban élt (1862-ig). Itt Marx befolyása alatt szocialista lett. 1869-ben, Bebellel együtt, a Németországi Szociáldemokrata Munkáspárt („eisenachiak") alapítója. Számos elvi és taktikai hibájáért Marx és Engels élesen bírálta. A gothai egyesüléssel (1875) kapcsolatban elkövetett súlyos hibákért is elsősorban Liebknecht felelős. Agitációs tevékenységében kifejeződő forradalmi lelkesedése mégis szorosan összefűzte a német munkásmozgalom forradalmi szárnyával. — 34, 39, 136

Lincoln, Abraham (1809—1865) — az Amerikai Egyesült Államok elnöke (1861—65), a republikánus párt vezetője, az északi államok vezére a rabszolgatartó déliek elleni háborúban. — 28—29

Lindhagen, Karl (1860—?) — svéd liberális, Stockholm polgármestere, 1909-től szocialista, az első világháború idején pacifista. 1917-től a „Baloldali Szocialista Párt" tagja, mely 1919-ben a Kominternhez csatlakozott. 1922-től ismét szociáldemokrata. — 167

Litvinov, M. M. (1876—1951) — hivatásos forradalmár, bolsevik; az első világháború elején Lenin megbízásából a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésén tiltakozott a II. Internacionále különböző szocialista pártjainak szociálsoviniszta, osztálybékét hirdető állásfoglalása ellen. Az Októberi Forradalom után kiváló szovjet diplomata. — 120

Lloyd-George, D. (1863—1944) — az angol liberális párt vezére, 1905—16 miniszter, 1916—22 miniszterelnök; a fiatal Szovjetállam elleni intervenciók egyik szervezője. — 225

Longuet, Charles (1833—1903) — francia szocialista ujságíró, proudhonista, az I. Internacionále tagja, a Párizsi Kommün részvevője, Marx veje. — 108

Longuet, Jean (1876—1938) — Marx unokája; francia szocialista, centrista. — 162, 165, 204, 205, 363

Lopatyin, German Alekszandrovics (1845—1918) — orosz forradalmár, narodnyik, az I. Internacionále Főtanácsának tagja, 1884—1905 a schlüsselburgi erőd foglya; Marx barátja. — 107

Loriot, Fernand (1870—1930) — francia tanító, szocialista, az első világháború idején a „Zimmerwaldi Baloldal"-hoz csatlakozott. Később renegát, trockista. — 167

Luxemburg, Rosa (1871—1919) — a nemzetközi munkásmozgalom kiváló harcosa, lángoló forradalmár, a Németországi Kommunista Párt egyik alapítója. Scheidemann és Noske szociáláruló kormánya a berlini proletariátus 1919 januári felkelésének elfojtása után letartóztatta és bestiális módon meggyilkolta. Elméleti és taktikai nézeteiben számos komoly hibát követett el a párt szerepének, az imperializmusnak kérdésében, a nemzeti kérdésben stb. Luxemburg és a németországi baloldali szocialisták érdemeinek és hibáinak összefoglaló jellemzését lásd Sztálin „A bolsevizmus történetének néhány kérdéséről" c. művében (lásd *Sztálin*. A leninizmus kérdései). — 81, 107, 121, 142—47, 166, 167

L. Vl. *lásd* Vlagyimirov M. K.

Lvov, G. (1861—1925) — herceg, nagybirtokos, kadet, 1917 márciusától júliusáig a burzsoá Ideiglenes Kormány elnöke. — 161

M

MacDonald, Ramsay (1866—1937) — angol politikus, a Munkáspárt egyik vezetője, majd 1933-ban a „Nemzeti Munkáspárt" alapítója; 1924 és 1929—35 miniszterelnök. Az első világháború idején pacifista. — 162, 165, 204, 313

MacLean, John (1874—1923) — skót tanító, szocialista, az első világháború alatt internacionalista, Skóciában hadiipari üzemek munkásainak sztrájkját vezette, 1920-ban a skót szocialista párttal együtt belépett az angol kommunista pártba. — 167

Mao Ce-tung (sz. 1898) — 453, 454, 457

Markovszkij — 36

Martov, L. (1873—1923) — az OSzDMP II. kongresszusa (1903) után a mensevikek egyik vezetője. A sztolipini reakció idején likvidátor, 1920-ban Berlinbe emigrált, ahol a mensevikek központi lapját szerkesztette. — 120, 165

Marx (1818—1883) — 54, 61, 65, 66, 79, 85, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 147, 148, 149, 150, 155, 195, 207, 210, 212, 223, 226, 229, 231, 297, 298, 302, 307, 337, 355

Maslow — német trockista, 1924—26 a német „ultrabaloldali" csoport egyik vezetője. — 347

Maszlov, P. P. (sz. 1867) — mensevik, likvidátor, közgazdasági író, főképpen az agrárkérdéssel foglalkozott, revizionista álláspontón. — 127, 130

Mazzini, Giuseppe (1805—1872) — az olasz polgári-demokratikus forradalmi mozgalom és nemzeti szabadságharc nagy alakja, a köztársasági párt vezére. — 108

Menenius Agrippa (megh. i. e. 493) — római konzul. A monda szerint a kiváltságokkal bíró patriciusok és a jognélküli plebejusok között kitört viszály alkalmával azzal a hasonlattal, hogy a patriciusok olyan nélkülözhetetlenek a társadalomban, mint a gyomor az emberi testben, megbékítette a plebejusokat. — 359

Menysikov, M. O. (1859—1919) — orosz szélső reakciós, feketeszázas ujságíró. — 130

Merrheim, Arthur — francia szindikalista, jobboldali zimmerwaldista, a kommunizmus ellensége. — 167

Meskov — 371

Metternich, Klemens (1773—1859) — Ausztria kancellárja, a Szent Szövetség egyik szervezője, minden polgári-demokratikus és nemzeti szabadságmozgalom kegyetlen üldözője. — 18

Meyer, Siegfried (1840—1872) — német szocialista, 1866-ban Amerikába emigrált; tevékenyen résztvett az I. Inter-

nacionále newyorki szekciójának vezetésében. — 32

Mihajlovszkij, N. K. (1842—1904) — az 1880—90-es években a liberális narodnyikok vezető ideológusa. A 90-es évektől, mint a „Russzkoje Bogatsztvo" c. folyóirat szerkesztője, állandóan támadta a marxizmust. Az eszerek pártjuk egyik alapítójának tekintették. — 61, 62, 373

Miklós II. (1868—1918) — orosz cár (1894—1917) — 125, 129, 170, 171, 311, 312

Miljukov, P. N. (1859—1943) — a kadet párt vezető politikusa, 1917 az első Ideiglenes Kormány külügyminisztere. — 170

Millerand, Alexandre (1859—1943) — francia szociálreformista, 1899-ben belépett a reakciós polgári kormányba és ott együttműködött a Párizsi Kommün hóhérával, Galliffet tábornokkal, azután többízben miniszter, 1920 miniszterelnök; támogatta a Szovjetoroszország elleni intervenciót. 1920—24 köztársasági elnök. — 133

Modigliani, Emmanuele (sz. 1868) — olasz szociálreformista. — 165

Mussolini, Benito (1883—1945) — 313

N

Naine, Charles (1874—1933) — svájci ügyvéd, szociáldemokrata, centrista, az első világháború idején internacionalista. — 204

Napoleon I. (1769—1821) — francia császár (1804—15). — 58, 143

Napoleon III. (Louis Bonaparte), (1808—73) — 1848 december 10 köztársasági elnök, 1852 december 2 — 1870 szeptember 4 Franciaország császára. — 39, 133, 136

Nehru, Dzsavaharlal Pandit (sz. 1889) —447

Nerman, Ture (sz. 1886) — svéd nyomdász, majd ujságíró, szocialista, az első világháború idején zimmerwaldista; 1919-től a svéd kommunista párt egyik vezetője; 1924-ben Höglund csoportjával együtt kilépett a pártból s rövidesen visszalépett a svéd szociáldemokrata pártba. — 167

Nobs, Ernst (sz. 1886) — svájci baloldali szociáldemokrata, tanító; a zürichi baloldali szocialista „Volksrecht" szerkesztője; az első világháború idején ingadozó internacionalista. — 204

Noske, Gustav (1868—1946) — német szociáldemokrata, szélső opportunista, a munkásosztály ellensége; 1919-ben, mint Scheidemann szociáláruló kormányának belügyminisztere vadállati módon elfojtotta a berlini proletariátus januári felkelését. Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg meggyilkolásának egyik szervezője. — 228

P

Palmerston, Henry John (1784—1865) — angol politikus, a liberális párt legreakciósabb elemeinek vezetője, 1830—41 és 1846—52 külügyminiszter, 1855—58 és 1859—65 miniszterelnök; az európai demokratikus mozgalmak ellen irányuló külpolitikát folytatott. — 30

Pannekoek, Anton (sz. 1873) — csillagász, holland baloldali szocialista (tribunista), majd „baloldali" kommunista. Számos cikke és brosúrája a német szocialista sajtóban jelent meg. Résztvett a német kommunista mozgalomban is. 1922-től visszavonult a politikai tevékenységtől. — 167

Picard, Ernest (1821—1877) — pénzügyminiszter a „nemzeti védelem kormányában". Thiers kormányában belügyminiszter. — 37

Pieck, Wilhelm (sz. 1876) — 443

Plehanov, G. V. (1856—1918) — az első orosz marxista csoportnak, a „Munka Felszabadítása"-nak megalapítója, a marxizmus kiváló propagandistája, döntő csapást mért a narodnyikok elméletére. Az OSzDMP II. kongresszusa (1903) után a mensevizmus egyik vezetője lett. 1914—18 szociálsoviniszta. Az 1917-es februári forradalom után támogatta a polgári Ideiglenes Kormányt és az imperialista háború folytatása mellett szállt síkra. Az Októberi Forradalmat elutasította. — 105, 127, 130, 132, 133, 134, 136, 140, 163, 164

Poincaré, Raymond (1860—1933) — 1913—20 a Francia Köztársaság elnöke; az első világháború egyik előkészítője; a Szovjetunió esküdt ellensége, 1918—20 az intervenció és blokád egyik kezdeményezője és szervezője; 1923—24 és 1926—29 miniszterelnök. — 125, 312, 314

Potreszov, A. N. (1869—1934) — a mensevikek egyik vezetője, az első világháború idején szociálsoviniszta. — 163

Preobrazsenszkij, E. A. (sz. 1886) — orosz trockista. — 179, 180

Pressemane, Adrien (sz. 1879) — francia jobboldali szocialista, az első világháború idején pacifista. — 165

Proudhon, Pierre-Joseph (1809—1865) — francia közgazdász, politikus, a tőkés rendszer kispolgári bírálója, a kispolgári szocializmus és a kollektivista anarchizmus ideológusa. Ellenezte a proletariátus részvételét a politikai harcban, mindenféle szövetkezetek alapítását javasolta, amelyek mintegy a kapitalizmus háta mögött építenék fel a szocializmust. Proudhon nézeteit Marx „A filozófia nyomora" c. művében (1847) megsemmisítő bírálatnak vetette alá. Az I. Internacionáléban Marx állandóan küzdött a latin országok munkásmozgalmában befolyással bíró proudhonisták (mutualisták) reformista és anarchista — a politikai hatalom meghódításáért folyó harcot ellenző — álláspontja ellen. — 42, 108, 109

Puriskevics, V. (1870—1920) — nagybirtokos, monarchista, az „Orosz Nép Szövetsége" nevű feketeszázas szervezet alapítója. — 104, 105, 131, 132

R

Ragyiscsev, A. N. (1749—1802) — orosz radikális publicista, elsőként lépett fel nyiltan a jobbágyság ellen, „Utazás Pétervárról Moszkvába" c. művében, amelyért halálra — kegyelemből számüzetésre — ítélték. — 130

Rákosi Mátyás (sz. 1892) — 437

Raspail, François-Vincent (1794—1878) — francia orvos és természettudós, publicista, baloldali republikánus, résztvett az 1830-as és 1848-as forradalmakban, később baloldali radikális. — 22

Renaudel, Pierre (1871—1935) — szélsőjobboldali francia szocialista, az első világháború idején szociálsoviniszta. — 164, 209, 308

Renner, Karl (Springer) (1871—1950) — osztrák szociáldemokrata, az „ausztromarxisták" jobbszárnyának vezetője; 1918—19 kancellár, 1945-től haláláig az Osztrák Szövetségi Állam elnöke. — 137, 176, 216, 241, 262, 263

Robespierre, Maximilien (1758—1794) — a XVIII. századvégi francia polgári forradalomban a jakobinusok vezére, a forradalmi kormány feje (1793—94). — 133

Rogyicsev, F. I. (sz. 1856) — a kadetpárt központi bizottságának tagja. — 130

Roland-Holst, Henriette (1869—?) — holland írónő, baloldali szocialista (tribunista), az első világháború idején a „Zimmerwaldi Baloldal"-hoz tartozott, egy ideig tagja a holland kommunista pártnak, amelytől mint „baloldali" kommunista csakhamar elszakadt; később vallásos szocializmust hirdetett. — 167

Romanov Miklós, *lásd* Miklós II.

Ropsin *lásd* Szavinkov.

Rozengolc — 417

Rubanovics, I. A. (1860—1920) — eszer, a Nemzetközi Szocialista Iroda tagja az eszerek képviseletében. Az első világháború idején szociálsoviniszta. — 130, 140

Ruge, Arnold (1802—1880) — német radikális publicista, baloldali hegeliánus; 1844-ben Marx-szal együtt kiadta a „Deutsch-Französische Jahrbücher"-t; 1848-ban a frankfurti nemzetgyűlés tagja, kispolgári demokrata; 1866-tól Bismarck híve. — 66

Russel, John (1792—1878) — angol politikus, liberális, 1859—65 külügyminiszter, 1865—66 miniszterelnök. — 167

Rühle, Otto (sz. 1874) — német tanító, ujságíró, baloldali szociáldemokrata. Az első világháború idején internacionalista.

1919-ben csatlakozott a német kommunista párthoz, de csakhamar elszakadt a mozgalomtól. — 166

S

Saint-Simon, Henri (1760—1825) — a francia utópista szocializmus kiváló képviselője. — 42

Salandra, Antonio (1853—1931) — 1914—16 olasz miniszterelnök. — 133

Sándor II. (1818—1881) — orosz cár (1855—81). — 109

Sándor III. (1845—1894) — orosz cár (1881—94). — 155

Sándor, Nagy (i. e. 356—323) Macedónia királya. — 86

Scheidemann, Philipp (1865—1939) — a német szociáldemokrácia jobbszárnyának egyik vezetője. 1914—18 szociálsoviniszta. Az 1918-as németországi novemberi forradalom és a berlini proletariátus 1919 januári felkelése véres elfojtásának, valamint Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg meggyilkolásának egyik szervezője. — 164, 166, 204, 207, 209, 228, 308

Schweitzer, Johann Baptist (1833—1875) — ügyvéd, író, politikus, Lassalle halála után az Általános Német Munkásegylet elnöke, s központi lapjának, a „Sozial-Demokrat"-nak szerkesztője; Bismarck politikájának képviselője a munkásmozgalomban; lapját Bismarck pénzelte. 1871-ben visszavonult a politikai élettől. — 42

Sembat, Marcel (1862—1922) — a francia szocialista párt egyik vezetője, az első világháború idején szociálsoviniszta, miniszter. — 120, 164

Serrati, Giacinto Mennoti (1874—1926) — olasz baloldali szocialista, az „Avanti!" szerkesztője. Az első világháború idején internacionalista. Résztvett a Komintern II. Kongresszusán 1920. 1921-ben, mivel nem értett egyet azzal, hogy a jobboldali szociáldemokratákat a III. Internacionáléból kizárják, kilépett az olasz kommunista pártból; 1922-ben visszatért a kommunista pártba. — 167

Sismondi, Jean Charles (1773—1842) — svájci közgazdász és történész. A klasszikus közgazdaságtant a gazdasági romanticizmus szempontjából bírálja. — 79

Snowden, Philipp (1864—1937) — az angol Munkáspárt egyik vezetője. 1924 és 1929—31 MacDonald kormányában pénzügyminiszter. — 165

Sorge, Friedrich Albert (1828—1906) — német szocialista, résztvett az 1849-es badeni felkelésben; Amerikába emigrált, ahol később az I. Internacionáléhoz csatlakozott Általános Német Munkásegylet egyik vezetője volt; az I. Internacionále Főtanácsának New Yorkba helyezése után a Főtanács titkára; Marx és Engels barátja. — 47

Souvarine, Boris — francia szocialista ujságíró, centrista, majd a francia kommunista párt tagja; 1922-től trockista; ellenforradalmi tevékenysége miatt kizárták a Kominternből. — 347

Springer *lásd* Renner

Stassen, Harold (sz. 1907) — amerikai republikánuspárti politikus, az agresszív imperialista politika egyik fő képviselője. — 435

Stauning, Thorwald (1873—?) — dán szociáldemokrata, reformista, az imperialista háború kezdetén belépett a kormányba, a német orientáció híve, a háború után többízben miniszterelnök. — 164, 167

Stirner, Max (Kaspar Schmidt álneve) (1806—56) — baloldali hegeliánus, az individualista anarchizmus ideológusa. — 21

Strasser, Joseph — osztrák szociáldemokrata ujságíró. — 91, 98

Ström, Frederik (sz. 1880) — svéd baloldali szociáldemokrata, néhány évig a svéd kommunista párt tagja; 1924-ben Höglund csoportjával együtt kilépett a pártból. — 167

Sz

Szaltikov, A.V. herceg (1806—1859)—orosz utazó; 1848-ban francia nyelven jelent meg „Indiai utazás" c. könyve. — 21

Szavinkov, B. V. (írói neve V. Ropsin) (1879—1925) — az eszerek egyik vezetője, Kerenszkij hadügyi államtitkára, az Októberi Forradalom után fehérgárdista. — 133

Szerebrovszkij, A. P. (sz. 1884) — 333

Szkobelev, M. T. (sz. 1885) — mensevik, Kerenszkij kormányában munkaügyi miniszter. — 163

Szkoropadszkij, P. P. (1873 — ?) — cári tábornok, Ukrajna német megszállása idején (1918. IV—XII.) a németek által kinevezett hetman. — 372

Szkripnyik, N. A. (1872—1933) — a bolsevik párt tagja, ukrán nacionalista elhajló. — 407

Szluckij — 395

Szmirnov, E. L. — mensevik, likvidátor, szociálsoviniszta. — 127, 130

Sztruve, P. (1870—1944) — orosz publicista, „legális marxista", később a kadetpárt Központi Bizottságának tagja, majd fehérgárdista. — 102, 104, 105

Sztyeklov, J. L. (sz. 1873) — orosz ujságíró és történész, 1917 február—október közt „honvédő". — 163

T

Thiers, Louis-Adolphe (1797—1877) — francia politikus és történész. Többízben miniszter és miniszterelnök. Orleánista. Cavaignac diktatúrájának védelmezője. III. Napoleon alatt a törvényhozó testület tagja. 1871-ben, mint a „végrehajtó hatalom" feje, a Párizsi Kommünt a legnagyobb kíméletlenséggel és kegyetlenséggel vérbefojtotta. 1871—73 köztársasági elnök. —35, 36, 37

Thorez, Maurice (sz. 1900) — francia bányász, 1930-tól a francia kommunista párt főtitkára. — 445

Togliatti, Palmiro (sz. 1893)— 1922-től az olasz kommunista párt Központi Bizottságának tagja, 1935-től a párt főtitkára. — 441

Treves, Claudio (1869—1933) — olasz reformista szocialista, 1912-ig az „Avanti!" szerkesztője; az első világháború idején centrista, pacifista. — 165

Trier, Gerson — dán szociáldemokrata, az első világháború idején internacionalista. — 167

Troelstra, Piter (1860— 1930) — a holland szociáldemokrata munkáspárt egyik alapítója és vezetője, reformista. Az első világháború idején németbarát szociálsoviniszta. — 164

Turati, Filippo (1857—1932) — olasz szocialista, az Olasz Szocialista Párt egyik alapítója, majd reformista szárnyának vezére; az első világháború idején soviniszta. — 162, 165, 204, 205, 207, 209

Tyszka, Leo (Jogichesz) (1867—1919) — lengyel szocialista. Az OSzDMP londoni (V.) kongresszusán Tyszka Rosa Luxemburggal együtt vezette a lengyel szociáldemokrácia küldöttségét és — noha számos ingadozással — támogatta a bolsevikokat; itt mondta a mensevikek csoportjáról, hogy az „nem áll, hanem fekszik a marxizmus álláspontján". Az első világháború idején Németországban élt, egyik szervezője a Spartacus Szövetségnek és a német kommunista pártnak. 1919 márciusában a börtönben a Scheidemann—Noske-kormány pribékjei meggyilkolták. — 167

V

Vandervelde, Emile (1866—1938) — a Belga Munkáspárt és a II. Internacionále egyik vezetője; revizionista és reformista. Az első világháború idején szociálsoviniszta, 1914-től 1921-ig majd 1925 után ismét többízben miniszter burzsoá kormányokban. Tevékenyen támogatta a Szovjetunió elleni intervenciót. — 120

Van-Kol, Henrik (1851—1925) — holland jobboldali szocialista, a II. Internacionále kongresszusain (1904, 1907) védelmezte a gyarmatok tőkés kizsákmányolását a „kapitalizmus civilizáló missziója" örvén. — 79

Vilmos I. (1797—1888) — porosz király (1861—88) és német császár (1871—88). — 39

Vilmos II. (1859—1941) — német császár (1888—1918). — 123, 171, 190, 208, 311, 312

Visinszkij, A. J. (sz. 1884) — 442

Vlagyimirov, M. K. (L. Vl.) (1879—1925) — szociáldemokrata, az első világháború idején centrista. A februári forradalom után a bolsevikokhoz csatlakozott. — 111

Vogt, August (kb. 1830—kb. 1883) — német munkás, a Kommunisták Szövetsége, majd az Általános Német Munkásegylet tagja; 1867-től Amerikában élt, ott tevékenyen résztvett az I. Internacionále munkájában. — 32

Vollmar, Georg (1850—1922) — német szociáldemokrata, a Reichstag tagja, szélső reformista, revizionista, majd szociálsoviniszta. — 81

Vrangel, P. N. (1878—1928) — orosz fehérgárdista tábornok, 1920-ban az antantimperialisták segítségével megszervezte a szétvert Gyenyikin-sereg maradványait a Krimben s onnan indított támadást. Az év végére a Vörös Hadsereg kiűzte a Szovjetunió területéről. — 284

W

Wels, Otto (1873—1939) — német jobboldali szociáldemokrata, 1931-től a német szociáldemokrata párt hivatalos vezére, a Szovjetunió esküdt ellensége, az amerikai imperializmus ügynöke, a fasizmus szálláscsinálója. — 363

Wilson, Woodrow (1856—1924) — 1912—20 az Amerikai Egyesült Államok demokratapárti elnöke. — 225

Wroblewski, Valery (1836—1908) — lengyel forradalmár, az 1863-as lengyel felkelés egyik vezetője, a Párizsi Kommün tábornoka; 1871—80 Angliában emigráns, tagja az I. Internacionále Főtanácsának. — 67

Wynkoop, David (sz. 1877) — holland baloldali szocialista (tribunista), az első világháború idején internacionalista, 1919-től kommunista, jobboldali elhajlásokkal. — 167

Z

Zápotocky, Anton (sz. 1884) — 448

Zseljabov, A. I. (1851—1881) — narodovolec, 1879—81-ben a főszervezője a „Narodnaja Volja" terrorcselekményeinek. A II. Sándor elleni merénylet megszervezése miatt kivégezték. — 133

TÁRGYMUTATÓ

A

Afganisztán 308

Afrika 84

Akcióbizottságok Angliában 244, 351

Albánia 448

Algéria 53, 151

Alkotmány, első, szovjet (1924) 279, 411; *lásd még* Sztálini Alkotmány

Állam elhalásának kérdése 392; *lásd még* Átmeneti korszak

„Államnyelv" 101, 173

Állandó hadsereg *lásd* Hadsereg

Amerika, Latinamerika 451

Amerikai Egyesült Államok (USA) 10, 12, 15, 28–29, 34, 43, 47, 53, 62, 81, 84, 87, 94, 116, 134, 145, 185, 234, 259–60, 267–68, 274, 281, 310, 318, 332, 335–36, 382, 406, 425, 435, 441–42, 450–52, 454–55

– függetlenségi háború (1775–1783) 29, 144–45

– polgárháború (1861–1865) 24, 29, 32

– munkásmozgalom

– – Socialist Labour Party 155

– – szocialsoviniszták 1914–1918. 164

– – internacionalisták 1914–1918. 167

Amszterdami Szakszervezeti Internacionále 268, 342

Anarcho-szindikalizmus, anarchizmus 127, 208, 234, 370

Anglia, Nagy-Britannia 10–12, 16, 20–21, 23–24, 31–32, 40, 43–44, 81, 84, 87, 105, 109–12, 116–17, 119, 123, 129, 134–35, 144–45, 155, 169, 174, 185, 227–28, 245–46, 254, 259–60, 274, 283, 292–93, 302, 310, 318, 332, 357, 365, 415, 420, 425, 433, 441–42, 449–52

– külpolitika 24, 110, 116, 124, 137, 170, 365, 441–42, 451–52

– indiai uralma 20–22, 79–80, 291–92

– munkásmozgalom, munkásosztály 11–12, 23–24, 30–32, 53, 81, 111, 197, 228, 233–34, 244, 346

– – chartista mozgalom 12, 15, 40, 189, 228

– – trade-unionok 44, 47, 140

– – fábiánusok 64, 140, 164

– – szocialsoviniszták 1914–1918. 164

– – centristák 1914–1918. 162, 165, 204

– – internacionalisták 1914–1918. 167

– – Akcióbizottságok 244, 351

– – 1926-os általános sztrájk 341–42

– – Angol-Orosz Egységbizottság 342–43

– *lásd még* Antant; Írország

Annexió, annexiók elleni harc 34, 123, 141, 161–62, 170, 172–73, 183, 187–88, 205, 306

Antant 116–17, 224–25, 236, 242, 300

Antantországok szocialistáinak Londoni Konferenciája (1915) 120

Antimilitarizmus *lásd* Militarizmus

Anyanyelv és nemzeti kérdés 43, 73, 103, 250, 321, 384–85, 390; *lásd még* Káderkérdés

Arábia 242–43, 260

„Arbeiter-Wochen-Chronik" (Budapest) 55

„Arbeiterpolitik" (Bréma) 166

Argentina 442, 451
Átmeneti korszak a kapitalizmus és a kommunizmus között és annak állama 53, 151, 153, 195, 227, 235, 393; *lásd még* Proletárdiktatúra
Atomfegyver 450, 453–56
Ausztrália 53, 62, 84, 151
Ausztria 17, 19–20, 44, 47, 66, 81, 86, 94, 96, 99, 116, 134, 145, 156, 169, 174, 184–85, 195, 245–46, 254, 291–92
– porosz-osztrák háború (1866) 29
– munkásmozgalom
– – osztrák szociáldemokrácia 98, 125, 140, 156, 216
– – centristák 1914–1918. 165
– – internacionalisták 1914–1918. 167
– *lásd még* Nemzeti kérdés, osztrák iskola bírálata
Ausztria-Magyarország 89–90, 116, 145, 174, 216–17, 241, 283, 411, 431; *lásd még* Ausztria; Magyarország
Autonómia, területi 93, 95, 101, 112, 173, 177, 242, 249; *lásd még* Nemzeti, nemzetiségi kérdés
„Avanti!" 167
Azerbajdzsán 237, 248–51, 257, 287–88
Ázsia, ázsiai országok ébredése, nemzeti mozgalmai 82, 84, 94–99, 130, 144–45, 156; *lásd még* Gyarmatok; Kelet; Kína; India

B

Bajorország 34, 248
Baku 97
– Akció- és Propagandatanács 263
Balkán 99
Balkánháború (1912–1913) 94, 118
Baloldal a II. Internacionáléban, a nemzetközi munkásmozgalomban *lásd* Zimmerwald; Németország
„Baloldali" kommunisták 1918-ban (SzK(b)P) 210, 234
Baskír-Tatár Autonóm Köztársaság 237, 249, 251
Bázeli Kongresszus (1912) 118, 127, 129, 136, 140, 206, 208, 211, 270, 273
Béke és kommunizmus 33, 45
Békedekrétum, szovjet (1917 október 26) 187–89
Békéért folyó harc 68, 94, 140, 179, 187, 189, 195, 199, 203, 272–73, 342–43
– demokratikus békéért folytatott harc 1914–1918. 160–61, 168, 171–72, 183, 187, 193
– béke kivívása forradalom útján (1917) 121, 140, 161, 168, 175–76, 178–79, 183–85, 189; *lásd még* Bolsevizmus, internacionalista, forradalmi taktikája
– békeharc a második világháború előtt és után *lásd* Szovjetunió, külpolitikája
– „a béke fennmarad és tartós lesz ..." (Sztálin) 453
– *lásd még* Háborús uszítás, gyujtogatás elleni harc
Békés egymás mellett élés lehetősége a szocialista és kapitalista államok között 280–81, 335–336, 406–07, 415, 423, 435–36, 457–58
Belgium 12, 42, 44, 84, 119–20, 124, 134, 423–24, 433, 451
Belorusszija 249–50, 425, 429
Bolsevizmus 214–15, 270, 322, 362, 395–96
– nemzetközi jelentősége 203–04, 269, 301–02, 315; *lásd még* Októberi Szocialista Forradalom; Szovjetunió
– a taktika mintája mindenki számára 315, 338
– internacionalizmusa 115, 118–19, 121, 123, 126, 210
– internacionalista, forradalmi taktikája az első világháború idején 115–29, 135–41, 170–72, 183–85, 196–98, 210–15; *lásd még* Háború, forradalmi, a burzsoázia ellen
– nemzetelmélete, nemzetiségi programja és politikája *lásd* Nemzeti kérdés
– *lásd még* Békéért folyó harc; Szociáldemokrácia, forradalmi; OSzDMP; OK(b)P; SzK(b)P
Brazília 451
Breszti béke (1918) 197–98, 236, 269
Buhara 251, 287–88
Bulgária 169, 246, 328, 432, 448
– tyesznyakok 167

Bund, nacionalizmusa 96–98, 104, 177, 241–42, 391
Burzsoázia 9–11, 13–14, 20–21, 30, 90–91, 116, 128, 134, 136, 139, 142, 147, 185, 225, 236, 270, 283, 374, 404–05, 417
– különböző nemzetek burzsoáziájának együttműködése a proletariátus ellen 11, 13, 35–39, 52, 54, 62, 82–83, 100, 152, 174, 189, 225, 233, 237, 265–68
– egymás ellen uszítja a nemzeteket 17–18, 24, 44, 54–55, 58, 61–62, 67, 71, 76–77, 80, 92–93, 100, 106, 123–24, 129–30, 168, 181, 190, 201, 237, 245, 291–92, 411
– *lásd még* Kapitalizmus; Kapitalista környezet; Nacionalizmus; Sovinizmus

C

Centralizmus
– politikai 14, 70, 75, 132, 181–82
– szervezeti centralizmus a munkásmozgalomban 79, 97–99, 102, 113, 177–78
Centrum, centristák 120, 126, 140, 162, 164–65, 168, 179, 211; *lásd még* az egyes országokat
Csehország 18, 52, 54, 90–91, 156, 378, 389
Csehszlovákia 246, 259, 423–24, 433, 448–49

D

Dagesztán 249, 251
Dánia 47, 424, 433, 451
Demokrácia
– és nemzeti kérdés 69, 99, 102, 112, 138, 152, 154–55, 162, 170, 172–74, 177, 382
– burzsoá, polgári, 205, 225, 227, 230, 235–36, 358
– proletár, szovjet 214, 227, 229–30, 235, 358, 413, 418
– követelései nem abszolútumok 149, 308–09
Diplomácia, titkos *lásd* Titkos diplomácia
Dominicai Köztársaság 451–52

E

Egyenlőség, egyenjogúság 236; nemzeti *lásd* Nemzetek egyenjogúsága; Fajok egyenjogúsága
Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSz) 434, 450–52
Egyiptom 53, 116, 151, 218, 242–43, 293, 308, 326–27, 331
Egységfront a proletariátus osztályharca, forradalmi mozgalma és a gyarmatok szabadságharca között *lásd* Imperializmus; Proletariátus
Eisenachiak *lásd* Németország
„El a kezekkel Oroszországtól!" 244
Elhajlások a nemzeti kérdésben 407–08; *lásd még* Sovinizmus; Nacionalizmus
Elzász, Elzász-Lotaringia 34, 116, 135–36
Eszerek (és mensevikek) 117–18, 120–22, 171, 203–05, 207, 269, 284
– baloldali eszerek 210
Észtország 259, 328
„Európai Egyesült Államok" jelszava 48, 128, 370

F

Fábiánusok 64, 140, 164
Fajok egyenjogúsága 412, 421, 432; *lásd még* Nemzetek egyenjogúsága
Fasizmus; 361, 369, 404, 410, 413, 419, 423–24, 429, 432
Februári forradalom (1917) 168–69, 180, 190, 229, 234, 266
Fenianizmus 109; *lásd még* Irország
Finnország 100, 135, 173, 175, 181, 220, 237, 406, 433
– függetlensége a különválási jog alapján 215, 246, 263, 293, 439
– szovjet-finn barátsági szerződés 439–40
Fokföld 151
Forradalmár fogalma 347, 353
Forradalom 196, 405
– feltételei 304
– 1848-as forradalmak 17–20, 22, 40, 45, 54, 147–49, 273; *lásd még* az egyes országokat
– *lásd még* Oroszország, 1905–1907-es forradalom; Februári forradalom; Októberi Szocialista Forradalom; Szocialista forradalom

Föderáció 93, 112, 132
– szovjet föderáció 237–38, 242, 249, 257, 290, 370
– *lásd még* Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság; Szovjetunió; Különválási jog; Önkéntesség elve
Föderalizmus, szervezeti a munkásmozgalomban 70–76, 96–98, 102; *lásd még* Centralizmus, szervezeti
Franciaország 10, 12, 15, 33, 43–45, 47, 58, 66, 80, 105, 116–17, 119–20, 124, 129, 134, 136, 144, 148, 155, 169, 207, 234, 245–46, 254–55, 259–60, 274, 302, 310, 406, 415, 423–24, 433, 441, 443, 445, 450–52
– hétéves háború (1756–1763) 144
– nagy francia polgári forradalom 16, 143, 147, 227, 357, 362
– 1848–1849 40, 43, 45, 54, 228, 233
– porosz-francia háború (1870–1871) 33–34, 38, 44–45, 67, 116, 136
– munkásmozgalom, munkásosztály 10, 15, 24, 37, 51, 56–57, 82, 189, 195–96, 227–28, 302
– – 1871 *lásd* Párizsi Kommün
– – proudhonizmus, mutualisták 29–30, 42, 47, 108
– – szindikalisták 234; *lásd még* Anarchoszindikalizmus
– – szociálsoviniszták 1914–1918. 140, 163–64
– – centristák 1914–1918. 162, 165, 204, 207, 209
– – internacionalisták 1914–1918. 166–67

G

Galícia 116
Gazdasági együttműködés a szovjet köztársaságok között 238, 249, 265, 276, 278, 285, 383, 412; *lásd még* Szovjetunió; Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság
Gazdasági építés nemzetközi jelentősége *lásd* Szovjetunió
Gazdasági, kereskedelmi kapcsolatok lehetőségei a kapitalista és a szocialista rendszer között 406–07, 415, 423, 435, 457–58; *lásd még* Békés egymás mellett élés
Görögország 423–24, 433
Grúzia 87, 91, 246, 287–88, 324
Gyarmatok, gyarmati kérdés 20, 53, 79–80, 138–39, 151, 160, 170, 183, 235, 239–41, 246–47, 255–56, 260, 263, 274, 283, 299, 315, 360; *lásd még* Nemzeti kérdés; Nemzeti-gyarmati kérdés

H

Háború, háborúk 155, 171, 208–09, 246, 264
– és kapitalizmus összefüggése 61, 80, 94, 115, 153, 283, 299, 303
– „kiút a válságból" 117, 123, 139, 150
– igazságos és igazságtalan háborúk 121–23, 152, 155, 160 209–10, 419–20
– nemzeti felszabadító háborúk 37, 122, 133, 136, 142–49, 154
– forradalmi háború a burzsoázia ellen, imperialista háború átváltoztatása polgárháborúvá 80–81, 121, 124, 127–29, 131, 134, 140–41, 144, 148, 155, 157, 160, 166, 168, 183, 205–06, 266, 269–70, 369; *lásd még* Bolsevizmus, taktikája
– igazságos háborúk a proletariátus győzelme után 53, 151–53, 160–61, 183–84, 198, 200; *lásd még* Honvédelem kérdése
– a politika folytatása más eszközökkel 144, 155
– hétéves háború (1756–1763) 144
– amerikai függetlenségi háború (1775–1783) 29, 144–45
– amerikai polgárháború (1861–1865) 24, 29, 32
– porosz-francia háború (1870–1871) 33–34, 38, 44–45, 67, 116, 136
– porosz-osztrák háború (1866) 29
– spanyol-amerikai háború (1898) 150
– világháborúk *lásd* Világháborúk
– *lásd még* Békéért folyó harc; Háborús uszítás; Kapitalizmus; Honvédelem kérdése; Nagy Honvédő Háború
Háborús uszítás, gyujtogatás, fegyverkezés elleni harc 24, 272–75, 328, 342–43, 365, 406, 416, 432–34, 439, 441–43, 450, 452–53, 455; *lásd még* Békéért folyó harc
Hadsereg
– állandó 36
– kapitalista 206–07, 365–66
– proletár, a nép felfegyverzése 40, 207; *lásd még* Vörös Hadsereg
Hágai Nemzetközi Kongresszus (1922 december) 272–75

Hazafiság
– burzsoá, burzsoá haza 81, 123–25, 129–32, 154
– proletár, szocialista, szovjet hazafiság 129–32, 315, 423–24
– *lásd még* Honvédelem kérdése; Háború, védelmi háborúk; Proletariátus
Hegyköztársaság 249, 251
Hervéizmus 80
Hindosztán 260, 293
Hollandia 143, 424, 433, 451
– szociálsovinisták 1914–1918. 164
– internacionalisták 1914–1918. 164, 167
Honvédelem kérdése 118, 123–24, 127, 131, 135–36, 139–40, 147, 153–55, 161–62, 171, 179, 198, 205, 216–17, 240, 270, 273; *lásd még* Háború, védelmi háborúk

I

Ideiglenes Kormány (1917) 170, 205
– nemzetiségi politikája 173, 175, 181
Ifjúság 81, 272, 289, 330, 447
Imperializmus 94, 115–16, 123, 134, 136–39, 145, 147, 149–50, 169, 178, 193, 203, 218, 236, 246, 254, 257, 259, 264, 267–68, 282–83, 298, 303, 307, 309, 317, 340, 361
– a proletárforradalmak kora, a szocializmus előestéje 128, 140, 161, 165, 178, 299, 358
– az imperializmus belső ellentétei 259, 280–81, 298–99, 310, 318, 404, 409
– tartalékai, hátországa (gyarmatok és függő országok) 119, 218, 264, 290–93, 299, 309, 325, 327, 331–32, 359–61, 365,
– és nemzeti háborúk 143–48
– proletár és nemzeti szabadságmozgalmak imperializmusellenes egységfrontja 217, 237, 242, 260–61, 263, 309, 325–30, 361, 377; *lásd még* Proletariátus
– és nemzeti-gyarmati kérdés 172–73, 175, 242–43, 246–47, 255–56, 261; *lásd még* Nemzeti, nemzetiségi kérdés
– imperialista háború *lásd* Világháborúk, első
– *lásd még* Háború; Kapitalizmus; Októberi Szocialista Forradalom
India 20–22, 79–80, 145–46, 151, 192, 216–18, 242–43, 280–81, 291–92, 309, 313, 318, 323, 325, 328, 331, 355, 447 452
Internacionále
– első Internacionále (1864–1873) 24–30, 33–45, 47–48, 50–52, 54, 56–57, 61–62, 108, 110, 223, 226
– – Genfi Kongresszus (1866) 30, 41, 54
– – Londoni Konferencia (1871) 38–39
– – Hágai Kongresszus (1872) 47, 50
– – és a porosz-francia háború 33–34, 36, 38–39, 44–45, 48
– – és a Párizsi Kommün 35–37, 47–48
– – harca a szekták ellen 41–43, 47, 49
– – mérlege, 51, 226
– új Internacionále alapításának kérdése 47–48
– második Internacionále (1899–1914; 1923–1939) 116–19, 223, 234, 238, 261, 270, 356–57, 364, 395
– – I. Kongresszus (Párizs, 1899) 54, 84
– – VII. Kongresszus (Stuttgart, 1907) 79–81, 127
– – VIII. Kongresszus (Kopenhága, 1910) 118, 127
– – Bázeli Kongresszus (1912) 118, 127, 129, 136, 140, 206, 208, 211, 270, 273
– – és nemzeti kérdés 98, 238, 242, 261–65, 305–06
– – vezéreinek árulása 117–19, 125, 223, 232
– – opportunizmusa 117—19, 122, 126–27 163, 179, 204, 214, 216, 226, 230, 235, 238, 269, 297–98
– – és az első világháború 117–22, 126–27, 163, 214
– – mérlege 226
– kétésfeles II $^1/_2$-es Internacionále (1921–1923) 261, 269—70
– harmadik Internacionále *lásd* Kommunista Internacionále
– *lásd még* Munkásmozgalom, nemzetközisége; Internacionalizmus, proletár; Amszterdami Szakszervezeti Internacionále; Bolsevizmus, internacionalizmusa
„Internacionále" csoport 142, 146, 166
Internacionalista fogalma 347, 353
Internacionalizmus, proletár 9, 12, 14–15, 24–27, 30, 34, 37–40, 45, 47–51, 54–58, 62–64, 68–69, 71–72, 76–78, 81–83, 85, 92, 97, 99–106, 122, 127,

141–42, 166–68, 176, 179, 184–185, 189, 192, 194–96, 199, 203, 208–11, 221, 224–25, 237, 239, 304–05, 311–12, 315, 321, 334, 357, 370, 393, 408–09, 414
– nem frázisokból, hanem tettekből áll 49, 163–64, 182, 185, 203
– az orosz munkásosztály nemzetközi hivatása 62, 65, 163, 194–95, 233, 266, 303, 395
– a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatainak feldolgozása, alapvonásainak nemzetközi jellege *lásd* Munkásmozgalom
– *lásd még* Békéért folyó harc; Bolsevizmus; Háború; Internacionále; Imperializmus; Háborús uszítás; Kommunista Internacionále; Külpolitika; Leninizmus; Lövészárokbarátkozás; Május Elseje; Nemzeti kérdés; Nemzeti-gyarmati kérdés; Nemzetközi Munkássegítség; Nyugat munkásai és a Szovjetunió; Oroszország, munkásmozgalom; Októberi Szocialista Forradalom; Párizsi Kommün; Proletariátus; Szocializmus; Szolidaritás; Szovjetunió; Sztrájkok

Ipar, nagyipar kapcsolatba hozza a népeket 10, 12–15, 22–23, 55

Irán 420

Irország 30–32, 87, 89, 91, 107, 109–13, 132, 135, 148, 235, 238, 245, 254, 260, 355, 371

J

Japán 116, 134, 185, 259–60, 274, 281, 310, 313, 404, 425, 429, 450–51, 453, 456–57

Jáva 330

Jugoszlávia 246, 423–24, 433

K

Káderkérdés, nemzetiségi, a Szovjetunióban, pártkáderek nemzetiesítése 287–89, 321, 354, 384–85, 390–91

Kanada 53, 151, 451–52

Kapitalista környezet, intervenció a Szovjet Köztársaság ellen, intervenciós veszély 152–53, 185, 197–200, 215–16, 222, 224, 237–38, 242–44, 248, 257, 278–81, 285, 328–29, 343, 345, 356, 365, 368–69, 387, 414, 433, 436; *lásd még* Háború, védelmi háború; Burzsoázia; Háborús uszítás elleni harc; Szocializmus, győzelmének kérdése

Kapitalizmus 10, 13–14, 21–23, 33, 37–40, 55, 61, 63, 68, 75, 81, 132, 138, 141, 152, 177, 184, 223, 227, 237, 245–47, 278, 281, 298, 303, 310, 332–33, 335, 358, 370, 405, 452
– és nemzetek kialakulása 87–91, 104–05, 109, 130, 245, 254, 310
– és nemzeti elnyomás, nemzeti gyűlölködés elválaszthatatlanok 11, 15, 54, 75, 94, 135, 170–71, 219, 237, 240, 245–47, 256, 260, 263, 268, 278, 282–84, 382, 411
– és háborúk 80, 237, 246, 409; *lásd még* Háború
– progresszív szerepe 131, 134, 282, 373–74
– halódó kapitalizmus 298, 361; *lásd még* Imperializmus
– ideiglenes, részleges stabilizációja 331–32, 361–62
– 1929–1933-as világválság 403–04
– nincs többé világot átfogó kapitalizmus 290, 332
– *lásd még* Imperializmus

Karthago 155

Kaukázus 24, 76–77, 85, 92, 96–97, 176, 192, 251, 321, 429

Kautskyzmus 133, 135–36, 141–42, 152, 162, 168, 204–07, 209–15, 230, 262, 338, 378, 389; *lásd még* Centrum; Internacionále, II. és II½-es

Kelet, keleti elnyomott népek, függő országok nemzeti szabadságmozgalma 216–19, 239, 254, 277, 280–81, 290, 309, 318, 325–31, 361
– nincs többé egységes, mindent átfogó Kelet 326
– *lásd még* Ázsia; Gyarmatok; Proletariátus és a gyarmati szabadságmozgalmak; India; Kína

Keleti Dolgozók Kommunista Egyeteme 289, 320–30, 354, 376–77, 379

Két tábor, két rendszer 68, 81, 278, 280, 309, 319, 332–33, 353, 356, 370, 396, 404; *lásd még* Békés egymás mellett élés lehetősége; Gazdasági kereskedelmi kapcsolatok

Kiental *lásd* Zimmerwald

Kína 94, 99, 131, 144–46, 156, 185, 216–18, 263, 280–81, 293, 300, 309, 313, 318, 326–27, 331, 355, 406, 450–54, 457
– polgári demokratikus forradalom (1926) 347–48

Kirgizia 246, 251, 324

Kis-Antant 406

Kommunista Internacionále (III. Internacionále; 1918–1943), 120–21, 128, 146, 161–62, 223, 225–27, 234, 236–41, 296, 315, 345, 347, 356–57, 364, 366–68
– II. kongresszus (1920) 405
– IV. kongresszus (1922) 271
– VI. kongresszus (1930) 368–69
– és a nemzeti-gyarmati kérdés 237–40

„Kommunista Kiáltvány" (Marx–Engels) 13–16, 49, 54, 127, 154–55, 302, 345–46

Kommunista társadalom, kommunizmus 33, 45, 138, 310, 355–56, 358, 379
– és béke 33, 45

Korea 447–48, 450–51, 456

Kozmopolitizmus elleni harc 129–32, 417; *lásd még* Hazafiság; Kultúra

Kultúra
– nemzeti 87, 103–04, 322–25, 354–55, 388, 390–92
– nemzetközi, proletár 102–03, 173, 322–25, 353–55, 390–92
– két kultúra 103, 105
– nemzeti formájú, szocialista tartalmú kultúra 322, 354, 384, 391–92, 412

Kulturális forradalom a Szovjetunióban 384

„Kulturális nemzeti autonómia" 95–96, 101, 104, 137, 173, 176, 241, 262, 306; *lásd még* Nemzeti kérdés, osztrák iskola bírálata

Különválási jog 100, 109, 137, 152, 162–63, 173, 176, 178, 184, 219, 247, 259–61, 279
– és föderáció 31, 109, 111–12, 237–38, 241, 392
– nemzetek és gyarmatok állami különválásának joga 262, 306, 383
– *lásd még* Önrendelkezési jog; Nemzeti kérdés, feltevése

Külpolitika
– a munkásosztály külpolitikája 24, 26, 39, 159, 186–89, 193
– burzsoá külpolitika 24, 140, 142, 146, 159, 174, 380, 415
– *lásd még* Békéért folyó harc; Annexió; Titkos diplomácia; továbbá az egyes országokat

L

Lassalleánusok *lásd* Németország

Lengyelország 12, 16, 24, 37, 46, 52, 66–67, 90, 100, 107–08, 110, 112, 116, 124, 131, 135, 148, 220–21, 246, 259, 322, 355, 380, 406, 423–24, 433, 437, 446–47, 458
– baloldali szociáldemokraták 1914–1918. 147
– internacionalisták 1914–1918. 167
– lengyel-szovjet barátsági szerződés 427–28, 458

Lenin
– a világ dolgozóinak vezére, a nemzetközi proletariátus vezére 296, 303
– Marx és Engels állásfoglalásáról koruk nemzeti mozgalmai kérdésében 65–67, 107–13, 132–36, 148–52

Leninizmus, nemzetközi jelentősége 296–303, 314–16, 337–40, 355, 362, 364, 367, 395; *lásd még* Bolsevizmus

Lettország 248

Litvánia 96, 246

Lotaringia *lásd* Elzász

Lövészárokbarátkozás 161, 169, 172

M

Magyarország 55, 131, 148, 245–46, 254, 432, 437, 439, 444–45, 458
– 1848-as forradalom 19–20, 355
– Magyar Tanácsköztársaság 221–22, 224, 237, 248, 257
– *lásd még* Ausztria-Magyarország

Május Elseje 55, 57–58, 62, 68, 84, 168–69

Marokkó 218, 326, 331

Marxizmus
– dogmatikus és alkotó 180
– továbbfejlesztése 64, 66, 297; *lásd még* Leninizmus

„Megosztani és uralkodni" 76, 92, 106, 291–92

Mensevizmus, mensevikek 209, 234, 241–42, 343, 395; *lásd még* Eszerek

Mezopotámia 116, 260

Militarizmus és antimilitarizmus 80–81, 139, 429

Mongol Népköztársaság 434–35, 445

Mongólia 263

Monopóliumok *lásd* Imperializmus

Moszkva 362, 437–39

Munkásarisztokrácia 80, 119, 170, 195, 228

Munkásmozgalom
– nemzetközisége, munkáspártok nemzetközi kötelezettségei 35, 48–52, 54, 61–64, 67–69, 77–78, 82, 84, 104, 135, 137, 140, 164, 192, 196–97, 203, 234–35, 238, 244, 267
– tapasztalatainak feldolgozása, alapvonásainak nemzetközi jellege 26, 64–65, 82, 221–22, 229, 232, 234–35, 338–39, 367, 379
– *lásd még* Internacionalizmus, proletár; Internacionále; Bolsevizmus; Leninizmus; Szovjetunió; Szociáldemokrácia; továbbá az egyes országokat

„A munkásoknak nincs hazájuk" 15, 127, 137, 153–54

Munkásosztály *lásd* Proletariátus

Müncheni Egyezmény (1938. szeptember) 415

N

Nacionalizmus, burzsoá, kispolgári 61, 76, 85, 90–92, 95–96, 100, 102–06, 109, 113, 129, 201, 205, 208, 237–39, 247, 253, 322, 360, 411–12, 424
– a piac az első iskola, ahol a burzsoázia nacionalizmust tanul 90
– burzsoá nacionalisták képesek eladni saját nemzetüket a nép elnyomása érdekében 67
– helyi nacionalizmus és nagyhatalmi sovinizmus *lásd* Sovinizmus
– nemzeti érzelmek, nacionalista előítéletek a legszívósabbak 241, 286–87, 407
– *lásd még* Fasizmus; Sovinizmus

Nagy-Britannia *lásd* Anglia

Nagy Honvédő Háború (1941–1945) 419–30

Négerek 238

„Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom" (Engels) 12, 18–19, 46, 53, 66, 109, 111, 131, 135, 137, 149, 151–52, 309

Német Demokratikus Köztársaság 443–44, 446–47

Németország 9–12, 16–18, 23, 33, 44, 47, 58, 66, 81, 84, 105, 115, 123, 132, 134, 147–48, 155, 166, 169, 171, 180, 185, 233, 246, 254, 279–80, 283, 302, 319, 357, 419–20, 423, 425–30, 432, 435–36, 450–51, 457
– külpolitika 17–18, 34, 116, 123–24, 137
– fasizmus 361, 369, 404, 413, 419, 423–24, 429, 432
– – „A Hitlerek jönnek és mennek, de a német nép marad" (Sztálin) 421
– munkásmozgalom 16, 24, 48–49, 81, 228, 234, 302
– – német szociáldemokrácia 33–34, 39, 48–50, 118–19, 125–26, 136, 140, 146, 166, 189, 213, 228, 231, 234
– – és a porosz-francia háború 34, 39, 136
– – lassalleánusok 42, 48–49, 64, 132
– – eisenachiak 48, 64
– – szociálsovinisztá k 1914–1918. 164
– – centristák 1914–1918. 162, 165, 207, 209
– – internacionalisták, baloldaliak 1914–1918. 121, 146–47, 166–67, 213
– – Spartacus-csoport 166, 213
– – 1919-es forradalmi mozgalmak, felkelés a flottában 185, 190, 196, 216, 351

Nemzet
– fogalma, marxista-leninista nemzetelmélet 85–90, 371–72
– nemzetek kialakulása 87–91, 99, 104–05, 109, 130, 245, 254, 372–76

— burzsoá és szocialista nemzet 374–75, 384
— két nemzet van minden jelenkori nemzetben 105
— *lásd még* Nemzeti, nemzetiségi kérdés
Nemzetek egyenjogúsága 96, 105–06, 113, 132, 177, 180–81, 191, 236, 246, 256, 264–65, 284–85, 314, 360, 374, 390, 411, 421, 439–40; *lásd még* Önrendelkezési jog
Nemzetek önrendelkezési joga *lásd* Önrendelkezési jog
Nemzetek testvéri együttműködése 9, 11, 162, 265; *lásd még* Szovjetunió, segítség az elmaradott népeknek
Nemzeti ellenségeskedés szítása, és harc ellene 17–18, 24, 44, 54–55, 58, 61–62, 67, 76–77, 80, 92–93, 100, 106, 123–24, 129–30, 168, 181, 190, 201, 237, 245, 411
Nemzeti elnyomás és harc ellene 66, 174–75, 201, 237, 245–46, 254–55, 292–93
— nemzeti elnyomás megszűnt a Szovjetunióban 376, 383, 390; *lásd még* Szovjetunió
Nemzeti, nemzetiségi kérdés, nemzetiségi politika, nemzeti-gyarmati kérdés
— feltevése, fogalma 65–67, 69–76, 107–13, 132–36, 137, 141–44, 148–52, 172–78, 201, 236, 241–43, 253–59, 261–65, 290–92, 305–12, 381–85, 440
— a monopólium előtti kapitalizmusban 88–94, 147, 241, 245, 254, 382
— — kapitalizmus és nemzeti elnyomás elválaszthatatlanok *lásd* Kapitalizmus
— az imperializmus korszakában belső állami kérdésből államközi kérdéssé bővült 143–52, 242, 246, 254–55
— — nemzeti-gyarmati kérdés *lásd* Nemzeti-gyarmati kérdés
— — a proletariátus forradalmi mozgalmának és a gyarmatok szabadságharcának kapcsolata *lásd* Proletariátus
— a szocializmusban, a szovjet korszakban *lásd* Szovjetunió; Föderáció, szovjet; Proletárdiktatúra; Szocializmus
— a nemzeti kérdés a proletárdiktatúra általános kérdésének részlete 200, 242, 307, 309, 355, 381–82
— és a nemzetek egybeolvadásának kérdése 310–12, 323–24, 376–81, 388, 393
— és a nemzeti nyelvek kérdése 323–25, 376–81, 390
— az osztrák nemzetelmélet (kulturális nemzeti autonómia) bírálata 93, 95, 173, 176–77, 216, 241–42, 262–63
— nemzeti kérdés megoldása a Szovjetunióban *lásd* Szovjetunió
— *lásd még* Különválási jog; Önkéntesség elve; Önrendelkezési jog; Föderáció, szovjet; Demokrácia
Nemzeti-gyarmati kérdés, nemzeti kérdés az imperializmus korszakában 216–20, 236, 242, 246, 255–56, 260–61, 290–91, 305–06, 355, 360, 382–83 *lásd még* az egyes országokat
Nemzeti kisebbségek kérdése 96, 163, 172–78, 191, 238, 247
Nemzeti korlátoltság 10, 13, 15, 240, 377; *lásd még* Nacionalizmus; Sovinizmus
Nemzetközi Munkássegítség, gazdasági segítség Szovjet-Oroszországnak 267–68, 271; *lásd még* Szovjetunió, Nyugat munkásainak segítsége
Nemzetközi Munkásszövetség *lásd* Internacionále, I.
Nemzetközi segítség a kommunista menekülteknek 44; *lásd még* Internacionalizmus, proletár
Nemzetköziség *lásd* Internacionalizmus
Népszövetség 236, 368, 404, 426, 452
Nihilizmus, nemzeti 201
Nőmozgalom 341
Norvégia 371, 424, 433, 451

Ny

Nyelv, nemzeti *lásd* Nemzeti kérdés
„Nyilatkozat Oroszország népeinek jogairól" (1917 november 2) 190–91
Nyugat munkásainak segítsége a Szovjetuniónak 184, 192, 202–03, 212–18, 315–16, 318, 408; *lásd még* Szovjetunió, erősítése, támogatása

O

OK(b)P — Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt
— VIII. kongresszus (1919) 220–22, 290
— X. kongresszus (1921) 245–60, 286
— XII. kongresszus (1923) 290–92

— nemzetiségi programja 220–21, 250–53, 290–92
— *lásd még* OSzDMP; SzK(b)P
Októberi Szocialista Forradalom 187, 190, 209, 229, 234, 242, 247, 266, 270, 283–86, 290, 303, 310, 314–16, 351
— nemzetközi jelentősége 192–93, 203, 215–18, 222, 224, 231–33, 266–67, 270, 284, 291–94, 301, 319–20, 357–64, 396
— új kort nyitott a nemzetközi munkásmozgalomban 227, 229, 266, 269, 357–58
— és a gyarmati szabadságharcok 216–19; *lásd még* Szovjetunió
— hidat vert Nyugat és Kelet között 217
— *lásd még* Szovjetunió; Bolsevizmus
Olaszország 17, 19, 24, 42, 47, 56, 58, 82, 116, 134, 195, 234, 245–46, 254–55, 310, 406, 432, 441
— munkásmozgalom
— — szociálsoviniszták 1914–1918. 164
— — centristák 1914–1918. 164
— — internacionalisták 1914–1918. 167
Opportunizmus; harc az opportunizmus ellen 64, 79–80, 113, 122, 127–28, 136, 140–41, 150, 226–27, 235, 239; *lásd még* Internacionále, II.
Oroszország, cári 20, 46, 52, 65–66, 78, 83, 86, 89–90, 94, 96–97, 108–09, 112, 115–17, 123–24, 128–30, 134, 143, 145, 148, 150, 155–56, 180, 229, 245–46, 254, 277, 283, 303, 395
— elmaradottsága 99–102, 117, 128, 226, 229
— külföldi tőke Oroszországban 63, 117, 126, 300
— gyarmatosító politikája, az oroszországi nemzetek egymás ellen uszítása 24, 69, 71–72, 74–76, 92, 99–102, 106, 111, 131, 174, 176, 190, 192, 250–52, 257, 284, 286, 293, 300, 322, 380
— „a népek börtöne" 130
— külpolitikája 24, 116–17, 124, 143, 170, 193, 300
— Oroszország tör utat a szocializmus felé 180
— nemzetiségeinek felszabadulása 190–93, 201–02
— 1905–1907-es első orosz forradalom 76–78, 100, 130, 156–57, 160, 195, 229, 302, 347–48
— februári forradalom *lásd* Februári forradalom
— Októberi Szocialista Forradalom *lásd* Októberi Szocialista Forradalom
— munkásmozgalom, orosz munkásosztály 52, 62–63, 65–67, 69–76, 82–83, 113, 125–26, 131–32, 163, 194–95, 233, 266, 301, 303, 395–96
— — szociálsoviniszták 1914–1917. 140
— — centristák 1914–1917. 162, 165
— — internacionalisták *lásd* Bolsevizmus
— — mensevikek *lásd* Mensevizmus
— — *lásd még* OSzDMP
Oroszország (1917 február—1917 október) 159–61, 163–65, 170–74, 176, 180–82, 184–86; *lásd még* Ideiglenes kormány
Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság 237, 250, 252, 255, 257, 260, 268; *lásd még* Szovjetunió
OSzDMP — Oroszországi Szociáldemokrata Munkás Párt
— elnevezése 72
— I. kongresszus (1898) 283
— 1912-es Prágai Konferencia 177
— VII., Áprilisi Konferencia (1917) 169–78
— VI. kongresszus (1917) 179–80
— nemzetiségi programja 65, 72–76, 99–102, 105, 162, 171–73, 177, 182, 283–84; *lásd még* Önrendelkezési jog; Különválási jog; OK(b)P; Bolsevizmus
— a párt nevének megváltoztatása 161
— *lásd még* Szociáldemokrácia, forradalmi; Mensevizmus
Osztrák iskola *lásd* Nemzeti kérdés

Ö

Önkéntesség elve a különválásnál, a föderatív kapcsolatok kiépítésénél 100, 182, 241, 249–50, 284–85, 295, 310, 312, 360, 411
Önkormányzat, területi 73, 163, 173; *lásd még* Autonómia, területi
Önrendelkezési jog 93–94, 99, 105, 112–13, 132, 134, 137, 141–42, 146, 150, 170, 182–83, 191, 216–17, 220–21, 261, 283, 306, 395
— nem fétis, nem abszolútum 65–66, 93, 100, 149, 173, 176, 242–43, 259

— *lásd még* Különválási jog; Nemzetek egyenjogúsága; Önkéntesség elve
Örményország 70, 184, 193, 246, 248, 250, 324
Ötéves terv, nemzetközi jelentősége 396–403

P

Pacifizmus 121, 141, 166, 238, 269, 312–14, 368–69, 404, 415
Palesztina 116
Pániszlámizmus 239, 252, 258
Pántürkizmus 252, 258
Párizsi Kommün (1871) 35–40, 45–47, 50–51, 53, 56–57, 82–83, 129, 161, 197, 223, 228–30, 357
Perzsia 131, 144–45, 156, 170, 193, 216–18, 263, 293, 300, 313
Poroszország 66, 229; *lásd még* Németország
Proletárdiktatúra 40, 138, 195, 200–01, 214, 222, 226–28, 231, 235, 237, 247, 256, 263–64, 277–78, 284, 295, 298, 339–40, 358, 361–62 367, 370, 392
— nem szünteti meg a nemzeteket 235, 323–25, 374–75, 377–80, 389, 390–92, 395
— és internacionalizmus 15, 53, 235, 239
— *lásd még* Átmeneti korszak
Proletárforradalom *lásd* Szocialista forradalom; Októberi Szocialista Forradalom
Proletariátus 9–16, 23–25, 40, 51, 55, 68, 78, 84, 97, 152, 157, 235, 277, 313, 334–35, 358, 412, 417
— internacionalizmusa *lásd* Internacionalizmus, proletár
— vezeti a nemzetek testvéri együttműködéséért folytatott harcot, a proletariátus hegemóniája 9, 15, 79, 128, 219, 270, 281, 292–93, 304, 321, 325–30, 341, 359, 360–61, 370, 432–33
— győzelem a burzsoázia felett — jeladás a nemzetek felszabadítására 11, 111
— harca a burzsoázia ellen eleinte nemzeti 12, 14–15, 27, 49, 61–62, 154
— „A munkásoknak nincs hazájuk" 15, 127, 137, 153–54
— osztályharca, forradalmi mozgalma és a gyarmati, függő országok nemzeti szabadságmozgalma 53, 111, 146, 150, 192, 219, 237, 239, 242–43, 260–61, 263–64, 292–93, 296, 307, 309–10. 315, 325–30, 336, 348, 360, 369, 375, 383, 395
Proletármozgalom és nemzeti-gyarmati szabadságmozgalom *lásd* Proletariátus
Proletárnemzetköziség *lásd* Internacionalizmus, proletár
Proudhonizmus és nemzeti kérdés 29, 47, 108

R

Római Birodalom és kereszténység 40, 293
Románia 432, 445

S

Schleswig 135
Sovinizmus, burzsoá 36, 57, 64, 125, 127, 129, 146, 247, 310–11
— nagyorosz sovinizmus és helyi nacionalizmus 252–53, 258, 285–89, 311, 324–25, 387–93, 407–08
— *lásd még* Nacionalizmus
Spanyolország 42, 44, 57, 144, 404, 410
— spanyol-amerikai háború (1898) 150
Spartacus-csoport 166, 213
Statisztika, nemzetközi munkásstatisztika 41
Svájc 16, 42, 44, 94, 174, 382
— centristák 1914–1918. 165, 264
— internacionalisták 1914–1918. 167
Svédország 371
— szociálsoviniszták 1914–1918. 164
— internacionalisták 1914–1918. 167

Sz

Szabadkereskedelem 9, 11, 15, 49–50; *lásd még* Kapitalizmus
Szakszervezetek 41, 97, 336, 342–43; *lásd még* Amszterdami Szakszervezeti Internacionále; Sztrájk
Szeparatisták 85, 95–96, 98
Szerbia 124, 143
Szibéria 192
Szindikalizmus *lásd* Anarcho-szindikalizmus
Szíria 331

SzK(b)P — a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja
— a Kommunista Internacionále élcsapata 345, 347
— XIV. kongresszus (1925) 332–37
— XV. kongresszus (1927) 364–365
— XVI. kongresszus (1930) 387–93, 403
— XVII. kongresszus (1934) 403–09
— XVIII. kongresszus (1939) 415–18
— *lásd még* Bolsevizmus; Szovjetunió
Szociáldemokrácia — forradalmi 62, 64, 67, 80–81, 128, 140–42, 150, 173, 185–86
— a nyugati szociáldemokrácia árulása, opportunizmusa 125, 140, 162, 179, 225, 261, 335, 337, 342, 350, 359, 362, 364, 368
— orosz szociáldemokrácia *lásd* Bolsevizmus; OSzDMP; OK(b)P
— német szociáldemokrácia *lásd* Németország
— nem lehet a kapitalizmussal végezni, ha nem végzünk a szociáldemokratizmussal, az opportunizmussal a munkásmozgalmon belül 127, 140, 364
— a jelenlegi szociáldemokrácia a kapitalizmus eszmei támasza 364, 368, 370
— *lásd még* Internacionále, II; Kautskyzmus; Szociálsovinizmus; Centrum; Internacionalizmus
Szociálimperializmus 135, 150
Szocialista forradalom, proletárforradalom 22, 27, 134, 137, 140, 147, 152, 157, 169, 178, 180, 182, 186, 194–95, 211, 222, 228, 298, 323, 405
— Oroszországban könnyebb volt megkezdeni 195, 228–29, 244
— megkezdődött a szocialista forradalmak korszaka 128, 140, 161, 165, 178, 299, 358
— *lásd még* Béke, kivívása forradalom útján; Októberi Szocialista Forradalom
Szocializmus
— győzelmének kérdése *egy* országban
— — a monopólium előtti kapitalizmusban 10, 46, 53, 151, 303, 316, 345
— — az imperializmus korában 138, 152, 194–96, 202, 215, 270, 280, 303, 316–17 340, 345–47, 349, 370, 376–81, 414–15
— a szocializmus végleges győzelmének kérdése 153, 194, 196, 199, 218, 222, 265–66, 270, 281, 304–05, 310, 315, 317–19, 345, 356, 376–81, 383, 409, 414–15
— megoldja a nemzeti kérdést 129, 140, 146, 152, 208, 247, 260, 264–65; *lásd még* Szovjetunió; Nemzeti kérdés
Szociálpacifizmus 166–67, 209, 214, 302
Szociálsovinizmus 119–20, 132–33, 135–37, 140, 150, 162–65, 168, 179, 205, 208–09, 214, 226, 240, 302, 389
Szolidaritás különböző nemzetek munkásai között 45–46, 56, 81, 134, 334; *lásd még* Internacionalizmus, proletár
Szovjet Hadsereg *lásd* Vörös Hadsereg
Szovjetunió, Szovjethatalom — Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége 197, 214, 222, 224, 227, 229–30, 234–35, 243, 281, 361, 431, 435–36, 449–53
— megalakulása (1922 december) 276–79, 285, 411
— a munka nagyhatalma 277
— nemzetközi jelentősége 196, 199–200, 201, 202–03, 214–15, 225–26, 232, 234, 237, 242–43, 248, 256, 265–66, 279, 291, 304–05, 311–14, 316–19, 336–37, 348–49, 367
— — meg kell tenni a maximumát annak, ami egy országban lehetséges a forradalom támogatása érdekében 214, 267, 305, 319, 367
— — nem öncél 296, 304, 330, 349
— — a proletárnemzetköziség megtestesülése, centruma 135, 199, 215, 224, 226, 295, 328, 337, 343, 352–53, 355, 357, 361, 365–66, 404, 410, 418
— a Szovjetunióhoz való viszony — vízválasztó 350, 353
— munkásosztálya 334, 352, 394, 408; *lásd még* Oroszország, munkásmozgalom, munkásosztály
— erősítése, támogatása a világ dolgozóinak közös feladata, érdekközösség a világproletariátus osztályharcával 237, 244, 267–68, 295, 333–34, 348, 350–52, 367, 394, 397, 406, 414, 416
— az elnyomott nemzetek támogatója, a nemzeti függetlenség védelmezője 201–02, 217–19, 238–40, 263, 291, 293, 314, 346, 410
— a nemzeti kérdés megoldása a Szovjet-

unióban 238, 240, 247, 249, 252, 256–59, 278, 284–89, 295, 314, 322, 374–75, 383, 390, 411–12, 421
– – szovjet föderáció és területi autonómia 43, 95, 101, 112, 172–73, 177, 237–38, 242, 249, 257, 290, 370
– – a soknemzetiségű államok mintája 431
– – segítség az elmaradott népeknek a nemzeti egyenlőség tényleges biztosítása végett 219–20, 238, 250–51, 255, 257–58, 260, 264–65, 286, 306, 320, 384, 390–91, 412
– – nemzeti formájú, szocialista tartalmú kultúra 322, 354, 384, 391–92, 412
– külföldi munkásdelegációk zarándoklása a Szovjetunióba 333–34, 336, 344, 351
– a Szovjetunióban folyó gazdasági építés nemzetközi jelentősége 265, 281–82, 336–37, 344, 348–49, 351, 364–65, 394, 396–97
– Nagy Honvédő Háború 419–30
– külpolitikája, harc a béke fenntartásáért 314, 404, 406–07, 409–10, 415–16, 420, 423–30, 435–57; *lásd még* Külpolitika; Békéért folyó harc; Háborús uszítás elleni harc
– barátsági és segélynyujtási szerződések
– – szovjet-csehszlovák barátsági szerződés 448–49
– – szovjet-finn barátsági szerződés 439–40
– – szovjet-kínai barátsági szerződés 457
– – szovjet-lengyel barátsági szerződés 427–28, 437, 458
– – szovjet-magyar barátsági szerződés 444
– – szovjet-román barátsági szerződés 445
Sztálini Alkotmány (1936) 411–14
Sztrájkok, sztrájkharc 33, 43, 48, 63, 110, 125, 169, 229, 341–42

T

Taivan 451
Tatár-Baskír Autonóm Köztársaság 201–02
Testvéri Demokraták (1846–1853) 11
Tiflisz 77
Titkos diplomácia elleni harc, a titkos szerződések közzététele 24, 159, 174, 184, 188, 193, 199–200, 203, 215, 266, 273
Törökország 116, 134, 144–45, 156, 170, 184–85, 193, 246, 256, 260, 274, 283, 293, 300, 313, 406
Tribunisták 167
Turkesztán, Turkmenisztán 172, 192, 249, 251, 257, 321–22
Tyesznyakok 167

U

Ukrajna, Ukrán Szovjet Köztársaság 96, 112, 116, 124, 131, 135, 172, 181, 237, 246, 249–50, 257, 372, 429
USA *lásd* Amerikai Egyesült Államok
Uzbekisztán 322

V

Venezuela 451
Versaillesi békeszerződés 236, 243–44, 269
„Világ Egyesült Államai" jelszó 138
„Világ proletárjai egyesüljetek!" 16, 54, 64, 85, 128, 169
Világgazdaság, Világköztársaság 221, 223–24, 239, 283, 310–12, 370, 381
Világháború
– első, imperialista (1914–1918) 115–29, 136–38, 140, 142–45, 147, 155, 159, 161, 164, 168–72, 178, 185, 189, 192, 202, 205–06, 208, 223, 236–37, 246–47, 262, 269, 273–76, 283–84, 299–300, 409
– és a II. Internacionále 117–22, 126–27, 163, 214
– versaillesi békeszerződés 236, 243–44, 269
– második (1939–1945) 269, 415, 419–30, 432, 443; *lásd még* Nagy Honvédő Háború
Világpiac 10, 13, 15, 22, 282, 310
Vörös Hadsereg, Szovjet Hadsereg, internacionalizmusa 243–44, 276–77, 295, 365–66, 406, 415–16, 420–22, 453

Z

Zimmerwaldi Baloldal 120–21, 138–41, 152, 166–68, 204

TARTALOM

MARX—ENGELS

1845—1870 9
1870 július—1895 33

LENIN—SZTÁLIN

1894—1914 július 61
1914 július—1917 február 115
1917 március—október 159
1917 október—1923 187
1924—1929 295
1930—1941 június 387
1941 június—1945 419
1946-tól 430

MUTATÓK

Jegyzetek 461
Névmutató 471
Tárgymutató 485

JAVÍTANDÓ:

219. old. második szemelvény, 3. sor: egység *helyett* egyenlőség
220. old. 1. sor: egyenlőségét, *helyett* egyenjogúságát,
272. old. második szemelvény, 1. sor:
A hágai konferenciával *helyett* A hágai konferenciával[65]

Összeállította és sajtó alá rendezte a Szikra Könyvkiadó
„A marxizmus—leninizmus klasszikusai" szerkesztősége.
Felelős szerkesztő: Czóbel Ernő.

4435. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.

20.-Ft